

પુસ્તક મેળવવાનું સ્થળ .

શ્રી બટુકભાઈ ભરવાડા

દશરથલાલ ચાલ, જાળવી ગલી,
ઘોડખંદર રોડ, ખોરીવલી (વેસ્ટ)
સુ'બઈ-દર.

પ્રસ્તાવના

જૈન સિદ્ધાંતપ્રથેનો પ્રારંભ એટલે જ આચારાંગ આચાર એટલે ધર્મનો જીવંત પ્રયોગ. આગમોમા અત્યંત પ્રાચીન અર્ધમાગધી ભાષાનો પ્રકાર પણ આ અંગના પ્રથમશ્રુત સ્કંધમાં પ્રાપ્ત થાય છે. હર્થન જેકોળી અને શુશ્રિંગ જેવા વિદ્વાનો પણ આ કારણે આચારાંગને જૈન સિદ્ધાંતનો સાર્વભૌમ મહત્વનો સિદ્ધાંત-અંથ ગણે છે.

સાધુઓએ સંયમમાર્ગમાં કયે પ્રકારે આચારતું પાલન રૂઢી રીતે કરવું તે દર્શાવવાનું આ અંગનું કાર્ય છે. આમાં સૂક્ષ્મ પ્રકારની જીવદયા, સ્વજનોના સ્નેહના બંધનમાંથી વિવેક વડે જાગૃતિ, લોકસ્વરૂપ અર્થાત જીવો સંબંધે જ્ઞાન, તિતિક્ષા એટલે કે પરિપહજ્ય, સમક્રિતનું સ્વરૂપ, લોકનું સારજીત જે નિર્વાણ તેનું સાંધન સંયમ, તેની વિગત અને આ બધી બાબતોમાં જાડી સમજદારી, એમ અનેક અમૂલ્ય વિષયોનું નિરૂપણ છે.

પ્રથમશ્રુતસ્કંધના અધ્યયનોને બ્રહ્મચર્ય અધ્યયનો કહેવામાં આવે છે, તે જાંડામાં જાંડા વિચારની પ્રાચીન સામગ્રી રજૂ કરે છે બીજો શ્રુતસ્કંધ સાધુની લિક્ષાચર્યા કેવી જોઈએ તેનું ચિત્ર દોરે છે

આચારાંગ એટલે આગમપ્રાસાદના પ્રવેશદ્વારનું જીવદયાનું તોરણ આ લોકમાં અને પરલોકમાં અહિંસાનો આચાર જીવને પરમસુખની પ્રાપ્તિ કરાવનાર છે અને તેનાથી વિપરીત વસ્તુનું જીવોને મારે દુઃખરૂપ છે આ હિંસાનો છંદ, ધાતક, મોહરૂપ, નરકરૂપ અને ભાવિ મિથ્યાત્વનું બીજ છે એમ ભગવાન આચારાંગ દર્શાવે છે

સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયની આરંભના ત્યાગની નિષ્ઠા આચારાંગના પદેપદે ઝળકે છે એ શ્રમણશ્રમણીઓને સાવધાન રાખે છે, એટલું જ નહિ પણ શ્રાવક-શ્રાવિકાઓને પણ એ માર્ગ તરફ સન્મુખ અને વધારે સન્મુખ બનાવનારો તે અનુરોધ કરે છે. શ્રમણ મહાવીરનો દૂર દૂરથી સંભળાતો આ સ્નેહસંદેશ છે જીવનને તપોમય અને શ્રદ્ધામય બનાવવાની એ ચાવી છે

આ ગ્રંથ વાંચે તેની વિષયાસક્રિત મોળી પડે છે, જંદો તૂટી જાય છે, તેનો વિનયગુણ પ્રગટે છે, તેને તપોગુણ સહજ બને છે અને તે સમાધિવંત સાધુઓની સોળત શોધે છે. આમ તેને કર્મથી છૂટવાની રુચિ થાય છે આવી રુચિવાળો જીવ નિયમથી મોહક્ષય કરી સર્વજ્ઞ બને છે, એવું નિર્ગ્રંથ પ્રવચનનું વચન છે આ સિદ્ધાંતગ્રંથ પર ભાષાંતર અને ટૂંકી ટિપ્પણી લખીને તેનો જ અર્થ પાઠકને લાભે એવી અમારી અભિલાષા છે

આ સૂત્રોને સરળરૂપ જ આપવાનો વિચાર મને પૂજ્ય ગુરુદેવના સમયથી મળેલો હતો. ધર્મનિષ્ઠ પ્રાતઃસ્મરણીય સુશ્રાવક અમરેલીનીવાસી શ્રી હંસરાજભાઈ લખમીચંદ કમાણીની ગુરુદેવ પાસેથી સતત ધર્મશ્રદ્ધા અને સરળ ઉપદેશ પામવાની અભિલાષા હતી તે તેમણે આજથી છત્રીસ વર્ષ પૂર્વે જે ભાવના પોતાના પત્રોમાં વ્યક્ત કરી છે તેને અનુલક્ષીને મળત્રથેના લાવે. જીવોને સુખોદાય બને એવી શૈલીમાં સૂત્રો છાપવાનો આ પ્રયત્ન છે તે પ્રત્યેક સ્વાધ્યાયીના લક્ષમાં આવ્યા વિના રહેશે નહિ

તેઓશ્રીને શ્રી હંસરાજભાઈએ લખેલા પત્રોના ખંડોકો પણ આ આગમ સાથે અન્યત્ર આપવામાં આવેલ છે. એમની આગમો પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અને ભક્તિ આ પત્રોમાં પ્રગટ જણાય છે સર્વ જીવોને ધર્મના અમૃત સુદાસ બને, તેમની પગિણામની દશા પલટે અને તેઓ ઉત્તમ માર્ગના અધિકારી બને એવી ભાવના

આ પત્રોના અક્ષરેઅક્ષરમાં ઝળકે છે મારી પણ એવી જ અભિલાષા રહ્યા કરતી હતી તેથી આ આગમના સ્વાધ્યાયથી કોઈ પણ હળુકર્મી જીવને ધર્મજોષ સુલભ થાય તો મારા પ્રયત્નને હું સફળ થયેલ માનીશ

શ્રી હંસરાજભાઈ લખમીચંદ કમાણીએ આજથી છત્રીશ વર્ષો પૂર્વે પોતે બહુ પરિશ્રમ કરી બચાવેલી રૂપિયા ૧૫૦૦૦ની રકમ રથા જૈન કોન્કરન્સને મહારાજશ્રી ગુરુદેવ ભારતભૂપણ રતનચંદ્રજી સ્વામીના ઉપદેશથી આગમોતુ ગુજરાતી ભાષાતર લોકભોગ્ય શૈલીએ છપાવવા માટે આપી હતી તે પછી પણ આ કમાણી કુટુંબ તરફથી દશ-દશ હજારની રકમો બે વાર રથા જૈન કોન્કરન્સને આ કાર્ય માટે આપવામાં આવી હતી.

આજથી ત્રીસ વર્ષ પૂર્વે દાદરમાં કિત્તે ભંડારી હોલમાં સુશ્રાવક શ્રી નરભેરામ હંસરાજ કમાણી, જમશેદપુર (તાતાનગર) ચોમાસુ કરવા વિનંતી કરવા આવ્યા હતા ત્યારે તેમણે મને કહેલુ: ‘અમે કોન્કરન્સને સૂત્રોતુ ભાષાતર કરવા રકમો આપેલી છે, પણ જો આ કામ તમે હાથ ધરો તો અમે ઘણી સારી રકમ ખર્ચવા તૈયાર છીએ.’ તે વખતે જમશેદપુર જઈ શકાયું નહોતુ અને આ બાબત અહીં જ અટકી ગઈ આજે આ પ્રયત્નમાં મારી જૂની અભિલાષા પૂર્ણ થતી હોવાથી મને સતોષ થાય છે

આ કામમાં આપણા શ્રાવક પંડિત નવીનચંદ્રજી દોશીએ મને સંપૂર્ણ સહકાર આપ્યો છે, તેની હું અહીં નોંધ લઉં છું

લિ

મુનિ હંગરશી

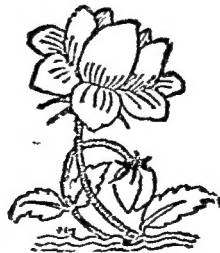

પ્રકાશકનું નિવેદન

આ આગમગ્રંથોનું પ્રકાશન એ અમારે માટે અત્યંત આનંદનો વિષય છે. અમારા વડીલ શ્રી હંસરાજભાઈ કામાણીની આગમો જાણવાની અને સરળ સુબોધ શૈલીએ ભાર્યાતર લખાવવાની ભાવના હતી તેને માટે તેઓએ પૂજ્યશ્રી શતાવધાની રતનેચંદ્ર મહારાજની સલાહથી કેન્દ્રરસને રૂપિયા પદર હજારની રકમ આજથી છત્રીસ વર્ષ પૂર્વે આપેલી હતી તે પછી પણ અમારા કુટુંબે આ ભાવનાની સફળતા માટે કેન્દ્રરસને આ કાર્ય કરાવી લેવા માટે રકમો આપેલી તેથી શ્રી હંસરાજભાઈની અભિલાષાને પ્રગટ કળરૂપે વિકસિત થયેલી જોઈને અમને અમારા પૂર્વજનું સરકાર સંબંધે ઋણ ચૂકવ્યાનો કંઈક સંતોષ થાય તેમ હોવાથી અત્યંત આનંદ થાય છે.

અમને આશા છે કે અમે આ પ્રયત્ન ચાલુ રાખીને આગમોના જ્ઞાનને જનતાને માટે સુબોધ બનાવી શકીશું અને શ્રી હંસરાજભાઈની ભાવનાને મૂર્ત સ્વરૂપ આપવાનું કાર્ય ચાલુ રાખીશું આ કાર્ય માટે યોગ્ય દ્રવ્યનો વ્યય કરવા માટે અમે હમેશા તત્પર છીએ, તેમ જ આ કાર્ય જ્યારે હવે સિદ્ધ થતું જોઈ શકીએ છીએ ત્યારે પૂજ્ય મુનિશ્રી શતાવધાની મહારાજશ્રીના શિષ્ય શ્રી કુંગરશી સ્વામીનો અમે જેટલો આભાર માનીએ તેટલો જોઈએ જ છે. અમે રાખેલા ઉદ્દેશ પ્રમાણે, વિદ્વાનો તો ગમે તેના કઠણ ગ્રંથમાથી બોધ લઈ લે, પણ સામાન્ય અભ્યાસવાળા લોકિતવંત સ્વાધ્યાય કરનારને આગમોનું રહસ્ય સમજાય અને ભગવાન મહાવીર સ્વામીએ દર્શાવેલ સંયમમાર્ગ પર તેમને લક્ષિત થાય તો અમારા આ પ્રયાસને અમે સંપૂર્ણ રીતે કલિત થયેલો સમજીશું. શાસનદેવી શ્રુતદેવતા સર્વના અજ્ઞાન અંધકારને ગુરુભક્તિ અને શાસ્ત્રભક્તિથી દૂર કરે એ જ પ્રાર્થના

લિ. કામાણી પ્રેસના સંચાલકો

શેઠ ત્રીલોચન હરજીવન વાંકાનેર

અગરેલી, તા. ૨૮-૧૦-૩૦

આપનો કાર્ડ કાલે મળ્યો વાચી જાણ થયો છું [વાંકેર થયો છું] ત્યાં ખીરાજતા મહારાજશ્રી પંડિતરાજ કવિરાજ સતાવધાની મા [મહારાજ] રતનચંદ્રજી સ્વામી થાણાને મારી વંદના કરી સુખશાતા પૂછશે.

મહારાજશ્રીને નીચેના અગર આપશે.

સૂત્રોના ભાષાંતર કરવા, તે આપની દેખરેખથી થાય તો જ કરવા ઇચ્છા છે આપ ગમે તે સ્થાન પર રહી કરશે તે યાગ્યત મને અડચણ નથી, પણ આપ ચી ભાઈ રામજી તથા નરભેરામ દેશમાં છે તે અહીં હોય ને આપ પધારી યોગ્ય સલાહ આપો તેમ મારી ઇચ્છા છે ઇચ્છા પુરણ થતી અંતરાય આધીન છે.

ભાયાણીનો કાલે કાગળ હતો તેણે આપને લખેલ છે, કૃપા કરી વેળાસર અહીં પધારો તો બાલ પૈસાનો ઉપયોગ થતો અટકતા આવા પરમારથના કામમાં ધ્યાન અપાય ઉપદેશની જરૂર છે આટલા માટે આગ્રહપૂર્વક વીનંતી છે. આપનો માર્ગ અનિયત વિહારી છે. હું સમજું છું છતાં આગ્રહ કરું છું જવાબ લખશે.

લી હંસરાજ લખમીચંદના પ્રણામ

શેઠ ત્રીલોચનદાસ હરજીવન વાંકાનેર

અગરેલી, તા. ૩૧-૧૦-૩૦

આપનો કાર્ડ મળ્યો વાચી સમાચાર જાણ્યા છે. મહારાજશ્રી શતાવધાની પૂજ્ય રતનચંદ્રજી મહારાજ થાણા ૪ ને વંદના કરી સુખશાતા પૂછશે.

નારણમુનિને જ્ઞાન ઉત્પન્ન થવા સંબંધી હાલ તો કંઈ નથી લોકોએ વાત ઉડાડી. અનેક ઠેંગણેથી તારો કાગળો આવેલા તેમજ અહીં દર્શનઅર્થે ઘણા માણસો આવે છે.

મારી સમજ સમાજમાં અજ્ઞાનતા વધારે છે અને શાસ્ત્રોનાં રહસ્ય સમજ્યા વગરની ક્રિયાઓ છે આજ કારણથી શાસ્ત્રોનાં રહસ્ય જીવે અને હાલની દશા પલટાવે એ ઉદ્દેશથી મારો પરિશ્રમ છે હું અજ્ઞાન હોવાથી શતાવધાની મુનિશ્રીના આશ્રયની જરૂર જાણી આગ્રહ કરું છું મહારાજશ્રીને યોગ્ય લાગે તેમ જીવેને ધર્મમાર્ગ સમજાય અને તેમાં પ્રવર્તન થાય આ રસ્તાથી કામ લેવું ઉત્તમ સમજું છું. સતમાર્ગમાં વ્યય ભાગ્યશાળીનો થાય. હું આ માર્ગ ઉત્તમ સમજું છું અનંતકાળની લુપ્ત મટાડવા આ સાધન છે.

મહારાજશ્રી અહીં પધારે તો મહાન લાભ થાય તેમ છે ચી જેલ ભાઈ દેશમાં છે ઉપદેશની જરૂર છે એ જ.

લી હંસરાજ લખમીચંદના પ્રણામ

આ કામ મહારાજ હાથ લીધે તો જ કરવા ઇચ્છા છે

સ્રી.

બેમરણી. ૨૪-૧૦-૩૦

શ્રી વસંતલાલ દેવજી

બે. પાંડી. ર.

વિમાન રુપરૂપરૂપી

વારંતિ આપને ત્યાં બોલાવતા મારાનકુરુવાગુ

ગાંધી ગુલાનગાંધી આપને ત્યાં રાજકુમાર

જો રુપરૂપી મારાવાજી ગુલાનગાંધી

ત્યાં બોલાવતા રુપરૂપી મારા

વાજી રુપરૂપી રુપરૂપી આપને ત્યાં

રુપરૂપી મારાવાજી ત્યાં રુપરૂપી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી મારા

વાજી. વાજી રુપરૂપી રુપરૂપી

રુપરૂપી

વારંતિ મારાવાજી વાજી મારો

મારોવાજી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી

મારોવાજી ત્યાં રુપરૂપી

[illegible]

જાન વગર જપોને આપીયે આપોજન
 નથરથેજું જપો રણુરમાછે રહા બારથે
 મનથેજન બંનેજીવકો નરેશીમાગારોની
 મપેરુર પાલછે મેરેરો જામનથોથેજું
 નથો વોથોરજરનાં મેં આપની રુલ્લા
 હથો જામ જરપા રેલ્લા આપોછે મનમે
 પને મલ્લા રુલ્લા રહા બારથેરોમા
 પાપરોમેરો જુમ મલ્લી રુલ્લા રહા
 મેં જાલી રુમને રુલ્લા મારામાર કોરો
 જાલ રુલ્લા મન રેલ્લા પદાની પાલમા
 માગારુ રુલ્લા રમાથાન આંરો આપોરુ
 રો જામી રુલ્લા રજો પને આપામની
 રોરે મારામાર રામે રુલ્લા રોરો મારા
 રામ કોને આપામ રોરો રહી નાચો
 આપામ નંબે નાજીમોને પસંદ પાડેછો
 તો આપને પાનંત રુલ્લા રુલ્લા આપેરો
 રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા
 મને આ માલ રુલ્લા આપના રુલ્લા
 જાલના રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા રુલ્લા
 રુલ્લા રુલ્લા આપાપા રુલ્લા રુલ્લા
 રુલ્લા રુલ્લા આપાપા રુલ્લા રુલ્લા

ଭାବେ ଆପଣଙ୍କ ପାଖରେ
ଆମ ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଅନ୍ଧାରରେ ଭାବେ ଆପଣଙ୍କ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ

ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ

ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ
ଆପଣଙ୍କ ଦିନକୁ

આગમો તૈયાર કરી છપાવવા માટે સહાયક થનાર દાતાઓની યાદી

- ૩૧ ૨૫૦૦ સ્વ. માણિકલાલ કેશવલાલ શેઠના સ્મરણાર્થે
૩૧. ૫૦૦ સ્વ. ઝવેરી કપૂરચંદભાઈ અમૃતલાલના સ્મરણાર્થે
- ૩૧ ૫૦૦ શ્રી જગજીવન પ્રાગજીભાઈ શાહ પાણસણાવાળાના સ્મરણાર્થે
હસ્તે શ્રી પાનાચંદ જગજીવન શાહ (ટેલિ. નં. ૫૭૧૮૮૮) ૫૧ B વૃંદાવન, ચર્ચારોડ
વિરલે પારલે (પશ્ચિમ)
૩૧. ૧૦૦૧ સૌ હીરાખેન અમૃતલાલના તરફથી ત્રિ સ્મૃતિના સ્મરણાર્થે
૩૧. ૫૦૧ ઝવેરી ભગવાણ પ્રેમચંદભાઈ
- ૩૧ ૫૦૧ શ્રી સ્વ. શા. ભીમશી પાલણના સ્મરણાર્થે, હસ્તે તેમના ધર્મપત્ની ગંગા સ્વ. પાંચીબાઈ

સ્વ. શ્રી માણેકલાલ શેઠ

જન્મ : ૧૮૫૬ મેંચલ

મૃત્યુ : વેળાળ મુદ ૬ મગળવાર ૨૦૨૦

શ્રીયુત્ માણેકલાલ કેશવલાલ શેઠની જીવનઝરમર

૧૩

માણેકલાલભાઈનો જન્મ સવન ૧૮૫૬માં (સૌરાષ્ટ્ર) લીંબડીમાં જાણીતા શેઠ કુટુંબમાં થયો. તેમના પિતાશ્રી તથા માતૃશ્રી ખૂબજ સાદા તથા ધાર્મિક વૃત્તિના હોઈ તેમનામાં ગાળપણથી સાદાઈ તથા ધાર્મિક ભાવના રહેલી, તે છેવટ સુધી ટકી રહેલ.

તેમનું ગાળપણ તથા વિદ્યાભ્યાસ લીંબડીમાં પુરો કરી બહુ નાની ઉંમરે લીંબડીના અન્ય સાહસિક વેપારીઓની માફક મુંબઈ આવ્યા અને શેરગંજરમાં સાધારણ પ્રકારની નોકરી શેઠ શ્રીપતરામ ગોરધન-દાસની પેઢીમાં સ્વીકારી શેડીયાઓનું કામકાજ શેરગંજર ઉપગત ખીજી પણ ધણુ મોટું હોઈ તેમને ખૂબજ અનુભવ મળ્યો. કામ કરવાની ધગશ, ઉત્સાહ, સાહસિક વૃત્તિ, હિમત તેમજ પ્રમાણિકતા, ચારિત્ર તથા ધાર્મિક વૃત્તિના હોઈ બહુજ થોડા સમયમાં પેઢીમાં મુખ્ય સૂત્રધાર બની ગયા પેઢીનો મોટો વેપાર હોઈ લાખો રૂપીયાની હારજીવ કરી શેડીયાઓનો સંપૂર્ણ વિશ્વાસ પ્રાપ્ત કર્યો.

ત્યારબાદ શેડીયાઓના આશિર્વાદ મેળવી શેરગંજરમાં પોતાનું સ્વતંત્ર કામ શરૂ કર્યું. પોતાનો બહોળો અનુભવ તેમજ સાહસિક વૃત્તિ હોઈ થોડા જ વખતમાં ગણતરીપૂર્વકનું લાખો રૂપિયાનું કામકાજ કરી સારી એવી સફળતા મેળવી શેરગંજરના અનેક નાના-મોટા વેપારીઓ તથા દલાલો સાથેનો એમનો મેળ છેવટ સુધી સહાયક હોઈ આખા બજારનો પ્રેમ સંપાદન કર્યો હતો.

તેમણે આદીબજારમાં પણ મોટો વેપાર કર્યો હતો અને આખા બજારને હંકાર્યું હતું.

તેમનામાં કુશાલ બુદ્ધિ, અભ્યાસ તથા ગણતરી કરી વેપાર કરવાની આવડત હોઈ અનેક નાના-મોટા વેપારીઓ તથા દલાલો તેમની સલાહ લેતા હતા.

તેઓ સ્વભાવે દયાળુ, નમ્ર, ધર્મશીલ હોઈ નાના વેપારીઓ તથા કુટુંબીઓને ખૂબજ સલાહ-સૂચના તથા મદદ પણ આપતા હતા.

શેરગંજરમાં છેવટ સુધી નાના-મોટા બધાનો સહકાર મેળવી સૌની ચાહના ખૂબજ પ્રાપ્ત કરી જૈન ધર્મ ઉપરની તેમની આસ્થા અપૂર્વ હતી. દર રવિવારે તેઓ એક ધાનનું આયબીલ કરતા આયબીલ તપ ઉપર એમની શ્રદ્ધા અજોડ હતી.

ધાર્મિક તથા સામાજિક કાર્યોમાં તેઓ છુટા હાથે કોઈ ન જાણે તે રીતે નાણું ખર્ચતા હતા.

જ્ઞાન મંદિરની દેરી વિરલેપારલેમાં આયબીલ તપની કાયમી ઓળી માહેનું દાન તથા અધેરી ઉપાગ્રયમાં દાન, લીંબડીની દરેક પ્રવૃત્તિઓમાં અનેક પ્રકારની આર્થિક સહાય, શિક્ષણક્ષેત્રે વિરલેપારલે તથા અન્ય ક્ષેત્રે સારી એવી સહાયતા આપી હતી.

કુટુંબીઓ પ્રત્યે અપાર પ્રેમ રાખી તેમની ઉન્નતિમાં કાયમ ધ્યાન રાખતા કુટુંબનો દરેક સભ્ય અભ્યાસ કરે તેમજ ધર્મ કરતો થાય તે માટે સતત કાળજી રાખી આર્થિક સહાયતા, સલાહ-સૂચન આપી માર્ગદર્શક બની સૌનો પ્રેમ સંપાદન કર્યો હતો.

લીંબડીમાં નાનજી કુશળી જૈન ઉપાગ્રયનું ઉદ્ઘાટન પૂજ્ય શ્રી ધનજી સ્વામીના નિગાહમાં તેમના પ્રમુખપણે કરવામાં આવ્યું હતું.

તેમના ધર્મપત્ની શ્રી સગતાબેન પણ સાદા, મહેનતુ તથા ધાર્મિક વૃત્તિના હોઈ માણેકલાલભાઈના દરેક કાર્યમાં સંપૂર્ણ સાથ તથા સહકાર આપતા તે કારણે તેઓ બધાને ખૂબજ ઉપયોગી થઈ શક્યા હતા. સારું જીવન સફળતાપૂર્વક જીવ્યા માણેકલાલભાઈ જ્યેષ્ઠ પુત્ર મનુભાઈને પણ પોતાની દોરવણી આપી પોતાની દેખરેખ નીચે તૈયાર કરી ધધાની લગાગ સોંપી, બીજા એક પુત્રો સુરેશભાઈ તથા કમલેશભાઈ ને ઉચ્ચ શિક્ષણ આપી, એકે પુત્રીઓ તથા તેમના ધર્મપત્નીને નિર્ભય બનાવી, નિર્મળ જીવન જીવી આપણી વચ્ચે, સંવત ૨૦૨૨ના વૈશાખ સુદ ૬ મંગળવારને રોજ વિદાય લઈ આ દુનિયાનો ત્યાગ કરી ચાલી ગયા. પરમાત્મા તેમના આત્માને શાંતિ આપે.

રવેશ અમૃતલાલ શાહ

જન્મ

૨૯-૮-૪૬

સ્વર્ગવાસ

૯-૧-૬૭

એ જીવન જીવી ગયો!

રમેશની ઝળહળતી કારકિર્દી પર પ્રકાશ

જીવનનું મૂલ્યાંકન માનવી કેટલી લાંબી જીંદગી જીવ્યો તે પર નથી, પણ કેવી રીતે જીવ્યો, કેના માટે જીવ્યો અને જેટલું જીવ્યો તે દરમિયાન એણે શું કર્યું, તે પર જ જીવનનું મૂલ્યાંકન થાય છે. પશુવત જીવન જીવનારા, માત્ર પેટભરા કે પોતાના સ્વાર્થ ખાતર જ જીવનારાઓનો તો તોટો જ નથી. પણ હંમેશા એક વાત યાદ રાખવી કે ‘પરોપકારાય સતાં ત્રિભૂતપઃ’ હંમેશા પરોપકાર માટે જ સંતો જીવે છે.

આગળ કહ્યું એમ લાંબી જિંદગી જીવ્યા કરતાં ટૂંકી પણ સદાય યાદગાર જીંદગી જીવી જનારા જ સંતો કહેવાયા છે, મહાપુરુષો કહેવાયા છે જન્મીને પોતાનું કાર્ય પતાવી દર્ધ સારી વ્યક્તિઓ ઝાઝું જીવતી નથી. એવી જ એક વ્યક્તિની અહીં વાત કરું છું, અને તે ખીજ કોઈ વ્યક્તિ નહિ; એ છે પરોપકારી જીવ રમેશ અમૃતલાલ શાહ

મા-આપના લાડીલા લાલા કુમાર રમેશનો જન્મ વઢવાણ શહેરમાં થયો હતો. માતાનું નામ હીરાજહેન ખરેખર હીરાજહેનનો એ ઝગમગતો હીરો જ હતો. માતાની પરોપકારીવૃત્તિ અને પિતાનું સૌજન્ય, સત્-જીવનચરિત્રની એનામાં ઝાંખી થતી હતી. ખીજ માટે જીવતાની મા-આપની વૃત્તિનાં એ બાળકમાં નાનપણથી જ દર્શન થતાં

આવા આદર્શ માતા હીરાજહેન અને પિતા અમૃતલાલ શાહનાં જીવનમાં એ રમેશે ખરેખર અમૃત જ રેડ્યું હતું. બાળપણ જોરીવલીમાં જ વીત્યું ગોપાળજી હેમરાજ હાઈસ્કૂલમાંથી એસ. એસ સી.ની પરીક્ષા ઉત્તીર્ણ કરી, ઈલેક્ટ્રીક વાયરમેનનો ડિપ્લોમા ખીજ વર્ગમાં મેળવી, આગળ રેડિયો મીકેનિકનો અભ્યાસ એણે શરૂ કર્યો હતો. સાથે સાથે પિતાના જમણા હાથ સમેા એ જાનીને થોડાંદર રોડ પર આવેલ મહાવીર ઈલેક્ટ્રીક સ્ટોરમાં પિતાનું ગધું કામ એણે સંભાળી લીધું હતું

પિતાની ગેરહાજરી કોઈને ન સાહે એ રીતે એ કુમાર રમેશ વર્તતો હતો શ્રી અમૃતલાલભાઈ જ નાણે ખેઠા હોય તે રીતે સૌની સાથે એ મધુર વાતચીત કરતો અને હું તો સદાય કહેતો કે, એના મોઢામાંથી ફૂલડાં ઝરે છે

નાની વયમાં જ અનેક ઈલેક્ટ્રીકનાં કામો એણે સંભાળ્યા હતા. જ્યાં ટોફિઝમાં તે ઈલેક્ટ્રીક સુપરવાઈઝર તરીકે હતો માતાપિતાના ગધા જ સદૃશ્યો એનામાં ખીલી ઊઠ્યા હતા તે અનેક સેવાકાર્યોમાં આગેવાનીઓ લાગ લગતો. માતાનાં સુપરકારનો વારસો એણે દીપાવ્યો હતો માતાનાં દરેક પરોપકારી કાર્યમાં રમેશનો પૂર્ણ સાથ હતો અનેક સેવાકાર્યોમાં રમેશની દોડાદોડ હોય જ કોઈપણ દુઃખીવાની વહારે એ દોડી જતો હતો. મોટર ડ્રાઈવીંગ જાણતો હતો, એટલે એ કોઈની પણ વહારે જવામાં સૌથી મોખરે હોય. રાત-દિવસ જોયા વગર માતાના દરેક કાર્યમાં-પિતાના ગધા જ શુભકાર્યોમાં એ મોખરે રહેતો

લાયન્સ ક્લબ જોરીવલી-દહિસર તરફથી કોલેરાની રસી મૂકવાની ઝુંખેશ ચાલતી હતી ત્યારે પાંચ દિવસ સુધી ખાવાપીવાની પરવા કર્યા વગર એ કામે લાગી ગયો હતો. તખીઓ, નર્મો અને કાર્યકરોને કેન્ડા લઈ જતાનાં કાર્યમાં, તખીઓને દરદી પાસે લઈ જવામાં રમેશ જ મોખરે હોય

આટલી બધી મેવાવૃત્તિ છતાં એનામાં આડંબર ન હતો કપડામાં સંપૂર્ણ સાદાઈ, વ્યભાવનો મીઠો-માખણ જેવો, નરમાશભરી એની વર્તણૂક, અને મુખ્ય વસ્તુ તો એ હતી કે એને કોઈપણ પ્રકારનું વ્યસન ન હતું એનો હસમુખો, મોઢામાંથી ફૂલડાં ઝગવતો ચહેરો જોનારને આજો દિવસ સાચો નય, એમ હું ભારપૂર્વક કહી શકું. શરીર સ્વદ્ભ, નીરોગી હતો.

એક પડછંદકાય યુવાન, છતાં એના દીલમાં તો દરિયો-કશ્શુનો સાગર ભર્યો હતો. ગરીબ-ગરબાઓને જોતો અને એનું દીલ દ્રવી બિડતું દુકાન પર કે ઘરમાં, રસ્તા પર કે બજારમાં જ્યાં એ જતો ત્યાં સત્કાર્ય જ કરતો. કોઈનું દુખ એનાથી જોયું ન જતું અને શક્ય એટલી સહાય એ કરી છૂટતો.

ગરીબોને જમાડતો ગુપ્તફાન કરતો. કોઈને પણ ખબર ન પડે તેમ કોઈને દાખોદુણી અપાવતો અને રોગી હોય કે ભોગી હોય-સૌની મદદે એ જતો. આજના યુવાનોની જેમ એને નાટકચેટક મીનેમાનો શોખ ન હતો. જ્યારે આજના યુવાનો મોટાભાગનો સમય આવા કાર્યોમાં ગાળતો ત્યારે રમેશ સત્કાર્યમાં સમય ગાળતો.

રમેશના માતાજી હીરાબહેન પરોપકારી જીવ. કોઈનું દુખ જોયે અને 'દોડી જાય રમેશ ઘરમાં હોય તો બાને કહે જા, તું તારે જા, અમે રાધીને ખાઈ લેશું જાના ફરેક કાર્યમાં એ સાથ આપતો. પિતાના સહારાઈપ અને માતાના સાથીદાર તરીકે અને ભાઈબહેનના વહાલમોયા સહકાર્યકર તરીકે એ બિભો રહેતો. એનું મોટું સદાય હસતું એને રાધવાનું બધું જ આવડતું. પોતે જમાડીને જમતો બધાનું એ નાની વયમાં ધ્યાન રાખતો હતો.

રમેશને પોતાના નાના ભાઈ (નાનકા) પ્રત્યે ખૂબ જ પ્રેમ હતો. તે રોજ એક જ થાળીમાં જમતા-એક જ પથારીમાં સુતા. મા કહે-એટા, હવે તું મોટો થયો બન્ને જુદા મુરો-તો એ કહેતો કે બહુ મોટા થયું પછી વાત નાનકા એનો પ્રાણ હતો. બહેનો પ્રત્યે પણ એનો પ્રેમ અપાર હતો. લોકડાઓ સાથે એ હળીમળી જતો.

દુકાને એસે ત્યાં પછી ધધો કરતો, પણ એનું ધ્યાન ગરીબો પર હતું. ગરીબગરબા માગવા આવે તો એ પૈસા-ચાર પૈસા આપી દે મા કહે કે આવા ધણા આવે; એક-એક પૈસો આપીએ તો બધાને સંતોષી શકાય તો એ કહેતો કે આજે પૈસાની કિંમત શું? બિચારાને એક પૈસામાં શું મળે? આગ એનું દિલ ઉદાર હતું એ માયાળુ સ્વભાવનો અને ધધા પર પણ સીધો માલની બાજબી કિંમત કહેવી-સાચે માલ રાખવો અને ધરાકને દરેક રીતે સંતોષવા એ એનો સ્વભાવ હતો. જ્યારે જુવો ત્યારે એ હસતો જ જોતા મળે ધરાકને રાજી કરતો. જય મિત્રો-રનેહી-સબધીઓને મળતો. જય અને આમ એ રમેશ સૌનો લાડીસો-માનીતો બની ગયો હતો.

વીજળી સાથે તો એ રોજ રમતો હતો અનેક આયકાઓ એણે ખાધા હશે લાવી પ્રવળ-વીજળી સાથે રોજ રમનાર વીજળીનો જ ભોગ બન્યો.

એ ગોઝારી રાત આવી તા ૯-૧-૬૭ની રાત્રે પથારી પાથરી છે પોઢવાની તૈયારીમાં છે. માતા-પિતાની વચ્ચે દૌલતનગરના તેમના નિવાસસ્થાન 'હીરા ગિલ્ડીંગ' ખાતે રમેશ પથારીમાં પોઢવા પહેલા લઘુગકાએ જય છે અને બસ વીજળીના તારના સપર્કમાં આવતા એ સદાને માટે પોઢી જય છે.

બીજાઓ માટે સદાય ખડે પગે રહેનાર, બીજાના દુખો દૂર કરનાર એ પરોપકારી જીવ કોઈને પણ ત્રાસ આપ્યા વગર-કોઈની પણ ચાકરી લીધા વગર જોતજોતામાં આ દુનિયા છોડીને ચાલ્યો ગયો. એના આવા અકાળ અવસાને માત્ર દૌલતનગર જ નહિ માત્ર બેરોડાની જ નહિ, પણ જેને જેને બજાર પડી તેના હૃદયો પર વીજળીના આયકાઓની જેમ આઘાતના પડવા પડ્યા.

મૃત્યુની સાંજે ૭-૭-૩૦નાં ગાળામાં મેં પણ એને દુકાન પર હસતો હસતો વાતો કરતો જોયો હતો અને રાત્રે ખખર પડી ત્યાંજે એકવાર તો દીક્રા એ વાત માનવા તૈયાર ન હતું.

એક વાત એની એ તરી આવતી કે કોઈને પણ દુઃખી ન કરવા. જધાનાં દુઃખો દૂર કરવામાં આગળ પડતો ભાગ લેનાર એ રમેશ કોઈની પણ આકરી લીધા વિના પ્રભુનાં અક્ષરધામમાં પહોંચી ગયો. એ ગયો નથી-એના અમરકાર્યો દ્વારા એ સદાય અમર છે

લોકો માનવીને તેની ઉમ્મરથી કે એ કેવો રૂડો-રૂપાળો છે એ રીતે નથી ઓળખતા પણ એમણે કેવા સન્કાર્યો કર્યાં છે, એ વ્યક્તિ કેટલી પરગજુ હતી, એણે જીવિતે કેવી જનસેવા કરી, એનાં પર જ માનવીની કિંમત અંકાય છે

રમેશ નાની ઉંમરમાં ધણી સિદ્ધિ હાસલ કરી હતી માતા અને પિતા સહિત સમગ્ર કુટુંબના હીરાસમાં એ ભાષ રવ રમેશ શાહનું જીવન ખીન્નઓ માટે પ્રેરણારૂપ પુરવાર થશે જન્મ પછીથી અંત સુધી અનેક કાર્યો કરી દૂંડી નિંદગીમાં ઘણું મેળવ્યું એ પગપકારી જીવ હતો. બીજો જીવ હતો. ઝાઝું જીવ્યા કરતાં ઓછું જીવી ઘણું કામ કરી એ મોક્ષગતિને પામ્યો છે. આવા બિંચા જીવો-ઝાઝું ન જીવે આવા સારા જીવોની ભગવાનને પણ જરૂર પડે. અને પ્રભુએ એ રમેશને પોતાની ગોદમાં ઓલાવી લીધો

માતાપિતા અને ભાઈભાંડુઓને એની જોટ સદાય સાલશે, પણ એકવાર યાદ રાખીએ એના અધૂરાં કાર્યો પૂરા કરી એને પૂર્ણ શ્રદ્ધાંજલિ આપી ગઈએ એની પાછળ દરપાંત ન કરીએ પણ આવા સારા જીવની શુભ જ ગતિ હોય, એટલે એની પાછળ એના જેવા યુવાનોને પ્રેરણા મળે તેવા કાર્યો કરીએ એ જે રીતે ખીન્નએ ઉપયોગી બન્યો તેવી રીતે ખીન્ન અન્યોને ઉપયોગી બને તેવા ધડો રમેશના જીવનમાયી સૌ કોઈ મેજવે એજ અધ્યયના સાથે બ્હાલા ભાઈ રમેશને આ લખાણદ્વારા હૃદયપૂર્વકની શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરું છું.

મનુભાઈ દવે (પત્રકાર)

સ્વ. શા. લીમસી પાલણી કચ્છ

૪-૫

સને ૧૯૦૦

સ્વર્ગવાસ

૧૬-૧-૧૯૬૬

શુદ્ધિપત્રક

(લીલીઓ ગણતાં મથાણું ગણવાનું છે.)

પાનું	લીલી	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૩	અંગાનું	અંગનું
૨	૮	ને	તે
૨	૯	માનનાર	માનનાર
૨	૧૯	તબવા	તબવા
૫	૨૧	સમારંભમાણસા	સમારંભમાણસ્સ
૫	૨૩	શરમધારા	સમારંભ વડે
૫	૨૬	સંકેલશ	સંકલેશ
૬	૬	સેનેમિ	સે બેમિ
૬	૨૧	અચ્માઙ્કચેજ્જા	અચ્માઙ્કચેજ્જા
૬	૨૨		
૮	૩	કર્યો	કર્યો
૮	૨૪	અચ્માઙ્કચેજ્જા	અચ્માઙ્કચેજ્જા
૨૩	૧૯	શમ	એમ
૨૫	૭	ગોવાવાઈ	ગોવાવાઈ
૨૭	છેલ્લી	આશક્તિથી	આશક્તિથી
૨૯	૧૬	વ્યહવાર	વ્યવહાર
૪૦	૧૬	કાહાઙ્કમાણં	કોહાઙ્કમાણં
૭૯	૧૩	તિતીક્ષા	તિતિક્ષા
૭૯	૩૦	આમચેલે	ઓમચેલે
૮૦	૨	પરડી	પરડી
૧૧૧	૨૨	(રાજસંળંધ	રાજસંળંધી
૧૧૮	૫	અવલંચિય	અવલંચિય
૧૧૮	૨૫	મોયળજાત	મોયળજાત
૧૧૯	૧૮	કુટિસુ	કુટિસુ
૧૧૯	૩૩	મિટિસુ	મિટિસુ

આચારંગજી બ્રહ્મચર્ય નામનો પ્રથમ શ્રુત સ્કંધ

(શસ્ત્રપરિજ્ઞા નામે પહેલા અધ્યયનો પહેલો ઉદ્દેશક)

લગવાન આચારાગ અંગોમાં મુગટ સમાન છે. આ અંગાનુ પ્રયોજન આચારનું નિરૂપણ કરવાનું છે.

આચારનો આધાર વિચાર અને શ્રદ્ધા છે. પ્રથમ સૂત્રમાં જ વિચાર પ્રેરવાને જે સામગ્રી લગવાન મહાવીર પાસેથી સાંભળેલી હતી તે પંચમગણધર શ્રી સુધર્માસ્વામી પોતાના શિષ્ય જ બુસ્વામીને જણાવે છે. જ બુસ્વામીને જણાવતાં સમગ્ર લગ્ય લોકોને જણાવવાનું પણ પ્રયોજન છે.

મૂલમ્ :-સુર્યં મે આટસં તેણં મગવયા પવમક્ષાયં, રૂદ્રમેગેસિં જો સળ્ળા મવહ સ્વ. ૧ ॥
તંજહા-પુરત્થિમાઓ વા દિસાઓ આગઓ અહમંસિ, દાહિણાઓ વા દિસાઓ આગઓ અહમંસિ, પચ્ચત્થિમાઓ આગઓ અહમંસિ, ઉત્તરાઓ દિમાઓ આગઓ અહમંસિ, ઉઢ્ઠાઓવા દિસાઓ આગઓ અહમંસિ, અહો દિસાઓ વા આગઓ અહમંસિ, અણ્ણયરીઓ વા દિસાઓ અણુ દિસાઓ વા આગઓ અહમંસિ ॥ સ્વ. ૨ ॥ પવમેગેસિં જો નાયં મવહ-અત્થિમે આયા ઓવવાહપ્, નત્થિમે આયા ઓવવાહપ્, કે અહં આસી, કે વા રૂઓ ચુપ રૂહ પેચ્ચા મવિસ્સામિ ॥ સ્વ. ૩ ॥

અર્થ:-હે આયુષ્યમાનુ મે સાંભળ્યું છે, તે લગવાન મહાવીરે આ પ્રમાણે કહ્યું છે. આવાજગતમાં કેટલાક પ્રાણીઓને આ જ્ઞાન હોતું નથી. (૧)

તે આ પ્રમાણે કે હું પૂર્વ દિશામાંથી આવ્યો છું. હું દક્ષિણ દિશામાંથી આવ્યો છું. હું પશ્ચિમ દિશામાંથી આવ્યો છું. કે હું ઉત્તર દિશામાંથી આવ્યો છું, હું ઉર્ધ્વ દિશામાંથી આવ્યો છું. કે હું અધો (નીચેની) દિશામાંથી આવ્યો છું આમાંથી કેાઇ પણ દિશામાંથી કે વિદિશામાંથી હું આવેલો છું (એ પ્રમાણે લાન હોતું નથી.)

આ પ્રમાણે કેટલાક માણસોને જ્ઞાન (જાણકારી) હોતું નથી. કે મારો આત્મા પુનર્જન્મશીલ છે, કે મારો આત્મા કરીથી જન્મ લેનારો નથી, અથવા હું કોણ હતો અને અહીંથી ચલ્યો, અહીંથી પુનર્જન્મ લઈને હું શું સ્વરૂપ ધારણ કરીશ ?

મૂલમ્ સે જં પુણ જાણેજ્ઞા સહસ્રમ્મર્યાપ્, પરધાગરણેણ અણ્ણેસિં અંતિપ્ વા સોચ્ચા તંજહા-પુરત્થિમાઓ વા દિસાઓ આગઓ અહમંસિ જાવ અણ્ણયરીઓ દિસાઓ અણુદિસાઓ વા આગઓ અહમંસિ. પવમેગેભિ જાયં મવહ-અત્થિમે આયા ઓવવાહપ્, જો રૂમાઓ દિસાઓ અણુદિસાઓ વા અણુસંચરહ, સવ્વાઓ અણુદિસાઓ આગઓ અણુસંચરહ સોહં ॥ સ્વ. ૪ ॥

અર્થ -તે જે વળી પોતાની વિશિષ્ટ મતિથી, (જાતિ સ્મરણ વગેરેથી) ખીજના સમજાવવાથી અથવા અન્ય (અતિશયજ્ઞાની પાસેથી સાંભળીને જાણી લે કે હું પૂર્વદિશામાંથી આવ્યો છું, ત્યાંથી માંડીને એટલે સુધી કે તેમની કેાઇપણ દિશામાંથી કે વિદિશામાંથી હું આવેલો છું.

તે) કેટલાકને આ પ્રમાણે જ્ઞાન થાય છે કે મારો આત્મા પુનર્જન્મશીલ છે, જે આ દિશાઓમાં અને વિદિશાઓમાં ગમનાગમન કરે છે, બધી દિશાઓમાંથી જે આવે છે અને સંચાર કરે છે. તે હું છું.

મૂલમ્—સે આયાવાદી લોયાવાદી કમ્માવાદી કિરિયાવાદી (સ્વ ૫)

અર્થ :—તે મનુષ્ય આત્માવાદી છે, દોષવાદી છે, કર્મવાદી છે, અને ક્રિયાવાદી છે.

ટિપ્પણી :—આત્મવાદી એટલે આત્માનું અસ્તિત્વ અને સંસરણ એ બે વસ્તુને સ્વીકારનાર. દોષવાદી એટલે સર્વજ્ઞના વચનો દ્વારા એમ સમજનારો આ વિશ્વ અથવા દોષ જે જીવ અને અજીવમય છે, ને અમુક નિયમેથી હમેશા ચાલી રહ્યો છે, કર્મવાદી એટલે પૂર્વે કરેલાં કર્મો કે હુમણાં થતા કર્મો ફલદાયી છે, એમ માનનાર ક્રિયાવાદી એટલે પોતાના પુરુષાર્થથી જીવને અવ્યુદ્ધ થાય છે અને પોતાના જ કષાય વ્યાપારથી જીવને બંધન થાય છે એમ માનનાર. આ ચાર માન્યતા

મૂલમ્—અકરિસ્સં ચાડહં, કારવેસુ ચાડહં કરઓ આધિ સમણુન્ને ભવિસ્સામિ ।

પયાવંતિ સવ્વાવંતિ લોગંતિ કમ્મલમારંમ્મા પરિજાણિયવ્વા ભવંતિ (સ્વ. ૬)

અર્થ :—(આકાર્ય) મેં કયું, મેં કરાવ્યું અને કરતાં પ્રત્યે હું અનુમોદન આપીશ.

દોષમાં આટલાં કર્મનાં સર્વ બંધનનાં કારણ જાણવા યોગ્ય થાય છે.

ટિપ્પણી—અહીં આશ્રવસ્થાન જણાવ્યાં છે, કોઈ આરંભની ક્રિયા કરવી, કરાવવી અને અનુમોદવી એ ત્રણ પ્રકાર થયા. તેને ત્રણ કાળથી અર્થાત્ ભૂત ભવિષ્યને વર્તમાનથી શુણ્ણતા ૯ પ્રકારો થાય. તેને મન-વચન અને કાયા વડે શુણ્ણતા ૨૭ પ્રકારો થાય. તે તજવા યોગ્ય છે.

મ્—અપરિણાયકમ્મા સ્વલુ અયં પુરિસે જો હમાઓ દિસાઓ અણુદિસાઓ અણુસંચરહં, સવ્વાઓ દિસાઓ સવ્વાઓ અણુદિસાઓ માહેતિ । (સ્વ ૭)

આણેગરૂણાઓ જોણીઓ સંધેહં, યિરૂવરૂવે ફાસે પહિસંવેદેહં (સ્વ ૮)

અર્થ :—ખરેખર કર્મનું સ્વરૂપ ન સમજનારો આ જીવ, જે આ દિશાઓ અને વિદેશાઓમાં પરિભ્રમણ કરે છે. તે સર્વ દિશાઓ અને સર્વ વિદેશાઓને પ્રાપ્ત કરે છે. (તે કર્મનું સ્વરૂપ ન સમજનારો જીવ) અનેક પ્રકારની યોનિઓમાં જન્મે છે અને વિધ વિધ પ્રકારના અનુભવોને (સુખ દુઃખના) વેદે છે.

મૂલમ્—તત્થ સ્વલુ મગ્ગયા પરિણા પવેહંમા (સ્વ ૯)

અર્થ :—તે બાબતમાં લગવાન મહાવીરે સાચું જ્ઞાન (સાચું જ્ઞાન સમજવાની રીત) ઉપદેશ્યું છે.

મૂલમ્—ઇમસસ ચેવ જીવિયસસ પગિવંદળ માળળ પૂચળાળ, જાહમરળમોચળાળ દુકલ્લ પઢિધોચે
હેહં (સ્વ. ૧૦)

અર્થ :—(સાવધ કમોલ્લવ કાર્યો હેતુએ કરે છે, એ પ્રશ્નના જવાબમાં ભગવાન પાપ પ્રવૃત્તિના હેતુ સંક્ષેપે જણાવે છે)

આ જીવનને જ માટે તેનાં પ્રશ્ન સા—સત્કાર, અને પૂજન માટે અને જન્મ મરણથી છુટકારો પામવા માટે અને દુઃખનો પ્રતિકાર કરવા માટે (જીવ-સાવધ પ્રવૃત્તિ કરે છે)

મૂલમ્—પયાવંતિ સવ્વાવંતિ લોગંસિ કમ્મસમારંભા પરિજાણિયઘ્વામ્બન્તિ ।

જસસેતેલોગંસિ કમ્મસમારંભા પરિણાયામ્બન્તિ સેહુમુળી પરિણાયકમ્મેત્તિવેમિ (સ્વ. ૧૧)

અર્થ :—આ પ્રમાણમાં બધા કર્મ સમારંભો વિશ્વમાં જાણવા યોગ્ય હોય છે, જે મુનિએ વિશ્વમાંના કર્મ સમારંભો (બાંધનારી પ્રવૃત્તિઓ) જાણી લીધા છે તે મુનિ કર્મના સ્વરૂપને જાણનારો છે, એમ હું કહું છું.

इति प्रथम उद्देशक पड़ेलो उद्देशो पूर्ण थयो.

પહેલા અધ્યયનનો ખીલે ઉદ્દેશો

પહેલા ઉદ્દેશકમાં સામાન્ય રૂપે આત્મા ઈઈ રીતે કર્મ બંધ કરે અને દુઃખરૂપ સંસારને અનુભવે એનું નિરૂપણ કર્યું છે, બધાં દુઃખોનું મૂળ અજ્ઞાન છે. એમ જણાવ્યું છે. કેટલાક લોકોને વિશિષ્ટ જ્ઞાન હોતું નથી વિશેષ સમજણ હોતી નથી. તેનાં કારણોનું વિશેષ સ્વરૂપ આ અધ્યયન સમજાવે છે. આ ઉદ્દેશક પાંચ સ્થાવર જીવોની રક્ષા માટે બોધ આપે છે

મૂલમ્—અટ્ટે લોપ પરિજુળ્લે દુસ્સંજોહે અવિજાણળ અહિંસ લોપ પવ્વહિપ્પ તત્થ તત્થ પુઢો પાસ,
આતુરા પરિતાવેતિ (સ્વ. ૧૨)

અર્થ :— આ વિશ્વ (જાતિના લોકો) દુઃખથી પીડાયેલું, જ્યાં જૂનું બોધ પામવાને લગભગ અસમર્થ, ઉચિત જ્ઞાન વચરતું છે, આ વિશ્વ પીડાયેલું છે, તેને જુદી જુદી જગાએ તું ભિન્ન ભિન્ન રીતે તું જો. આમાં વ્યાકુળ થયેલા જીવો (અન્ય જીવોને) સંતાપ કરે છે.

ટિપ્પણ :— જગતનાં દુઃખ વિષે વિચાર કરતાં મનુષ્યને આત્મ વિચાર ઉત્પન્ન થાય તે પછી સંસારનો વિચાર અને તેના કારણ રૂપ કર્મનો વિચાર રહે છે. ફલિત થાય છે. તે પછી આખા લોકના સ્વરૂપની વિચારણાની ભૂમિકા બંધાય છે, અને આથી આર્ય ધર્મનો પ્રથમ પાઠ શ્રેય. અને શ્રેયઃ અથવા તો શુભ અને અશુભનો વિચાર આ આત્માર્થી જીવને પ્રાપ્ત થાય છે.

મૂલમ્—સંતિ પાળા પુઢો સિયા લક્કમાળા પુઢો પાસ (સ્વ. ૧૩)

અર્થ :- પ્રાણીઓ પ્રથમ પ્રથમ રૂપે રહેલાં છે. (તેની હિસા કરતાં) લગભગ (સંકેત) પામતા (મુનિઓને) તું પ્રથમ જો.

મૂત્રમ્ -અણનારા મો ત્તિ પગે પચયમાણા જમિણં વિરૂપરૂવેદિં સત્થેદિં પુઠ્ઠવિકમ્મ સમારભેણં
પુઠ્ઠવિસત્થ સમારંભેમાણા અણે અણેગરૂવે પાણે વિહિસિદ્ધ (સૂ. ૧૪)

અર્થ : અમે ઘર વિનાના સાધુઓ છીએ, એમ જાહેર કરતાં કેટલાક સાધુઓ જે આ વિધવિધ પ્રકારનાં શસ્ત્રો વડે પૃથ્વીનાં કાર્યો સંબંધી આરંભથી પૃથ્વીના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરતા ખીજા અનેક પ્રકારનાં પ્રાણીઓની હિસા કરે છે.

મૂત્રમ્-તત્થ ચલુ ભગવયા પરિણા પચેદ્દસા । હમસ્સ ચેવ ત્તિચિયસ્સ પરિવંદન માણણવ્યણાપ,
દુક્કલપાદિ ઘાયહેલ્લ, સે સમમેવ પુઠ્ઠવિસત્થં સમારંભદ્, અણેદિં વા પુઠ્ઠવિસત્થં સમારંભાવેદ્,
અણે વા પુઠ્ઠવિસત્થં સમારંભતે સમણુ જાણદ્; તં સે અહિયાપ, તં સે અવોહિપ (સૂ. ૧૫)

અર્થ :-તે બાબતમાં (પૃથ્વી કાયની હિસાની બાબતમાં) ભગવાને પરીક્ષા અથવા વિવેક દર્શાવ્યો છે. આ જીવનને જ માટે તેના પ્રશંસા-સત્કાર અને પૂજન માટે, જન્મ મરણથી છુટકારો મેળવવા માટે અથવા તો દુઃખનો પ્રતિકાર કરવા માટે તે (હિસક) જાતે જ પૃથ્વીકાયનાં શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરે છે, અથવા ખીજાની પાસે પૃથ્વીકાયના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરાવે છે, અથવા તો અન્ય માણસ પૃથ્વીકાયના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરતો હોય તેને અનુમતિ આપે છે તે તેના મિથ્યાત્વનું કારણ થાય છે;

મૂત્રમ્-સે ત સંવુજ્જમાણે આયાણીયં સમુદાય, સોશ્ચા ચલુ ગંથે, પસ ચલુ મોહે, પન ચલુ મારે,
પન ચલુ ણરપ હચ્ચત્થં ગઢિપ લોહ જમિણ વિરૂપરૂવેદિં સત્થેદિં પુઠ્ઠવિકમ્મસમારંકુણં
પુઠ્ઠવિસત્થં સમારંભમાણે અણે અણેગવેરૂવે પાણે વિહિસિદ્ધ (સૂ. ૧૬.)

અર્થ -તે મનુષ્ય તે બાબતને સમજનારો સમ્યગ દર્શનાદિ સ્વીકારીને ખરેખર ભગવાંતના અણુગારો પાસેથી સાક્ષી છે. ત્યારે આ વિશ્વમાં કેટલાકને જ્ઞાન થાય છે કે આ (પૃથ્વીકાય આદિકની હિસા) ખરેખર ંથિરૂપ છે, (બંધનનું કારણ છે) આ ખરેખર મોહ છે, આ ખરેખર ઘાતક છે, આ ખરેખર નરક છે, આ બાબતમાં જગત આસકત થયેલું છે, જેથી કરીને આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોથી પૃથ્વીકાયનો આરંભ કરીને પૃથ્વીના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરીને ખીજા અનેક પ્રકારના પ્રાણીઓની હિસા કરે છે.

ટિપ્પણી:-સૂદ્ધમણીની દયા સંબંધે ભગવાનના આ શાશ્વત વચનો હંમેશાં યાદ રાખવા જેવાં છે. હિસા પ્રત્યેનો પ્રેમ એ બંધનનું કારણ છે. અર્થાત્ મોહનું ખીજ છે, મોહનું પ્રેરક છે, સત્ કાર્યનું ઘાતક છે, અને નરકમાં દોરનાર છે આ વસ્તુ બોધ પામનારો જીવ બરાબર સમજે છે

મૂલમ્-સેવેમિ-અપ્પેગે અન્ધમઠ્ઠે, અપ્પેગે અન્ધમચ્છે, અપોજે પાચમઠ્ઠે. અપ્પે પાચગે મચ્છે અપ્પેગે
ગુપ્પમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે જંઘમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે જાણુમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે ઝરુમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે
કઢિમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે નામિમઠ્ઠે ૨, અપોગે ઉદ્દમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે પાસમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે
ચિટ્ઠિમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે ડરમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે દિયયમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે થળમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે
સંધમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે ઘાહુમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે દ્વિયમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે અંગુલિમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે
ગહમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે જીવમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે હણુમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે હો દુમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે
દંતમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે ઉવમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે તાલુમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે જલમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે ગહમઠ્ઠે
૨, અપ્પેગે કણમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે ણાસમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે અચ્છિમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે મમ્મુદમઠ્ઠે
૨, અપ્પેગે ણિહાલમઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે સીરામઠ્ઠે ૨, અપ્પેગે સંયમારવ અપ્પેગે ઉદ્દમઠ્ઠે ॥ સૂ. ૧૭ ॥

અર્થ:-એકેન્દ્રિયાદિ જીવોને આખ, કાન અને નાક, મુખ તેમજ દ્રવ્ય મન ન હોવાથી તેમને
હ.ખ.ને અનુભવ કઈ રીતે થાય? આવો પ્રશ્ન ઉપજે ત્યારે ભગવાન જણાવે છે. તે (વાત)
હું કહું છું જેમ કોઈ પ્રાણી જન્માંથ પ્રાણીને ભેદે અને છેદે જેમ કોઈ પ્રાણી પગને ભેદે
છેદે, તેમ ઘુંટીને ભેદે છેદે, પિંડી ભેદે છેદે, ગોઠણને ભેદે છેદે, સાથળને ભેદે છેદે કમરને
ભેદે છેદે; નાભિને ભેદે છેદે, પેટને ભેદે છેદે, પાસાને ભેદે છેદે, પીઠને ભેદે છેદે, છાતીને
ભેદે છેદે, હૃદયને ભેદે છેદે, સ્તનને ભેદે છેદે. ખભાને ભેદે છેદે, બાહુને ભેદે છેદે,
હાથને ભેદે છેદે, આંગળીને ભેદે છેદે, નખને ભેદે છેદે ગ્રીવાને ભેદે છેદે, હટપચીને
ભેદે છેદે, હોઠને ભેદે છેદે, દાંતને ભેદે છેદે, જીભને ભેદે છેદે, તાલુને ભેદે છેદે, ગળાને
ભેદે છેદે. ગાલને ભેદે છેદે કાનને ભેદે છેદે, નાકને ભેદે છેદે, આંખને ભેદે છેદે,
ભ્રુને ભેદે છેદે, કપાળને ભેદે છેદે, મસ્તકને ભેદે છેદે, કોઈ પ્રાણી તેને મૂર્ચ્છિત કરે અથવા
કોઈ પ્રાણી તેને નિષ્પ્રાણ કરે.

મૂલમ્-પત્થ સત્થં સમારંભમાણસા ઇચ્છેને આરંભાઅપરિણાયા ભવન્તિ, પત્થ સત્થં અસમારંભ
માણસસ ઇચ્છેતે આરંભા પરિણાયા ભવન્તિ ॥ સૂ. ૧૮ ॥

અર્થ:-આ બાબતમાં (એકેન્દ્રિયાદિજીવો પ્રત્યે) શરમધારા હિંસક પ્રવૃત્તિ કરનાર પ્રાણીને આ
ઉપરોક્ત ભેદોનું (હિંસાતરીકે) ભાન હોતું નથી અને આ બાબતમાં શસ્ત્ર દ્વારા હિંસા
પ્રવૃત્તિ ન કરનારને (ભગૃતને) આ હિંસક પ્રવૃત્તિની જાણ હોય છે.

ટિપ્પણી-એકેન્દ્રિયાદિનું હું બ ધણીવાર અવ્યક્ત હોય છે, છતાં પણ કૂરતાના સંકેતશ મુજબ હિંસા
કરનારને તો પાપનો સંબંધ છે જ છે.

મૂલમ્-ત પરિણાય મેહાવી ન ષ સયં પુઢવિઅત્થં સમારંભેજ્ઞા, નેવળ્ણે પુઢવિસત્થં સમારંભાનિ
વેજ્ઞા, નેવળ્ણે પુઢવિસત્થં સમારંભન્તે સમણુજાણે જ્ઞા. જસ્સે તે પુઢવિ કમ્મ સમારંભા
પરિણાયા ભવન્તિ સેહુ મુણી પરિણાય કમ્મે ત્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૧૯ ॥

અર્થ:-તે (વસ્તુ) જાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષ પૃથ્વીકાયના હિંસક શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરે નહિ અન્યજનો
પાસે પૃથ્વી કાયના હિંસક શસ્ત્રો પ્રયોજાવે નહિ. તેમજ બીજાઓ પૃથ્વી કાયના હિંસક
શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરે તો તેને અનુભવિ આપે નહિ. જે મુનિને આ પૃથ્વી કાયના હિંસક કાર્યોની
ખબર હોય છે તેને હું કર્મતત્વનો ખરેખર જાણકાર છે એમ કહું છું.

પહેલા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

બીજા ઉદ્દેશમાં પૃથ્વીકાય જીવની રક્ષા કરનારને અણુગાર તરીકે ભગવંતે જણાવ્યો છે, આ ઉદ્દેશમાં અણુગારના વિશેષ લક્ષણ બતાવવાને પહેલું અને બીજું અને ત્રીજું સૂત્ર પ્રવર્તે છે. તે પછી અનુક્રમે સ્થાવર તરીકે અપકાયની દયા પ્રાપ્ત થાય છે, તેનું વર્ણન આ ઉદ્દેશમાં આવે છે.

મૂલમ્ - સેનેમિ સેજહાયિ અણગારે ઉઝ્જુફડે, ચિયાયપડિવળે સમાય કુવ્વમાળે, વિયાદિપ, જાપ સદ્દાપ નિલ્લંતે તમેય અણુપાલે જ્ઞા વિજહિત્તા ચિલોત્તિયં ॥ સ્વ. ૨૦ ॥

અર્થ - “હું એમ કહું છું, કે જે પ્રમાણે તે સરલ બનેલો અણુગાર ન્યાય માર્ગને, મોક્ષમાર્ગને સ્વીકારીને, માયાને દૂર કરતો કરતો, જે રીતે (અમે) જણાવ્યો છે, અને જે શ્રદ્ધાએ તે ગૃહવાસમાંથી નીકળ્યો છે, તેને (શંકા કાક્ષા વગેરે) વિરોધી પ્રવાહોને તજીને, તે શ્રદ્ધાને ટકાવી રાખે (આ મુનિનું લક્ષણ છે.)

ટિપ્પણી :- આ સૂત્રમાં “વિજહિત્તા પુવ્વ સંજોગં” એવો પાઠ મળે છે ત્યાં વિરોધી પ્રવાહો ને બદલે માતા-પિતા ગૃહાદિક પૂર્વ સંયોગોનો ત્યાગ કરીને એવો અર્થ ઘટે છે.

મૂલમ્ - પળયા વીરા મદાવીર્હિં । લોગં ચ આણાપ અમિલમેચ્છા અકુઓમયં ॥ સ્વ. ૨૧ ॥

અર્થ - વીર પુરુષો મોક્ષ માર્ગની મોટી શેરીને પામી ચૂક્યા છે. ભગવંતની આજ્ઞાથી લોકને બાણીને અને કથાયથી પણ ભય જેમાં નથી એવા સંયમને પાળીને

ટિપ્પણી :- શૂરવીરો સંઘામથી ડરતાં નથી રાગદ્વેષ અને કષાય સાથેનું યુદ્ધ એ સામાન્ય યુદ્ધ નથી, ભારે યુદ્ધ છે. આમાં ભલભલા ગભરાઈ બળ્ય છે. પણ જેને ભગવંતની આજ્ઞાનું બળ છે, શુરૂનો વિનય છે અને શાસ્ત્રની કૃપા છે એવો મુનિ અહીં, પરાક્રમ દાખવીને માર્ગમાં આગળ ધપ્યો બળ્ય છે.

મૂલમ્ - સેલિમિ જેવ સયં લોગં અવ્માહ કરવેજ્ઞા, જેવ અત્તાણં અવ્માહ કરવેજ્ઞા, જેલોયં અવ્માહ કલ્લતિ, સે અત્તાણ અવ્માહ કલ્લતિ, જે અત્તાણં અવ્માહ કલ્લતિ, સેલોયં અવ્માહ કલ્લતિ (સ્વ. ૨૨)

અર્થ - એમ હું કહું છું, કે (તે મુનિ) ન તો સ્વયં અપકાર વગેરે સ્થાવર જીવલોકનો અપલાપ (નિષેધ) કરે, અને ન તો પોતાના આત્માનો અપલાપ કરે જે સ્થાવર જીવલોકનો અપલાપ કરે છે, તે પોતાના આત્માનો અપલાપ કરે છે, ને આત્માનો અપલાપ કરે છે તે સ્થાવર જીવલોકનો અપલાપ કરે છે.

મૂલમ્ - ત્વજ્જમાણા પુલ્હો પાંસ, અણગારાં મન્તેજો પલ્લમાળા, કમિણં વિરુદ્ધસ્ત્વેહિ સ્ત્વેહિ ઉદયકમ્મત્તમારંભેણં, ઉદયસ્ત્વં સમારંભમાળા અણ્ણે અણેગલ્લવે પાણે વિહિસતિ । સ્વ. ૨૩ ॥

અર્થ:-હિંસક ક્રિયાઓથી લગ્ન પામતાં મુનિઓને તું પ્રથકનિહાસ અમે અણુગારો છીએ એમ બોલનારા કેટલાક (મનુષ્યો) જે આ વિધવિધ પ્રકારના શરમો વડે પાણી સંબંધે કાર્યનો આરંભ કરીને પાણીનું શસ્ત્ર પ્રયોજીને (પાણીના જીવો ઉપરાંત) ખીલ અનેક પ્રકારના જીવોને હણી નાંખે છે.

મૂલમ્-તત્ય ચ્ચલુ મગ્ધયા પરિણા પવેશ્યા । ઇમસ્સ ચેવ જીવિયસ્સ પરિવંદનમાણપૂચ્ચનાપ,
જાઈમરણમોચનાપ, કુક્કલપહિવાચહેડં સે સયમેવ ઉદય સત્યં સમારંભંતે સમણુજાણહ,
તં સે અહિયાપ, તં સે અજ્ઞોહિપ ॥ સુ. ૨૪ ।

અર્થ:-તે બાબતમાં ભગવંતે ખરેખર વિવેક (પરિક્ષા) દર્શાવ્યો છે. આ (અસંયમી) જીવનના ગૌરવ, સન્માન, તેમજ સત્કારને માટે જન્મ મરણથી છુટવાને માટે અને દુઃખનો પરિહાર કરવા માટે, તે જીવ પોતે જ અપકાયનું શસ્ત્ર પ્રયોજે છે, ખીલઓ દ્વારા અથવા તો અપકાયનું શસ્ત્ર પ્રયોજે છે, અથવા અન્ય કોઈ અપકાયનું શસ્ત્ર ઉપયોગમાં લેતો હોય તેને અનુગતિ આપે છે. તે તેના અહિંતમં પરિણમે છે તે તેને સમ્યક્ત્વમાં અંતરાયનું કારણ છે.

મૂલમ્-સે તં સંવુલ્લમાણે આયાણીયં સમુદ્ઢાપ સોચ્ચા મગ્ધઓ અણગારાણં વા અન્તિપ,
ઈહમેગેસિણાયં ભવતિ, एस खलु गंधे, एस खलु मोहे, एस खलु मारे, एस खलु णरण
इच्छत्थं गढिप कोप जमिणं विरुक्खरूवेहिं सत्थेहिं उदयकम्म समारंभेणं, उदयसत्थं
समारंभमाणा अण्णे अण्णेगरुपे पाणे विहिंसइ ॥ સુ. ૨૫ ॥

અર્થ:-તે આ વસ્તુને સમજીને ભગવાનના અણુગારોની પાસેથી સાંભળીને સંયમ માર્ગને સ્વીકારીને (જ્યારે બોધ પામે છે) ત્યારે આ જગતમાં કેટલાકને આ વસ્તુ જણાય છે કે આ (હિંસા કર્મ) ખરેખર ગ્રંથ અથવા પરિગ્રહ છે. આ ખરેખર મોહ છે, આ ખરેખર માર છે (મરણનું કારણ છે) આ ખરેખર નરક છે, આ બાબતમાં પ્રાણીઓ મૂર્ચ્છિત થયેલાં છે, જેથી આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોદ્ધારા અપકાયની હિંસાના આરંભથી પાણીના શાસ્ત્રને પ્રયોજતાં અન્ય અનેક પ્રકારના પ્રાણીની હિંસા કરે છે.

મૂલમ્-સે વેમિ, સંતિ પાણા હદય નિસ્સિયા, જીવા અણેગે । ઇહ ચ્ચલુ મો અણગારાણં ઉદયજીવા
વિગહિયા । સત્યં ચેત્થ અણુવીહ, પાસ । પુદ્ધો સત્યં પવેશ્યં ॥ સુ. ૨૬ ॥

અર્થ:-હું એમ કહું છું પાણીનો આશરો લઈ ને રહેલા અનેક જીવો અથવા પ્રાણીઓ છે. આ જૈન શાસનમાં ખરેખર મુનિઓને અપકાયના જીવો સંબંધે સમન્વયવામાં આવ્યું છે, આ બાબતમાં વિચાર કરીને તું શસ્ત્રને જો. શસ્ત્ર સિન્ન સિન્ન રૂપે જણાવ્યું છે.

મૂલમ્-અકુવા અદિન્નાદાણં ॥ સુ. ૨૭ ॥

અર્થ - અથવા (અપકાય વગેરેના હિંસકને) અદેતાદાન અથવા ચોરીનો દોષ લાગે છે.

ટિપ્પણી - સર્વ દાનમાં અલ્પ દાન શ્રેષ્ઠ છે, એ પ્રસિદ્ધ છે. પ્રાણીની સલામતી વગર જીવને ગયેલું કોઈપણ દાન નિરર્થક લાગે છે અહીં હિંસક હણુનાર પ્રાણીની આજ્ઞા વગર તેનો પ્રાણ ખૂંચવી લે છે. તેથી ભગવાને તેને ચોરીનો દોષ કર્યો છે. મહાવ્રત ધારી મુનિને માટે એ સ્પષ્ટ છે.

મૂલમ્-કર્પપતિને કર્પપતિને પાડું, અદુષ્ટા વિમુક્તાય, યુદ્ધો સત્યેહિં વિરુદ્ધંતિ પત્યવિ તેસિણો
જિજ્ઞાસુઃ ॥ સૂ. ૧૮ ॥

અર્થ :- (અન્ય જૈનેતર મતધારીઓ કહે છે કે) અમને જલનો ઉપયોગ કદ્યે છે, અમને પાણી પીવું કદ્યે છે, અથવા વિભૂષા માટે તેનો ઉપયોગ કદ્યે છે. (આમ કહીને તેઓ જુદા જુદા શસ્ત્રોથી અપકાયના જીવોની હિંસા કરે છે. તેમનું આ વચન આ બાબતમાં પણ આગમ નિશ્ચય કરનારું નથી.

મૂલમ્-પત્ય સત્યં સમારંભમાણસ્ત્વ ઇચ્છેતે આરંભા અપરિણાયા ભવન્તિ । પત્ય સત્યં અસમારંભે માણસ્ત્વ ઇચ્છેતે આરંભા પરિણાયા ભવન્તિ । ત પરિણાય મેદાત્રી જેથ સયં ઉદયસત્યં સમારંભમેજ્જા, જેથન્નેહિં ઉદયસત્યં સમારંભાવેજ્જા, ઉદયસત્યં સમારંભતેષિ અણે ન સમણુ જાણેજ્જા, જસ્સેતે ઉદયસત્ય સમારંભા પરિણાયા ભવન્તિ સે હુ મુણી પરિણાયકમ્મે ત્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૧૯ ॥

અર્થ - અહીં (અપકાયની બાબતમાં) શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરનારને ઉપર કહેલા આરંભો (હિંસક કર્મો) જાણુ બહાર હોય છે. અહીં શસ્ત્રોનો પ્રયોગ ન કરનાર ને ઉપર કહેલા આરંભો જાણીતા હોય છે. તે જાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષ જાતે પાણીના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ ન જ કરે, ખીજાઓ દ્વારા પાણીના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરાવે જ નહિ. તેમજ પાણીના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરનાર અન્યને અનુમતિ આપે નહિ. જે મનુષ્યને આ અપકાયના શસ્ત્રના પ્રયોગોની જાણુકારી છે તે ખરેખર કર્મતત્ત્વને જાણનારો મુનિ છે એમ હું કહું છું.

ઈતિ તૃતીય ઉદ્દેશક

શસ્ત્ર પરિજ્ઞા નામે પ્રથમ અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક

હવે ક્રમ પ્રાપ્ત તેજસ્કાયની દયા સંબંધે વર્ણન આવે છે.

મૂલમ્-સે વેમિ જેથ સયં લોગં અભમાઈ ક્ષેજ્જા, જેથ અત્તાણં અભમાઈ ક્ષેજ્જા, જેલોગં અભમાઈ ક્ષતિસે અત્તાણં અભમાઈક્ષતિ, જે અત્તાણં અભમાઈક્ષતિ સે લોગં અભમાઈક્ષતિ (સૂ. ૩૦)

અર્થ -તે હું આ પ્રમાણે કહું છું કે (તે જ્ઞાની) જાતે તેજસ્કાયના જીવ સમૂહનો અપલાપ કરે નહિ. તેમજ પોતાના આત્માનો અપલાપ કરે નહિ, જે તેજસ્કાય જીવસમૂહનો અપલાપ કરે છે તે આત્માનો અપલાપ કરે છે જે આત્માનો અપલાપ કરે છે ને તેજસ્કાય જીવસમૂહનો અપલાપ કરે છે.

મૂલમ્-જે વીહલાગ સત્યસ્ત્ર સ્ત્રેયન્ને, સે અસત્યસ્ત્ર સ્ત્રેયન્ને; જે અસત્યસ્ત્ર સ્ત્રેયન્ને, સે વીહલોગ
સત્યસ્ત્ર સ્ત્રેયન્ને ॥ સ્વ. ૩૧ ॥

અર્થ:-જે મુનિ દીર્ઘલોક અર્થાત્ વનસ્પતિકાયનુ શસ્ત્ર અગ્નિ તેના સ્વરૂપનો જાણુકાર છે, તે
અશસ્ત્ર અર્થાત્ સંયમનાં સ્વરૂપનો જાણુકાર છે. જે સંયમના સ્વરૂપનો જાણુકાર છે,
તે વનસ્પતિકાયના શસ્ત્રરૂપ અગ્નિકાયનો જાણુકાર છે.

ટિપ્પણી.-દીર્ઘલોક શબ્દનો અર્થ અહીં વનસ્પતિકાય સમૂહ થાય છે, કારણ કે વનસ્પતિકાયની
કાર્યશક્તિ શરીરની અવગાહના બીજા સ્થાવર જીવોની અપેક્ષાએ વધારે લાખી હોય છે.
આ વનસ્પતિકાયનુ મુખ્ય ઘાતક-સાધન અગ્નિ છે. તેથી તેને અહીં દીર્ઘલોક શસ્ત્ર કહ્યો છે.

‘એયન્ન’ શબ્દના બે છાયાના અર્થો અહીં અનુરૂપ છે. ૧. ક્ષેત્રજ્ઞ એટલે સ્વરૂપનો
જાણુકાર અને ૨. ખેદજ્ઞ એટલે પરિશ્રમનો જાણુકાર અથવા દુઃખનો જાણુકાર.

મૂલમ્-ધીરેહિં પયં અભિમૃયં દિટ્ઠં સંજતેહિં સવા જયેહિં સયા અપ્પમત્તેહિં ॥ સ્વ. ૩૨ ॥

અર્થ:-સદાચે-સંયમયુક્ત અને સદાચે અપ્રમાદી એવા સંયમી વીરપુરુષોએ કર્મ પ્રવાહને જીતીને
નિર્માળ જ્ઞાન વડે આ જોયેલું છે.

મૂલમ્-જે પમત્તે ગુણટ્ઠિપ સે હુ દંઢે પવુચ્ચતિ ।

તં પરિણાય મેઢાવી, ઇયાણિ ણો જમહં પુવ્વમકાસી પમાણં ॥ સ્વ. ૩૩ ॥

અર્થ:-જે જીવ પ્રમાદી છે અને કામગુણોની બાબતમાં તૃણાવંત છે, તે ખરેખર પ્રાણીઓને હંડતું
કારણ છે એમ કહેવાય છે. તે વસ્તુને જાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષ (એમ સંકલ્પ કરે છે કે) જે
મેં પ્રમાદને કારણે (હિંસક કર્મ) પૂર્વે કયું હતું તે હવે નહિ કરું.

ટિપ્પણી:-શાસ્ત્રમાં હિંસાને બે કારણોથી પ્રગટ થતી સમજાવી છે. ૧. પ્રમાદ એટલે ખેદકારી
૨. કોઈપણ પ્રાણીનો પ્રાણ લઈ લેવો. અહીં ઉચિત રીતે હિંસા કર્મમાં પ્રમાદની મુખ્યતા
ભગવંતે નિરૂપી છે.

મૂલમ્-લજ્જમાણા પુઢો પાસ, અગગારા મો સ્તિ પગે પવયમાણા, જમિણં વિરૂપકુવેહિં સત્થેહિં
અગણિ કમ્મસમારંભેણં અગણિસત્થં સમારંભમાણે, અણ્ણે અણેગરુવે પાણે વિહિંસહ ॥ સ્વ. ૩૪ ॥

અર્થ (આ અસંયમી હિંસા કર્મથી) લજ્જા પામતા મુનિઓને તું જુદા પાડીને જો, (અન્ય બિંદુઓ)
અમે અણુગારો છીએ એમ કહેવા છતાં, જે આ વિધવિધ પ્રકારનાં શસ્ત્રો વડે અગ્નિકાય સંખ્યા
હિંસા કર્મ વડે અગ્નિના શસ્ત્રને પ્રયોજતો થકો બીજા અનેક પ્રકારના જીવોની હિંસા કરે છે.

મૂલમ્-સત્થ સ્વલ્લ મગલ્લયા પરિણા પવેહયા । હમસ્સ ચેવ જીવિયસ્સ, પરિવંદ માણણપૂયણાપ્પ,
જાહમરણમોયણ પ્પ, દુક્કલ્લપહિંસાયહેહં, સે સયમેવ અગણિસત્થં સમારંભતિ, અણ્ણેહિં વા
અગણિસત્થં સમારંભાવેહ, અણ્ણે વા અગણિસત્થ સમારંભમાણે સમણ્ણાણાહ, તં સે અહિયાપ્પ,
તં સે અવોહિપ ॥ સ્વ. ૩૫ ॥

અર્થ:-તે બાબતમાં ખરેખર ભગવંતે પરિજ્ઞા એટલે વિવેક દર્શાવ્યો છે. આ જ અસંધર્મી જીવનનું સન્માન, સત્કાર અને ગૌરવ કરવાને માટે, બાતિ એટલે જન્મ અને મરણથી છૂટવાની બુદ્ધિએ, દુ.ખોનો પ્રતિકાર કરવા માટે તેની અગ્નિકાયના શસ્ત્રને ઉપયોગમાં લે છે, અથવા બીજાઓ દ્વારા અગ્નિકાયના શસ્ત્રનો ઉપયોગ કરાવે છે અથવા અગ્નિકાયના શસ્ત્રનો અન્ય ઉપયોગ કરતા હોય તેને અનુભતિ આપે છે, તે તેના અકલ્યાણને માટે છે. તે તેના મિથ્યાત્વનું કારણ થાય છે.

મૂલમ્-સે ત સંવુજ્જમાણે આયાણીયં સમુદાય, સોચ્ચાં ચલુ ભગવત્તો, અણગારાણં વા અંતિપે દેહમેગેસિં જાયં ભવતિ, એસ ચલુ ગંથે, એસ ચલુ મોહે, એસ ચલુ મારે, એસ ચલુ જિરપે ચ્ચત્થં ગદ્ધિપે હોપે જમિણં ચિરુવરુવેદિં સત્થેદિ અગ્નિકમ્મસમારંભેણં અગ્નિસત્થં સમારંભમાણે અણે અણેગરુવે પાણે વિહિંસહ ॥ સૂ. ૩૬ ॥

અર્થ:-તે આ બાબતને સમજીને સયમ સ્વીકારીને, ભગવંત પાસેથી સાંભળીને અથવા મુનિઓની પાસેથી સાંભળીને આ બાબતમાં કેટલાકને જ્ઞાન થાય છે કે આ ખરેખર લાલચરૂપ અર્થાત્ અંધ કર્મનું કારણ છે, આ ખરેખર મોહ છે, આ ખરેખર મરણનું કારણ છે, આ ખરેખર નરકનું કારણ છે આ બાબતનાં તૃણાવંત જગતના લોકો જેથી કરીને આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રો વડે અગ્નિ (કર્મ)ના આરંભવડે અગ્નિના શસ્ત્રને પ્રયોજતા થકા બીજા અનેક પ્રકારના જીવોની હિંસા કરે છે.

મૂલમ્-સે વેમિ સંતિ પાણા પુઠ્ઠવિણિસ્સિયા, તણિણિસ્સિયા, પવણિસ્સિયા, કટ્ટણિસ્સિયા, ગોમયણિસ્સિયા, કયવરણિસ્સિયા । સંતિ સંપાતિમા પાણા આહચ્ચ સપયંતિ ય । અગ્નિં ચ ચલુ પુઠ્ઠા યગેસંઘાયમાવજ્જંતિ । જે તત્થ સંઘાયમાવજ્જંતિ તે તત્થ પરિયાવિજ્જંતિ, જે તત્થ પરિયાવિજ્જંતિ તે તત્થ ઉદાર્યંતિ ॥ સૂ. ૩૭ ॥

અર્થ:-તે હું કહું છું, કે પૃથ્વીને આશરે રહેલા, ઘાસને અર્થાત્ તૃણને આશરે રહેલા, પાંદડાને આશરે રહેલા, છાણને આશરે રહેલા, કચરાને આશરે રહેલા જીવો છે, અને આવીને પડનારા જીવો છે, જે એકાએક આવી પડે છે. ખરેખર અગ્નિને સ્પર્શીને કેટલાક જીવો શરીરનો સંકેત પામે છે. જે ત્યાં સંકેત પામે છે તે ત્યાં મૂર્છા પામે છે, અને જે ત્યાં મૂર્છિત થાય તે જીવો ત્યાં મરણ પામે છે (આ રીતે અનેક વ્રસ પ્રાણીની હિંસા અગ્નિ સમારંભમાં થાય છે.)

મૂલમ્-પત્થ સત્થં સમારંભમાણસ્સે ચ્ચેતે આરંભા અપરિણાયા ભવંતિ । એત્થ સત્થં અસમારંભમાણસ્સે ચ્ચેતે આરંભા પરિણાયા ભવંતિ (સૂ. ૩૮)

અર્થ:-આ અગ્નિકાય સંબંધે શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરનારને આ પ્રમાણે આ આરંભની (હિંસક કર્મની) બાણકારી હોતી નથી. અહીં શસ્ત્રનો પ્રયોગ ન કરનારને આ પ્રમાણે આ આરંભોની બાણકારી હોય છે.

મૂલમ્-તં પરિણાય મેહાવી જેવ સયં અગ્નિસત્થં સમારંભેજ્ઞા નેવડણ્ણેદિં અગ્નિસત્થં સમારંભાવેજ્ઞા, અગ્નિસત્થં સમારંભમાણે અણે ન સમણુજાણેજ્ઞા, અસ્સેતે અગ્નિકમ્મસમારંભા પરિણાયા ભવંતિ સે હુ મુણી પરિણાયકમ્મે તિ વેમિ (સૂ. ૩૯)

અર્થ :- તે જાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષે અગ્નિ શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરવો જ ન ઘટે. વળી બીજાઓ દ્વારા અગ્નિ શસ્ત્રનો પ્રયોગ ન જ કરાવવો ઘટે, તેમજ અગ્નિ શસ્ત્રનો આરંભ કરનાર બીજાઓને અનુમોદન ન આપવું ઘટે. જેને આ અગ્નિકાયના આરંભકર્મોની જાણકારી હોય છે તે મુનિ ખરેખર કર્મના સ્વરૂપનો જાણકાર છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ ચોથો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

શસ્ત્રપરિજ્ઞાનામે પ્રથમ અધ્યાયનો પાંચમો ઉદ્દેશક

ચોથા ઉદ્દેશકમાં અગ્નિકાયની યતના સંબંધે વર્ણન કર્યું, હવે ક્રમથી વાયુકાય આવે, છતાંય અહીં વનસ્પતિકાયની દયાનું વર્ણન લીધું છે. તેનું કારણ વાયુ સૂક્ષ્મ હોવાથી શિષ્યને સમજવા માટે અંતે રાખ્યો છે. બીજું, વાયુકાયની હિસાનો પરિહાર સંયમી સાધકોને માટે પણ સંપૂર્ણ રીતે શક્ય નથી, તેથી અહીં વનસ્પતિકાયનું વર્ણન કરે છે. પ્રથમ સૂત્રમાં અણુગારની વ્યાખ્યા આપે છે.

મૂલમ્-તં જો કરિસ્તામિ સસુદ્ધાપ્, મત્તામદ્મં, અમયં, વિદિત્તા, તં જે જો કરણં, પંસોવરણ, પ્તયોવરણ, પસ અણગારેતિ પવુચ્ચદ્ ॥ સ્વ. ૩૯ ॥

અર્થ:-(બુદ્ધિમાન પુરુષ વિચાર કરે છે કે) આત્મકલ્યાણમાં ઉઘમી થઈને, તે વનસ્પતિકાયનો આરંભ હું કરીશ નહિ. આ જાણીને મતિમાન પુરુષ સંયમને (ખરેખર) સમજીને આ બાબતમાં વિરામ પામેલો, તે આરંભને જે કરતો નથી તેને જૈન શાસનમાં વિરત અર્થાત્ સંયમી કહેવાય, તેને જ અણુગાર એમ કહેવાય છે.

મૂલમ્ -જે ગુણે સે આદદ્ટે. જે આદદ્ટે સે ગુણે ॥ સ્વ. ૪૦ ॥

અર્થ:-જે ઇન્દ્રિયોના વિષયો (કામગુણો) છે તે સંસારસમુદ્રની ભમરીઓ છે અને જે ભમરીઓ છે તે ઇન્દ્રિયોના વિષયો છે.

ટિપ્પણી:-અહીં શાસ્ત્રકાર વૈરાગ્યનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે. ભવસંસાર પંચવિષયોથી બનેલો છે, એટલે વિષયનો ત્યાગી પુરુષ જ સંસારસમુદ્ર તરવાને આધિકારી છે. અહિંસાની વાત કરતાં આ તૃષ્ણા-શત્રુને જીતવો બહુ જડરી છે. અહીં ભૂલ થાય તો બધો પુરુષાર્થ નકામો જાય એવી પરિસ્થિતિ છે.

મૂલમ્ -ઉહં અહં તિરિયં પાઈણં પાસમાણે રુદ્ધાઈ પાસદ, સુણમાણે રુદ્ધાઈ સુણદ, ઉહં અહં તિરિયં પાઈણં મુચ્છમાણે રુવેસુ મુચ્છાતિ, રુદ્ધેસુ ચાવિ. પસ લોપ વિચાઈપ. પસ્ય અગુત્તે અણાણપ પુણો પુણો ગુણાસાતે વ્રંકસમાચારે પમત્તે અગારંમાવસે ॥ સ્વ. ૪૧ ॥

અર્થ:-૭મી દિશામાં, નીચી દિશામાં, તિરછી દિશામાં, પૂર્વાદિક દિશામાં જે પુરુષ જુએ છે તેો ડોપોને જુએ છે, જે પુરુષ સાંભળે છે તેો શબ્દોને સાંભળે છે. ૭મી દિશામાં, નીચી દિશામાં, તિરછી દિશામાં, પૂર્વાદિક દિશામાં જે આસક્તિ કરે તેો ડોપોમાં મૂર્છિત થાય છે, તેમ જ શબ્દોમાં પણ મૂર્છિત થાય છે. આ (મૂર્છા)ને લોકના સ્વરૂપ તરીકે સમજાવવામાં આવી છે. આ બાબતમાં જે અસંયમી છે તે ભગવંતની આજ્ઞાની બહાર છે, અને ફરી ફરી શુભોને (વિષયોને) રસીઓ થઈ થઈ ને વડ આચરણ કરતો કરતો પ્રમાદી બનીને (સંયમી હોવા છતાં) ગૃહસ્થતુલ્ય બની જાય છે

મૂલમ-લજ્જમાણા પુઢો પાસ, અણગારા મો સ્તિ પગે પથરમાણા, જમિણં વિલ્લરુવેદિં સત્થેદિં
 ઘણસ્સહક્કમ્મસમારંભેણં ઘણસ્સહસ્તથં સમારંભમાણે અણે અણેગલ્લે પાણે વિહિંસતિ
 ॥ સૂ ૪૨ ॥

અર્થ:-(આ આરંભથી) શરમાતા નિચન્ય મુનિઓને તું જુદા જો. કેટલાક (શાક્યાદિ ભિક્ષુઓ) અમે અણુગાર છીએ એમ કહેવા છતાં, જે આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોથી વનસ્પતિકાયના હિંસા કર્મ વડે, વનસ્પતિના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરતા બીજા અનેક પ્રકારના જીવોની હિંસા કરે છે. (તેને તું જુદા જો.)

મૂલમ-તત્થ ચલુ ભગવયા પરિણા પવેદિયા, હમ્મસ ચેવ જીવિયસ્સ, પરિધંદણમાણણૂયણા
 જાહમરણમોયણા, દુક્કપલ્લિઘાયહેડં, સે સયમેવ ઘણસ્સહસ્તથં સમારંભા અણે હ વા
 ઘણસ્સહસ્તથં સમારંભાવેહ, અણે વા ઘણસ્સહસ્તથ સમારંભમાણે સમણુજાણાહ, તે સે
 અધિયાપ તે સે અબોદ્ધિપ ॥ સૂ ૪૩ ॥

અર્થ:-તે બાબતમાં ખરેખર ભગવંતે પરીક્ષા દર્શાવી છે. આ અસંયમી જીવનના અનમાન સત્કાર અને ગૌરવને માટે, જન્મ-મરણથી છૂટવાની બુદ્ધિએ, અને દુઃખનો પ્રતિકાર કરવા માટે, તે જાતે જ વનસ્પતિ શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરે છે, અથવા બીજાઓ દ્વારા વનસ્પતિ શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરાવે છે, અથવા તે બીજા વનસ્પતિ શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરતા હોય તેને અનુમોદન આપે છે, તે તેના અકલ્યાણનું કારણ છે, તે તેના મિથ્યાત્વનું કારણ છે

મૂલમ-સે તે સંવુજ્જમાણે આયાણીયં સમુદ્ધાય, સોચ્ચા ચલુ ભગવઓ, અણગારાણં વા અંતિપ
 હહમેગેસિણાયં મથ્થ-પસ ચલુ ગંથે, પસ ચલુ મંદે, પસ ચલુ મારે, પસ ચલુ ણિરપ।
 હચ્ચત્થં ગદ્ધિપ લોપ જમિણં વિલ્લરુવેદિં સત્થેદિં ઘણસ્સહક્કમ્મસમારંભેણં, ઘણસ્સહસ્તથં
 સમારંભમાણે અણે અણેગલ્લે પાણે વિહિંસહ ॥ સૂ. ૪૪ ॥

અર્થ:-તે વસ્તુને સમજનારા તે માનવને, સંયમને સ્વીકારીને, ખરેખર ભગવંત પાસેથી સાંભળીને અથવા તે અણુગારો પાસેથી સાંભળીને, આ જગતમાં (કેટલાકને) જાણકારી થાય છે કે આ ખરેખર કર્મબંધનનું કારણ છે, આ ખરેખર મોહનું કારણ છે, આ ખરેખર જન્મ-મરણનું કારણ છે, આ ખરેખર નરકબંધનું કારણ છે. આ બાબતમાં એ પ્રમાણે જગત આસક્ત

થયેલું છે, જેથી કરીને આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોથી વનસ્પતિ કર્મોનો આરંભ કરીને વનસ્પતિ શસ્ત્રના પ્રયોગ કરતાં કરતાં બીજા અનેક પ્રકારના જીવોની હિસા કરે છે

મૂલમ્-સે વેમિ હમંપિ જાહ્નમ્મયં, પર્યંપિ જાહ્નમ્મયં; હમંપિ વુહ્નિમ્મયં પર્યંપિવુહ્નિમ્મયં, હમંપિ ચિત્તમંતયં, પર્યંપિ ચિત્તમંતયં, હમંપિ છિન્ન મિલાતિ. પર્યંપિ છિન્ન મિલાતિ; હમંપિ આહારણં, પર્યંપિ આહારણં; હમંપિ અણિચ્ચયં, પર્યંપિ અણિચ્ચયં, હમંપિ અસાસયં પર્યંપિ અસાસયં; હમંપિ ચ્ચઓષ ચ્ચઇયં, પર્યંપિ ચ્ચઓષ ચ્ચઇયં; હમંપિ વિપરિણામધમ્મયં, પર્યંપિ વિપરિણામધમ્મયં ॥ સૂ. ૪૫ ॥

અર્થ:-તે હું કહું છું, આ શરીર (મનુષ્યનું શરીર) જન્મ પામવાના સ્વભાવવાળું છે. તે શરીર (વનસ્પતિ શરીર) પણ જન્મવાના સ્વભાવવાળું છે. આ શરીર પણ વૃદ્ધિ પામવાના સ્વભાવવાળું છે, તે શરીર પણ વૃદ્ધિ પામવાના સ્વભાવવાળું છે. આ શરીર પણ ચેતનવંતું છે, તે શરીર પણ ચેતનવંતું છે. આ શરીર પણ છેદાઈને કરમાય છે, તે શરીર પણ છેદાઈને કરમાય છે આ શરીર પણ આહારથી વિકસેલું છે, તે શરીર પણ આહારથી વિકસેલું છે આ શરીર પણ અનિત્ય છે, તે શરીર પણ અનિત્ય છે. આ શરીર પણ અશાશ્વત છે, તે શરીર પણ અશાશ્વત છે. આ શરીર પણ હાનિ-વૃદ્ધિ પામનારું છે, તે શરીર પણ હાનિ-વૃદ્ધિ પામનારું છે. આ શરીર પણ ફેરફાર પામવાના સ્વભાવવાળું છે, તે શરીર પણ ફેરફાર પામવાના સ્વભાવવાળું છે.

ટિપ્પણી:-અનિત્ય એટલે પ્રત્યેક ક્ષણે રૂપાંતર પામનાર, અને અશાશ્વત એટલે આ પ્રવાહમાં પણ કાયમ ન રકનારું.

મૂલમ્-પત્થ સત્થં સમારંભમાણસ્સ ઇચ્છેતે આરંભાખરિણ્ણાયા ભવતિ । પત્થ સત્થં અસમારંભમાણસ્સ ઇચ્છેતે આરંભા પરિણ્ણાયા ભવન્તિ । તે પરિણ્ણાયમેદ્દાવી જેવ સયં ઘણસ્સહસત્થં સમારંભેજ્જા, જેવળ્ણોદ્ધિ ઘણસ્સહસત્થં સમારંભાવેજ્જા, જેવળ્ણે ઘણસ્સહસત્થં સમારંભંતે સમણ્ણાણેજ્જા । જસ્સેતે ઘણસ્સહસત્થ સમારંભા પરિણ્ણાયા ભવેતિ સે હુ મુણી પરિણ્ણાયકમ્મે તિ વેમિ ॥ સૂ. ૪૬ ॥

અર્થ:-અહીં વનસ્પતિકાય પર શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરનારને આ પ્રમાણે અહિંસા કર્મોની જાણકારી હોતી નથી. અહીં શસ્ત્રોનો પ્રયોગ ન કરનારને આ પ્રમાણે આ હિસા કર્મોની જાણકારી હોય છે. તે સમજીને બુદ્ધિમાન પુરુષે જાતે વનસ્પતિ શસ્ત્રનો પ્રયોગ ન જ કરવો ઘટે, અને અન્ય પાસે તે શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરાવવો નહિ, તેમજ અન્ય વનસ્પતિ શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરતો હોય ત્યાં અનુમતિ આપવી નહિ. જેને આ વનસ્પતિના હિસા કર્મો જાણીતા છે તે ખરેખર કર્મના સ્વરૂપનો જાણકાર મુનિ છે, તેમ હું કહું છું.

ધતિ પાંચમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

શક્ષપરિજ્ઞાનામે પ્રથમ અધ્યાયનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશો

સિદ્ધાંત આચારાગ્રંથમાં પ્રારંભમાં જ આગળના પ્રકરણમાં સૂક્ષ્મ એકેન્દ્રિય જીવોની દયા સંબંધે મુનિનો આચાર અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે વર્ણવવામાં આવ્યો છે. હિન્દુસ્થાનમાં કોઈ પણ ગ્રંથના તાત્પર્યનો નિર્ણય કરતા આ નીચેની વસ્તુઓ જોવામાં આવે છે :

(૧) પ્રારંભ, (૨) અંત, (૩) વારંવાર નિરૂપણ, (૪) અપૂર્વ અથવા અદ્ભુત નિરૂપણ, (૫) પરિણામ, (૬) અર્થવાદ અથવા ગ્રંથનું અલંકાર દ્વારા સ્તુતિ કરતું નિરૂપણ અને (૭) તર્કદ્વારા સંગતિ. આ સાત વસ્તુ લક્ષમાં લઈને ગ્રંથનો ભાવાર્થ નક્કી કરવાની રીત છે. અહીં સિદ્ધાંતમાં પ્રારંભ અને અદ્ભુત નિરૂપણ તેમજ પરિણામ એ ત્રણ વસ્તુઓ સૂક્ષ્મ અહિંસાનો પક્ષ કરે છે.

ઉપસર્ગો—સંહારો, અભ્યાસોડ્પૂર્વતા ફલમ્, અર્થઘટ્ટો પપત્તિશ્ચ, લિંગં તાત્પર્યં નિર્ણયે ।

આમ સૂક્ષ્મ જીવોની દયા ભગવાને દર્શાવ્યા પછી, હવે ત્રસકાય જીવોની દયા તેઓ દર્શાવે છે.

મૂલમ્—સે વેમિ સંતિમે તસા પાણા, તં જહા-અંહયા, પોયયા, જરાડયા, રસયા, સંસેયયા, સંમુચ્છિમા, ઉભિયયા, ઉવવાદયા, एस संसारेत्ति पवुच्चइ मंदस्स अविद्याणओ ॥ સ્વ ૪૭ ॥

અર્થ.— તે હું કહું છું, આ ત્રસ પ્રાણીઓ છે, જેમ કે અંડજ જીવો, પોતજ જીવો, જરાયુજ જીવો (ઓળખા જન્મતા), રસજ જીવો, પરસેવામાં જન્મતા જીવો, સંમૂર્ચ્છિમ જીવો, વનસ્પતિમાં જન્મનારા જીવો, અને દેવનારક ઔપપાતિક જીવો, આ (સ્થાવર અને ત્રસરૂપ) સંસારનું ક્ષેત્ર છે તે વિવેકશૂન્ય અજ્ઞાનીને માટે (પરિભ્રમણનું) ક્ષેત્ર છે.

મૂલમ્—નિઘ્ણાહિત્તા પહિલેહિત્તા, પત્તેયં પરિણિવ્વાણં સવ્વેસિ પાણાણં, સવ્વેસિં ભૂયાણં, સવ્વેસિં જીવાણં, સવ્વેસિં સત્તાણં, અસ્સાયં અપરિણિવ્વાણં મહવ્મયં દુક્ખં તિ વેમિ ॥ સ્વ ૪૮ ॥

અર્થ.— વિચાર કરીને, સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરીને, (કહી શકાય છે કે) પ્રત્યેક જીવને સુખ સમાધાન ઇષ્ટ છે. સર્વ વિકલેન્દ્રિયોને, સર્વ વનસ્પતિજીવોને, સર્વ પંચેન્દ્રિયજીવોને, અને સર્વ એકેન્દ્રિય જીવોને માટે અશાતા અને અસમાધાન મહાભયરૂપ અને દુઃખકર છે, એમ હું કહું છું.

ટિપ્પણી.—બધા જીવોને અશાતા અને અસમાધાન ભયકારી અને દુઃખરૂપ છે. તે બધા પછી જે આઠ પ્રકારના જીવો જણાવ્યા તેની ટૂંકી ઓળખાણ કરવી જાજી શકે. ૧. ઇલાંમાંથી ઉત્પન્ન થનાર પળી વગેરે, ૨. થેલી અથવા પોતથી ઉત્પન્ન થનાર હાથી વગેરે, ૩. જરાયુ અથવા ઓરમાંથી ઉત્પન્ન થનાર ગાય, ભેંસ, મનુષ્ય વગેરે, ૪. રસોમાં ઉત્પન્ન થનાર નાના કીડાઓ

વગેરે, ૫. પરસેવાથી ઉત્પન્ન થનાર જી, માંકડ વગેરે, ૬. જાતે ઉત્પન્ન થનાર સમૂર્ષિષ્ઠમ જીવો, ૭. વનસ્પતિમાં ઉત્પન્ન થનાર કંથવા અને લીલા, રાતા જીવડાં વગેરે, ૮. દેવ અને નારક જેઓ શૈયામાં કે કુંભીમાં ઉત્પન્ન થાય છે એવા આ રીતે સંસારના જીવો સ્થાવર અને ત્રસ દર્શાવ્યા છે.

મૂલમ્-તત્ત્વં પાણા પદિસો દિસાસુ ચ । તત્ત્વતત્ત્વ પુહો પાસ આઠગ પરિતાવેતિ, સંતિ પાણા પુહો સિયા ॥ સ્ત્ર. ૪૯ ॥

અર્થ-વિદિશાઓ અને દિશાઓમાં રહેલા જીવો ત્રાસ પામે છે ત્યાં ત્યાં હે શિષ્ય । તુ તેને જીદા જીવો જો. (વિષયો અને કસાયોથી) વ્યાકુળ જીવો બીજા જીવોને પરિતાપ આપે છે. જીવો જીદા જીદા કાયનો આશ્રય કરીને રહેલા છે.

મૂલમ્-જ્ઞમાણા પુહો પાસ, અણગારા મો સ્તિ એગે પચયમાણા, જમિણં ચિરુવરુવેહિં સત્યેહિ તસકાયસમારમેણં તસકાયસત્થં સમારંભમાણા અણે અણેગરુવે પાણે વિહિંસન્તિ ॥ સ્ત્ર. ૫૦ ॥

અર્થ-અહિંસક કર્મથી લેબળ પામનાર, અર્થાત તેને તજનારા મુનિઓને તુ જીદા કરીને જો. કેટલાક શાકયાદિ લિહુઓ, અમે સાધુઓ છીએ, એમ બોલતા બોલતા જે આ વિધવિધ પ્રકારનાં શસ્ત્રોથી ત્રસકાયની હિંસા કરીને ત્રસકાયનું શસ્ત્ર પ્રયોજીને બીજા અનેક પ્રકારનાં જીવોની હિંસા કરે છે (તે તેમના અકલ્યાણમાં પરિણમે છે).

મૂલમ્-તત્ત્વં ચલુ મગવ્રયા પરિણા પવેહ્યા । હમસ્સ ચેવ જીવિયસ્સ, પરિવંદણ માણણપૂયણાપ, જાહમરણ મોયણાપ, દુક્ખપહિઘાયહેડં, સે સયમેવ તસકાય સત્થં સમારંભતિ, અણેહિં વા તસકાયસત્થં સમારંભાવેહિ, અણે વા તસકાય સત્થં સમારંભમાણે સમણુ જાણહ તં સે અહિયાપ, તં સે અવોહિપ ॥ સ્ત્ર. ૫૧ ॥

અર્થ-તે બાબતમાં ખરેખર લગવંતે પરીક્ષા દર્શાવી છે. આ અસંયમી જીવના જ સત્કાર, સન્માન અને ગૌરવને માટે, જન્મ-મરણથી છૂટવાને માટે, હુ ખનો પ્રતિકાર કરવા માટે, તે જાતે જ ત્રસકાયના શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરે છે, અથવા બીજાઓ પાસે ત્રસકાય શસ્ત્રોનો પ્રયોગ કરાવે છે, અથવા બીજાઓ ત્રસકાય શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરે તેને અનુમોદે છે, તે તેમના અકલ્યાણ માટે છે. તે તેમને માટે મિથ્યાત્વનું કારણ છે.

મૂલમ્-સે તં સંવુજ્ઞમાણે આયાણીયં સમુદ્ધાય, સોચ્ચા મગવ્રજો, અણગારાણં વા અંતિપ હમમેગેસિ ણાયં મથતિ-પસ ચલુ ગંથે, પસ ચલુ મોહે, પસ ચલુ મારે, પસ ચલુ વિરપ । હચ્ચત્થં ગટ્ઠિપ બોપ જમિણં ચિરુવરુવેહિં સત્યેહિં તસકાયસમારમેણં, તસકાયસત્થં સમારંભમાણે અણે અણેગરુવે પાણે વિહિંસન્તિ ॥ સ્ત્ર. ૫૨ ॥

અર્થ-એ તે વસ્તુને સમજતો થકો સંયમ માર્ગને સ્વીકારીને, લગવંતની પાસેથી સાંભળીને અથવા અગુમારોની પાસેથી ગાલગીત કેટલાકને આ જગતમાં જ્ઞાન થાય છે કે, આ ખરેખર કર્મબંધનું બીજ છે, એ ખરેખર મોહનું કારણનું કારણ છે, એ ખરેખર જન્મ-મરણનું

કારણ છે એ ખરેખર નર્કબંધનું કારણ છે. આ બાબતમાં લાલચુ બનેલું જગત છે. તેથી કરીને આ વિવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોથી ત્રસકાયતું હિંસાકર્મ કરીને ત્રસકાયના શસ્ત્રોને પ્રયોજતાં બીજા અનેક પ્રકારના જીવોની હિંસા કરે છે.

મૂલમ્—સે વેમિ અપ્પેગે અચ્ચાપ્પ હણંતિ, અપ્પેગે અજિણાપ્પ વહંતિ, અપ્પેગે મંસાપ્પ વહંતિ, અપ્પેગે હોણિયાહ વહંતિ, પવં દિયવાપ્પ, પિત્તાપ્પ, વસ્તાપ્પ, પિચ્છાપ્પ, પુચ્છાપ્પ, વાલાપ્પ, સિંગાપ્પ, ષિસાણાપ્પ, દંતપ્પ, દાઢાપ્પ, ણઢાપ્પ, ણઠારૂણીપ્પ, આટ્ટપ્પ, અઠ્ઠિમિજ્ઞાપ્પ, અઠ્ઠાપ્પ, અણઠ્ઠાપ્પ, અપ્પેગે હિંસિસુ મે સ્તિ વા વહંતિ, અપ્પેગે હિંસતિ મે સ્તિ વા વહંતિ, અપ્પેગે હિંસિસ્સંતિ મે સ્તિ વા વહંતિ ॥ સુ. ૫૩ ॥

અર્થ—હું એમ કહું છું કે, કેટલાક (મનુષ્યો) દેવ, શુરુ, પૂજનીય વગેરેની અર્ચા અર્થાત્ પૂજા કરવા માટે જીવોની હિંસા કરે છે, કેટલાક ચામડા માટે જીવોને હણે છે, કેટલાક માંસને માટે જીવોને હણે છે, કેટલાક લોહીને માટે તેમનો વધ કરે છે. એ જ પ્રમાણે હૃદયને માટે, વિષ્ણુને માટે, ચરબીને માટે, પીછાઓને માટે, પૂંછડાંએ ને માટે, વાળને માટે, શીંગડાંને માટે, વાંકાં—ચુંકા શીંગડાં માટે, દાંતોને માટે, દાઢોને માટે, નખોને માટે, નસોને માટે, હાડકાંઓ માટે, અને હાડકાની મિજાજો માટે, પ્રયોજન માટે, વિના પ્રયોજને, કેટલાક મને આણે હણ્યે હતા તે બુદ્ધિએ તેનો વધ કરે છે, કેટલાક આ મને હણી નાખશે એમ વિચારીને વધ કરે છે

ટિપ્પણી—હિંસાના કારણ તરીકે લગવંતે આ અસંયમી જીવનું પોષણ અને ગૌરવ કસોટી તરીકે બતાવ્યાં હતા, એ અસંયમી જીવનના પોષણના પ્રકારો ઉપરના સૂત્રમાં વિગત દર્શાવીને બતાવ્યા છે અહીં પૂજન માટે થતી હિંસાને આરંભમાં જ જણાવી છે એ વિચારવા યોગ્ય છે.

મૂલમ્—પત્થ સત્થ સમારંભમાણસ્સ ઇચ્છેને આરંભા અપરિણાયા ભવંતિ । પત્થ સત્થં અસમારંભમાણસ્સ ઇચ્છેતે આરંભા પરિણાયા ભવંતિ । સુ. ૫૪ ॥

અર્થ—આ જીવહિંસા બાબતમાં શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરનારને આ કર્મો હિંસક છે એવી જાણકારી હોતી નથી. આ બાબતમાં શસ્ત્રનો પ્રયોગ ન કરનારને આ પ્રમાણેના અહિંસક કર્મોની જાણકારી હોય છે.

મૂલમ્—તં પરિણાય મેઘાધી જેવ સયં તસકાયસત્થં સમારંભેજ્ઞા, જેવણેહિં તસકાયસત્થં સમારંભાવેજ્ઞા, જેવણે તસકાયસત્થં સમારંભંતે સમણુજાણેજ્ઞા, જસ્સેતે તસકાય સત્થસમારંભા પરિણાયા ભવતિ સે હુ મુણી પરિણાયક્કમ્મે સ્તિ વેમિ ॥ સુ. ૫૫ ॥

અર્થ—તે જાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષે ન તો જાતે ત્રસકાયના શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરવો, ન તો બીજાઓ પાસે ત્રસકાય શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરાવવો અને ન તો અન્ય કોઈ ત્રસકાય શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરતા હોય તેને અનુમોદન આપવું. જે મનુષ્યને આ ત્રસકાયના આરંભોની જાણકારી હોય છે તે ખરેખર કર્મના સ્વરૂપનો જાણકાર મુનિ છે, એમ હું કહું છું.

ધતિ છઠ્ઠો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

શસ્ત્રપરિણા નામના પ્રથમ અધ્યયનનો સપ્તમ ઉદ્દેશ.

વાયુકાયની અહિંસા કેમથી તે અગ્નિકાયની પછી આવતી હતી, છતાં વાયુની કિંસા ઊંચી ભૂમિકામાં પણ સર્વથા પરિહરી શકાતી નથી. વળી વાયુનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ છે, તેથી વાયુકાયને સમજાવવાનું અહીં પસંદ કરવામાં આવ્યું છે.

મૂલમ્-પહ્લુ પજસ્સ દુગુંછનાપ આયંકદંસી અહિંયં તિ ણચ્ચા, જે અજ્ઞત્યં જાણહ સે વહિયા જાણહ, જે વહિયા જાણહ સે અજ્ઞત્યં જાણહ, એયં તુલમન્નેસિ, હ સંતિગયા દવિયા ણાવકસંતિ જીવિહ ॥ સૂ. ૫૬ ॥

અર્થ:-વાયુકાયની હિંસાથી નિવૃત્ત થવાને સમર્થ, તેના હુ'ખને જોનાર તે આરંભ અકલ્યાણકર છે, એમ જાણે છે તે મુનિ આંતરિક આત્માને જાણે છે, તે બહારના જીવ-અજીવને જાણે છે. જે બહારના જીવ-અજીવને જાણે છે, તે આત્માને જાણે છે. આ સુખદુઃખ અંદર અને બહાર સમતુલ્ય છે. અહીં નિર્ગ્રંથ શાસનમાં શાંતિમાં મગ્ન સુયોગ્ય મુનિઓ અસંયમી જીવનની અભિલાષા કરતા નથી.

મૂલમ્-લજ્જમાણા પુઠ્ઠો પાસ, અણગારા મો સ્તિ એગે પવયમાણા, જમિણં વિરૂંવરુવેદિ સત્થેદિં વાડકમ્મસમારંભેણં વાડસત્થં સમારંભમાણે અણ્ણે અણેગરુવે પાણે વિહિંસહ ॥ સૂ. ૫૭ ॥

અર્થ:-(આ વાયુકાયના આરંભથી) શરમાતા (સંકેપિતા) મુનિઓને તું જુદા પાડીને જો. કેટલાક અમે અણગાર છીએ એમ કહેનાર જેઓ આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રોથી વાયુકાયની હિંસા કરીને વાયુકાયના શસ્ત્રને પ્રયોજીને ખીજા અનેક પ્રકારનાં પ્રાણીઓની હિંસા કરે છે.

મૂલમ્-તત્થ ચલુ ભગવયા પરિણા પવેહયા । દમસ્સ ચેવ જીવિયસ્સ, પરિવંદનમાણણપયણાપ, જાહમરણમોયણાપ, દુક્કખપહિચાગ્ગહેડં, સે સયમેવ વાડસત્થં સમારંભતિ, અણ્ણેદિં વા વાડસત્થં સમારંભાવેહ, અણ્ણેવા વાડસત્થં સમારંભંતે સમણુ જાણહ, તે સે અહિયાપ, તં સે અવોહિપ ॥ સૂ. ૫૮ ॥

અર્થ:-તે બાબતમાં ભગવંતે ખરેખર પરીક્ષા કરાવી છે કે આ અસંયમી જીવનનાં જ સત્કાર, સન્માન અને ગૌરવને માટે, જન્મ-મરણથી છૂટવાની બુદ્ધિએ, હુ ખનો પ્રતિકાર કરવાને માટે, તે જાતે જ વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરે છે. ખીજાઓ દ્વારા વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરાવે છે, અથવા ખીજા વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરતા હોય ત્યાં અનુમોદન આપે છે. તે તેમના અકલ્યાણને માટે છે અને તે તેમના મિથ્યાત્વનું કારણ છે.

મૂલમ્-સે તં સંવુજ્જમાણે પ્રાયાણીયં સમુદ્ઠાય સોચ્ચા ચલુ ભગવન્નો, અણગારાણં વા અંતિપે હહમેગેસિ ણાયં ભસતિ એસ ચલુ ગંથે, એસ ચલુ મોહે, એસ ચલુ મારે, એસ ચલુ ણિરપે । હચ્ચત્થં ગથિપે લોપે જમિણં વિરૂંવરુવેદિં સત્થેદિં વાડકમ્મસમારંભેણ, વાડસત્થં સમારંભમાણે અણ્ણે અણેગરુવે પાણે વિહિંસહ ॥ સૂ. ૫૯ ॥

અર્થ:-તે, તે વસ્તુનો ળોધ પામીને, સંયગને સ્વીકારીને, ખરેખર લગવાન પાસેથી સાંભળીને અથવા તેા લગવંતના અણુગારો પાસેથી સાંભળીને આ જગતમાં કેટલાકને જાણુકારી થાય છે કે આ વાયુકાયની હિંસા એ ખરેખર અપ્રકર્મનું ખીજ છે, એ ખરેખર મોહનું કારણ છે, એ ખરેખર જન્મ-મરણનું કારણ છે, એ ખરેખર નરકખંધનું કારણ છે. એ પ્રમાણે આ બાબતમાં સ સારના જીવો આસક્ત થઈને આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રથી વાયુ સંબંધે હિંસક કર્મથી વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરતા ખીજ અનેક પ્રકારના જીવોની હિંસા કરે છે.

મૂલ્મ-સે વેમિ સંતિ સંપાદ્મા પાળા આહચ્ચ સંપયંતિ ય । ફરિસં ચ સ્વલ્લુ પુટ્ટા પગે સંઘાયમાલ-
જ્જન્તિ, જે તત્થ સંઘાયમાલજ્જંતિ તે તત્થ પરિયાલિજ્જંતિ, જે તત્થ પરિયાલિજ્જંતિ સે
તત્થ ઉદ્દાયંતિ ॥ સૂ. ૬૦ ॥

અર્થ:-તે હું કહું છું. જીવીને પડનારા જીવો છે તે એકાએક આવી પડે છે. કેટલાક સ્પર્શ પામેલા ખરેખર સંઘાત પામે છે અર્થાત્ એકત્રિત થાય છે જે જીવો ત્યાં સંઘાત પામે છે તે જીવો ત્યાં સંકુચિતપણાને પામે છે. અને આ રીતે સંકોચ અથવા તેા મૂર્છા જે જીવો પામે છે તે જીવો મૃત્યુ પામે છે.

મૂલ્મ-પત્થ સત્થં સમારંભમાણસ્સ હચ્ચેતે આરંભા અપરિણાયા ભવંતિ । પત્થ સત્થં અસમારંભ-
માણસ્સ હચ્ચેતે આરંભા પરિણાયા ભવંતિ ॥ સૂ. ૬૧ ॥

અર્થ:-આ બાબતમાં શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરનારને આ પ્રમાણે આ આરંભોની જાણ હોતી નથી. આ બાબતમાં શસ્ત્રોનો આરંભ તજનારાને આ પ્રમાણે અહિંસા કર્મોની જાણુકારી હોય છે.

મૂલ્મ-ત પરિણાય મેહાવી જેલ્લ સયં વાડસત્થં સમારંભેજ્જા, જેલ્લણેહિં વાડસત્થં સમારંભાવેજ્જા,
જેલ્લણે વાડસત્થં સમારંભંતે સમણુજાણેજ્જા, જસ્સે તે વાડસત્થસમારંભા પરિણાયા ભવન્તિ
સે હુ મુણી પરિણાયકમ્મે સ્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૬૨ ॥

અર્થ:-તે જાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષે વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરવો નહિ, તેમજ ખીજઓ પાસે વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરાવવો નહિ, તેમજ વાયુશસ્ત્રનો પ્રયોગ કરનાર અન્યને અતુમોદવો નહિ. જેને આ વાયુકાયના હિંસક કર્મો જાણીતા હોય છે તે ખરેખર કર્મના સ્વરૂપનો જાણુકાર મુનિ છે, એમ હું કહું છું.

મૂલ્મ-પત્થ વિ જાણે ઉલાદીયમાળા જે આચારે ન રમન્તિ, આરંભમાળા દિળયં વયંતિ છંદોવળીયા
અજ્જોલવળળા, આરંભસત્તા પફરેંતિ સંગં ॥ સૂ. ૬૩ ॥

અર્થ:-અહિં વાયુકાયના વિષયમાં પણ (આરંભ કરનારાઓને) કર્મને બાધનારા તરીકે હે શિષ્ય તુ જાણુ. જે લગવંતના કહેલા આચારમાં પ્રમુદિત નથી થતા, તેઓ આરંભ કરવા છતાં પોતાને વિનયવાળા ગણે છે. સ્વચ્છંદથી વર્તન કરનારા અને વિષયોમાં મૂર્ચ્છિત થયેલા આરંભ કર્મોમાં આસક્ત થયેલા તેઓ કર્મથી લેપાય છે.

મૂલમ-સે વસુમં સઘસમણાગયપણાણેણં અપ્પાણેણં અકરણિજ્ઞં પાવં કમ્મં ણો ઋણેતિ ॥ સ્વ. ૬૪ ॥

અર્થ :-તે જ સંપત્તિવાન છે, (જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રરૂપ સંપત્તિ) જે બધા પદાર્થોના વિજ્ઞાનવાળા આત્માના સાધન વડે ન કરવા યોગ્ય એવા પાપ કર્મને શોધતો નથી. (કરવા ઇચ્છતો નથી.)

મૂલમ-તં પરિણાય મેઘાઘી જેવ સયં છજ્જીવનિકાયસત્થં સમારંભેજ્જા, જેવણેણં છજ્જીવ-
નિકાયસત્થં સમારંભાવેજ્જા, જેવણે છજ્જીવનિકાયસત્થં સમારંભન્તે સમણુત્તાણેજ્જા ।
જસસેતે છજ્જીવનિકાયસત્થસમારંભા પરિણાયા ભવંતિ સે હુ મુણી પરિણાયકમ્મે ત્તિ
વેમિ ॥ સ્વ. ૬૫ ॥

અર્થ :-તે બાણીને બુદ્ધિમાન પુરુષે બોલે છે જીવનિકાયો પ્રત્યે શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરવો નહિ, તેમજ
બીજાઓ દ્વારા છ કાયશસ્ત્રનો આરંભ કરાવવો નહિ, તેમજ બીજો છ કાયશસ્ત્રનો આરંભ
કરતો હોય ત્યાં અનુમોદના આપવી નહિ. જેને આ છ કાયજીવના શસ્ત્રો દ્વારા આરંભ
કર્મોની બાણકારી છે તે ખરેખર કર્મનું સ્વરૂપ બાણનારો મુનિ છે, એમ હું કહું છું.

પ્રથમ અધ્યયનનો સાતમો ઉદ્દેશો સમાપ્ત

શસ્ત્ર પરિજ્ઞાનામનું પહેલું અધ્યયન પૂર્ણ થયું

લોકવિજય નામના બીજા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશો

પ્રથમ અધ્યયનમાં છ કાય જીવની રક્ષા કરવાનો ઉપદેશ આપાયો છે. સાધનાનું પહેલું
પગથિયું અહિંસા છે એ નિરૂપણ કર્યા પછી મુનિએ બીજા કયા કયા ગુણો કેળવવા બોધ્યો
તેનું આ અધ્યયનમાં નિરૂપણ કરવામાં આવે છે લોક એટલે સંસાર. આ સંસારનો વિજય
કઈ રીતે થાય તેનું નિરૂપણ કરતાં મોહક્ષયને માટે જરૂરી એવા ગુણો અહીં બતાવવામાં
આવે છે. આ રીતે આ અધ્યયનમાં દ્રવ્યદયા નિરૂપ્યા પછી ક્રમપ્રાપ્ત લાવદ્યાનું પ્રતિપાદન
કરવામાં આવે છે

મૂલમ-જે ગુણે સે મુલઢાણે, જે મુલઢાણે સે ગુણે । इति सै गुणट्ठा महता परियावेणं वसे पमत्ते,
તંજહા :-માયા મે, પિયા મે, માયા મે, મહાની મે, મહા મે, પુત્તા મે, ધૂયા મે, સુણહા મે,
સદ્ધિ-સયણ-સંગય-સંથુઓ મે, વિવિસ્તોગ્ગરણ પરિવટ્ટણભોયણચ્છાચણં મે ઇચ્છત્થં ગદ્ધિપ
લોપ વસે પમત્તે ॥ સ્વ. ૬૬ ॥

અર્થ :-જે શબ્દાદિક વિષયો છે તે સંસારવૃદ્ધિનું મૂળ કારણ છે, અને જે સંસારવૃદ્ધિનું મૂળ
કારણ છે તે શબ્દાદિક વિષયો પ્રત્યેની વાસના છે. એટલે તે વિષયોને ઇચ્છનાર પ્રમાદી પુરુષ
ભારે સંતાપસહિત ગ્રહવાસમાં વસે છે. જેમકે :-મારી માતા, મારા પિતા, મારો ભાઈ,
મારી બહેન, મારી પત્ની. મારા પુત્રો, મારી દીકરીઓ, મારી યુવવધૂઓ, મારા મિત્ર, સ્વજન,

સાથી અને પરિચિતો, મારાં જુદાં જુદાં સાધનો, મારો વિનિમય (વેપારમાં રોકાયેલ મૂડી), મારા બાધપદાર્થો, મારાં વસ્ત્રો. આને માટે તૃણાવંત જીવો પ્રમાદી થઈને ગૃહવાસમાં વસે છે.

મૂલમ્-અહો ય રાત્રો ય પરિચ્છમાણે, કાલાકાલસમુદ્ઘાઈ, સંતોગદ્ઘો, અદ્ઘ ચોમી, આલુંપે સહસાકારે વિણિવિદ્ઘચિત્તે પત્ય સત્થે પુણો પુણો ॥ સૂ. ૬૭ ॥

અર્થ :-દિવસે અને રાત્રે સંતાપ પામનો, સમયે કે અયોગ્ય સમયે પરિશ્રમ કરતો, લાલને ઇચ્છનારો, (અથવા સંયોગે મળેલ પુત્ર-કલત્રમાં આસક્ત ગયેલ) ધનનો લાલચુ, ગમે તે ગીતે પૈસો તફાવતનાર અને એકાએક વિચારગઢિત કાર્યો કરનાર, ધનલાભમા જેનું ચિત્ત લાગેલું છે એવો એ, આ જીવો પ્રત્યે વારંવાર શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરે છે.

મૂલમ્-અપ્પં ચ ચલુ આડયં હમમેગેભિ માણવાણં, તંજહા-સોયપરિણાણેહિ પરિહાયમાણેહિ, ચક્ષુપરિણાણેહિ પરિહાયમાણેહિ, ઘાણપરિણાણેહિ પરિહાયમાણેહિ, રસણપરિણાણેહિ પરિહાયમાણેહિ, ફાનપરિણાણેહિ પરિહાયમાણેહિ અભિસ્કંતં ચ ચલુ વયં સંપેદાપ તપ્પો સે પગયા મૂઢમાવં જળયદ્ ॥ સૂ. ૬૮ ॥

અર્થ -આ વિશ્વમાં કેટલાક મનુષ્યોનું ખરેખર અલ્પ આયુષ્ય હોય છે, તે આ પ્રમાણે જણાય છે: શ્રોત્રેન્દ્રિયનું વિજ્ઞાન ઓછું થતાં, ચક્ષુન્દ્રિયનું વિજ્ઞાન ઓછું થતાં, ઘ્રાણેન્દ્રિયનું અથવા નાસિકાનું વિજ્ઞાન ઓછું થતાં રસેન્દ્રિય અથવા જીભનું વિજ્ઞાન ઓછું થતાં સ્પર્શેન્દ્રિયનું વિજ્ઞાન ઓછું થતાં, પોતાની અવસ્થાન આક્રમણ પામેલી એવી ખરેખર દેખીને, તે સમયે તે જીવને કેટલીકવાર મૂઢપણુ ઉત્પન્ન કરે છે.

મૂલમ્-જેહિં વા સદ્ધિં સંજસતિ તે વિ ણં પગયા ણિયગાં પુવ્વં પરિવરંતિ । સો વાં તે ણિયગે પચ્છા પરિવરંજ્ઞા । નાલં તે તથ તાણાપ વા, સરણાપ વા । તુમંપિ તેસિ નાલં તાણાપ વા, સરણાપ વા । સે ણ હ સાપ, ણ કિટ્ટાપ, ણ રતીપ, ણ વિમૂસાપ ॥ સૂ. ૬૯ ॥

અર્થ:-અથવા જેમની સાથે તે વૃદ્ધ થયેલો માણસ) રહે છે તેઓ-તેના સગાં પણ દયારેક પહેલાં તેની નિદા કરે છે. પછીથી તે સગાએની નિદા કરે છે હે જીવ! તારા રક્ષણ માટે અને તને શરણુ આપવા માટે તેઓ સમર્થ નથી, તું પણ તેમને રક્ષણ આપવા માટે કે શરણુ આપવા માટે સમર્થ નથી. તે વૃદ્ધજન હોયને માટે, ગરમતને માટે, મોજમઝાને માટે અને શણગારને માટે લાયક રહેતો નથી.

મૂલમ્-ઈચ્છેવં સમુદ્ઘિઠપ અહોવિહારાપ અન્તરં ચ ચલુ હમં સંપેદાપ ઘીરે મુહુત્તમચિ ઘો પમાયપ । ષમ્પો અંચેતિ જોવ્વણં વા ॥ સૂ. ૭૦ ॥

અર્થ:-આ પ્રકારે સાવધાન થઈને સંયમગ્રહણ માટે ખરેખર આ સંધિસમય છે, એમ ખરેખર વિચારીને બુદ્ધિમાન પુરુષ થોડી વરનો પણ પ્રમાદ કરે નહિ. 'અને વિચારે છે કે) ઉમ્મર ચાલી જાય છે અને યૌવન વાલ્યું જાય છે.

મુલમ્-જીવિષ્ણુ ઇદ્દ જે પમત્તા, સે હંના, છેત્તા, મેત્તા, લુંપિત્તા, કિલુંપિત્તા, ઉદ્દિત્તા, ઉત્તાસદ્દિત્તા અકલંદં કરિસ્તામિત્તિ મળ્લમાળે ॥ સૂ. ૭૧ ॥

અર્થ:-સંયમી જીવનની બાબતમાં જે પ્રમાદી છે, તે આ વિશ્વમાં “ હું કોઈએ ન કરેલું કરીશ ” એમ માનતો જીવેતો હણુનાર બને છે, છેદનાર બને છે, લેદનાર બને છે, આંગ્રકી લેનાર બને છે, લૂંટી લેનાર બને છે, પ્રાણનાશ કરનારો બને છે અને જીવેતો ત્રાસ આપનારો બને છે.

મુલમ્-જેહિં વા સદ્દિ સંવસદ્દ તે વા જં પગયા નિયગા તં પુલ્લિ પોસેન્તિ, સો વા તે નિયગે પચ્છા પોસિજ્જા, નાલં તે તવ તાણાપ વા સરણાપ વા, તુમંપિ તેહિં નાલં તાણાપ વા, સરણાપ વા ॥ સૂ. ૭૨ ॥

અર્થ:-કેટલીકવાર જેમની સાથે તે જીવ વસે છે તે સ્વજનો પહેલાં તેણે પોષણ કરે છે, અને તે પણ પછીથી તેમનું પોષણ કરે છે પણ હે જીવ! તે પોષકો તારા રક્ષણ માટે કે તને શરણ આપવાને માટે સમર્થ નથી, ને તું પણ તેમનાં રક્ષણ માટે અને એમને શરણ આપવા માટે સમર્થ નથી.

મુલમ્-ઉવ્વાદ્દયસેસેણ વા સંનિહિસંનિચયો કિજ્જદ્દ, ઇદ્દમેગેહિં અસંનયાણં મોદ્દનાપ, તત્તો સે પગયા રોગસમુપ્પાયા સમુપ્પજ્જંતિ ॥ સૂ. ૭૩ ॥

અર્થ:-આ વિશ્વમાં કેટલાક અસંયમી ગૃહસ્થોના ઉપલોગને માટે, ઉપલોગ કરતાં જે બચેલી સંપત્તિ હોય તેને બચાવીને એકઠી કરવામાં આવે છે. કેટલીકવાર તો પછીથી તેને રોગના ઉપદ્રવો (શરીરમાં) ઉત્પન્ન થાય છે.

મુલમ્-જેહિં વા સદ્દિ સંવસદ્દ તે વા જં પગયા નિયગા તં પુલ્લિ પરિહરંતિ, સો વા તે નિયગે પચ્છા પરિહરેજ્જા, નાલં તે તવ તાણાપ વા, સરણાપ વા, તુમંપિ, તેહિં નાલં તાણાપ વા સરણાપ વા ॥ સૂ. ૭૪ ॥

અર્થ -કેટલીકવાર જેમની સાથે તે રહે છે તે સ્વજનો પહેલાં તેને તણ દે છે, તે પણ પછીથી તે સ્વજનોને તણ દે છે. હે જીવ! તેઓ તારા રક્ષણ માટે અથવા તો તને શરણ આપવા માટે સમર્થ નથી. તું પણ તેમનું રક્ષણ કરવા માટે કે તેમને શરણ આપવા માટે સમર્થ નથી.

મુલમ્-પવં જાણિન્તુ દુક્ખં પત્તેન્નં સાયં, અળમિદ્દકં તં ચ ચલુ વયં સંપેદ્દાપ્પ સ્વણં જાણાહિ વંહિપ્પ

॥ સૂ. ૭૫ ॥

અર્થ:-એ પ્રમાણે પ્રત્યેક પ્રાણીને થતું દુઃખ અને શાતા બાણીને જે ઉંમર પર (ઘડપણનું) આક્રમણ થયું નથી તેનો ખરેખર વિચાર કરીને હે પંડિતપુરુષ, તુ યોગ્ય અવસરને બાણી લે.

ટિપ્પણી:-આ સૂત્ર મનુષ્યજન્મમાં પણ સુવર્ણ સંધિનો કાળ કયો છે તે દર્શાવે છે. વિચારની પરિપક્વતા થાય અને જરા તેમજ રોગોએ આક્રમણ કરીને ગઠ ઘેરી લીધો ન હોય તે સમય મોહશયુને છૂતવા માટે સારામાં સારો છે. સરળાવો.

ગાથા:-જ્ઞરાજાવંનપીડેહ વાહીજાવં ન ષટ્કૃદ્, જાવેંદિયા ન હાયંતિ તાવ ધમ્મં સમાયરે ।

અર્થ:-જ્યાં સુધી જરા પીડા આપતી થઈ નથી, જ્યાં સુધી રોગ વધ્યા નથી, જ્યાં સુધી ઈન્દ્રિયો પોતાની શક્તિ તજી ગઈ નથી, ત્યાં સુધી માણસે ધર્મનું આચરણ કરી લેવું જોઈએ.

સુંદર-જાણ સોયપરિણાણા અપરિહીણા, નેત્રપરિણાણા અપરિહીણા, ઘાણપરિણાણા અપરિહીણા, જીહ્વપરિણાણા અપરિહીણા, ફરિસપરિણાણા અપરિહીણા ઇચ્છેર્ણંદિં ચિરુચ્છેર્ણંદિં પણ્ણર્ણેર્ણંદિં અપરિહીણેર્ણંદિં જાયટ્ટં મમં સમણુવાસિજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૭૬ ॥

અર્થ:-જ્યાં સુધી શ્રોત્રેન્દ્રિયનું જ્ઞાન મંદ થયું નથી, ચક્ષુર્દ્રિયનું જ્ઞાન મંદ થયું નથી, ઘ્રાણેન્દ્રિયનું જ્ઞાન મંદ થયું નથી, જીહ્વા ઈન્દ્રિયનું જ્ઞાન મંદ થયું નથી, સ્પર્શેન્દ્રિયનું જ્ઞાન મંદ થયું નથી, એ પ્રમાણે આ વિધવિધ જ્ઞાનશક્તિઓ મંદ થઈ નથી ત્યાં સુધીમાં પુરુષે આત્માને માટે (મોક્ષને માટે) સારી રીતે સાધના કરી લેવી જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ટિપ્પણી:-અહીં “સમણુવાસિજ્ઞાસિ” એ શબ્દ બહુ મહત્વનો છે. સમ-અર્થાત્ સારી રીતે, પ્રમાદ રહિતપણે; અણુ-એટલે સતતપણે અને વાસિજ્ઞાસિ એટલે ભલી ભાવનાથી ચિત્તને પ્રભાવિત કરી લેજે. અહીં એક તરફથી આરોગ્ય ને યૌવન રહેવ ધી પૂન્યબળની અપેક્ષા છે અને બીજી તરફથી વૈરાગ્યને માટે અભ્યાસની અને અપ્રમાદની અપેક્ષા છે.

ઈતિ પ્રથમ ઉદ્દેશો સમાપ્ત

લોકવિજયનામે બીજા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશક

આ અધ્યયનના પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં પુરુષે માત, પિતા, પુત્ર, કણ્ઠ, અને સ્થાવર-જંગમ સંપત્તિ અને તેનો વેપાર તજીને સંયમાચરણ કરવાની બાબત નિરૂપવામાં આવી છે આ ઉદ્દેશકમાં તે બાબતમાં નડતા વિઘ્નોની વિચારણા કરવામાં આવી છે. ક્યારેક ભય નડે છે, ક્યારેક અરુચિ નડે છે, ક્યારેક પોતાની અશ્રદ્ધા અથવા તો અદ્યપકાયની કોઈ લાલચ નડે છે, ક્યારેક આરંભ કરવાની જૂની ટેવને લીધે પુરુષમાં સયમમાંથી પતિતપણું આવે છે. આ વિઘ્નોને ટાળીને જગૃત રહેવાનો ઉપદેશ આ બીજા ઉદ્દેશકમાં અપાયો છે.

મુક્કમ્-અરિં આહટે સે મેહાવી, સ્થળંસિ મુક્કે ॥ સુ. ૭૭ ॥

અર્થ :- જે બુદ્ધિમાન પુરુષ સંયમ સંખ્યા અરતિ અથવા ખેદ દૂર કરે છે, (અર્થાત્ પચાચાર વિષયમાં જે મોહને કારણે અરુચિ ઉત્પન્ન થાય છે તેને દૂર કરે છે) તે પુરુષ એક ક્ષણમાં (અદ્ય કાલમાં) મુક્ત થાય છે.

મુદ્ગમ્-અણાણાપ પુદ્ગાલિ પળે નિચટ્વંતિ મંદા મોહેણ પાડહા ॥ સ્વ. ૭૮ ॥

અર્થ :- આજ્ઞાથી વિપરીત વર્તનનો સ્પર્શ થતાં પણ કેટલાક મદ પુરુષો મોહથી ઘેરાઈને સંયમથી વિમુખ થાય છે.

મુદ્ગમ્-અપરિગ્ગહા મવિસ્તામો સમુદ્ઘાત્ય લક્ષ્ઢે કામે અભિગાહૃ, અણાણ પ મુણિણો પહિલેહંતિ
ઈતથ મોહે પુણો પુણો સણ્ણા ણો દ્વઘ્વાપ ણો પારાપ ॥ સ્વ. ૭૯ ॥

અર્થ :- અમે અપરિગ્રહી બનીશું, એમ વિચારી સંયમ સ્વીકારીને શ્રવણ બનેલ ચંચળ-ચિત્ત પુરુષ મળેલા કામ-લોભને સ્વીકારી લે છે, અને આજ્ઞાની બહાર ગયેલા તેઓ (નવા કામલોભને શોધે છે) આ બાબતમાં મોહમાં વારંવાર ખુંચેલાઓ ન તો આ કાઠે રહે છે કે ન તો પેલે પાર પહોંચે છે.

મુદ્ગમ્ વિમુક્તા હુ તે જણા જે જણા પારગામિણો, લોભમલીભેણ દુર્ગંહમાણે લક્ષ્ઢે કામે નામિગાહૃ ।
વિનાલિ લોભં નિસ્સમ્મ પસ અકમ્મે જાણૃ પાસૃ । પહિલેહાપ ણાવકંસહ, પસ અણગારે
ન્તિ પવુચ્ચૃ ॥ સ્વ. ૮૦ ॥

અર્થ :- જે પુરુષો લોભને અર્થાત્ કષાયોને ઓળંગી ગયા છે, તે પુરુષો જીવનમુક્ત છે. તે પુરુષો વૈરાગ્યના બળે લોભને દૂર કરતાં કરતાં પ્રાપ્ત થયેલા વિષયોને ગ્રહણ કરતા નથી. અથવા (કેટલાક) લોભ રહિતપણે સંયમ લઈને કર્મરહિત બને છે, તે અકર્મ પુરુષ જ્ઞાન અને દર્શન પ્રગટાવે છે વિચાર કરીને જે (પરદ્રવ્યોને) વાચ્છતો નથી તે અણુગાર છે. શમ કહેવાય છે.

મૂઢમ્-મહો ય રાત્રો પરિતપ્પમાણે. કાલાકાલસમુદાર્દ, સંજોગટ્ટી, મટ્ટાલોભી, આલુંપે સહસાકારે
વિણિવિટ્ઠચિત્તે પતથ સત્થં પુણો પુણો ॥ સ્વ. ૮૧ ॥

અર્થ - દિવસે અને રાત્રે સંતાપ પામનારો, યોગ્ય સમયે અને અયોગ્ય સમયે (ધન લાભ માટે) તત્પર રહેનારો, મળેલ સંયોગોને ટકાવવા દ્રઢચનારો (અથવા નવા સંયોગોને મેળવવા ઈચ્છનારો) ધનનો લોભી અન્યનું ધન તક્કાવનારો, વિચાર્યા વિના કામ કરનારો અને વિષયોમાં આસક્ત ચિત્તવાળો મતુષ્ય વારંવાર છ કાય જીવો પ્રત્યે શસ્ત્રનો પ્રયોગ કરે છે.

મૂઢમ્-સે આયવલે, સે નાહવલે, સે સચ્ચવલે સે મિત્તવલે, સે પિચ્ચવલે, સે દેવવલે,
સે રાયવલે, સે ચોરવલે, સે અતિહિંસલે, સે કિલિણવલે, સે સમણવલે, ઈચ્છેદિ
વિરુદ્ધરુદ્ધેદિ કલ્લેદિ દંદસમાયાણં સંપેહાપ મયા વજ્જઈ, પાવસુવસુત્તિ મત્તમાણે અદુષા
આસંનાપ ॥ સ્વ. ૮૨ ॥

અર્થ :-તે પુરુષ પોતાનાં શરીરના બળને માટે, (પંચેન્દ્રિય આદિક જીવોને દડ ઠારા હોય છે) જ્ઞાતિ જનોનું બળ મને વધે એ હેતુએ, સ્વજનોનું બળ મને વધે એ હેતુએ મિત્રોનું બળ મને વધે એ હેતુએ પરલોકમાં મને પૂન્ય બળથી સુખ થાય એ હેતુએ, દેવો તેમના બળથી મને સહાય કરે એ હેતુએ, રાજા મારા પર સતુષ્ટ રહે એ હેતુએ, ચોરો મને ભાગ આપે એ હેતુએ, અતિથિઓ મને સહાયકારી નીવડશે એ હેતુએ, લિખારીઓને દંતા મને પૂન્ય થશે એ હેતુએ, (સંઘ) શ્રમણોનું બળ વધે એ હેતુએ, એમ આ વિધવિધ કાર્યોને માટે, ભયને કારણે વિચાર કરીને (અસંયમી જીવ દ્વારા) દડનો પ્રયોગ કરવામાં આવે છે. અથવા તો તે એમ માને છે કે આ ક્રિયાથી પાપોથી મારો છુટકારો થશે, એ બુદ્ધિએ અથવા તો કોઈ પદાર્થની આશાએ તે છ કાય જીવો પ્રત્યે દંડનો પ્રયોગ કરે છે

ટિપ્પણી :-અસંયમી જીવો અનેક હેતુએ સ્થાવર તેમજ ત્રસજીવોની હિંસા કરે છે તેનો અહીં નિષેધ કરવામાં આવ્યો છે. હેતુઓ બતાવતાં પરલોકની વાત, પાપ-મોક્ષની વાત તેમજ શ્રમણલક્ષિતની વાત તેમજ અન્ય પદાર્થો મેળવવાની વાત આવે છે તે એ બતાવે છે કે ધર્મને હેતુએ પણ કોઈ એકેન્દ્રિય આદિ જીવોની હિંસા કરે તો તે ભગવંતની આજ્ઞાની બહાર રહે છે સામાન્ય રીતે અદ્ય હિંસાના અનુષ્ઠાનોને ન્યાયી ઠરાવવા એમ કહેવામાં આવે છે કે આચારાગળ સાધુનો અધિકાર જણાવે છે. અહીં તો સ્પષ્ટ રીતે અજ્ઞાની અસંયમી જીવનું ચિત્ર દોરીને ધર્મ સંબંધે પણ હિંસા પ્રવૃત્તિ મિથ્યાત્વજન્ય છે, એમ બતાવ્યું છે, તો પછી દેશ સંયમી શ્રાવકોની તો શી વાત કરવી !

મૂલમ-તં પરિણાય મેઘાવી નેવ સયં યપ્પહિં કજ્જેહિં દંડં સમારંભિજ્ઞા, નેવ અન્નં યપ્પહિં કજ્જેહિં દંડં સમારંભાવિજ્ઞા, યપ્પહિં કજ્જેહિં દંડં સમારંભંનેવિ અન્ને ન સમણ્ણાણિજ્ઞા, એવ મગ્ગે આરિપ્પહિં પવેહપ, અહેત્ય કુંસલે ગોવલિંપિજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૮૩॥

અર્થ :-તે બાબત સમજીને બુદ્ધિમાન પુરુષો આ કાર્યોને માટે જીવો પ્રત્યે દંડનો પ્રયોગ કરવો નહિ, અન્યની પાસે દંડનો પ્રયોગ કરાવવો નહિ, અને બીજાઓ દંડનો પ્રયોગ કરતા હોય તો તેમને અનુમતિ આપવી નહિ આ માર્ગ આર્યોએ દર્શાવ્યો છે, જેથી કરીને આ બાબતમાં કુશલ પુરુષ અવલેપ પામે નહિ, એમ હું કહું છું.

એ પ્રમાણે બીજા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશો પૂર્ણ થયો.

લોકવિજય નામના બીજા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

આગળના એ ઉદ્દેશકોમાં સંયમના વિષ્ણો મોહ અને કષાય જીતવા માટેનાં સાધનો દર્શાવ્યા છે. બીજા ઉદ્દેશકમાં લોભ કષાય સંયમમાં કેવી રીતે અરુચિ જન્માવે છે તે દર્શાવ્યું. આ અધ્યયનમાં માન કષાયની અનિષ્ટતા દેખાડવામાં આવે છે, એટલે કષાયો ને ઉપશમાવીને ક્ષીણતાને માર્ગે લઈ જવા એ કર્તવ્ય છે. એ બતાવવા માટે સૂત્રકાર સસારતું એવું ચિત્ર દોરી બતાવે છે કે જેમા કયાંય અભિમાન કરવાનું વિચારક પુરુષને સ્થાન નહોતું નથી જન્મ પામવો ઉચ્ચગોત્રમાં છે, અને નીચગોત્રમાં છે, શરીર સંપૂર્ણ મળે છે અને ખંડિત પણ

મળે છે, બુદ્ધિ અખડ મળે છે અને મંદ પણ મળે છે, સંપત્તિ પશ્ચિમૂર્ણ મળે છે અને બિલકુલ ન મળે એવું પણ બને છે, તો પછી અભિમાન કરવાનું સ્થાન ક્યાં રહે ? આ મળેલું પણ બધું પાણીના પરપોટાની માફક આ ક્ષણે છે, ને બીજી ક્ષણે નથી. આથી માનકષાય એ ખરેખર જીવની બ્રાંતિને કારણે જ ટકી શકે છે. એટલે ભોગોમાંથી વિરામ પામીને મનુષ્યે સંયમનો સ્વીકાર કરવો જોઈએ.

મૂલ્મ-સે અસદ્ ડચ્છાગોષ, અસદ્ જીજ્ઞાગોષ, નો હીજે, નો અહરિત્તે, નોડપીહપ, ર્ય સચાય કો ગોષાવાઈ ? કો માણાવાઈ ? કંસિ વા પગે મિજ્જે ? ॥ સૂ. ૮૪ ॥

અર્થ-તે જીવ અનેકવાર ઉચ્ચગોત્રમાં (ભિંચાંકુળોમાં) જન્મે છે, તેમજ અનેકવાર નીચગોત્રમાં જન્મે છે. (હવે ઉચ્ચગોત્ર અને નીચગોત્ર કર્મના કર્માંશો સમાન છે) ન તો કંઈપણ હીણા છે અથવા ન તો કંઈપણ અધિક છે તેથી બેમાંથી એકેયની ઈચ્છા કરવી ઘટે નહિ. એમ વિચારીને ગોત્રાદિકનું અભિમાન કોણ કરે ? માનકષાય ઈષ્ટ છે એવું અભિમાન કોણ કરે ? બેમાંથી કઈ એક વસ્તુમાં જીવવૃદ્ધિ કરે વારું ?

મૂલ્મ-તુમ્હા પંડિપ નો હરિસે, નો કુપ્પે, મૂપહિ જાણ પહિલેહ સાતં, તમિતે પવાણુપસની, તંજહા-જંચત્તં, ઘહિરત્તં, મૂયત્તં, કાણત્તં, કુટ્તં, રુજ્જત્તં, ઘડહત્તં, સામત્તં, સ્વલત્તં સહપમાપણં કોગેગરુવાઓ જોળીઓ સંધાયઈ ચિરુદરુવે ફાસે પહિસંવેદેઈ ॥ સૂ. ૮૫ ॥

અર્થ-તેથી વિવેકી પુરુષે ન તો હર્ષ કરવો જોઈએ, ન તો ક્રોધ કરવો જોઈએ. પ્રાણીઓમાં નિરીક્ષણ કરીને હે જીવ, તું જાણ કે તેમને શાતા ઈષ્ટ છે. સંયમી પુરુષ આ વસ્તુને અનુભવ કરી જુએ છે. તે આ પ્રમાણે (તેજહા) કે જીવ પ્રમાદને કારણે અંધપણું, બહેરાપણું, ગુંચાપણું, કાણપણું, હંઠાપણું, કુખડાપણું, વામનપણું, શ્યામપણું અને બહુરંગીપણું પામે છે, અને અનેક યોનિઓમાં જન્મે છે, તેમજ અનેક પ્રકારના શાતા-અશાતાના) અનુભવોને વેદે છે.

મૂલ્મ-સે અવુજ્જમાણે હઓઘહપ જાહમરણં અણુપરિયટ્ટમાણે ॥ સૂ. ૮૬ ॥

અર્થ-તે અજ્ઞાની જીવ (વસ્તુ સ્વરૂપને) ન સમજતો થકો અહીં તહીં પટકાઈને રોગ ને અપકીર્તિ દ્વારા) જન્મમરણ પામતો પરિભ્રમણ કરે છે.

ટિપ્પણી :-આ સંસાર ચિત્ર જોઈને કોઈ પ્રશ્ન કરે કે આમાંથી છુટવોનો ઉપાય છે ? શાસ્ત્રનું કથન છે કે હા, તે ઉપાય સમતાભાવ છે. હવે સમતાભાવની પ્રાપ્તિ સમકિત દ્વારા થાય છે. અને સમકિત યોગ સમજણ દ્વારા થાય છે જે જીવ બોધ પામતો નથી તે અહીં તહીં પછડાય છે. જે બોધ પામે છે તે અવશ્ય સંસારને મર્યાદિત કરીને તરી બાંધે છે.

મૂલ્મ-જીવિયં પુઠો વિયં રૂહમેગેલિ માણવાણં ચિત્તદત્થુમ માયમાણાણં સૂ. ૮૭ ॥

અર્થ :-આ સંસારમાં કેટલાક જમીન અને મકાનોમાં મમતા લાવ ધારણ કરનાર હોવોને (અસંયમી) હવન પોતાની રીતે (પૃથક્, પ્રિય હોય છે.

મૂલમ્-જ્ઞાતં, િરત્તં, મર્ણકુણ્ડલં, સદ્વહિરણેણ દૃષ્ટિયાઓ પરિગિજ્ઞ તત્થેષ સ્ત્રા, ણ રૂથ તથો ષા, દમો ષા, નિયમો ષા દિસ્સઈ, સંપુણં ષાલે જીવિડકામે લાલ્પમાણે મૃદે વિપ્પરિયાસમુવેઈ ॥ સુ. ૮૮ ॥

અર્થ :-રંગની છાંટવાળા, અને વિધવિધ રંગના, રત્નમયકુંડલો સુવર્ણની સાથે નારીઓના સ્વીકાર કરીને તેમાં જ રચાપચા રહે છે. અહીં ઇચ્છાનિરોધ રૂપ તપ હોતું નથી, ઇન્દ્રિયનિગ્રહરૂપ દમન હોતું નથી, ચિત્તના ઉપશમ રૂપ નિયમ દેખાતો નથી. સંપૂર્ણ રીતે અજ્ઞાની એવો મોઢ પામેલો મનુષ્ય વારંવાર લાલચ કરતો થકો વિપરીત આચરણ કરે છે.

મૂલમ્-દ્વગમેઽ નવકંઘાંત જે જળા ધ્રુવચારિણો, જાદ્મરણં પરિન્નાય ચરે સંક્રમણે દદે ॥ સુ. ૮૯ ॥

અર્થ :-જે મનુષ્યો શાશ્વતસુખના અભિલાષી હોય છે, તેઓ આ સંયમી હવનને ઇચ્છતા જ નથી. જન્મમરણનું સ્વરૂપ જાણીને તેઓ સંક્રમણમાં અર્થાત્ સંયમમાં દૃઢ થઈને મગ્ન રહે છે.

મૂલમ્-તથિ કાલસ્સ ડનાગમો । સવ્વે પાણા પિયાડયા, સુહસાયા, દુક્કલ્પલિક્કલા, અપ્પિયવદ્ધા, પિયજીલિણો જીલિડકામા । સવ્વેત્તિ જીલિયં પિયં ॥ સુ. ૯૦ ॥

અર્થ :-મૃત્યુનું આવડું નહિ થાય એમ નથી બધા પ્રાણીઓને આયુષ્ય પ્રિય છે, શાતાવેદન ઇષ્ટ છે, હુઃખ પ્રતિકૂળ છે. હોવોને વધ અને બધન અપ્રિય છે, હવડું પ્રિય છે અને હવવાની કામના છે. બધા પ્રાણીઓને હવતર પ્રિય છે

મૂલમ્-તં પરિગિજ્ઞ દુપ્પયં ચડપ્પયં અભિજુજિયાણં સંસિચિયાણં તિલિહેણં જાલિ સે તત્થ મત્તા મચ્છઈ, અપ્પાઘા, વહુયા ષા સે તત્થ ગહ્ઠિપ્પ ચિટ્ઠઈ મોયણાપ ॥ સુ. ૯૧ ॥

અર્થ :-તે અસંયમી હવનને સ્વીકારીને, દ્વિપદ અર્થાત્ નોકરચાકરને ચતુષ્પદ અર્થાત્ ઠોર અને ખીજા પશુઓને કામમા જોડીને-એકઠા કરીને મન, વચન અને કાયાના ત્રણેના યોગથી જે પણ ત્યા ધનની માત્રા (જથ્થો) હોય, થોડી હોય અથવા બહુ હોય, તેમા વૃદ્ધિ પામીને ભોગવવાને માટે તે તક્ષીન રહે છે.

મૂલમ્-તઓ સે પગયા વિલિહં પરિસિટ્ટં સંભૂયં મહોજ્જગરણં મચ્છઈ । તંપિ સે પગયા દાયાદા વિમયંતિ, અદત્તહારો ષા સે મચ્છરંતિ, રાચાણો ષા સે િલ્લંપંતિ, ણસ્સત્તિ ષા સે, વિણસ્સત્તિ ષા સે, અગારદાહેણ ષા સે હજ્જઈ । સુ. ૯૨ ॥

અર્થ :-પછીથી કોઈવાર તે હવની પાસે 'લાલાતરાયના ઉપશમથી' વિધવિધ પ્રમારના, ભોગવ્યા પછી બચેલા-એકઠા થયેલા મોટા સાધનનો જથ્થો હોય છે, તેનું તે ધન પણ એકવાર

વારસદારો ભાગ પાડીને લઈ લે છે, અથવા તે તેણે આપ્યું ન હોય છતાં પણ તેઓ ઉપાડી જાય છે, અથવા રાજાઓ તેનું તે ધન પડાવી લે છે. તે ધન થોડે અંશે નાશ પામે છે અથવા સંપૂર્ણપણે નાશ પામે છે અથવા મકાનન બળવાથી બળી જાય છે.

મૂલમ્-इति से परस्सद्वाप कृदाङ्कम्माइ चाले पकुब्बमाणे तेण दुक्खेण मूढे विपरियासमुवेइ ॥ सू. ९३ ॥

અર્થ:- (પૂર્વના સૂત્રની અનુવૃત્તિ છે) આ પ્રમાણે તે બીજાઓની ખાતર અજ્ઞાનીજીવ કુર કુર્મો કરતો કરતો તેના પરિશ્રમ રૂપ દુઃખથી મોહ પામેલો વિપરિત આચરણમાં મંડ્યો રહે છે.

મૂલમ્-मुणिणा हु पयं पवेईयं । अणोहंनरा एए, णो य ओहं तरिस्सए, अतीरंगमा एते, णो य तीरं गमित्तए । अपारंगमा एए, णो य पारं गमित्तए ॥ सू. ९४ ॥

અર્થ:- અષ્ટકર્મોથી મુક્ત એવા સર્વજ્ઞમુનિએ ખરેખર આ સ્વરૂપ જણાવ્યું છે. આ (ભોગાભિલાષી કૃતીર્થકો) ઓધને અર્થાત્ પ્રવાહને તરી જનારા નથી. પ્રવાહને તરી જવા તેઓ સમર્થ નથી, તેઓ તીરે પહોચનારા નથી, તીરે પહોચવાને સમર્થ નથી. તેઓ પાર આમનારા નથી; તેઓ પાર પામવા સમર્થ નથી.

મૂલમ્-आयाणिज्जं च आयाय, तंमि ठाणे ण चिट्ठइ वितथं पप्पज्जेयन्ते तंमि गणंमि चिट्ठइ ॥ सू. ९५ ॥

અર્થ:- (પૂર્વના સૂત્રની અનુવૃત્તિ છે) એ મિથ્યાત્વીજીવ સન્માર્ગને ગ્રહણ કરીને તે ધર્મની ભૂમિકા પર ઊભો રહ્યો નથી જૂઠા માર્ગને પામીને સંયમના પરિશ્રમને ન જાણતો થકો અથવા સંયમના ક્ષેત્રને ન જાણતો થકો તે મોહની ભૂમિકા પર ઊભો રહે છે.

મૂલમ્-उद्देशो पासगस्स नत्थि, चाले पुण न्हि क्काम समणुत्ते, अणमित्तदुपखे दुक्खी दुक्खाणमेव आवट्टं अणुपरियट्ठइ त्ति वेमि ॥ सू. ९६ ॥

અર્થ:- તત્ત્વચિંતન દ્વારા અનુભવ કરનારને ઉપદેશની જરૂર નથી. પરંતુ અજ્ઞાની જીવ રાગયુક્ત થઈને ઈંદ્રિયોના કામોને રૂઠા માનતો માનતો દુઃખો જેણે ઉપશમાવ્યા નથી એવો દુઃખીયો દુઃખના જ ચક્રમાં રબડ્યા કરે છે, એમ હું કહું છું.

એમ ત્રીજો ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

લોકવિજય નામના બીજા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં ભોગોથી વિરતી કરવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે, ત્યાં ભોગોથી થતી હાનિ પણ કંઈક દર્શાવી છે, એ હાનિઓનું ચિત્ર આ ઉદ્દેશકમાં પ્રગટ-કન્વ મા આવે છે. આ ભોગો દુઃખનું કારણ છે. ભોગોનું ધ્યાન ધરવાથી તેમાં આસ્કિત ઉત્પન્ન થાય છે. આશુકિતથી

વાસના પ્રબળ બને છે, વાસનાથી ક્ષાય ચાલુ રહે છે, ક્ષાય અને યોગ (પ્રવૃત્તિ) ના બળથી કર્મબંધ થાય છે, આ કર્મબંધ મોહને કારણે આધ્યાત્મિક મૃત્યુ નિવળવે છે આધ્યાત્મિક મૃત્યુથી દુર્ગતિ અને પરિણામે દુઃખની પરંપરા જન્મે છે.

મૂલમ્-તઓ સે યગયા રોગ સમુપ્પાયા સમુપ્પજ્જતિ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

અર્થ:-ત્યારપછી તે ભોગોમાં આસક્ત હોવને (શરીરમાં અને ચિત્તમાં) રોગોના ઉપદ્રવો ઉત્પન્ન થાય છે.

મૂલમ્-જેદિં વા સદ્ધિ સંવસદ્ તે યગ્ગં યગયા યિયયા પુલ્લિં પરિચયંતિ, સો વા તે ચિયગે વચ્છાં પરિવહ્જ્જા, તાલં તે તથ તાણાપ વા સરણાપ વા, તુમંવિ તેમિ તાલં તાણાપ વા સરણાપ વા, જાણિત્તુ દુસ્સં પસેયં સાયં ॥ સૂ. ૧૮ ॥

અર્થ:-અથવા જેમની સામે તે ભોગી મનુષ્ય રહે છે તે તેના નજીકના સગાઓ જ તેની પૂર્વે નિદા કરે છે, અથવા તો પછીથી તે પુરુષ તે સગાઓની નિદા કરે છે. હે હવે ! તારે રક્ષણ કરવા માટે કે તને શરણ આપવા માટે તેઓ સમર્થ નથી, તું પણ તેમને રક્ષણ આપવા માટે કે શરણ આપવા માટે સમર્થ નથી. પ્રત્યેક હોવને દુઃખ અનિષ્ટ છે અને શતા ધીર છે, એમ બાણીને (સચમમા ઉદયમવંત રહેલું ભોલો).

મૂલમ્-પ્રોગામેવ અણુસોવંતિ હઠ મેગેસિ માણઘાણં તિવિહેણ, જાણિ સે તત્ત્વ મત્તા મંવદ્, અપ્પા વા અપ્પા તા સે તત્ત્વ મત્તિ સિદ્ધિ મોગણાપ ॥ સૂ. ૧૯ ॥

અર્થ:-આ વિશ્વમાં કેટલાક મનુષ્યો ખરેખર ત્રણે યોગો ભોગોનું જ અનુચિતન કરે છે જે કંઈ તે બાળનમાં માત્રા પ્રાપ્તિ હોય છે તે આ હોય તો થોડી હોય કે વધારે હોય, તે તેમા રચે-પરચે થઈને ભોગોને માટે તત્પર સુજિયાણ

મૂલમ્-તઓ સે યગયા ચિપ્પરિલિહુ સં રણં મગતિ, તંપિ સે યગયા વાયાયા યિમયંતિ, અદત્તાહારો વા સે અવહરં, દિપદ સે ચિલ્લંપંતિ, ણસ્સહ વા સે વિણસ્સહ વા સે, અગારહાહેણ વા સે

અર્થ:-પછીથી, તેની પાસેથી, કેટલાક મનુષ્યો એકલું-એકલું થયેલું, મોટું સાધન ઉત્પન્ન થાય છે તેનું તે સાધન (ધન) પાડીને લઈ લે છે, અથવા તો આખું ન હોય છતાં પણ તેઓ તે લઈ લે છે અથવા તો રાબરો તેનું તે ધન આચક્રી લે છે. તેનું તે ધન આ રીતે અંતે નાશ પામે છે, અથવા સંપૂર્ણ રીતે નાશ પામે છે, અથવા તો મકાનને આગ લાગવાથી તે બળી નાશ થાય છે.

મૂલમ્-હિતિ સે પરસ્સ અદ્ધાપ કૂરાણિ દમ્માણિ વાલે પક્કુવમાણે, તેણ દુસ્સેણ મૂલે ચિપ્પરિયાસમુવેતિ ॥ સૂ. ૨૦ ॥

અર્થ:-એ પ્રમાણે તે અજ્ઞાન મનુષ્ય બીજાને માટે દૂર કર્યો કર્યો કરતો તેના (પરિશ્રમનાં અથવા વિનાશના) દુઃખથી મૂઠ બનીને વિપરીત આચરણ કરે છે.

મૂલમ્-આસં ચ છંદં ચ ધિર્ગિષ ધીરે । તુમં ચેષ તં સલ્લમાદદુ ॥ સ્વ. ૧૦૨ ॥

અર્થ:-તું જ તે શક્યને દૂર કરીને, હે ધીર પુરુષ, આશા અને સ્વચ્છંદને ઓળખી લે (આશા અને સ્વચ્છંદને વિવેક કરીને તેમને તણ દે.)

ટિપ્પણી:-અહીં સૂત્રકાર ઉપદેશને ઉપસંહાર કરીને સાર રૂથન કરે છે, હું ખતું મૂળ આશા અથવા તૃષ્ણા છે, તે વકરતાં જીવનમાં સ્વચ્છંદ પ્રવેશે છે. તે સ્વચ્છંદને રોકવાને અને આશાને નબળી બનાવવાને અહીં ઉપદેશ છે. જો જીવ સ્વચ્છંદ રોકે છે તો જ તે મોક્ષ પામે છે આ હેતુએ જ ધર્મને આજ્ઞામૂલક કે વિનયમૂલક કહેવામાં આવે છે.

મૂલમ્-જેણ સિયા, તેણ જો સિયા । ઇળમેજ નાંબુજ્જંતિ જે જાણા મોહપાડહા । સ્વ. ૧૦૩ ॥

અર્થ:-જે સાધન વડે (ધારેલી તૃપ્તિ) થાય, તેના વડે જ કદાચ તેને (તૃપ્તિ) ન પણ થાય. આ વસ્તુને જ જે પુરુષો મોહથી ઘેરાયેલા હોય છે તેઓ સમજી શકતા નથી.

મૂલમ્ ધીમિ લોષ પવ્વહિપ, તે મો ! ધયંતિ પયાઈં આયયણાઈં, સે વુક્ષાપ, મોહાપ, મારાપ, નરગાપ, નરગતિરિક્ષાપ ॥ સ્વ. ૧૦૪ ॥

અર્થ:-શ્રીઓથી જગત (સમગ્ર) હું ખી બનેલું છે! ખરેખર! તે 'કામાસક્ત પુરુષો કહે છે કે આ (નારીઓ) એ લોગના ઉત્તમ સાધનો છે એ (વ્યહવાર) હું ખતું કારણ છે, મોહતું કારણ છે, જન્મ-મરણતું કારણ છે, નરકતું કારણ છે, અને નારકી તેમજ તિયંચ ગતિનું કારણ છે.

મૂલમ્-સયયં મૂઠે ધમ્મં નામિજાણઈ । ઉદાહુ વીરે, અપ્પમાત્રો મહામોહે અલં કુસલસ્સ પમાપણં સંતિ મરણં સંપેહાપ મેઠરધમ્મં સંપેહાપ નાલં પાસ અલં તે પપ્પહિં પવં પસ્સ મુણી । મુહ્વમયં ॥ સ્વ. ૧૦૫ ॥

અર્થ:-મોહથી ઘેરાયેલો પુરુષ ધર્મને સતતપણે ઓળખતો જ નથી. ભગવાન મહાવીરે તો કહ્યું છે, કે અપ્રમદ અથવા તો જાગૃતિ સેવવા યોગ્ય છે, અને વિષયાસક્તિ અને પરિગ્રહાસક્તિ એ મહામોહતું કારણ છે સમાધીમરણનો વિચાર કરીને અને શરીરનું ક્ષણવિનાશીપણું વિચારીને કલ્યાણની ખાબતમાં પ્રમાદ કરવો નિવારવો જોઈએ. હે મુનિ! તું આ બંને ખાબતોને છોડી દે અને હે મુનિ! તું એ પ્રમાણે મહાભયને ઓળખી લે.

મૂલમ્-નાતિશાપજ્ઞ કંચણં । પસ વીરે પસંસિપ જે ન નિવિજ્જતિ આદાણાપ ॥ સ્વ. ૧૦૬ ॥

અર્થ:-સંયમી સાધકે કોઈ પણ જીવની હિંસા કરવી નહિ. તે વીર પુરુષને ત્રિલોકનાથ તીર્થંકરોએ વખાણ્યો છે કે જે સંયમની ખાબતમાં થાકી જતો નથી.

મૂલમ્-જ મે દેનિ જ કુપ્પેજ્જા ઓં ન્ધું જ મિસપ, પહિસેહિઓ પરિણમિજ્જા, પયં મોળં
સમણસાસિજ્જાસિ સિ વેમિ ॥ સુ. ૧૦૭ ॥

અર્થ:-મને એ આપતો નથી એમ વિચારી ક્રોધ ન કરવો જોઈએ, થોડી ભિક્ષા પ્રાપ્ત કરીને નિંદા ન
કરવી જોઈએ, કેઈ ભિક્ષા માટે ના પાડે તો (તરત જ) પાછા વળવું જોઈએ (અથવા કષાય
અને કઠોર વચનથી નિવર્તન પામવું જોઈએ) આ મુનિપણું સતત સેવવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

બીજા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો થયો

લોકવિજય નામના બીજા અધ્યયનનો પચમ ઉદ્દેશક

આગલા અધ્યયનમાં લોગ-તૃણાનો ત્યાગ નિરૂપીને સંયમની આરાધના કરવાનો
ભગવાનનો ઉપદેશ છે એમ જણાવ્યું. આ અધ્યાયમાં સયમી પુરુષે નિર્વાહ
માટે ભિક્ષાપિણ્ડ કઈ રીતે લેવો, તેમાં કયા દોષો નિવારવા તેનો વિચાર કરવામાં આવ્યો છે.
'ભિક્ષા હિસારહિતપણે લેવી હોય તો તે ગૃહસ્થો પાસેથી પોતાના નિયમેનુ પાલન કરીને
મેળવી શકાય છે. અહીં વસ્ત્ર, પાત્ર અને અન્ય ઉપકરણ સંયમી શ્રમણે કઈ રીતે મેળવવાં
તે સ્પષ્ટ રીતે બતાવ્યું છે. અસંયમીઓને કેમ પાપ કર્મ લાગે છે તે પણ આમાં દર્શાવ્યું છે.

મૂલમ્-જમિણં વિરૂઢરૂવેહિં સત્થેહિ લોગસ્સ કમ્મસમારંભા કજ્જંતિ, તંજહા અપ્પણો સે પુત્તાણં,
ધૂયાણં, સુણ્ઢાણં, નાઈણં, ધાઈણં, રાઈણં, દાસાણં, દાસીણં, કમ્મકરાણં, કમ્મકરીણં
આપ્પાપ પુઢો પહેણાપ સામાસાપ, પાયરાસાપ, સંનિહિસંનિચ્છઓ કજ્જહ, હ્મમેગેસિં
માણવાણં મોયણાપ ॥ સુ. ૧૦૮ ॥

અર્થ:-આ વિધવિધ પ્રકારના શસ્ત્રો વડે આ લોકમાં હિંસક કર્મો કરવામાં આવે છે તે આ પ્રકારનાં
છે - તે પોતાને માટે, પુત્રોને માટે, પુત્રીઓને માટે, પુત્રવધુઓને માટે, જ્ઞાતિજનોને માટે,
ધાય, માતાઓને માટે, રાજાઓને માટે, દાસ-દાસીઓને માટે, નોકર-નોકરાણીઓને માટે,
મહેમાનોને માટે અને જુદા ભોજનના ઉત્સવોને માટે, સાંજના ભોજન માટે તેમજ પ્રભાતે
ખાવાને માટે, જે જથ્થાનો સંચય કરવામાં આવે છે તે આ બાબતમાં કેટલાક મનુષ્યોના
ભોજનને માટે હોય છે.

મૂલમ્-સમુદ્ધટિપ અણગારે આરિયે આરિયપન્ને આરિયદંસી અયં સંધિતિ અદકલુ, સે નાઈપ
નાહ્યાયપ, સ સમણજાણહ, સઘ્વામગંધં પરિન્નાય નિરામગંધો પરિચપ ॥ સુ. ૧૦૯ ॥

અર્થ:-ઉદ્યમવંત અણુગાર આર્ય (ઉચ્ચ મનોવૃત્તિવાળો) પવિત્ર બુદ્ધિવાળો, ન્યાયી, શ્રદ્ધાવાળો અને
આ અવસર છે એમ પરમાર્થને જાણવાવાળો છે, તે (દોષસહિત ભિક્ષાને) ગ્રહણ કરે નહિ,
ગ્રહણ કરાવે નહિ અને ગ્રહણ કરનારને અનુમતિ આપે નહિ, સર્વ (આધારકર્મિ આદિ) દોષ
સહિત આહારને અથવા ભિક્ષાને જાણીને દોષો રહિત (આહાર વડે) સંયમનું પાલન કરે.

મૂલમ્-અદિસ્તમાણે કયવિક્ષપસુ, સે જા કિણે ન કિણાવપ, કિર્ણતં ન સમણજાણહ ॥ સ્વ. ૧૧૦ ॥

અર્થ:-ખરીદી અને વેચાણમાં ભાગ ન લેનારો તે (મુનિ) કોઈ વસ્તુ ખરીદ કરે નહિ, ખરીદ કરાવે નહિ અને ખરીદ કરનારને અનુમતિ આપે નહિ.

લમ્-સે ભિક્ષુ કાલન્ને, ઘાલન્ને, માચન્ને, સ્વેચન્ને, સ્વણચન્ને, વિણચન્ને, સસમચન્ને, પરસમચન્ને, માચન્ને, પરિગ્ગહં અમમાચમાણે, કાલાણુદ્દાહ, અપહિણે દુદ્ધમોલ્લેસા નિવાર્હ ॥ સ્વ. ૧૧૧ ॥

અર્થ:-તે લિક્ષુ યોગ્ય કાલનો જાણનાર, પરિસ્થિતિ, સમય વગેરેના બળને જાણનાર, માત્રા અર્થાત્ માપને જાણનાર, ખેદને એટલે સંયમ માટેના પરિશ્રમને જાણનાર, કલ્યાણ માટે યોગ્ય ક્ષણને જાણનાર, વિનયને જાણનાર, સ્વસિદ્ધાંતને જાણનાર. પરસિદ્ધાંતને જાણનાર, હૃદયના ભાવોને જાણનાર, પરિશ્રદ્ધ પર ભરમા ન ધારનાર હોય છે. યોગ્ય સમયે ઉદ્યમવંત, નિદાન રહિત થઈને તે રાગદ્વેષ બંનેને છેદીને મોક્ષમાર્ગે પ્રયાણ કરે છે.

મૂલમ્-વત્થં, પહિગાહં વમ્મલં, પાચપુંછણં, ઠગ્ગણં ચ વહાસણં પપ્પસુ ચેવ જાજ્ઞા ॥ સ્વ. ૧૧૨ ॥

અર્થ:-તે લિક્ષુએ) વસ્ત્ર, પાત્ર, કાંબલ, પગની પુંજણી, ઘર અને (ઘાસતું) શર્યાસન અથવા પથારી, આ લેવા યોગ્ય પદાર્થોમાંથી જ ચાચી લેવું જોઈએ (સદોષ પદાર્થોમાંથી નહિ)

મૂલમ્-લઘ્વે આહારે અણગારે માચં જાણિજ્ઞા, સે જહેયં મમવયા પવેહયં, લાભુત્તિ ન મજ્જિજ્ઞા, અલાભુત્તિ ન સોહજ્ઞા, સહુપિ લઘ્ધું ન મિહે. પરિગ્ગહાઓ અપ્પાણં અવસક્કિજ્ઞા અણ્ણહા ણં પાસપ પરિહરિજ્ઞા ॥ સ્વ. ૧૧૩ ॥

અર્થ:-પ્રાપ્ત થયેલા આહારને વિષે અણગાર મુનિએ માત્રા જાણી લેવી જોઈએ. તે જે પ્રમાણે ભગવંતે જણાવ્યું છે તેમ મને લાભ થયો છે એ વિચારે મદમાં ગરકાવ ન થવું જોઈએ મને લાભ નથી થયો એ વિચારીને શોકમગ્ન ન થવું જોઈએ અને બહુ વસ્તુઓને મેળવીને પણ તેના પર રોહ કરવો ન જોઈએ અને પોતાની જાતને પરિશ્રદ્ધથી દૂર રાખવી જોઈએ. ખરેખર ગૃહસ્થથી જુદી રીતે જોનારો પરિશ્રદ્ધ બુદ્ધિનો ત્યાગ કરે.” (આ ભગવંતે કહ્યું છે)

મૂલમ્-પસ મગ્ગે આરિપ્પિહં પવેહપ્પ જહિત્થ કુસલે નોઽભિપિજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૧૧૪ ॥

અર્થ:-આ માર્ગ આર્યઋષિઓએ (તીર્થકરોએ) દર્શાવેલો છે. જેથી કરીને અહીં પ્રજ્ઞાવંત સાધક કર્મબધથી લેપાય નહિ, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-કામા દુરતિક્કમા, જીધિયં દુપ્પહિદ્ધમ્, કામકામી સ્વલુ અયં પુરિસે સે સાયદ્, જૂરદ્, તિપ્પદ્, પિદ્ધદ્, પરિતપ્પદ્ ॥ સ્વ. ૧૧૫ ॥

અર્થ:-વિષયોની કામનાઓ (ખરેખર) હુ'ખથી તજી શકાય તેવી છે, જીવન (કોઈ રીતે) વધારી શકાય એવું નથી ખરેખર આ કામોનો ઈચ્છનાર પુરુષ હોય છે તે શોક કરે છે, બુ-બુા કરે છે, અને લગ્ન તજે છે પોતાની જાતને પહાર કરે છે, અને પરિતાપ કરે છે.

मूलम्-आययचक्रखू लोणविपस्सी लोणस्स अहोभागं जाणइ, उड्ढंभागं जाणइ, तिग्गियं भागं जाणइ, गड्ढिण लोण अणुपग्गियद्वमाणे संधि विदित्ता इह मच्चिपहिं एन वीरे पसंसिए जे वड्ढे पडिमोयए ॥ सु. ११६ ॥

અર્થ:- નિશાળ દષ્ટિવાળો, લોકને વિશેષપણે જોનારો (તે વીર પુરુષ) લોકના નીચેના ભાગને જાણે છે, લોકના ઉપરના ભાગને જાણે છે અને તિચ્છા ભાગને જાણે છે, તે તૃણાવાંત અને ભ્રમર કરનાર લોકોને જાણે છે. અહીં જે મર્ત્ય મનુષ્યોમાંથી યોગ્ય અવસર જાણીને યાદેલાઓને છોડાવે છે તે વીરને (ભગવંતે) વખાણ્યો છે.

मूलम्-जहा अंतो तहा बाहिं जहा बाहिं तद्या अंतो, अंतो अंतो पूतिदेहं तराणि पाप्मति पुढोवि
सर्वांत पंडिप पडिलेद्वप ॥ सू . १७ ॥

અર્થ:-(અહીં અશુચી લાવનાનું સ્વરૂપ બતાવવામાં આવ્યું છે) જે પ્રમાણે આદેહ અંદરના લાગમાં અપવિત્ર છે, તે જ પ્રમાણે બહારના લાગમાં પણ તે અપવિત્ર છે જે પ્રમાણે બહારના લાગમાં તે નિઃસાર છે, તે જ પ્રમાણે અંદરના લાગમાં તે નિઃસાર છે પંડિત પુરુષ દેહમાં રહેલા દુર્ગન્ધના કારણે જે જુદા જુદાં અશુચિ સ્ત્રવે છે, તેમને અંદરના લાગથી અપવિત્ર સમજીને અધ્યાત્મને વિચાર કરે છે.

मूलमू-त्ते मइमं परित्राय मा य हु लालं पच्चासी, मा तेसु तिरिच्छमप्पाणं आयावण ॥सू. ११८॥

અર્થ:-તે મતિમાન પુરુષ (શરીરની અને લોગોની અપવિત્રતા) જાણીને ખરેખર લાખને પુનઃ પુનઃ આટે નહિ; અને જ્ઞાનક્રિયામાં આત્માને વિમુખ બનાવે નહિ

मूलम्-कांसकासे खलु अयं पुरिखे, बहुमाई, कडेण मूढे पुणो तं करेइ, लोहं वेरं बढ्तेइ अप्पणो ।
जमिणं परिकहिज्जइ इमस्स चेव पडिवुहणयाप अमरायइ महासट्ठी अट्टमेतं पेहाए,
अपरिन्नाय कंदति से तं जाणह जमहं वेमि ॥ सु १, ९ ॥

અર્થ - ખરેખર આ વિષ પુરુષ મોઝા કયું, હું આ કરીશ, એવા સંકલ્પવાળો હોય છે. તે બહુ કષ્ટ કરનારો હોય છે, કરેલા કાર્યો વડે માહિત થઈને ફરીને તેવા કાર્યો કરે છે, અને પોતાના લોભ અને વેર વધારે છે. તેથી આ પ્રમણે કહેવામા આવે છે, કે આ કામલોગોની વૃદ્ધિને માટે જ તે વિષયોમાં મહાશ્રદ્ધાવંત પોતે દેવ હોય તેમ વર્તે છે. આ વર્તન હુ ખલરેલું છે એમ વિચારીને, હે શિષ્ય, તું જો કે વસ્તુનો સ્વભાવ ન જાણીને તેઓ વિલાપ કરે છે, તેથી જ જે જ્ઞાન હું કહું છું તે સમજી લ્યો.

મૂલમ્-તેદ્દચ્છં પંડિત પવચમાણે સે હંતા, છિત્તા, મિત્તા, લુંપદ્દત્તા, ચિલુગદ્દત્તા, ઉદ્દગદ્દત્તા, અકુર્ડં
કરિસ્તામિ ત્તિ મન્નમાણે જસ્સ વિ ચ ણં કરેદ્દ, અલં વાલસ્સ સંગેણં, જે ઘા સે કારદ્દ
વાલે, ન પ્પવં અણગારસ્સ જાયદ્દ ત્તિ વેમિ । સ્વ. ૧૨૦ ॥

અર્થ :-કામલોગોનું શમન વિષયોપલોગ રૂપ ચિકિત્સાથી થાય એમ સમજાવનારો પંડિતમન્ય
પુરુષ હોય તે હણનારો, છેદનારો, લેદનારો, લૂંટનારો, વિશેષ પ્રકારે લૂંટનારો અને પ્રાણઘાત
કરનારો બને છે. કોઈએ ન કરેલું એવું (અપૂર્વ) હું કરીશ, એમ માનનારો કોઈને પણ
તે વિષયસેવનનો ઉપદેશ આપે છે. હે શિષ્ય, તારે અજાની માણુમની સોખત છોડી દેવી
ધટે. અથવા જે અજાની એવો ઉપદેશ કરવાને પ્રેરે (તેની પણ સોખત કરની નહિ.) આ
પ્રમાણે અણુગાર મુનિની બાબતમા બનતું નથી એમ હું, કહું છું.
એ પ્રમાણે પાંચમો ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

લોકવિજય નામનાં બીજા અધ્યયનનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશક

(મમતા પરિત્યાગ)

આગળના ઉદ્દેશકમાં શુદ્ધ પિંડને અર્થે પાળવાના નિયમોમાં મમતાનો ત્યાગ કરવાના
ઉપાયો દર્શાવ્યા, તેમાં કામલોગને હેય બતાવ્યા. ભિક્ષા માટે મુનિને લોકનિશ્ચના કરવી પડે
છે, તેથી લોકોના વિષયમાં ધીરે ધીરે મમતા ન બંધાય તે પ્રકારનો ઉપદેશ આ ઉદ્દેશકમાં
આપનામાં આવ્યો છે. જે કેવળ આત્મકલ્યાણના સાધક મુનિઓ હોય તેઓ તો ગિરિ-
શુદ્ધાઓમાં અને એકાંત વનોમાં વિચરે છે. પરંતુ જેઓ બીજાનું કલ્યાણ પણ સાધે છે એવા
સાધુઓને જનસમુદાય વચ્ચે રહેવાનું હોય છે તેમણે મમતા નહિતપણે ભિન્ન ભિન્ન ભૂમિના
માણુસોને કેવી રીતે ઉપદેશ આપવો તે અહીં દર્શાવ્યું છે આ આખો ઉદ્દેશક મુનિએ
કયાય સ્નેહમાં લેપાઈ જવું નહિ, એવો ઉપદેશ આપે છે.

મૂલમ્-સે તં સંવુજ્જમાણે આયાણીયં સમુદ્દઠાય તમ્હા પાવકમ્મં નેવ કુજ્જા ન કારવેજ્જા, ॥સ્વ. ૧૨૧॥

અર્થ :-તે સાધક આ વસ્તુને સમજતો થકો [વિષયોપલોગોથી તૃષ્ણા શમતી નથી એ વસ્તુ આગળના
ઉદ્દેશકમાં કહી છે કે નપ્પવં અણગારેસ્સ જાયદ્દ] સચમને સ્વીકારીને. આ કારણથી પાપ
કર્મ કરે નહિ તેમજ કરાવે નહિ.

મૂલમ્-સિયા તત્થ પગયરં વિપ્પરામુત્તદ્દ, હસુ અન્નચરમ્મિ કપ્પદ્દ ॥સ્વ. ૧૨૨॥

અર્થ : કદાચને તે હિસાની બાબતમાં છ કાયમાથી કોઈપણ એક કાયને હિસાથી સ્પર્શે, તો
છમાથી બીજા કોઈ પણ કાયનો હિસક થયેલો ગણાય છે.

મૂલમ્-સુદ્દટ્ટેઠી લાલ્લપ્પમાણે સપ્પણ વુલ્લેણ મૂદ્દે વિપરિયાસમુવેદ્દ, સપ્પણ વિપ્પમાણ્ણ પુદ્દો વચં
પલ્લવ્વદ્દ, જંસિ મે પાણા વલ્લહિયા, પહિલેદ્દાપ્પ નો વિકરણયાપ્પ પ્પન પતિન્ના વલ્લુચ્ચદ્દ
કમ્મોવસંતિ ॥સ્વ. ૧૨૩॥

અર્થ :-સુખનો ઇચ્છનારો વિધવિધ પ્રકારે લાલચ કરનારો, પોતાનાં (તૃણાથી ઉત્પન્ન) દુ ખોથી મૂંઝાઈ ગયેલો તે વિપરીત આચરણ કરે છે. પોતાના વિશેષ પ્રમાદથી તે વ્રતનો ભંગ કરે છે અથવા જુદી જુદી અવસ્થા ધારણ કરે છે, જેમાં આ પ્રાણીઓ દુઃખીઆ રહ્યા કરે છે. આમ નિરીક્ષણ કરીને પાપકર્મો ન કરવાં જોઈએ. આ કર્મની ઉપશાંતિની ક્રિયારૂપ વિવેક કહેવાય છે.

મૂલમ્-જે મમાદ્યમહં જહાઈ સે ચયઈ મમાદ્યં, સે હુ દિટ્ઠીયહે મુળી જસસ નત્થિ મમાદ્યં, તં પરિન્નાય મેહાવી ચિહ્નતા લોગં, વંતા લોગસન્નં સે મહમં પરિક્કમિજ્ઞાસિ સ્તિ વેમિ ॥ સુ. ૧૨૪ ॥

અર્થ :-જે “ પરિગ્રહની મમતા મને ઇષ્ટ છે ” એવી બુદ્ધિને લાગે છે, તે મમતારૂપ ભાવ પરિગ્રહને તજે છે. જેને મમતાદિક દોષો નથી તે ખરેખર જિનમાર્ગનું દર્શન કરનાર મુનિ છે, તે જાણીને પ્રજ્ઞાવંત પુરુષ લોકનું સ્વરૂપ જાણીને લોકસંજ્ઞાને વમી નાખીને તે મતીમાન પુરુષે પરાક્રમ કરવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-નારઈ સહઈ ધીરે, ધીરે ન સહઈ રતિં । જમ્હા અધિમણે ધીરે, તમ્હા ધીરે ન રજ્ઞઈ ॥ સુ. ૧૨૫ ॥

અર્થ :-વીર પુરુષ સંયમમાં અરતિ સહન કરતો નથી. (અરતિને તે દૂર કરે છે). પરદ્રવ્યોમાં રતિ થણુ વીર પુરુષ સહન કરતો નથી. (રતિને તે દૂર કરે છે) કારણ કે વીર પુરુષ અદીન મનવાળો છે, તે કારણે તે પર પદાર્થોમાં રાગ કરતો નથી

મૂલમ્-સદ્દે ફાસે અદિયાસમાણે, નિર્વિવદ નંદિં હહ જીવિયસ્સ । “મળી મોળં સમાચાય, ધુણે કમ્મસરીરગં । પંતં લૂહં ચ સેવંતિ, વીરા સમ્મસદંસિણો ॥” एस ओहंतरे मुणी तिण्णे, मुत्ते, विरप वियाहिप स्ति वेमि ॥ સુ. ૧૨૬ ॥

અર્થ :-વિશ્વના શબ્દો અને સ્પર્શોને સહન કરતો કરતો આ વિશ્વમાં તું અસંયમી જીવનના આનંદનો અનાદર કર.

સંયમને સ્વીકારીને સાધુ કર્મના શરીરને ખંજેરી નાખે, સમ્યક્ દર્શનવાળા વીર પુરુષો ગૃહસ્થોના ઉપલોગના અંતે ખયેલા અને રૂક્ષ (લુખા) પદાર્થોને સેવે છે આ લોક પ્રવાહને તરી જનારો મુનિ છે. તે તરી ગયો છે, તે તૃણાથી મુક્ત છે અને પાપકર્મથી વિરમી ગયેલો છે; એમ વીર પ્રભુએ સમજાવ્યું, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-દુવ્વસુમુળી અણાણપ, તુચ્છપ ગિલાઈ વત્તપ । एस वीरे पसंसिप, अच्चेह लोयसंजोगं एस नाप पवुच्चइ ॥ સુ. ૧૨. ॥

અર્થ :-જેનું સયમરૂપી ધન દોષોથી આંખ પડ્યું છે, એવો આજ્ઞાભંગ કરનાર દર્શનાદિથી વિકલ થયેલો તુચ્છ મુનિ પ્રશ્નનો ઉત્તર આપવામાં ગદાનિ પામે છે જે વિશ્વના સંયોગોને

પાર કરી જાય છે, તે વીર પુરુષને જિનો દ્વારા વખાણવામાં આવ્યો છે. આ વસ્તુને ન્યાય (તીર્થંકરોનો માર્ગ) કહેવામાં આવે છે.

મૂલમ્-જં દુઃખં ષવેદ્યં इह माणवाणं तस्य दुःखस्त कुसला परिन्तमुदाहरन्ति इह कर्म
परिन्नाय सव्वसो ॥સૂ. ૧૮॥

અર્થ :-આ જગતમાં મનુષ્યોનું જે દુઃખ તીર્થંકરોએ જાણ્યું છે, એ બાબતમાં કુસલ પુરુષો
સર્વ પ્રકારે કર્મસ્વરૂપને સમજીને તે દુઃખ બાબતના વિવેકનો ઉપદેશ કરે છે.

મૂલમ્-જે અણન્નદંસી સે અણ્ણારામે, જે અણ્ણારામે સે અણન્નદંસી ॥સૂ. ૧૨૯॥

અર્થ :-જે અજોડ આત્મ-સ્વરૂપનું દર્શન કરે છે, તે અજોડ આત્માનંદને અનુભવે છે. જે અજોડ
આત્માનંદને અનુભવે છે, તે અજોડ આત્મદર્શનનો દષ્ટા છે.

મૂલમ્-જહા પુણ્ણસ્સ કત્થઈ તહા તુચ્છસ્સ કત્થઈ, જહા તુચ્છસ્સ કત્થઈ તહા પુણ્ણસ્સ કત્થઈ
॥સૂ. ૧૩૦॥

અર્થ :- (ધર્મોપદેશક મુનિ) જે પ્રકારે પુણ્યવાન ચક્રવર્તી રાજા વગેરેને ઉપદેશ આપે છે, તે જ પ્રકારે
તુચ્છ પુણ્યવાળા કઠિયારા વગેરેને ઉપદેશ આપે છે જેવી રીતે તે તુચ્છ પુણ્યવાળા માનવને
સમજાવે છે તેવી જ રીતે તે મહાપુણ્યવાળા માનવને સમજાવે છે, તેવી જ રીતે તે મહા-
પુણ્યવાળા મહાનુભાવોને સમજાવે છે.

મૂલમ્-અવિ ચ હणे અણાહ્યમાણે, इत्थं वि जाण सेयं ति नत्थि । केयं पुरिसे कं च नप ? एस
वीरे पसंसिप जे वद्धे परिमोयप उड्ढं अहं तिरियं दिस्सासु ॥સૂ. ૧૩૧॥

અર્થ :-કઠાચને (કાઈવાર) અપમાન થયું છે એમ માનીને અનાદર કરતાં કરતાં કાઈ રાજાદિક
મુનિને માર મારે. આ બાબતમાં આ રીતે આનું કલ્યાણ નથી એમ તું જાણી લે. આ
પુરુષ કોણ છે ? કયા દેવ-શુર-ધર્મ તરફ વળેલો છે (તે ઉપદેશકે બરાબર જાણવું જોઈએ)
જે ઊંચી દિશામાં, નીચેની દિશામાં કે તિરછી દિશામાં બંધાયેલા જીવને ઉપદેશક છોડાવે
છે તે વીરપુરુષને તીર્થંકરો દ્વારા વખાણવામાં આવ્યો છે.

મૂલમ્-સે અવ્વસો સવ્વપરિણાચારી જ લિપ્પઈ છળપપ્પણ વીરે । સે મેઢાવી અણુગ્ધાયણસેવણ્ણે
જે ચ વન્ધપમુક્ખમન્નેસી, कुसले पुण गो वध्वे सो मुक्के ॥ સૂ. ૧૩૨ ॥

અર્થ :-તે વીરપુરુષ બધી જ રીતે સર્વજ્ઞાનથી જાણીને ચારિત્ર યાળવાના કારણે હિંસાના સ્થાનોમાં
લેપાતો નથી. તે બુદ્ધિમાન પુરુષ કર્મને દૂર કરવાના ઉપાયોનો જાણનાર છે કે જે બંધ અને
મોક્ષને વિચારીને સમજે છે. તે કુશળ પુરુષ બંધાયેલો પણ નથી, અને મુક્ત પણ નથી
(અર્થાત્ જીવનમુક્ત છે.)

ટિપ્પણી:- અણુધાક્ષણસ્વેચ્છણે એ પદથી સાધકને કર્મને દૂર કરવાના ઉપાયો જાણનાર કહ્યો છે. અને વંશપમુક્તમન્નેસી એ પદારા બંધ અને મોક્ષના રથ ન જાણીને ઉપાદેયમા પ્રવૃત્તિ કરનાર કહ્યો છે. આથી આ સાધક કર્મના બંધ, ઉદય, ઉત્તરણા અને શસ્ત્રને તેના સર્વ કરણોથી જાણે છે કરણો અર્થાત્ અધ્યવસાયો ઉપશમના, ઉદ્ધરણા, નિવૃત્તિ અને નિકામના મુખ્ય છે. આ સાધક છદ્મરક્ષ મુનિ છે, તેથી તે કર્મમાંથી મુક્તિનો વિચાર કરે છે, એમ જાવાર્થ છે. એ સાધકને જ્ઞાનના ક્ષણરૂપ વિરતિ જીવનમાં સહજ છે.

મૂલમ્-સે જં ચ આરમે જં ચ જાગમે, અજારધ્ધં ચ ન આરમે, છળં છળં પરિણાય લોગસન્નં
ચસન્વસો ॥ સૂ. ૧૩૩ ॥

અર્થ:-તે (કુશળ) જે સંયમાદિ ક્રિયાને સેવે છે, અને જે વિચારાદિ ક્રિયાને સેવતો નથી, તેમજ નિર્ગત્યોએ ન આચરેલું કર્મ સેવતો નથી. તે હિંસા અને તેના કારણે તેમજ લોક સંજ્ઞાને ખરાબર જાણીને તે કરી શકે છે.

મૂલમ્-દેવો પાસગસ્ત નત્થિ, બાલે પુણ નિદ્દે કામસમણ્ણને અસમિયદુમ્ભે દુસ્સી
દુક્કાણમેવ આલ્લં અણુપરિયદ્દહં તિ વેમિ ॥ સૂ. ૧૩૪ ॥

અર્થ:-તરંગવિચાર કરનારને ઉપદેશ દેવાની જરૂર નથી. પરંતુ લુબ્ધ થયેલો અજ્ઞાની વિષયોને ઇષ્ટ જાણનારો, જેણે પોતાના હુ અને ઉપશમાબ્ધુ નથી તેવો, હુ ખી, હુ ખોના જ ચકાવામા વારંવાર, પરિભ્રમણ કરે છે, એમ હું કહું છું.

એમ ખીજા અધ્યયનનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશક પૂરો થયેલો: ત્રીજું અધ્યયન પૂરું થયું.

શીતોષ્ણીય નામનું ત્રીજું અધ્યયન: તેનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

આગમના અધ્યયન લોકવિજયમાં અહિંસાની સાધના માટે-પ્રથમ તો રાગદ્વેષને દોડવા, મહામતમાં દંઢતા ધરણ કરવી, મહાન કષાયને ક્ષીણ કરીને તજી દેવો, લોકનિશ્ચા કરવા છતાં મુનિએ સદાય વૈરાગ્યમા વિહરવું, પુત્રાદિકની મમતા તજવી, એટલું જ નહિ, પણ અંદરના શત્રુઓ પ્રત્યેની ઇષ્ટ બુદ્ધિને પણ તજવી, એમ કરીને મહાહુજેય એવા સંસાર શત્રુને જીતવો, એવો ઉપદેશ મુનિને કરેલો છે.

આ ત્રીજું અધ્યયન એના નામ પ્રમાણે ઠંડું અને ગરમ કેમ સહન કરવું, એમ કહીને લોકલાભમા સમજાવે છે કે ઇષ્ટ પરિષરો અને અનિષ્ટ પરિષરો કેમ જીતવા તેનો ઉપાય શાસ્ત્ર પોતાની મર્મવાળી શૈલીમા અહીં સમજાવે છે.

મૂલમ્-સુત્તા અમુણી, સયા મુણિણો જાગરંતિ ॥સૂ. ૧૩૫॥

અર્થ -જે મુનિમાર્ગને પહોંચેલા નથી, તેઓ પ્રમાદમાં સુતેલા છે, અને જેઓ મુનિમાર્ગ પર પહોંચેલા છે, તેઓ સદાએ પ્રમાદને નિવારીને જાગ્રત રહે છે.

મૂલમ્-લોયસિ જાણ મહિયાય દુઃખં, સમયં લોગસ્સ જાણિત્તા, इत्य सत्थोवर ए ॥ सू. १३६ ॥

અર્થ : જગતમાં (સર્વ જીવોને) દુઃખ (અને દુઃખના કારણે મોહાદિ) અહિતમાં પરિણમે છે, એમ તું જાણ. લોકનો (વિષય લોકપતાનો) સિદ્ધાંત જાણીને આ બાબતમાં મુનિ શસ્ત્રનો પરિહાર કરનારો થાય છે.

મૂલમ્-જસ્સિમે સદા ય રુવાય રસા ય ગંધા ય ફાસા ય અભિસમન્નાગયા મવંતિ સે આયધં, નાળવં, વેયવં, ધમ્મવં, ધંભવં, પન્નાણેહિ પરિયાણહ લોયં, મુણીત્તિ વુચ્ચે, ધમ્મચિરુ, ઉચ્ચ, બ્રાહ્મદુસોપ સંગમભિજાણહ, સીડસિજચ્ચાઈ સે નિગંથે, અરદ્દરદ્દસદ્દે, ફરુસયં નો વેપ્પહ જાગલ્લેરોવરપ વીરે, एवं दुक्खा पमुक्खसि ॥ सू. १३७ ॥

અર્થ -જે મુનિને આ શબ્દના વિષયો, રૂપના વિષયો, રસના વિષયો, ગંધના વિષયો, સ્પર્શના વિષયો, તું મોહકપણું અને બાધકપણું બરાબર સમજાઈ ગયેલું હોય છે, તે આત્માને જાણનારો છે, જ્ઞાનવાળો છે, પ્રાચીનજ્ઞાન વેદને સમજનારો છે, ધર્મને જાણનારો છે, અને બ્રહ્મચારી છે, તે વિવેકપ્રજ્ઞાથી લોકના સ્વરૂપને જાણે છે. તે મુનિ છે, એમ કહેવાય છે. તે ધર્મની સૂક્ષ્મતાને જાણનારો છે, સરળ છે, અને વિષયનો પ્રવાહ અને ધૂમરીનો સંગમ (કારણ કાર્યભાવ) બરાબર સમજે છે; તે નિર્ગંથમુનિ શીત-કષ્ણતા એટલે ઈષ્ટાનિષ્ટાનો ત્યાગી છે, રતિ-અરતિનો સહન કરનાર છે, તેથી સયમ માર્ગમાં કંઠણાઈને અનુભવ કરતો નથી. વેરથી ઉપરત થયેલો તે જાગૃત વીરપુરુષ છે. આ પ્રમાણે લક્ષ રાખીને હે શિષ્ય, તું દુઃખથી મુક્ત થશે.

મૂલમ્-જરામચ્ચુલોવણીપ નરે સયયં મૂઠે ધમ્મં નામિજાણહ ॥ सू. १३८ ॥

અર્થ :-વૃદ્ધપણું અને મૃત્યુ વગેરે જ'જાળને વશ થઈ ગયેલો પુરુષ સતત મોહયુક્ત થઈને ધર્મને સમજતો નથી.

મૂલમ્-પાસિય આડરપાણે અપામત્તો પરિવ્વપ, મંતા ય મદ્દમં પાસ ॥ सू. १३९ ॥

અર્થ :-દુઃખીયાં પ્રાણીઓને જોઈને અપ્રમાદી થઈને સંયમમાં પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈ એ, એ વિચારીને હે બુદ્ધિમાન, તું લોકસ્વરૂપનું ચિંતન કર. (અર્થાત્ વિવેકશૂન્યતાનો ત્યાગ કર)

મૂલમ્-આરંભજં દુક્ખમિણં તિ ણચ્ચા, માઈ પમાઈ પુણ પ્પહ ગબ્બં ઉવેદ્દમ્મોણો સદ્દુક્ખેસુ ઉચ્ચ મારામિસંકી મરણા પમુચ્ચઈ ॥ सू. १४० ॥

અર્થ :-આ દુઃખ આરંભથી (હિંસા કર્મોથી) ઉત્પન્ન થયું છે, એમ જાણીને વળી કપટી અને પ્રમોદ કરનાર ફરીને ગર્ભમાં આવે છે, એમ જાણીને મરણ અને જન્મથી ડરનારો સરળ મનુષ્ય શબ્દો અને રૂપો વગેરે વિષયોમાં તટસ્થ રહીને મરણુમાંથી છૂટી જાય છે.

મૂલમે-અપ્પમત્તો કામેદ્ધિ ઉગ્ગઓ પાપકમ્મેદ્ધિ, વીરે આયગુત્તે સ્વેયન્ને, જે પજ્જવજ્જાયામત્તયસ્સ સ્વેયણે સે અસત્તયસ્સ સ્વેયન્ને, જે અસત્તયસ્સ સ્વેયન્ને સે પજ્જવજ્જાયામત્તયસ્સ સ્વેયન્ને, ઠકમ્મસ્સ વચ્છારો ન વિજ્જહ, કમ્મુણા ઉવાદી જાયહ ॥ સુ ૧૪૧ ॥

અર્થ -શબ્દાદિના ક્રમનીય વિષયોમાં જે અપ્રમાદી છે, પાપકર્મો કરવાથી જે વિરમી ગયો છે તે આત્મા-દ્વારા રક્ષિત છે, અને પુરુષાર્થના પરિશ્રમનો જાણનાર છે. જે વિષય પ્રકારોથી ઉત્પન્ન થયેલી હિંસાનો ખેદ જાણે છે તે અશસ્ત્રનો એટલો કે મંયમનો પરિશ્રમ જાણે છે. જે સંયમનો પરિશ્રમ જાણે છે તે વિષય પ્રકારોથી થયેલ હિંસાનો ખેદ જાણે છે. કર્મરક્ષિત થયેલા પુરુષને ચાર ગતિમાં સુખદુઃખ અનુભવવા રૂપ વહેવાર હોતો નથી. આ બાહ્યભાવના વેશાતરો કર્મથી જન્મે છે

મૂલમ્-કમ્મં ચ પહિલેહાપ કમ્મમૂલં ચ જં છળં પહિલેહિય સવ્વં સમાયાય દોદ્ધિ અંતેદ્ધિ ઘાદિસ્સમાણે । તં પરિજ્ઞાય મેહાવિ ? વિહિત્તા લોગં, વંત્તા લોગસન્નં સે મેહાવી પહિક્કમ્મિજ્ઞામિ તિ વેમિ । સુ ૧૪૨ ॥

અર્થ -કર્મતુ સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરીને અને હિંસા જે કર્મમૂલક છે, તેતુ સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ કરીને સંયમને સંપૂર્ણ રીતે સ્વીકારીને તે મુનિ રાગદ્વેષરૂપી જે અતો વડે સ્પર્શવામાં આવતો નથી. હે બુદ્ધિમાન પુરુષ, તે જાણીને, લોકતુ સ્વરૂપ જાણીને, લોકસંજ્ઞાને વચીને તેમાંથી પ્રજ્ઞાવત પુરુષે તારે પાછા ફરવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ત્રીજા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશક પૂરો થયો

શીતેષ્ણીય નામના ત્રીજા અધ્યયનનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

આગળના પહેલા અધ્યયનમાં ભાવનિદ્રા અને ભાવજગરણ બતાવવામાં આવ્યા. આ બીજા ઉદ્દેશકમાં ભાવજગરણ માટેના ઉપાય તરીકે ત્યાગમાર્ગને બતાવ્યો છે ફરી ફરીને તો સમ્યગ્ વિચારણા સમાધિના ઉપાય તરીકે આપણી સમક્ષ હાજર થાય છે. જેમ કોઈ ચતુર વૈદ્ય રોગતુ નિદાન કરીને ઔષધનો પ્રયોગ કરે તેમ વ્રત-નિયમાદિના પાલનરૂપ પથ્યનો નિર્દેશ કરીને અહીં વૈભાવિક દશા ટાળીને સ્વ સ્વરૂપતુ સ્વાસ્થ્ય કેમ પ્રગટાવવું તેતું આ ઉદ્દેશકમાં નિરૂપણ છે

મૂલમ્-જાહં ચ વુદ્ધિદં ચ દ્વિહજ્ઞ । પાસે, મૂપહિ જાણે પહિલેહ સ્વાયં । તમ્હાડતિવિજ્જે-પરમં તિ જચ્છા સમ્મત્તદંસી ન કરેહ પાવં ॥સુ ૧૪૩॥

અર્થ:-હે આર્ય, તું જન્મ અને ગર્ભ વૃદ્ધિરૂપ દુઃખને નિહાળ. પ્રાણીઓમાં શાતા તેમને ઇષ્ટ છે, એ જાણીને તારો વહેવાર સમજ લે. તેથી મહાજ્ઞાની પુરુષ પ્રમથપદવી નિર્બંધુને જાણીને સમ્યક્ત્વવાળો હોય છે. તે પાપ કરતો નથી.

મૂલમ-ઉમ્મુંષ પાસં કહ મચ્ચિર્ણંદિ આરંભજીવી ઉમગ્રાણુપસી । વામેસુ ગિદ્ધા નિચયં કરંતિ
સંસિચ્છમાણા પુણરિતિ ગઠમં ॥ સૂ. ૧૪૪ ॥

અર્થ:-આ વિશ્વમાં તું મૃત્યુશીલ પ્રાણીઓ સાથેના સ્નેહસંબંધને તોડી નાંખ; હિંસાકર્મોથી
જીવન રો ઈહલોક અને પરલોકમાં દુખ અનુભવે છે. ઈષ્ટ વિષયોમાં દુબ્ધ થયેલાઓ
કર્મનો સંચય કરે છે અને કર્મથી લેપાતો લેપાતો ફરીને તે ગર્ભમાં આવે છે.
(સંસાર પરિબ્રમણ ચાલુ રાખે છે.)

મૂલમ-અથિ સે હાસમાસજ્જ હંતા પંદીતિ મન્નદ્ । અલં વાલસ્ત સંગેર્ણં વેરં વહ્દેદ્ અપ્પણો
॥ સૂ. ૧૪૫ ॥

અર્થ:-વળી તે અજ્ઞાની પ્રાણી હાસ્યવિનોદ સ્વીકારીને જીવોને હુણીને આનંદ થયો એમ માને છે.
એવા મૂઠ મનુષ્યની સોખત તું તણ દે. તે પોતાના વેરની વૃદ્ધિ કરે છે.

મૂલમ-તમ્હાડતિવિજ્ઞો પરમંતિ ણચ્છા, આયંકદસી ન કારહ પાવં । સૂ. ૧૪૬ ॥

અર્થ:-તેથી સમ્યગ્દષ્ટિજીવ નિર્વાણતું સ્વરૂપ જાણીને દુઃખને બરાબર સમજીને પાપ
કરતો નથી.

મૂલમ-બ્રગ્ગં ચ મૂલં ચ વિગિંચ ધીરે પચિચ્છિદિયા પં નિચ્ચકમ્મદંસી ॥ સૂ. ૧૪૭ ॥

અર્થ:-તું અગ્રકર્મોને અને મોહનીયરૂપ મૂળ કર્મને હે ધીર પુરુષ, તણ દે 'જૂનાં કર્મોને છેદી
નાખીને તું નિષ્કર્મ અવસ્થાનો અનુભવનાર થા.

મૂલમ-પન મરણા પમુચ્ચદ્ધ, સે હુ દિઢ્ઠમપ્પ મુણી, લોગંસિ પગ્ગમંસી ચિવિત્તજીવી, ઉવસંતે,
સમિપ્પ, સયા જપ્પ કાલકંઠી પરિવ્વપ્પ ॥ સૂ. ૧૪૮ ॥

અર્થ:-આ પ્રકારનો મુનિ મરણ રૂપ સંસારમાંથી છૂટી જાય છે, તે ખરેખર (અનંત પરિબ્રમણમાં)
ભયને જોનારો છે. વિશ્વમાં તે નિર્વાણને જોનારો રાગદ્વેષથી સિન્ન થઈને સમતા લાવે
જીવનારો, દોષોને ઉપશમાવનારો, સમિતિ યુક્ત, જ્ઞાન સહિત, સદાએ યત્ના કરનારો,
કાલક્રમને સ્વભાવિક રીતે ઈષ્ટ માનન રો સંયમ માર્ગમાં આગળ વધે છે

મૂલમ-વહું ચ સ્વલુ પાવ્વમ્મં પગહં, સચ્ચમ્મિ ધિદ્ધ કુલ્લદ્ધ પ્પત્થોક્કરપ્પ મેઢાવી સ્વલ્લં પાવં કમ્મં
જ્ઞોસદ્ધ ॥ સૂ. ૧૪૯ ॥

અર્થ:-(એક યોગીની વૃત્તિઓ જ્યારે બહિર્મુખ ગ્રહે ત્યારે તે વિચારે કે) ખરેખર અનેક પ્રકારનું
પાપકર્મ મેં પૂર્વે કરેલું છે. હે મુનિઓ, તમે સત્યમાં એટલે સંયમમાં દબતા કરો. અહીં
એટલે સયમમાં લીન બનેલો બુદ્ધિમાન પુરુષ સર્વ પાપકર્મનો ક્ષય કરી નાંખે છે.

મુઠ્ઠમ્-અણેગચિત્તે ચલુ અયં પુરિસે, સે કૈયણં અગિહુપ પુરિસપ, સે ઋણવદાપ અણપરિયાલાપ,
અણપરિયાલાપ જણવચચહાપ, જણવચપરિયાલાપ, જણવચપરિયાલાપ ॥સૂ. ૧૫૭॥

અર્થ :-આ (વિષયાલિલાપી) પુરુષ જરેખર અનેક સંકલ્પ-વિકલ્પવાળો હોય છે. તે ઈચ્છાઓની ચાળણી પૂરવાને (કદી) સમર્થ થાય છે? તે અન્યનો વધ કરનારો, અન્યને સંતાપનારો અને અન્ય પર માલિકી મેળવનારો થાય છે વળી તે કોઈ પ્રદેશને સંતાપનારો કે પ્રદેશ પર માલિકી મેળવનારો થાય છે.

મૂલમ્-આસેવિત્તા પતં અટ્ટં ઇચ્છેવેગે સમુટ્ટીયા, તમ્હા તં વિહયં નો સેવે નિસ્સારં પાસિય નાળી ।
ઉવદાયં સ્વવણ ણચ્ચા, ઋણણં ચર માહણ, સે ન ણં ન છુણાયપ, છળંત નાણુજાપર્ણ,
નિર્વિવદ નંદિ, અરપ પયાસુ, અણોમદંસી, નિસણ્ણે પાવેહિં કમ્મેહિં ॥સૂ. ૧૫૮॥

અર્થ :-આ જ પ્રમાણે આ બાહ્ય પદાર્થોને સેવીને કેટલાક પુરુષો સંયમમાં બગૃત થાય છે. તેથી તેને જ્ઞાનવંતપણે નિઃસાર બોધને તે બીજી વાર સેવતા નથી. જન્મ અને મરણનું સ્વરૂપ બાણીને હે બ્રાહ્મણ (બ્રહ્મ એટલે ચૈતન્યમાં રમણ કરનાર મુનિ) તું અનન્ય એવા સંયમનું આચરણ કર. આવો મુનિ હિંસા કરે નહિ, હિંસા કરાવે નહિ હિંસા કરનારને અતુભોદે નહિ. હે બ્રાહ્મણ, તું ભવાલિનંદીપણુ તણ દે. પ્રજાની વચ્ચે ઉદાસ બનેલો સમ્યક્ દૃષ્ટિ થઈને તું પાપકર્મોથી નિવૃત્ત થા.

મૂલમ્-કાદાહમાણં હણિયા ચ વીરે, લોમસ્સ પાસે નિરયં મહંતં । તમ્હા ચ વીરે ચિરપ ચહાઓ,
છિદિવ્જ સોયં લહુમ્મયગામી । ગંથં પરિણાય ઇદ્ધજ્જ વીરે, સોયં પરિણાય ચરિવ્જ વંતે ।
ઉમ્મવ્જ લધ્ધું ઇદ્ધ માણવેહિં નો પાણિણં પાણે સમારમિજ્જાસિ સિ વેમિ ॥સૂ. ૧૫૯॥

અર્થ :-કોધાદિક શત્રુઓ અને અભિમાનને હણીને હે વીર પુરુષ, તું લોભનો મોટા નરક જેવો કાસલો તોડી નાખજે આમ હોવાથી હે વીર પુરુષ, પ્રાણી હિંસામાંથી નિવૃત્ત થઈને કર્મે હળવો બનીને મોક્ષગામી થતાં થતાં લોક પ્રવાહની ગતિને છેદી નાખજે. આ સંસારમાં અંથ અર્થાત્ પરિશ્રદ્ધ અને લાલચનું સ્વરૂપ બાણીને, તૃષ્ણાના પ્રવાહનું સ્વરૂપ બાણીને સંયમી પુરુષ ચારિત્રમાં પ્રવૃત્તિ કરે. આ સંસારમાં મનુષ્યોમાં જન્મરૂપ ભીયે ડુબકી પામીને પ્રાણીઓના પ્રાણોની હિંસા તું કરજે નહિ, એમ હું કહું છું.

ત્રીજા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

શીતોણ્ણય નામના ત્રીજા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

પૂર્વના અધ્યયનમાં સંયમ અને ચિત્તવૃત્તિનો સંબંધ બતાવીને રાગદ્વેષથી પર રહીને લોક પ્રવાહથી વિરૂદ્ધ સંયમીની પ્રવૃત્તિ કરીને મોક્ષમાર્ગની શાંતિ વેદવાનો માર્ગ ત્યાગ છે, એમ બતાવ્યું છે. આ અધ્યયનમાં ત્યાગ એ કેવળ નિષ્ક્રિયતામાં સીમિત નથી પરંતુ સદૈવ સક્રિયામાં બગૃતપણું પણ છે, એમ દર્શાવ્યું છે. એ ત્યાગનું રહસ્ય છે એટલે ભાવ-ભ્રમ, અથવા અપ્રમાદ એ અધ્યયનનો મુખ્ય વિષય છે.

મૂલમ્-સંખિ લોચસ્ત જાણિતા, આયજો વહિયા પાસ તમ્હા ન હંત ન વિચાયપ, જમિણં
અન્તમન્નવિતિગિચ્છાપ ન કરેઈ પાવકમ્મં કિં તત્થ મુણી વારણં સિયા ? ॥ સૂ. ૧૫૩ ॥

અર્થ :-વિશ્વનો કાર્યકારણ ભાવ જાણીને (અથવા તે પોતાનો કાર્ય માટેનો યોગ્ય અવસર જાણીને)
પોતાથી બહારના જીવોને તું જો. તેથી હજીનારા થવું નહિ, અને કોઈ જીવે ને હજીવવા
નહિ. જે આ એકબીજાના ભયથી અથવા એકબીજાની લજ્જાથી મનુષ્ય પાપ કરતો નથી
તે બાબતમાં શું મુનિ પાપકર્મનું કારણ બની શકે ખરો ?

મૂલમ્-સમયં તત્થુવેદાપ અપ્પાણં વિપ્પસાયપ । અણન્તપરમં નાણી નો-માયપ કયાઈવિ, આયગુત્તે
રા । વીરે જાયામાયાઈ જાવપ ॥ સૂ. ૧૫૪ ॥

અર્થ :-જ્યાં હિંસાનો પ્રસંગ આવી જાય ત્યાં સમતારૂપ જૈન સિદ્ધાંતનો વિચાર કરીને આત્માને
અહિંસા દ્વારા પ્રસન્ન કરે. જેનાથી ઉત્કૃષ્ટ બીજું કંઈ છે નહિ તેવા નિર્વાણને જાણનારો
મુનિ ક્યારે પણ પ્રમાદ કરે નહિ હમેશાં આત્માની રક્ષા કરતો વીરપુરુષ સંયમ ચાત્રામાં
માત્રાદ્વારા પોતાને સમય પમાર કરે.

મૂલમ્-વિદાગં રુવેઈ ગચ્છિજ્જા મહ્હા સુહુપઈ ચ, આગઈ ગઈ પરિણાય દોહિ વિ અંતેઈ
અદિસ્તમાણેઈ સે ન છિજ્જઈ, ન મિજ્જઈ, ન ઢઙ્ગઈ, ન હમ્મઈ કં ચ ણં સવ્વસોપ
॥ સૂ. ૧૫૫ ॥

અર્થ :-તે મુનિ મોટાં તેમજ નાનાં રૂપોમાં વૈરાગ્ય પામે છે. આગમન અને ગમનનું કારણ જાણીને
રાગ અને દ્વેષરૂપી જે અંતોથી તે સ્પર્શતો નથી, તે મુનિ સમસ્ત લોકમાં (પાપનો અબંધ
હોવાથી) જરાપણુ છેદાતો નથી, ભેદાતો નથી, દાઝતો નથી, ને હજીતો પણ નથી

મૂલમ્-અચ્ચરેણ પુરિવ્વ ન સંરંતિ ઇમે કિમસ્સ તીયં ? કિં વા આગમિસ્સં ? માસંતિ ઇમે. હહ
માણવા ઉ જમસ્સ તીયં તમાગમિસ્સં । નાઈયમટ્ઠં ન ચ આગમિસ્સં અટ્ઠં તિચ્છંતિ
તહાગયા ઉ । વિહૂયકપ્પે પયાણુપસી હિંનિજ્જોસહ્સા સ્વપ મહેસી ॥ સૂ. ૧૫૬ ॥

અર્થ :-અપર જન્મ સાથે કેટલાકે પૂર્વજન્મનું નિરૂપણ શાસ્ત્રમાં કરતા નથી તે મિથ્યા દર્શનીઓ
આ જીવનો ભુતકાળ શો છે ? અને ભવિષ્યકાળ શો થશે ? (એમ વિચારતા નથી) અને
કેટલાક કુદ્રષ્ટિ મનવો તો કહે છે કે જે જે સંસ્કારવાળો તેનો પૂર્વજન્મ (બ્રાહ્મણ
ક્ષત્રીયાદિ કે પશુ તિર્યંચ નારકમાનવાદિ) હોય છે તે જ પ્રકારનો તેનો પછીનો જન્મ
થાય છે પ-તું તથાગતો એટલે મથા સ્થિત વસ્તુનું સ્વરૂપ પ્રકાશનારા અરિહંતના મુનિઓ
ભુતકાળનો અર્થ કે ભવિષ્યકાળનો અર્થ વિચાર્યા વિના કર્મવિપાકની બાબતમાં આ વાત
સ્વીકારતા નથી. (તેઓ વર્તમાન પ્રવૃત્તિને મુખ્યપણે સ્વીકારે છે) જેનો વિરુદ્ધ વહેવાર છે
એવો આ સ્વરૂપને જાણનારો મહામુનિ કર્મને ક્ષીણ કરીને નષ્ટ કરી નાખે છે.

મૂલમ્-કા અરહં, કે આણંદે ? હત્યંપિ જગ્ગહે ચરે, સવ્વં દાસં પરિચ્ચજ્જ આલીનયુતા
પરિવ્વપ ॥ સૂ. ૧૫૭ ॥

અર્થ : તે મહર્ષિને (ધર્મશુકલ ધ્યાન વિહારીને) અરતિ કેવી રીતે હોય? હરખ કેવો હોય ? આ બાબતમાં ખરેખર તે લેખાયા વગર સંયમમાં પ્રવૃત્તિ કરે. સર્વ હાસ્યાદિ કીડાને ત્યાગ કરીને મન-વચન-કાયાને ગોપવીને તે સહજ સંયમનું પાલન કરે.

મૂલમ્-પુરિસા ! તુમમેષ તુમં મિત્તં, કિં બદ્ધિયા મિત્તં મિચ્છસિ ? ॥ સુ. ૧૫૮ ॥

અર્થ : હે અત્મા, તું જ તારો મિત્ર છે, બહારથી મિત્રો તું શાને માટે ઈચ્છે છે ?

મૂલમ્-જં જાણિજ્ઞા ઉચ્ચાલ્લયં તં જાણિજ્ઞા દૂરાલ્લયં, જં જાણિજ્ઞા દૂરાલ્લયં તં જાણિજ્ઞા ઉચ્ચોલ્લયં ॥ સુ. ૧૫૯ ॥

અર્થ : કોઈના ક્ષયથી ઊંચી ભૂમિકા પ્રાપ્ત થાય તેને મોક્ષ જેવી માનવી ભેધએ, અને જેને મોક્ષ સમજીએ છીએ તે પણ અતુકમે ઊંચા ઊંચા ગુણસ્થાનોનું પરિણામ છે, એમ સમજવું ભેધએ.

મૂલમ્-પુરિસા ! અત્તાળમેષ અભિણિજ્ઞસ, एवं दुक्खा पमुच्चसि, पुरिसा ! सच्चमेव समभिजाणाहि, सच्चस्स आणाप से उषट्ठीए मेहावी मारं तरइ, सहिओ धम्ममायाय सेयं समणुपस्सइ ॥ સુ. ૧૬૦ ॥

અર્થ : હો પુરુષ ! તું પોતાની જાતનો જ નિગૂહ કર. એ પ્રમાણે તું હુંખથી મુક્ત થઈશ હે પુરુષ ! તું સત્ય માર્ગનું જ જ્ઞાન કર. સત્યની આજ્ઞાથી ઉદયમવંત થયેલો હોય તે બુદ્ધિમાન પુરુષ મરણરૂપ સંસારને તરી જાય છે, અને સંયમ સહિત ધર્મને ગ્રહણ કરીને કલ્યાણને અનુભવ કરે છે.

મૂલમ્-દુહઓ-જીવિયસ્સ પરિવંદનમાણણપૂયણાપ જંસિ एगे पमायंति सहिओ दुक्खमत्ताप पुट्ठो नो झंझाप, पासिमं दविण लोयल्लोयपवंचाओ मुच्चइ त्ति वेमि ॥ સુ. ૧૬૧ ॥

અર્થ : રાગ અને દ્વેષ બન્નેથી હણાયેલા પુરુષ અસંયમી જીવનના સત્કાર, સન્માન અને પોષણને માટે કેટલાક જે સંસારમાં પ્રમાદ કરે છે, (તેમાંજ) સંયમ સહિત પુરુષ હું ખની માત્ર એથી સ્પર્શીએ હોવા છતાં વ્યાકુળ થતો નથી. હે શિષ્ય, તું આ જો કે યોગ્ય પુરુષ સમારના હુંખના પ્રપંચમાંથી મુક્ત થઈ જાય છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ ત્રીજા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક પૂરો.

શીતોષણીય નામના તૃતીય અધ્યયનનો ચતુર્થ ઉદ્દેશક

આ આખું અધ્યયન સંયમ માર્ગમાં આવતી તિતિકા માટેના ગુણો સમજાવનારું છે પહેલા ઉદ્દેશકમાં લાવનિદ્રા તજીને ત્યાગ ગ્રહણ કરવાનું વર્ણન કર્યું, બીજા ઉદ્દેશકમાં

અપ્રમાદી રહેવાનો પ્રતિગોધ કર્યો, ત્રીજા ઉદ્દેશકમાં માત્ર બાહ્યક્રિયામાં ન રાચતાં અંતર-
દષ્ટિ ધારણ કરવાનો અનુરોધ કર્યો. આ-ચોથા ઉદ્દેશકમાં ત્યાગનું જે કૃણ દેખાવું જોઈએ
અને ત્યાગ માટે જેની સૌથી પહેલાં પણ જરૂર છે, એવું અંતરગ્રિપુને વમી નાખવાનું
વિધાન કર્યું છે. ક્રોધ, મન, માયા અને લોભ, એ કષાયો જો ઉપશાત ન થાય તો મોક્ષમાર્ગ
માટેનો પ્રયત્ન છાર ઉપર લીંપણાની માફક વ્યર્થ જાય છે. માટે અત્યંત મહત્વની વાત
જે કષાયત્યાગ તેને સમજાવા માટે આ અધ્યયનની પ્રવૃત્તિ છે.

મૂલમ્-સે વંગાઁકોહં ચ મોળં ચ માયં ચ લોભં ચ, પયં વાસવસ્વ દંસણં, ઉચ્ચયસત્યસ્સ,
પલિયંતકરસ્સ આયાણં સગહલ્લિમ્મ ॥સુ. ૧૬૨॥

અર્થ:-તે સાધક ક્રોધ, માન, માયા, અને લોભને વમનારો હોય છે. આ જેણે શસ્ત્રો તજ્યા છે
એવા, કર્મનો સંપૂર્ણપણે નાશ કરનાર સર્વદષ્ટા તીર્થંકરોનું દર્શન છે. એનો સ્વીકાર કરવો
એ પોતાના પૂર્વકર્મોને ભેદનાર છે.

મૂલમ્-જે ષ્ઠાં જાણહં સે સવ્વં જાણહં, જે સવ્વં જાણહં સે ષ્ઠાં જાણહં ॥સુ. ૧૬૩॥

અર્થ:-જે એક તત્ત્વને (સ્વ-આત્મ તત્ત્વને) જાણે છે, તે સર્વ લોકાલોકને જાણે છે. અને જે સર્વ
લોકાલોકને જાણે છે તે એક તત્ત્વને જાણે છે (અથવા) પ્રકરણ પ્રાપ્ત અર્થ:- જે આ કષાય
ત્યાગનું સાધન જાણે છે, તે સમગ્ર જૈન દર્શનના સાધનો જાણે છે. અને જે સમગ્ર જૈન
દર્શનનાં સાધનોને જાણે છે, તે કષાય ત્યાગને (અવશ્ય) જાણે છે.

મૂલમ્-સવ્વજ્ઞો પમત્તસ્સ મયં, સવ્વજ્ઞો અપમત્તસ્સ તત્થિ મયં ॥સુ. ૧૬૪॥

અર્થ:-બધી બાબતુથી પ્રમાદી છવને લાય છે, અને બધી બાબતુથી અપ્રમાદી સાધકને લયનો
અભાવ છે.

ટિપ્પણી:-વિષયોની લાલચ, વિકથા, નિદ્રા, મદ્ય અને કષાયોનો છંદ, તેનું નામ પ્રમાદ છે. પ્રમાદ
એક જાતનો કેદ છે. વિષયો તેના તે જ હોવા છતાં પ્રમાદીને તીવ્ર બંધ કરે છે. વિકથા
એટલે નિર્વર્થક વાતો, નિદ્રા એટલે આવશ્ય અને લાંબ, મદ્ય એટલે કેદ ત્યાગે એવાં અસનો,
અને કષાયોને તૃપ્ત કરીને આનંદ માનવો એ ત્યાગમાર્ગના વિદ્વેનો છે. એને સાધકે
તજવા જોઈએ.

મૂલમ્-જે ષ્ઠાં નામે સે વહું નામે, જે વહુ નામે સે ષ્ઠાં નામે ॥સુ. ૧૬૫॥

અર્થ:-જે એક મોહશત્રુને નમાવે છે તે ઘણા શત્રુઓને નમાવે છે. જે ઘણા શત્રુઓને નમાવે
છે તે મોહશત્રુને (અવશ્ય) નમાવે છે.

મૂલમ્-દુક્કં લોગસ્સ જાણિત્તાં વંતા લોગસ્સ સંજોગં જંતિ ધીરા મહાજાણં પરેણ પરં જંતિ
નાવકંવંતિ જીવિયં ॥સુ. ૧૬૬॥

અર્થ:-લોકનું સ્વરૂપ દુઃખરૂપ જાણીને લોકના સંયોગોને તણ મળેને ધીર પુરુષો સંયમરૂપી મોટા વહાણમાં બેસે છે. ઉત્તમ ભૂમિકા પરથી વધારે ઉત્તમ ભૂમિકા પર પડેાગે છે, અને અસંયમી જીવનને ઈચ્છતા નથી.

મૂલમ્-एगं विगिंचमाणे पुढो विगिंचइ, पुढो वि षगं, सहृदी आणाप मेहावी लोगं च आणाप अभिसमच्चा अकुओभयं, अत्थि सत्थं परेण परं, नत्थि असत्थं परेणपुपरं ॥ ૧૬૭ ॥

અર્થ:-કર્મની એક પ્રકૃતિનો ક્ષય કરનાર (મિથ્યાત્વનો ક્ષયકારક) ઘણી પ્રકૃતિનો ક્ષય કરે છે. કપાયોની વિધવિધ પ્રકૃતિનો ક્ષય કરનાર નિયમથી મિથ્યાત્વની એક પ્રકૃતિનો ક્ષય (અશય) કરે છે. શ્રદ્ધાવાન બુદ્ધિમાન પુરુષ ભગવંતની આજ્ઞાથી લોકનું સ્વરૂપ જાણીને ચારે તરફથી નિર્ભય થાય છે. શસ્ત્ર એકથી બીજું બીજું હોઈ શકે છે, પણ અશસ્ત્ર અર્થાત્ સંયમમાં ચાલતા-ઊતરતાપણુ નથી.

મૂલમ્-જે ક્રોધદંડી તે માણદંડી, જે માણદંડી તે માયાદંડી, જે માયાદંડી તે લોભદંડી, જે લોભદંડી તે પિજ્ઞદંડી, જે પિજ્ઞદંડી તે દોષદંડી, જે દોષદંડી તે મોહદંડી, જે મોહદંડી તે ગર્ભદંડી, જે ગર્ભદંડી તે જન્મદંડી, જે જન્મદંડી તે મારદંડી, જે મારદંડી તે નરયદંડી, જે નરયદંડી તે તિરિયદંડી, જે તિરિયદંડી તે દુઃખદંડી । જે મેહાવી અભિનિષદિજ્ઞા ધોઈં ચ માણં ચ માયં ચ લોભ ચ પિજ્ઞ ચ દોષં ચ મોહં ચ ગર્ભં ચ જન્મં ચ મારં ચ નરયં ચ તિરિય ચ દુઃખં ચ । एयं प लगरन दंसणं उवरयसत्थस्स पत्थियंनकरस्स, आयाणं निदिद्धा सगडब्भ किमत्थि उवाही पावगस्स ? न विज्जइ नत्थि च्चि नेमि ॥ ૧૬૮ ॥

અર્થ :- કે ધને બીજલૂન મહાદોષ તરીકે દર્શાવતા અને ઉપશમની મહત્તા બતાવતા માટે સૂત્રકાર હુ બની પરપરાનું સ્વરૂપ દર્શાવે છે)

જે ક્રોધને અનુભવે છે, (વશ થાય છે) તે અભિમાનને અનુભવે છે, જે અભિમાનને અનુભવે છે, તે માયાને વશ થાય છે, જે માયાને વશ થાય છે, તે લોભને અનુભવે છે, જે લોભને અનુભવે છે, તે રાગને અનુભવે છે, જે રાગને અનુભવે છે, તે દ્રેષને અનુભવે છે, જે દ્રેષને અનુભવે છે, તે મોહને અનુભવે છે, જે મોહને અનુભવે છે, તે ગર્ભાવસ્થા ગ્રહણ કરે છે, જે ગર્ભાવસ્થા ગ્રહણ કરે છે, તે જન્મનો અનુભવ કરે છે, જે જન્મનો અનુભવ કરે છે, તે કર્મની ઘાતક શક્તિનો અનુભવ કરે છે, જે કર્મની ઘાતક શક્તિનો અનુભવ કરે છે, તે નરકનો અનુભવ કરે છે, જે નરકદુઃખોનો અનુભવ કરે છે, તે તિર્યંચપણનો અનુભવ કરે છે, જે તિર્યંચપણનો અનુભવ કરે છે, તે દુઃખનો અનુભવ કરે છે. (ઉપશમને ગ્રહણ કરનાર) તે બુદ્ધિમાન પુરુષ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્રેષ, મોહ, ગર્ભ, જન્મ, માર, નરક, તિર્યંચપણું અને દુઃખથી નિવૃત્ત થાય છે

આ જેમણે શસ્ત્રનો ત્યાગ કર્યો છે, એવા કર્મનો ક્ષય કરનાર સર્વશત્રુ દ્વારા કર્મનું ગ્રહણ કરવું જેણે ટાળ્યું છે અથવા નિષેધ્યું છે તે પૂર્વના પોતાના કર્મોનો લેનાર છે. વિચારવાન શાંતી સાધકને શી ઉપાધી છે ? હોતી નથી અને છે નહિ, એમ હું કહું છું ઇતિ ત્રીજા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો: ત્રીજું અધ્યયન પૂર્ણ

સમ્યક્ત્વ નામના ચતુર્થ અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

આગળના અધ્યયનમાં ભાવનિદ્રાનો ત્યાગ પ્રમાણથી પડતાં હુ:ખો, માત્ર હુ:ખો સહન કરવાથી સંયમ થતો નથી પણ વિવેક ઉત્પન્ન કરવો જ ઘટે તેવું નિરૂપણ અને સાધનોમાં વિષયકપાયના ત્યાગનું મહત્ત્વ ભગવંતે દર્શાવ્યું છે. આ અધ્યયનમાં સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ દેખાડવાનો હેતુ છે

આ ધર્મ અનાદિનો છે, અને ત્રણે કાળના તીર્થંકરોએ તે નિરૂપ્યો છે. તેમાં અહિંસા એ પાયા રૂપ છે. આ અહિંસા સિદ્ધ કરવા માટે અર્થાત્ ભાવ અહિંસા પ્રગટાવવા માટે વિષયકપાયોનો ત્યાગ અને ઉપસર્ગ પરિસહ બાબત તિતિક્ષા જરૂરી છે એમ બતાવ્યું છે. વળી કેટલાક જીવો અનાદિથી દૂર કર્મોના છંદીલા બની જાય છે તેમને જાગૃત થવાનો ઉપદેશ છે. આર્યો તો સન્માર્ગનો જ ઉપદેશ દેશે, હિંસાનો ઉપદેશ દેશે નહિ એમ જણાવીને સાધકને સંયમમાં ચતુર્શીલ થવાનો અને અંતરથી અપ્રમત થવાનો ઉપદેશ આહીં આપ્યો છે. એકના એક સ્થાનો એક જીવને આશ્રવનું કારણ બને છે, તે જ સ્થાને સમ્યક્ત્વવંતને સંવરનાં સ્થાનો બને છે એવી ગહન બાબત આ અધ્યયનમાં સ્પષ્ટ કરવામાં આવી છે.

મૂલમ્-સે જેમિં જે અઈયા, જે ય પહુપ્પન્તા, જે ય આગમિસ્સા અરિહંતા ભગવંતો તે સવ્વે પચ્ચમાદ્-
કલ્લન્તિ, પવં માસન્તિ, પવં પળ્લવિતિ પવં પલ્લવિતિ સવ્વે પાણા, સવ્વે મૂયા, સવ્વે જીવા,
સવ્વે સત્તા ન હંતવ્વા, ન અજ્જાયેયવ્વા, ન પરિચિતવ્વા, પરિચાવેયવ્વા ન ઉદ્ધવેયવ્વા ।
પલ્લ ધમ્મે સુધ્ધે નિરૂપ્પ, સાસપ્પ, સમિચ્ચ લોચં સ્વેયળ્લેહિ પવેદ્દપ્પ તંજહા ઉટ્ઠીપ્પસુ વા,
અણુદ્દિપ્પસુ વા ઉચ્છિદ્દિપ્પસુ વા અણુદ્દિપ્પસુ વા, ઉચ્ચરયદંદેસુ વા અણુચ્ચરયદંદેસુ વા સોલ્લહિપ્પસુ
વા, અણોલ્લહિપ્પસુ વા સંજ્ઞોગરપ્પસુ વા, અસંજ્ઞોગરપ્પસુ વા, તચ્ચં ચેયં, તહા ચેયં અરિસં
ચેયં પવુચ્ચદ્દ ॥સુ. ૧૬૯॥

અર્થ :-તે હું કહું છું કે જે થઈ ગયેલા તીર્થંકરો અને જે વર્તમાનના તીર્થંકરો અને જે ભવિષ્ય કાળના સર્વશત્રુ ભગવંતો થશે તે બધા આ પ્રમાણે કહે છે, આ પ્રમાણે બોલે છે, આ પ્રમાણે શીખવે છે, અને આ પ્રમાણે પ્રરૂપણા કરે છે. ‘ સર્વે પ્રાણીઓ બે ઇન્દ્રિયાદિ, સર્વે ભૂતો તિર્થંચ નારકાદિ, સર્વે જીવો દેવમનુષ્યાદિ અને સર્વે સર્વો પૃથ્વીજલાદિ છે તેને હણવા નહિ, તેમના પર સત્તા ચલાવવી નહિ, તેમને દાસ બનાવવા નહિ, તેમને સંતાપ આપવો નહિ, અને તેમના પ્રાણ હરી લેવા નહિ. ’ આ ધર્મ વિશુદ્ધ છે, નીતિયુક્ત એટલે ન્યાય સિદ્ધ છે, શાશ્વત છે, અને લોકોનું સ્વરૂપ જોઈને ક્ષેત્રોના જાણનાર તીર્થંકરોએ જણાવ્યો

છે. તે આ પ્રમાણે કે ઉદયમવંતને તેમજ ઉદયમરહિતને, હાજર થયેલને તેમજ હાજર ન રહેલને, દંડત્યાગીને તેમજ દંડસહિતને, પરિગ્રહવંતને અને આરિગ્રહીને, સંલોગના રાગીને અને સંલોગ પરથી ઉત્પન્ન થયેલને, સમાન રૂપે આ ઉપદેશ દીધેલો છે. આ તથ્ય છે, આ તે જ પ્રમાણે છે. આ અરિહંતાના પ્રવચનમાં જ આ પ્રમાણેનું કથન છે.

મૂલમ્—તં આદ્યુ ન નિહે નિશ્ચિલવે જાણિતુ ધમ્મં જહા તદા, દિટ્ઠેઈ નિવ્વેયં ગચ્છિત્તજ્ઞા, નો લોગસ્મેસણં ચરે ॥સૂ. ૧૭૦॥

અર્થ :—(શુર, લગભગ વચન કે કોઈ ચિત્ત ઠારા) ગમે તે પ્રકારે યથાર્થ ધમ્મને જાણીને તેને સ્વીકારીને તેને ગોપનવો નહિ, અને તજવો નહિ. દુનિયાના પદાર્થોમાં મુનિએ વૈરાગ્ય ધારવો ઘટે. લોકોની દેખાદેખીમાં પ્રવૃત્ત થવું નહિ.

મૂલમ્—જસ્સ નત્થિ રૂપા જાઈ અણ્ણા તસ્સ કમો તિયા ? દિટ્ઠં સુયં મયં ચિણ્ણાયં જં પયં પરિકહિત્તજ્ઞા । સમેમાણા પલેમાણા પુણો પુણો જાઈં પદ્ધપ્પંતિ અદ્ધો અ ગામો ચ જયમાણે ઘીરે સયા આગયણ્ણાણે પમસે વહિયા પાન. અવમસે યા પરિક્કમિજ્ઞાતિ તિ વેમિ ॥સૂ. ૧૭૧॥

અર્થ :—જેને આ જન્મની લોકૈષણા નથી તેને બીજો જન્મ કય રીતે હોઈ શકે ? જે આ કહેવાય છે તે (સુધર્મ સ્વામી કહે છે કે) મેં લગવંત પાસે રહીને દેખેલું છે, સાંભળેલું છે, મનન કરેલું છે, અને વિશેષપણે જાણેલું છે. બીજા માણસોની સમાન વર્તન કરનારા અને પંચ વિષયોમાં લીન થનારા સાધકો વારંવાર બીજો જન્મ ઉત્પન્ન કરે છે પણ દિવસ અને રાત ચતના કરનારો ધીર પુરુષ સદાયે વિવેકની વૃદ્ધિ કરે છે; પ્રમાદીને હે શિષ્ય, તું માર્ગની ખંડાર નિહાળ અને અપ્રમાદી થઈને તું પરાક્રમ કર, એમ હું કહું છું.

ઈતિ ચોથા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

સમ્યક્ત્વનામના ચોથા અધ્યયનનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

પહેલા ઉદ્દેશકમાં અહિંસાનું અનિવાર્યપણું દર્શાવ્યું અને લોકૈષણાનો ત્યાગ કરવાથી સમ્યક્ પ્રગટે એ આમત દર્શાવી. આ અધ્યયનમાં મિથ્યાત્વનો ત્યાગ કરવા માટે પ્રમાદનો ત્યાગ સમજાવ્યો છે વળી આર્તધ્યાનનો ત્યાગ કરવાથી ચિત્તની મિશુદ્ધિ થતા, સમ્યક્ત્વ ઉત્પન્ન થાય છે તે સમજાવ્યું છે. વળી ભારે કર્મી જીવને પડતા દુખોનો વિચાર કરીને વૈરાગ્ય ધારવાનું આ ઉદ્દેશકમાં સમજાવ્યું છે.

-જે આસવા તે પરિસ્સવા, જે પરિસ્સવા તે આમવા, જે અણાસવા તે અપરિસ્સવા, જે અપરિસ્સવા તે અણાસવા, એ વળ સંબુદ્ધમાણે લોચં ચ આણાપ અભિસમિચ્ચા પુદ્ધો પવેશ્યં ॥સૂ. ૧૭૨॥

અર્થ - જે આશ્રવનાં સ્થાનો છે તે જાનીને સંવરના સ્થાન તરીકે પરિણમે છે, અને જે સંવરનાં સ્થાન છે તે અવિવેકીને આશ્રવના સ્થાન તરીકે પરિણમે છે. જે આશ્રવત્યાગનાં સ્થાનો છે તે અવિવેકીને સંવરના સ્થાન તરીકે નીવડતાં નથી, અને જે સવરના સ્થાન નથી તે જ જાનીને સંવરના સ્થાન તરીકે પરિણમે છે. આ પદોને બરાબર સમજતાં લોકને લગવાનની આજ્ઞાથી બરાબર જાણીને જાનીઓએ આ પૃથક્ પૃથક્ નિરૂપેલું છે.

ટિપ્પણી:-ચિત્તના પરિણામે કર્મબંધમાં મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. ઈશ્વરધ્યાનના સમયે પણ વિષયોતુ ધ્યાન ધરનાર આશ્રવો કરીને કર્મબંધ કરે છે, અને વ્યવહારના કર્મબંધના કારણે મા પણ વિવેક જાગૃત પુરુષ વૈરાગ્યને કારણે નિર્જરા કરી શકે છે. આથી બાહ્ય સામગ્રી પરથી આશ્રવકે-સંવરની ઉત્પત્તિ હમેશા નક્કી કરી શકાતી નથી, પણ મનના ભાવો મુખ્ય છે, એમ મહારાજની વાત અહીં લગવડે સમજાવી છે.

મૂલમ્-આઘાદ નાળી રૂદ માણવાણં સંસાર પલ્લિવળણાણં સંવુજ્જમાણાણં ચિન્ત્તાણપત્તણં, અદ્દા ચિ સંતા અદુવા પમત્તા અદ્દાસચ્ચમિણં તિ વેમિ ।

નાજાગમો મચ્ચુમુહસ્સ અત્થિ, રૂચ્છાપણીયા વંકાનિકેયા ।

કાલગાહિયા નિચ્ચય નિષિટ્ઠા, પુઠ્ઠો પુઠ્ઠો જાઈ પક્કપ્પયંતિ ॥ સુ. ૧૭૩ ॥

અર્થ - અહીં 'સંસારમાં રહેલા, બોધ પામતા, સંસીપણ પામેલા દુઃખી થયેલા અથવા તો પ્રમાદી માણસોને જાની પુરુષ ઉપદેશ આપે છે કે હું કહું છું કે આ યથાર્થ છે:-મૃત્યુનું મુખ આવી પહોંચશે નહિ એમ નથી. તૃષ્ણાને વળગેલા, અસંયમનો આસરો કરનારા, કાળ વડે પકડવામાં આવેલા અને કર્મના સમૂહમાં ખૂંચી ગયેલા એવા પુરુષો જુદા જુદા જન્મો ઉત્પન્ન કરે છે. (અર્થાત્ નિર્વાણને દૂર ધકેલે છે.)

મૂલમ્-રૂદમેગેતિ તત્થ તત્થ સંથયો મવ્વહ, અહોવવાહપ ફાસે પલ્લિસંવેયંતિ ચિટ્ઠં કમ્મેહિં કૂરેહિં ચિટ્ઠં પરિચિટ્ઠહ, અચિટ્ઠં કૂરેહિં કમ્મેહિં નો ચિટ્ઠં પરિચિટ્ઠહ, एगे वयंति અદુવાચિ નાળી નાળાઃ વયંતિ અદુવાચિ एगे ॥ સુ. ૧૭૪ ॥

અર્થ - આ ત્રિધમા કેટલાક જીવોને તે તે સ્થાનનો ગાઢ પરિચય થઈ જાય છે. નીચી યોનિમાં ઉત્પન્ન થયેલો તે દુઃખના અનુભવોને વેદે છે. કૂર કર્મોમાં ટકી રહેનારો માણસ નીચી યોનિમાં લાગે વખત દુઃખ વેદે છે. કૂર કર્મો મંદ રીતે કરનારો નીચી યોનિમાં (શ્રેણિકઆદિની માફક) લાંબો વખત દુઃખ વેદેલો નથી. આ બાબત શ્રુતજ્ઞાનીઓ કહે છે, અથવા તો સર્વજ્ઞો કહે છે. જે પ્રમાણે સર્વજ્ઞો કહે છે તે જ પ્રમાણે જાનીઓ કહે છે (તેમાં કશો દરક નથી:-)

મૂલમ્-મયંતિ કેયાવંતિ હોયંસિ સમણા ચ માહણા ચ પુઠ્ઠો ચિવાયં વયંતિ - સે દિટ્ઠં ચ જે, સુયં ચ જે, મયં ચ જે વિણાયં ચ જે, રૂદ્ધે અહં તિરિયં દિસાસુ સવ્વપ્પો સુગહિલેહિયં ચ જે-મન્વે પાણા, મન્વે જીવા, સવ્વે મૃત્યા; સવ્વે સત્તા દન્તવ્વશ અજ્જાવેચવ્વા પરિચિત્તવા, પરિચાવેચવ્વા રૂદ્ધવેચવ્વા રૂદ્ધવિ જાણહ નત્થિત્થ દોસો । અણારિચચયણમેયં ॥ સુ. ૧૭૫ ॥

અર્થ -જે કેટલાક જગતમાં (જૈનમાર્ગની ગહાગ્ના) શ્રમણો છે અને પ્રાદ્ધણો છે તે જુદી વાતનો એક વિગત રજુ કરે છે. તે અમોએ બરાબર સમજેલું છે ઉદ્ધર્વ અધઃ અને તિર્યક દિશામાં ચારે બાજુએ અમે બરાબર પરીક્ષા કરી લીધી છે કે સર્વે પ્રાણો એટલે વનસ્પતિજીવો, સર્વે ભૂતો એટલે બે ઇન્દ્રિયાન્કિ જીવો, સર્વે જીવો, અને સર્વે સર્વો એટલે પૃથ્વી વગેરે રથાવરો તે બધાને હણી શકાય છે, તાબે કરી શકાય છે, તેના પર હકૂમત ચલાવી શકાય છે, તેને સંતાપ આપી શકાય છે તેમના પ્રાણ હરી શકાય છે. આ બાબતમાં પણ બાણી લ્યો કે કોઈ દેવ નથી. આ અનાર્થ વચન છે.

મૂલમ્-તત્ત્વ જે આરિયા તે एवं वयासी-से दुद्विटं च भे, दुस्सुयं च भे, दुम्मयं च भे, दुग्णिणायं च भे उद्धं अहं तिरियं दिसासु सव्वओ दुप्पडिलेदियं च भे, जं णं तुव्वे एवमाइक्खह एवं मासह एवं परूवेह, एवं पणवेह सव्वे पाणी ५ हंतव्वा ५, इत्यत्रि जाणह नत्थित दोसो अणारियवयणमेयं ॥ सू. १७६॥

અર્થ :-ઉપરની બાબતમાં જે આર્થ લોકો છે તે લોકો આ પ્રમાણે કહે છે કે “આ વસ્તુ તમે બરાબર જોયેલી નથી, આ વસ્તુ તમે સાબળી તે બરાબર નથી, આ વસ્તુ તમે વિચારી તે અયોગ્ય છે, અને આ વસ્તુ તમે સારી રીતે સમજ્યા એમ કહો છો તે પણ દોષયુક્ત છે. વળી ઉદ્ધર્વ દિશામાં, નીચેની દિશામાં, તિરછી દિશામાં જે તમે પરીક્ષા કરી છે તે પણ દોષયુક્ત છે, જેથી કરીને તમે આ પ્રમાણે કહો છો, આ પ્રમાણે સમજવો છો, આ પ્રમાણે નિરૂપણ કરો છે, અને આ પ્રમાણે શીખવો છો કે બધા પ્રાણો હણવા યોગ્ય છે, અને એ બાબતમાં બાણી લ્યો કે કશો દોષ નથી.” એ તમારું બોલવું એ અનાયોગ્ય વચન છે.

મૂલમ્-તત્ત્વ પુણ एवमाइक्खामो एवं भ'त्तामो एवं परूवेमो एवं पणवेमो सव्वे पाणा न हंतव्वा, न अज्जावेयव्वा, न परिधित्तव्वा, न परियावेयव्वा, न उदवेयव्वा, इत्यत्रि जाणह नत्थित दोसो, आयरियवयणमेय । पुवं निकायत्तमयं पत्तेयं पुच्छिस्सामि हं भो ? एवाइया कि मे सायं दुक्खं अत्तायं ? समिया पडिषण्णे यात्रि एवं वूया-सव्वेसि पाणाणं, सव्वेसि भूयाणं, सव्वेसि जीवाणं सव्वेसि सत्ताणं अत्तायं अपरिनिव्वाणं महव्वमयं दुक्खं णि वेत्ति ॥ सू. १७७ ॥

અર્થ :-પરંતુ અમે આ પ્રમાણે કહીએ છીએ, આ પ્રમાણે શીખવીએ છીએ, આ પ્રમાણે નિરૂપણ કરીએ છીએ, આ પ્રમાણે સમજાવીએ છીએ, કે બધા પ્રાણીઓ, બધા ભૂતો, બધા જીવો અને બધા સર્વો હણવા યોગ્ય નથી, તાબે કરવા યોગ્ય નથી, દાસત્વ પમાડવા યોગ્ય નથી, પરિતાપ કરવા યોગ્ય નથી અને પ્રાણુરહિત કરવા યોગ્ય નથી આ બાબતમાં પણ (અહિંસા ધર્મમાં) કોઈ પણ દોષ નથી, એમ તમે બાણી લ્યો.

પહેલા કેવળી ભાસિત સિદ્ધાંત સ્થાપીને અમે દરેકને પૂછીશું કે હે અન્ય વાદીઓ, તમારા મતે શાતા દુઃખરૂપ છે કે અશાતા દુઃખરૂપ છે. જો તેઓ બરાબર રીતે સ્વીકારશે તો આ પ્રમાણે કહેશે: “સર્વ પ્રાણીઓને, સર્વ જૂતોને, સર્વ જીવોને અને સર્વ સત્ત્વોને અશાતા અશાંતિરૂપ છે, મહાભયરૂપ છે અને દુઃખરૂપ છે.” એમ હું કહું છું.

ઇતિ ચોથા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશક પૂરો

સમ્યક્ત્વ નામના ચતુર્થ અધ્યયનનો તૃતીય ઉદ્દેશક

આ ઉદ્દેશકમાં પૂર્વકર્મોતું શોધન કરવા માટે તપશ્ચર્યાનું સાધન આવશ્યક છે, તે વાત સમજાવી છે. એકવાર જિનેશ્વરના ધર્મને ગ્રહણ કર્યો કે કોઈ જીવ નવાં કર્મો બાંધશે નહિ. જૂનાં કર્મો દૂર કરવા માટે તપશ્ચર્યા શાસ્ત્રમાં બાર ભેદો બતાવવામાં આવી છે. કુશળ સાધકો યોગ્ય રીતે તેને સેવીને વિશુદ્ધિ પામીને આત્મસમાધિ પ્રાપ્ત કરી લે છે. તેવા પંડિતોનું અહીં વર્ણન છે.

મૂલમ્-ઉવેદિ જં બહિયા ચ લોગં, સે સવ્વલોગમ્મિ જે કેહિ ધિણ્ણ, અણુવીહ વાસ ચિચ્ચિત્ત-
દંદા, જે કેહિ સત્તા પલિયં સંથંતિ, નરા મુયચ્ચા ધમ્મચિત્તિ અંજ, આરંભજં દુક્ક-
મિણંતિ જજ્ઞા, एवमाहु समत्तंदसिणो, ते सव्वे पावाइया दुक्कखस्स कुसला परिणंमुदा-
हरंति इय कम्मं परिणाय सव्वसो ॥ સુ. ૧૭૮ ॥

અર્થ:-હે શિષ્ય ! તું આહાભાવે તૃષ્ણામાં રૂપેલા લોકોની ઉપેક્ષા કર. જે કોઈ એમ કરે છે તે સમસ્ત વિશ્વમાં (જિંઆમાં જિંઓ) વિદ્વાન છે. બરાબર વિચાર કરીને તું જો કે જે કોઈ સત્ત્વશાળી પુરુષો હિસાનો ત્યાગ કરનારા છે, તેઓ પૂર્વ કર્મને તજે છે તે પુરુષો માનપૂજની કામનાવાળા નથી, ધર્મના જાણકાર છે. સરળ છે. આ દુઃખ હિંસક કર્મોથી ઉત્પન્ન થયું છે એમ જાણીને સમ્યક્ દર્શનવાળા તેઓ આ પ્રમાણે (હિસા ત્યાગવા યોગ્ય છે) આ પ્રમાણે જાણાવે છે. તે બધા તીર્થંકરના મંત્રના સાચા વાદીઓ છે. દુઃખનું કારણ જાણવામાં કુશળ અને આ પ્રમાણે કર્મના સ્વરૂપને સંપૂર્ણ રીતે જાણીને તેઓ પરીક્ષા મોટેની કસોટી દર્શાવે છે.

મૂલમ્-ઈહ આણાકંસી પંહિય, આણિહે, एगमप्पाणं संपेहाय धुणे सरिरं, कसेहि अप्पाणं, जरहि
अप्पाणं । जहा जुन्नाइं कट्ठाइ हव्ववाहो पमत्थइ एवं अत्तसमाहिण अणिहि ॥ સુ. ૧૭૯ ॥

અર્થ:-આ સંસારમાં ભગવાનની આજ્ઞાનો ઇન્છનાર પંડિત પુરુષ રાગદ્વેષ રહિત થઈને વર્તે છે. પોતાના એક આત્માને (કલ્યાણકારી) સમજીને કાર્મણ શરીરને જાંખેરી નાખે છે. પોતાના સ્થૂલ દેહને તે તપશ્ચર્યાથી દુબળો કરે છે, પોતાના મોહરૂપ શરીરને તે જર્જરીત કરી નાખે છે જે પ્રમાણે જીવું થયેલા લાકડાને અગ્નિ બાળી નાખે છે તે પ્રમાણે આત્માની સમાધિ વડે જૂનાં કર્મોને રાગદ્વેષનો ત્યાગી પુરુષ બાળી નાખે છે.

મૂલમ્—વિગિચ્ચ કોહં આવકંમધાણે હમં તિરુધ્ધાડયં સંપેદાપ દુઃખં ચ જ્ઞાણ અતુ આગમેસ્મં, પુઠો ફાસાઈં ચ ફાસે, લોયં ચ પાસ વિફંદમાણં, જે તિરુવુઢા પાવેદિ કમ્મેદિ અણિયાણા તે ચિયાદિયા તમ્હા અતિચિજ્જો નો પદિસંજજિજ્જાસિ ત્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૧૮૦ ॥

અર્થ—આ મર્યાદિત આયુષ્યનો વિચાર કરીને તું કંપ્યા વગર (દૃઢ થઈને) ક્રોધનો ત્યાગ કર, અથવા તો ભવિષ્યકાળના દુઃખના સ્વરૂપને જાણી લે અથવા તો વિધિવિધ પ્રકારના સ્પર્શોને એટલે દુઃખોને જીવે અનુભવે છે તેનો વિચાર કર વળી તું મોહના કંદમાં પડતા જગતને જો. (અને વિચાર કર.) જે પાપકર્મોથી નિવૃત્ત થયા છે, તેમને શાસ્ત્રમાં નિદાનરહિત પુરુષો કહ્યા છે. તેથી અધ્યાત્મવિદ્યા જાણનાર પુરુષે ક્રોધથી પ્રજન્યું જોઈએ નહિ, એમ હું કહું છું.

ઈતિ ચેથા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક પૂરો

સમ્યક્ત્વ નામના ચતુર્થ અધ્યયનનો ચતુર્થ ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં તપનું વર્ણન કર્યું. તે તપશ્ચર્યા સિદ્ધ કરવાને માટે સંયમની આવશ્યકતા છે. જૂનાં કર્મોનો નાશ કરીએ ત્યારે વર્તમાન કર્મોથી નિવૃત્ત થવું અવશ્ય જરૂરી છે. શાસ્ત્રમાં સંવર પૂર્વિકા નિર્જરાને સાચી નિર્જરા ગણાવી છે. આથી તપનો અધિકાર કહ્યા પછી સંયમનો અધિકાર સ્વાભાવિક રીતે હવે પ્રાપ્ત થાય છે. એથી ઉદ્દેશકમાં સંયમનો અધિકાર વિગતે દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

મૂલમ્—આવીલપ, પવીલપ, તિપ્પીલપ ત્રિષ્ણા પુવ્વસંજોગ દિચ્ચા ઉવ્વસમં તમ્હા અવિમણે વીરે, સારપ, સમિપ, સદિપ, સયા જપ, દુઃખચરો મગ્ગો વીરાણં અદિયદ્દગામીણં ॥ સૂ. ૧૮૧ ॥

અર્થ—ઉપશમ પામીને, પૂર્વ સંયોગ તજીને, પ્રાણ પુરુષે તપશ્ચર્યાથી દેહને દમવો જોઈ એ વિશેષ તપશ્ચર્યાથી કષાયોદિને પીડવા જોઈએ, દોરત્તર તપશ્ચર્યાથી અનશનાદિક સેવવાં જોઈએ તેથી મનોભંગ પામ્યા વિના વીર પુરુષે પોતાના આત્મામાં રતિ ધારણ કરીને, સમિતિઓનું પાલન કરીને, અન્ય ગુણોને પુષ્ટ કરીને, સદા ચતનવત રહેવું જોઈએ. જે સ્થાનથી પછું આવવાનું નથી એ માર્ગે જનાર વીરોનો માર્ગ અનુસરવો, તે પરિશ્રમનું કામ છે.

મૂલમ્—વિગિં ચ માંસભોજિયં, પસ પુરિસે દક્ષિપ વીરે, આયાણિજ્જે તિયાદિજે ધુણાહ સમુસનયં વસિત્તા વંમચેરંસિ । સૂ ૧૮૨ ॥

અર્થ—તું માંસ અને રક્તના લોભને છોડી દે. જે પુરુષ સ્વરૂપ રમણરૂપ સયમમાં વસીને પૂર્વ કર્મોને ખખેરી નાખે છે, તે પુરુષને યોગ્ય વીર અને પરમ શ્રદ્ધેય ગણવામાં આવ્યો છે.

મૂલમ્—તિત્તેદિં પલ્લિચ્છિન્નેદિ આયાણસોયગદિપ વાલે, અવ્વો ચિહ્નન્તવંધણે, અણમિષ્કંતસંજોપ તમંસિ અવિયાણઓ આણાપ લંબો તદિય ત્તિ વેમિ ॥ સૂ ૧૮૩ ॥

અર્થ:- નેત્રાદિક ઇન્દ્રિયોને વિષયોમાંથી રોકીને જે કર્મ બંધનના મોહરૂપ પ્રવાહમાં મૂર્છાવંત રહે છે તે અજ્ઞાની છે. તેણે કર્મના બંધનને છેદ્યા નથી, તેણે સંયોગથી મુક્તિ મેળવી નથી અને તે બાળુ પુરુષ ભવાંધકારમાં છે, તેને ભગવંતની આજ્ઞાની પ્રાપ્તિ નથી, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-તસ્મિન્નિ પુરા, પચ્છા મજ્ઞે તસ્મિન્નુ સિયા ? સે હુ પન્નાણમંતે લુધ્ધે આરંભોઘરણ, સમ્પ્રમેયંતિ પાસપ, જેણ વંધં, બહં ઘોરં પરિચાવં ચ દારૂણં પલિહિદ્ય પાહિરંગ ચ સોયં, નિશ્કમ્મદંસી રૂહ મચ્ચિપહિં રમ્માણ સફલં દટ્ટુણ તઓ નિજ્ઞાહ વેદવી ॥સૂ. ૧૮૪॥

અર્થ:-જે જીવને પૂર્વકાળમાં જ્ઞાન થયું નથી અને પછી જ ન થવાના કોઈ સંયોગો નથી, તેને મધ્યમાં એટલે કે વર્તમાનકાળમાં સમ્યક્જ્ઞાન ક્યાથી થઈ શકે ?

તે ખરેખર પ્રજ્ઞાવંત બુદ્ધ પુરુષ છે કે જે (આંતરિક અને બાહ્ય) આરંભોથી વિરમ્યો છે, એનું આરંભત્યાગનું સાધન-સમ્યક્ છે તેમ તમે જુઓ, જેના વડે તે બંધને, દારૂણ વધને અને ભયંકર પરિતાપને તણ દે છે.

તે પુરુષ બાહ્ય (સોનારૂપ, માતાપિતા અને પુત્ર-કલત્રરૂપ સંયોગના) પ્રવાહને છેદી નાખીને વર્તે છે તે મરણશીલ માણસોમાં કર્મરહિત અવસ્થા મોક્ષને અનુભવનારો છે.

કર્મોને સંસારરૂપ કળને ઉપજવનારા બાણીને વેદ એટલે પ્રાચીન જ્ઞાનને બાણનાર તેમાંથી દૂર થાય છે.

મૂલમ્-જે સ્વલુ મો ! વીરા સમિયા સહિયા સયા જયા સંઘડદંસિણો આઓઘરયા અઘાતહં લોપં ઉવેહમાણા પાઈણં પહિણં દાહિણં ડઈણં, ઇય સચ્ચંસિ પરિચ્છિટ્ટિસુ, સાહિસ્સામો નાગં, વીરાણં, સમિયાણં સહિયાણં સયા જયાણં સંઘડદંસીણં આઓઘરયાણં અઘાતહં લોયં સમુવહેમાણાણં, કિમતિય ઉપાહી ? પાસગસ્સ ન મિજ્ઞહ તિયિ તિ વેમિ ॥સૂ. ૧૮૫॥

અર્થ:-અહો ! જે ખરેખર વીર પુરુષો છે, સમિતિવંત, ગુણેથી સચિત, સદાચે યત્ના કરનારા, કાર્યકારણ ભાવને જોનારા, કષાયરૂપી આત્મામાંથી ઉપરત થયેલા, યથાર્થ રીતે લોકને બાણીને તેની ઉપેક્ષા કરનારા, પૂર્વ દિશામાં, પશ્ચિમ દિશામાં, દક્ષિણ દિશામાં ઉત્તર દિશામાં, એમ બધે જ સત્યની અંદર તેઓ રહેલા છે. તે વીર પુરુષોનું, સમિતિવંતોનું, ગુણેથી સચિતનું, સદાચે યત્ના કરનારાઓનું, કાર્યકારણ ભાવને દેખનારાઓનું અને કષાય આત્મામાંથી ઉપરત થયેલાઓનું, તેમજ યથાર્થ રીતે જગતના સ્વરૂપને બાણનારાઓનું જ્ઞાન અમે જણાવીશું શિષ્ય પૂછે છે કે જ્ઞાની પુરુષને શી ઉપાધિ હોય છે ? (શાસ્ત્રકારો કહે છે કે):- વિવેકથી વિચાર કરનારને ઉપાધિ હોતી નથી અને થવાની નથી, એમ હું કહું છું.

લોકસાર નામના પાંચમાં અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

[ચરિત્ર પ્રતિપાદનમ્]

ચોથા અધ્યયનમાં સમ્યક્ત્વનું નિરૂપણ કર્યું છે સાચી શ્રદ્ધા ઉત્પન્ન થયા પછી સાચું જ્ઞાન સ્થિર થઈ શકે છે. આ બંનેના ફળરૂપ ચારિત્ર છે. જે ચારિત્ર ધારતા નથી તેમને દુઃખ છે અને ચારિત્ર ધારે છે તેમને સુખ છે એ સમજાવવા માટે લોકમાં સારભૂત પદાર્થ નિર્વાણ હોવાથી તેનું સાધન સંયમ સારભૂત છે, એવું નિરૂપણ આ લોકસાર અધ્યયનમાં કરવામાં આવ્યું છે.

મૂલમ-આવંતી કેયાવંતી લોયંતિ વિપ્પગમુસતિ અટ્ટાપ અણટ્ટાપ, પપ્પસુ ચેવ વિપ્પગમુસતિ, ગુરુ સે કામા, તઓ સે મારંતે, જઓ સે મારંતે તઓ સે દૂરે, નેવ સે અંતો નેવ દૂરે ॥ સુ. ૧૮૧ ॥

અર્થ:-જે કેટલાક પુરુષો પ્રયોજને કે વિનાપ્રયોજને જીવલોકમાં છ કાય જીવોની હિંસા કરે છે, તેઓ એ કાયોમા જ પુન' પુન' જન્મ લે છે તેમની વાસનાઓ મોટી છે, તેથી તેઓ જન્મ મરણમાં ફસાયેલા રહે છે તેઓ જન્મ-મરણમાં ફસાયેલા છે, તેથી તેઓ મોક્ષથી દૂર છે. આ પ્રમાણે ન તો તેઓ વિષયોની અંદર નિરાતે રહી શકે છે, કે ન તો તેઓ વિષયોથી દૂર રહી શકે છે.

મૂલમ-સે પાસહ ફુસિયમિષ્ઠ કુસગ્ગે પણું નિવહ્યં, આપરિયં एवं વાલસ્સ જીવિયં મંદસ્સ અવિયાણઓ, કૂગાહં કમ્માહં વાલે પકુવ્વમાણે તેણ દુક્ખેણ મૂઢે વિપ્પરિઆસ મુવેહં, મોહેણ ગઠ્ઠં મરણાહ પહં, પત્ય મોહે પુણો પુણો ॥ સુ. ૧૮ ॥

અર્થ:-તે જ્ઞાની પુરુષ દર્ભની અણીપર ગતિ પામેલા નીચે પડતાં વાયુથી પ્રેરાયેલા બિંદુની માફક અજાનીના જીવનને જુએ છે આ પ્રમાણે મદ્યપુદ્ધિ, અજાની અને વિનયથી અસંપન્ન અર્થોત બાલજીવનું જીવન હોય છે. તે બાલજીવ દૂરકર્મો કરતો કરતો તે દુઃખથી મૂઢ બનીને ઉલટી પુદ્ધિ પામે છે. મોહથી તે ગર્ભમાં આવે છે, તેથી તે જન્મ-મરણ પ્રાપ્ત કરે છે. એ રીતે વારંવાર મોહના બીજમાંથી ફરીથી મોહ જન્મે છે

મૂલમ-સંતયં પરિઆણઓ સંસારે પરિન્નાપ ભવહં સંસયં અપરિયાણઓ સંસારે અપરિન્નાપ ભવહં ॥ સુ. ૧૮૮ ॥

અર્થ:-જે પુરુષ જોખમ અથવા અનર્થને જાણે છે તે સંસારનો જાણકાર થાય છે, અને જે પુરુષ અનર્થને જાણુનો નથી તે સંસારના સ્વરૂપનો જાણકાર થતો નથી,

મૂલમ-જે હેપ સે સાગારિયં ન સેવહં, કહું પવ્વમવિયાણઓ વિહ્યા મંદસ્સ વાલયા, લઘ્વા હુરત્યા પહિલેહાપ આગમિત્તા આણવિજ્ઞા અણાસેવણાય તિ વેમિ ॥ સુ. ૧૮૯ ॥

અર્થ :-જે કુશલ પુરુષો હોય છે તે ગૃહસ્થની પ્રવૃત્તિરૂપ મૈથુન સેવતા નથી મૈથુનને સેવીને જે ગુરૂ પૂછે ત્યારે અભાણ્યો થાય છે તે મંદ બુદ્ધિવાળાની બીજી મૂર્ખતા છે. ખરેખર લબ્ધ વિષયોનું સ્વરૂપ ચિંતવીને તેના સેવન પછીના ભવિષ્યનો વિચાર કરીને તેને ન સેવવાની આજ્ઞા કરવી જોઈએ, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-પાસહ एगे रुवेसु मिध्ये परिणिज्जमाणे, इत्थ फासे पुणो पुणो, आवंती केयावंती लोचसी आरंभजीवी, एपसु चेव आरंभजीवी, इत्थ वि बाले परिपच्चमाणे रमइ पावेहिं कम्ममेहि असरणं सरणं ति मन्तमाणे ॥ सू. १९० ।

અર્થ :-રૂપોમાં આસક્ત થયેલા અને તેમાં તણાઈ જતા પુરુષોને તમે જુઓ. તે એ બાબતમાં વારંવાર સંસર્ગ પામે છે (પરિણામે વારંવાર દુઃખ પામે છે). જે કેટલાએક લોકમાં આરંભથી જીવતર ચલાવનારા છે તેની અંદર જ આરંભનો આસરો કરનાર મુનિઓનો સમાવેશ થાય છે આ વિષયમાં પણ અજ્ઞાન જીવ ઈચ્છાથી પીડાતો પાપકર્મમાં અશરણને શરણ માનીને રમણ કરે છે.

મૂલમ્-इहमेगेसि एगच्छिया भवइ, से बहुकोहे, बहुमाणे, बहुमाये, बहुलोभे, बहुरए, बहुनडे, बहुसढे, बहु संकप्पे, आसवसत्ती पलिउच्छन्ने उट्ठीयवायं पवयमाणे, मा मे कैइ अदक्ख अन्नाणपमायदोसेणं, सयं मूढे धम्मं नाभिजाणइ, अट्टा पया मएव ! कम्मकोषिया जे अणुवरया अविजाण पलिमुक्खमाहु आषट्ठमेव अणुपरियट्ठंति ति वेमि ॥ सू. १९१ ॥

અર્થ :-આ જગતમાં કેટલાક સાધુને એકલા વિચરવું પડે છે તે બહુકોધી, બહુમાની, બહુમાયાવી, બહુલોભી, ઘડા રાગરકત, બહુ દેખાવ કરનારો, બહુલુચ્ચો, બહુસકલ્પો એટલે ઈચ્છાઓવાળો, આશ્રયોમાં આસક્ત, આરંભ સમારંભથી ઘેરાયેલો, નવાનવા વાદો ઉત્પન્ન કરીને બોલનારો, “મને કોઈ દેખી નાંચ નહિ” એમ વિચારતો, અજ્ઞાન અને પ્રમાદના દોષથી હમેશાં મોહ પામેલો તે ધર્મને ઓળખતો નથી. હે માનવી ! દુનિયની પ્રજા પીડાયેલી છે. કર્મો બાંધવાની બાબતમાં ચતુર જેઓ આરંભ પરિગ્રહમાંથી અટક્યા નથી, તેઓ અવિદ્યાથી મોક્ષ થાય છે એમ કહે છે. તેઓ જન્મમરણના આવર્ત અર્થાત કુંડાળામાં જ ઘૂમરી ખાય છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ પાંચમા અધ્યયનનો પહેલો ઉદ્દેશક પૂરો

પાંચમાં લોકસાર નામના અધ્યયનનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

આ ઉદ્દેશકમાં લોકના સારરૂપ, સંયમના અંગરૂપ સાધનો વિચારવામાં આવ્યાં છે. પરિણામો વિજય અને પરિગ્રહનો ત્યાગ અને અપ્રમત્ત ભાવ, આ ગુણોનું નિરૂપણ આ ઉદ્દેશકમાં અને આગળ પણ કરવામાં આવે છે. અહીં અત્યંત પૂજ્ય એવા તીર્થંકરો અને તેના અનુયાયી આર્ય ગણધરો અને સ્થવિરો અને બીજા સંતોની પણ સાક્ષી આપવામાં આવી છે.

મૂલમ્-આવંતિકેયાવંતી લોષ અણારંમજીવિણો તેસુ, પૃથોગ્ગણ તં જ્ઞોતમાણે, અયં સંતીતિ અદક્ષુ,
જે દમસ્ત ધિગ્ગદ્ધસ્ત અયં સ્વણેત્તિ અન્નેસી ॥ સુ. ૧૯૨ ॥

અર્થ :-જે કેટલાક જગતમાં અણુરંભથી આશુવિકા ચલાવનાર છે, તેમની બાબતમાં કહીએ છીએ.
તે કામલોગોમાથી ઉપરત હોય છે, તે કષાય સંક્રમને ક્ષીણ કરનાર હોય છે, અને આ
માનવજન્મ સુચેત્ય અવસર છે એમ તેણે જોયું હોય છે જે પુરુષો આ માનવદેહની
(મોક્ષ પ્રાપ્તિની) આ ચોગ્ય ક્ષણ આવી પડેલી છે એ બાબતમાં તપાસ કરનાર હોય છે.

મૂલમ્-પસ મગ્ગે આરિયેહિં પવેદ્ધપ, ઉટ્ઠિપ નો પમાયપ, જાપિત્તુ દુ સં પત્તેયં સ્વાયં પુઠ્ઠો છંદા દ્વદ્ધ
માણવા, પુઠ્ઠો દુક્કલ પવેદ્ધયં સે અદ્ધિહિંસ માણે અણચયમાણે, પુઠ્ઠો ફાસે વિપ્પણુન્નપ પસ
સમિયાપરિયાપ વિયાહિપ ॥ સુ. ૧૯૩ ॥

અર્થ :-આ માર્ગ આર્યોએ એટલે તીર્થંકરોએ, ગણધરોએ, સ્થવિરોએ અને અન્ય સંતોએ
જણાવ્યો છે. જાત્રન થયેલ મનુષ્યે પ્રમાદ કરવો જોઈએ નહિ. પ્રત્યેક જીવને અશાતા
દુખરૂપ છે અને શાતા સુખરૂપ છે, એમ જાણીને સંયમમાં સ્થિર થવું જોઈએ.) આ
જગતમાં માણસો જુદા જુદા છદ્મવાળા હોય છે, અને તેમને જુદું જુદું દુખ ઉત્પન્ન થાય
છે, એમ જણાવવામાં આવ્યું છે. તે સંયમી પુરુષ હિંસા છોડીને સામગ્રીનો લાભ ન થતાં
પોતાની નિદા કરનારો અને વેદનાથી સ્પર્શાયેલો થાય ત્યારે ઉત્પન્ન કષાયોને દૂર કરે છે
એ પુરુષને સમિતિયુક્ત સંયમ પાળનાર કહેવામાં આવ્યો છે.

મૂલમ્-જે અસત્તા પાવેહિં કમ્મેહિં ઉદાહુ તે આયંકા ફુલંતિ ઇતિ ઉદાહુ ધીરે તે ફાસે પુટ્ઠો
અહિયાસદ્ધ । સે પુત્તિપેય પચ્છાપેયં મેઝરધમ્મં, વિહંરાણધમ્મં અધુવં અખિદ્ધાં મક્કાસયં
ચયાવચ્છદ્ધયં વિપ્પરિણામધમ્મં પાસદ્ધ પયં રૂપસંધિ સમુપ્પેદ્ધમાણસ્ત દ્વકકાયતણરયસ્ત
દ્વદ્ધ વિપ્પમુક્કસ્ત નત્થિ મગ્ગે વિરયસ્ત ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૧૯૪ ॥

અર્થ :-જે પાપકર્મોમાં આસક્તિ રાખતો નથી, કદાચિત તેમને પણ ઉપદ્રવોનો સ્પર્શ થાય છે, ત્યારે
ક્યારેક તો તે ધીરપુરુષ તે વેદનાથી સ્પર્શાયેલો તેને સહન કરી લે છે (તે વિચારે છે કે) આ
(શરીર) પૂર્વે પણ એ પ્રકારનું જ અર્થાત્ દુઃખદાયી છે, પછી પણ એ પ્રકારનું છે, તે લાગી જવાના
સ્વભાવવાળું છે, કાયમી નથી, અનિત્ય છે, અશાશ્વત છે, અય-અપચય પામનાર છે વિકાર
એટલે ફેરફારના સ્વભાવવાળું છે. આ પ્રકારે આ રૂપી પદાર્થની કાર્યકારણ શૈલી તમે જુઓ.
(એને અનિત્ય સમજીને તમ ઉપશમાદિ ધર્મને સેવો) ચિંતન કરનારને, એક જ રતનત્રયનો
આશ્રય લેનારને, મુક્ત થયેલને આ વિશ્વમાં વિરતી પામેલ મનુષ્યને નવો માર્ગ કાપવાનો
બાધી નથી, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-આવંતી કેયાવંતી લોગંસિ પરિગ્ગદ્ધાવંતી, સે અપ્પં વા વહું ણ અણું વા થૂલં વા ચિત્તમંતં
વા અચિત્તમંતં વા, પપ્પસુ ચેવ. પરિગ્ગદ્ધાવંતી, ણમમેવ ણગંસિ મહવ્વમયં ભવતિ, લોગયિત્તં
ચ ણં ઉવેદ્ધાણ. પપ્પ સંગે અધિયાણમો । સે સુપ્પહિવુહં સ્વણીયં તિ નચ્ચા પુરિસા !
પરમચક્કસૂ વિપરિક્કમા, પપ્પસુ ચેવ વંમચેરં તિ વેમિ ॥ સુ. ૧૯૫ ॥

અર્થ.-જે કેટલાક જગતમા પરિગ્રહ ધારણ કરનારા છે, તેઓ તે પરિગ્રહ અદ્ય હોય કે બહુ હોય, સૂક્ષ્મ હોય, ચેતનવંત હોય કે અચિત્ત હોય, પરંતુ તેઓ તો સમાવેશ પરિગ્રહ ધારણ કરનારા ગૃહસ્થોમા જ છે. આ જ પ્રમાણે કેટલાકને મહાભય ઉત્પન્ન થાય છે. ખરેખર લોકનુ વર્તન જે આહારાદિ સંજ્ઞારૂપ છે તેનો વિચાર કરીને તેને છોડવું જોઈએ. આ આસક્તિને અર્થાત્ પરિગ્રહની મમતાને ન કરનાર છે તેનું ચારિત્ર દઢ છે અને તેને સારી રીતે જાગૃતિ છે, એમ જાણીને હે પુરુષ ! દિવ્ય દષ્ટિ ધારણ કરીને તું પરાક્રમ કર. આવ સુદૃષ્ટિ પુરુષોમાં જ સંયમ રહે છે, એમ હું કહું છું.

મૂળમ્-સે સુયં ચ મે અઙ્ગત્થયં ચ મે વંજ્ઞપમુક્તો અઙ્ગત્થેષ્વ, દૃષ્ટ્ય વિરયે અણગારે દીહરાયં તિતિક્ષણ, પમતે વહિયા પાસ, અપ્પમત્તો પરિવ્વણ, પયં મોણં સમ્મં ઋણવાસિજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૧૯૬ ॥

અર્થ-એમ મેં સાંભળ્યું છે, એમ મેં અનુભવ્યું છે, બંધમાંથી મુક્તિ આત્મા વડે જ થાય છે. આ પરિગ્રહમાંથી વિરામ પામેલો અણુગાર જીવન પર્યન્ત પરિગ્રહોને જીતે છે. પ્રમાદમા રહેલને તું લગવંતની આજ્ઞાની બહાર જો. અને હે શિષ્ય, અપ્રમત પુરુષ સંયમનું પાલન કરે છે. આ પ્રકારનું મુનિપણુ રૂઢી રીતે આચરવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ઈતિ પાંચમાં અધ્યયનનો ખીજો ઉદ્દેશક પૂરો

પાંચમાં લોકસાર અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

આ ઉદ્દેશકમાં આગળના ઉદ્દેશકમાં વર્ણવેલ પરિગ્રહનો વિપક્ષ અપરિગ્રહ દર્શાવ્યો છે. તે આર્યોએ ગ્રહણ કરેલ ઉત્તમ માર્ગ છે અને લગવંતના વિનયી શિષ્યોએ તે ગ્રહણ કરવાનો છે, એવું નિરૂપણ કરવામા આવ્યું છે. મમતા જીતીને પરિગ્રહો સહન કરવા તે વસુમાનનું અથવા સંયમધનને ધારણ કરનાર મુનિનું પરમ કર્તવ્ય છે આવો માયાનો ત્યાગી મુનિ તરી બાય છે, એવું નિરૂપણ આ ઉદ્દેશકમાં છે.

મૂળમ્-આવંતી કેયાવંતી લોચંસી અપરિગ્ગહાવંતી, પપ્પસુ ચેવ અપરિગ્ગહાવંતી, સુચ્ચા વર્હ મેહાવી પંડિયાણ નિસામિયા, સમિચાપ ધમ્મે આરિપિહિ પવેહ્ણ, જહિત્થ મપ સંધી જ્ઞોસિપ પવ્વમન્ત્ય સંધી દુક્કસપ મેવડ, તમ્હા વેમિ નો નિહણિજ્જ વીરિયં ॥ સ્વ. ૧૯૭ ॥

અર્થ.-જે કેટલાક મુનિઓ જગતમા પરિગ્રહરહિત છે, તેઓની અંદર જ પરિગ્રહરહિત મુનિઓનો સમાવેશ છે. બુદ્ધિમાન પુરુષ પંડિતોનું વચન સાંભળીને, લક્ષમા લઈને : સચિત્ત કે અચિત્ત પરિગ્રહનો ત્યાગ કરી) અપરિગ્રહી બને છે આર્યોમા સમતાભાવ દ્વારા ધર્મ જણાવવામા આવ્યો છે. જે પ્રમાણે અહીં મેં કર્મોના અંવાનને ક્ષીણ કર્યું છે, તે પ્રકારે અન્ય માર્ગમાં કર્મનું સંધાન ક્ષીણ થવું મુશ્કેલ છે તેથી હું કહું છું કે (સામગ્રી પામીને) વીધને ગોપવવું જોઈએ નહિ.

મૂલમ-જે પુન્નવુટ્ટાઈ નો પચ્છાનિવાઈ, જે પુન્નવુટ્ટાઈ પચ્છાનિવાઈ, જે ૨૦ પુન્નવુટ્ટાઈ નો પચ્છાનિવાઈ, સેડવિ તારેસિહ સિયા, જે પરિન્નાય લોગમન્નેસયંતિ, યયં નિયાય મુણિણા પવેહયં ॥ સૂ. ૧૯૮ ॥

અર્થ :-કેટલાક મહર્ષિઓ પ્રથમ સયમ ગ્રહણ કરે છે અને પછી ચિત્તિય થતાં જ નથી. કેટલાક પૂર્વે ઉત્થાન કરે છે પણ પછીથી ચિત્તિય થાય છે. (આ ભંગમાં નંદિષેષ તથા શૈલક ઋષિ તથા કુડરીકનો સમાવેશ થાય છે. ત્રીજો ભંગ અસંભવ છે) જેઓ પૂર્વે ઉત્થાન પામતા નથી અને જેને પડવાપણું રહેતું નથી એવો એવો ભગ ગૃહસ્થનો છે. તે અન્ય તીર્થિકા પણ એવા જ ગણાય કે જે વિવેકજ્ઞાનથી બાણવા છતાં લોકસજ્ઞા દ્વારા કામલોગેની ગવેષણા કરે છે. આમ કેવલ જ્ઞાન દ્વારા બાણીને સર્વજ્ઞ મુનિએ કહેલું છે.

મૂલમ-इह अणाकंखी पंडिप अणिहे, पुव्वावररायं जयमाणे, सया सीलं सुपेहाप सुणिया भवे अकामे अझंजे ॥सू. ૧૯૯॥

અર્થ :-આ વીતરાગ દર્શનમાં ભગવંતની આજ્ઞા પાળવા ઈચ્છતો પંડિત પુરુષ રાગદ્વેષ રહિત થાય, પૂર્વ રાત્રીએ અને પાછલી રાત્રીએ તે ગુણદોષોનું સ્મરણ કરીને બગૃત રહે હમેશાં શીલધર્મનું સ્મરણ કરીને તેને વિચારીને તે ઈચ્છારહિત બને અને અનુક્રમે તૃણારહિત બને.

મૂલમ-इमेण चेव जुज्झाहि, किं ते जुज्झेण वज्झओ, जुद्धारिहं खलु दुल्लहं ॥सू. ૨૦૦॥

અર્થ :-આ લાલસારૂપ મોહની સાથે જ તું યુદ્ધ કર. તને બહારના યુદ્ધોથી શો ફાયદો છે ? યુદ્ધને લાયક બનાવનારી સામગ્રી મળવી ખરેખર દુર્લભ છે.

મૂલમ-जहित्य कुरालेहिं परिन्नाविवेगे मासिप, चुप हु चाले गभाइसु रज्जइ, अस्सि चैयं पवुच्चइ, रुवसि वा छणंसि वा ॥सू. ૨૦૧॥

અર્થ :-આ સંસારમાં જે પ્રમાણે કુશલ પુરુષોએ પરીક્ષા કરવાનો વિવેક જણાવ્યો છે, તેમાંથી ચિત્તિય થઈને ખરેખર અજ્ઞાની મનુષ્ય ગર્ભ વગેરે સંસરણમાં અસકત બને છે. આ દર્શનમાં એમ કહેવાય છે કે જે રૂપી પદાર્થોમાં આસકત છે તે હિંસામાં આસકત છે.

મૂલમ-से हु एगे संविधयहे मुणी, अन्नहा लोगमुवेहमाणे, इय कम्म परिणाय सव्वसो से न हिसइ, संजमइ नो पगव्भइ, उवेहमाणो पत्तेयं सायं वण पत्ती नारभे कंखणं सव्वलोए पगप्पमुहे विदित्तप्पइन्ने णि विरण्णचारी अरप पयासु ॥सू. ૨૦૨॥

અર્થ :-તે ખરેખર માર્ગ પર પહોંચીને માર્ગ કાપનારો મુનિ છે. બીજી રીતે, એટલે કામલોગની પ્રવૃત્તિ કરનાર જગતનું ચિત્ત કરીને આ પ્રકારે કર્મને બાણીને તે સંપૂર્ણ રીતે હિંસાનો ત્યાગ કરે છે, સંયમને સેવે છે અને અભિમાન કરતો નથી. દરેક જીવને શાંતા સુખરૂપ છે, એમ વિચારીને યશનો અભિલાષી તે સર્વ જગતમાં કોઈપણ જીવની હિંસા કરતો નથી,

એકાત મોક્ષને અભિમુખ, બીજી દિશાઓથી મુક્ત થયેલે, ઉદારીનતામાં વર્તેલો અને સામાન્ય લોકો પ્રત્યે રાગભાવ વિનાનો થઈને તે વિચરે છે.

મૂલમ્-સે દસુમં સવ્વસમન્નામયપન્નાણેણં અપ્પાણેણં અકરણિજ્ઞં પાઠકમ્મ તં તો અન્નેસી, જં સમ્મંતિ ણસદ્ધા, ન હમં સક્કં સિદ્ધિલેહિં અદિજમાણેહિં, ગુણાભાષિં વંકસપ્રાચરેહિં પમત્તેહિં ગારમાવસંતેહિં । મુણી મોણં સમાયાપ ધુણે રીરગં, પતં લૂહં મેવંતિ વીરા રુમ્મતદંસિણો ષ્ણ ઓદંતરે મુણી તિણ્ણો મુત્તે વિરપ વિરપ વિચદિપ સ્તિ વેમ્મિ ॥ સુ ૨૦૩ ॥

અર્થ :-તે ઉત્તમ જીવનરૂપ ધનને ધારણ કરનારો (સમ્યગ્ દર્શન, જ્ઞાન, ચારિત્રને આરધનારો) સર્વ પ્રકારે શુરુ પરંપરાગત વિવેકથી પોતે ન કરવા યોગ્ય પાપકર્મની ઇચ્છા કરતો નથી. જેને તમે સમ્યગ્ દર્શન તરીકે જુઓ છો તેને તમે મુનિપણ તરીકે જુઓ, અને જેને તમે મુનિપણ તરીકે જુઓ છો તેને તમે સમ્યગ્ દર્શનપણે જુઓ. શિથિલાચારીઓ વડે, રાગ-દ્રેષથી ભીના થનાર પુરુષો વડે, પત્ર વિષયો પ્રત્યે રુચિ રાખનારા વડે અને વકવર્તનવાળાઓ વડે, પ્રમાદીઓ વડે, અને ગૃહસ્થભાવને સેવનારાઓ વડે, આ મુનિપણું શક્ય નથી. જે મુનિ હોય છે તે સંયમને સ્વીકારીને કર્મશરીરને નષ્ટ કરી નાંખે છે. જેનું સમ્યગ્ દર્શન છે તેવા વીરપુરુષો રૂક્ષ અને પ્રાતે વધેલા નિર્દોષ પદાર્થ સેવે છે આ લોક પ્રવાહને તરી બનારો મુનિ ઉત્તરુ છે, મુક્ત છે, કર્મબંધથી વિરત છે, એમ કહેવાયું છે, એમ હું કહું છું.

ઈતિ પાંચમા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક પૂરો

લોકસાર નામના પાંચમાં અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક

આગળના અધ્યયનમાં ચારિત્રના સાધન અને તેમાં આવતા દોષોથી કેમ દૂર રહેવું તે દર્શાવ્યું છે. આ ઉદ્દેશકમાં સ્વચ્છંદ રોકવાનો ઉપદેશ છે. સ્વચ્છંદી થયેલ મુનિ એકલ-વિહારી બને છે, તેને હાનિ થાય છે, તે દર્શાવ્યું છે. આ બાબતમાં અપવાદ હોઈ શકે, પરંતુ સામાન્ય સાધકો માટે એકલવિહાર વખાણવા યોગ્ય નથી, એમ આ ઉદ્દેશકમાં સમજાવવામાં આવ્યું છે.

મૂલમ્-ગામાણુગામં દહ્જ્જમાણસ્સ દુવ્વજાયં દુપ્પરચકંતં મચ્છ અવિપત્તસ્સ મિરચુણો ॥ સુ ૨૦૪ ॥

અર્થ :-વચમાં કે જ્ઞાનમાં અપરિપકવ એવા એકલવિહારી મુનિ જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ વિચરે છે, ત્યારે તે વિહાર નિંદનીય હોય છે અને તેનું પરાક્રમ દોષયુક્ત રહી જાય છે.

મૂલમ્-વચસા ચિ ષ્ણે લુહયા કુપ્પંતિ માણવા, ઉન્નયમાણે ચ નરે મહ્ધા મોહેણ મુજ્જા, સંવાદા વહવે મુજ્જો મુજ્જો દુરદ્ધકમ્મા આજાણઓ અપાસઓ, ષયં તે મા દોડ, ષયં કુસરુસ્સ દસણં, તદ્દિદ્ધીય, તસ્મુત્તીય, તપ્પુરદકારે તસ્સન્ની તન્નિવેસણે, જયં વિહારી ચિત્તનિવારે પંથનિજ્ઞાઈ પલ્લિયાહિરે, પાસિય પાણે ગચ્છિજ્ઞા ॥ સુ. ૨૦૫ ॥

અર્થ - કેટલાક માણસો (એકલવિહારી મુનિઓ) વચનથી પણ ઉપદેશ આપવામાં આવે છે ત્યારે ક્રોધ કરે છે. જેમનું અભિમાન વધી ગયું છે તે પુરુષો ભારે મોહથી વિવેકશૂન્ય બની જાય છે જ્ઞાન વિનાના તે વિચાર વિનાના તે એકલવિહારીને વારંવાર મુશ્કેલીથી ઓળંગી શકાય તેવાં ઘણાં વિઘ્નો આવે છે. આવી બાબત હે શિષ્ય ! તારા વિષયમાં ન થાઓ. આ કુશલ પુરુષનો અભિપ્રાય છે. ગુરુની દૃષ્ટિએ, ગુરુની નિર્દોષતાથી ગુરુ જે વાતને આગળ કરે તેને લક્ષમાં લઈને ગુરુનો અભિપ્રાય જાણી લઈને, ગુરુની પાસે ખેસનારો, યત્નાપૂર્વક વિહાર કરનારો, મનને કામમાં રાખનારો, માર્ગને સમજનારો, ગુરુની મર્યાદામાં વસનારો, એવો મુનિ જીવોની દયા પળતો વિચરે છે.

મૂલમ્-સે અભિક્ષમમાણે પઢિક્કમમાણે, સંકુચમાણે, પસારેમાણે, વિણિવટ્ટમાણે સંપલિમજ્જમાણે
 ઇગયા ગુણસમિયસ્સ રીયકો કાયસંપાસં સમણચિન્ના. ઇગતિયા પાણા ઉદાયંતિ,
 દ્વલ્લોગવેયણવિજ્ઞાવહિયં જં આઉટ્ઠિકયં કમ્મં તં પરિન્નાય વિવેગમેદ્, एवं સે અપ્પમાણણ
 વિવેગં કિટ્ટ્ઠ વેયવી ॥ સુ. ૨૦૬ ॥

અર્થ :-તે મુનિ ગુરુની સન્મુખ જતા કે તેમનાથી દૂર જતાં, શરીરનો સંકેત કરતાં કે શરીર ફેલાવતાં, પ્રવૃત્તિ પૂરી કરતાં, ક્યારેક પ્રમાર્જના કરવા છતા, ગુણના ધારક મુનિની પ્રવૃત્તિમાં તેમની કાયાનો સ્પર્શ પામીને કેટલાક જીવો પ્રાણુરહિત થાય છે તે આરંભકર્મને પ્રાયશ્ચિત દ્વારા આ લોકની વેદનાથી વેદ છે, એમ જાણીને તેનો વિવેક કરે છે. આ પ્રમાણે તેને અપ્રમાદને કારણે વિવેક છે, એમ વેદના જાણનાર (પ્રાચીન જ્ઞાનના જાણનાર) તીર્થ કરો કહે છે.

મૂલમ્-સે પમૂયદંતી પમૂયપરિન્નાણે ઉવસંતે, સમિપ, સદિપ, સયાજપ, દ્વટ્ટુ વિપ્પહિવેપ્પ અપ્પાણં
 કિમેસ જણો કરિસ્સદ્ ? પસ સે પરમારામો જાઓ લોગંમિ દ્વત્થીઓ, મુણિણા હુ પયં
 પવેદ્ધયં ॥ સુ. ૨૦૭ ॥

અર્થ :-તે દીર્ઘદર્શી અને ખૂબ જ્ઞાનવાળો, કષાયોને ઉપશાંત કરનારો, સમિતિયુક્ત, ગુણો સહિત અને સદા યતનવંત એવો મુનિ સ્ત્રીઓને જોઈને વિચારે છે કે મને આ સ્ત્રીઓનો શો લાભ કરશે ? જે જગતમાં સ્ત્રીઓ છે તેઓ વિષયી લોકોને પરમઆનંદરૂપ છે, (સંયમીને નહિ) આ મહાવીર સ્વામીએ જણાવ્યું છે

મૂલમ્-ઉઘ્ઘાહિજ્જમાણે ગામચમ્મેહિં અવિ નિવ્વલાસપ અવિ અમોપરિય કુજ્જા અવિ ઉદ્દંઠં ઢાણં
 ઢાહ્જ્જા, અવિ ગામાણુગામં વૂહ્જિજ્જા, અવિ આહારં વુચ્છિદિજ્જા અવિ સપ દ્વત્થીસુ
 મણં ॥ સુ. ૨૦૮ ॥

અર્થ -જ્યારે કોઈ (અપારિપકવ) મુનિને ઇન્દ્રિયના વિષયો પીડા આપે ત્યારે તેણે નીરસ ભોજન કરવું જોઈએ, અથવા ઉણોદરી કંવી જોઈએ, અથવા ઊંચા હાથ કરીને ઊભા ઊભા કાઉસગા કરવો જોઈએ, અથવા એક ગામથી બીજો ગામ વિચારવું જોઈએ અથવા તો (અમુક કાળ સુધી) આહારનો ત્યાગ કરવો જોઈએ, પરંતુ સ્ત્રીઓનાં વિચારમાં મન ન જોડવું જોઈએ.

મૂલમ-પુર્વં દંડા પચ્છા ફાસા પુર્વં ફાસા પચ્છા દંડા, ઇચ્છેષ કચ્છા સંગરરા ભવંતિ, પહિલેદ્વાપ આગમિત્તા ળાણવિજ્ઞા ળાણાસેવણાપ ત્તિ વેમિ । સે નો કાદિષ, નો પાનિણ, નો મામ્પ ળો કર્યાકિર્ણ વર્દે ગુત્તે અજ્ઞપ્પસંવુદે પરીવજ્જઈ સયા પાવં, પયં 'મોણં સમણુવાસિજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૦૯ ॥

અર્થ:- (વિષયસુખો હું બનું છે.) પૂર્વે દુઃખદાયી છે, અને પછી વિષયસંવેદન થાય છે. ક્યારેક પૂર્વ વિષયસંવેદન થાય છે અને પછી કષ્ટો અનુભવવા પડે છે. એ પ્રમાણે આ સ્ત્રીઓ કલહ કરનારી અને આસક્તિ કરનારી નીવડે છે, એમ વિચારીને બરાબર સમજીને પેતાના મનને તે વિષયો ન સેવવાને આજ્ઞા કરવી જોઈ એ. તે મુનિ સ્ત્રીઓ સંબંધે કથા કરતો નથી, પ્રશ્નો પૂછતો નથી, મમતા ધારણ કરતો નથી અથવા તે સ્ત્રીઓને કોઈ કાર્યો કરી દેતો નથી. તે વચનનો સંબંધી અને અધ્યાત્મ વિચારથી મનનું રક્ષણ કરનાર હમેશાં પાપ કર્મને છાડે છે. આ પ્રમાણેનું મુનિમત આચાર દ્વારા પ્રબળ બનાવવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ઇતિ પાંચમાં અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો

લોકસાર નામના પાંચમાં અધ્યયનનો પાંચમો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં અપરિપક્વ એવા એકલવિહારી સાધુને આવતાં વિદ્ને દર્શાવીને લગવંતે તેને ગુરુની આજ્ઞામાં રહેવાનો ઉપદેશ આપ્યો છે. આ ઉદ્દેશકમાં ગુરુનું સ્વરૂપ વર્ણવતાં તેમને જલાશયની ઉપમા આપી છે આ પછી આચાર્યના ગુણો વર્ણવ્યા છે. અપરિપક્વ શિષ્યે કેવા ગુરુનો આસરો લેવો જોઈએ અને કેવા પ્રકારે શ્રદ્ધા પ્રબળ બનાવવી જોઈએ, તેનું વર્ણન આ ઉદ્દેશકમાં છે.

મૂલમ-સે વેમિ તંજહા અપિ હરપ પહિપુણે સમંસિ ભોમે ચિદ્દેઠઈ ઉપસંતરપ સાન્નકલમાણે, સે ચિદ્દેઠઈ સોયમલ્લગપ સે પાસ સવ્વજો ગુત્તે, પાસ લોપ મહેસિણો જે ચ પન્નાણમંતા પવુદ્ધા આરમ્મોવરયા સમ્મમેયંતિ પાસહ કાલસ્સ કંલાપ પાવિવ્વચંતિ ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૧૦ ॥

અર્થ:- આ પ્રમાણે હું કહું છું, જેવી રીતે કોઈ અગાધ પરિપૂર્ણ જલાશય સમતલ ભૂમિ પર આવેલું હોય, તેની રજ શાંત થઈ હોય, તે જળજંતુઓને રક્ષણ આપતું હોય અને તે પ્રવાહોની વચ્ચે આવેલું હોય, તેને બધી બાજુએ રક્ષાયેલું તમે જુઓ, તેવી જ રીતે તમે જગતમાં જે મહર્ષિઓ છે, ઉત્તમ પ્રજ્ઞા ધરાવનારા છે, જગૃત થયેલા છે અને આરંભોથી વિરમેલા છે એમને સમ્યક્ પ્રકારે જમો જુઓ તેઓ સમાધિ-મરણની વાચનાથી સતત સંયમનું પાલન કરે છે, એમ હું કહું છું.

મૂલમ-વિતિગિચ્છા સમાધન્નેણં અપ્પાણેણં નો નહઈ સમાદિં, સિયા વેગે અણુગચ્છંતિ, અસિયા વેગે અણુગચ્છંતિ, અણુગચ્છમાણેદિં અણુગચ્છમાણે કહં ન તિચ્ચિજ્જે ? તમેદ સચ્ચં નીસંકં જં જિણેદિં પવેદયં ॥ સુ. ૨૧૧ ॥

અર્થ :-જેના આત્મામાં સંદેહ રહેલો હોય તે સમાધિલાવ પામી શકતો નથી. કેટલાક જન્મજન્મવાળા ગ્રહસ્થો પણ આચાર્યના ઉપદેશનો બોધ પામી શકે છે, કેટલાક જન્મજન્મ વગરના મુનિઓ પણ આચાર્યના ઉપદેશનો બોધ પામી શકે છે. આમ બોધ પામનારાઓની વચ્ચે જે બોધ પામતો નથી તેને પશ્ચાત્તાપ કેમ ન થાય ? (આવા સાધકને આચાર્ય આશ્વાસન આપે છે કે સંતાપ કરવો નહિ અને વિચારવું કે) જે જિનેશ્વરોએ દર્શાવ્યું છે તે જ નિઃશંક રીતે સત્ય છે.

મૂલમ-સહિદસ્સ પં સમણુન્નસ્સ સંપન્નચયાણસ્સ સમિચંતિ મન્નમાણસ્સ પગયા સમિયા હોઈ ૧. સમિચંતિ મન્નમાણસ્સ પગયા અસમિયા હોઈ ૨. અસમિચંતિ મન્નમાણસ્સ પગયા સમિયા હોઈ ૩. અસમિચંતિ મન્નમાણસ્સ પગયા અસમિયા હોઈ ૪. સમિચંતિ મન્નમાણસ્સ સમિયા વા અસમિયા વા સમિયા હોઈ ઉવેહાપ ૫. અસમિચંતિ મન્નમાણસ્સ સમિયા વા અસમિયા વા અસમિયા હોઈ ઉવેહાપ ૬. ॥સ્વ. ૨૧૨॥

અર્થ -શ્રદ્ધાવંત પુરુષો પાસેથી સમ્યગ્ બોધ લઇને દીક્ષા અંગીકાર કરનારા ને જિનવચનને સમ્યગ્ માને છે તેને કેટલીકવાર જીવન પર્યંત સમકિત ટકી રહે છે (૧) પ્રારંભમાં જિનવચન સમ્યગ્ છે એમ માનનારને કેટલીકવાર પછીથી પરવાદીના સંસર્ગથી અસમ્યગ્પણું અર્થાત્ મિથ્યાત્વ આવી જાય છે (૨) પ્રારંભમાં જિનવચનને અસમ્યગ્ માનનારને પણ કેટલીકવાર [કર્મ ક્ષય કરનાર નિર્ગંથોના સંસર્ગથી] સમકિત પ્રાપ્ત થઈ જાય છે. (૩) પ્રારંભમાં જિન વચનને અસમ્યગ્ માનનારને કેટલીકવાર તે મિથ્યાત્વ ટકી રહે છે. (૪) જિનવચનને સમ્યગ્પણે માનનારને વિચાર કરતાં સમ્યગ્વચન કે મિથ્યાવચન સમ્યગ્પણે પરિણમે છે. (૫) જિનવચનને અસમ્યગ્પણે માનનારને વિચાર કરતાં સમ્યગ્શ્રુત કે મિથ્યાશ્રુત મિથ્યાપણે પરિણમે છે

મૂલમ-ઉવેદમાણે અગુવેદમણ વૂયા ઉવેહાહિ સમિયાપ, હચ્ચેવં તત્થ સંધી જ્ઞોનિજો ભવહિ, સે ઉ દ્ઢયસ્સ ઠિચસ્સ ગહં સમણુપાસહ, હત્યજિવાલભાવે અપ્પાણં મોહરંદંસિજ્ઞા ॥સ્વ. ૨૧૩॥

અર્થ -વિચારવંત પુરુષ વિચાર ન કરનારને કહે છે કે તું સમ્યગ્પણે વિચાર કર એમ કરવાથી જ તે સમકિતની ભૂમિકા દ્વારા કર્મમૂહનો ક્ષય થઈ શકે છે. ઉદયમવંતની અને બાલભાવમાં રહેલાની ગતિ તમે બરાબર વિચારી લો. આ બાબતમાં એટલું જ કહેવાનું કે પોતાની જાતને બાલભાવનો સ્પર્શ થવા ન દેવો જોઈએ.

મૂલમ-તુમંસિ નામ સચ્ચેવ જં હંતવ્યં તિ મન્નસિ, તુમંસિ નામ સચ્ચેવ જં અજ્ઞાવેયવં તિ મન્નસિ, તુમંસિ નામ સચ્ચેવ જં પરિયાવેયવં તિ મન્નસિ, एवं જં પરિધિતવ્વ તિ મન્નસિ, જં ઉદ્દવેયવં તિ મન્નસિ, અંજૂ ચેવ પહિબુદ્ધજીવી તમ્હા ન હંતા ન વિ ઘાયપ, અણુસંવેયણમપ્પાણેણં જં હંતવ્યં નામિપત્થપ ॥સ્વ. ૨૧૪॥

અર્થ -હે મનુષ્ય ! તું જે પ્રાણીને હણવું છે એમ માને છે તે જ તું છે, જે પ્રાણીને તું આજ્ઞાધીન કરવા ઇચ્છે છે તે તું જ છે, જે પ્રાણીને તું સંતાપવા ઇચ્છે છે તે તું જ છે, જે પ્રાણીને

તું દાસત્વ પમાડવા ઇચ્છે છે, અને જે પ્રાણીને તું પ્રાણરહિત કરવા યોગ્ય માને છે ને તું જ છે આ સ્વપરના સમ્ભવનો પ્રતિબોધ પામીને જાનારો આ વીતરાગના સળ માર્ગે ચાલે છે. તેથી પ્રાણીની હિંસા કરવી જોઈએ નહિ, અને જીવંત પણ પોતાનું અનુસંધાન જોઈને કરવો નહિ. કેઈ પણ જીવને હણવાનો ઇરાદો રાખવો નહિ

મૂલમ્-જે આચા સે વિન્નાયા, જે વિન્નાયા સે આચા, જેણ ક્રિયાણહ સે આચા, તં પઠુચ્ચ પઢિ-
સંઘાપ પત્ત આચાવાઈ તમિયાપ પરિયાપ ક્રિયાદિપ ત્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૧૧૫ ॥

અર્થ-જે આત્મા છે તેજ જ્ઞાતાદષ્ટા છે, જે જ્ઞાતાદષ્ટા છે તેજ આત્મા છે. જેનાથી જ્ઞાનની ક્રિયા થાય છે, તે આત્મા છે. તેના સંબંધે જ્ઞાન દ્વારા આ મુનિ આત્મવાદી છે. તેને સમ્યગ્વર્ણુ સંયમવંત તરીકે દર્શાવવામા આવ્યો છે એમ હું કહું છું

ઇતિ પાંચમે ઉદ્દેશક પૂરો

લોહસાર નામના પાંચમાં અધ્યયનનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં આચાર્યને જ્ઞાત્રાશયની ઉપમા આપી, હવે તેનો અસરો કરનાર સરળ રીતે મોક્ષમાર્ગને આરાધે છે, એમ જણાવ્યું. આ ઉદ્દેશકમાં આજ્ઞાવર્તિ થવાનો ઉપદેશ છે. એનું ફળ આત્મજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ છે. એ આત્મજ્ઞાનનું સ્વરૂપ અહીં બતાવવામા આવ્યું છે. પણ આત્મજ્ઞાનનું સંવેદન શુરુની આજ્ઞા પાળે એવા સાધકને થાય છે કારણકે આ વિષય કેવળ તર્કનો નથી.

મૂલમ્-અણાણપ પગે સોવટ્ટાણા આણાપ પગે નિરુવટ્ટાણા, પયં તે મા ડોહ, પયં કુલલસ્સ દંસણં, નદ્દિટ્ટીપ, હમ્મુત્તીપ, તપ્પુલ્લકારે, તસ્સન્ની, તન્નિવેસણે, અભિમ્મય અદક્ખૂ અણાભિમ્મય પમ્મુ નિરાલંઘ્ણયાપ જે મહં અવદિમણે ॥ સૂ. ૨૧૬ ॥

અર્થ-કેટલાક પુરુષો આજ્ઞાની બહારના ઉદ્યોગમાં ઉદ્યોગવત હોય છે, કેટલાક આજ્ઞાની પ્રવૃત્તિમાં ઉદ્યોગરહિત હોય છે હે શિષ્ય! તારી બાબતમા આવું બને નહિ. એ પ્રમાણે કુશલ વૈદ્યરીત-રાગ પ્રભુનું દર્શન છે કે શુરુની દૃષ્ટિથી, શુરુની નિર્લોભતાથી, શુરુદ્વારા પુરસ્કાર પામીને, શુરુના અભિપ્રાયે અને શુરુ પાસે બેસીને (સંયમ પાળનારો) પરિષદોને જીતીને તત્ત્વદષ્ટા બને છે જે સાધકનું મન બાહ્યભાવથી અત્યંત મુક્ત હોય છે તે પરિષદ ઉપસર્ગથી ઘેરાતો નથી અને નિરાલંબન આત્મધ્યાન માટે સમર્થ થાય છે.

મૂલમ્-પવાપ્પણં પજાયં જ્ઞાણેજ્ઞા, સહસમ્પ્રહયાપ, પરવાગરણેણં અન્નેસિં ષા અન્તિપ સોચ્ચા ॥ સૂ. ૨૧૭ ॥

અર્થ-અવિચ્છિન્ન આચાર્ય-પરંપરાથી સાધકે જીવનચરણને બાળવું જોઈએ, અથવા તે બલિસ્મરણ જ્ઞાનથી કે બીજા દ્વારા સમજાવવાથી કે અન્ય મહાપુરુષોની પાસેથી સાંભળીને જીવનચરણને બાળી નવું જોઈએ.

મૂલમ્-નિદેસં નાહવદ્દેજા મેદાવી સુપહિલેહિયા સવ્વઞ્જો સવ્વપ્પણા સમ્મં સમમિણ્ણાય હહ આરામં,
પરિણાય અલ્લીણે ગુત્તે પરિવ્વપ્પ નિટ્ઠીવટ્ઠી વીરે આગમેણ સયા પરક્કમેજ્જાસિ
ત્તિવેમિ ॥ સૂ. ૧૮ ॥

અર્થ-શુરુની આજ્ઞાને બુદ્ધિમાન પુરુષ જોળંગે નહિ સારી રીતે સર્વ પ્રકારે સમયસ્વરૂપે સમ્યક્
પ્રકારે ચિંતવીને આ જગતમા સંયમના સ્વરૂપને સમજીને સયમી પુરુષ વર્તે છે. બરાબર
સમજીને જીતેન્દ્રિય થઇને તે સંયમમાં સ્થિત રહે છે. આવો મોક્ષાર્થી વીરપુરુષ આગમ
વચનના બળથી હિંમતમાં પરાક્રમ કરે છે, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-ઉદ્ધં સોયા ઝહે સ્સોયા નિરિયં સોયા વિયાહિયા, પસ સોયા વિ સ્સક્કાયા જેહિં સંગં
તિ પાસહા । આપ્પં તુ પેદ્દાપ્પ હત્થ વિરમિજ્જ વેયવી, ષિણ્ણત્તુ જ્જોયં નિક્કલ્લમ્મ પપ્પ મહં
અકમ્મા જાણ્ણ પાસહ પહિલેદ્દાપ્પ નાવ્વકલ્લહ્હ હહ આગ્ગં ગ્ગં પરિન્નાય, અચ્ચેદ્દ
દ્દાહમરણસ્સ વટ્ઠમગ્ગં વિલ્લ્યાયરપ્પ ॥ સૂ. ૨૧૯ ॥

અર્થ :-ઉદ્ધવ દિશામાં આશ્રવના દ્વારો છે, અધો દિશામાં આશ્રવના દ્વારો છે અને તિરછી
દિશામાં આશ્રવના દ્વારો છે. જેમના દ્વારા આનંદિત થાય છે તેને આશ્રવદ્વારો ગણાવ્યા છે
તે તમે જુઓ. ધૂમરી અથવા ફસાવનાર સ્થાનને જોઇને એ બાબતમાંથી જ્ઞાની પુરુષે નિવૃત્ત
થવું જોઇએ. આશ્રવદ્વારોનું નિયમન કરીને સયમ ગ્રહણ કરીને આ મહાપુરુષ કર્મ
રહિત થઇને જ્ઞાતા બને છે, દેષ્ટા બને છે અને ચિંતન દ્વારા પૂજા-સત્કારને ઇચ્છતો નથી.
આ સંસારની ગતિ અને આગતિ સમજીને તે મોક્ષપ્રિય મુનિ જન્મમરણની કેડીને
ઉલ્લંઘી બચે છે.

મૂલમ્-સવ્વે સરા નિયદ્દંતિ, તક્કા તત્થ ન વિજ્જહ્, મહં તત્થ ન ગાહિયા, ઓપ અપ્પહટ્ઠાણસ્સ
સેયન્ને, સે ન દ્ધીહે ન હસ્સે ન વટ્ઠે ન તંસે ન ચડરંસે, ન પરિમંહલે ન કિણ્ણે ન નીલે
ત લોહિય ન હાન્ઠિહે ન સુક્કિલ્લે, ન સુરભિગંધે, ન દુર્ગભિગંધે, ન તિત્તે, ન કહુપ્પ, ન
ફસાપ્પ, ન અંબિલે ન મહુરે, ન કલ્લલ્લે, ન મડપ્પ ન ગુરુપ્પ, ન લહુપ્પ, ન સીપ્પ, ન ઉપ્પે
ન લિધ્ધે ન લુલ્લે, ન કાલુ, ન રહે ન સંગો, ન સ્સત્થી, ન પુરિસે, ન અન્નહો, પરિન્ને
સન્ને, ઉવ્વમા ન વિજ્જપ્પ અહ્ધવી સત્તા અપ્પયસ્સ પયં નત્થિ । સે ન સહે, ન રૂવે, ન ગન્ધે,
ન રસે, ન ફાસે ઇચ્ચેવ્વ તિ વેમિ ॥ સૂ. ૨૨૦ ॥

અર્થ -(શુદ્ધ આત્મસ્વરૂપનું અર્થાત્ સિદ્ધ પરમાત્માનું સ્વરૂપ વર્ણવે છે) ત્યાંથી બંધા સ્વરો
પાછા પડે છે, તકો ત્યાં હોતા જ નથી, બુદ્ધિ એ સ્વરૂપનું અવગાહન કરી શકતી નથી,
તે પ્રજ્ઞા સ્વરૂપ હોય છે અને એ શરીરપણાનું ક્ષેત્ર અનુભવે છે. તે ન તો દીર્ઘ છે, ન તો
હ્રસ્વ છે, ન તો ગોળ છે, ન તો ત્રિકોણ છે, ન તો ચોરસ છે કે ન તો મંડલાકાર છે, ન
તો એ સ્વરૂપ કૃષ્ણ એટલે કાળું છે, ન તો નીલ છે, ન તો રાતું છે, ન તો પીળું છે અથવા
ન તો ઘોળું છે, ન તો સુવાસવાળું છે, ન તો દુર્ગન્ધવાળું છે, ન તો તીક્ષ્ણું છે, ન તો
કડવું છે, ન તો તૂફું છે, ન તો ખાટું છે, ન તો કંકશ છે, ન તો મૃદુ છે, ન તો
બારે છે, ન તો હલકું છે, ન તો ઊંડું છે, ન તો ગરમ છે, ન તો ચીકણું છે. ન તો કોઈ

છે, ન તો કાયાવાળું છે, ન તો પુનરુત્પત્તિવાળું છે. ન તો આસક્તિવાળું છે, ન તો શ્રીરૂપ છે ન તો અન્યથારૂપ છે. તે સંપૂર્ણ જ્ઞાતા છે સંપૂર્ણ જાગૃત છે. તે બાબતમા ઉપમા છે નહિ તે સત્તા અરૂપી છે, અન્નેડ અવસ્થાને માટે કોઈ શબ્દ (યોજી શકાતો) નથી. તે ન તો શબ્દરૂપ છે, ન તો રૂપાત્મક છે, ન તો ગદ્યસ્વરૂપ છે, ન તો રસસ્વરૂપ છે કે સ્પર્શસ્વરૂપ છે. આ પ્રમાણે તેનું સ્વરૂપ છે. એમ હું કહું છું.

ઈ તિ છઠ્ઠો ઉદ્દેશક પૂરો

ધૂત નામના છઠ્ઠા અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

આગળના અધ્યયનમા લોકના સારભૂત સંયમની આરાધના માટે પરિષદ ઉપસર્ગોનું સહન કરવું, શાસ્ત્રોના બોધની ખેવના રાખવી, ગુરુલગવંતનો વિનય કરવો અને વિચાર જાગૃતિ તીવ્ર રાખવી, એવો ઉપદેશ કર્યો છે.

આ ઉપદેશ બરાબર પરિણમે તે માટે ચિત્તની વિશુદ્ધિ બહુ જ આવશ્યક છે. આગળના અધ્યયનમાં પણ સંપૂર્ણ વિચાર કરીને ચિત્તને પાપકર્મમાંથી નિવૃત્ત કરી દેવું એમ જણાવ્યું હતું. ‘આણાઘણ ભક્તિવળાપ’ પાપકર્મ ન સેવવા માટે ચિત્તને આજ્ઞા આપવી જોઈએ. આ રીતે જ્ઞાનનું રૂપ વિરતિ કયે પ્રકારે થઈ શકે તે સારી રીતે સમજાવ્યું હતું.

આ અધ્યયનમાં ધૂત અર્થાત્ ધોઈ નાખવું કે ખખેરી નાખવું, એ વિષય છે. પૂર્વકર્મોની રજને ધોયા કે ખખેર્યા વિના મનુષ્યનો સમાધિ માટેનો પુરુષાર્થ બરાબર સફળ થતો નથી. એટલા માટે આ અધ્યયનમાં લગવાનું સુધર્મ સ્વામી ચિત્તવિશુદ્ધિ માટેના ત્રિચારો અને સાધનો દર્શાવે છે. મુખ્યત્વે તેમાં વૈરાગ્ય અને સદ્ધ્યાનનો અભ્યાસ જણાવવામાં આવ્યો છે.

મૂ-મ-અં વુઙ્ગમાણે હિ માણેવેસુ આઘાહ સે નરે, જસ્સ હમાઓ જાહઓ સન્ધઓ સુપહિલેહિયાઓ
મત્રંતિ આઘાહ સે નાણમણેહિસં । સે કિદ્દહ તેસિં સમુદ્ધિયાણં નિક્કલ્લત્તદંઢાણં સમાદિયાણં
પન્ નામંતાણં હિ મુત્તિમગ્ગં । પવં પગે મહાવીરા ધિપ્પરિક્કમંતિ, પાસહ પગે વિસીયમાણે
અણત્તપન્ને । સ્ ૨૨૧ ॥

અર્થ:-કેવલ જ્ઞાન વડે સંસારના સ્વરૂપનો સંપૂર્ણ બોધ પામનાર તે પરમ પુરુષ અહીં માનવ પ્રજાને ધર્મ સમજાવે છે. જે પુરુષને એકેન્દ્રિયાદી જાતિઓ સંપૂર્ણ રીતે સુપરિજ્ઞાત હોય છે, તેવા તે શ્રુત કેવલી લગવંત અપૂર્વ જ્ઞાન દર્શાવે છે. આ ત્રિધમા તેઓ તે ઉદ્યમવંત પુરુષોને હિંસા ત્યાગી પુરુષોને, સમાધિવંત પુરુષોને અને પ્રજાવત પુરુષોને મોક્ષમાર્ગ સમજાવે છે. આ પ્રમાણે કેટલાક મોટા વીરો સંયમમા પરક્રમ કરીને મરી જાય છે, અને જુઓ કે કેટલાક આત્મપ્રજ્ઞા પામ્યા વિના હુ.ખનો અનુભવ કરતા સંયમ પાલનમાં શિથિલ રહે છે

મૂલમ્-સે વેગિ, સે જહાગિ કુમ્મે હરણ દિગિજિટ્ઠચિત્તે પચ્છન્નપલાસે ઉમ્મગ્ગં સે નો લહહી ।
 મંજગા ઇચ સંતિવેસં નો ચયંતિ, ઇયં ઇમે અણેગહ્વેહિ કુલેહિં જાયા, હવેગિ સત્તા કલુણં
 યણંતિ, વિચાણઓ તે ન લભંતિ સુદસં ॥ સૂ. ૨૨૨ ॥

અર્થ-હું એમ હું છું, જે પ્રમાણે કાચબો જળાશયમાં આમકત ચિત્તવાળો થઈને
 ખાખરાના વૃક્ષોથી ઢકાયેલા તે સરોવરમાંથી બીજે જવાનો માર્ગ પામી શકતો નથી, અને
 તેથી જેમ વૃક્ષો પોતાનું સ્થાન છોડતા નથી (તેમ એ કાચબો જળાશયમાં જ મગ્ન રહે છે),
 તેવી જ રીતે કેટલાક પુરુષો અનેક પ્રકારના કુળોમાં જન્મેલા છે અને રૂપી પદાર્થોમાં મોઢ
 પામીને તેઓ કંઈ પણ વિલાપ કરે છે અને નિદાન અથવા તો તૃષ્ણારૂપ કર્મનું ખીજ હોવાથી
 તેઓ મેક્ષને પ્રાપ્ત કરતા નથી.

મૂલમ્-અહ પાલ તેહિ કુલેહિં આયત્તાપ જાયા-ગંડી અહવા કોહી રાયંસી અવમારિયં । કાણિયં
 જ્ઞિમિયં ચેષ કુણિયં સુજ્જિયં તદ્દા । ઉદરિં ચ પાલ સૂયં ચ સ્વણિયં ચ ગિલાસણિ । વેવહં
 પીઠસપ્પિ ચ નિલિચયં યદુમેહણિં સોલસ પપ મોગા અઠ્ઠાયાયા અપુપુવ્વસો । અહ ણ કુસંતિ
 આયંકા ફાસા ચ અસમંજસા । મરણં તેહિં સંપેદ્દાપ ઉવ્વાયં ચવણં ચ નચ્ચા પરિપાગં ચ
 સંપેદ્દાપ તં સુણેહ જહા તદ્દા । સંતિ પાણા અંધા તમંસિ વિચાદિયા તમેષ સહં અસહં
 અતિઅચ્ચ ઉચ્ચાવપ ફાસે પહિસંવેપ્પહ, વુદ્ધેહિ ઇયં પવેહયં ॥ સૂ. ૨૨૩ ॥

અર્થ :- હવે શિષ્ય, તું જો કે તે પ્રકારના કુળોમાં આત્મકર્મોથી જન્મેલા (કેટલાક પુરુષો) ગંડ-
 માળ વાળા હોય છે અથવા, કેઢિયા, રાજ્યક્ષમા અથવા ક્ષયરોગી, અપરમારિક અથવા
 વાઈના રોગવાળા, કાણા, જડ, ઠંઠા, કુખડા, તેમજ જલોદરવાળા અને મૂંગાઓને હે શિષ્ય, તું
 જો, સોળના રોગવાળા અને આશક યા તો લગ્નમક રોગવાળા, કંપ રોગવાળા, પીઠપર ચાલવાના
 રોગવાળા, શ્લીષ્ઠ-હાથીપગવાળા, મધુપ્રમેહવાળા, એમ સોળ રોગો અતુકમે અહીં ગતાવ્યા
 તે ખરેખર તેમને લાગુ પડે છે, અને ખીજ ઉપદ્રવરૂપ વ્યવસ્થા વગરના ઉપદ્રવો આવી
 પડે છે. તેમના દ્વારા મરણનો વિચાર કરીને જન્મ અને ચવી જવાનું વિચારીને તેનો પરિપાક
 સમજીને તે મારી પાસેથી યોગ્ય સ્વરૂપે તમે સાલજો જે પ્રાણીઓ અંધ એટલે ઈંદ્રિયો
 રહિત કે સંજારહિત છે અથવા તો અંધ એટલે સમકિતરહિત છે તેને (તીર્થંકરોએ)
 અધકારમા છે, એમ દર્શાવ્યા છે તે લોકો તે જ જન્મને એકવાર કે અનેકવાર પામીને તીવ્ર
 કે મંદ હુ ખોતું સેવન કરે છે. સર્વજ્ઞોએ આ જણાવ્યું છે.

મૂલમ્-સંતિ પાણા ઘાસગા, રસગા, ઉદ્દપ, ઉદ્દપચ્ચા, આગાસગાયિણો પાણા પાણે કિલેસંતિ,
 પાલ લોપ મહ્વભયં ઘટ્ટુદુક્ખા હુ જન્તવો, સત્તા કામેસુ માણવા, અલ્લેણ ઘંઠં ગચ્છંતિ
 સરીરેણં પમંગુરેણ, અદ્દે સે ઘટ્ટુદુક્ખે હહ બલે પકુવ્વડ, પપ રોગા ઘટ્ટુ નચ્ચા આડરા
 પરિચાવપ નાલં પાલ, અલં તવેણહિં, ઇયં પાલ મુણી । મહ્વભયં નાહ્વાહ્વજ્જ
 કંચણં ॥ સૂ. ૨૨૪ ॥

અર્થ-શબ્દ કરવાને સમર્થ એવા દ્વિધ્વિયાદિ જીવો છે, રસ જાણવાને સમર્થ એવા અસંજી અને સંજી જીવો છે. તેવા જીવો પાણીમા છે, વળી જલચર જીવો છે અને આકાશગામી જીવો છે. તે જીવો બીજા જીવોને દુઃખ આપે છે. (એથી) જગતમાં મહાભય છે, તે તું જો. ખરેખર, પ્રાણીઓને ધણું દુઃખ છે. (બીજી તરફ) કામલોગોમા લુપ્થ બનેલા માનવો આ નિર્બલ ભંજુર શરીરથી [કર્મબંધના ફળરૂપ] વધબંધનને પામે છે પીડાયેલો તે અજ્ઞાન મનુષ્ય અનેક પ્રકારના દુઃખો ઉત્પન્ન કરે છે. આવા પ્રકારના ઘણા રોગો અનુભવીને પીડિત થઈ ને તેને દર કરવા પરિતાપ કરે છે. તે તેમનો પ્રયત્ન અર્થ નથી, તે તું જો. તારે માટે આવા દિસક પ્રયત્નો હોય નહિ, હે મુનિ ! તું એ વસ્તુ જો, મહાભય રૂપ એમ જાણીને કેઈ પણ જીવની હિંસા કરવી ન જોઈએ.

મૂલમ-આયાણ મો સુસ્ત્ત ! મો ધૂયવાયં પવેયસ્સામિ રૂદ્ધ સ્થુ અત્તાપ તેહિં તેહિં કુલેહિં અભિસેપ્પણ અભિસંમયા, અભિસંજાપા, અમિનિવ્વુદા અભિસંવુદ્ધા અભિસંવુદ્ધા અભિનિવર્તતા અણુપુંવેણ મહોમુણી ॥ સ્વ. ૨૨૫ ॥

અર્થ-અહો, હું મે જાણી લ્યો. અરે, તમે એકાગ્રપણે સાંભળો, હું તમને વિશુદ્ધિનો સિદ્ધાંત સમજાવીશ. ખરેખર આ વિશ્વમાં વિધવિધ પ્રકારના કુળોમાં રજેશુક સંયોગથી ગર્ભ ગ્રહણ કરીને, વૃદ્ધિ પામીને, સાગોપાગ પરિપૂર્ણ થયેલા, અને વિકાસ પામેલા, એવા જીવો સમ્યક્ બોધ પામે છે, સંયમ ગ્રહણ કરે છે, અને અનુક્રમે મહામુનિઓ બને છે.

મૂલમ-તં પરિક્કમંતં પરિદેવમાણા મા સ્વયાહિ રૂય તે વચંતિ. છંદોષણીયો, અજ્ઞોષવન્તા અક્કંદકારી જણગા રૂચંતિ; અતારિસે-મુણી (જ ય) ઓહં તરપં જેણંગા જેણ કિપ્પકદા સરણં તત્થ નો સમેહ કહં નુ નામ સે તત્થ રમહ ! પયં નાણં સયા સમણુવાંસિક્કજાતિ ત્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૨૨૬ ॥

અર્થ-તે ગૃહવાસમાંથી નિકળી જનાર મુનિને વિલાપ કરતાં માતપિતા વગેરે સગા, તું અમને તજી જા નહિ, એમ કહે છે તેના છંદ પ્રમાણે વર્તનારા, તેના પર પ્રીતિયુક્ત થયેલા, આક્રંદ કરનારા માતપિતા રહે છે (અને કહે છે) કે મુનિ આ પ્રકારના હોય નહિ જેણે માતપિતાને તજી દીધા છે તે સંસાર તરી જતા નથી. વૈરાગ્યવાન પુરુષ ત્યાં શરણ લેવાને માટે જતો નથી. અરે ! કેવી રીતે તે વૈરાગ્યવાન ત્યાં આનંદ પામી શકે ? આ જ્ઞાનને સૂતાએ પ્રબળ બનાવવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ધૃતિ પહેલો ઉદ્દેશક પૂરો

ધૂત નામના છઠ્ઠા અધ્યયનનો ખીજો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં વિશુદ્ધિનો સિદ્ધાંત સમજાવવાનું સુધર્મ સ્વામીએ વચન આપ્યું છે. તેમાં સ્વજનોના ત્યાગની વાત હમેશા સ્મરણ રાખીને નિર્ભયત્વભાવ પોસવાનું સમજાવ્યું છે. એ વિશુદ્ધિનો સિદ્ધાંત આ આખાએ અધ્યયનમાં વિશેષપણે સમજાવવામાં આવશે.

મૂલમ્—આરંભ લોગમાયાય ચહત્તા પુવ્વસંજોગં હિચ્છા ઉવસમં ચલિત્તા વપ્રચેરંતિ વસુ વા અણુવસુ વા જાણિત્તુ ધમ્મં અદાત્તા અદ્દેગે તનચ્છાહ કુસીલા વત્થં પઢિગ્ગહં કંઠલં પાયપુંછણં ત્રિઉસિજ્જા, અણુપુવ્વેણ અણહિયાસેમાણા પારસહે દુરહિયાસપ, કામે મમાયમાણસ્સ ઇયાણિ મુહુત્તેણ વા અપરિમાણાપ મેય, પવં સે અંતરાપહિં કામેહિં આકેચલિપહિં અવહન્ના ચેય ॥ સૂ. ૨૧૭ ॥

અર્થ :—જગતને પીડા ભરેલું જાણીને, પૂર્વે મળેલ સયોગને તણને ઉપશમભાવ ધારણ કરીને, (શુરુની નિશ્રાએ) બ્રહ્મચર્યવાસમા વસીને, મહાવ્રતધારી કે ગ્રહસ્થઅણુવ્રતધારી, ધર્મને યોગ્ય સ્વરૂપે જાણીને, હવે કેટલાક તેને પાળવાને અસમર્થ બને છે. આવા કુશીલ પુરુષો વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ, પાયપુછણ વગેરે સાધનો તણ દે છે, તે લોકો મુશ્કેલીથી સહન કરી શકાય એવા પરિપહોને અનુક્રમે સહન કરતા નથી. કામલોગો પ્રત્યે મમતા ધારણ કરનારને તત્કાલ અથવા થોડા કાળ પછી અપરિમિત સંસારને માટે શરીરનો ભેદ થાય છે. આ પ્રમાણે તેઓ વિવિધભયો અને જેમાં કદીએ પૂર્ણતા નથી એવા કામલોગો દ્વારા સંસારમાં જ પરિભ્રમણ કરતા રહે છે.

મૂલમ્—અદ્દેગે ધમ્મમાદાય આયાણપમિહ સુપણિહિય ચરે, અપ્પલીયમાણે દદે સવ્વં ગિદ્ધિ પરિન્નાય પસ પણપ મહામુણી, અહઅચ્ચ સવ્વઓ સગં ન મહં અત્થિ ત્તિ ઇય પગો અહં, અસ્સિ જયમાણે इत्થ ધિરપ અણગારે સવ્વઓ મુળ્હે રીયંતે, જે અચેલે પરિવુસિય સંચિક્કહ્ ઓમોપરિયાય ॥ સૂ. ૨૧૮ ॥

અર્થ :—કેટલાક પુરુષ ધર્મ ગ્રહણ કરીને દીક્ષાકાળથી માડીને સારી રીતે સાવધાન થઈને વિચરે છે, તે અમૂઝાભાવે, દૃઢ થઈને, સર્વ તૃષ્ણાને ઓગળીને (વર્તે છે), તે વિશુદ્ધિમાર્ગમાં વળેલા મહામુનિ છે તેઓ બધા પ્રકારે આસક્તિને તણને વિચારે છે કે આ મારું નથી, હું આ પ્રમાણે એકલો છું. આ બાબતમાં ચત્તાવંત અને આતૃષ્ણાથી વિરામ પામેલો, દ્રવ્યથી ને ભાવથી બધા પ્રકારે મુણ્ડ થયેલો છે. તે અદ્ય વસ્ત્રોને ધારણ કરનારો, શુરુકુળવાસમા વસનારો મિતાહાર દ્વારા સંયમ પાલન કરે છે.

મૂલમ્—સે આકુટ્ટે વા દપ્પ વા લુંબિય વા પલિયં પક્કથ અદુવા પક્કથ અત્તહેહિં સદ્દાસેહિં ઇય સંદાપ પગયરે અન્નયરે અભિન્નાય તિત્થિચ્ચમાણે પરિવ્વપ જે ચ દિરી જે ચ અહિરિમાણા । વિચ્છા સવ્વં દિસુત્તિયં ફાસે સમિયદંમણે પપ્પ મો જણિગા વુત્તા જે લોગંસિ અણાગમણઃ ધમ્મિણો ॥ સૂ. ૨૨૧ ॥

અર્થ:-કોઈ મનુષ્ય (મુનિને) નિંદે, માર મારે, કેશ ખેંચે, જૂના નિદિત કાર્યો સંભળાવીને અથવા તે જૂઠા પ્રકારના આદેષો ઉચારીને મુનિને અયોગ્ય એવા શબ્દો સંભળાવે કે દુઃખાનુભવ કરાવે, એવા કેટલાક અનુકૂળ અને કેટલાક પ્રતિકૂળ તે પરિષદોને સમજીને સહન કરતો થકો મુનિ સંયમમાં સ્થિર રહે. કેટલાક પરિષદો લજ્જા ઉપજાવે એવા હોય છે, જ્યારે કેટલાક લજ્જા ઉપજાવતા નથી (તે બધાને તે સહન કરે). સર્વ ઉત્તમાર્ગને તજીને મ્યગ્ દર્શનવં! મુનિ પરિષદોને સહન કરે. અહા, એમને ખરેખર નગ્ન નિર્ગથો કહ્યા છે, જે વિશ્વમાં ફરીથી ન જન્મવાનો સ્વભાવ ઉત્પન્ન કરે છે.

મૂલમ્-પ્રાણાણ મામગં ધર્મં ણ ઉત્તરવાદ્દામ્ હિ માણવાણં વિચારિણ, હત્યોવરણ તં ક્ષોભમાણે
આયાણિજ્ઞં પરિન્નાય પરિયાણ ધિગિચ્છ, હિ મેગેસિં ણચરિયા હોઈ તત્થિયરા હ્યરેદિં
કુલેદિં સુધ્ધેસણાણ સવ્વેસણાણ સે મેઢાવી પરિવ્વણ સુઠિમ્મ અદુઘા દુઠ્ઠિમ્મ અદુઘા તત્થ
મેરવા પાણા પાણે કિલેસંતિ તે ફાસે પુદ્ગલો ધીરે અદિયાસિજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥૨૧॥

અર્થ:-આજ્ઞાપાલનમાં મારો ધર્મ સમાયેલો છે, એમ ઉત્તરવાદ અથવા તો ઉપદેશ-વારસો અહીં મનુષ્યોને ભગવંતે સમજાવ્યો છે. આ સંયમમાર્ગમાં તત્ક્લીન થયેલો તે કર્મોને ક્ષીણ કરતો તે આશ્રયોનુ સ્વરૂપ જાણીને સંન્યાસધર્મ દ્વારા તે કર્મોને ખાતે છે. આ બાબતમાં કેટલાક મુનિઓને એકલવિહારીપણુ વિહિત હોય છે. અને ત્યાં બીજાઓ ભિન્ન ભિન્ન કુળોમાંથી શુદ્ધ એષણાના નિયમોથી, સર્વ એષણાના નિયમોથી બુદ્ધિમાન પુરુષો આહાર લઈને સંયમ પાળે છે. તે આહાર મનોજ ગંધાળો હોય, કે અણુગમની ગંધવાળો હોય (તેને તે સહન કરે.) અથવા તો (એકાત અરણ્યવાસમાં) ભયંકર પ્રાણીઓ પ્રાણુને કલેશ આપે તેવા અનુભવોથી સ્પર્શીય ત્યારે ધીર પુરુષ તેને સમભાવે સહન કરે, એમ હું કહું છું.

ઈતિ બીજો ઉદ્દેશક પૂરો

ધૂત નામના છઠ્ઠા અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકના ઉપદેશમાં જે વિશુદ્ધિનો માર્ગ બતાવ્યો તેનું જે સાધન જે બ્રાહ્મ પરિચ્છેદ ત્યાગ, તેની મહત્તા આ ઉદ્દેશકમાં વર્ણવી છે. ઉપકરણની અલપતા અને તપ વિષે પ્રીતિ, એ બે વાતો પંડિતપણાનો સાર છે, એવું પ્રતિપાદન આ ઉદ્દેશક કરે છે. જેમ જેમ જંજળ ઘટે, તેમ તેમ પરિચ્છને અલપ કરવામાં ધર્મોપકરણોને ઓછા કરવામાં મુનિએ લાઘવનો વિચાર કરીને યથાયોગ્ય કરવું, એમાં ભગવંતની આજ્ઞા છે, એવું અહીં જણાવ્યું છે.

મૂલમ્-પયં તુ મુણી આયાણં મયા સુયક્ષાયધમ્મે વિદ્યયકપ્પે નિવ્વજ્ઞોન્નહત્તા, જે અચેલે
પરિવુલ્લિપ્પ તસ્સણં મિલ્લુસ્સ, હો પ્પવં મૂઢ્ઠ-પરિજ્ઞણે, સે, વત્થે, વત્થે જાહસ્સામિ,
સુતં આહસ્સામિ, સુદં જાહસ્સામિ, સંધિસ્સામિ સીધિસ્સામિ ઉક્કસલ્લામિ વુલ્લકસિસ્સામિ

પરિઠિસ્તામિ પડણિસ્તામિ । અદુશ્વા તત્થ પરિવક્રમંતં મુજ્જો અચ્છેલં તળફાસો પુસંતિ,
સીયફાસા પુસંતિ, તેડફાસા પુસંતિ દંસમસગફાસા પુસંતિ, પગચરે અન્નચરે વિરુવરુવે
ફાસે અદિયાસેહ, અચ્છેલે દાઘવં આગમમાણે, તવે સે અભિસમ્મનાગપ મથ્થહ ॥ સુ. ૨૩૧ ॥

અર્થ:-ખરેખર, મુનિ સારી રીતે ધર્મનું આખ્યાન કરનારો, નિર્મળ સંયમનો વિધિ પાળનારો, આ પૂર્વ
કર્મના દળને ક્ષીણ કરીને જે અચેતપણુ સ્વીકારીને વસે છે, તે મુનિને ખરેખર આ પ્રકારે
(સંકલ્પ-વિકલ્પ) થતાં નથી. “મારું વસ્ત્ર ખૂણ જૂનું થઈ ગયું છે, હું વસ્ત્રની યાચના કરીશ,
દોગની યાચના કરીશ, સોઈની યાચના કરીશ, વસ્ત્રને સાંધી લઈશ, સાંવી લઈશ, મોટું કરીશ,
ટુંકું કરીશ, વસ્ત્રને પહેરી લઈશ, કે વસ્ત્ર દ્વારા શરીરને ઢાકીશ.” અથવા તો તે કલ્પમા યજ્ઞક્રમ
કરતા અચેત પુરુષને વારંવાર તૃણના સ્પર્શો થાય છે, ઠંડીના સ્પર્શો થાય છે. અગ્નિથી
ઉત્પન્ન ગરમીના સ્પર્શો થાય છે, ડાસના સ્પર્શો અને મચ્છરના સ્પર્શો થાય છે, એક પ્રકારના,
અન્ય પ્રકારના અને વિવિધ પ્રકારના સ્પર્શો તે સહન કરે છે. તે અચેત પુરુષ-લાઘવને
(હળવાપણુને) પ્રાપ્ત થાય છે તો તેને તપશ્ચર્યાનો લાભ થાય છે.

મૂલ્મ-જહેયં મગધયા પવેહ્યં તમેવ અભિસમિચ્છા સઞ્જઓ સઞ્જત્તાપ સમ્મત્તમેવ સમભિજાણિજ્જા,
પ્વં તેસિં મહાવીરાણં ચિરરાયં પુઠ્ઠાહં વાસાણિ રીયમાણાણં દહિયાણં પાસ
અદિયાસિય ॥ સુ. ૨૩૨ ॥

અર્થ:-જે પ્રકારે આ (અલ્પ પરિગ્રહીપણુ) લગવંતે દર્શાવ્યું છે, તેને જ સંપૂર્ણપણે સર્વભાવે
સ્વીકારીને રચ્ય લાવથી તેને જાણીને સંયમમા વિચર્યું ઘટે છે શિષ્ય તું તે મહાવીર
પુરુષો, સુચેત્ય પુરુષા લાખા વળત સુધી, અનેક પૂર્વ વર્ષો સુધી ત્રિચર્યા, તેમનું સંયમનું
સહન કરવાપણુ જે (અને સંયમમાર્ગમાં તું ઉદ્યમવંત થા.)

મૂલ્મ-આગવપન્નાણ ણં કિન્ના ઘાઢઓ ભવંતિ પયણુપ ય મંસસોણિય ષિસ્સેણિ કટ્ટુ પરિન્નાય
પવ તિણ્ણે મુત્તે ચિરપ ષિયાહિપ ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૩૩ ॥

અર્થ:-જ્ઞાનસંપન્ન મુનિઓની જીભઓ પાતળી હોય છે, અને તેમના માંસ અને ઢોહી અલ્પ હોય
છે. સામાન્ય લૌકિક પ્રવાહથી ઉદ્ઘટા એવા સંયમના પ્રવાહમાં વર્તીને જગતનું સ્વરૂપ
જાણીને તે મુનિ તરી ગયો છે, મુક્ત થયો છે, કર્મથી અટકી ગયો છે, એમ લગવંતે
દર્શાવ્યું છે, એમ હું કહું છું.

મૂલ્મ-ચિરયં મિલ્લુ રીયન્તં ચિરરાઓસિયં અરહં તત્થ કિં ચિચારપ્પ? સંધેમાણે સમુટ્ઠિપ,
જહા સે દીવે અસંદીણે । પ્વં સે ધમ્મે આરિયપદેસિપ, તે અણવકંઠમાણા પાણે
અણહ્વાપમાણા દહ્યા મેહાભિણો પંહિયા, પ્વં તેસિં મગધઓ અણુટ્ટાણે જહા સે દિયાપોષ
પ્વં તે મિસ્સવા દિઆ ય રાઓ ય અણુપુવ્વેણ વાણ્ય ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૩૪ ॥

અર્થ:-કર્મથી વિરત થયેલ અને જીવન પર્યંત બ્રહ્મચર્યવાસ સ્વીકારનાર મુનિને તે સંયમ-વાસમાં અરતિ શું કરી શકે છે? ઉત્કૃષ્ટ પરિણામની ધારાનું અનુમંધાન કરતો ઉદ્યતવંત તે મુનિ જે પ્રકારે ઉપદ્રવ રહિત ટાપુના જેવો (યાત્રાળુઓને વિસામો આપનાર) બને બને છે. આ એ પ્રમાણે તે ભગવંતનો દર્શાવેલો (વિશુદ્ધિનો) ધર્મ છે. તે મુનિઓ પ્રાણોની લાલચ રાખ્યા વિના ખીલ જીવોને બચાવતાં દયાયુક્ત અને બુદ્ધિમાન પડિતો હોય છે. તેમને ભગવંતના અનુક્રાનો (એ પ્રકારે શીખવવામાં આવ્યા હોય છે) જે પ્રકારે તે પક્ષીનાં બચ્ચાંને રક્ષણપૂર્વક પોષવામાં આવે છે, એ જ પ્રકારે આચાર્ય તે શિષ્યોને દિવસે ને રાત્રે અનુક્રમે શિક્ષિત બનાવે છે (અને ધર્મમાં સ્થિર કરે છે), એમ હું કહું છું.

ઇતિ ખીલો ઉદ્દેશક પૂરો

ધૂત નામના છઠ્ઠા અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક

વિશુદ્ધિનો માર્ગ દર્શાવતાં આ અધ્યયનમાં ગુરુની આજ્ઞામાં વર્તવું, પરિપક્વ ઉપસર્ગો સહન કરવા, ગ્રહસ્થાશ્રમનો પરાક્રમપૂર્વક ત્યાગ કરવો અને નિર્ઘંથ માર્ગના મહા શૂન્ધીર પુરુષો સ્મરણમાં રાખીને સંયમનું ઉત્સાહપૂર્વક રૂઢીરીતે પાલન કરવું અને ખાસ કરીને તો પંખીનાં બચ્ચાંની જેમ સંભાળ રાખનાર ગુરુ મહારાજનો ઉપકાર કદીએ વિસરવો નહિ, એ બાબતો જણાવી. આ ચોથા ઉદ્દેશકમાં મિથ્યાભિમાનનો ત્યાગ કરવો એ બાબત ખાસ મહત્ત્વની છે, એમ જણાવ્યું છે. જોડા અભિમાનનો ત્યાગ ન કરે તે ગુરુની કે ભગવંતની આજ્ઞા શી રીતે આરાધી શકે ?

સામાન્ય સાધકને પણ અધ્યાત્મ માર્ગમાં ત્રણ વિધનો મુખ્ય હોય છે: ૧. દુનિયાના પદાર્થો વિષે રુચિ ૨ તત્ત્વજ્ઞાનમાં બુદ્ધિતેજ ન રહેવાથી સમ્યગ્ નિર્ણયનો અભાવ, અને ૩ પોતે બહુ ચતુર છે, એવું બ્રાંતિવાળું અભિમાન. આ ત્રીણુ વિધન એ બંને વિધનોને નોતરનાર છે.

મૂલમ્-પથં તે સિસ્સા દિયાં ચ રાઓ ચ અણુપુલ્લેણ વાહયા તેર્હિ મહાવીરેર્હિ પન્નાણવન્તેર્હિ તેસિમન્તિપ પન્નાણમુલ્લલ્લમ્ હિચ્છા ઉલ્લસમં ફારુસિયં સમાદયંતિ, વસિત્તા વંમચેરંસિ આણં તં તો સ્તિ મન્તમાણા ॥ સ્વ. ૨૩૫ ॥

અર્થ:-(અભિમાની શિષ્યો ગુરુના વિરોધી કંઈ રીતે થાય છે તે દર્શાવે છે) આ પ્રમાણે દિવસે અને રાત્રે અનુક્રમે તે પ્રજ્ઞાવંત મહાવીર પુરુષો એ અનુક્રમે જણાવેલા એવા તે શિષ્યો તેમની પાસેથી પરમ શ્રુત પામીને, ઉપશ્રમને તજીને (ગુરુપ્રત્યે) કઠોરતા ધારણ કરે છે. બ્રહ્મચર્યવાસમાં વસી તેઓ તે [ગુરુવચન] આજ્ઞા નથી એમ માનતા (ઉન્માર્ગે જાય છે)

મૂલમ્-આઘાયં તુ સુચ્ચા નિસમ્મ, સમણુત્તા જીવિસ્સામો પ્પગે ત્તિક્કમ્મતે પ્રમંભવંતા વિહજ્જમાણા
 વામેદિ ગિલ્લા અજ્જોવવન્તા સમાદિમાધાયમજ્જોસયંતા સત્થારમેવ ફહસં વયંતિ । સીલવંતા
 ઉવ્વસંતા સંઘાપ રીયમાણા અસીલા ૩ ણુવયમાણસ્સ વિહ્યા મંદસ્સ વાલયા ॥ સૂ ૨૩૬ ॥

અર્થ:-હવે સમન્તયેલા જિનવચનને સાંભળીને [તેઓ વિચારે છે કે] અમે લોકપ્રિય થઈને જીવીશું.
 કેટલાક સંયમ ગ્રહણ કરીને તેની અંદર સારી રીતે વર્તતા નથી, કાયના વિષયોથી દાઝતા
 અશુદ્ધિ પામેલા મોહમાં મૂર્છિત થયેલા તેઓ જિનભાષિત સમાધિને પામતા નથી અને
 ઉપદેશકને જ કઠોર વચનો કહે છે. જેઓ શીલચાન, ઉશત, અને પ્રજાથી સયમ પાલન
 કરનારને કુશીલ છે એમ કહે છે, તે મંદ પુરુષની બીજી અજ્ઞાનતા છે.

મૂલમ્-નિયદ્દમાણા વેગે આચારગોચરમાદ્ધવંતિ નાણવ્વમ્મહા દંસણલ્લસિણો, નમમાણા વેગે
 જીવિયં વિપ્પરિણામંતિ, પુટ્ટા વેગે નિયદ્દંતે જીવિયસ્સેવ કારણ, તિક્કવંતંતિ તેસિ
 દુન્નિદ્ધવંતે મ્મહ્, વાલ્લયયિજ્જા હુ તે નરા, પુણો પુણો જાઈં પક્કપ્પિતિ અદ્દે સંમધંતા
 વિહાયમાણા અહમંસીતિ વિહવ્વકસે ઉદાસીણે ફહસં વયંતિ, પલિયં પકથે અદુવા પકથે
 અન્હેદિ, તં વા મેદાવી જાણિજ્ઞા ધમ્મં ॥ સૂ ૨૩૭ ॥

અર્થ-અથવા તો કેટલાક સંયમનો માર્ગ મૂકી દઈને સાધુના આચાર અને ગોચરનો ઉપદેશ આપે
 છે, તેઓ જ્ઞાનબ્રહ્મ છે, શ્રદ્ધાને નષ્ટ કરનારા છે અથવા કેટલાક શુરુને નમસ્કાર કરતા હોય
 છતાં, સંયમી જીવનને દુષિત કરે છે અથવા તો કેટલાક પરિવહનો સ્પર્શ થાય ત્યારે પાછા
 ફરી જાય છે, તે માત્ર અસંયમી જીવનને પોષવા માટે હોય છે. આવા પુરુષોને સંયમપર્યાય
 પણ દષ્ટ સયમપર્યાય બને છે તે પુરુષો ખરેખર સાધારણ માણસો દ્વારા પણ નિંદવા યોગ્ય
 બને છે, અને વારંવાર નવો જન્મ ધારણ કરે છે, નીચી યોનિમાં જન્મે છે. અભિમાન
 કરતા, હું છું, એમ પોતાની પ્રશંસા કરે છે, અને ભોગોથી ઉદાસીન પુરુષોને કઠોર વચનો
 કહે છે, અથવા તેમનું પૂર્વચરિત કહીને નિંદે છે, અથવા તો અસત્ય આક્ષેપો મૂકીને તેમને
 નિંદે છે. તેથી કરીને જુદામાન પુરુષે ધર્મને સારી રીતે જાણી લેવો જોઈએ.

મૂલમ્-અહમ્મટ્ઠી તુમંસિ નામ વાલે આરંભટ્ઠી અણુવયમાણે હણ પાણે, ઘાયમાણે હણઓ ચાવિ
 સમણુજાણમાણે ઘોરે ધમ્મે, ઉદીરિય ઉવેહ્હ ણં અણાણાપ પ્પસ વિસન્ને વિચદે વિચાદિય
 સ્સિ વેમિ ॥ સૂ ૨૩૮ ॥

અર્થ:-(હું અવિનથી અસંયમી) અધર્મને ઈચ્છનાર એવો તું ખરેખર અપરિપક્વ છે તું આરંભને
 ઇચ્છે છે, અથવા તો પ્રાણોને હણો, પ્રાણઘાત કરો, એવો ઉપદેશ આપે છે અથવા તો
 હણનારને તું અનુમતિ આપે છે, અને લગ્નના સમજાવેલો ઉત્કૃષ્ટ ધર્મ તેને જાણવા છતાં
 તું ખેદરકારી સેવે છે. ખરેખર, આ સંયમપતિત અને જીવોનો હિંસક આજ્ઞાથી બહાર
 ગણાવેલો છે, એમ હું કહું છું.

મૂલમ-કિમણેણ મો ! જણેણ કરિરસામિત્તિ મન્નમાણે પવં વગે દહરં માયારં પિયરં દિચ્છા ન ચઓ
 ય પરિગ્રહં શ્રીરાયમાણા સમુદ્દાપ અવિદિમા સુવ્વયા દંતા પરસ દીણે ઉપ્પદપ્પ
 પદિશ્યમાણે વસદ્દા કાયગા જણા લૂતગા ભવંતિ, અહમેગેસિં સિલોપ પાવપ ભવ્વ સે
 સમણો ભવિત્તા વિવંતે પાસહેગે સમન્નગિપ્પહિં સહ અસમન્નાગપ નમમાણેદિ
 અનમમાણે વિરપ્પહિં અવિરપ્પ દવિપ્પહિં અદ્વિપ્પ અભિસસિચ્ચા પંદિપ મેઢાવી તિટ્ઠિયદ્દે
 શીરે આગમેણં સયા પદિક્કમિલ્લાત્તિ સ્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૨૩૧ ॥

અર્થ :-હે શિષ્યો, “આ માણસો (સ્વજન) દ્વારા મને શું કલ્યાણ પ્રાપ્ત થઈ શકે ?” એમ
 વિચારીને એવી માન્યતા વડે એ પ્રમાણે જાણીને કેટલાક પુરુષો માતાપિતાને, જ્ઞાતિજનેતને
 અને મિલકતને તણને વીર પુરુષોનું આચરણ સ્વીકારતા, તત્પર થઈને, હિંસારહિત સારી
 રીતે વ્રતશીલ અને ઇદ્રિયોને દમનારા થાય છે. પછીથી હે શિષ્ય, તું જો કે તે જ પુરુષ
 (દુષ્ટના સહવાસથી અથવા કર્મોદયથી) દીન બની જાય છે, માર્ગભ્રષ્ટ થાય છે અને પતિત
 થાય છે. આવા કામવશ બનીને પીડા પામેલા કાયર પુરુષો વ્રતોને ભૂંસી નાખનારા બને
 છે. હવે કેટલાક વ્રત ભાંગનારની કીર્તિ અપકીર્તિ રૂપ હોય છે. તે શ્રમણ થઈને પછી બ્રાતિમાં
 રહેલો છે, બ્રાતિમાં પડેલો છે. (આ પ્રમાણે) હે શિષ્યો, તમે જુઓ કે કેટલાક પુરુષો સંયમ
 આરાધકોની સાથે વિરોધક થઈને રહે છે, આચાર્યોને નમનારાઓની સાથે નમ્યા વગરના
 થઈને રહે છે, દોષોથી વિરમેલાઓની સાથે અવિરત થઈને રહે છે અને યોગ્ય પુરુષોની
 સાથે તે અયોગ્ય બનીને રહે છે. માટે હે શિષ્ય, તમારે પંડિત, બુદ્ધિમાન અને મોક્ષાર્થી
 વીર પુરુષોનો સમાગમ પામીને હમેશાં શાસ્ત્ર પ્રમાણે પરાક્રમ કરવું જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ઈતિ ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો

ધૂત નામના છઠ્ઠા અધ્યયનનો પાંચમો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં વિશુદ્ધિ માટે સંતોની સેવના અને અહંકારનો ત્યાગ બતાવ્યા છે.
 આ ઉદ્દેશકમાં નિર્વાણના સ્વરૂપને કેવી રીતે ચિત્તમાં ધારવું એ બતાવવા માટે મૃદુપણું,
 લઘુપણું અર્થાત્ નિષ્પન્નિગ્રહીપણું તેમજ આગમ મર્યાદા પર દૃઢ રહેવાથી મોક્ષ થય, એમ
 જણાવ્યું છે. પ્રસિદ્ધ એવા કંચન ને કામિનીને ત્યાગીને સંયમરત અને આત્મરત બનવા
 માટે પૂર્વકાળમાં લુપ્તા દેખાતા સંયમથી ગભરાઈ ન જવું, એવો ઉપદેશ કરીને સામે
 કાઠો હવે દૂર નથી એવો સાધકને અહિં ભગવંત ભરોસો આપે છે.

મૂલમ-ને ગિહેસુ વા ગિહતરેસુ વા, ગામેસુ વા ગામંતરેસુ વા નગરેસુ વા નગરંતરેસુ વા,
 જણવપ્પસુ વા જણવયંતરેસુ વા, ગામનચરંતરે વા ગામજણવયંતરે વા નગરજણવયંતરે વા
 સંતેગદ્દયા જણા લૂતગા ભવંતિ અદુષ્ઠા ફાસા ફુસંતિ તે ફાસે પુદ્ધે વીરો અદ્ધિયાસપ
 ॥ સ્વ. ૨૪૦ ॥

અર્થ -તે મુનિ, ઘરોની પાસે હોય કે ઘરોની અંદર હોય, ગામોની અંદર હોય કે ગામોની પાસે
 હોય, નગરોની અંદર હોય કે નગરોની પાસે હોય, જનપદોમાં હોય કે જનપદની પાસે
 હોય, ગામ કે નગરની પાસે હોય કે ગામ અને જનપદની વચ્ચે હોય, અથવા નગર અને

જનપદની વચ્ચે હોય, ત્યારે કેટલાક માણસો સંયમનો ધાત કરાવે તેવા ઉપસર્ગ કરનારા હોય છે, અથવા તો તેને પરિષ્કોનો અનુભવ થાય છે, તે અનુભવોથી સ્પર્શાઈને વીર પુરુષે તેને રહન કરી લેવા જોઈએ.

મૂલમ્-ઓપ સમિયદંમણે, દ્ય લોગસ્ત જાણિત્તા પાઈણં, પહીણં, દાહિણં, ઉદીણં આહ્કલ્લે, વિમ્મપ્પ કિટ્ટે વેયવી । સે ઉટ્ટપ્પસુ વા, અણુટ્ટપ્પસુ વા, સુસ્સન્નમાણેસુ પવેયપ્પ સંતિં વિરિં ઉપસમં, તિવ્વણં ભોયં પ્રજ્જાવિયં મહ્ધિયં લાઘવિયં અણ્ણસિય । સવ્વેત્તિં પાણાણં, સવ્વેત્તિં મૂયાણં, સવ્વેત્તિં રક્તાણં, સવ્વેત્તિં જીવાણં અણુવીહ મિલ્લુ ધમ્મમાહ્લિક્ખજ્ઞા ॥ સૂ. ૨૪ ॥

અર્થ:-તે સમ્યક્ દષ્ટિ તેજસ્વી મુનિએ વિશ્વ પ્રત્યે દયા અનુભવીને પૂર્વ દિશામાં, પશ્ચિમ દિશામાં, દક્ષિણ દિશામાં કે ઉત્તર દિશામાં દષ્ટિઓનો વિભાગ પાડીને ધર્મ કહે અને પ્રાચીન સિદ્ધાંત જાણનાર મુનિ ધર્મને સમજાવે, તે સંયમ લેવો. તત્પર માણસોને, કે તત્પર ન થયેલાઓને કે માત્ર સેવા કરનારાઓને શાતા, વિરતિ ઉપશમ, નિર્વાણ, મનશુદ્ધિ, સરલતા, મૃદુતા, અને અપરિશ્લેષણને દુભવ્યા વિના ધર્મનો ઉપદેશ કરે. સર્વ પ્રાણીઓનો સર્વ ભૂતોનો, સર્વ જીવોનો, અને સર્વ સત્ત્વોનો વિચાર કરીને મુનિ ધર્મનું વિવેચન કરે.

મૂલમ્-અણુવીહ મિલ્લુ ધમ્મમાહ્લિક્ખમાણે નો અત્તાણં આસાહજ્ઞા, નો પરં આસાહજ્ઞા નો અન્નાહં પાણાહં મૂયાહં જીવાહં સત્તાહં આસાહજ્ઞા સે આણાસાયપ્પ અણાસાયમાણે વજ્જમાણાણં વાણાણં મૂયાણં જીવાણં સત્તાણં જઠ્ઠા સે દીવે અસંદીણે પવં સે ભવહ સરણં મહામુણી ॥ સૂ. ૨૪૨ ॥

અર્થ:-સર્વ જાતોનો વિચાર કરીને, ધર્મોપદેશ કરનારો તે મુનિ ન તો પોતાના આત્માની આશાતના કરે, ન તો અન્યની આશાતના કરે, ન તો અન્ય જીવો, પ્રાણી, ભૂતો, અને સર્વોની આશાતના કરે. તે આશાતના ન કરનાર, આશાતનાની પ્રવૃત્તિમાં ન પડનારા, વધ પામનારા પ્રાણીઓ એકેન્દ્રિયાદિ, ત્રશકાય, સંશીજીવો, અને પંચેન્દ્રિયજીવોને માટે જે પ્રમાણે તે જલના ઉપદ્રવ રહિત એટ શરણુ રૂપ હોય છે, તેમ શરણુ રૂપ થાય છે, તેને મહામુનિ કહેવાય છે.

મૂલમ્-પવં સે ઉટ્ટપ્પ ઠિયપ્પા અણિહે અચ્છલે ચ્છલે અવહિલ્લેસે પગિવ્વપ્પ । સંઘાય પેસલં ધમ્મં દિટ્ઠિમં પરિવિવ્વુદે । તમ્હા સંગં તિ પાસહ ગંથેહિં ગઢિઆ નરા વિસન્ના કામક્કંતા તમ્હા લુહાઓ નો પરિવિત્તસિજ્ઞા, જસ્સિમે આરંભા સવ્વઓ સવ્વપ્પયાપ્પ સુપરિન્નાયા ભવંતિ જેસિમે લુત્તિણો નો પરિવિત્તસંતિ, સે વંતા કોહં ચ માણં ચ માયં ચ લોભં ચ પ્પસ તુટ્ટે ચિયાહિપ્પ સ્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૨૪૩ ॥

અર્થ:-આ પ્રકારે તે ઉદયમવંત મુનિ સ્થિર સ્વભાવનો, રાગદ્વેષ રહિત, વ્રતોમાં દૃઢ, ગામેગામ કરનારો, બહિરશાવ તજીને સંયમમા મગ્ન રહે છે, દષ્ટિવાળો મુનિ ધર્મને સુંદર જાણીને પાપોથી નિવૃત્ત થાય છે. તેથી તમે આસક્તિનું સ્વરૂપ જુઓ પરિશ્લેષોમા ગુંથાયેલા પુરુષો કામોથી ઘેરાઈને દુઃખ પામે છે. તેથી સંયમમાર્ગમાં ગભરાવું ન જોઈએ. જે મુનિને આ આરંભો સંપૂર્ણ

રીતે સર્વ વિગતથી સમજાયેલા હોય છે, જેને આ ધર્મબ્રંશ કરનારા પુરુષો ડરાવી શકના નથી. તે ક્રોધને, માનને, માયાને અને લોભને વમનાર હોય છે. તેને કર્મબંધથી મુક્ત તરીકે શાસ્ત્રોમાં દર્શાવેલો છે, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-કાયસ્ત્રિય ધ્યાનપાત્ર પસ સંગમસીસે, સે હુ પારંગમે મુળી, અવિદ્યમ્મમાણે પદગાથયટ્ટી કાલોચનીય કંચિજ્ઞ કાલં જાથ સરીરમેઝ ત્તિ વેમિ ॥ સ્ત. ૨૪૪ ॥

અર્થ:-કાયાના વિનાશનો ભય છૂટવો એને ખરેખર સંગ્રામનો અગ્રભાગ કહે છે. તે પરગામી મુનિ છે, કે જ્યાં સુધી શરીર પડે નહિ ત્યાં સુધી કષ્ટોથી ન ડરીને પાટિયાની જેમ ક્ષીણ થતાં પણ કાલ આવે ત્યારે કાલનું સ્વાગત કરે છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ છક્રો-ઉદ્દેશક પૂરો

મહાપરિણા નામનું સાતમું અધ્યયન વિચ્છિન્ન છે. એમ કહેવાય છે કે શ્રીમદ્ દેવર્દિગણીએ અનેક અમૃતકારિક વિદ્યાઓ સામાન્ય હાથમાં જશે તો હાનિ થશે એમ વિચારીને આ અધ્યયન છેડી દીધેલું છે.

તે ગમેતેમ હો, આપણને આખું અધ્યયન મળ્યું નથી એ ત્રુટી ચલાવીને શાસ્ત્રનો અભ્યાસ શ્રદ્ધા અને એકાગ્રતાપૂર્વક કરીને આપણે એ ખામીનો ગેરલાભ બને તેટલો ઓછો થાય એ રીતે વર્તવું જોઈએ.

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

વિમોક્ષ એટલે કર્મબંધોથી છૂટવું. સુખ્યત્વે લોભના ત્યાગને પણ મુક્તિ તરીકે એળખાય છે. કર્મના દલિકો છૂવની સાથે આશ્રવ પામીને બંધાઈ જાય તેને બંધ કહે છે, અને પ્રવૃત્તિઓનો સંવર થતાં તપશ્ચર્યાના કારણે કર્મો છૂટી પડી જાય છે તેને નિર્જરા કહે છે. એ નિર્જરા જ્યારે સંપૂર્ણ થાય છે, ત્યારે મોક્ષરૂપી રૂળ છૂવને પ્રાપ્ત થાય છે, આથી સ્વાભાવિક રીતે લોભનો ત્યાગ, ક્રોધનો ત્યાગ, ખોટા વિવાદોનો ત્યાગ, ઉંધી પ્રજ્ઞામાં મૂઠ બુદ્ધિનો ત્યાગ, તેમજ ભતિમાન પ્રાદાણ મહાવીરે કહેલ ધર્મ પરની નિષ્ઠા દૃઢ કરવાનો ઉપદેશ, આ પહેલા ઉદ્દેશકમાં મોક્ષના અંગ તરીકે આપે છે.

મૂલમ્-સે વેમિ સમગુન્નસ્સ વા અસમગુન્નસ્સ વા અસણં વા પાણં વા સ્વાહમં વા સાહમં વા વત્થં વા પહિગ્ગહં વા કમ્મલં વા પાયપુંહણં વા નો પાદિજ્ઞા નો નિમંતિજ્ઞા નો કુલ્લજ્ઞા વેયાવહિયં પરં આઢાયમાણે ત્તિ વેમિ ॥ સ્ત. ૨૪૫ ॥

અર્થ:-હું તે કહું છું, કે ભગવંત નામતથી વિપરીત એવા સુંદર વેશવાળા કે અસુંદર વેશવાળા સંન્યાસીને મુનિએ લેજન કે પાણી, સુખવાસ કે સુખડી, વસ્ત્ર કે પાત્ર, કંબલ કે પુંજણી, (અથવા બીજી સામગ્રી, આપવી નહિ, લેવાને આમંત્રણ આપવું નહિ, તેમજ આદર કરીને તેની સેવા વગેરે કરવી નહિ, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-ધુવં ચેયં જાણિજ્ઞા અસણં યા જાણ પાયપુહ્ણં યા લભિયા નો લભિયા, મુજ્ઞિયા નો મુજ્ઞિયા, પંથં ચિહ્નતા, ચિહ્નક્કમ્મ ચિધત્તં ધમ્મં જોમેમાણે સમેમાણે ચલેમાણે પહિવ્જા યા નિમંતિવ્જા યા કુજ્ઞા વેયાવહિયં પરં અણાદાયમાણે ત્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૨૪૬ ॥

અર્થ:-આ વસ્તુ નક્કી બાણી લેવી જોઈએ લોજનથી માડીને પાયપૂંજણી સુધીના પદાર્થો મેળવ્યા હોય ત્યારે, કે ન મેળવ્યા હોય ત્યારે, ઉપયોગમાં લીધા હોય ત્યારે, કે ઉપયોગમાં ન લીધા હોય ત્યારે, જો અન્ય ધર્મને સેવનાર મનુષ્ય, માર્ગ બદલાવીને આવે કે સાથે ચાલતો હોય, કે સામે આવતો હોય અને આ વસ્તુઓ આપે, એને માટે આમંત્રણ આપે અથવા સેવા વગેરે કરે તો મુનિ તેને આદર આપે નહિ, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-इहमेगेसिं आचारगोचरे नो सुनिसंते भवति ते इह आरंभट्ठी अणुवयमाणा “हण पाणे”, घायमाणा, हणओ याचि समणुजाणमाणा अदुवा अदिन्नमाययंति अदुवा घायाउ विउज्जंति ते जहा-अत्थि लोए नत्थि लोए, धुवे लोए, अधुवे लोए, साइए लोए, अणाइए लोए, सपज्जवसिए लोए, अपज्जवसिए कोए, सुकडेत्ति वा दुकडेत्ति वा कललाणेन्ति वा पावेत्ति वा साहुत्ति वा अमाहुत्ति वा, सिद्धिन्ति वा असिद्धिन्ति वा, निरपत्ति वा अनिरपत्ति वा ॥ स्व. ૨૪૭ ॥

અર્થ:-આ મનુષ્યલોકમાં કેટલાક પુરુષોને આચાર ને ગોચરનું સારી રીતે જાણપણું હોતું નથી. તેઓ અહિં એટલે સંયમમાં પણ આરંભને ઇચ્છનારા, પ્રાણને હણે એમ કહેનારા, પોતે પ્રાણઘાત કરનારા, અથવા તો ઘાતકને અનુમતિ આપનારા હોય છે. કાં તો તેઓ ન દીધેલી વસ્તુઓ ગ્રહણ કરે છે, અથવા તો ભિન્ન ભિન્ન પ્રકારની વાણી પ્રયોજે છે, આ લોક છે આ લોક નથી, લોક નિત્ય છે, લોક અનિત્ય છે, લોકને આદિ છે, લોક અનાદિનો છે, લોકને અંત છે, લોકને અંત નથી, આ સારું કામ છે, આ ખુરું કામ છે, આ કલ્યાણમય છે, આ પાપમય છે, આ લહું છે અને આ ખુરું છે જીવને સિદ્ધિ થાય છે, જીવને સિદ્ધિ હોતી નથી, અથવા તો નર્ક છે, અને નર્ક છે નહિ (આવા વિવિધ અભિપ્રાયો અજાણ મનુષ્યો એકાત સિદ્ધાંતના નિરૂપણ વખતે આપે છે).

મૂલમ્-जमिणं विपाडिवन्ता मामगं धम्मं पन्नवेमाणा इत्थवि जाणह अकस्मात् एवं तेसिं नो सुयक्खाप धम्मे नो सुवन्नते धम्मे भवइ। से जहेयं भगवया पवेइयं आसुपन्नेण जाणया पासया अदुवा गुत्ती वओगोचरस्स त्ति वेमि ॥ स्व. ૨૪૮ ॥

અર્થ:-વિધવિધ મતભેદવાળા જે આ મારા ધર્મને (ભૂલેચુકે) પણ નિરૂપે છે ત્યાં પણ તમારે સમજવું કે એ અકસ્માત છે (વિચારશૂન્ય રીતે છે) એ પ્રમાણે તેમનો ધર્મ સારી રીતે જાણવેલો નથી કે સારી રીતે સમજાવેલો પણ નથી. તે જ પ્રમાણે આ તીક્ષ્ણ પ્રજ્ઞાવાળા અને દર્શન-જ્ઞાનને ધારણ કરનારા ભગવંતે જાણવું છે, તે પ્રમાણે હું કહું છું અથવા તો વાણીના વિષયની આ શુદ્ધિ નિરૂપી છે, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-સંચત્ય સમ્મયં પાવં, તમેવ ઉવાહ્યકમ એવ મહં શિવેનો વિચારિષ, ગામે વા અદુવા રણે,
નેવ ગામે, નેવ રણે ધમ્મમાયાણહ પવેદયં માદાણેણ મદ્દમયા, જામા તિન્નિ ઉદાહિયા
જેસુ હમે આયરિયા સંવુજ્જમાણા બ્રમુટ્ટિયા, જે જિલ્લુયા પાવેદિં કમ્મેદિં અણિયાણા તે
વિચારિયા ॥ સુ. ૨૪૯ ॥

અર્થ:-સર્વત્ર પરવાદીઓએ પાપકર્મ સ્વીકાર્યું છે. તેને ઓળંગી જઈને આ મારો વિવેક સમજાવવામાં
આવ્યો છે. ગામમાં હો અથવા અરણ્યમાં હો અથવા ગામમાં પણ ન હો, અને અરણ્યમાં
પણ ન હો. મેં મતિમાન પ્રાણી મહાવીરે જે જણાવ્યું છે તેને ધર્મ સમજો. ત્રણ થામે
અથવા મહાવ્રતો લગવતે કહ્યા છે, જેમાં મગ્ન રહી આ આચાર્યો બોધ પામીને ઉદ્યમવંત
થયેલા છે, તેઓને નિદાન રહિત પુરુષો તરીકે સમજાવ્યા છે.

ટિપ્પણી:-અહીં ત્રણ થામ જણાવ્યા તેનું કારણ પ્રાચીન કાળમાં અપરિશ્રદ્ધ મહાવ્રતમા અસ્તેય અને
પ્રહ્લચર્ય સમાઈ જતાં હતાં. આમ અહિંસા, સત્ય અને અપરિશ્રદ્ધ એ રીતે ત્રણ મહાવ્રતો
ગણવાનો અત્યંત પ્રાચીન રિવાજ અહીં આ સૂત્રમાં દેખાય છે.

મૂલમ્-ઉદ્દં અહં તિગ્ગિયં દિસાસુ સવ્વઓ સવ્વાવંતિ ચ પં પાહિયક્કં જીવેદિ કમ્મસમારંભે પં
તં પરિન્નાય મેહાવી નેવ સયં પપ્પહિં કાપ્પહિં દંદં સમારંભિજ્ઞા નેવન્ને પપ્પહિં દંદં
સમારંભાવિજ્ઞા, નેવન્ને પપ્પહિં કાપ્પહિં દંદં સમારંભંતે વિ સમણુજાણેજ્ઞા, જેવડન્ને પપ્પહિં
કાપ્પહિં દંદં સમારંભંતિ તેતિ પિ વયં જ્ઞામો, તં પરિન્નાય મહાવી તં વા દંદં અન્નં
વા દંદં નો દંદંમી દંદં સમારંભિજ્ઞાતિ ત્તિ વેમિ । સુ. ૨૫૦ ॥

અર્થ:-ઉદ્ધવ દિશામાં, અથો દિશામાં તિરછી દિશામાં, એમ બધી બાજુએ, બધી દિશામાં,
પ્રત્યેક સ્થાને જીવો સંબંધે કર્મ બંધક સમારભ બરેબર છે, તે બાણીને પ્રાણપુરુષે ન તો આ
છ કાય સંબંધે દંડનો પ્રયોગ કરવો, ન તો આ છ કાય સંબંધે દંડનો પ્રયોગ અન્ય પાસે
કરાવવો, ન તો અન્ય કોઈ દંડનો સમારંભ કરે તેને અનુમતિ આપવી જે બરેબર દંડનો
પ્રયોગ કરે છે તેવા લિક્ષુઓથી પણ અમે લજ્જા પામીએ છીએ, તે બાણીને દંડથી ડરનાર
બુદ્ધિમાન તે દંડને કે અન્ય દંડને પ્રયોગે નહિ, એમ હું કહું છું.

ઇતિ પ્રથમ ઉદ્દેશક પૂરો

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશક

વિમોક્ષ અર્થાત્ કંદમાંથી છૂટવું. તેના સાધનો આ ઉદ્દેશકમાં વર્ણવાય છે, ગૃહસ્થ
મુનિને ઉદ્દેશીને આરંભ કરીને સામગ્રી મુનિને આપે તો મુનિએ લેવી નહિ. અથવા મુનિ
પર આક્રમણ કરે તો પણ અરક્ષા લયથી ધર્મમાંથી અલિત થવું નહિ, તેમજ ગૃહસ્થની કે
મિથ્યાત્વી શ્રમણની સેનાસુશ્રુષા તેણે કરવી નહિ, અને ધર્મમાં અવિચળ રહેવું. એવો ઉપદેશ
આ બીજા ઉદ્દેશકમાં આપવામાં આવ્યો છે.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ પરિક્કમિજ્જ વા ચિટ્ઠિજ્જ વા, નિસીહ્જ્જ વા તુયટ્ઠિજ્જ વા સુસાણંમિ વા સુન્નાગારંતિ વા ગિરિગુહંતિ વા રુક્ખમૂલંતિ વા હુરત્થા વા કઠિંચિ વિહરમાણં તં ભિક્ષું ઉવસંકમિત્તુ ગાહાવર્ષે વૃથા-આઠસંતો સમણા ! અહં સ્વલુ તવ અટ્ટપ અસણં વા પાણં વા સ્વાદ્દમં વા સ્વાદ્દમં વા વત્થં વા પઢિગ્ગહં વા કંવલં વા પાપપુજ્જણં વા પાણાઈં મુયાઈં જીવાઈં સત્તાઈં સમારદ્ધ સમુહિસ્સ કીયં પામિચ્ચં અચ્છિજ્જં અણિસટ્ઠં અભિદ્દં આદ્દટ્ટુ ચેવમિ આવસહં વા સમુસ્સિણોમિ સે ખુંજહ વસદ્દ, આઠસંતો સમણા ! ભિક્ષુ તં ગાહાવર્ષે સમણસં સવયસં પઢિયાદ્દસે આઠસંતો ! ગાહાવર્ષે નો સ્વલુ તે વયણં આદ્દામિ નો સ્વલુ તે વયણં પઢિજાણામિ, જો તુમં મમ અટ્ટપ અસણં વા ૪ વત્થં વા ૪ પાણાઈં વા ૪ સમારદ્ધ સમુહિસ્સ કીયં પામિચ્ચં અચ્છિજ્જં અણિસટ્ઠં અભિદ્દં આદ્દટ્ટુ ચેવસિ આવસહં વા સમુસ્સિણાસિ, સે વિરઝો આઠસો ગાહાવર્ષે । યયરસ અકરણયાપ ॥ સ્વ. ૧૫ ॥

અર્થ:- તે લિક્ષુ ફરતાં હોય, અથવા ઊભા હોય અથવા બેઠા હોય, કે સૂતા હોય, સ્મશાનમાં, શન્ય મકાનમાં, પર્વતની શુક્રમાં વૃક્ષના મૂળમાં, કે ખીલે કોઈ સ્થાને વિચરતાં હોય ત્યારે તેમની પાસે આવીને કોઈ ગૃહસ્થ કહે, “હે આયુષ્યમાન શ્રમણ, મેં ખરેખર તમારે માટે અન્ન કે પાણી, સુખડી કે સુખવાસ, વસ્ત્ર કે પાત્ર, કંબલ કે પાપુછણ પ્રાણીઓ, ભૂતો સત્ત્વો કે જીવોને હાણીને તમને ઉદ્દેશીને ખરીદીને, ઉધાર લઈને, નખળા પાસેથી આંચકી લઈને અથવા સહિયારી માલિકીની વસ્તુઓ લાવીને, આપણી સામે લાવીને આપને આપું છું, અથવા તો મકાન ચણાવું છું, તેને આપ લોગવો હે આયુષ્યમાન શ્રમણ, એમા તમે વસો ત્યારે લિક્ષુ તે પરિપકવ અને ભક્તિવાળા ગૃહસ્થને જવાબ આપે કે [અથવા તો મનભંગ થયા વિના સુદર વચનોથી લિક્ષુ તેને જવાબ આપે કે] હે આયુષ્યમાન ગૃહસ્થ, હું તમારા વચનને ખરેખર આદર આપી શકતો નથી. ખરેખર હું તમારા વચનને પાળી શકતો નથી, કારણ કે તમે મારા માટે લોજન વગેરે, વસ્ત્ર વગેરે પ્રાણો વગેરેને હાણીને, મને ઉદ્દેશીને, ખરીદીને, ઉધાર લઈને, આંચકીને, સહિયારી માલિકી હોય ત્યાં અનુમતિ ન લઈને, મારી સામે લાવીને, તમે આપો છો અથવા તો ઘર બધાવો છો, તે બાબતમાં હું વિરામ પામ્યો છું હે આયુષ્યમાન ગૃહસ્થ, તે ન કરવા માટે હું સંયમી થયેદો છું.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ પરિક્કમિજ્જ વા જાવ હુરત્થા વા કઠિંચિ વિહરમાણં તં ભિક્ષું ઉવસંકમિત્તુ ગાહાવર્ષે આયગયાપ પેહાપ અસણં વા ૪ વત્થં વા ૪ જાવ આદ્દટ્ટુ ચેવહ આવસહં વા સમુસ્સિણાહ ભિક્ષુ પરિઘાસેડં, તં ચ ભિક્ષુ જાણિજ્ઞા સહસન્નમ્મહયાપ પરવાગરેણં અન્નેસિં વા સુચ્ચા અયં સ્વલુ ગાહાવર્ષે મમ અટ્ટપ અસણં વા ૪ વત્થં વા ૪ જાવ આવસહં વા સમુસ્સિણાહ તં ચ ભિક્ષુ પઢિલેહાપ આગમિસા આણવિજ્ઞા અણાસેવણાપ સિ વેમિ ॥ સ્વ. ૨૫૨ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ સ્મશાન-રાજમાર્ગાદિમાં ફરતાં હોય, અથવા અન્યત્ર કોઈપણ જગાએ વસતાં હોય, તેમની પાસે આવીને ગૃહસ્થ પોતાની જ મેળે, પોતાની જ વિચારણાથી અન્ન-પાણી વગેરે

અથવા વસ્ત્ર-પાત્ર વગેરે, ત્યાંથી માંડીને એટલે સુધી કે લઈ આવીને સામે આવે, અથવા મકાન ખંધાવે, તે લિક્ષુના ઉપયોગને માટે તે આન કરે અને જો લિક્ષુ પોતાની ખુદ્ધિથી અથવા ખીજના કહેવાથી, અથવા ખીજની પાસેથી સાંભળીને, જાણી લે કે ખરેખર આ ગૃહસ્થ મારે માટે અન્ન-પાણી વગેરે વસ્ત્ર-પાત્ર વગેરે કે ઘર તૈયાર કરે છે, તો તે લિક્ષુએ વિચાર કરીને એમ જાણી આ વસ્તુનો ઉપયોગ હું નહિ કરું, એમ ગૃહસ્થને જણાવી દેવું, એમ હું કહું છું.

મૂલમ્-ભિક્ષુ ચ ચ્છલુ પુટ્ટા ના અપુટ્ટા વા જે હમે આહન્વ ગંથા વા ફુસંતિ સે હંતા ઢળહ, ચળહ, છિદંહ, દહહ, પચહ આલુંપહ ચિલુંપહ, સહસાકારેહ કિપ્પરામુસહ તે ફાસે ધીરે પુટ્ટો અઠિચાલ્પ, અદુચ્ચા આચાર ગાંચર-માહ્વત્તે તક્કિચાણં અણેલિસં અદુચ્ચા ચહ્ચુનીપ ગોચરસ્સ અણુપુવ્વેણ સમ્મ પઢિલેહપ આવત્તગુત્તે વુલ્લેદિં પયં પવેહ્યં ॥ સુ. ૨૫૩ ॥

અર્થ :-લિક્ષુને ખરેખર પૃથ્વીને કે પૃથ્વીના વિના જ, જે આ ગૃહસ્થો ધનનો ખર્ચ કરીને ઉપરોક્ત પદાર્થોનો પ્રસંગ પાડે છે અને લિક્ષુ ન સત્કારે તો (સાધુના આચારના અજાણ એવા તેઓ) લિક્ષુને આપણે મારીશું, એને મારો, એને પ્રહાર કરો, એને ઈજા કરો, એને છેદો, ખાળો, સંતાપ આપો, (પચાવો) એની પાસેથી આંચકી લ્યો, એનું સર્વસ્વ હરી લ્યો, એના પર એકાએક આક્રમણ કરો, તેને વિધવિધ પ્રકારે પીડા આપો, તેવા ઉપસર્ગો ધીર અથવા સમર્થ મુનિ આવી પડે ત્યારે સહન કરી લે અથવા (મામી વ્યક્તિ સમજી શકશે એમ લાગે તો) ચિતન કરીને સાધુના અજોડ આચાર અને તેની વ્યવસ્થા તેને સમજાવે. અથવા તો અનુક્રમે વચન શુદ્ધિથી નિયમોની વિગત તેને સમજાવે. (અથવા તો) યોગ્ય રીતે વિચાર કરીને આત્મશુદ્ધિ અથવા મૌન રહે જાગૃત પુરુષોએ આ જણાવ્યું છે.

મૂલમ્-સે સમણુન્ને અસમણુન્નસ્સ અસણં વા જાણ નો પાહ્વજ્જા નો નિમંતિજ્જા, નો કુજ્જા વેચાવહિયં પરં આઢાયમાણે ત્તિ વેમિ । અમ્મમાયાણહં પવેહ્યં માહણેણં મહમયા મમણુન્ને સમણુન્નસ્સ અહણં વા જાણ કુજ્જા વેચાવહિયં પરં આઢાયમાણે ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૫૪ ॥

અર્થ :-તે આચારવંત લિક્ષુ, શિથિલાચારી અથવા પરદર્શનીને અન્ન, પાણી વગેરે આપે નહિ, આપવાને નિમંત્રે નહિ, અથવા તેમનો આદર કરીને સેવા આકરી કરે નહિ, એમ હું કહું છું.

મતિમાન બ્રાહ્મણ મહાવીરે સમજાવેલો ધર્મ તમે જાણી લ્યો, કે આચારવંત મુનિએ ખીજ આચારવંત મુનિને આહાર-પાણી આપવા જોઈએ અને આદર કરીને તેમની સેવા આકરી કરવી જોઈએ, એમ હું કહું છું.

ઇતિ ખીજો ઉદ્દેશક પૂરો

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

આ ઉદ્દેશકમાં વિવેકયુક્ત સમદષ્ટિનો ભાવ સમજાવવા સૂત્રકાર જુદા જુદા સાધનો દર્શાવે છે. આ પરિષદ સહન કર્યા પછી જાગૃત પુરુષોનો સમાગમ, અથવા જાતિ સ્મરણાદિ

પોત નુ જ્ઞાન, અથવા કોઈ નિમિત્તને કારણે થતા તીવ્રબોધ ભિક્ષુને જાગૃતિને માટે અત્યંત ઉપયોગી છે, તેમ જણાવે છે. ઉપરાગની બાળતમા કોઈ કંઠાર વચ્ચે કહે, તો પણ તેને મધુર વચનોથી સમજાવવું, અને ધર્મબોધ કરવો એવો મુનિનો વહેવાર અહીં દર્શાવ્યો છે.

મૂલમ્-મહિમ્નેષાં વયસા વિ પમે સંવુદ્ધમાણા સમુદ્ઘટિયા સુચ્ચા મેઘાવી વયણં પંહિયાણં
 નિહામિયા, સમિથાપ ઇમે આરિર્ણિહ પવેદ્ધ તે અણવર્ગ્ગમાણા અણિવાળમાણા
 અપરિગ્ગહેમાણા નો પરિગ્ગહાવંતી સવ્વાવંતિ ચ ણં લોગમિ નિદાય દંદં પાણેહિ પાંચં
 કમ્મં અકુવ્વહા ણે ણ્ણ મહં અગથે વિચારિણ, ઓપ જુમ્મસ્સ સ્વેચ્છે ઉવ્વચાયં સ્વણ ચ
 નચ્ચા ॥ સુ. ૨૫૫ ॥

અર્થ:-કેટલાક બુદ્ધિમાન પુરુષો મધ્યમ વયમાં પણ ધર્મ સાલણીને કે પડિતોની પાસેથી અવધારીને સમ્યક્ પ્રજ્ઞા વડે ઉદયમવંત થઈને આર્થ અર્થાત્ પૂજ્ય પુરુષોએ જણાવેલો ધર્મ ખરાબર સમજનારા થાય છે. તેઓ અસયમી જીવનની ઈચ્છા કરતા નથી, પ્રાણીહિંસા કરતા નથી, પરિશ્રદ્ધિ ધારણ કરતા નથી, અને અપરિશ્રદ્ધિ રહે છે, તે સર્વ લોકમા પ્રાણીઓ પ્રત્યે કંડ તણ દઈને, પાપ કર્મ કરતા નથી, (આવા પુરુષો) રાગદ્વેષ રહિત મોક્ષના સ્વરૂપને જાણનાર તેમજ જન્મ-મરણની વિપત્તિ જાણીને, (પાપકર્મ કરતા નથી) તે મહાન નિશ્ચય છે એમ સમજાવેલું છે.

મૂલમ્-આહારોષચયા દેહા પરીસહ પમંગુરા, પાસહ પમે સર્વિં દિણ્ણિ પરિગિલાયમાણેહિ,
 ઓપ દયં પયદ્ધ, જે સંનિહાણ સત્થસ્સ સ્વેચ્છે સે મિદ્ધસુ કાલન્ને, બાલન્ને, માયન્ને,
 સ્વણન્ને, વિણયન્ને, સમયન્ને પરિગ્ગહં અમમાયમાણે કાલેણુદ્ઘાઈ અપહિન્ને હુહઓ છિત્તા
 નિયાઈ ॥ સુ. ૨૫૬ ॥

અર્થ:-આ શરીરો આહારથી વૃદ્ધિ પામનારાં છે, અને પરિશ્રદ્ધિથી ક્ષીણ થનારાં છે. કેટલાક લોકોને તમે બધી ઇદ્રિયોના વિષયોમા કાયર બનીને (સંયમમાથી કરમાઈ જતા બુદ્ધો) તેનાથી વિપરીત રાગદ્વેષ રહિત પુરુષ દયારૂપ સંયમનું પાલન કરે છે. જે સન્નિધાન કહેતા આવરણના શાસ્ત્રનો જાણકાર છે, તે ભિક્ષુ કાલનો જાણનાર છે, બલનો જાણનાર છે, માત્રાનો જાણનાર છે, યોગ્ય ક્ષણનો જાણનાર છે, વિનયનો જાણનાર છે, અને સિદ્ધાંતનો જાણનાર છે. પરિશ્રદ્ધિ પર મમતા દૂર કરીને યોગ્ય સમયે અનુષ્ઠાનો કરીને નિદાનરહિત રાગ અને દ્વેષ બંનેને છેદીને તે મોક્ષ પામે છે.

મૂલમ્-તં મિદ્ધસું સીયફાસ-પરિવેષમાણગાયં ઉવ્વસંકમિત્તા ગાહાવઈ વૂયા-આડસંતો ! સમણા !
 નો સ્વલુ તે ગામધમ્મા ઉવ્વહંતિ ! આડસંતો ગાહાવઈ ! નો સ્વલુ મમ ગામધમ્મા ઉવ્વહંતિ
 સીયફાસં ચ નો જ્ઞલુ અદ્દં સંચાપમિ અહિયાસિત્તપ, નો સ્વલુ મે કપ્પઈ અગણિકાયં
 ઉજ્જાલિત્તપ વા, પજ્જાલિત્તપ વા, કાયં આયવિત્તપ વા પયાવિત્તપ વા અન્નેતિ વા
 વયણાઓ, સિયા સ પયં વયંતસ્સ પરો અગણિકાયં ઉજ્જાલિત્તા પજ્જાલિત્તા, કાયં
 આયામિજ્જ પયાવિજ્જ વા તંધમિદ્ધ પહિલેદ્ધાપ આગમિત્તા આગવિજ્જા અણાસેવણાપ
 તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૫૭ ॥

અર્થ - તે મુનિ જ્યારે શરીરમાં ઠંડીનો અનુભવ કરતા હોય ત્યારે, તેની પાસે આવીને કોઈ ગૃહસ્થ કહે કે હે અયુધ્યમાન શ્રમણ! શું તમને ઈદ્રિયસમૂહના ધર્મો (વિષયના વિકારો) તો સંતાપતા નથીને? (ત્યારે લિક્ષુ જવાબ આપે) કે આયુધ્યમાન ગૃહસ્થ, મને ખરેખર વિષયના વિકારો સંતાપતા નથી. ખરેખર હું ઠંડીની વેદના સહન કરવાને માટે સમર્થ નથી. તેથી મારું શરીર કંપે છે) ખરેખર મને અગ્નિકાય પેટાવીને કે સળગતો રાખીને કાયાની આ તાપના-પ્રતાપના કરવી કલ્પતી નથી. બીજાના વચનથી પણ એમને કલ્પતું નથી કદાચને આમ બોલનાર લિક્ષુની કાયાને તે બીજો ગૃહસ્થ અગ્નિકાયને પેટાવીને, સળગતો રાખીને આતાપના યુક્ત કરે કે પ્રતાપના યુક્ત કરે તેનો વિચાર કરીને, તેનો ભાવ બ્રહ્માને આતુ સેવન હું નહિ કરું, એમ લિક્ષુ જણાવી દે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ ત્રીણે ઉદ્દેશક પૂરો

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો ચોથો ઉદ્દેશક

આગળના ત્રીણ ઉદ્દેશકમાં મુનિએ મનની સમતા રાખવી અને કુદરતના શીત-ઉષ્ણ વગેરે અનુભવોને સહન કરવા એવી તિતીક્ષા બતાવી. ઉપરાંત એક મોટી વાત કરી કે આ દેહ આહારથી વૃદ્ધિ પામનાર છે, અને પરિષદથી ક્ષીણ થનાર છે, તે જોઈને તેના પર મૂંઝાં પામ્યા વિના તેને સમભાવનું સાધન બનાવી દેવું આમ સંયમ અને દૃઢ સંકલ્પ દર્શાવ્યા પછી હવે એ જ દૃઢ સંકલ્પની વાત આગળ વધારીને લિક્ષુ પોતાના ધર્મ કરતાં પણ વધારે મર્યાદા પાળવા માગતો હોય તો તેમાં વિવકપૂર્વક હળવાપણું કરે ત્યાં ભગવંતની અનુમતી છે, એવું પ્રતિપાદન આ ઉદ્દેશકમાં છે.

મૂલમ્ જે મિશ્વરુ તિર્હિં વત્યેર્હિં પરિવુસિષ પાયચરત્યેર્હિં, તસ્સ ણં વો ઇવં ભવહ-વરત્યં વત્યં જાહસામિ, સે અહેરુણિજ્ઞાઈં વત્યાઈં જાહજ્ઞા, અહાપરિગ્ગહિયાઈં વત્યાઈં ધારિજ્ઞા, નો ધોહજ્ઞા નો ધોયરત્તાઈં વત્યાઈં ધારિજ્ઞા અપલિઓષમાણે ગામંતરેસુ ઓમચેલિષ, ઇયં રુ વત્યધારિસ્સ સામગ્ગિયં ॥ સૂ. ૨૫૮ ॥

અર્થ જે લિક્ષુ ત્રણ વસ્ત્રોથી અને ચોથા પાત્રવડે સયમનું પાલન કરે છે, તેને આવો સંકલ્પ થતો નથી “હું ચોથા વસ્ત્રની યાચના કરીશ.” તે લિક્ષુ હવે એષણીય વસ્ત્રોની યાચના કરે, અને ચોથા રીતે લીધેલા વસ્ત્રોને ધારણ કરે તે વસ્ત્રોને (રંગવા નિમિત્તે) ધૂએ નહિ, ધોઈને રંગેલા વસ્ત્રો ધારણ કરે નહિ, વળી વસ્ત્રોને [મોહપૂર્વક] સંતાડી રાખે નહિ. એક ગામથી બીજો ગામ જતારો તે મુનિ એ છી કિંમતવાળા છાણું મિનિ વસ્ત્રો ધારણ કરીને રહે. આ ખરેખર વસ્ત્ર-ધારીની સામગ્રી દર્શાવી છે.

મૂલમ્-અહ ધુણ ઇયં જાણિજ્ઞા-ઉપાહવકંતે સલ્લુ હેમંતે મેમ્હે પહિવન્ને અહાપરિજુન્નાઈં વત્યાઈં પમિટ્ઠવિજ્ઞા, અદુવા સંતરુત્તરે અદુવા ઓમચેલે અદુવા પાસાહે અદુવા અસલે લાવવીય આગમમાણે તવે સે અમિસમન્ગણ ભવહ, જમેયં મગવયા પવેહયં તમેવ અમિસમિચ્ચા સવ્વઞ્ઞો સવ્વત્તાપ સમ્મત્તમેવ સમમિ જાણિજ્ઞા ॥ સૂ. ૨૫૯ ॥

અર્થ:-હવે ત્યારે એ ભિક્ષુ એમ બાણુ કે ખરેખર હેમંત ઋતુ પસાર થઈ ગઈ છે અને ગ્રીષ્મ ઋતુ શરૂ થઈ ગઈ છે, ત્યારે પૂર્વે જૂનાં થયેલાં વસ્ત્રોને એ પરડી દે, અથવા તો અંતર વસ્ત્ર અને ઉત્તર વસ્ત્ર એમ બે વસ્ત્ર ધારણ કરે, અથવા તો મૂલ્યમા કે માપમા નાનું એવું વસ્ત્ર ધારણ કરે, અથવા એક વસ્ત્ર ધારણ કરે, અથવા અચેલ બને. (માત્ર લગભગ વસ્ત્ર ધારણ કરે જેમ હળવાપણાની પ્રાપ્તિ થાય તેમ વરતે તો તેને તપની પ્રાપ્તિ થાય છે જે પ્રમાણે આ ભગવંતે કહેલું છે તેને જ ખરાખર સમજીને સર્વ પ્રકારથી સંપૂર્ણ રીતે સંભાવને ઓળખી લેવો ઘટે.

મૂલમ્-જસ્ત્રા ણં ભિક્ષુસ્સ પવં મવા-પુટ્ઠો ચલ્લુ અહમંસિ નાત્તમહમંસિ સીયફાલં અદિયાસિત્તપ્પ સે વસુમં સન્વસમન્નાગયપન્નાણેણં અપ્પાણેણં કેદ્ અકલ્લયાપ આડટ્ટે તવસ્થિત્તણો હુ તં સેયં જમેગે વિહમાપ્પ તત્થાપિ તસ્સ કાલપરિયાપ સેડ્વી તત્થ વિ અંતિકારપ્પ, ઇચ્છેથં વિમોહાયત્તણં દિયં સુહં સ્વમં ગિસ્સેસં આણુગામિયં ત્તિ વેમિ ॥ સ્. ૨૬૦ ॥

અર્થ:-જે ભિક્ષુને ખરેખર એમ વિચાર થાય કે હું ખરેખર શીતના સ્પર્શથી કષ્ટ પામુ છું, અને ઠંડીનું હું બ સહન કરવા હું સમર્થ નથી, ત્યારે તે સંયમધન પુરુષ સમસ્ત જ્ઞાનબુદ્ધિથી વિચારીને અકાર્ય ન કરતા વ્યવસ્થિત રહે, અને કદાચિત દેહ પડી જાય તો ખરેખર તેઓ તપસ્વી છે, અને એ દેહનું પડવું શ્રેયસ્કર છે. જે કેટલાક ભિક્ષુઓ (મહાપાપમાં પડતાં અચવાને માટે) જે કેટલાક તપસ્વીઓ વૈખાનસ મરણનો (પડીને મરવું. ફાસી ખાવી, જલ સમાધ લેવી, વિષભક્ષણ કરવું આદિ મિથ્યા દષ્ટિના મરણોને) આશ્રય લે તો ત્યાં પણ તેને યોગ્ય સમયે મરણતુલ્ય સમજવું. તેવા સમયે તો તેમને સંસારનો અંત કરનાર છે, આ પ્રમાણે વિમોહનું એટલે મોહ ક્ષયનું સાધન એ મરણ હિતકારી, સુખકારી, સામર્થ્ય આપનાર, કલ્યાણકારી, અને પરદોષહિતકારી છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો પાંચમો ઉદ્દેશક

ધર્મોપકરણ વસ્ત્ર-પાત્રાદિ તેની પણ વિશેષ મર્યાદાનું કથન આગળના ઉદ્દેશકમાં થયું. કેટલીક પ્રતિજ્ઞાના પાલન માટે બાલમરણ સ્વીકારવું પડે તો તેને પણ નિર્મોહી મુનિને માટે પંડિતમરણ તુલ્ય છે, એમ જણાવ્યું. આ અન્ને વાતોને આ ઉદ્દેશકમાં આગળ વધારીને કહેવામાં આવે છે.

મૂલમ્-જે ભિક્ષુ દોઈં વત્થેઈં પરિવુસિપ પાયત્તપ્પઈં તસ્સ ણં જો પવં મહત્તરં ચલ્લુ અહસ્સામિ, સં અહેસણિજ્જાઈં વત્થાઈ જાઈજ્જા આપ પંચુ તસ્સ ભિક્ષુસ્સ સામગ્ગિયં-અહ પુણ પવં આણિજ્જા-ઉવાઈક્કંતે ચલ્લુ હેમંતે, ગિમ્હે પહિવણ્ણે, અહાપરિજુજ્ઞાઈ વત્થાઈ પરિટ્ઠવિજ્જા, અહાપરિજુજ્ઞાઈ પરિટ્ઠવિત્તા અદુવ સંતરુત્તરે અદુવા ઓમચેલે અદુવા પગસાટે, અદુવા અચેલે લાઘ વયં આગમમાણે તવે સે અભિસમન્નાગપ્પ મવઈ, જમેયં મગવયા પવઈયં તમેવ અભિસમિચ્છા સન્વત્તો સન્વત્તાપ સમ્મત્તમેવ સમભિજાણિયા

અર્થ:-જે ભિક્ષુ બે વસ્ત્રો અને ત્રીજું પાત્ર રાખીને સંયમમાં પ્રવૃત્ત છે તેને આવો વિચાર આવતો નથી: ‘હું ત્રીજું વસ્ત્ર યાચીશ.’ હવે વિધિપૂર્વક લેવાં યોગ્ય વસ્ત્રો તેણે યાચવા જોઈએ. ત્રીજી માઢીને એટલે સુધી કે આ પ્રમાણે ખરેખર તે ભિક્ષુની સામગ્રી છે. હવે જ્યારે તે ભિક્ષુ એમ જાણે કે હેમંત ઋતુ પસાર થઈ ગઈ છે, અને ગ્રીષ્મ ઋતુ શરૂ થઈ ગઈ છે, ત્યારે પૂર્વે જૂના થયેલાં વસ્ત્રોને તે પરડી દે, જૂનાં વસ્ત્રોને પરડીને તે અતર વસ્ત્ર અને ઉસર વસ્ત્રો ધારે અથવા તો ટૂંકા વસ્ત્રો ધારે, અથવા તો એક જ વસ્ત્ર ધારે, અથવા તો વસ્ત્ર રાખે જ નહિ આમ હળવાપણું પામનાર તેને તપની પ્રાપ્તિ થાય છે. જે આ ભગવંતે કહ્યું છે, એને જ ખરાખર સમજીને બધી રીતે સંપૂર્ણપણે સન્નતાનો ભાવ ઓળખીને (તેણે વર્તાવું જોઈએ.)

મૂલમ-જસ્ત પં મિદ્ધુસ્ત પ્વ મહ-પુટ્ઠો અવલો અહમંસિ ગાલમહમંસિ ગિહંતર-સંવમણં મિદ્ધાચરિયં ગમણાપ, સે પવં વયંતસ્સ પરો અભિહંડં અણં વા ૪ આહટ્ટુ દન્હજ્જા, સે પુજ્જામેવ આલોજ્જા-આરંસંતો । ગાહાવ ૬ । નો ચલુ ને કપ્પહ અભિહંડં અણં વા મુત્તપ કા ચાયપ ના અન્ને વા પ્યપ્પગારે ॥ સુ. ૨૬૨ ॥

અર્થ:-જે મુનિને ખરેખર એમ થાય છે કે હું રોગથી સ્પર્શાયેલો નિર્બળ છું, અને એક ધરમાથી બીજા ધરમાં ભિક્ષાચર્યા માટે જવાને હું સમર્થ નથી. તે આ પ્રમાણે બોલતો હોય ત્યારે બીજા કોઈ ગૃહસ્થ સામે લાવેલું અન્ન ને પાણી વગેરે લાવીને તેમ આપે ત્યારપહેલાં જ તેને કહી દે કે હે આયુષ્યમાન ગૃહસ્થ, મને ખરેખર સામે લાવેલું અન્ન-પાણી વગેરે આવાનું કે પીવાનું કલ્પતું નથી અથવા આ પ્રકારની અન્ય વસ્તુ મને કલ્પે નહિ.

મૂલમ-જસ્ત પં મિદ્ધુસ્ત અયં પગપ્પે અહં ચ ચલુ પરિન્નત્તો અપરિન્નત્તેદિ મિલાણો અગિદ્ધાણો અભિકંઠં સાહમ્મિયસં કીરમાણ વેયાવહિયં સાહજ્જિસ્સામિ, અહં વાચિ ચલુ અપરિન્નત્તો પરિન્નત્તસ્સ અગિદ્ધાણો મિલાણસ્સ અભિકંઠં સાહમ્મિયસં કુજ્જા વેયાવહિયં કરણાય આહટ્ટુ પરિન્નં અણ્ઠિલ્લસ્સામિ આહં ચ સાહજ્જાસ્સામિ ? આહટ્ટુ પરિન્નં અણ્ઠિલ્લસ્સામિ આહં ચ નો સાહજ્જાસ્સામિ, ૭. આહટ્ટુ પરિન્નં નો અણ્ઠિલ્લસ્સામિ આહં ચ સાહજ્જાસ્સામિ ૮. આહટ્ટુ પરિન્નં નો અણ્ઠિલ્લસ્સામિ આહં ચ નો સાહજ્જિસ્સામિ ૯. એવં સે આદાકિટ્ઠિયમેવધમ્મં સ્વમિજાણમાણે-સંતે વીરંપ, સુસમા-દિયલેસે તત્થાવી તસ્સ જાલપરિયાપ, સે તત્થાવિ વિમત્તિકારણ, ઇચ્છેયં વિમોહાયયણં દિયં સુહં સમં નિસ્સેસં આણુનામિયં ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૬૩ ॥

અર્થ:-જે સાધુને આવો પ્રકારનો આચાર હોય, કે હું ખરેખર કોઈને કંઈ કહું નહિ ત્યારે તેઓ મને કહે, અને હું જ્યારે રોગી હોઉં ત્યારે મારા નિરોગી સાધર્મિકો (મુનિઓ) ને કર્મ ક્ષય ઈચ્છીને મારી સેવાચારી કરે, તો હું એ સ્વીકારીશ, અને હું પણ ખરેખર એઓ મને કહે નહિ ત્યારે કહીને નીરોગી હોઈશ ત્યારે રોગી એવા સાધર્મિકની કર્મ ક્ષયની ઈચ્છાથી હું સેવા ચારી કરું તો મને એ કલ્પે. પ્રતિજ્ઞા લઈને હું અન્યને માટે આહાર લાવીશ, અને લાવેલો આહાર વાપરીશ. ૧. અથવા પ્રતિજ્ઞા લઈને હું અન્ય માટે આહારની ગવેષણા કરીશ. પરંતુ બીજાને લાવેલો આહાર વાપરીશ નહિ ૨. અથવા પ્રતિજ્ઞા લઈને હું

અન્ય માટે આહાર ગવેષણા કરીશ નહિ પણ તેનું લાવેલું વાપરીશ. ૩. અથવા પ્રતિજ્ઞા લઈને ન તો હું આહાર ગવેષણા કરીશ કે ન તો હું અન્યના લાવેલા આહાર આદિ વાપરીશ. ૪.

આ પ્રમાણે જે પ્રમાણે સ્વીકાર્યો હોય તેવા ધર્મને આરાધતા આરાધતાં તે મુનિ શાંત લાવે, વૈરાગ્ય લાવે, સારી રીતે સમાધિયુક્ત લેશ્યાએ સહિત મરણ પામે તો ત્યાં પણ તેને કાળ પ્રાપ્ત મરણ જેવું સમજવું. તેને ત્યાં પણ તે સંસારનો અંત કરનાર છે, એટલે એ મોહક્ષયનુ સ્થ ન છે, હિતકારી છે, સુખરૂપ છે, સામર્થ્ય વધારનાર છે, કલ્યાણરૂપ છે અને પરલોકમાં સહાયક છે, એમ હું કહું છું.

ધર્મિ પાંચમો ઉદ્દેશક પૂરો

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો છઠ્ઠો ઉદ્દેશક

શરીર એ મોક્ષમાર્ગનું સાધન છે, છતાંયે એ શરીરને વહન કરવું પણ અશક્ય બને અને ધર્મનું પાલન કરવામાં એ સહાયબૂત ન બને ત્યારે એ શરીરનો હર્ષપૂર્વક ત્યાગ કરવા માટે સાધક તૈયાર રહે છે આવી મૃત્યુને જીતવાની ભાવના અહીં અનશન મતમાં દર્શાવવામાં આવી છે.

મૂલમ્-જે ભિક્ષુ યગેણ વત્થેણ પરિવુલ્લિપ્પ પાચવિર્હિયણ, તસ્સ ણં નો एवं ભવ્હિં વિહિયં વત્થં જાહિસ્સામિ, સે અહેસણિજ્જં વત્થં જાહિજ્જા, આહાપરિગઢિયં વત્થં ધારિજ્જા, જાવ ગિમ્હે પઢિવન્ને અહાપરિવુન્નં વત્થં પરિટ્ઠવિજ્જા અદુવા યગ્ગાહે, અદુવા અચેલે લાઘવિયં આગમમાણે જાવ સમ્મસમેવ સમભિજાણિયા । જસ્સ ણં ભિક્ષુસ્સ एवं ભવ્હિં-યગે અહમંસિ, ન મે અત્થિ કોહિ, ન યાહમવિ કસ્સ ચિ, एवं સે યગાગિણમેવ અપ્પાણં સમભિજાણિજ્જા, લાઘવિયં આગમમાણે તવે સે અભિસમન્નાગપ ભવ્હિં જાવ સમભિજાણિયા ॥ સ્. ૨૬૪ ॥

અર્થ:-જે ભિક્ષુએ એક વસ્ત્ર અને બીજું પાત્ર રાખવાની મર્યાદા કરી છે, તેને આવો વિચાર આવતો નથી: “ હું બીજા વસ્ત્રની યાચના કરીશ.” તે વિધિપૂર્વક લેવા યોગ્ય વસ્ત્રની યાચના કરે, અને યોગ્ય રીતે સ્વીકારેલું વસ્ત્ર ધારણ કરે. ત્યાંથી માંડીને એટલે સુધી કે ગ્રીષ્મ ઋતુ શરૂ થાય ત્યારે, પૂર્વે જૂના થયેલા વસ્ત્રોને પ ડી દે. અથવા તો એક વસ્ત્રવાળો તે રહે, અથવા તો અચેલ બની બંધ. આમ હળવાપણું પામતો સમતા ભાવને ઝોળખીને ધર્મ આચરે.

હવે જે ભિક્ષુને આવો વિચાર આવે છે કે હું એકલો છું. કેઈ પણ માફ નથી, હું પણ કેઈનો નથી, આ પ્રમાણે તેણે પોતાના આત્માને એકલો જ બાળી લેવો જોઈ એ (સેવાનો વિનિમય બંધ કરવો જોઈ એ). આમ હળવાપણું પામતાં તેને તપશ્ચર્યા પ્રાપ્ત થાય છે. ત્યાંથી માંડીને એટલે સુધી કે સમતા ભાવને ઝોળખીને ધર્મમાં પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈ એ.

ટિપ્પણી-“જસ્સ ણ ભિક્ષુસ્સ” થી શરૂ થતો પાઠ ઘણી પ્રતોમાં દેખાતો નથી, પરંતુ થોડી પ્રતોમાં જોવામાં આવતો હોવાથી તેનો અર્થ અહીં દર્શાવ્યો છે.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા મિક્ષુણો વા અભણં વા ધ આહારમાણે નો વામંઓ હણુયાઓ વાહિણં
 હણુયં સંચારિજ્ઞા આલાપમાણે, વાહિણાઓ વામં હણુયં નો સંચારિજ્ઞા આલાપમાણે,
 સે અણાસાપમાણે લાઘવિયં આગમમાણે તવે સે અભિસમન્નાગપ મથક, જમેયં મગવયા
 પવેશ્યં તમેય અભિસમિચ્ચા સવ્વઓ સવ્વત્તાપ સમ્મત્તમેય સમભિજાણિયા ॥ સુ. ૨૬૫ ॥

અર્થ :-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીએ આહાર વગેરે ખાતાં ખાતા સ્વાદ દેતાં હાખા જડખામાંથી જો
 આહારને જમણા જડખામાં ફેરવે નહિ, તેમજ જમણા જડખામાંથી સ્વાદ દેતાં હાખામાં
 ફેરવે નહિ, તો આ રીતે સ્વાદનો ત્યાગ કરતાં 'હળવાપણું' પામતા તેને તપની પ્રાપ્તિ થાય છે.
 જે પ્રમાણે આ લગવતે જણાવ્યું છે તેને બરાબર સમજીને સર્વ રીતે સંપૂર્ણપણે સમતા
 ભાવનું પાલન કરીને ધર્મ આચરવો જોઈએ.

મૂલમ્-જસ્સ પં મિક્ષુસ્સ પવં મથક-સે મિલામિ ચ ચલુ અહં હમંમિ સમપ, હમં સરીરગં
 અણુપુવ્વેણ પરિચક્ષિત્તપ, સે અણુપુવ્વેણ આહારં સંચારિજ્ઞા, અણુપુવ્વેણ આહારં સંચારિજ્ઞા
 કક્ષાપ પયણુપ કિચ્ચા સમાહિયચ્ચે ફલગાવયટ્ટી ઉટ્ઠાય મિક્ષુ અભિનિવ્વુડચ્ચે
 અણુપવિસિત્તા ગમં વા નગરં વા સેહં વા યવ્વહ વા મંદવં વા, પટ્ટણં વા દોણમુહ વા,
 અગરં વા, અરુમં વા સન્નિવેસં વા નેગમં વા રાચહાણિં વા તણાઈં જાહજ્ઞા, તણાઈં
 જાહજ્ઞા સે તમગ્રાપ પગંતમય કકમિજ્ઞા, પગંતમયકમિત્તા મપ્પંદે, અપ્પવાણે, અપ્પવીપ,
 અપ્પહરિપ, અપ્પોસે, અપ્પોદપ, અપ્પુત્તિગપણગદગમટ્ટિયમકકઢાસંતાણપ પહિલેહિય
 ૨ પમજ્ઞિય ૨ તણાઈં સંચારિજ્ઞા, તણાઈં સંચારિતાં અત્થવિ સમપ અત્તરિયં કુજ્ઞા તં સચ્ચં
 સચ્ચવઈં ઓપ તિન્ને છિન્નકહંકહે અઈયટ્ઠે અણાઈંપ, ચિચ્ચાણ મેઠરં કાચં સંવિહુય
 ચિચ્ચરુવે પરીસહોવસગે અસ્સિં ચિસ્સંભણયાપ મેલ્લમણુચિન્ને તત્થાવિ તસ્સ કાલપરિચાપ
 જાચ આણુગામિયં ત્તિ વેમિ ॥ સુ. ૨૬૬ ॥

અર્થ :-ખરેખર જે લિક્ષુને આ પ્રમાણે વિચાર આવે છે, કે ખરેખર હું આ સમયે આ શરીરને
 તેની યાત્રાના અનુક્રમમાં ધારણ કરી શકતો નથી, તો તેણે અનુક્રમે આહાર ઘટાડી નાખવો,
 અનુક્રમે આહાર ઘટાડી નાખીને, કપાયો હુંખા કરીને લેશ્યાઓને સમાધિમાં સ્થિર
 કરીને, ફલકની માફક રહેવાનો કલ્પ સ્વીકારીને લિક્ષુ જેને શરીરનો ત્યાગ કરવો હોય,
 તેણે ગામમાં કે નગરમાં, ગામડામાં કે કસબામાં, નાના ગામમાં કે નગરમાં, ખંદર
 પાસે કે ખાણ પાસે, આશ્રમના સ્થાનમાં કે યાત્રા સ્થાનમાં, વ્યાપારી સ્થળમાં અથવા
 રાજધાનીમાં, પ્રવેશીને તેણે તરણાની યાચના કરવી જરણાની યાચના કરીને તે લિક્ષુએ
 તેને લઈને એકાંત સ્થળમાં પહોંચી જવું, ત્યાં પહોંચીને ઇંડા રહિત, પ્રાણ રહિત, ખીજ
 રહિત, લીલી હરિયાળી રહિત, જળ રહિત અને ઓમ રહિત, તેમજ કીડી-મકોડી રહિત,
 કુગ રહિત, લીની માટી રહિત, તેમજ કરોળિયાના બળા રહિત સ્થાનને નિરખી નિરખીને
 પૂંછ પૂંછને, તરણાઓ ત્યાં બિછાવે અને તરણાં બિછાવીને ધ્વજિત મરણ સ્વીકારે.

તે સત્ય રૂપ મરણ માટે, સત્યવાદી, તેજ સ્વરૂપ, તરી ગયેલો, મનની બળ
 છેદનારો, નવા બંધનો આરંભ ન કરનારો, અનેક પ્રકારના પરિપક્વ ઉપસર્ગને અને દેહને

તેણે કંઈને ખાંખેરીને આ સર્વજ્ઞ આગમમાં શ્રદ્ધાચુક્ત મનથી લય'કર આચરણ કરે છે. તેમાં પણ તેને સ્વાશાવિક મગ્ણ આપ્યું એ પ્રમાણે જ કૃણ સમજવું. તે તેને માટે પરલોક હિતકારી છે, એમ હું કહું છું.

ઈતિ છકો ઉદ્દેશક પૂરો.

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો સાતમો ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં ઈગિત મરણ દર્શાવ્યું. હવે ઉચ્ચ શ્રેણીની ભૂમિકાઓ અથવા પ્રતિભાઓનો ઉલ્લેખ કરીને પાદોપગમન નામનો સંચારક આ અધ્યયનમાં નિરૂપવામાં આવશે. ઈગિત મરણ કરતાં પાદોપગમન મરણ વધારે ભીંચો ત્યાગ માગે છે.

મૂલમ-જે મિશ્રણ અચેલે પરિવૃત્તિષ્ઠ તસ્ત નં મિશ્રણસ્ત પવં મયદ્-ચાપ્તિ અહં તળપાસં અદિયાસિત્તપ, સીયપાસં અદિયાસિત્તપ, તેડપાસં અદિયામિત્તપ, - દંભમસગપાસં અદિયાસિત્તપ, પગચરે અન્નેચરે વિરુદ્ધરૂપે પાસે અદિયાસિત્તપ દિરિપદિચ્છાચણં ચડહં નો સંચાપ્તિ અદિયાસિત્તપ, પવં સે કપ્પદ્ કદિવંધણ ધારિત્તપ. અદુષ્ઠા તત્થ પરમ્મકમંતં મુજ્જો અચેલં તળપાસા ફુસન્તિ, સીયપાસા ફુસન્તિ, તેડપાસા ફુસન્તિ, દંભમસગપાસા ફુસન્તિ, પગચરે અન્નેચરે વિરુદ્ધરૂપે પાસે અદિયાસેદ્, અચેલે લાઘવિયં લાગમલાણે જાવ સમમિજાણિયા ॥ સુ. ૨૬૭ ॥

અર્થ:-જે લિક્ષુ અચેલ થઈને સંયમ પ્રવૃત્તિ કરતો હોય, તે લિક્ષુને જો હવે ગામ વિચાર આવે. હું તમણાંનો સ્પર્શો સહન કરવા માટે સમર્થ છું, ટાઢનો અનુભવ સહન કરવાને માટે સમર્થ છું, ગરમીનો અનુભવ સહન કરવાને માટે સમર્થ છું, ડાસ અને મચ્છરોનો સ્પર્શ સહન કરવાને હું સમર્થ છું આમાથી એક સ્પર્શ કે અન્ય સ્પર્શ કે વિધવિધ સ્પર્શોનો અનુભવ કરવાને હું સમર્થ છું, પરંતુ હું લબ્બ વસ્ત્રનો ત્યાગ સહન કરવાને સમર્થ નથી. (લબ્બની વૃત્તિને હું છૂટી શકતો નથી.) એ પ્રમાણે થાય તો તેને કટિવસ્ત્ર ધારણ કરવું કદપે છે (ઓઢપટ્ટો ધારણ કરવો કદપે છે) અથવા ત્યાં સંયમમાં પરાક્રમ કરતાં વારંવાર તે અચેલને તૃણના સ્પર્શો સ્પર્શે છે, ટાઢના અનુભવો સ્પર્શે છે, ગરમીના અનુભવો સ્પર્શે છે, ડાસ અને મચ્છરના અનુભવો સ્પર્શે છે, તેમાનો એક અથવા બીજો અથવા વિવિધ અનુભવોને તે સહન કરે છે ત્યાં અચેલ પુરુષે હળવાપણાનો વિચાર કરીને ત્યાંથી માંડીને એટલે સુધી કે સમભાવને યોગબીને પ્રવૃત્તિ કરવી જોઈએ.

મૂલમ-જસ્સ નં મિશ્રણસ્ત પવં મયદ્-અહં ચ ચલુ અન્નેસિ મિશ્રણં અસણં વા ૪ આહદ્દુ દ્વદ્વસ્સામિ આહદં ચ સાહજ્જિસ્સામિ ૧. જસ્સ નં મિશ્રણસ્ત પવં મયદ્-અહં ચ ચલુ અન્નેસિ મિશ્રણં અસણં વા ૪ આહદ્દુ દ્વદ્વસ્સામિ આહદં ચ નો સાહજ્જિસ્સામિ ૨. જસ્સ નં મિશ્રણસ્ત પવં મયદ્-અહં ચ ચલુ અસણં વા ૪ આહદ્દુ નો દ્વદ્વસ્સામિ આહદં ચ સાહજ્જિસ્સામિ ૧. જસ્સ નં મિશ્રણસ્ત પવં મયદ્-અહં ચ ચલુ અન્નેસિ મિશ્રણં અસણં વા ૪ આહદ્દુ નો દ્વદ્વસ્સામિ આહદં ચ નો સાહજ્જિસ્સામિ ૨. અહં ચ ચલુ તેણ

અહારિત્તેણ અહેસણિજ્જેણ અદ્ધાપરિગ્ગહિણ અસણેણ વા ૪ અભિકંઠ સ્વાહમ્મિયસ્સ
કુજ્ઞા વેચાવહિયં કરણાપ, અહં ણવિ નેણ અહારિત્તેણ અહેસણિજ્જેણ અદ્ધાપરિગ્ગહિણ
અસણેણ વા ૫ણેણ વા ૪ અભિકંઠ સ્વાહમ્મિયસ્સ કીરમાણં વેચાવહિયં સ્વાહિજ્જિસ્સામિ
લાઘવિયં આગમમાણે જાવ સમ્મત્તમેદ્ધ સમ્મિજ્ઞાણિય ॥ સૂ. ૨૨૮ ॥

અર્થ:-જે ભિક્ષુને આ પ્રમાણે કદપ હોય છે, બુદ્ધે બુદ્ધે કદપ એટલે મર્યાદા હોય છે કે હું
ખરેખર ખીજા ભિક્ષુઓને અન્ન-પાણી લાવીને આપીશ અને તેમનું લાવેલું હું
ઉપયોગમાં લઈશ. ૧

જે ભિક્ષુને આ પ્રમાણે મર્યાદા હોય છે કે હું ખરેખર ખીજા ભિક્ષુઓને અન્ન-પાણી-
વસ્ત્રાદિ લાવીને આપીશ, પણ તેમનું લાવેલું ઉપયોગમાં લઈશ નહિ. ૨.

વળી જે ભિક્ષુને એવી મર્યાદા હોય છે કે હું અન્ય ભિક્ષુઓને અન્ન, વસ્ત્રાદિ લાવીને
આપીશ નહિ, પણ તેમનું લાવેલું ઉપયોગમાં લઈશ. ૩.

વળી જે ભિક્ષુને એવી મર્યાદા હોય છે કે હું ખરેખર અન્ય ભિક્ષુઓને ન નો અન્ન
વસ્ત્રાદિ લાવી આપીશ, ન તો તેમના લાવેલનો હું ઉપયોગ કરીશ ૪.

હું તે યોગ્ય રીતે ખચેલા, યોગ્ય વિધિથી ગ્રહણ કરેલા અને યોગ્ય રીતે એષણીય
તે આહારાદિથી નિર્જરાના હેતુએ મારા સમાન ધર્મી મુનિઓની સેવાચક્રી કરું તો તે મારે
કરવી કદપે, અથવા તો મારા પ્રત્યે પણ તેઓ ખચેલા એષણીય વિધિપૂર્વક સ્વીકારેલા અન્ન-
વસ્ત્રાદિથી જો નિર્જરા હેતુએ સેવા કરવાનો ભાવ બતાવે તો હું તેનો ઉપયોગ કરીશ.
આ પ્રમાણે હળવાપણું વિચારીને સમતા ભાવને ઝોળખીને તેણે સંયમમાં પ્રવૃત્તિ કરવી.

મૂલમ્-જસ્સ ણં મિક્કલુસ્સ एवं મચ્છ-સે ગિલામિ ચલુ ઇહંદ્દમ્મિ સમપ, હમં સરીરગં અણુપુલ્લેણ
પરિવહિતપ, સે અણુપુલ્લેણ આહારં સંવટ્ટિજ્ઞા, આહારં સંવટ્ટિજ્ઞા કાપાપ પયણુપ કિચ્છા
હમાહિયચ્ચે ફલગાજ્યટ્ઠી ઉટ્ઠાય મિક્કલુ અભિભિવ્વુહચ્ચે અણુપવિલિત્તા ગામં વો નગરં
વા જાવ રાયહાણિ વા તળાઈં જાહ્જા, જાવ સંથરિજ્ઞા દ્વિત્થવિ સમપ કાયં વ જોગં વ
ઈરિયં વ પચ્ચક્રસાહ્જા, તં સચ્ચં સચ્ચાવાઈ ઓપ તિન્ને છિન્નકહંકહે આહ્યટ્ઠે
અણાઈપ, ચિચ્ચાણં મેઝરં કાયં સંધિહ્વણિય ચિરુપરુવે પરિસહોવસગ્ગે અસ્સિં સિસ્સંભણયાપ
મેરવમણુચિન્નેતત્થવિ તસ્સ કાલપરિયાપ, સે વિ તત્થ વિગ્ગત્તિકારપ, હચ્ચેયં વિમોહાયયણં
હિયં સુહં સમં નિસ્સેસં આણુગામિયં ત્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૨૬૯ ॥

અર્થ:-જે ભિક્ષુને એમ વિચાર થાય છે, કે ખરેખરા આ સમયે આ શરીરની અનુક્રમે પરિવહન
કરવાને માટે હું સમર્થ થતો નથી, તે ભિક્ષુએ અનુક્રમે આહારને ઘટાડી દેવો, આહાર
ઘટાડીને કષ થેને દુર્ગંજ બનાવીને લેશ્યાઓમાં સમાધાનવાળો, ફલકની માફક સ્થિતિ કરનારો
તે ભિક્ષુ જેની સમતા ભાવવાળી લેશ્યા છે એવો, પ્રવૃત્ત થઈને, ગામ-નગર કે રાજધાની
વગેરેમાં પ્રવેશીને તરણાંઓની યાચના કરે, ત્યાંથી માંડીને એટલે સુધી કે હવરહિત
સ્થાનમાં તેને પાથરે. અહીં પણ આ સમયે પણ તેણે કાયાના યોગ અને હાલવા-ચાલવાના

પચ્ચખાણુ લેવા જોઈએ. તે સત્ય એવા પાદોપગમન સંથારાનું અવલંબન કરનાર સત્યવાદી, તેજસ્વી, તરી ગયેલો, સંસાર વિકલ્પોને છેદનારો, મોક્ષપર્યાપનો આદિ ઇચ્છનારો અને કર્મબંધ પર્યાય નવો ન બાધનારો તે મુનિ આ ક્ષણભંશુર કાયાને તજીને વિધવિધ પ્રકારના પરિષદ ઉપસર્ગોને અવગણીને આ અનુષ્ઠાનમાં ભરોસો રાખીને ભયંકર અનુષ્ઠાન આચરે છે ત્યાં પણ તેને સ્વાભાવિક સમયે આવતાં મરણ તુલ્ય સમજવું. તેણે મરણ પણ તેને સંસારનો અંત કરનાર નિવડે છે. એ પ્રમાણે આ મોહ ક્ષયનું કારણ છે, હિતકારી છે, સુખકારી છે, કરવા યોગ્ય છે, કલ્યાણકર છે, અને પરલોકને લાભકારી છે, એમ હું કહું છું.

ઈતિ સાતમો ઉદ્દેશક પૂરો

વિમોક્ષ નામના આઠમાં અધ્યયનનો આઠમો ઉદ્દેશક

આગળ જે સંથારાના પ્રકાર વર્ણવ્યા, તેજ પ્રકારને આ ઉદ્દેશકમાં છંદોમય થીકતમાં વિગતથી વર્ણવવામાં આવે છે. આમ અનશ્ન વિધિની સાધનાની સૂક્ષ્મ બાબતો એ આ ઉદ્દેશકનો વિષય છે

મૂલમ્-અનુષ્ટુપન્દ્-અણુપુન્વેળ વિમોહાઈં, જાઈં ધીરા શમાસજ્જ ।

વસુમન્તો મહ્મન્તો, સન્નં નચ્ચા અણેલ્લિસં ॥ ૧ ॥

દુષિહંપિ વિદ્ધિજ્ઞાણં, વુદ્ધા હમ્મસ્સ વારગા ।

અણુપુન્વીહ સંસ્થાપ આરમ્ભાઓ તિહદ્દહ ॥ ૨ ॥ ॥સૂ. ૨૭૦॥

અર્થ:-અનુક્રમે મોહક્ષયના સાધનો લકતપરિણા, ઇગિતમરણ અને પાદોપગમન આદિ સંલેખણનો વિધિ. જેને આશરીને ઉત્તમ ચરિત્રવાળા ને ગતિમાન પુરુષો બધું અન્નેડ અનુષ્ઠાન બાણીને, જે પ્રકારે તપને બાણીને, બચત બનેલા એવા ધર્મના પારગામી પુરુષો અનુક્રમે તેને સમજીને આરંભમાંથી છૂટા થઈ બચે છે

મૂલમ્-કસાપ પયણ્ કિચ્ચા, અપ્પાહારે તિતિક્કપ ।

મહ મિક્કલ્લ ગિલાહ્વજ્જા, આહારસ્સેવ અન્તિયં ॥ ૧ ॥

જીવિયં નિમિકંચિજ્જા, મરણં જો વિ પત્થપ ।

દુહકોડવિ ન સજ્જિજ્જા, જીવિપ મરણે તદ્દા ॥ ૪ ॥ ॥સૂ. ૨૭૧॥

અર્થ:-કષાયો દુર્બળ કરીને, આહારને અલ્પ કરતો થકો મુનિ જ્યારે આહારની બાબતમાં જ મુંઝાવા માંડે, ત્યારે તિતિક્ષા કરે. એ મુનિ જીવતરની તિવ્ર તૃષ્ણા રાખે નહિ, તેમ મરણને માટે માંગણી કરે નહિ. આમ બંને બાબતમાં તે આસક્તિ કરે નહિ. તે મુનિએ જીવતરની બાબતમાં કે મરણની બાબતમાં અભિલાષા રાખતી નહિ.

મૂલમ્-મજ્જત્થો નિજ્જરાવેહી, સમાહિમણુપાલ્લપ ।

અન્તો વહિં વિહસિસજ્જ, અજ્જત્થં સુધ્ધમેસણ ॥ ૫ ॥

જં કિંચુવક્કમં જાણે, આરુલ્લેમસ્સમપ્પણો ।

તસ્સેવ અન્તરહ્વાપ, ચિપ્પં સિન્ધિજ્જ પણ્ડિપ ॥ ૬ ॥ ॥સૂ. ૨૭૨॥

અર્થ :-મધ્યસ્થ દેહને નિર્ગુની અભિલાષાએ તે લિહુએ સમધિલાભનું સ્વતંત્ર સેવન કરવું જોઈએ, આંતરિક કષાય અને બાહ્ય ઉપાધિ છોડીને શુદ્ધ અધ્યાત્મનું ગવેષણ કરવું જોઈએ. પોતાના આયુષ્યના કલ્યાણને જો કંઈ સાધન ઠારા પ્રારભ થયેલો બહુચો હોય તે જ સાધનને પાંડિત પુરુષ સંલેખણના મધ્યસમયમાં જલ્દીથી શીખી લે.

મૂલમ્-ગામે વા જદુવા રણે, ચંડિલં પઢિલેહિયા ।

અપ્પપાણં તુ વિજ્ઞાય, તળાઈં સંચરે મુળી ॥ ૭ ॥

અળાહારો તુયદ્વિજ્ઞા, પુટ્ટો તત્થહિયાસપ ।

નાદ્વેલં ઉવચ્ચરે, માણુસ્સેહિં વિ પુટ્ટપ ॥ ૮ ॥ ॥સૂ. ૨૭૩॥

અર્થ :- ગામમાં અથવા અણ્યમાં, જીવરહિત સ્થાનને જોઈને, તે સ્થાનને જીવોરહિત બાણીને, મુનિ ત્યા તૃણની શૈયા પર આરામ કરે, અને ઉપસર્ગોને સ્પર્શ થાય તો ત્યા તે સહન કરે. મનુષ્યના (અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ) ઉપસર્ગો આવી પડતાં તે સંયમની મર્યાદાને લોપે નહિ.

મૂલમ્-સંસપ્પગા ચ જે પાણા, જે ચ ઉદ્દમ્મહેચ્ચરા ।

મુજ્જન્તિ મંસસોણિયં, ન છુળે ન પમજ્જપ ॥ ૯ ॥

પાણા દેહં વિહિંસન્તિ, ગળાઓ ન વિ ઉબ્બમે ।

આસવેહિં વિવિત્તેહિં, તિપ્પમાણો હિયાસપ ॥ ૧૦ ॥ ॥સૂ. ૨૭૪॥

અર્થ :-હવે જે બ્રાણીઓ એક સ્થાનથી બીજે સ્થાન હાલતાં ચાલતાં હોય, અથવા જે બ્રાણીઓ જાંચે અને નીચે ફરનારા હોય તે માંસ અને લોહીનું વક્ષણ કરે છે, તેની મુનિએ હિંસા કરવી નહિ અથવા તો તેને રજોહરણથી દૂર કરવા નહિ. જ્યારે જીવો દેહને પીરતા હોય ત્યારે તેણે એક સ્થાનથી બીજે સ્થાન જવું નહિ. આશ્રવોથી મુક્ત થઈને પીડા પામતો પામતો તે સમભાવે સહન કરે

મૂલમ્-ગંથેહિં વિવિત્તેહિં, આલકાલસ્સ પારપ ।

પગ્ગહિયતરગં ચેયં, દવિયસ્સ વિયાણઓ ॥ ૧૧ ॥

અયં સે અચરે ધમ્મે, નાચપુત્તેણ સાહિપ ।

આચ્ચજ્જં પઢીયારં, વિજ્ઞદિજ્ઞા તિહા તિહા ॥ ૧૨ ॥ ॥સૂ. ૨૭૫॥

અર્થ :-બાહ્ય પરિચ્છેદ અને અભ્યંતર રાગદ્વેષરૂપી અંથથી મુક્ત થઈને, તે જીવનના કાળનો પાર બાણીને અનશનમાં વર્તે છે. (તે ભક્તપરિણા અનુષ્ઠાન થયું) બીજું ઇગિતમરણ નામનુ આ કહેવામાં આવતું અનુષ્ઠાન જ્ઞાનવાન સયમીને માટે વિશેષ રૂપથી ગ્રહણ કરવા ચે ગ્ય છે. આ બીજો વિશેષ ધર્મ ભગવાન મહાવીરે કહ્યો છે, તેમાં ત્રિવિધે ત્રિવિધે, પોતે કરી શકે તે સિવાયની શરીરની પરિચર્યા છોડવાની છે.

મૂલમ્-દરિણ્ણુ ત મિથ વિજ્ઞજ્ઞા, ચંણિલં મુજિયા સપ ।

વિઓસિજ્જ અળાહારો, પુટ્ટો તત્થહિયાસપ ॥ ૧૩ ॥

ઈન્દિણ્ણિં ગિહાયન્તો, સમિયં આહરે મુળી ।

તહાવિ સે અગરિહે, અચલે જે સમાહિપ ॥ ૧૪ ॥ ॥સૂ. ૨૭૬॥

મૂલમ્-અહાસુયં વહસ્ત્તામિ, જહા સે સમ્પણે ભગવં ઉટ્ઠાપ ।
 સંઘાપ તંસિ હેમન્તે, અહુણા પવ્વણ રીહ્તથા ॥ ૧ ॥
 ણો ચેવિમેણ વત્થેણ, પિહિસ્ત્તામિ તંમિ હેમન્તે ।
 સે પારપ આશકઠાપ, પ્યં સુ અણુધમ્મિયં તસ્સ ॥ ૨ ॥
 ચત્તારિ સાહિપ માસે, વહવે પાણજાહ્યા આગમ્મ ।
 અભિક્કજ્જ કાયં વિહરિંસુ, આરુહિયા ણં તત્ત્વ ધિંસિંસુ ॥ ૩ ॥
 સંઘચ્છરં સાહિયં માસં, જં ન રિલ્લકત્તિ ઘત્થગં ભગવં ।
 અચેલપ તઓ ચાઈ તં, યોલિજ્જ વત્થમણગારે ॥ ૪ ॥

॥ સ્. ૨૮૧ ॥

અર્થ:-જે પ્રમાણે મે શ્રવણ કયું છે, તે પ્રમાણે હું વર્ણન કરીશ. તે શ્રમણ ભગવાન મહાવીર જ્ઞાનના બળથી સંયમમા ઉઘટ થઈને તાબા જ દીક્ષિત થયેલા, કરતા હતા તે હું તમને કહીશ. તે હેમન્ત ઋતુમા આ વસંતી હું શરીરન ઢાકીશ નહિ, એવો એ સમર્થ પુરુષે જીવન પર્વતનો અભિગ્રહ કર્યો. (શિષ્ય પ્રશ્ન કરે છે કે તો તેમણે વસ્ત્ર સ્વીકાર્યું જ કેમ ? તેનો જવાબ એ છે કે) તે વસ્ત્ર ગ્રહણ કરવું તે તેમનો પરંપરાગત વ્યવહાર હતો.

કંઈક અધિક એવા ચાર મહિના સુધી ઘણા જીવો આવીને (સુવાસના લોભિયા) તેમની કાયાને વિધીને રહેવા લાગ્યા અને રોષ કરીને તે જીવો છેદ કરવા લાગ્યા. એક મહિનો અધિક એવા એક વરસ સુધી પ્રભુએ વસ્ત્ર તજ્યું નહિ. પછીથી તે અણુગારે તે વસ્ત્રને તજી દીધું.

મૂલમ્-અદુ પોરિલિં તિરિયં મિલ્લિં ચક્કુમાલ્લજ્જ અન્તસો જ્ઞાયહ્ ।
 અહ ચક્કુમીયા સંઘિયા તે, હન્તા હન્તા વહવે કંદિંસુ ॥ ૫ ॥
 સયણેહિ ચિત્તિમિસ્સેહિં, હિત્થિઓ તત્થ સે પરિન્નાય ।
 સાગારિયં ન સેવેહ્ ચ, સે સયં પવેસિયા જ્ઞાહ્ ॥ ૬ ॥
 જે કે હમે અગારત્થા, મીસીમાચં પહાય સે જ્ઞાહ્ ।
 પુટ્ઠો વિ નામિમાલિંસુ, ગચ્છહ્ નાહ્વત્તહ્ અંજૂ ॥ ૭ ॥

॥ સ્. ૨૮૨ ॥

અર્થ :-પુરુષ પ્રમાણ અને આગળના ભાગમા સાંકડી, પછીના ભાગમા પહોળી એવી શેરીમાં ભગવાન ઈર્ષ્યા સમિતિયુક્ત થઈને અંદર રહીને ધ્યાનયુક્ત થાય છે, ત્યારે તેમને બોઈને એકઠા થયેલા તે ઘણા બાળકો ભગવંતને પ્રહાર કરીને આકંઠ કરતા હતા. ગૃહસ્થોથી મિશ્ર એવા સ્થાનોમા સ્ત્રીઓ તેમને શયનને માટે કહે તો ત્યાં ભગવંત તેનો બરોમર વિવેક કરીને મૈથુન સેવતા નહિ, પરંતુ જાતે જ ધર્મધ્યાનમા પ્રવેશીને ધ્યાન ધરતા હતા. જો કોઈ ગૃહસ્થો ભગવંતના સપર્કમા આવતા તો તેમની સાથેનો મેળાપ તજીને ભગવંત પ્રશસ્ત ધ્યાન ધરતા હતા. કોઈ ગૃહસ્થ પૂછે તો પણ ભગવંત તેનો ઉત્તર દેતા નહિ. ભગવંત પોતાના રસ્તે જતા હતા અને સરલમાર્ગી પરમાત્માના ધ્યાનમાર્ગને ઓળંગતા નહોતા.

મૂલમ્-ણો સુરરમેયમેણેસિં નામિમાસે ચ અમિવાગમાણે ।
 હયપુવ્વે તત્થ દંડેહિં લુસિયપુવ્વે અપુણેહિં ॥ ૮ ॥

ફરુસાઈં દુતિતિક્ષ્ણાઈં અહમ્ચ મુળી પરકકમમાણે ।

આઘાયનદૃગીયાઈં દણ્ડજુષ્ણાઈં મુટડીજુષ્ણાઈં ॥ ૧ ॥

ગઢિપ મિહુકઠાસુ સમયમ્મિ નાયસુવ વિસોને અદક્ષુ ।

પયાઈં સે ડરાલાઈં ગચ્છઈં નાયપુત્તે અસરણયાણ ॥ ૧૦ ॥

॥ સ્. ૨૮૪ ॥

અર્થ :-ખીબાઓ માટે આમ કરવું સહેલું નથી, નમસ્કાર કરનારાઓની સાથે પણ ભગવાન બેલતા નહિ. અનાર્થ દેશમાં ત્યાં ભગવાનને લાઠીનો માર પડતો, કેટલીકવાર ભગવાનના વાળને કમભાગી અનાર્થો ખેંચતા હતા. છતાંય ભગવંત સમભાવમાં સ્થિર રહી મૌન રહેતા હતા. કઠોર અને સહન કરવામાં દુસ્કર એવા પરિપહોને અવગણીને શ્રમણ ભગવાન જ્ઞાનપુત્ર પરકમ કરતાં થકા શોક-હિત થઈને, વાર્તા, નૃત્યો, ગીતો, કંકયુદ્ધો અને મુદિયુદ્ધો તેમજ માહોમાંહેની કામાદિ કથાઓમાં લીન બનેલાઓને કેઈ સમયે જોતા હતા. આવા ભારે પરિપહોમાંથી જ્ઞાનપુત્ર ભગવાન અન્યના શરણુ વિના પસાર થતા હતા.

મૂલમ્-અવિ સાહિપ દુવે વાસે સીઓદં અમુચ્ચા નિક્કલંતે ।

પગત્તગપ પિહિયચ્ચે અહિન્નાયદંસણે સન્તે ॥ ૧૧ ॥

પુઢવિં ચ આઝકાયં ચ તેઝકાયં ચ વાઝકાયં ચ ।

પળગાઈં વીયહરિયાઈં તસકાયં ચ સવ્વસો નં ચ્ચા ॥ ૧૨ ॥

પયાઈં સન્તિ પહિલેહે ચિત્તમન્તાઈં સે અમિન્તાય ।

પરિવઙ્ગિય વિહરિત્થા હ્ય સંભાય સે મહાવીરે ॥ ૧૩ ॥

॥ સ્. ૨૮૫ ॥

અર્થ :-વળી બે વર્ષથી અધિક સમય સુધી, સચિત્ત પાણીને તણને એકત્વ ભાવના ભાવતાં શરીરની પરિચર્યા તણને, સમ્યક્ત્વનું સ્વરૂપ ઓળખીને શાત થઈને તેમણે દીક્ષા લીધી હતી. પૃથ્વીકાય, અપ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય, તેમજ સેવાલ ખીજ, અને લીલોતરી અને ત્રસ કાયને સર્વ પ્રકારે જાણીને આ સચિત્ત પદાર્થો છે એમ ઓળખીને પ્રતિલેખના કરીને જીવહયાની બુદ્ધિએ તે મહાવીર તેને (તેના આરંભને) દૂર રાખીને સંયમમાં વિચરતા હતા.

મૂલમ્-અદુ થાવરા ય તસત્તાપ, તસા ય થાવરત્તાપ ।

અદુવા સવ્વજોણિયા સત્તા કંમુણા કપ્પિયા પુઢો વાલા ॥ ૧૪ ॥

મગ્ગં ચ ઇક્કમન્નેસી સોવહિપ હુ લુપ્પઈં વાલે ।

કમ્મં ચ સવ્વસો ણચ્ચા તં પહિયાઈકલ્લે પાવગં મગ્ગં ॥ ૧૫ ॥

॥ સ્. ૨૮૬ ॥

અર્થ :-ભગવાન વિચારતા હતા કે) સ્થાવર જીવો ક્યારેક ત્રસપણે જન્મે છે અને ત્રસ જીવો ક્યારેક સ્થાવરપણે જન્મે છે અથવા તો સર્વ યોનિઓના અજ્ઞાન જીવો કર્મથી વિધવિધ પ્રકારે જન્મ ધારણ કરે છે ભગવાન એ પ્રમાણે વિચાર કરતા હતા કે ઉપાધિવંત અજ્ઞાન જીવ ખરેખર કલેશ પામે છે. સંપૂર્ણપણે કર્મને જાણીને ભગવંતે તે પાપકર્મનો ત્યાગ કર્યો હતો.

મૂલમ્-દુવિહં સમિચ્ચ મેહાવી, કિરિયમવલ્લાયડ્ડોલિસં નાળી ।

નાયાણસોયમહવાયસોયં જોગંચ સવ્વસો ણચ્ચા ॥ ૧૬ ॥

અર્થ:-દર્શનશુદ્ધિ લીલોતરી ખર મુનિ શયન કરે નહિ, શુદ્ધ ભૂમિ જાણીને જ શયન કરે. આહારને સર્વથા ત્યાગ કરીને પરિષ્કૃષ્ટ ઉપસર્ગોને ગણકારે નહિ, અને તેમનો સ્પર્શ થાય તો તે ત્યાગ સહન કરે. મુનિને ઇંદ્રિયો દ્વારા ગ્દાનિ ઉત્પન્ન થાય, ત્યારે તે સમભાવને ધારણ કરે. જે સમાધિમા અચળ રહે છે તે મુનિ આ પ્રકારે ઇંદ્રિયો દ્વારા ગ્દાનિ થવા છતાં નિદ્રનીય નથી. (પ્રશંસનીય છે)

મૂલમ્-અભિષ્ક્રમે પલિક્રમે, લંકુચપ પસારપ ।
 કાચસાદારણદ્વાપ, इत्थं वाचि अचेयणो ॥ ૧૫ ॥
 પરિક્રમે પરિકલિન્તે, ઝડુના ચિટ્ટે અદ્વાયપ ।
 ટાળેણ પરિકલિન્તે, નિસ્તીહજ્ઞા ય અંતરો ॥ ૧૬ ॥ ॥ સ્વ. ૧૭૭ ॥

અર્થ:-ઈંગિતમરણ સ્વીકારનારો મુનિ સન્મુખ ચાલે, અથવા પાછો ફરે, શરીરને સંકેતે અથવા ફેલાવે, કાયાના સામાન્ય પ્રયે જન માટે આમ કરતા પણ જો એ થાકી જાય તો તે પાછો ચાલી શકે, એમ કરતા થાક લાગે તો તે યોગ્ય રીતે સ્થિર થઈને ઊભો રહે. સ્થિર રહેતાં જો થાક લાગે તો અંતમાં તે ખેસી જાય.

મૂલમ્-આસીજેડ્ગેલિસં સર્ણં, इन्दियाणि समीरप ।
 કોલાવાસં સમાસજ્જ, चित्तं पाउरेखप ॥ ૧૭ ॥
 જાઓ વજ્જં સમુપ્પજ્જે, न तत्थ अवलम्बप ।
 તડ ઉલ્લસે અપ્પાણં, फासे तत्थइहिया सप ॥ ૧૮ ॥ ॥ સ્વ. ૧૭૮ ॥

અર્થ:-અનુપમ મરણનો આશરો લેનાર યોગી ઇંદ્રિયોને વિષયોમાંથી નિવૃત્ત કરે. કોલ એટલે ઉધઈથી ભરેલું પાટિયું પ્રાપ્ત થાય તો, તેનાથી લિન્ન પ્રકારનું એટલે ઉધઈરહિત પાટિયું તે મેળવી લે, જેથી કરીને કઠોર કર્મો ઉત્પન્ન થાય તેવા જંતુ સહિત પાટિયાનું તે અવલંબન કરે નહિ. ત્યાંથી પોતાના આત્માને નિવૃત્ત કરે, અને તે અનુષ્ઠાનમા પરિષ્કૃષ્ટો ને ઉપસર્ગોને તે સહન કરે.

મૂલમ્-અયં ચાયયતરે સિયા, जो यवमणुपालप ।
 સ્વચ્ચગાયતિરોહેડ્ધિ, ठाणाओ न विउब्भमे ॥ ૧૯ ॥
 અયં સે ઉત્તમે ધમ્મે, पुवरहाणस्स पग्गहे ।
 અચ્ચિરં પલિલેહિતા, विदरे चिट्ठे माहणे ॥ ૨૦ ॥ ॥ સ્વ. ૧૭૯ ॥

અર્થ:-અને આ [પાદોપગમન નામનું] મરણ ઉત્કૃષ્ટ પ્રકારનું થાય છે. જે એ પ્રમાણેનું અનુપાલન કરે છે તે યોગીએ સર્વ ગાત્રોનો નિરોધ કરતા (પીડા થાય તો પણ) એક સ્થાનથી બીજા સ્થાન પર ચલિત થવાય નહિ [અર્થાત્ સથારો છોડાય નહિ]. આ તો યોગીનો ઉત્તમ ધર્મ છે, અને પૂર્વમા જે સ્થાનો કરતા તે શ્રેષ્ઠ છે જલ્દીથી એ ધર્મને જાણી લઈને (ઔચિત્ય પ્રમાણે) બ્રાહ્મણ (ગણજ્ઞાની) તે ધર્મમા વિચરે અને ટકી રહે.

મૂલમ-અષિત્તં તુ સમાસજ્જ, દાઘપ તત્થ અપ્પમં ।
 વોત્તિરે સવ્વસો કાયં, ન મે દેહે પરિસહા ॥૨૧॥
 જાઘજ્જીવં પરિસહા, ઉવસગ્ગા इति संखया ।
 સંવુદ્ધે દેહમેયાપ, इय पन्नेऽद्वियांसप ॥૨૨॥

॥ સ્વ. ૮૦ ॥

અર્થ :-જંતુ રહિત સ્થાન પ્રાપ્ત કરીને, તે જગ્યાએ યોગીએ પોતાની જાત સ્થાપવી જોઈએ. દેહમાં જે પરિષદો ઉત્પન્ન થાય છે, તે મારા નથી (મારું સ્વરૂપ નથી), એમ વિચારીને સંપૂર્ણપણે કાયાને (કાયાના મમત્વને) યોગી ત્યાગી દે. પરિષદો ને ઉપસર્ગો તો જીવન પર્યંત છે, એવા અભિપ્રાયથી દેહના ભેદ માટે નિવૃત્ત થયેલ તે યોગી આ પ્રશ્નાના બળથી પરિષદો ને ઉપસર્ગોને સહન કરે.

મૂલમ-મેહરેસુ ન રજ્જિવ્જા, કામેસુ બહુતરેસુ વિ ।
 इच्छान्તોમं न मेविव्ज्जा, धुव्वन्नं सपेहिया ॥૨૩॥
 સાનણ્ઠિં નિમન્તિજ્જા, દિવમાયં ન.રુહહે ।
 તં પદ્ધિવુષ્ઠ માહણે, સુવ્વં ત્તમં વિહ્વણિયા ॥૨૪॥
 મવ્વદ્ધેહિં અમુચ્છિપ્પ, આલકાલસ્સ પારણ ।
 તિતિલ્લસં પમમં ન ચ્ચા, વિમોહનનયરં દિયં ॥૨૫॥

॥ સ્વ. ૨૮૧ ॥

અર્થ :-નશ્વર એવા બહુ પ્રકરના કામલોગોમાં પણ (જે કોઈ રાજાદિ આમંત્રણ આપે તો પણ) યોગી રાગ કરે નહિ. અચળ કીર્તિવાળા મોક્ષનો વિચાર કરીને તે ઈચ્છા કે લોભને સેવે નહિ. કદાચ શાશ્વત લોગો માટે કોઈ દેવ નિમંત્રણ કરે તો તે દિવ્ય માયા પર યોગી શ્રદ્ધા રાખે નહિ. બ્રહ્મજ્ઞાની પુરુષ એને બરાબર સમજીને સર્વ આવરણને ક્ષય કરી નાખે, તિતિક્ષાને ઉત્તમ તત્ત્વ જાણીને આયુષ્યના અંત સમયનો પાર પામનાર બધા પદાર્થોમાં મૂર્ખો તબનાર તે આ ત્રણમાથી એક મોહક્ષય કરનારું હિતકારી પંડિતમરણ ગ્રહણ કરે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ આઠમો ઉદ્દેશક પૂરો

ઉપધાનશ્રુત નામના નવમાં અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

આ અધ્યયનમાં શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની જીવનચર્યા દર્શાવવામાં આવી છે, તે તપશ્ચર્યાથી ભરપૂર છે. પ્રથમ ઉદ્દેશકમાં ભગવાનનો વિહાર, બીજા ઉદ્દેશકમાં શૈયા ને આસન, ત્રીજામાં અનુકૂળ-પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગોની તિતિક્ષા, ચોથામાં ક્ષુધાથી ઉત્પન્ન પીડા વખતે પણ વિશિષ્ટ અભિગ્રહો, એ પ્રમાણે વર્ણન આ અધ્યયનમાં આપવામાં આવ્યું છે.

ઉપધાન એટલે તપશ્ચર્યા. કર્મો ધોવાય એટલે જ્ઞાન બરાબર રોપી શકાય. આ રીતે તપશ્ચર્યા જ્ઞાનને રોપવાનું કારણ હોવાથી તેને ઉપધાન કહેવાય છે.

અંધતિયં અણાઝર્દિ સયમન્નેસિ અકરણયાપ ।

જસિસ્તિઓ પરિન્દાયા હવ્ષકમ્માવહા ડ સે અદ્દલ્લુ ॥ ૧૭ ॥

॥ સ્વ. ૨૮૭ ॥

અર્થ :- બે પ્રકારની સાપરાધિક અને ઇર્થાપધિક ક્રિયાઓને સમજીને એ બુદ્ધિમાન જ્ઞાનીઓ અજેડ ક્રિયાને ઉપદેશ કર્યો. આદાનજોત અને અતિપ્રાતજોત (પરિગ્રહ અથવા તૃષ્ણાને જોત અને આરંભ અથવા હિંસાને જોત) તેમજ ત્રણ યોગોને ભગવંતે સંપૂર્ણ રીતે બાણી લીધા હતા. અહિંસાનો આશ્રય કરીને તેઓ પોતાને અને અન્યને ન બંધાવાનો ઉપદેશ આપતા હતા. જેણે સ્ત્રીઓને સર્વ કર્મ બંધના કારણરૂપ બાણી હતા એવા ભગવંતે લોકના સ્વરૂપને બાણતા હતા.

મૂલમ્-અહાવહં ન સે સેવે સવ્વસો કમ્મ અદ્દલ્લુ ।

જં કિંચિ પાવગં ભગવ તં અકુવ્વં ત્રિયહં ખુંજિત્થા ॥ ૧૮ ॥

જો સેહ્હ ય પરવત્થં પરપાપ વિ સે ન ખુંજિત્થા ।

પરિવજ્જિયાણ ડમાણં ગચ્છહિ સંભિં અસરણયાપ ॥ ૧૯ ॥

માયણે અસણપાણસ્સ નાણુગિધે રસેસુ અપહિન્ને ।

અર્ચિહિ તો પમજ્જિજ્ઞા તો વિ ચ કંઠુયપ મુણી ગાયં ॥ ૨૦ ॥

॥ સ્વ. ૮૮ ॥

અર્થ :- સાધુને ઉદ્દેશીને બનાવેલો આહાર ભગવાન સેવતા નહિ, કર્મના બંધન સ્વરૂપ સંપૂર્ણ રીતે પ્રભુ દેખતા હતા, તેથી થોડુંક પણ પાપકર્મ ભગવાન સેવતા નહિ, અને પ્રાસુક આહાર તેઓ લેતા હતા. તેઓ પરવસ્ત્ર અર્થાત્ ગૃહસ્થનું વસ્ત્ર ઉપયોગમાં લેતા નહિ તેમજ ગ્રહસ્થના પાત્રમાં ભોજન કરતા નહોતા. તેઓ અપમાનનો વિચાર છોડી દઈને કેઈનું શરણુ લીધા વિના ભોજનના સ્થાને જતા હતા. તેઓ ભોજન ને પાણીનું માપ બાણનારા હતા, નિઃશયુદ્ધિ રહિત હતા અને કેઈપણ રસની તૃષ્ણા વગરના હતા. તેઓ આખની પણ પ્રમાણના હતા નહિ અને શ્રમણ ભગવંતે ખરજ આવે છતાં પણ ગાત્રોને બંધનાળતા નહિ.

મૂલમ્-અપ્પં તિરિયં પેહાપ અપ્પં પિટ્ઠમ્મો પેહાપ ।

અપ્પં હુદ્ધપડ્ડિમાણી પંથપેહી ચરે જયમાણે ॥ ૨૧ ॥

સિસિરસિ અધ્ધપડ્ડિવન્ને તં ઘોસિજ્જ વત્થમણગારે ।

પનારિત્તુ વાહુ પરક્કમે તો અવલંબિયાણ કંધમ્મિ ॥ ૨૨ ॥

પસ વિહી અણુક્કન્તો માહ્વણેણ મઈમયા ।

વહુસો અપહિન્નેણ ભગવયા પવં રિયતિ ત્તિ વેમિ ॥ ૨૩ ॥

॥ સ્વ. ૨૮૯ ॥

અર્થ :- પંથ જોઈને ભગવાન જ્યારે ચત્તાપૂર્વક વિચરતા હતા ત્યારે તેઓ પડખાઓમાં જોતા નહિ, પાછળ જોતા નહિ, તેઓ યોગતા પણ નહિ અને કેઈ પૂછે તો જવાબ આપતા નહિ. હેમન્નઋતુમાં જ્યારે તેઓ રસ્તે જતા હતા ત્યારે તે પડી ગયેલું વસ્ત્ર ભગવંતે તણ દીધું, (તે પછી) ભગવાન હાથ ફેલાવીને ચાલતા હતા. અને ખસા પર હાથ રાખતા નહિ. મતિમાન બ્રાહ્મણ મહાવીરે કેઈપણ પ્રકારે નિદાન રાખ્યા વિના આવી રીતે આચરતું પાલન કરેલું છે. ભગવંતે આ પ્રમાણે આચર્યું છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ પ્રથમ ઉદ્દેશક પૂરો

ઉપધાનશ્રુત નામના નવમાં અધ્યયનનો ખીજો ઉદ્દેશક

લગવંતે પોતાની સંયમચર્યા દરમ્યાન કેવા કેવા સ્થાનોમાં નિવાસ કર્યો હતો અને કેવા કેવા ઉપસર્ગો અને પરિષદો સહન કર્યા હતાં, તેનું વર્ણન આ ઉદ્દેશકમાં દર્શાવ્યું છે.

મૂલમ્-ચરિયાસળાઈં સિજ્ઞાઓ પગડ્યાઓ જાઓ તુડ્યાઓ ।

આઢ્ઞક તાઈં સયણાસળાઈં જાઈં સેવિત્યા સે મહાવીરે ॥ ૧ ॥

આવેષણસભાપવાસુ પણિયસાલાસુ પગયા વાસો ।

અદુવા પલિચગણેસુ પલાલપુજેસુ પગયા વાસો ॥ ૨ ॥

આગન્તારે આરામાગારે તહ ચ નગરે વ પગયા વાસો ।

સુસાણે સુણગારે વા સુક્કમૂલે વ પગયા વાસો ॥ ૩ ॥

પર્ણિહિ સુણી સયણેહિ સમણે આસિ પતેરસ વાસે ।

રાઈં દિવંપિ જયમાણે અપમત્તે સમાહિષ્ઠ ઝાઈ ॥ ૪ ॥

॥ સૂ. ૨૯૦ ॥

અર્થ-શિષ્ય પૂછે છે કે જે શર્યાઓ અને જે વિધવિધ પ્રકારના આસનો લગવંતની સંયમયાત્રા દરમ્યાન કહેવાયા હોય, તે શયનો અને આસનો જે તે મહાવીરપુરૂષે સેવ્યા હોય તે મને જણાવો.

ગુરૂ જવાબ આપે છે કે ખુદ્ધા ધરમાં, સભાસ્થાનમાં, અને ક્યારેક લગવંત દુકાનોમાં વાસ કરતા હતા, અથવા કારખાનામાં (કામ કરવાના સ્થાનમાં) અથવા ઘાસની ખનાવેલી ઝૂંપડીમાં, ક્યારેક પ્રભુ વસતા હતા. આવનારા માણસો માટેની ધર્મશાળામાં તેમજ ક્યારેક લગવાનનો નગરમાં વાસ થતો. વળી સ્મશાનમાં, શૂન્ય મકાનમાં, કે વૃક્ષના મૂળમાં લગવંત ક્યારેક નિવાસ કરતા હતા. આ પ્રમાણે બાર વર્ષોથી કંઈક અધિક વર્ષ સુધી લગવંતે આ પ્રમાણે શયન આસનો સેવ્યાં હતા. રાતે અને દિવસે યત્નાપૂર્વક અપ્રમાદી રહીને સમાધિ-વંત પ્રભુ ધ્યાન ધરતા હતા.

મૂલમ્-ણિહંપિ નો પંગમાણ સેવહ્ મગવં ઉટ્ટઠાપ ।

જગાવેહ્ ચ અપ્પાણં ઈસિ સાર્હં ચ અપહિન્ને ॥ ૫ ॥

સંતુજ્ઞમાણે પુણરચિ આસિસુ મગવં ઉટ્ટઠાપ ।

નિક્કલ્લમ્મ પગયા રાઓ વ્રહ્મિ ચંકમિયા મુહુત્તાગં ॥ ૬ ॥

સયણેહિ તત્થુવસગ્ગા મીમા આસી અણેગરૂવા ચ ।

સંસપ્પગાં ચ જે પાણા અદુવા જે પક્કિણો ઉવચરન્તિ ॥ ૭ ॥

અદુ કુચરા ઉવચરન્તિ ગામરક્ખા ચ સત્તિહત્થા ચ ।

અદુ ગામિયા ઉવસગ્ગા હત્થી પગડ્યા પુરિસા ચ ॥ ૮ ॥

॥ સૂ. ૨૯૧ ॥

અર્થ-સંયમ ગ્રહણ કરીને લગવાન મહાવીર (ક્યારે પણ) અધિક નિદ્રા લેતા નહિ. અલપ શયન કરનારા અને નિદાન રહિત પ્રભુ પોતાના આત્માને જાગૃત રાખતા હતા.

ફરીને જાગૃત થાય ત્યારે જાડીને લગવાન બેસતા હતા ક્યારેક રાત્રીએ બહાર નીકળીને સુહૃદ સુધી લગવંત ભ્રમણ કરતા હતા.

આવા શયનનાં સ્થાનોમાં લયંકર અને અનેક જાતનાં ઉપસર્ગો થતા હતાં. સરકીને ચાલનારા પ્રાણીઓ તેમજ ભીડીને આવનારા પંખીઓ અથવા જાર અને ચોર જેવા મનુષ્યો, ગામના ચોકીદારો કે હાથમાં ખંજરવાળા પુરુષો તેમને ઉપસર્ગ કરતા હતા અથવા તો ગામડાંના લોકો ઉપસર્ગ કરતા હતા. કેટલાક ઉપસર્ગો સ્ત્રીઓ સંબંધે થતાં, અને કેટલાક પુરુષો સંબંધે થતાં હતાં

મૂલમ્—દ્વલોદ્યાઈ પરલોદ્યાઈ મીમાઈ અણેતરુવાઈ ।

અચિ સુભિમદુભિમંગ્વાઈ સદ્દઈ અણેગરુવાઈ ॥ ૧ ॥

અહિયાસપ સયા સમિષ ફાસાઈ વિરુવરુવાઈ ।

મરઈ રઈ અભિમૂય રીયઈ માહણે અઘહુવાઈ ॥ ૧૦ ॥

॥ સ્વ. ૨૯૨ ॥

અર્થ:—આ લોકના માનવ અને પશુ સંબંધે, પ્રતિકૂળ ઉપસર્ગો અને પરલોકના દેવાદિ સંબંધે લયંકર અથવા અનુકૂળ ઉપસર્ગો, આમ અનેક પ્રકારના સુરભિગંધવાળા અને દુરભિગંધવાળા, વળી અનેક પ્રકારના રૂપો અને શબ્દો તેમજ વિધવિધ પ્રકારના સ્પર્શો ભગવાન સદા સમિતિ-યુક્ત રહીને સહન કરતા હતા. રતિ તેમજ અરતિને જીતીને અલ્પ બોલનાર બ્રાહ્મણ સંયમમાં વિચરતા હતા.

મૂલમ્—ત જણેઈ તત્થ પુર્ચ્છિસુ પગચરા વિ પગયા રાઓ ।

અઘાદિષ કસાઈતયા પેહમાણે સમાઈ અપહિન્ને ॥ ૧૧ ॥

અયમંતરંસિ કો હત્ય ? અઘમંસિ તિ મિન્સુ આહુઈ ।

અયમુત્તમે સે ધમ્મે તુસિણીપ કસાઈપ જ્ઞાઈ ॥ ૧૨ ॥

॥ સ્વ. ૨૯૩ ॥

અર્થ:—એવા સ્થાનોમાં લોકો તેમને તમે કોણ છો એમ પૂછતા, કેટલીક વાર રાત્રે એકાંતચારી જાર કે ચોર પુરુષ તેમને પૂછતા અને જવાબ ન આપે તો તેઓ ક્રોધ કરતા પરંતુ નિદાન રહિત ભગવંત સમાધિમાં મગ્ન રહેતા.

આ અવકાશમાં અહીં કોણ છે ? હું લિહુ છું, એમ પ્રભુ જવાબ આપીને કસાય કરનાર મનુષ્ય હોય તો પશુ બોલ્યા વિના ધ્યાન ધરતા. એ તેમનો ઉત્તમ ધર્મધ્યાનનો વ્યવહાર હતો.

મૂલમ્—જંસિપ્પેગે પવેયન્તિ સિદ્ધિરે મારુપ્ પવાયંતે ।

ત સિપ્પેગે અણગારા દિમવાપ્ નિલાયમેસન્તિ ॥ ૧૩ ॥

સંઘાઢીઓ પવેસિસ્સામો પહા ય સમાદહમાણા ।

પિહિયા વ સવ્વામો અદ્દુલ્લે દિમગસંફાસા ॥ ૧૪ ॥

તંસિ મગવં અપહિન્ને અહે વિગટે અહિયાસપ ।

દધિપ નિકલ્લમ્મ પગયા રાઓ ગહપ મગવં સમિયાપ ॥ ૧૫ ॥

પસ વિહી અણુક્કન્તો માહણેણ મઈમયા ।

ઘહુસો અપહિન્નેણ મગવયા પવં રીયન્તિ ॥ ૧૬ ॥ તિ જેમિ ॥ સ્વ. ૨૯૪ ॥

અર્થ :-જ્યારે શિશિર ઋતુમાં ઠંડો પવન વાય છે, ત્યારે લોકો ઠંડીથી ધ્રુજતા હોય છે, તે વખતે કેટલાક સાધુઓ ઠંડો પવન વાય છે ત્યારે વાયુ રહિત સ્થાનની ગવેષણા કરે છે.

અથવા તે। આપણે બે-ત્રણ વસ્ત્ર ધારીશું, એમ વિચારે છે. કેટલાક પરંતિથી'કે। ધધન બાળીને ઠંડી દૂર કરે છે. બીજા વિચારે છે કે અતિ દુઃખદાયી એવા ઠંડા પવનને આપણે વસ્ત્રોમાં વીંટાઈ ને સહન કરીશું.

તે ઠંડી ઋતુમાં હીવાલ રહિત સ્થાનમાં ભગવાન નિદ્રાન રહિતપણે ઠંડી સહન કરે છે. તે સંયમયુક્ત પ્રભુ ક્યારેક રાત્રે બહાર નિકળીને સમતાલાવે ધ્યાનમાં બિલા રહે છે.

મતિમાન બ્રાહ્મણ મહાવીર જેઓ સર્વ પ્રકારે નિદ્રાન રહિત હતા તેનણે આવો વિધિ આચર્યો છે. ભગવાને આ પ્રમાણે આચાર પાલન કર્યું છે, એમ હું કહું છું.

ઈતિ બીજો ઉદ્દેશક પૂરો

ઉપધાનશ્રુત નામના નવમાં અધ્યયનનો ત્રીજો ઉદ્દેશક

ભગવાને અનાયર્થદેશમાં કેવા કેવા ઉપસર્ગો સહન કર્યા તેનું વર્ણન આ ઉદ્દેશકમાં છે. કયાંક કૂતરા કરડયા, કયાંક ભગવાન પર દંડ, લાલા, અને ઢેકા અને મૂઠીઓ વડે પ્રહાર કરવામાં આવ્યા હતા. ભગવાને અવિચળ થઈને આવા કષ્ટો સહન કર્યા હતાં.

મૂલમ્-તળફાસે સીયફાસે ય તેડફાસે ય દંસમસગે ય ।

અહિયાસપ સયા સમિપ ફાસાઈં વિક્કવલ્લેવાઈં ॥ ૧ ॥

અહ વુચ્ચર લાઠમચારી વજ્જમૂર્મિ ચ સુઘમમૂર્મિ ચ ।

પંતં સિજ્જં સેધિંસુ આસણગાણિ ચેવ પંતાણિ ॥ ૨ ॥

લાઠેહિં તસ્સુવસ્સગ્ગા બહવે જાણવચા લૂંસિંસુ ।

અહ લૂહદેસિપ મતે કુક્કુરા તત્થ હિંસિંસુ નિવહસુ ॥ ૩ ॥

અપ્પે જણે નિવારેહ લુસણપ સુણપ દસમાણે ।

લુચ્છુકારિંતિ આહંસુ સમણં કુક્કુરા દસંતુ ત્તિ ॥ ૪ ॥ ॥ સ્વ. ૧૨૫ ॥

અર્થ -તૃણના સ્પર્શો, શીતના સ્પર્શો, અગ્નિના સ્પર્શો, અને હાંસ તેમજ મચ્છરના દુ.ખો, ભગવાન આ પ્રકારે વિધિવિધ ઉપસર્ગો હમેશાં સમતાલાવે સહન કરતા હતા.

ભગવંતે દુર્ગંધ એવી લાટભૂમિમાં, તેના બે વિભાગો-ત્રજમૂમિ અને શુબ્રમૂમિમાં વિહાર કર્યો હતો. ત્યાં શય્યાઓ અને આસન ખાંડિયેર જેવા મળતા તે ભગવંતે સેવ્યા હતાં.

લાટદેશમાં ઘણા ઉપસર્ગો પડ્યા હતા, તેના ઘણા માણસો ભગવંતે પ્રહાર કરતા હતા. લોજન લગલગ લુપ્પું મળતું હતું, અને કૂતરાઓ આક્રમણ કરતા હતા અને કરડતા હતા.

આક્રમણ કરતા અને કરડતા કૂતરાઓને બહુ જ થોડા માણસો અટકાવતા હતા. ઘણા લોકો તે કૂતરા શ્રમણને કરડે એટલા માટે 'છુ છુ' કરીને ભગવાનની પાદબીજાવતા હતા.

મૂલમ્-પાલિકરુપ જાણા મુજ્જો વહવે વજ્જમ્મિ ફરુસાસી ।

લદ્ધિ ગહાય નાલિયં સમણા તત્થ ય વિહરિંસુ ॥ ૫ ॥

એવં પિ તત્થ વિહરન્તા પુટ્ઠપુવ્વા અહેસિ સુણિપદિં ।

સંલુંચમાણા સુણપદિં દુચ્ચરાણિ તત્થ લાહેદિં ॥ ૬ ॥

ન હાય દણ્ઠ પાણેદિં તં કાયં ષોસજ્જ મણગારે ।

અહગામવપ્પ મગવંતે અદિયાસપ અમિસમિચ્ચા ॥ ૭ ॥

નાગો સંગામનીસે વા પારણ તત્થ સે મહાવીરે ।

એવં પિ તત્થ લાહેદિં અલદ્ધપુવ્વો વિ પગયા નામો ॥ ૮ ॥ ॥ સ્વ ૨૯૬ ॥

અર્થ -આવા વ્રજભૂમિના પ્રદેશમાં જ્યાં ઘણાં લોકો લુપ્તું લોજન કરનારા હતા, ત્યાં ભગવાન વારંવાર વિચર્યા હતા. તે ભૂમિમાં ખીજા શાક્યાદિ શ્રમણો લાઠી લઈને અથવા શરીરથી ચાર આગળ ઊંચી એવી નાલિકા લઈને વિહાર કરતા હતા. આ પ્રમાણે ત્યાં વિહાર કરના હોવા છતાં પણ કૂતરાઓ તેમની પાછળ પડીને કરડતા હતા, અને તેઓ કૂતરાથી ખીડા પામતા હતા. આમ લાટપ્રદેશમાં આવા લોકોમાં વિચરવું ઘણું મુશ્કેલ હતું. ત્યાં ભગવાન દંડ રહિત થઈને વિચરતા હતા. તેઓએ કાયાને વોસરાવીને પ્રાણીઓ પ્રત્યે હિંસા દોડી દીધી હતી. હવે ગામડાંના કંટકતુલ્ય લોકોને, એટલે દુષ્ટ મનુષ્યોને ભગવાન સમભાવે સહન કરતા હતા. જેમ ઉત્તમ હાથી લડાઈના અગ્રભાગમાં ટકી રહે, તેમ તે મહાવીર પ્રભુ પરિષદો સામે ટકી રહેતા હતા. આમ કરવા છતાં ય પણ ક્યારેક તો ભગવાનને રહેવાને ગામડું પણ પ્રાપ્ત થતું નહિ.

મૂલમ્-ઉષસંકમન્તમપહિન્નં ગામન્તિયમ્મિ અપ્પત્તં ।

પહિનિક્ખમિત્તુ લ્હસિંસુ પયાઓ પરં પલેહિત્તિ ॥ ૯ ॥

હયપુરુષો તત્થ દણ્ઠેણ અદુઘા મુટ્ઠિણ અદુ કુન્તફલેણ ।

અદુ લેલુણા કથાલેણ દન્તા દન્તા વહવે કન્દિસુ ॥ ૧૦ ॥

મંસાણિ છિન્નપુવ્વાણિ ઉટ્ઠંમિચા પગયા કાયં ।

પરીસહાઈ લુંચિંસુ અદુઘા પંસુણા ઉષકરિંસુ ॥ ૧૧ ॥

ઉચ્ચારણ્ય નિહણિંસુ અદુઘા આસણાઉ ચલડંસુ ।

વોસટ્ઠકાય પગયાSSત્રી દુક્ખસહે મગવં અપહિન્ને ॥ ૧૨ ॥ ॥ સ્વ ૨૯૭ ॥

અર્થ :-એક ગામથી ખીજે ગામ જ્યારે નિદ્રાન રહિત મહાવીર પ્રભુ જતા હતા ત્યારે ગામની નજીકમાં ન પહોંચે ત્યાં જ સામા જઈને કેટલાક અનાર્થ લોકો તેમને માર મારતા હતા. અને કહેતા હતા કે આ સ્થાનમાંથી તું દૂર ચાલ્યો જા.

ક્યારેક પરમાત્માને અનાર્થ લોકો દંડથી પ્રહાર કરતા હતા, ક્યારેક મૂઠીઓથી, અને ક્યારેક લાલાની આણીઓથી પ્રહાર કરતા હતા, અથવા તો ઢેફાઓથી અને ઠીકરાઓથી પ્રહાર કરીને લોકો ‘મારો મારો’ એવી ખૂસો મારતા હતા.

ક્યારેક અનાર્થ લોકો પ્રભુનું માંસ કાપી લેતા હતા, અને ક્યારેક શરીર પર આક્રમણ કરીને વાળને શરીરને ખેંચતા હતા અથવા તો તેમના પર ધૂળ વેરી દેતા હતા,

લગવાનને ઊંચે ઉપાડીને તેઓ પછાડતા હતા, અથવા તે આસન પરથી જે ચી લેતા હતા. નિદાનરહિત એવા લગવંત કાયાને તણને દુખ સહન કરતાં કરતાં ધ્યાનમાં મગ્ન રહેતા હતા.

મૂલમ્-સૂરો સંગમ સીસે યા સંબુદે તત્થ સે મહાવીરે ।

પદ્ધિસેવમાણે ફરુસાઈ અવલે મગ્ધં રીફત્યા ॥ ૧૧ ॥

પ્રમવિદ્ધી અણુક્રન્તો માદ્ધણે મઈમયા ।

વહુમો અપદિન્નેણં મગ્ધયા પવં રીયન્તિ ॥ ૧૨ ॥ સ્તિ વેમિ । સ્વ -૯૮ ।

અર્થ -જેમ સ આમને મોખરે શુરવીર પુરુષ ટકી રહે તેમ તે લગવંત મહાવીરે ધ્યાનમાં સવૃત રહીને, કઠોર પરિસ્થિતિનું અવલંબન કરીને દૃઢપણે વિહાર કર્યો હતો.

સંપૂર્ણપણે નિદાનરહિત એવા તે મતિમાન પ્રાણી મહાવીરે આ વિધિનું પાલન કર્યું હતું લગવાને આ પ્રમાણે આચર્યું હતું, એમ હું કહું છું.

ઈતિ ત્રીજો ઉદ્દેશક પૂરો.

ઉપધાનશ્રુત નામના નવમા અધ્યયનનો ચતુર્થ ઉદ્દેશક

આગળના ઉદ્દેશકમાં લગવાનની અનુપમ સહનશીલતા દર્શાવવામાં આવી છે. આ ઉદ્દેશકમાં લગવાનની તપશ્ચર્યાનું વર્ણન છે. લગવાનને આવી અનુપમ તપશ્ચર્યાને કારણે ઈતિહાસ જાણનારા પુરુષો દીર્ઘ તપસ્વી મહાવીર એ પ્રમાણે ઓળખે છે.

આ ભરતભૂમિમાં આવી કઠોર તપશ્ચર્યા કરવા છતાં પણ સૂક્ષ્મ વિવેકને સાચવનાર પુરુષ લગવાન મહાવીર સિવાય ઈતિહાસના પાને શોધતા જડે તેમ નથી. તપશ્ચર્યા હો મેશાં વિવેકયુક્ત હોવી જોઈએ વિવેક વગરના તપને અને વ્રતને જોઈ દર્શનમાં બાળવ્રત અને બાળતપ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

મૂલમ્-ઓમોયરિયં ચાપ્પ અપુટ્ઠેઽવિ મગ્ધં રોગેહિં ।

પુટ્ઠે યા અપુટ્ઠે યા નો સે સાહજ્ઞઈ તેહ્ચ્છં ॥ ૧ ॥

સંસોહણં ચ ધમણં ચ ગાયવ્ધંગણં ચ સિણાણં ચ ।

સંઘાટણં ચ ન સે કપ્પે દન્તપદ્ધલાણં ચ પરિન્નાય ॥ ૨ ॥

વિરપ્પ ગામધમ્મેહિ રીયઈ માદ્ધણે જવહુવાઈ ।

સિસિરમ્મિ પમયા મગ્ધ છાયાપ્પ જ્ઞાઈ આસીય ॥ ૩ ॥

આયાવઈ ય મિમ્હાણ અચ્છઈ ઉક્કુલ્લપ અમિતાવે ।

અદુ જાવહુત્થ લુહેણ ઓયણમંથુકુમ્માસેણં ॥ ૪ ॥ ॥ સ્વ ૨૯૯ ॥

અર્થ -લગવાનને રોગસ્પર્શાં ન હોય તો પણ પરમાત્મા ઉણોદરી તપ કરતા હતાં. રોગાદિકથી કે સ્નાનાદિકથી સ્પર્શાયા હોય કે ન સ્પર્શાયા હોય, લગવાન ચિકિત્સાનું સેવન ક્યારે પણ કરતા નહિ.

ભગવાન ખસ્તિ વગેરેથી કે વિરેચન વગેરેથી ઉદર શોધન કરાવતા નહિ, વમન કરતા નહિ, શરીરનું માલીશ કરતા નહિ, સ્નાન કે શરીર દબાવરાવવું તમને કલ્પતું નહિ, તેમજ ત્રિવેકથી જાણીને પ્રભુ દંત પ્રક્ષાલન પણ કરતા નહિ

ઈંદ્રિયોના ધર્મોથી નિવૃત્ત થયેલા અલ્પભાષી ગ્રાહણ એવા ભગવાન ક્યારેક શિશિર ઋતુમા વૃક્ષ છાયામાં બેસીને ધ્યાન ધરતા વિચરતા હતા.

શિખઋતુમાં- તેઓ આતાપના લેતા હતા. ઉત્કટ આસન પર બેસીને પ્રભુ આતાપનાનો અભ્યાસ કરતા. વળી પ્રભુ લૂખું લોજન-ચાવલ, બોરનું ચૂરણ, તેમજ કળથી જેવો બોરાક મેળવીને સંયમય ત્રા ચલાવતા હતા.

મૂલમ્-પચાણિ તિન્નિ પડિસેવે અદ્દ માસે અજાવયં મગવં ।
 અપિદ્દત્થ પચયા મગવં અધ્ધમાસં અદુવા માસંપિ ॥ ૫ ॥
 અવિ સાહિપ દુવે માસે છપ્પિ માસે અદુગા વિહરિન્થા ।
 રામોવરાયં અપહિન્ને અન્નગિલાયમેગયા મુજ્જે ॥ ૬ ॥
 છટ્ઠેણ પચયા મુજ્જે અદુવા અદુમેણ દસમેણ ।
 દુવાલસમેણ પચયા મુજ્જે પેહમાણે સમાહિ અપહિન્ને ॥ ૭ ॥
 ણચ્છા ણં સે મહાવીરે નોડવિ ચ પાવગં સયમકાસી ।
 અન્નેદિં વા ણ કારિત્થા કીરંતંપિ નાણુજાણિત્થા ॥ ૮ ॥ ॥ સ્વ. ૩૦૦ ॥

અર્થ :-આ ત્રણ વસ્તુઓ (ચાવલ, બોરનું ચૂરણ અને કળથી)નું સેવન કરીને ભગવાને આઠ મહિના સુધી શરીરચાત્ર ચલાવી હતી. તેમા પણ ક્યારેક તો ભગવાન પક્ષકલ્પ કે માસકલ્પ સુધીનો આહારત્યાગ કરતા હતા.

ક્યારેક ભગવાન કંઈક અધિક એવા બે મહિના સુધી કે ક્યારેક છ મહિના સુધી ચોવિહારી તપશ્ચર્યા કરીને રહેતા હતા, અને અહર્નિશ તપશ્ચર્યા કરનાર નિદાનરહિત પ્રભુ ક્યારેક અંતપ્રાન્ત લોજન લેતા હતા.

ક્યારે તેઓ છટું કરતા, તો ક્યારે તેઓ અટ્ટમ કરતા, ક્યારેક તેઓ ચાર ઉપવાસ કે ક્યારેક ક્યારેક તેઓ પાંચ ઉપવાસ કરીને આહાર લેતા હતા આ રીતે નિદાનરહિત પ્રભુ સમાધિભાવમાં લીન રહેતા હતા.

ભગવાન ખરેખર સૂક્ષ્મ પ્રકારે જાણીને જાતે પાપ કર્મ કરતા નહિ, અન્ય પાસે કરાવતા નહિ, અથવા તો પાપ કરનારને અનુભોદન પણ આપતા નહિ

મૂલમ્-ગામં પવિસે નગરં વા ઘામમેસે કહં પરદાપ ।
 સુવિસુધ્ધમેસિયા મગવં આયત્તજોગયાપ સેવિત્થા ॥ ૯ ॥
 અદુ વાયસા દિગિંછત્તા જે અન્ને રસેસિણો સત્તા ।
 ઘાસેસણાપ ચિદ્દન્તિ સયયં નિવદ્દપ ચ પેહાપ ॥ ૧૦ ॥

અવુવા માહણં ચ સમગં વા ગામપિણ્ડોલગં ચ અતિદિં વા ।
 મોવાગં મૂસિયારિં વા કુકરં વાવિ વિટ્ઠિયં પુરઓ ॥ ૧૧ ॥
 વિત્તિચ્છેય દ્વજ્જન્તો તેનિમપ્પત્તિયં પરિહરન્તો ।
 મન્દં પગ્ગકમે ભગવં અદિન્નમ્મણો ઘાણમેસિત્થા ॥ ૧૨ ॥ ॥ સ્વ. ૩૦૧ ॥

અર્થ :- ગામમાં કે નગરમાં પ્રવેશ કરીને લગવાન બીજાને માટે બનાવેલા આહારની ગવેષણા કરતા હતા, અને લગવાન શુદ્ધ આહાર પ્રાપ્ત કરીને મન-વચન-કાયાના યોગ સમસાવમાં સ્થિર કરીને તે આહારનું સેવન કરતા.

અથવા તો ભૂખથી વ્યાકુળ થઈને કાગડાઓ અને રસને ઇચ્છનારા પ્રાણીઓ લોજન પ્રાપ્ત કરવાને માટે ઊભા રહેલા હોય અને તેઓ સતત નીચે આવતા હોય, તેમને જોઈને લગવાન વિશ્લેષ કર્યા વગર વિચરતા હતા.

અથવા પ્રાણીઓને કે અન્ય શ્રમણને કે ગામડાંના યાચકને, અથવા અતિથીને, ચંડાલને, આગળ ઊભેલા જોઈને કે ગિલાડી કે કૂતરાને સામે જોડેલ જોઈને, પ્રભુ તેમને લોજનનો અંતરાય ન પડે તેમ વિહરતા હતા.

આ પ્રમાણે પ્રાણીઓની આજીવિકાનો ઉચ્છેદ ન થાય તેમ તેમજ તેમને અવિશ્વાસ ન ઉપજે તેમ લગવાન ધીમે ધીમે ચાલતા હતા અને અહિંસાનું અવલોકન કરીને આહાર ગવેષણા કરતા હતા.

મૂલમ્-અવિ સ્વયં વા સુક્કંથા સીયં પિણ્ડં પુરાણકુમ્માસં ।

અદુ વુક્કસં પુલાગં વા લધ્ધે પિણ્ડે અલધ્ધે દવિય ॥ ૧૩ ॥

અવિ જ્ઞાઈ સે મહાવીરે આસણથે અકુક્કુપ્પ જ્ઞાણં ।

ઉહ્ધે અહે તિરિયં ચ પેદ્ધમાણે સમાદિમપ્પિન્ને ॥ ૧૪ ॥

અક્કાઈ વિગતગેદ્દી ય સદ્ધુવેસુ અમુચ્છિપ્પ જ્ઞાઈ ।

છંડમત્થો વિ પરક્કમમાણે ન પમાયં સદ્ધિપિ કુવિવિત્થા ॥ ૧૫ ॥

સયમેવ અમિસમાગમ્મ આયતજોગમાયસોદ્ધીપ ।

અભિનિવ્વુદે અમાહલ્લે આવકહં ભગવં સમિયાસી ॥ ૧૬ ॥

પલ્લ વિદ્ધી અણુક્કન્તો માહુણેણ મદ્દમયા ।

બહુસો અપ્પિન્નેણ ભગવયા પર્વં રીયન્તિ ॥ ૧૭ ॥ ત્તિ વેમિ ॥ સ્વ. ૩૦૨ ॥

અર્થ :- ક્યારેક વધાર દઈને સ્વાદિષ્ટ બનાવેલો ખોરાક અથવા સૂકો-કે ઠંડો લોજનપિંડ અથવા તો જૂના સેકેલા અડદ કે કળથી અથવા તો સાથવો અથવા તો ઘાણી મળે કે ન મળે તો પણ પરમ સમર્થ લગવાન સમતાસાવમાં સ્થિર રહેતા હતા.

આસન પર સ્થિર રહીને ચંચળતા વગરના તે મહાવીર ક્યારેક ધ્યાન ધરતા હતા ત્યારે તેઓ નિદાનરહિતપણે સમાધિમાં જાયેનો, મધ્યલોક અને અધોલોકને નિહાળતા હતા.

તેઓ કપાય વગરના હતા, લાલચ વગરના હતા, શબ્દ અને રૂપોમા મુગ્ધો વગરના હતા, તેઓ છદ્મરથી હોવા છતાં પણ પરાક્રમ કરીને, એટલે બળુગન રહીને ધ્યાન ધરતા હતા, અને એકવાર પણ પ્રમાદ એમણે કર્યો ન હતો.

બાલે જ યોગો ને આત્મશુદ્ધિને માટે સ્થિર કરીને સમભાવને પ્રાપ્ત કરીને નિવૃત્ત થયેલા પ્રભુ જીવન પર્યન્ત માયાના ત્યાગી હતા, અને સમિતિયુક્ત હતા.

આ વિધિનું પાલન સર્વથા નિદાનરહિત એવા મતિમાન બ્રાહ્મણ ભગવાન મહાવીરે કર્યું છે. આમ ભગવન્તે આચર્યું છે, એમ હું કહું છું.

ઇતિ ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો.

ઇતિ નવમું અધ્યયન સમાપ્ત ઇતિ પ્રથમશ્રુતસ્કંધ સમાપ્ત

આચારાંગ નામના પ્રથમ અંગનો દ્વિતીય શ્રુતસ્કંધ

પિઠેષણા નામના અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

આ અધ્યયનમાં મુનિના આચાર દર્શાવવાની શરૂઆત થાય છે. આ આખોયે શ્રુત-સ્કંધ મુનિએ પાળવાના આચારના નિયમો દર્શાવવા માટે લખાયેલો છે કેવી રીતે ભોજન ભેળવવું, કેવી રીતે વસ્ત્ર ભેળવવાં, તેમા કયા કયા દોષોને તજવા, વળી ભિક્ષુની પ્રતિમાઓનું અવલંબન કઈ રીતે કરવું, તે ઉપરાંત આ અધ્યયનને અતે ભગવાન મહાવીરનું ચરિત્ર અને ભોક્ષના સાધનો દર્શાવનાર, વિમુક્તિનામનું પચીસમું અધ્યયન આખાયે અંગસૂત્ર ઉપર કળશરૂપે આવે છે.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ ષા, ભિક્ષુણી ષા, ગાહાચરકુલં પિઠવાયપહિયાપ અણુપવિટ્ટે સમાણે, સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા, અસણં ષા, પાણં ષા, ચાહમં ષા, સાહમં ષા, પાણેહિં ષા, પણપહિં ષા, ચીપહિં ષા, હરિપહિં ષા, સંસત્તં, ઉમ્મિસત્તં, સીઝોદપણ ષા ઉસિત્તં, રયસા ષા, પરિવાસિયં, તહપ્પગારં અસણં ષા, ષાણં ષા, ચાહમં ષા, સાહમં ષા પરહત્થંસિ ષા, પરપાયંસિ ષા, અપાસુયં અણેસણિજ્ઞંતિ મણ્ણમાણે, લાભેવિ સંતે, નો પહિંગાહેજ્ઞા ॥ સ્વ. ૩૦૩ ॥

અર્થ:-તે આચારયુક્ત ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે ગૃહસ્થના ઘેર પિંડ ચક્રણ કરવાની બુદ્ધિએ પ્રવેશ કરે ત્યારે જો તેને એમ જણાય કે આ અન્ન, આ પીણું, આ બાદિમ ને સ્વાદિમ સચિત્ત પદાર્થોથી અથવા કુગથી અથવા બીજથી, અથવા લીલોતરીથી સંસર્ગ પામેલું છે મિશ્રિત થયેલું છે, કે સચિત્ત પાણીથી છંટાયેલું છે, કે રજથી મિશ્રિત થયેલું છે, તો તેવા પ્રકારના અન્ન, પાણી, બાદિમ કે સ્વાદિમને ગૃહસ્થના હાથમાં, કે ગૃહસ્થના પ્રાત્રમા અપાસુક છે અને તેવા યોગ્ય નથી એમ માનીને તેનો લાભ થતો હોય તો પણ તે મુનિએ કે સાધ્વીએ તેને ચક્રણ કરવું ન જોઈએ.

મૂલમ્-સેયં આહચ્ચ પહિંગાહિપ સિયા, સે સં આયાપ ષંગંત-મવક્કમેજ્ઞા, ષંગંત-મવક્કમિજ્ઞા અહે આરામંસિ ષા, અહે ઉવસ્સયંસિ ષા, અપ્પંહે અપ્પપાણે અપ્પવીપ્પ અપ્પહરિપ અપ્પોસે

અવ્વોદ્દપ અવ્વપ્પિત્તિગ-પણગ-દગમટ્ટિય-મવ્વકકાસંતાણપ વિગિંચિય (૨) ઉમ્મીસં ત્રિમોદ્દિય (૨), તઓ સંજયામેવ મુંજિજ્ઞ વા, પીઠ્ઠજ્ઞ વા। જંચ ણો સંચાપજ્ઞા મોત્તપ વા પાદત્તપ વા સે તમાયાય ઇગંત મવ્વકકમેજ્ઞા, ઇગંતમવ્વકકમિત્તા અહે વ્જામયંદિલંસિ વા, અટ્ટિરાસિંસિ વા કિટ્ટરાસિંસિ વા તુલરાસિંસિ વા ગોમયરાસિંસિ વા, અણયરંસિ વા તદ્દપ્પગારંસિ થંદિલંસિ, પહિલહિય (૨) પમ્મજ્ઞિય (૧) તઓ સંજયામેવ પંરટ્ટવેજ્ઞા ॥ સુ. ૩૦૪ ॥

અર્થ:-હવે જો તે એકાએક અસાવધાનતાથી કે ગૃહસ્થની ઉતાવળથી તે વસ્તુ સ્વીકારી લે તો તે લઈને તેણે એકાંતસ્થ નમાં જવું, એકાંતસ્થાનમાં જઈને અથવા તો બગીચામાં અથવા તો નિર્જન ઘરમાં જે સ્થાન ઈંડારહિત છે, જીરહિત છે, ખીજ રહિત છે વનસ્પતિરહિત છે, આકળ રહિત છે, પાણીરહિત છે, ઘાસ પર રહેલા જળબિંદુરહિત છે, લીલકુગ રહિત છે તેમજ લીની માટી કે કચેળિયાની જળરહિત છે, ત્યાં તે આહારને છૂટો પડીને મિશ્રણથી શુદ્ધ કરીને પછીથી ચત્નાપૂર્વક તેને ખાવો, અથવા પીવો. પરંતુ જો ખાવ-પીવાનું શક્ય ન હોય તો તે આહારને લઈને એકાંત સ્થાનમાં જાય, ત્યાં જઈને તે હવે દાહ પામેલ સ્થાનમાં, હાડકાના ઢગલામાં, અથવા લેઢના કાટના ઢગલામાં, અથવા તો ધાન્ય-ફેાતરાના ઢગલામાં, અથવા તો છાણના ઢગલામાં, અથવા તેવા પ્રકારના ખીબ કોઈ સ્થાનમાં પ્રતિલેખના કરી કરીને, પ્રમાર્જના કરી કરીને જતનાપૂર્વક તે આહારને પચી દે.

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા, મિક્ખુણી વા, ગાદાવ્વકુલં પિંડવાયપડિયાપ અણુપવિટ્ઠે સમાણે સ જાઓ પુણ ઓસહીમો જાણેજ્ઞા કસિણાઓ સાસિઆઓ અવિદલકઢાઓ અતિરિચ્છચ્છિણ્ણાઓ અવ્વોચ્છિણ્ણાઓ તરુણિયં વા છિવાહિં અણમિવકંત મમજ્ઞિતં પેદાપ અફાસુયં અણેસ ણિર્જ્યંસિ મણમણે લાભે સંતે ણો પહિગાહેજ્ઞા ॥ સુ. ૩૦૫ ॥

અર્થ:-તે લિધુને કે લિધુણીને લોજનને માટે ગૃહસ્થને ઘરે પ્રવેશ કરીને જાણવામાં એમ આવે કે આ ખીજ કે વનસ્પતિ આખી આપી છે, જીવ ઉત્પન્ન થાય એવી છે, બે ચીરીયા કરવામાં આવ્યા નથી, અને વાંકી પણ છેદાઈ નથી; આમ અણુછેદાયેલી તરુણ વનસ્પતિ કે મગ વિગેરેની કૃણી શસ્ત્રનો પ્રહાર ન પામેલી અને ભંગ ન પામેલી એવી જોઈને આ નિર્દોષ નથી, અને લેવા યોગ્ય નથી એમ માનીને તેણે લાભ હોવા છતાં પણ આવી વનસ્પતિ સ્વીકારવી જોઈએ નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા, મિક્ખુણી વા, જાણ પવિટ્ઠે સમાણે સે જાઓ પુણ આસહીમો જાણેજ્ઞા અકસિણાઓ આસાસિયાઓ અવિદલકઢાઓ તિરિચ્છચ્છિણ્ણાઓ વ્વોચ્છિણ્ણાઓ તરુણિયં વા છિવાહિં અમિવકંતમ્મજ્ઞિયં પેદાપ, ફાસુયં ઇસણિજ્ઞંતિ મણમાણે લાભે સંતે પહિગાહેજ્ઞા ॥ સુ. ૩૦૬ ॥

અર્થ:-તે લિધુને કે લિધુણીને ગૃહસ્થના ઘરે પ્રવેશીને એમ જાણવામાં આવે કે આ ખીજ, વનસ્પતિ વગેરેના ટુકડા થયેલ છે, તેમાં જીવોત્પત્તિનો અંશવ નથી, તે ચીરાયેલ છે, તે વાંકી

કપાયેલ છે, તે કાચી વનસ્પતિ કે ફળી છેદાયેલી છે, શસ્ત્રનો પ્રયોગ પામેલી છે, અને લાંગેલી છે. એમ જોઈને આ નિર્દોષ છે, દેવા યોગ્ય છે, એમ માનીને લાલ હોય તો તેણે સ્વીકારી લેવી.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા, ભિક્ષુણી વા, જાવ પવટ્ટેત્તમાણે સે જં પુણ જાણેજ્જા પિહુયં વા, વહુરયં વા, મુઙ્ગિયં મંથુ વા, ચાડલં વા, ચાડલપલં વા, ન્હ મ્હિયં અફ સુયં અણેસણિજં મણ્ણમાણે લામે સંતે ણો પહિગ્ગાહેજ્જા ॥ સૂ. ૩૦૭ ॥

અર્થ -તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગૃહસ્થના ઘેર જઈને જાણે કે આ ધાણી, તે બહુ રજવાળી છે, અથવા આ સાથેલો કે ચોખા કે ફળુકી અર્ધ પકવ છે, એટલે કે એકવાર શેકેલ છે, તેથી નિર્દોષ નથી, તો તેણે લાલ થતો હોય તો પણ ન લેવા યોગ્ય આહાર માનીને લેવો નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા, ભિક્ષુણી વા, જાવ પવિટ્ટે સમાણે સે જં પુણ જાણેજ્જા પિહુયં વા જાવ ચાડલપલં વા, અસંહં મ્હિયં દુશ્સુત્તો વા મ્હિયં તિક્ષુત્તો વા મ્હિયં ફાસુયં પ્લણિજ્જં જાવ લામે સંતે પહિગ્ગાહેજ્જા ॥ સૂ. ૩૦૮ ॥

અર્થ -તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને ગૃહસ્થના ઘરે પ્રવેશીને જો એમ જણાય કે આ ધાણી, ત્યાંથી માંડીને આ ફળુકી અનેક વાર ભુંજેલી છે, બે વાર કે ત્રણ વાર ભુંજેલી છે, (તેથી દુષ્પકવતાના દોષરહિત છે) તેથી નિર્દોષ છે અને લેવા યોગ્ય છે તો તેણે મળતી હોય તો તે લઈ લેવી.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા, ભિક્ષુણી વા ગાદાવહ્કુલં જાવ પવિસિત્તકામે ણો અન્નઉત્થિપ્પણ વા, ગારત્થિપ્પણ વા, પરિહારિઓ વા અપરિહારિપ્પણ સદ્ધિ, ગાદાવહ્કુલં પિંડવાયપ્પિયાપ પવિસેજ્જા વા, ણિક્કલમેજ્જા વા ॥ સૂ. ૩૦૯ ॥

અર્થ -તે ભિક્ષુએ કે ભિક્ષુણીએ જ્યારે તેને ગૃહસ્થના ઘેર દાખલ થવાની ઇચ્છા હોય ત્યારે દોષોને તજનાર એવા ઉચ્ચત વિહારી મુનિએ જે દોષોનો પરિહાર કરતા નથી, તેવા અન્ય તીર્થિક કે ગૃહસ્થની સાથે ભિક્ષા લેવા માટે પ્રવેશ કરવો નહિ, કે બહાર પણ નીકળવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા, ભિક્ષુણી વા, વહિયા ચિયારમ્મિં વા, વિહારમ્મિં વા, ણિક્કલમમાણે વા, પવિસમાણે વા. ણો અણ્ણઉત્થિપ્પણ વા ગારત્થિપ્પણ વા પરિહારિઓ વા, અપરિહારિપ્પણ સદ્ધિ વહિયા ચિયારમ્મિં વા વિહારમ્મિં વા, ણિક્કલમેજ્જા વા પવિસેજ્જા વા ॥ સૂ. ૩૧૦ ॥

અર્થ :-તે ભિક્ષુએ કે ભિક્ષુણીએ શૌચાદિની ભૂમિ કે સ્વાધ્યાય આદિની ભૂમિમાં પ્રવેશ કરવો હોય કે ત્યાંથી દૂર જવું હોય ત્યારે તેણે બહાર નિકળતા કે પ્રવેશ કરતા અન્ય તીર્થિકની સાથે કે ગૃહસ્થની સાથે પોતે દોષોનો ત્યાગી હોવાથી દોષોના આપા અત્યાગીઓની સાથે શૌચભૂમિમાં કે સ્વાધ્યાય ભૂમિમાં ન પ્રવેશવું જોઈએ કે ન બહાર નિકળવું જોઈએ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા, ભિક્ષુણી વા, ગામાણુગામં દુહ્જમાણે ણો અણ્ણઉત્થિપ્પણ વા, ગારત્થિપ્પણ વા, પરિહારિઓ અપરિહારિપ્પણ વા સદ્ધિ, ગામાણુગામં દુહ્જેજ્જા ॥ સૂ. ૩૧૧ ॥

અર્થ -તે લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ એક ગામથી બીજે ગામ જતી વખતે પોતે દોષોના તજનાર હોવાથી દોષોના ન તજનાર એવા અન્ય તીર્થિક કે ગૃહસ્થની સાથે ચાલીને ગ્રામાન્તર કરવું જોઈએ નહિ.

મૂલમ્-સે મિશ્રુ વા, મિશ્રુણી વા, જાવ પશ્વિટ્ઠે સમાણે જો અણત્તટ્ઠિયં અસ્સ વા, ગારત્તિયં અસ્સ વા, પરિહારિણો અપરિહારિઅસ્સ વા, અસણં વા (૪) દેજ્જા વા અણપદેજ્જા વા ॥ સુ. ૩૧૨ ॥

અર્થ :-તે લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ ગૃહસ્થના ઘરમાં આહારને માટે પ્રવેશ કર્યો હોય ત્યારે કોઈ અન્ય તીર્થિકને કે ગૃહસ્થને પોતે દોષોના ત્યાગી હોવાથી અન્ય દોષોના અત્યાગીને, અત્ર કે પાણી, આદિમ કે સ્વાદિમ ન આપવા જોઈએ કે ન અપાવવા જોઈએ

મૂલમ્-સે મિશ્રુ વા, મિશ્રુણી વા, જાવ પશ્વિટ્ઠે સમાણે સે વ્જં પુણ જાણેજ્જા અસણં વા (૪) અસ્સિપડિયાપ યગં સાહમ્મિયં સમુહિસ્સ, પાણાઈં મૂયાઈં જીયાઈં સત્તાઈં સમારબ્બ સમુહિસ્સ કીયં પામિચ્ચં અચ્છેજ્જં અણિસટ્ઠં અમિહહં આહુ વેતંતિ, તહાપ્પગારં અસણં વા (૪) પુરિસંતરકહં અપુરિસંતરકહં વા, વહિયા ણીહહં વા, અણિહહં વા, અત્તટ્ઠિયં વા, અણત્તટ્ઠિયં વા પરિમુત્તં વા, અપરિમુત્તં વા, આસેવિયં વા, અણાસેવિયં વા, અફાસુયં જાવ જો પહિંગાહેજ્જા ॥ સુ. ૩૧૩ ॥

અર્થ :-તે લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ જ્યારે તે ગૃહસ્થના ઘરમાં આહારાદિકને માટે પ્રવેશ કરે ત્યારે અત્ર-પાણી વગેરે કોઈ નિર્ગન્થ સાધુને ઉદેશીને પ્રાણુનો, ભૂતનો, છવનો કે સર્વોનો આરંભ કરીને સાધુને ઉદેશીને ખરીધું હોય, ઉધાર લીધું હોય, આંચકી લીધું હોય, સહિયારું હોય, કે સામે લાવીને તે પ્રકારના આહારાદિક જો ગૃહસ્થ આપે; એ ભોજન ભલે તેણે ખનાવ્યું હોય, ખીજાએ ખનાવ્યું હોય, તેણે ખહાર આપ્યું હોય, ન આપ્યું હોય, તેણે પોતાના માટે ક્યું હોય કે પરને માટે ક્યું હોય, તેણે ખાધું હોય કે ન ખાધું હોય, તેણે થોડું ઘણું વાપર્યું હોય કે ન વાપર્યું હોય, આવા અન્નને અપ્રાસુક માનીને પ્રાપ્ત થતું હોય તો પણ તે મુનિ એ લેવું નહિ.

મૂલમ્-પવં વહવે સાહમ્મિયા, યગા સાહમ્મિણી, વહવે સાહમ્મિણી ઓ, સમુહિસ્સ ચત્તારિ આચચ્ચા માણિયંવા ॥ સુ. ૩૧૪ ॥

અર્થ :-આ પ્રમણે ઘણા સાધર્મિક સાધુઓ, એક સમાનધર્મી સાધવી, ઘણી સમાનધર્મી સાધવીઓ, એમને ઉદેશીને ખનાવેલ અન્ન વગેરે, આમ કુલે ચાર આલાખકે થાય છે. (આ રીતે ચાર પ્રકારે ઉદેશીક) આધાર્મિક વગેરે દોષસહિત અન્ન લેવું નહિ.

મૂલમ્-સે મિશ્રુ વા, મિશ્રુણી વા, ગાહાવકુલં જાંચ પશ્વિટ્ઠે સમાણે સે વ્જં પુણ જાણેજ્જા અસણં વા (૪) વહવે સમણ માહણ-અતિદિ કિષ્ણ-જ્ઞામપ પગણિય (૨) સમુહિસ્સ, પાણાઈં જાવ સત્તાઈં સમારબ્બ આસેવિયં વા અણાસેવિયં વા અફાસુયં અણેસેણિજ્જંતિ ણ્ણમાણે હામે સંતે જાચ જો પરિંગાહેજ્જા ॥ સુ. ૩૧૫ ॥

અર્થ :-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગૃહસ્થને ઘર આહાર દિકને માટે પ્રવેશ કરે ત્યારે, તેને જો એમ જણાય કે આ અન્ન, પાણી વગેરે શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, અતિથીઓ, રંકપુરુષો, અને લિખારીઓને ઉદેશીને

પ્રાણાદિકનો આરંભ કરીને બનાવ્યું છે અને તે પ્રકારનું અન્ન આ ગૃહસ્થ આપે છે (હવે સૂત્ર ૩૧૩ માં ઉત્તર ભાગમાં આવતું ભાષાંતર થોડું લેવું) તો તે પ્રકારનું અન્ન વગેરે તેણે પ્રકૃત કરવું નહિ.

મૂલમ્—સે મિઠ્ઠુ ઘા, મિઠ્ઠુખી ઘા, માદાવકુલં જાવ પવિત્રે સમાણે સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા
જસણ વા (૪) વહવે સમણ માદણ—અતિહિ કિચણ—વળીમણ સમુદિસ્સ પાણાઈ (૫) જાન
આદટ્ટ ચંપડ, તં તદ્દપ્પગારં અસણં વા (૬) અપુરિસંતરકકં અવહયાણીહં અણ્ણટ્ટિયં
અપરિભુતં અણ સેવિત્તં અપાસુયં અણેસણિજ્ઞં જાવ ણો પદિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ સૂ. ૧૧૬ ॥

અર્થ—તે લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ જ્યારે તે ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશ કરે, અને તેના જાણવામાં ને એમ આવે
કે આ ઘણા શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, અતિથીઓ, રક પુરુષો, કે યાચકોને ઉદ્દેશીને પ્રાણ વગેરેનો
આરંભ કરીને બનાવેલું અન્નાદિ સામે લાવીને આપે છે તો તે પ્રકારનું અન્નાદિ બીજા પુરુષે
બનાવ્યું ન હોય, બહાર આવેલું ન હોય, પોતાને માટે ન કરેલું, પોતે ન ખાધેલું કે અલ્પ
પણ ન વાપરેલું એવું છે, તે અન્ન અપ્રાસુક અને ન લેવા યોગ્ય છે, એમ માનીને તેણે
પ્રકૃત કરવું નહિ.

મૂલમ્—અહ પુણ પવં જાણેજ્ઞા, પુરિસંતરકકં અવહયાણીહં અણ્ણટ્ટિયં પરિભુતં આસેવિયં પાસુયં
પણિજ્ઞં જાવ પદિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ સૂ. ૩૧૭ ॥

અર્થ—હવે જે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી એમ જાણે કે આ અન્ન અન્ય પુરુષને માટે બનાવ્યું છે,
તેને બહાર લાવવામાં આવ્યું છે, તે અન્નને દાતાએ સ્વીકાર્યું છે, પોતે તે અન્નાદિક
વાપર્યું છે, કે થોડેઘણે અંશે વાપર્યું છે, તો તેથી આ અન્ન પ્રાસુક છે, અને ગવેષણા
કરવા યોગ્ય છે, એમ માનીને તેણે તે સ્વીકાર્યું.

મૂલમ્—સે મિઠ્ઠુ ઘા, મિઠ્ઠુખી ઘા માદાવકુલં પિંડવાયપહિયાપ પવિસિડકામે સે જાઈ પુણ
કુલાઈ જાણેજ્ઞા, હમેસુ ચલુ કુલેસુ ણિઈપ પિંડે દિવ્વજ્ઞઈ અગ્ગપિંડે દિવ્વજ્ઞઈ, નિયપ ભાપ
દિવ્વજ્ઞઈ અવહ્હમાપ દિવ્વજ્ઞઈ, તદ્દપ્પગારાઈ કુલાઈ ણિઈયાઈ નિઈડમાણાઈ નો ભત્તાપ વા
પાણાપ વા પવિસિજ્ઞ વા નિવલ્લમિજ્ઞ વા ॥ સૂ. ૩૧૮ ॥

અર્થ—તે લિક્ષુ અથવા લિક્ષુણી આહાર ગવેષણા માટે ગૃહસ્થના કુલમાં જ્યારે પ્રવેશ કરવાને
ઇચ્છા રાખે ત્યારે હવે જે કુટુંબોને એમ જાણે કે આ કુટુંબોમાં ખરેખર નિત્ય પિંડ દેવામાં
આવે છે, અગ્રપિંડ અથવા પ્રથમથી જુદો કાઢેલો પિંડ દેવામાં આવે છે, નિયત થયેલો ભાગ
દેવામાં આવે છે, અર્ધાથી કંઈક ઉણો એટલો ભાગ દેવામાં આવે છે, તે પ્રકારના નિત્યદાન
કરનારા કુટુંબો જેમાં અસુક લિક્ષુઓ કાયમ પ્રવેશ કરે છે, તે કુટુંબોમાં આહારને માટે કે
પાણીને માટે તે ભાવ લિક્ષુએ પ્રવેશ પણ કરવો નહિ, અરે ત્યાથી બહાર પણ નિકળવું નહિ.

મૂલમ્—પયં ચલુ તસ્સ મિઠ્ઠુસ્સ વા મિઠ્ઠુખીપ સામગ્ગિયં જ સવ્વેટ્ટેહિં સમિતે સહિતે
સયાજ્ઞપત્તિ વેમિ ॥ સૂ. ૩૧૯ ॥

અર્થ—આ ખરેખર તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીનું સમગ્ર આચારનું વિધાન છે, જે વિધાન દ્વારા એ સર્વ
બાબતોમાં સમિતિયુક્ત રહે છે, એમ હું દર્શાવું.

પિંડેષણા અધ્યયનનો પ્રથમ ઉદ્દેશક પૂરો

અધ્યયન દસમાનો ખીલો ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુળી વા ગાહાવકુલં પિંડવાયપડિયાપ અણુપવિટ્ઠે સમાણે સે જ્ઞં
પુણ જાણેજ્ઞા અસણં વા અટ્ઠમિપોસહિપ્પસુ વા, અદ્દમાસિપ્પસુ વા માસિપ્પસુ વા
દોમાસિપ્પસુ વા, તેમાસિપ્પસુ વા, ચાડમ્માસિપ્પસુ વા, પંચમાસિપ્પસુ વા, છમ્માસિપ્પસુ વા,
ઉઝ્જસુ વા, ઉડસંઘીસુ વા, ઉડપરિપટ્ટેસુ વા, વહવે સમણ માહણ-અતિહિ-કિવણવળીમણે
પગાતો ઉક્ખાતો પરિપસિજ્જમાણે પેહાપ, દોહિ ઉક્ખાહિ પરિપસિજ્જમાણે પેહાપ, તિહિ
ઉક્ખાહિ પરિપસિજ્જમાણે પેહાપ, ચડહિ ઉક્ખાહિ પરિપસિજ્જમાણે પેહાપ, કુંભીમુહાતો
વા કાલોવાતિતો વા સંણિહિસંણિચયાઓ વા પરિપસિજ્જમાણે પેહાપ, તહપ્પગારં અસણં
વા (૪) અપુરિસંતરકડં જાવ અણાસેવિતં અફાસુય અણેસણિજ્જં વા પડિગ્ગાહેજ્ઞા
॥ સૂ. ૩૨૦ ॥

અર્થ . તે ભિક્ષુએ કે ભિક્ષુણીએ ગૃહસ્થના ઘરમા પ્રવેશ કર્યો, અને તેને એમ જાણવામા આવે
કે આ ભોજન કે પાણી વગેરે આઠમના પોષધના ઉત્સવ સંબંધે છે, પક્ષના પર્વ સંબંધે
છે, એક માસ પછીના પર્વ સંબંધે છે, બે માસ પછીના પર્વ સંબંધે છે, ત્રણ માસના
પર્વ સંબંધે છે; ચાર માસના પર્વ સંબંધે છે, પાંચ માસના પર્વ સંબંધે છે, અને
છ માસના પર્વ સંબંધે છે, તે ઇતુમાં દેવા યોગ્ય કે ઇતુ સંધિમાં દેવા યોગ્ય અથવા
તો ઇતુના પરિવર્તનમા ઘણા શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, અતિથિઓ, રંક પુરુષો, અને ચાચકોને
એક કુલીમાંથી ભોજન લેતા જોઈને, બે કુલીમાંથી ભોજન લેતા જોઈને, ત્રણ
કુલીમાંથી ભોજન લેતા જોઈને, ચાર કુલીઓમાંથી ભોજન લેતા જોઈને, કુલના
મુખમાંથી કે ગોરસ વગેરેની દોણીમાંથી નજીક એકઠી કરેલ આહાર સામગ્રીમાંથી
ભોજન સ્વીકારતાં જોઈને તે પ્રકારનું ભોજન, પાણી વગેરે ખીલ કોઈ પુરુષને માટે
કર્યું નથી એમ માનીને એ ભોજનાદિ મુનિઓએ સેવેલું નથી, એ નિર્દોષ નથી અને
ગવેસવા યોગ્ય નથી, એમ માનીને તેણે ન લેવું

મૂળમ્-અહ પુણ પંચ જાણેજ્ઞા પુરિસંતરકડં જાવ આસેવિત ફાસુય જાવ પડિગ્ગાહેજ્ઞા
॥ સૂ. ૩૨૧ ॥

અર્થ : હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ જાણે કે આ અન્ય પુરુષોને માટે બનાવેલું છે, તેમના
વડે વપરાયેલું છે, તેથી નિર્દોષ છે, તો તેણે તેવું ભોજન સ્વીકારી લેવું.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા, મિક્કુળી વા જાવ પવિટ્ઠે સમાણે સે જાહં પુણ કુલાહં, જાણેજ્ઞા, તેજહા,
ઉગ્ગકુલાણિ વા, મોગકુલાણિ વા, રાહ્ણકુલાણિ વા, સત્તિયકુલાણિ વા, ઇક્ખાગકુલાણિ
વા, હરિવસકુલાણિ વા, પસિયકુલાણિ વા, વેસિયકુલાણિ વા, ગંઢાગકુલાણિ વા,
ઓદ્દાગકુલાણિ વા, ગામરક્ખકુલાણિ વા, વોક્કસાલિય કુલાણિ વા, અણ્ણયરેસુ વા,
તહપ્પગારેસુ કુલેસુ અદુગંચ્છિપ્પસુ અગરહિતેસુ વા, અસણં વા (૪) ફાસુયં પસણિજ્જં
જાવ પડિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ સૂ. ૩૨૨ ॥

અર્થ . તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે ગૃહસ્થ કુળમા પ્રવેશીને એમ જાણે કે જે કુલો ખરેખર આ
પ્રકારના છે, જેમ કે ઉત્તવશના કુલો, ભોગવશના કુલો, ગજન્યવશના કુલો, ક્ષત્રિય-

વ શના કુલો, ઇશ્વાકુ વ શના કુલો, હરિવંશના કુલો, ગોકુળવાસીઓના કુલો, વ્યાપારીના કુલો, વાળંદ (નાપીત)ના કુલો, કાષ્ટશિલ્પીના કુલો, આમરક્ષકોના કુલો, વણકરના કુલો, અથવા તે પ્રકારના અન્ય કુલો જાણીને જે કુલો લોકમાં તિરસ્કાર પામેલા નથી અથવા નિદાચેલા નથી તેવા કુટુંબોમાથી આહાર-પાણી પવિત્ર જાણીને તેણે ગ્રહણ કરવું.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા ગાહાવટકુલ પિંડવાયપડિયાળ અણુપવિદ્ધે સમાણે સે જાંપુળ જાણેજ્ઞા અસણં વા, (૪) સમવાળસુ વા, પિંડણિયરેસુ વા, ઇંદમહેસુ વા, સ્વંદમહેસુ વા, રુદ્રમહેસુ વા, મુગુદમહેસુ વા, ભૂતમહેસુ વા, જક્ષમહેસુ વા, પાગમહેસુ વા, શ્રૂમમહેસુ વા, ચેદ્યમહેસુ વા, રુક્ષમહેસુ વા, ગિરિમહેસુ વા, ટરિમહેસુ વા, અગડમહેસુ વા, તડાગમહેસુ વા, દહમહેસુ વા, જાદિમહેસુ વા, સરમહેસુ વા, સાગરમહેસુ વા. આગરમહેસુ વા, અણ્ણતરેસુ વા, તહ્ણપગારેસુ વિસ્વરૂપેસુ મહામહેસુ વટ્ટમાણેસુ વહવે સમણ-માહણ અતિહિ કિવણ-વળીમણ પગાઓ ઉક્ષાઓ પરિણસિજ્જમાણે પેહાણ, દોહિં જાવ સંણિહિસંણિચયાતો વા પરિણસિજ્જમાણે પેહાણ, તહ્ણપગાર અસણ વા (૪) અપુરિસતરકહં જાવ ણો પડિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ સૂ ૩૨૩ ॥

અર્થ : તે ભિક્ષુક કે ભિક્ષુણી ગૃહસ્થના ઘરમાં આહારાદિક માટે પ્રવેશ કરે અને એમ જાણે કે મેળો થયો છે, અથવા પિતૃપિંડ દેવાય છે, ઇંદ્રનો ઉત્સવ છે, કાર્તિકેયનો ઉત્સવ છે, ઇંદ્રનો ઉત્સવ છે, મુકુદનો ઉત્સવ છે, ભૂતનો ઉત્સવ છે, યક્ષનો ઉત્સવ છે, નાગનો ઉત્સવ છે, સ્ત્રૂપનો ઉત્સવ છે, ચૈત્યનો ઉત્સવ છે, વૃક્ષનો ઉત્સવ છે, ગિરિનો ઉત્સવ છે, શુક્રાને ઉત્સવ છે, કૂવાનો ઉત્સવ છે, તળાવનો ઉત્સવ છે, ધરાનો ઉત્સવ છે, નદીનો ઉત્સવ છે, સરોવરનો ઉત્સવ છે, સાગરનો ઉત્સવ છે, અગરનો ઉત્સવ છે, અથવા તો તેવા પ્રકારના અન્ય કોઈ વિધવિધ પ્રકારના મોટા ઉત્સવો આવી રહ્યા છે, અને ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, રક પુરુષ, અને યાચકોને એક કુલીમાથી આહાર લેતા જોઈને અથવા બે કુલીમાથી, ત્યાથી માડીને આહારના સચચમાથી સ્વીકાર કરતા જોઈને તે પ્રકારના આહારાદિને અન્ય પુરુષ માટે બનાવ્યા નથી (અર્થાત્ તે નિયત છે) એમ માનીને તેણે સ્વીકારવા જોઈ એ નહિ

મૂલમ્-અદ્દ પુણ પવ્વ જાણેજ્ઞા, ટિણ્ણ જ તેસિં દાયવ્વ અદ્દ તત્થ મુંજમાણે પેહાણ, ગાહાવત્તિમારિય વા ગાહાવત્તિમગિણિ વા ગાહાવત્તિપુત્ત વા, ગાહાવત્તિધૂયં વા, સુણ્હ વા, ધાતિ વા દાસં વા દાસિં વા, વસ્મકારં વા કમ્મકરિ વા, સે પુવ્વામેવ આલોપ્પજ્ઞા 'આહસો' ત્તિ વા 'મગિણિ' ત્તિ વા 'દાહિસિ મે કત્તો અન્નચર મોજ્જણજાયં?' સેવ વટ્ઠગસ્સ પરો અસણં વા (૪) આહટ્ટુ દલ્લજ્ઞા, તહ્ણપગાર અસણં વા (૪) સય વા જાણજ્ઞા, પરો વા સે દેજ્ઞા, ફાસુય જાવ પડિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ સૂ ૩૨૪ ॥

અર્થ : હવે જો તે ભિક્ષુને એમ બાલમાં આવે કે જે તેમને દેવાતું હતું તે દેવાઈ ચૂક્યું છે, પછી તેમને તે અન્નાદિકને ઉપયોગમાં લેતા જોઈને (તે મુનિ) ગૃહસ્થની પત્ની કે બહેનને, તેના પુત્રને કે પુત્રીને, પુત્રવધૂને કે ધાઈને, દાસને કે દાસીને, નોકરને કે નોકરડીને પહેલેથી પૂછી લે, 'હું આશુખ્તાન' અથવા 'હું બહેન', 'આનાથી બીજું લોજન તમે મને

આપશો ?' તે આ પ્રમાણે બોલે ત્યારે સામા માણસ બે અન્નપાણી વગેરે લઈ આવીને આપે તો તે પ્રકારનું લલેને તેણે માગી લીધું હોય કે ગમે તો સામા માણસે આણીને આપ્યું હોય, પવિત્ર અને અગ્નિત્ત અને લેવા યોગ્ય બાણે તો તેણે લેવું

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા (૨) પર અદ્વજોયનમેરાપ સંખડિ નચ્ચા સંખડિ પડિયાપ નો અભિધારેજ્જ ગમણાપ ॥ સૂ. ૩૨૫ ॥

અર્થ : તે લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ અડધા ભોજનની મર્યાદામાં કેઈ ભોજન સમારલ છે એમ બાણ્યુ હોય તો સમારલની દિશામાં તે જવાનો વિચાર કરે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા (૨) પાઈણં સંખડિં નચ્ચા પડીણ ગચ્છે અણાઢાયમાણે, પડીણં સંખડિં નચ્ચા પાઈણં ગચ્છે અણાઢાયમાણે, દાહિણં સંખડિ નચ્ચા ઉદીણં ગચ્છે અણાઢાયમાણે, ઉદીણં સંખડિં નચ્ચા દાહિણ ગચ્છે અણાઢાયમાણે ॥ સૂ. ૩૨૬ ॥

અર્થ : તે લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ પૂર્વ દિશામાં ભોજનનો સમારલ બાણ્યો તો તેણે પશ્ચિમ દિશામાં જવું, બે તેણે પશ્ચિમ દિશામાં સમારલ છે એમ બાણ્યુ તો તેણે પૂર્વ દિશામાં વિહાર કરવો તેને બળર પડે કે ઉત્તર દિશામાં મિજબાની છે તો તે દિશાનો અનાદર કરી તેણે દક્ષિણ દિશામાં જવું તેને બળર પડે કે દક્ષિણ દિશામાં મિજબાની છે તો તેણે તે દિશાનો અનાદર કરીને ઉત્તર તરફ પ્રયાણ કરવું બોધ્યો

મૂલમ્-જત્યેવ સા સખડી સિયા, તં જહા ગામંસિ વા નગરસિ વા ચેડંસિ વા કવ્વડંસિ વા, મડવસિ વા, પટ્ટણંસિ વા, આગરસિ વા, દોણમુહસિ વા, નિગમંસિ વા, આસમંસિ વા, રાયહાણિસિ વા, સંનિવેસંસિ વા, સંખડિ સંખડિપડિયાપ નો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ ॥ કેવલી વૂયા 'આયાણમેય' ॥ સૂ. ૩૨૭ ॥

અર્થ : જ્યાં બરાબર મિજબાની હોય તે સ્થાને જવાને લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ વિચાર કરવો ન બોધ્યો એ મિજબાની લલેને ગામમાં હોય કે નગરમાં હોય, નેસમાં હોય કે બેનરવાળા ગામમાં હોય, કેંદ્રભૂત નગરમાં હોય કે મીઠા વગેરેના અગર પાસે હોય, બદર પાસે હોય કે વેપારીના ગામમાં હોય, આશ્રમમાં હોય કે રાજધાનીમાં હોય કે કસબામાં હોય, ત્યાં જવા તેણે ન વિચારવું 'આ કર્મબંધનુ સ્થાન છે' એમ કેવળી ભગવંત કહેશે.

મૂલમ્-સખડિ સખડિપડિયાપ અભિસંધારેમાણે આહાકમ્મિયં વા, ઉદ્દેસિયં વા, મીસજાયં વા, કીયગડં વા, પામિચ્ચ વા, અચ્છેજ્જં વા, અણિસદ્ધ વા, આહદ્દુ દિજ્જમાણં મુંજેજ્જા, અસંજણ મિક્કુપડિયાપ ચુટ્ટિયદુવારિયાઓ મહલ્લિયાઓ કુજ્જા, મહલ્લિયદુવારિયાઓ ચુટ્ટિયાઓ કુજ્જા, સમાઓ સિજ્જાઓ વિસમાઓ કુજ્જા, વિસમાઓ સિજ્જાઓ સમાઓ કુજ્જા, પવાયાઓ સજ્જાઓ ણિવાયાઓ કુજ્જા, નિવાયાઓ સિજ્જાઓ પવાયાઓ કુજ્જા, અંતો વા વહિં વા ઉવસયસ્સ હરિયાણિ છિંદિય (૨) દાલિય (૨) સંથારગં સંથારેજ્જા 'એસ વિલુગયામો સિજ્જાણ' તમ્હા સે સંજણ નિયઠે અન્નયરં વા તહપ્પગારં પુરેસંખડિં દા પચ્છેસખડિં વા સખડિપડિયાપ નો અભિસંધારેજ્જ ગમણાપ ॥ સૂ. ૩૨૮ ॥

અર્થ : મિજળાનીમાં કે મિજળાનીની દિશામાં જનાર કે જવા ધારનાર સાધુને આધાકામક દોષ (જીવહિંસામુક્ત પદાર્થ મેળવ્યાનો) કે ઔદેસિક (સાધુ માટે બનાવેલ સ્વીકાર્યાનો દોષ) કે મિશ્ર જાત (સચિત્ત અને અચિત્તની ભેજમેળનો દોષ) કે ખરીદેલું સ્વીકારવાનો દોષ, કે ઉછીનું લીધેલના સ્વીકારનો દોષ, આગ્રહી લાવેલું સ્વીકાર્યાનો દોષ, કે સહિયારી માલિકીની વસ્તુ સ્વીકાર્યાનો દોષ, સામે લાવેલું કે એકાએક લાવેલું અન્ન તેણે આવું પડે એવા દોષો લાગે છે.

ગૃહસ્થ ભિક્ષુની આગતાસ્વાગતા માટે નાનકડી ખારીઓને મોટાં દ્વાર કરી નાખે, મોટા ખારણાને નાનકડી ખારીઓ કરી નાખે, સમતલ શૈયાને વિષમતલ કરે, અને વિષમતલ શૈયાને સમતલ કરે, વાયુ નજીકની પથારીને વાયુથી દૂર કરે અને વાયુથી દૂરની પથારીને વાયુ સન્મુખ કરે, વળી મકાનની બહાર કે અંતરની લીલોતરી છેદીને-તોડીને પથારીની સામગ્રી તૈયાર કરે, વિચારે કે આ નિર્ગ્રંથની શૈયા માટે. તેથી તે શ્રમણનિર્ગ્રંથ બીજા પણુ તે પ્રકારના પૂર્વે મિજળાની થઈ હોય તેવા, પછી મિજળાની થવાની છે તેવા અથવા સખડિ અર્થાત્ મિજળાની તરફનાં સ્થાનો પ્રત્યે જવાનો વિચાર કરે નહિ.

મૂલમ્-एव खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीणं वा सामगियं, जं सव्वट्ठेहिं समित्ते सहिते सयाजये त्ति वेमि ॥.सू. ३२९ ॥

અર્થ : આ પ્રમાણે ખરેખર જે ભિક્ષુ સમતાવંત, ગુણુ સહિત અને સદા યતનાવંત છે, તેની આચારસામગ્રી છે, એમ હું કહું છું.

એમ બીજો ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

અધ્યયન દસમાંનો તૃતીય ઉદ્દેશક

મૂલમ્-से एगया अन्नतरं संखडि आसित्ता पिपित्ता छेज्ज वा वमेज्ज वा भुत्तं वा से नो सम्मं परिणमेज्जा, अण्णतरे वा से दुक्खे रोयातंके समुप्पज्जेज्जा, केवली वूया 'आयाणमेयं' ॥ सू. ३३० ॥

અર્થ : તે ભિક્ષુ કોઈ વાર કોઈ એક મિજળાનીમા ખાઈને-પીને અન્ન છોડી દે, કે તેનું વમન કરે અથવા ખાધેલું તેના શરીરમાં બરાબર પરિણમે નહિ, અથવા તેને બીજો કોઈ રોગનો ઉપદ્રવ કે દુખ શરીરમા ઉત્પન્ન થાય તો કેવળી ભગવાન કહેશે કે આ કર્મબંધનું કારણ છે.

મૂલમ્-इह खलु भिक्वू गाहावतीहि वा, गाहावतिणीहि वा, परिवायण्हिं वा, परिवाइयाहिं वा, एगज्ज सद्धि सोड पाउ भो वित्तिमिस्स दुरवत्था वा उवस्सय वा पडिलेहमाणे णो लमेज्जा, तमेव उवस्सयं समिस्सी भावमावज्जेज्जा अण्णमण्णे वा से मत्ते विपरियासियभूते इत्थिबिग्गहे वा किलीवे वा त भिक्खुं उवसकमिच्च वूया 'आउसतो समणा अहे आरामसि वा अहे उवस्सयंसि वा राज्ञो वा दियाले वा गामधम्मणिय तियं

કદું રહસિસયમેહુળધમ્મપરિયારણા આઝઠામો।' ત' વેગતિતો સાતિજ્ઞેજ્ઞા ।
અકરણિજ્ઞં ચેયં સંઘાણ । एते आयतणा संति संविज्जमाणा पच्चावाया भवन्ति ।
તમ્હા સે સંજણ નિયઠે તહણ્ણગારં પુરેસંઘડિં વા પચ્છાસંઘડિં વા સંઘડિપડિયાણ ણો
અમિસંધારેજ્ઞા ગમણાણ ॥ સૂ. ૩૩૧ ॥

અર્થ : ખરેખર આ મિજબાનીને સ્થાને તે લિક્ષુ, ગૃહસ્થોની સાથે કે ગૃહિણીઓની સાથે,
સંન્યાસીઓ કે સંન્યાસિનીઓની સાથે, એકત્ર થઈ, મધ પીને, બહાર નીકળીને, ઉપા-
શ્રયને શોધે ત્યારે તે તેને મળે નહિ; વળી તે જ ઉપાશ્રયમાં બધો મિશ્રભાવ ઉત્પન્ન
થાય; વળી એકબીજા સાથે મળી મદમા ચકચૂર થાય ત્યારે (સ્વધર્મ વિસ્મરણ થાય ત્યારે)
સ્ત્રી નપુંસક કે નપુંસક તેની પાસે આવીને તેને કહે, 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, હવે હું
બગીચામાં કે ઉપાશ્રયમાં રાત્રે કે બપોરે, મૈથુનસેવન માટે આમંત્રણ આપી કહે કે
'મૈથુનસેવના માટે આપણે પ્રવર્તીશું', તે બાળત એકલો એવો તે કદાચિત (મૈથુન)
સેવે આ અકાર્ય છે એમ વિચારી (મિજબાનીની દિશામાં) ન જવું આ કર્મસંચયનાં
કારણો છે તે વધતા વધતા કર્મનો સમૂહ બને છે તેથી તે નિર્ઘંથ સાધુએ પહેલાં
મિજબાની કે પછી મિજબાની છે એવું જાન થતા, મિજબાની છે એમ સંભળાય કે તે
બાળુ જવાને વિચાર (પણ) ન કરવો.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) અન્નતરં સંઘડિં વા સોચ્ચા ણિસમ્મ સંપહાવેતિ ઉસ્સુયમ્હેતેણ
અપ્પાણેણ "ધુવા સંઘડી" ણો સંચાણતિ તત્થ દ્યયેતરેહિં કુલેહિં સામુદાણિયં एसियं
वेसियं पिंडवायं पडिगाहेत्ता आहारं आहारेतए । माइहाणं संपासे णो एवं करेज्जा,
સે તત્થ કાલેણ અણુપવિસિતા તત્થેતરેતરેહિં કુલેહિં સામુદાણિયં एसियं वेसियं
पिंडवायं पडिगाहिता आहारं आहारेज्जा ॥ સૂ. ૩૩૨ ॥

અર્થ : તે લિક્ષુ પૂર્વે થયેલી કે પછી થયાની મિજબાનીમાંથી કેઈ પ્રકારની મિજબાની વિશે
સાલળીને, તે વસ્તુ લક્ષમાં રાખીને, ઉત્સુક મનવાળો થઈને તે તરફ દોડે છે, 'નક્કી
મિજબાની છે' એ જ્યાંલથી તે (એ ગામમાં) જુદાં જુદાં કુળોમાંથી માધુકરી લિક્ષા જે
એષણીય અને સાધુવેશને કારણે પ્રાપ્તવ્ય છે એ લિક્ષા લાવીને (સ્વીકારીને) તેનો ઉપયોગ
તે કરી શકતો નથી. આમ તેને માયાસ્થાન સ્પર્શનો દોષ થાય છે. આમ તેણે ન કરવું.
ત્યાં તેણે યોગ્ય કાળે જઈ જુદાં જુદાં કુળમાંથી એષણીય અને અનુરૂપ લિક્ષા લઈને
વાપરવી બેઠએ

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા ગામ વા જાવ રાયહાણિ વા, હમંસિ ચલ્લુ
ગામંસિ વા, જાવ રાયહાણિંસિ વા સંઘડી સિયા, તંપિય ગામ વા રાયહાણિ વા
સંઘડિપડિયાણ ણો અમિસ ધારેજ્ઞા ગમણાણ । केवली वूया आयाण-मेय ॥ સૂ. ૩૩૩ ॥

અર્થ : તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી બે, પરંતુ, એમ બંને કે આ ગામમાં, શહેરમાં કે રાજધાનીમાં
મિજબાની થશે એવું આ ગામ, શહેર, કે પાટનગર છે, તો તે ગામ, શહેર કે
પાટનગરમાં જવા વિચાર ન કરવો બેઠએ કેવલી કહેશે કે આ કર્મબંધનનું સ્થાન છે.

મૂલમ્-આહણાવમા ણ સંઘાદિ અણુપવિસ્સમાણસ્સ પાણ્ણ વા પાણ અવકાંતપુવ્વે ભવતિ, હત્થેણ વા હત્થે સંચાલિયપુવ્વે ભવતિ, પાણ્ણ વા પાણ આવહિયપુવ્વે ભવતિ, સીસેણ વા સીસે સંઘટ્ટિયપુવ્વે ભવતિ, કાણ્ણ વા કાણ સંઘોમિયપુવ્વે ભવતિ, દડેણ વા અદ્ઢિણા વા મુદ્ઢિણા વા લેલુણા વા કવાલેણ વા અમિહયપુવ્વે ભવતિ સીતોદ્ધણ વા ઉસિત્તપુવ્વે ભવતિ રયસા પરિઘાસિય પુવ્વે ભવતિ, અણેસણિજ્જેણ વા પરિમુત્તપુવ્વે ભવતિ, અણેસિં વા દિજ્જમાણે પઢિગાહિતપુવ્વે ભવતિ, તમ્હા સે સંજણ ણિમ્મંથે તહ્મપ્પગારં આદ્ધણોમાણં સંઘાદિ સંઘિ પઢિયાણ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ સૂ. ૩૩૪ ॥

અર્થ માથુસોથી ભરપૂર અને 'અવમા' અર્થાત્ હીન પ્રકારની મિજબાનીમાં દાખલ થનાર ભિક્ષુને, તેના પગ દ્વારા ખીબના પગ પર આક્રમણ થાય, હાથની સાથે હાથ પછાકાઈ જાય, પગ સાથે પગ અકાળાઈ જાય, માથા સાથે માથુ ભટકાઈ જાય, કાયાની સાથે કાયાને વિક્ષોભ ઉત્પન્ન થાય, અને (કોપાયમાન અન્યમતનો સાધુ) તેને દડથી, હાડકાંથી, મુઠીથી, ઢેકાથી, ઠીકરાથી પ્રહાર પણ કરે, અથવા સચિત્ત પાણી પણ તેના પર છાટી દે, અથવા ધૂળથી તેને રગદોળે વળી તેને અનેષણીય એવું જમવું પડે વળી ખીબને દેવાતું (તેને અંતરાય પાડીને) લેવું પડે તેથી તે સંયમી નિર્ઝંથ તે પ્રકારની ભરપૂર અને હીણી મિજબાનીની દિશામાં જવાનો વિચાર ન કરે.

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા (૨) ગાહાવટિકુલં પિઢવાયપઢિયાણ પવિદ્ઢે સમાણે સે જ્ઞં પુણ જાણેજા અસણં વા (૪) ઇસણિજ્ઞં સિયા અણેસણિજ્ઞ સિયા, ચિત્તિગિચ્છસમાવણેણં અપ્પાણેણં અસમાહટ્ઠાણ લેસ્સાણ તહ્મપ્પગાર અસણં વા (૪) લામે સંતે ણો પઢિગાદેજ્જા ॥ સૂ. ૩૩૫ ॥

અર્થ . તે ભિક્ષુ ગોચરી માટે ગૃહસ્થના ઘેર પ્રવેશ્યા પછી જાણે કે આ ભોજનપાણી એષણીય કે અનેષણીય, તેને શકા પડે અને તેનું મન શુદ્ધિ જાળવત અવઠવ અનુભવે, તો મનનું સમાધાન ન હોય ત્યારે લાભ થતો હોય છતાં પણ તેણે તે અન્નપાણી વગેરે સ્વીકારવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા (૨) ગાહાવટિકુલં પવિસિટ્ઠકામે સવ્વં મંઝગ-માયાય ગાહાવટિકુલં પિઢવાયપઢિયાણ પવિસેજ્જ વા ણિક્ખમેજ્જ વા ॥ સૂ. ૩૩૬ ॥

અર્થ તે ભિક્ષુએ કે ભિક્ષુણીએ ભિક્ષા સમયે ગૃહસ્થના ઘેર પ્રવેશવાનું હોય ત્યારે સર્વ પાત્રાદિ સામગ્રી લઈને ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશવું કે ત્યાંથી બહાર આવવું

મૂલમ્-સે ભિક્ક વાલૂ (૨) વહિયા વિહારભૂમિ વા વિચારભૂમિ વા ણિક્ખમ્મમાણે પવિસમાણે સવ્વં મંઝગ-માયાય વહિયા વિહારભૂમિ વા વચારભૂમિ વા ણિક્ખમેજ્જ વા પવિસેજ્જ વા ॥ સૂ. ૩૩૭ ॥

અર્થ તે ભિક્ષુ સ્વાધ્યાયભૂમિની બહાર જાય કે શૌચભૂમિની બહાર જાય કે તે ભૂમિઓમાં દાખલ થાય ત્યારે પોતાના પાત્રાદિ બધા ચિહ્નો (પોતાના કલ્પાનુસાર, એટલે સ્થવિર કલ્પના કે જિનકલ્પના) તેણે અવશ્ય ધારણ કરવા જોઈએ

मूलम्-से भिक्खू वा (२) गामाणुगामं दूइज्जमाणे सवयं भंडग-मायाप गामाणुगामं दूइज्जेज्जा
॥ सू. ३३८ ॥

અર્થ તે લિલ્લુ એક ગામથી બીજા ગામ જતો હોય ત્યારે તેણે પોતાનાં પાત્રાદિ સર્વ ચિહ્નો ધારીને જ તેમ કરવું જોઈએ

मूलम्-से भिक्खू वा (२) अहपुण एवं जाणेज्जा तिब्बदेसियं वासं वासमाणं पेहाए, तिब्बदेसियं महियं सण्णिवयमाणि पेहाए, महावाण्ण वा रयं समुट्ठुयं पेहाए, तिरिच्छसंपातिमा वा तसा पाणा संवडा सन्निवयमाणा पेहाए, से एवं णच्चा णो सव्वं भंडग मायाय गाहावइकुलं पिडवाय पडियाए पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा वहिया विहारभूमिं वा विचारभूमिं वा पविसेज्ज वा णिक्खमेज्ज वा, गामाणुगामं दृड्ज्जेज्ज वा ॥ सू ३२९ ॥

અર્થ : તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ને એમ જાણે કે મોટા પ્રદેશમાં વરસાદ વરસતો દેખાય છે, મોટા પ્રદેશમાં અધકારનું વાદળું સંક્રમે છે, અથવા મહાન વંદોળથી રજ ઉછળતી દેખાય છે, અથવા ત્રસ જીવો તિરછી દિશાઓમાં ઊડે છે અને પછડાય છે, એમ જોઈને અને આ પ્રમાણે જાણીને તે સર્વ પાત્રાદિ ચિહ્નોને ગ્રહણ કર્યા વિના પણ, માધુકરી માટે ગૃહસ્થનું ઘર, સ્વાધ્યાયભૂમિ કે શૌચભૂમિ તેમાં જાય કે ત્યાંથી પાછો આવે અથવા એક ગામથી બીજા ગામ જાય

मूलम्-से भिक्खू वा (२) से ज्जाइं पुण कुलाइं जाणेज्जा; तंजहा, खत्तियाण वा, राईण वा, कुराईण वा, रायपेसियाण वा, रायवसट्ठियाणं वा, अंतो वहिं वा संणिविट्ठाण वा, गच्छंताण वा णिमंतेमाणाण वा, अणिमंतेमाणाण वा, असण वा, (४) लाभे संते णो पडिगाहेज्जासि त्ति वेमि ॥ सू ३४० ॥

અર્થ તે સિક્કુ કે સિક્કુણીને વળી માલૂમ પડે કે આ ક્ષત્રિયોનાં કુળો છે, આ રાજાઓના કુળો છે, આ રાજાઓમાં નાના રાજાઓનાં કુળો છે, આ રાજસેવકોના કુળો છે, આ રાજવંશના સગાનાં કુળો છે, તેઓ અંદર ખેઠા હોય કે બહાર જતા હોય, આમંત્રણ આપે કે આમંત્રણ ન આપે, અન્નપાણી વગેરેનો ત્યાં લાલ હોય તોયે સિક્કુએ આવો (રાજસંબંધ પિઠ) પિઠ સ્વીકારવો નહિ

ત્રીજો ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

અધ્યયન દસમાનો ચોથો ઉદ્દેશક

मूलम्-से मिक्खु वा (२) जाव पविट्ठे समाणे से उजं पुण जाणेज्जा मसाइयं वा, मच्छाइयं वा, मंसखलं वा, मच्छखलं वा, आहेणं वा, एहेणं वा, हिंगोलं वा, संमेलं वा, हीरमाणं संपेहाण अंतरा से मग्गा बहुपाणा बहुपीया बहुहरिया बहुओसा बहुउदया बहुउत्तिगपणग-दग्गमहिय भवक्काडासंताणगा, बह्वे तत्थ समण-माहण अतिहि-क्विण-वणीमगा उवागत्त।

ઉવાગમિસ્સંતિ, તત્થાઈણ્ણા વિત્તી, ણો પન્નસ્સ ણિક્ખમણપવેસાપ, ણો વાયણપુચ્છણ પરિ-
યટ્ટણાણુપેહાપ ધમ્માણુઓગચિંતાપ, સેવં ણચ્છા તહપ્પગારં પુરે સંઘડિં વા પચ્છાસેઘડિં વા
સંઘડિપડિયાપ ણો અભિસંધારેજ્ઞા ગમણાપ ॥ સૂ. ૩૪૧ ॥

અર્થ : તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીએ જ્યારે તે કોઈ ગામમાં પ્રવેશીને એમ જાણે કે (નીચેના પ્રકારની
મિજબાની છે) ત્યારે તે તરફ જવા વિચારવું નહિ: માંસના લોજનવાળી, માછલાંના
લોજનવાળી, શુષ્કમાસ કે શુષ્કમત્સ્યના લોજનવાળી, વહુના પ્રવેશ સમયનું લોજન
(આહ), વહુના પિતાને ઘેર થયેલ લોજન (પહ), મરેલાનિમિત્ત લોજન (હિંગોલ), અથવા
ગામડાંનું લોજન, (તે માટે) કોઈ વસ્તુ લઈ જવાતી નેઈને (જવું ન ધટે) તેના રસ્તામાં
બહુ જીવો, બહુ ધીજો, બહુ ઘાસ, બહુ ઝાકળ, બહુ પાણી, બહુ ડૂંગ-શેવાળ, માટી
તેમ જ કરોળિયાનાં જાળા હોય; વળી ત્યાં ઘણા સાધુ, ગ્રાહ્યણ, ચાચક આવેલા અને
આવવાના હોય, અને ત્યાં એકઠા થયેલ હોય, ત્યાં પ્રાજપુરુષે જવું-આવવું ન નેઈએ
અને ત્યાં વાચના, પૃચ્છના, પરિવર્તના, અનુપ્રેક્ષા અને ધર્મોપદેશ થઈ શકે નહિ, તેથી તે
પ્રકારનાં પૂર્વે કે પછી મિજબાનીના સ્થાને લિક્ષુ જવાને વિચારે નહિ

સૂલમ્-સે મિક્ખુ વા (૨) ગાહાવહ્કુલં પિંડવાયપડિયાપ પવિટ્ટે સમાણે સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા,
મંસાડયં જાવ સંમેલં વા હીરમાણં પેહાપ અંતરા સે મગ્ગા અપ્પંડા જાવ શ્રપ્પસંતાણગા, ણો
જત્થં વહવે સમણમાહણા જાવ ઉવાગમિસ્સંતિ, અપ્પાઈણ્ણા વિત્તી, પણ્ણસ્સ ણિક્ખમણપવેસાપ
પણ્ણસ્સ વાયણ-પુચ્છણ-પરિયહણાણુ પેહાપ ધમ્માણુઓગચિંતાપ, સેવં ણચ્છા તહપ્પગારં
પુરેસંઘડિં વા પચ્છાસંઘડિં વા સંઘડિપડિયાપ અભિસંધારેજ્ઞા ગમણાપ ॥ સૂ. ૩૪૨ ॥

અર્થ : જો તે લિક્ષુ ગૃહસ્થને ત્યાં લિક્ષાર્થે પ્રવેશીને એમ જાણે કે માંસવાળું લોજન....ત્યાંથી
માંડી ઘણા માણસોનું લોજન છે, અને તે કોઈ લોજન લઈ જવાતું નેઈને, (જ્યારે
પોતે માટે કે દૂર જવા અસમર્થ હોય ત્યારે) જો જુએ કે માર્ગની વચ્ચે ધડા અદ્ય છે
અને ત્યાંથી માંડીને કરોળિયાના જાળાં પણ નહિવત્ છે, ત્યારે ભલેને બહુ શ્રવણગ્રાહ્યણ
અને ચાચકોએ તે જગા ઘેરી હોય, પ્રાજપુરુષને માટે ત્યાં વૃત્તિ ન હોય, વાચનાપૃચ્છના
વગેરે ત્યાં શક્ય ન હોય તો પણ (દોષો દૂર રાખવા સમર્થ એવો) લિક્ષુ ત્યાં જવાને
માટે તૈયારી કરે. (અને અન્ય સ્થાનોમાંથી શુદ્ધ લિક્ષા મેળવી લે)

સૂલમ્-સે મિક્ખુ વા (૨) ગાહાવહ્કુલં જાવ પવિસિતુકામે સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા સ્ત્રીરિણિયાઓ
ગાવીઓ સ્ત્રીરિજ્ઞમાણીઓ પેહાપ અસણં વા (૪) ઉવસંઘડિજ્ઞમાણં પેહાપ પુરા અપ્પજૂહિપ,
સેવં ણચ્છા ણો ગાહાવહ્કુલં પિંડવાયપડિયાપ ણિક્ખમેજ્ઞં વા પવિસેજ્ઞ વા । સે તમાયાપ
પગંત મવક્કમેજ્ઞા અણાવાય-મસંલોપ ચિટ્ટેજ્ઞા । અહપુણ एवं જાણેજ્ઞા, સ્ત્રીરિણીઓ ગાવીઓ
સ્ત્રીરિયાઓ પેહાપ, અસણં વા (૪) ઉવક્ષાડિયં પેહાપ પુરાપજૂહિતે, સે एवं ણચ્છા તતો
સંજયામેવ ગાહાવત્તિકુલં પિંડવાયપડિયાપ પવિસેજ્ઞ વા નિક્ખમેજ્ઞ વા ॥ સૂ. ૩૪૩ ॥

અર્થ : વળી તે મુનિ જ્યારે લિક્ષાર્થે ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશવા ધારે ત્યારે જો તે એમ જાણે કે
દ્રઝડી ગાયો દોહાય છે અને અન્નલોજનાદિ તૈયાર થઈ રહ્યું છે અને પૂર્વે તૈયાર

થયેલું (અપ્પજૂહિય) પણ ભોજન છે તે વખતે આમ બાણીને (વાછરડા કે ગાયને ત્રાસ કે અતરાય નિવારવા) તે ભિક્ષાર્થે ત્યાં આવબળવ કરે નહિ. દ્રક્તા ગાયનું દૂધ લઈને તે એકાંતમાં બંધ અને દૂર દષ્ટિપથની બહાર ભેલો રહે પછી દૂધાળી ગાયો દોહાઈ ગઈ એમ જોઈ, અન્નપાણી તૈયાર થઈ ગયા છે એમ બાણીને પછી જતનાથી ગૃહસ્થને ઘેર ભિક્ષાર્થે પ્રવેશે કે બહાર નીકળે

મૂલમ્-ભિક્ષાગા ણામેગે એવ માહસુ સમાણે વા વસમાણે વા ગામાણુમામ દુહ્વજ્જમાણે, “**ખુહાપ** **ચલુ** અયં ગામે સંણિરુદ્ધાણ ણો મહાલણ, સે હંતા-મયંતારો વાહિરગાણિ ગામાણિ ભિક્ષા યરિયાણ વયહ” ॥ ૩૪૪ ॥

અર્થ : કેટલાક ભિક્ષુઓ આમ કહે છે ક્ષીણ થયેલા (સમાણ) એક ગામમાં વસતા અને એક ગામથી બીજે ગામ જનારને કહે છે કે આ ગામ નાનું છે, થોડી ભિક્ષાવાળું છે અને મોટું નથી, એટલે આપ પૂજ્ય, બહારના ગામોમાં ભિક્ષા માટે જાઓ.

મૂલમ્-સંતિ તત્થેગતિયસ્સ ભિક્ખુસ્સ પુરેસંથુયા વા પચ્છાસંથુયા વા પરિવસંતિ, તંજહા, ગાહાવતી વા, ગાહાવતિણીઓ વા, ગાહાવતિપુત્તા વા, ગાહાવતિ ધયાઓ વા, ગાહાવતિ-સુણ્ઠાઓ વા, ધાર્દઓ વા, દાસા વા, દાસીઓ વા, કમ્મકરા વા, કમ્મકરીઓ વા, તહપ્પગારાઈં કુલાઈં પુરેસંથુયાણિ વા પચ્છાસંથુયાણિ વા પુવ્વામેવ ભિક્ષાયરિયાણ અણુપવિસિસ્સામિ, અગ્ગિયં રૂપં લભિસ્સામિ પિંડ વા, લોયં વા, ચીરં વા, દંધિ વા, નવણીયં વા, ધયં વા, ગુલં વા, તેલ્લં વા, મહું વા, મજ્જ વા, મસં વા, સંકુલિં વા, ફાણિય વા, પુયં વા, સિહરિણિં વા, તં પુવ્વામેવ મુચ્ચા પેચ્ચા, પડિગ્ગહે સંલિહિય સપમજ્જિય, તતો પચ્છા ભિક્ખૂહિં સઢિં ગાહાવતિકુલં પિંડવાયપડિયાણ પવિસિસ્સામિ નિક્ખમિસ્સામિ વા । માહટ્ટાણં સંફાસે । ણો એવં કરેજ્જા । સે તત્થ ભિક્ખૂહિં સઢિં કાલેણ અણુપવિસિતા તન્થિયરેયરેહિં કુલેહિં સામુદાણિયં પસિયં વેસિયં પિંડવાયં પડિગાહેત્તા આહાર આહારેજ્જા ॥ ૩૪૫ ॥

અર્થ : ત્યાં કેઈ ભિક્ષુના પૂર્વ-પરિચિતો વસતા હોય, પછીથી પરિચિત થયેલા વસતાં હોય, તે નીચે મુજબ હોય: ગૃહસ્થો અથવા ગૃહિણીઓ, ગૃહસ્થપુત્રો અથવા ગૃહસ્થની પુત્રીઓ કે ગૃહસ્થની પુત્રવત્ત્રીઓ કે તેની આયાઓ કે તેમના દાસદાસીઓ, કે તેમના કસબી-કારીગરો કે તેમની પત્નીઓ તે પ્રકારના કુળો જે પૂર્વે જ પરિચિત હોય કે પછીથી પરિચિત થયાં હોય, ‘ત્યા હું સર્વ પ્રથમ ભિક્ષાર્થે દાખલ થઈશ. વળી અહીં હું સુંદર ભાત, કે રસાળ ભોજન, દૂધ, દહીં, માખણ કે ઘી, ગોળ, તેલ, મધુર પદાર્થ, સ્કૂર્તિ-દાયક કે રસાળ પદાર્થ, જલેબી કે પ્રવાહી ગોળ, પૌઆ કે શિકરણ (દહીં અને ખાંડનો પદાર્થ), તે ભોજનને પૂર્વે જ ખાઈને, પીને પાત્રને (બરાબર) સાફ કરીને, લૂછીને તે પછી બીજા ભિક્ષુઓની સાથે ગૃહસ્થોના કુળના ભિક્ષાર્થે પ્રવેશ કરીશ’ આ માયાકપટનું સ્થાન થયું. તેનો સ્પર્શ થાય તેથી એ પ્રમાણે કંઈ જોઈએ નહિ તેણે ત્યાં ભિક્ષુઓની સાથે જ આવબળવ કરીને પવિત્ર અને સાધુયોગ્ય ભોજન લાવીને જ જમ્યું.

મૂલમ્-પયં ચલુ તસ્સ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુણીય વા સામગ્ગિયં ॥ ૩૪૬ ॥

અર્થ : આ તે ભિક્ષુનો કે ભિક્ષુણીનો આચારવિધિ છે.

ચોથો ઉદ્દેશક પૂરો થયો

મૂલમ્-સે મિક્ત્રૂ વા (૨) જાવ પવિટ્ટે સમાણે સે ઝંજં પુણ જાણેજ્જા, અગ્ગપિઠં ઉક્કિલ્લપ્પમાણં પેહાણ, અગ્ગપિઠં ણિક્કિલ્લપ્પમાણં પેહાણ, અગ્ગપિઠં હીરમાણં પેહાણ, અગ્ગપિઠં પરિભાદ્ધજ્જમાણં પેહાણ, અગ્ગપિઠં પરિભુજ્જમાણં પેહાણ, અગ્ગપિઠં પરિદ્ધવેજ્જમાણં પેહાણ, પુરા અસિણતિ વા, અવહારાતિ વા, પુરા જત્થન્ને સમણ-માહણ-અતિહિ-કિવણ વળીમગાં ઘટ્ટં ઘટ્ટં ઉવસંકમંતિ, સે હંતા અહમવિ ઘટ્ટં ઉવસંકમમિ માદ્દુટાણં સંપાસે ણો પવં કરેજ્જા ॥ ૩૪૭ ॥

અર્થ [આ અધ્યયનના આગળના ઉદ્દેશકમાં દર્શાવેલો પિડગ્રહણનો, ખોરાક લેવાનો વિધિ જ અહીં આગળ સમજાવાય છે] તે લિક્ષુ ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશ કરીને જો એમ જાણે કે આ અગ્રપિડ (દેવાદિને ધરાવવામાં આવેલ પિડ) જ્યારે જરા જરા ઉપાડવામાં આવતો, જરા જરા મૂકવામાં આવતો, લઈ જવામાં આવતો, અને પ્રસાદ તરીકે વહેંચવામાં આવતો જોઈને અને તે નૈવેદ્ય દ્રવ્યને ખાવામાં આવતું જોઈને, વળી તેને મૂકવામાં આવતું જોઈને, વળી પૂર્વે (કેટલાયે સાધુગ્રાહણ ચાચકોએ) તે પિડ ખાધો છે, તે પિડને તેઓ લઈ ગયા છે, વળી જ્યાં આ લોકો જલદી જલદી પહોંચી જાય છે, લિક્ષુ તે જોઈ એમ વિચારે કે હું પણ જલદી પહોંચી જાઉં તો તે માયાના સ્થાનને સ્પર્શ કરે છે તેણે એમ કરવું ન જોઈએ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રૂ વા (૨) જાવ સમાણે અંતરા સે વપ્પાણિ વા, ફલિહાણિ વા પાગારાણિ વા, તોરણાણિ વા, અગ્ગલાણિ વા, અગ્ગલપાસગાણિ વા, સત્તિ પરક્કમે સંજયામેવ પરક્કમેજ્જા, ણો ઉઙ્ગુયં ગચ્છેજ્જા કેવલી વૂયા “આયાણં-મેયં” ॥ ૩૪૮ ॥

અર્થ : તે લિક્ષુ આમાદિક પ્રત્યે જતો હોય તે સમયે વચમાં માર્ગે ટેકરાઓ, ખાઈઓ કે ખાધેલ ગઢની દિવાલો, તોરણદારો હોય અથવા આગળની દિવાલ કે વાડ હોય તો પોતાનું સામર્થ્ય હોવા છતાં પણ જતનાપૂર્વક ચાલે, પણ સીધો જ તેમના પર ચાલે નહિ કેવળી કહે છે : ‘આ કર્મળ ધનુ સ્થાન છે’

મૂલમ્-સે તત્થ પરક્કમેમાણે પયલેજ્જ વા પવહેજ્જ વા । સે તત્થ પયલેમાણે વા પવહેમાણે વા તત્થ સે કાયે ઉચ્ચારેણ વા, પાસવણેણ વા, ચેલેણ વા, સિંધાણેણ વા, વંતેણ વા, પિત્તેણ વા, પૂપ્પેણ વા, સુક્કેણ વા, સોણિણ વા ઉપલિત્તે સિયા । તહપ્પગારં કાયં ણો અણંતર-હિયાણ પુઢવીણ, ણો સસણિદ્ધાણ પુઢવીણ, ણો સસરક્કવાણ પુઢવીણ, ણો ચિત્તમંતાણ સિલાણ, ણો ચિત્તમંતાણ લેલ્લૂણ, કોલાવાસંસિ વા દારુણ જીવપતિટ્ઠેણ સઅંઢે સપાણે જાવ સસં-તાણપ્પ, ણો આમજ્જેજ્જ વા, ણો પમજ્જેજ્જ વા, સંલિદ્ધેજ્જ વા, ણિલ્લિદ્ધેજ્જ વા, ઉવ્વલેજ્જ વા, ઉવ્વહેજ્જ વા, આયાવેજ્જ વા, પયાવેજ્જ વા । સે પુવ્વામેવ અપ્પસસરક્કવં તણં વા, પત્તં યા કટ્ઠ વા સક્કરં વા, જાપ્પજ્જા । જાહિતા સે ત માયાણ પ્પંત મવક્કમેજ્જા (૨) અહે બ્રામથલિંસિ વા જાવ અણ્ણયરંસિ વા તહપ્પગારસિ પહિલેહિય (૨) પમજ્જિય (૨) તત્તો સંજયામેવ આમજ્જેજ્જ વા જાવ પયાવેજ્જ વા ॥ ૩૪૯ ॥

અર્થ : ત્યાથી નીકળતો તે લિક્ષુ (સાધુ) ચલિત થાય અર્થાત કપી જાય, વળી પડી જાય, તે ત્યા ધૂળ જતા કે પડી જતાં ત્યા તેની કાયા વિષ્ટાથી, મૂત્રથી, બળખાથી, શ્લેષ્મથી, વમનથી, પિત્તથી, પરુથી, રુધિરથી કે શુક્ર અથવા લોહીથી લેપાઈ જાય. આ પ્રકારની કાયાને નજીક રહેલી પૃથ્વી સાથે, વળી ચીકાશવાળી જમીન સાથે, રજવાળી જમીન સાથે, સચિત્ત જમીન સાથે તેમજ સચિત્ત ઢેફા સાથે અથવા ઉધઈના રાફડા સાથે અથવા જીવસહિત લાકડા સાથે, ઘસીને સાફ ન કરે વળી ઇંડા સહિત, પ્રાણસહિત, કે તાંતણા સહિત વનસ્પતિ વડે પણ તે શરીર લૂછે નહિ કે સાફ કરે નહિ, બળે નહિ કે ખોતરે નહિ, મર્દન કરે નહિ કે તેનો લેપ કરે નહિ તે શરીરને તેમના વડે તપાવે નહિ તેમ જ વારંવાર તપાવે પણ નહિ

તેણે (આમ બને ત્યારે) પહેલેથી જ અદ્ય રજવાળું ઘાસ કે સૂકાં પાન કે લાકડું કે પથ્થર ચાથી લેવા જોઈએ ચાથીને તેમને લઈને એકાત સ્થાનમાં ચાલ્યા જવું જોઈએ પછીથી જીવ સહિત સ્થાન પર જઈને અથવા તે પ્રકારના કોઈ બીજા સ્થાન પર જઈને અથવા તે પ્રકારના કોઈ બીજા સ્થાન પર નિહાળીને, સાફ કરીને પછીથી ચત્નાપૂર્વક સફાઈ કરવી તેમજ તાપ પણ શરીરે લેવો

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિત્રે સમાણે સૈ જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા, ગોણ વિયાલ પડિયહે પેહાપ, મહિસ વિયાલ પડિયહે પેહાપ, પવં મણુસ્સં આસં હર્થિયં સીહ વગ્ધં દીવિયં અચ્છં તરચ્છં પરસ્સં સિયાલ વિરાલં સુણયં કોલસુણય કોકનિય ચિત્તાચેલ્લરય વિયાલ પડિયહે પેહાપ સતિ પરવકમે સજયામેવ પરવકમેજ્ઞા, ણો ઉજ્જુયં ગચ્છેજ્ઞા ॥ ૩૫૦ ॥

અર્થ-અથવા તો તે લિક્ષુ ગૃહસ્થને ઘેર કે ગામમાં પેસીને જાણે કે માતેલો (વિયાલ) સાઠ રસ્તામાં દેખાય છે, કે મદમસ્ત પાડો રસ્તામાં ઊભો છે અથવા મનુષ્ય, ઘોડો, હાથી, સિંહ કે વાઘ, દીપડો, ગીંછ, તરણ, સરલ, ગેડો, લોમડી કે જંગલી કેઈ પ્રાણી મદમસ્ત થઈને રસ્તે ઊભુ છે એમ જોઈને, સામર્થ્ય હોવા છતાં સલાહપૂર્વક સાધુએ જવું, સામેસામા જવું નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ષુ (૨) જાવ સમાણે અંતરા સૈ ઓવાઓ વા જાણુ વા, કંટપ વા, ઘસી વા, મિલુગા વા, વિસમે વા, વિજ્જલે વા પરિયાવજ્જેજ્ઞા, સતિ પરવકમે સજયામેવ ણો ઉજ્જુય ગચ્છેજ્ઞા ॥ ૩૫૧ ॥

અર્થ-તે મુનિ કે સાધ્વી જ્યારે લિક્ષાર્થ નિકળ્યા હોય અને વચ્ચે ખાડો, થાંભલો, કાટો, કે નીચે જતો ઢાળ કે કાળી જમીનની ફાટ, કે ઉચ્ચનીચ પ્રદેશ કે કાઢવ આવે, તેને દૂર રાખી ચાલવું સામર્થ્ય હોય તો પણ સંયમપૂર્વક જવું, સીધેસીધા ન જવું.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) ગાહાવતિકુલસ્સ દુવારસાહ કંટકવોંદિયાપ પડિપિહિયં પેહાપ તેસિં પુવ્વામેવ ઉગ્ગહં અણુન્નવિય ઉપહિલેહિય અપમજ્જિય નો અવગુણેજ્ઞ વા, પવિસેજ્ઞ વા, ણિક્કલમેજ્ઞ વા તેસિં પુવ્વામેવ ઉગ્ગહં અણુન્નવિય પડિલેહિય (૨) પમજ્જિય (૩) તતો સજયામેવ ઉવગુણેજ્ઞ વા, પવિસેજ્ઞ વા, ણિક્કલમેજ્ઞ વા ॥ ૩૫૨ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળીને જુએ કે ગૃહસ્થના ઘરનો ખારણાનો ભાગ કાટાની શાખાથી ઢાકેલો છે, તેની આજ્ઞા પૂર્વે જ મેળવ્યા વિના, સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણ વિના, કે પોજવા વિના, (રજો હરણુ વગેરેથી) તે ખારણુ તેણે ઉઘાડવું ન જોઈએ કે તેણે પ્રવેશવું ન જોઈએ તે પહેલા પ્રવેશની આજ્ઞા માગીને, નિરીક્ષણ કરીને, વારવાર પોજીને પછી જતનાથી ઉઘાડીને ત્યા તેણે પ્રવેશવું જોઈએ અને બહાર આવવું જોઈએ

મૂલમ્-સે મિચ્છ્ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝ્જં પુણ જાણેજ્જાં સમણં વા, માહણ વા. ગામ પિંડોલગં વા અતિર્હિવા, પુવ્વપવિરૂઠે પેહાણ ણો તેસિં સલોપ સપહિદુવારે ચિટ્ઠેજ્જા । કેવલી વ્યા “આયાણ-મેયં” ॥ ૩૫૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરી માટે નીકળ્યા પછી જો જાણે કે સાધુ, બ્રાહ્મણ કે ગામનો યાત્રક કે મહેમાન પૂર્વે ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશેલ છે, તો તેના દષ્ટિપથમાં કે તેના નીકળવાના દ્વારમાં તે જોશે ન રહે કેવળી કહેશે કે તે કર્મબંધનનું સ્થાન છે

મૂલમ્-પુરા પેહાણ તસ્સાદ્દાણ પરો અસણ વા (૪) આહટ્ટુ દલણ્ઝ્જા । અહ મિચ્છ્ણ પુવ્વોવદિદ્દા પસ પતિન્ના, પસ દેઝ્ઝ, પસ ડવપસો, જ ણો તેસિં સલોપ સપહિદુવારે ચિટ્ઠેજ્જા, સે તં માયાણ-પગંત-મવક્કમેજ્જા (૨) અણાવાય-મસલોપ ચિટ્ઠેજ્જા ॥ ૩૫૪ ॥

અર્થ-પૂર્વે તેને જોઈ ગૃહસ્થ જો અન્નપાણી વગેરે તેને લાવીને આપે, તો લિક્ષુને પૂર્વે જણાવેલી આ પ્રતિજ્ઞા છે, આ હેતુ છે, આ ઉપદેશ છે કે તે તેમના દષ્ટિપથમાં કે જવાના માર્ગમાં જોશે રહે નહિ. તે તે મળેલું ભોજન લઈને એકાતસ્થાનમાં બેસે અને દષ્ટિપથની બહાર જોશે રહે

મૂલમ્-સે પરો અણાવાય-મસંલોપ ચિટ્ઠમાણસ્સ અસણં વા (૪) આહટ્ટુ દલણ્ઝ્જા, સે ય વદેજ્જા “આડસ તો સમણા, હમે મો, અસણે વા (૪) સવ્વજણાણ નિસિદ્ધે, ત મુજહ ચ્ચ ણ, પરિભાણ્હ ચ્ચ ણ” તં ચેગતિઓ પહિગાહેતા તુસિણીઓ ઓહેજ્જા, ‘અવિચારે પયં સમમેવ સિયા’ પવં માઠ્ઠાણ સંપાસે । ણો પવં કરેજ્જા । સે તમાયાણ તત્થ ગચ્છેજ્જા (૨) સે પુવ્વા મેવ આલોપ્પજ્જા “આડસંતો સમણા, હમે મે, અસણે વા (૪) સવ્વજણાણ નિસિદ્ધે ત મુજહ ચ્ચ ણ, પરિભાણ્હ ચ્ચ ણ” સ વં વદંતં પેરો વણ્ઝ્જા “આડસ તો સમણા, તુમં ચેચ્ચ ણ પરિભાણ્હિ” સે તત્થ પરિમાણમાણે ણો અપ્પણો રુદ્ધં સ્વહ ડાયં (૨) ઝસડ (૨) રસિયં (૨) મણુન્નં (૨) ણિદ્ધં (૨) લુક્કં (૨) સે તત્થ અમુચ્છિતે અગિદ્ધે અગદિયે અણજ્ઞોઘવણે વહુસમમેવ પરિભાણ્ઝ્જા ॥ ૩૫૫ ॥

અર્થ-તેને દાતાગૃહસ્થ દ્વારના દષ્ટિપથ બહાર રહેલને ભોજનાદિ લાવીને આપવા માટે અને કહે કે ‘હું આશુભાન શ્રમણો, આ અન્નપાણી વગેરે મેં સહુને માટે સહિયારું રાખ્યું છે તેને તમે (રુચિ પ્રમાણે) વાપરો, અથવા વહેંચી દો, તેને જો તે એકલો સ્વીકારી લે ને વિચારે કે આ મારું જ છે તો તેને માયાના સ્થાનનો સ્પર્શ થાય. તેણે એમ કરવું ન જોઈએ. તેણે તે લઈ (સર્વ શ્રમણો છે) ત્યા જવું જોઈએ. (૨) વળી તે શ્રમણોને એમ કહે કે આ તમારું ભોજનાદિ, હું શ્રમણો, સર્વને માટે કાઢેલું છે તેને વાપરો અને વહેંચી

દો એમ બોલનારા તેના પ્રત્યે ગૃહસ્થ કહે, ‘આયુષ્માન મુનિ, તમે જ તે બહેંચી દો.’ તે ત્યાં વહેંચી દેતાં પોતાને માટે, શાકવાળું, રસવાળું, સુંદર, સ્નિગ્ધ કે લૂણું છે એમ લઈ ન લે. તે ત્યાં લાલચ વિના, મોહ વિના, બહુ રસલોહપતા વિના બધાને સમાનપણે વહેંચી દે. (આ બધા પ્રકાર તજવા યોગ્ય છે પણ દુષ્કાલાદિમાં સ્વીકારવા પડે તે સમયે જ આ વિધિ છે)

મૂલમ્—સે જાં પરિભાષમાણં પરો વદેજ્ઞા “આડસ તો સમણા, મા જાં તુમં પરિભાષહિ, સવ્વે વેગતિયા મોક્ખામો વા પાહામો વા” સે તત્થ મુંજમાણે જો અપ્પણો સ્વટ્ઠં (૨) જાવ લુક્કં (૨) સે તત્થ અમુચ્છિણ (૪) વહુસમમેવ મુજેજ્ઞ વા પીણ્જ વા ॥ ૩૫૬ ॥

અર્થ—હવે તે વહેંચતો હોય ત્યારે ગૃહસ્થ કહે કે ‘હિ આયુષ્માન શ્રમણ, તમે વહેંચો નહિ, બધા સાથે જ ખાઈશું અથવા પીશું, તો ત્યાં ખાવું પડે ત્યારે પોતે જલદી જલદી રસાળ સારું કે સૂકું લોજન ખાઈ ન જાય તે ત્યાં મૂર્છારહિત સમાનપણે જ ખાય કે પીએ.

મૂલમ્—સે મિક્ખૂ વા (૨) જાવ સમાણે સે જાં પુણ જાણેજ્ઞા સમણં વા, માહણં વા, ગામપિંડોલ્લં વા, અત્તિહિ વા, પુવ્વપચિટ્ઠં પેહાપ જો તે ઉવાતિકમ્મ પવિસેજ્ઞ વા ઓમાસેજ્ઞ વા । સે ય ત-માયાપ-પગંત મવક્કમેજ્ઞા અણાવાય-મસંલોપ ચિટ્ઠેજ્ઞા । અહ પુણ ધ્વં જાણેજ્ઞા પડિસેહિપ વ દિન્ને વા તતો તંસિ ણિયહિતે સંજયામેવ પવિસેજ્ઞ વા ઓમાસેજ્ઞ વા ॥ ૩૫૭ ॥

અર્થ—ગોચરીએ નીકળેલ તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો એમ જાણે—જુએ કે ખીજે સાધુ, ખીજા પ્રાક્ષણ કે ખીજે ગામનો યાત્રક કે અતિથિ પૂર્વે ગૃહસ્થના ઘરમાં પ્રવેશેલો છે તો તેનાથી આગળ જઈને તેણે દાખલ થવું નહિ તેમજ બોલવું જોઈએ નહિ તેણે તો પોતાના યાત્ર લઈને એકાંત સ્થાનમાં જઈને દૃષ્ટિપથની બહાર બેલા રહેવું હવે જો એમ જાણે કે તેને ના પાડવામાં આવી કે ભિક્ષા અપાઈ ગઈ છે તો તે નિવૃત્ત થયા પછી જ યતના સહિત તેણે પ્રવેશવું કે બોલવું

મૂલમ્—પયં સ્વલુ તસ્સ મિક્ખુસ્સ મિક્ખુણીપ વા સામરિગયં ॥ ૩૫૮ ॥

અર્થ—આ બરેબર તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીનો ક્રિયાવિધિ છે.

પાત્રમે ઉદેશક પૂર્ણ થયે।

અધ્યયન દસમાનો છઠ્ઠો ઉદેશક

મૂલમ્—સે મિક્ખૂ વા (૨) જાવ સમાણે સે જ્ઞં પુણં જાણેજ્ઞા, રસેસિણો વહવે પાણે ઘાસેસણાપ સ ઘડે સંણિવતિપ પેહાપ, તંજહા; કુષ્કુડજાતિય વા, સૂયરજાતિય વા, અગ્ગપિંડસિ વા વાયસા સંઘડા સ ણિવહિયા પેહાપ, સતિ પરક્કમે સંજયામેવ નો ઉજ્જયં ગચ્છેજ્ઞા ॥ ૩૫૯ ॥

અર્થ-તે સાધુ કે સાધ્વી ગોચરીએ નીકળીને એમ બાણે કે રસને ઈચ્છનારા બહુ પ્રાણીઓ, ભોજન (આહાર) મેળવાને એકઠાં થયાં છે, તેને આવી પહોંચેલા બેઠને-બેમકે કુટડાની બતિના, ડુંકરની બતિના અથવા કે કેલ આહાર પર કાગડાઓ એકત્ર થઈ આવી પહોંચ્યા છે એમ ભોતા, સામર્થ્ય હોય છતાં પણ શ્રીધેશીધો તે પ્રવેશે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુવા (૨) જાવ પદિટ્ઠે સમાણે નો ગાહાવતિકુલસ્સ દુવાગ્ગસાહં અવલવિય (૨) ચિટ્ઠેજ્જા, નો ગાહાવતિકુલસ્સ દગચ્છહુળમતપ ચિટ્ઠેજ્જા, નો ગાહાવતિકુલસ્સ ચંદ્રણિયય ચિટ્ઠેજ્જા, નો ગાહાવતિકુલસ્સ સિણાણસ્સ વા વચ્ચસ્સ વા સલોળ સપહિદુવારે ચિટ્ઠેજ્જા, નો ગાહાવતિકુલસ્સ આલાયં વા થીગ્ગલ સધિ વા દગમ્ભવણં વાહાઝ પગિહિય (૨) અગુલિયાણ વા ઉદ્ધિસિય (૨) ઓણમિય (૨) ડણમિય (૨) ણિજ્જાપજ્જા નો ગાહાવતિ અગુલિયાણ ઉદ્ધિસિય (૨) જાપજ્જા, નો ગાહાવતિ અંગુલિયાણ ચાલિય (૨) જાપજ્જા, નો ગાહાવતિ અંગુલિયાણ તરિય (૨) જાપજ્જા, નો ગાહાવતિ અગુલિયાણ અક્કુલિય (૨) જાપજ્જા નો ગાહાવતિ વંદિય (૨) જાપજ્જા, નો વયણં ફરુસ્સ વદેજ્જા ॥ ૩૬૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ ગોચરી માટે ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશતા, ગૃહસ્થના ઘરના બારણાના ભાગને ટેકે દઈને ઊભા રહેવું નહિ, ગૃહસ્થના ઘરના પાણી ફેંકવાના ભાગ પર ઊભા રહેવું નહિ, આચમન અર્થાત્ કોગળા કરવાને સ્થાને ઊભા રહેવું નહિ અથવા ગૃહસ્થના ઘરના સ્નાનના કે શૌચના ભાગ નજીક ઊભા ન રહેવું કે ત્યાંથી નીકળવાના માર્ગે ઊભા ન રહેવું વળી ગૃહસ્થના ઘરના મુખભાગને, કોઈ સમારેલ ભાગને, ચોરે પાડેલ ખાતરને, જલગૃહને હાથ ફેલાવી ફેલાવીને, આંગળીથી ચીધીચીધીને પોતે નીચા નમીને કે ઊંચું મુખ કરીને મુનિએ અવલોકવા નહિ વળી ગૃહસ્થની પાસે, તેના પ્રત્યે આંગળી ચીધીને યાચવું નહિ ગૃહસ્થને આંગળીથી ગ્રેરણા કરી યાચવું નહિ. આંગળીથી તેને ધમકાવીને યાચવું નહિ તેના શરીરને કડૂચન કરીને કે ગૃહસ્થને વદીને યાચવું નહિ. તેમજ ગૃહસ્થને કઠોર વચનો કહેવાં નહિ

મૂલમ્-અહ તત્થ કંચિ મુંજમાણ પેહાપ, તંજહા, ગાહાવર્ણ્ય વા જાવ કમ્મકરિં વા, સે પુવ્વામેવ આલોપજ્જા, -“આહસો-ત્તિ વા મહિણિ-ત્તિ વા, દાહિસિ મે પ્પત્તો અગ્ગયરં મોયણજાત ॥” સે પવં વદતસ્સ પરો હત્થં વા, મત્તં વા, દવિં વા, માયણં વા, સીતોદગવિયહેણ વા ડસિણોદગવિયહેણ વા ડચ્છોલેજ્જ વા, પહોણ્ણ વા, સે, પુવ્વામેવ આલોપજ્જા ‘આહસો-ત્તિ વા મહિણિ-ત્તિ વા, મા ઇય તુમં હત્થં વા, મત્તં વા, દવિં વા, માયણં વા, સીતોદગ-વિયહેણ વા, ડસિણોદગવિયહેણ વા ડચ્છોલેહિ વા પહોવાહિ વા ॥ અમિક્કંસિ મે દાતું, પમેવ દલાહિ ॥’ સે સેવં વદંતસ્સ પરો હત્થં વા (૪) સીઓદગવિયહેણ વા ડસિણોદગ-વિયહેણ વા ડચ્છોલેત્તા પધોહિતા આહદુ દલપજ્જા, તહપ્પગારેણ પુરેકમ્મણ હત્થેણ વા (૪) અસણં વા (૪) અકાસુયં અણેસણિજ્જ જાવ નો પહિગાહેજ્જા ॥ અહપુણ પવ જાણેજ્જા, નો પુરેકમ્મકણ ડદ્ડલ્લેણં તહપ્પગારેણ ડદ્ડલ્લેણં, સસિણિટ્ઠેણં સેસ તં ચેવ ॥ પવ સસરક્કલે, ડદ્ડલ્લે સસિણિટ્ઠ મદ્ધિયા, ડસે, હરિયાલે, હિંગુલપ, મણોસિલા, અંજણે, લોણે ગેરુય-વન્નિય સેહિયસોરટ્ઠિય-પિટ્ઠકુક્કસ-ઢક્કુટ્ઠ-સંસટ્ઠેણ ॥ ૩૬૧ ॥

અર્થ-હવે ત્યાં કોઈને જમતા નોઈને, -જેમ કે ગૃહસ્થને ત્યાથી માંડીને કામકરનારી બાઈને-તે પૂર્વે જ વિચાર કરી લે (અને કહે) 'હિ આયુષ્માન, હે બહેન, આમાંથી કોઈ પણ લોજન મને આપશે?' એ એમ બોલે ત્યારે ગૃહસ્થ હાથ કે પાત્ર ચમચો કે વાટકો સચિત્ત ઠંડા પાણીથી કે સચિત્ત બિના કરેલ પાણીથી વીછળે કે ધુવે, 'મને દેવાને માટે એ વસ્તુ રહેવા દો, એમ ને એમ આપો.' તે એમ કહે ત્યારે ગૃહસ્થ હાથ કે પાત્રાદિ ઠંડે કે બિને પાણીએ (સચિત્ત વડે) વીછળીને કે ધોઈને, આહાર લાવીને આપે તે પ્રકારના પૂર્વે આરભકર્મ સહિત હાથ વડે, પાત્ર વડે, ચમચા વડે કે વાટકા વડે તે આહાર વગેરે અશુદ્ધ અને અસ્વીકાર્ય છે એમ બાણીને સ્વીકારે નહિ. પરંતુ જો એમ બાણે કે તે પ્રકારના પૂર્વકર્મથી નહિ પણ બીજા તેવા કારણે હાથ જલભીના કે સ્નિગ્ધ છે તો પણ તે આહાર સ્વીકારે નહિ એ પ્રમાણે સચિત્ત રજ સહિત, જલ સહિત, ત્રીકાશ સહિત, માટી સહિત, હરતાલ, હિંગળો કે મનાસેલ, અજન, લવણાદિ કે ગેરુ, ખડી કે સૌરાષ્ટ્રીની માટી, લોટ કે કણકી પીલુના પાનથી સંયુક્ત હાથે ગોચરી સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-અહપુણ પવં જાણેજ્ઞા, જો અસંસટ્ટે, તહપ્પગારેણ સસટ્ટેણ હત્યેણ વા, (૪) અસણં વા (૪) ફાસુયં જાવ પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૬૨ ॥

અર્થ-પરંતુ જો એમ બાણે કે તે પ્રકારે હાથમા લેપ નથી અથવા તો લેપ અશુદ્ધ ગોચરી કરનાર નથી તો તે અન્નાદિ વિશુદ્ધ અને લેવા યોગ્ય બાણીને લે.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા, પિહુય વા, વહુરય વા, જાવ ચાડલપલવં વા, અસંજણ મિક્ખુપડિયાણ ચિત્તમંતાણ સિલાણ જાવ મક્કકડાસતાણાણ કુટ્ઠિસુ વા, કોહિંતિ વા, કોટ્ઠિસ્સંતિ વા ઉપ્પર્ણિસુ વા, (૩) તહપ્પગારં પિહુયં વા જાવ ચાડલપલયં વા અફાસુયં જાવ જો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૬૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને ગોચરી માટે નીકળીને એમ બળર પડે કે ગૃહસ્થે સાથવો કે કાચા પૌઆને લિક્ષુને માટે સચિત્ત શિલા પર કે કરોળિયાના બળા પર ફૂટયા છે, ફૂટે કે ફૂટશે કે સૂપડે સોબેલા છે તો તે પ્રકારના સાથવાને કે પૌઆને અશુદ્ધ અને અસ્વીકાર્ય બાણીને તેણે ગ્રહણ કરવા ન બોધ્યો

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) જાવ સમાણે સેજ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા, વિલં વા લોણં, ઉન્નિયં વા લોણં અસંજણ મિક્ખુપડિયાણ ચિત્તમંતાણ સિલાણ જાવ સંતાણાણ મિંદિસુ વા, મિંદંતિ વા, મિંદિસ્સંતિ વા, રુચ્ચિસુ વા, (૩) વિલં વા લોણં, ઉન્નિયં વા લોણ, અફાસુયં જાવ જો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૬૪ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરી માટે નીકળીને એમ બાણે કે બાણુનું લવણ (સિંધાલૂણ) અથવા દરિયાકાઠાનું (અગરનું) મીઠું ગૃહસ્થે લિક્ષુને માટે સચિત્ત શિલા પર કે કરોળિયાનાં બળાં પર ફૂટયું છે, ફૂટવા માંડયું છે કે ફૂટશે કે પીસ્યું છે, પીસવા માટે છે કે પીસશે તો તેવા પ્રકારનું સિંધાલૂણ કે મીઠું (શસ્ત્ર લાગેલું હોવા છતાં) અશુદ્ધ છે એમ બાણી તે સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝંજં પુણ જાણેજ્જા અસણ વા (૪) અગણિણિકિચત તહપ્પગારં અસણ વા (૪) અફાસુયં લામે સતે ણો પડિગાહેજ્જા । કેવલી વૂયા “આયાણ-મેય” । અસ્સજ્જ મિક્ષુપડિયાપ ઉસ્સિંચમાણે વા, નિસિંચમાણે વા, આમજ્જમાણે વા, પમજ્જમાણે વા, ઓયારેમાણે વા, ડયણેમાણે વા અગણિજીવે હિંસેજ્જા । અહ મિક્ષૂણ પુવ્વોવદિટ્ઠા ઇમ્મ પડ્ડણા, ઇમ્મ હેઝ, ઇમ્મ કારણે, ઇસુવપ્પસે, જં તહપ્પગાર અસણ વા (૪) અગણિણિકિચત અફાસુયં અણેસણિજ્જ લામે સતે ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૬૫ ॥

અર્થ-વળી તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળીને એમ જાણે કે આ અન્નાદિ અગ્નિ પર મૂકેલું છે, એટલે સચિત્ત અગ્નિના સંબંધમાં છે તો તે પ્રકારના અન્નાદિને મળતું હોવા છતાં તેણે સ્વીકારવું નહિ. કેવળી કહેશે કે આ કર્મબંધનું કારણ છે. અસયમી એવો ગૃહસ્થ લિક્ષુને માટે અન્નાદિકને ઉપર ઉછાળતા, નીચે પાડતાં, શુદ્ધ કરતાં, પરિશુદ્ધ કરતા, ઉતારતા કે ચડાવતા અગ્નિ જીવેની હિંસા કરે, એટલે લિક્ષુને પૂર્વે જ આ પ્રતિજ્ઞા દર્શાવેલી છે આ હેતુ છે, આ કારણ છે, આ ઉપદેશ છે, કે તે પ્રકારનું અન્નાદિ અશુદ્ધ જાણી મળે છતાં તે સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-પ્ય ચલુ તસ્સ મિક્ષુસ્સ વા મિક્ષુણી ઇ વા સામગ્ગિયં ॥ ૩૬૬ ॥

અર્થ-આ ખરેખર તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીનો ક્રિયાકલાપ છે

છઠ્ઠો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો

અધ્યયન દશમાનો સાતમો ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝંજં પુણ જાણેજ્જા, અસણ વા (૪) ચંધંસિ વા, થંમસિ વા, મચંસિ વા, માલંસિ વા, પાસાયસિ વા, હસ્મિયતલંસિ વા, અન્નગરંસિ વા તહપ્પગારસિ અતલિક્ખજાયસિ ઉવણિકિચતે સિયા, તહપ્પગારં મલોહઙં અસણ વા (૪) જાવ અફાસુયં ણો પડિગાહેજ્જા । કેવલી વૂયા “આયાણ-મેય” અસ્સંજ્જ મિક્ષુ-પડિયાપ પીઠં વા, ફલગં વા, ણિસ્સેણિ વા, ઉદુહલં વા, આહટ્ટુ ઉસ્સવિય દુરુહેજ્જા સે તત્થ દુરુહમાણે પયલેજ્જ વા । સે તત્થ પયલેમાણે વા પવહેમાણે વા હત્થં વા, પાયં વા, વાહું વા, ઝરૂં વા, ઉદરં વા, સીસ વા, અણ્ણયરં વા કાયંસિ ઇંદિયજાયં લૂસેજ્જ વા, પાણાણિ વા, મૂયાણિ વા, જીવાણિ વા, સત્તાણિ વા, અભિહણેજ્જ વા, વત્તેજ્જ વા, લેસેજ્જ વા, સઘસેજ્જ વા, સંઘટ્ટેજ્જ વા, પરિયાવેજ્જ વા, કિલામેજ્જ વા, ઠાણાઓ ઠાણં સકામેજ્જ વા । તં તહપ્પગાર માલોહઙં અસણ વા (૪) લામે સંતે ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૬૭ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરી માટે નીકળતા જો એમ જાણે કે અન્નાદિ કોઈ દિવાલ પર, થાલલા પર, માચડા પર, માળા પર કે મહેલ પર કે હાલેલીની અગાશી પર કે તેવા બીજાં તે પ્રકારના અતરિક્ષમા રહેલ સ્થાને મૂકેલું છે; તો તે પ્રકારનું માળઆદિથી લાવેલું અન્નાદિ તેને અશુદ્ધ જાણીને સ્વીકારશે નહિ કેવળી ભગવત કહેશે કે આ કર્મબંધનું

સ્થાન છે, તે અવ્રતી ગૃહસ્થ ભિક્ષુને માટે માજઠ, પાટિયુ કે નિસરણી કે ખાડણિયુ આણીને ઊંચી દિશા પ્રત્યે મૂકીને, તેના પર ચઢે, તે ત્યાં ધ્રુવ નાય કે પડી નાય અથવા હાથ, પગ, ખાડું, સાયળ, પેટ, માથુ કે બીજા દેહભાગ પર કે ઇંદ્રિયો સખંધે ઇંજ પામે, પ્રાણને, ભૂતને, જીવને, બીજને અને સત્ત્વોને ભટકાય, તેમને મિશ્રિત કરે, લેપે, ઘર્ષણ કરે, ભેળવે અને સંતાપ ઉપજાવે કે પીડા ઉપજાવે, એક સ્થાનથી બીજા સ્થાને ફેરવે, તેથી તે પ્રકારનું માળ વગેરે પરથી લાવેલું અન્નાદિ મળતું હોવા છતાં સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાળે સે જ્ઞ પુણ જાણેજ્ઞા અસળં વા (૪) કોટ્ટિયાતો વા કોલજ્ઞાતો વા અસ્સંજણ ભિક્ષુપડિયાપ ઉવકુજ્જિયા ઓદરિયા આહુદુ દલપજ્ઞા, તહપ્પગારં અસળં વા (૪) માલોહડતિ ણચ્ચા લામે સંતે ણો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૬૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળીને જો એમ જાણે કે ગોખલામાંથી કે નીચેના ભંડારામાંથી ભિક્ષુને માટે ગૃહસ્થ ઊંચે વળીને, નીચે વળીને, ઉપાડીને અન્નાદિ લાવીને આપે છે તો તે પ્રકારનું ત્યાંથી માંડીને માળ પરનું અન્નાદિ મળી શકતું હોવા છતાં તે સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાળે સે જ્ઞ પુણ જાણેજ્ઞા અસળં વા (૪) મહિઓલિતં તહપ્પગારં અસળ વા (૪) જાવ લામે સંતે ણો પડિગાહેજ્ઞા । કેવલી વૂયા “આયાણ-મેયં” અસ્સંજણ ભિક્ષુ પડિયાપ મહિઓલિતં અસળ (૪) અવ્વિદમાળે પુઢવિકાય સમારંમેજ્ઞા, તહા આઝ તેઝ-વાઝ વળસ્સતિ-તસકાયં સમારંમેજ્ઞા, પુણરવિ ઓલિપમાળે પચ્છાકમ્મ કરેજ્ઞા । અહ ભિક્ષુણ પુવ્વોવદિઠા જાવ જં તહપ્પગારં મહિઓલિતં અસળં વા (૪) લામે સંતે ણો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૬૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને ગોચરીએ નીકળ્યા પછી એમ જાણાય કે આ અન્નપાણી માટીથી લિપ્ત છે તો તેવા પ્રકારનું અન્નપાણી મળતું હોય તો પણ તે સ્વીકારશે નહિ. કેવલી કહેશે કે આ કર્મળ ધનું સ્થાન છે ગૃહસ્થ ભિક્ષુકને માટે માટીથી લીપેલું અન્નાદિ જુદું પાડે ત્યારે પૃથ્વીકાયની હિંસા કરે, તેમજ અખકાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય, અને વનસ્પતિકાયની હિંસા કરે, અને ફરીથી લીપણુ કરતા પછીનું આરભકાર્ય કરે. હવે ભિક્ષુને પૂર્વેજ પ્રતિજ્ઞા ઉપદેશેલી છે કે તે પ્રકારનું માટીથી લીપાયેલું અન્નાદિ મળે છતાં તેણે લેવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિટ્ટેસમાળે સે જ્ઞ પુણ જાણેજ્ઞા, અસળં વા (૪) પુઢવિકાય-પતિઠિયં, તહપ્પગારં અસળં વા (૪) અફાસુયં જાવ ણો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૭૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળીને જો એમ જાણે કે પૃથ્વીકાય પર અન્નાદિક મૂકેલું છે, તો તે પ્રકારનું અશુદ્ધ અન્ન તેણે સ્વીકારવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) સે જ્ઞ પુણ જાણેજ્ઞા, અસળ વા (૪) આઝકાયપતિટ્ઠિયં તહ ચેવ ણ્વ અગણિકાસયપતિઠિય લામે સંતે ણો પડિગાહેજ્ઞા । કેવલી વૂયા “આયાણ-મેયં”

અસ્તંજળ મિક્ષુરુડિયાળ અર્ગણિ ઉસ્સક્કિયં (૨) ણિસ્સક્કિય (૨) ઓહરિય (૨) આહદુ
દલ્પજ્ઞા અહ મિક્ષુળ પુવ્વોવદિઠા જાવ ણો પઢિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૭૧ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળીને જો એમ જાણે કે અપકાય પર (સચિત્ત પાણી પર)
કે અગ્નિકાય પર અન્નાદિક રાખેલું છે તો મળતું હોવા છતાં તેનો સ્વીકાર તે કરે નહિ.
આ કર્મખધતુ સ્થાન છે એમ કેવલી કહેશે ગૃહસ્થ અગ્નિને પ્રજાપતિને, ધીમો કરીને,
ખીન્ન ભાજનમા લઈ આવીને દેવા માટે તો લિક્ષુને પૂર્વે જણાવેલી બાબત જ, અર્થાત્
સ્વીકારવું ન જોઈએ

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિટ્ટેસમાણે સે જ્ઞં પુળ જાણેજ્ઞા, અસણં વા (૪) અચ્ચુસિણં,
અસ્સજળ મિક્ષુપડિયાળ સૂવેળ વા, વિયળેળ વા, તાલિયંટેળ વા, પત્તેળ વા, પત્તમંગેળ વા,
સાહાળ વા, સાહામંગેળ વા, પિહુળેળ વા, પિહુળહત્થેળ વા, ચેલેળ વા, ચેલકન્નેળ વા,
હત્થેળ વા, મુહેળ વા, કુમેજ્જ વા, વીળજ્જ વા, સે પુવ્વામેવ આલોપ્પજ્ઞા “આહસો-ત્તિ વા,
મર્ગણિ ત્તિ-વા, મા યયં, તુમં અસણં વા (૪) અચ્ચુસિણં સૂળળ વા જાવકુમાહિ વા વીયાહિ
વા । અમિકંઘસિ મે દાતું, યમેવ દલયાહિ ।” સે સેવ વદંતસ્સ પરો સૂવેળ વા જાવ વીહતા
આહદુ દલ્પજ્ઞા, તહ્પગારં અસણ વા (૪) અફાસુયં જાવ ણો પઢિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૭૨ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળ્યા પછી જો એમ જાણે કે અતિશય નું અન્નાદિ
ગૃહસ્થ લિક્ષુને માટે, સૂપડાથી, વીંજણાથી કે પંખાથી, પાદડાથી, કે પાદડાના કકડાથી,
શાખાથી કે શાખાના કકડાથી, મોરપીછીથી કે તેમના જૂમખાથી, વસ્ત્રથી કે વસ્ત્રખંડથી
હાથથી વીંઝે કે મૂખથી કૂંક મારે તેને પૂર્વે જ કહી દેવું જોઈએ ‘હે આયુધમાન, હે
બહેન, તમે આ અન્નાદિ અતિશય ગરમ છે તેને સૂપડાથી વીંઝો નહિ અને કૂંકથી
ઠાંશે નહિ જો મને દેવાને તમે ઈચ્છતા હો તો એમને એમ આપો’ તે એમ
જોલે તો પણ ગૃહસ્થ સૂપડાથી વીંઝીને લાવી આપે તો તે પ્રકારનું અન્નપાણી નિયમને
ભાગનારું એટલે અશુદ્ધ છે એમ માની સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે જ્ઞં પુળ જાણેજ્ઞા અચ્ચણં વા (૪) વળસ્સહકાયપ-
તિટ્ઠિયં, તહ્પગારં અસણ વા (૪) વળસ્સહકાય પતિટ્ઠિયં અફાસુયં અણેસણિજ્જ લામે
સંતે ણો પઢિગાહેજ્ઞા । एवं तसकाएवि ॥ ૩૭૩ ॥

અર્થ-ગોચરીએ પ્રવેશ કરીને તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જો વળી એમ જાણે કે અન્નાદિક વનસ્પતિ-
કાય પર મૂકેલું છે, તો તે પ્રકારનું વનસ્પતિકાય પર મૂકેલું અશુદ્ધ જાણી મળતું હોવા
છતાં સ્વીકારવું નહિ એમ ત્રસકાયની બાબતમા પણ જાણવું.

મૂલમ્-(પાનકધિકાર) સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિટ્ટે સમાણે સે જ્ઞં પુળ પાળગજાતં જાણેજ્ઞા,
તજ્ઞા, ઉસેહમં વા, સસેહમં વા, ચાહલોદગં વા, અણતરં વા તહ્પગારં પાળગજાતં
અહુળાધોત, અળ ચિલં, અવોક્કત, અપરિણતં, અવિઢ્ઢત્થં, અફાસુયં, અણેસણિજ્જ,
મળ્લમાણે ણો પઢિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૭૪ ॥

અર્થ-(પીણાનો-પ્રવાહીનો અધિકાર) તે લિહુ કે લિહુણી ગોચરીએ નીકળ્યા પછી જાણે કે આ પેયપદાર્થ લોટ બાધવા માટેનું પાણી છે કે તલનું ધોણુ છે, ચોખાનું ધોબણુ છે કે અનેરું તે પ્રકારનું ધોવણુ છે, તે હુમણાનું ધોવણુ છે, ખાટું થયેલ નથી, કાલ પરિણત નથી અને શસ્ત્રપરિણત નથી, તેથી અશુદ્ધ સમજી તેણે સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-અહ પુણ પ્વં જાણેજ્જા ચિરાયોતં, અંવિલં, વુક્કંતં પરિણતં; વિઘ્નત્યં, ફાસુયં, જાવ પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૭૫ ॥

અર્થ-પણુ જો જાણે કે પાણી લાખા સમયનું ધોવણુ છે, રસભિન્ન, કાલપરિણત, શસ્ત્રપરિણત અને શુદ્ધ છે તો તેણે સ્વીકારવું.

મૂલમ્-સે ભિક્કુ વા (૨) જાવ પવિરૂં સમાણે સે જ્જં પુણ પાણગજાતં જાણેજ્જા, તંજહા; તિલોદગં વા, તુસોદગં વા, જવોદગં વા, આયામં વા, સોવીરં વા, સુદ્ધવિયડં વા, અણ્ણતરં વા તહ્પગારં પાણગજાત પુઘ્વામેવ આલોપજ્જા, “આડસો-ત્તિ વા, ભગિણિ ત્તિ-વા, દાહિસિ મે પ્ત્તો અન્નતરં પાણગજાતં?” સે સેવં વદંતં પરો વણ્ણજ્જા “આડસંતો સમણા, તુમં સેવેદં પાણગજાતં પડિગ્ગહેણ વા ડસિસંચિયાણં (૨) ઓયન્તિયાણં ગિણ્ણહિ,” તહ્પગાર પાણગજાયં સયં વા ગિણ્ણહેજ્જા, પરો વા સે ડિજ્જા, ફાસુયં લામે સંતે પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૭૬ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી ગોચરી માટે નીકળ્યા પછી પાણીના પ્રકાર વિશે જાણે કે આ તલનું ધોવણુ છે, આ પરાળનું ધોવણુ છે, જવનું ધોવણુ છે, ચોખાનું ધોવણુ છે, કાજીનું પાણી છે, તે શુદ્ધ ઉકાળેલું પાણી છે કે અનેરું તે પ્રકારનું પાણી છે, તો તે પ્રકારના પાણીને માટે પૂર્વે જ કહેવું, ‘હે આયુષ્માન, હે બહેન, મને આમાંથી કેઈ પણ પ્રકારનું પાણી આપશો?’ એમ મુનિ કહે ત્યારે આમો માણસ તેને કહે કે ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે જ આ પાણી વિશે પોતાના પાત્રથી તારવીને કે પાત્ર નમાવીને લઈ લો’ તે પ્રકારનું પાણી જાતે લઈ લેવું અથવા આમો માણસ જો શુદ્ધ શૈલિએ વિશુદ્ધ પાણી આપે તો તે સ્વીકારવું.

મૂલમ્-સે ભિક્કુ વા (૨) સે જ્જં પુણ પાણગં જાણેજ્જા અણંતરહિયાપ પુઢવીપ જાવ સતાણપ ઓહદુ નિક્કિલ્લે સિયા, અસંસંજપ ભિક્કુપડિયાપ ઉદ્ડલ્લેણ વા સસિણિદ્ધેણ વા સક્કસાપ્પણ વા મન્નેણ જા, સીમ્મોદ્ધણ વા સંમોપ્પન્ના આહદુ દલ્લણ્ણજ્જા, તહ્પગાર પાણગજાત અફાસુયં લામે સંતે જો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૭૭ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી લિહ્વાર્થ નીકળીને જાણે કે નજીકની પૃથ્વી પર લીલકૂલ કે કરોળિયાના જાળા દૂર કરી રાખેલું છે અને ગૃહસ્થ સાધુને માટે, જલવાળા, ચીકાશવાળા, શાક-સંસર્ગવાળા પાત્રથી અથવા ઠંડા (સચિત્ત) પાણીથી ઘોઈ, લાવીને આપે તો તે પ્રકારનું પાણી વિશેષ અશુદ્ધ માની મળતું હોવા છતાં સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-પ્પયં ચલુ તસ્સ ભિક્કુસ્સ ભિક્કુણીપ વા સામગ્ગિયં ॥ ૩૭૮ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે તે લિહુ કે લિહુણીનો ક્રિયાકલાપ છે

આતમો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયે.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિટ્ઠે સમાણે સે જ્ઞં પુણ પાણગજાતં જાણેજ્ઞા, તંજહાઃ
 અંવપાણગં વા, અવાહગપાણગં વા, કવિટ્ઠપાણગં વા, માતુલિંગપાણગં વા, મુદ્ધિયાપાણગં
 વા દાહિમપાણગં વા, યજ્જૂરપાણગં વા, ણાલિપરપાણગં વા, કરીરપાણગં વા, કોલપાણગં
 વા, આમલગપાણગં વા, ચિંચાપાણગં વા, અણ્ણતર વા તહપ્પગારં પાણગજાતં સઅટ્ઠિય
 સકુણુયં સર્વીયગં અસ્સંજણ ભિક્ષુપડિયાપ છવ્વેણ વા, દૂસેણ વા, વાલગેણ વા,
 આવીલિયાણ-પવીલિયાણ પરિસાહ્યાણં આહુદુ દલણ્ણા, તહપ્પગાર પાણગજાતં અફાસુયં
 લોભ સંતે ણો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૭૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને ગોચરીએ નીકળ્યા પછી જણાય કે આ પાણી આ પ્રકારનું છે,
 જેમ કે આખાનું ધોવણું, નાની કેરીનું ધોવણું, કેઠાનું ધોવણું, માતુલિંગનું ધોવણું,
 દ્રાક્ષનું ધોવણું, દાડમનું ધોવણું, ખજૂરનું ધોવણું, નાળિયેરનું પાણી, ખાખરાનું પાણી,
 ભોરનું ધોવણું, આમળાનું ધોવણું, આળલીનું ધોવણું કે તે પ્રકારનું અનેરું કોઈ પાણી
 વિશેષ, ઠળીઆ સહિત, ખીજ સહિત, ફેતરા સહિત ભિક્ષુને માટે, છમછમાવીને, કે
 વસ્ત્રથી, કે ઊન વગેરેની ચાળણીથી ગાળીને, સાફ કરીને, સ્વાદયુક્ત કરીને લાવીને
 જો આપે તો તે પ્રકારનું જળ વિશેષ અશુદ્ધ પાણી માનીને મળતું હોવા છતાં મુનિએ
 સ્વીકારવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિટ્ઠે સમાણે સે આગંતારેસુ વા, આરામાગારેસુ વા,
 ગાઢાવતિકુલેસુ વા, પરિયાવસહેસુ વા, અન્નગંધાણિ વા, પાણગંધાણિ વા સુરશિગંધાણિ વા
 અગ્ધાય (૨) સે તત્થ આસાયવડિયાપ મુચ્છિણ ગિદ્ધે ચડિણ અઙ્ગોવવણ્ણે “અહો ગંધો”
 (૨) ણો ગંધ-માસાપજ્ઞા ॥ ૩૮૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળતા જો જાણે કે આબતા મુસાફરો કે જનોને લક્ષીને,
 ઉધાનોમા ગૃહીજનોને ત્યાં કે ધર્મશાળાઓ (મઠો)મા અન્નની સુગંધ કે પીણાની સુવાસ
 સુધીને તેના આસ્વાદન માટે મોહિત. લાલચુ અને આસકત, અહો, કેવી સુવાસ છે,
 એમ કહીને-આવી વસ્તુને ચાખે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા સાલુય વા વિરાલિયં વા, સાસવણા-
 લિયં વા, અણ્ણતરં વા તહપ્પગાર આમગં અસત્થપરિણયં અફાસુયં જાવ લામે સંતે ણો
 પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૮૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને ભિક્ષાર્થે પ્રવેશ્યા પછી જણાય છે કે આ જળમા ઉત્પન્ન કદ છે કે
 આ સ્થળમા ઉત્પન્ન કદ છે કે આ સરસવતી દાડલી છે અથવા તે પ્રકારના ખીબા કદ
 શસ્ત્ર પરિણમ્યા વિનાના કાચા હોય તો તેને અશુદ્ધ જાણી મળવા છતાં તે સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) જાવ પવિટ્ઠે સમાણે સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા પિપ્પલિં વા, પિપ્પલિચુન્નં
 વા, મિરિયં વા, મિરિયંચુન્નં વા, સિંગવેર વા, સિંગવેરચુન્નં વા, અન્નતર વા તહપ્પગાર
 આમગં અસત્થપરિણતં અફાસુય જાવ ણો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૩૮૨ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણીને લિધાર્થે પ્રવેશ કર્યા પછી જણાય કે આ પીપર છે, આ પિપરચૂણ છે, આ મરી છે, આ મરીનું ચૂણું છે, આ સૂંઠ છે, આ સૂંઠનું ચૂણું છે અથવા તે પ્રકારનું બીજું કંઈ શસ્ત્ર પરિણમ્યા વિનાનું કાચું હોય તો અશુદ્ધ જાણીને ચાવત તે સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) જાવ પવિટ્ટે સમાણે સે ઝં પુણ જાણેજ્જા પલંવજાતં, તંજહા અંવપલંવ વા, અંવાડગપલંવ વા, તાલપલવ વા, સિઝ્ઝિરિપલવ વા, સુરભિપલંવ વા, સલ્લહપલંવ વા, અન્નતરં વા તહ્પગારં પલંવજાતં આમગં અસત્થપરિણતં અફાસુયં અણેસણિજ્જ જાવ લામે સંતે ણો પહિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૩ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી ગોચરી માટે નીકળ્યા પછી જાણે કે ફળભૂતિમાં આ આમ્રફળ છે, આ કાચી કેરી છે, આ તાડગોળા છે, આ ખાખરાની વેલનું ફળ છે, આ સુરભિફળ છે, આ મધુકીફળ (કાટાળી વનસ્પતિનું ફળ) છે, અથવા તે પ્રકારનું કોઈ પણ ફળ છે, તે કાચું અને શસ્ત્ર પરિણમ્યા વિનાનું છે, તે એમ અશુદ્ધ અને અસ્વીકાર્ય જાણી મળે છતાં તે સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) જાવ પવિટ્ટે સમાણે સે ઝં પુણ પવાલજાતં જાણેજ્જા, તંજહા, આસોત્થપવાલં વા, જગ્ગોહપવાલં વા, પિલક્કુપવાલ વા, ણીયરપવાલં વા, સલ્લહપવાલ વા, અન્નતર વા તહ્પગાર પવાલજાતં આમગં અસત્થપરિણય અફાસુય અણેસણિ- જ્જ જાવ ણો પહિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૪ ॥

અર્થ-હવે લિધાર્થે પ્રવેશ્યા પછી તે લિધુ કે લિધુણીને જણાય કે લિન્નલિન્ન કૂપણો, જેમ કે પીપળાની, વડની, પીપરની, નન્દીવૃક્ષની, સલ્લકીવૃક્ષની કે અનેરી તે પ્રકારની કૂપણ છે, તે શસ્ત્ર પરિણમ્યા વિનાની કાચી છે, તો તેને અશુદ્ધ અને અસ્વીકાર્ય માનીને મળે તે છતાં તે સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝં પુણ સરહુજાયં જાણેજ્જા, તંજહા, અંવસરહુયં વા, કવિટ્ટસરહુયં વા, વાડિમ સરહુયં વા, વિલ્લસરહુયં વા, અણતરં વા, તહ્પગારં સરહુયજાતં આમં અસત્થપરિણતં અફાસુયં જાવ ણો પહિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૫ ॥

અર્થ-હવે તે લિધુ કે લિધુણી ગોચરીએ પ્રવેશ્યા પછી જણાય કે આ ઠંણિયા વિનાના ફળો જેમ કે કેરીનું, કેઠાનું, દાડમનું, કે બિલ્વનું કે અનેરું તે પ્રકારનું ઠંણિયા વિનાનું ફળ શસ્ત્ર પરિણામ વિનાનું છે, તો તેને અશુદ્ધ જાણીને તે સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) જાવ પવિટ્ટે સમાણે સે ઝં પુણ મંથુજાતં જાણેજ્જા તંજહા, ઉંવરમંથુ વા, જગ્ગોહમંથુ વા, પિલંક્કુમંથુ વા, આસોત્થમંથુ વા, અણતર વા તહ્પગારં મંથુજાત આમયં દુરુક્કં સાણુવીયં અફાસુયં જાવ ણો પહિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૬ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી ગોચરી માટે ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશ્યા પછી જાણે કે લિન્નલિન્ન ભૂકે છે, જેમકે આ ઉળરાનો ભૂકે છે, આ વડના ટેટાનો ભૂકે છે, આ પીપળનો ભૂકે છે,

આ પીપળાનો ભૂકો છે કે આ અનેરો તે પ્રકારનો ભૂકો કાચો, શસ્ત્રપરિણમ્યા વિનાનો, બીજ ભગવા સમર્થ છે એવો છે, તો અશુદ્ધ બાણી યાવત્ તેને સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષૂ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝં પુણ જાણેજ્જા આમડાગં વા પ્રતિપિણ્ણાગં વા મહુવા, મજ્જં વા, સપ્પિ વા, સોલં વા, પુરાણં પ્તથ પાણા અણુપ્પમૂતા, પ્તથ પાણા સંવુહા, પ્તથ પાણા જાયા પ્તથ પાણા અલુકકંતા, પ્તથ પાણા અપરિણતા, પ્તથ પાણા-અવિદ્ઢત્થા, ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીએ પ્રવેશ્યા પછી જો બાણે કે આ કાચી ભાણ (આમડાગ) છે, આ આસવ છે, આ મધ છે, આ મધ છે, આ ઘી છે, આ દારૂ નીચેનો બડો ભાગ (સોલ) છે, એ વાસી છે, એમાં જીવોત્પત્તિ થયેલ છે, તે વિકસ્યા છે-વધ્યા છે અને કોઈ શસ્ત્ર પરિણમ્યુ નથી, તેથી આ સચિત્તપણે રહેલ પદાર્થ છે, તો તેને તે સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષૂ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝં પુણ જાણેજ્જા ઉચ્છમેરગં વા, અંકકરે લુગં વા, કસેરુગં વા, સિંગ્ઘાડગં વા, પ્રતિઆલુંગ વા, અન્નતર વા તહપ્પગારં આમગં અસત્થપરિણયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીએ નીકળીને બાણે કે આ ગ ડેરી છે, કૂમળી દાડલી, આ દાંડલી, આ સિ ઘોડા, આ બીજી દાડલી છે અને તેવા પ્રકારનો કાચો કે શસ્ત્ર પરિણમ્યા વિનાનો પદાર્થ છે, તો તેણે સ્વીકારવો નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષૂ વા (૨) સે ઝં પુણ જાણેજ્જા, ઉપ્પલ વા, ઉપ્પલનાલં વા, મિસં વા, મિસમુણાલં વા, પોક્કલં વા, પોક્કલવિમંગ વા, અણ્ણતરં વા તહપ્પગાર જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૮૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને ગોચરીએ પ્રવેશ્યા પછી જણાય કે આ કમલકદ છે, આ તેની દાડલી છે, આ મૂળિયાનો કદ છે, આ તેની દડિકાઓ છે, આ મૂળાલત તુ છે, એ તેના ખડ છે કે અનેરો તે પ્રકારનો સચિત્ત પદાર્થ છે, તો તે તેને સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષૂ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝં પુણ જાણેજ્જા, અગ્ગવીયાણિ વા, મૂલવીયાણિ વા, સંઘવીયાણિ વા, પોરવીયાણિ વા અગ્ગજાતાણિ વા, મૂલજાતાણિ વા, સંઘજાતાણિ વા, પોરજાતાણિ વા, ણણન્યં, તક્કલિમત્થણ વા, તક્કલિસીસેણ વા, ણાલિપરમત્થણ વા, સ્વજ્જરમત્થણ વા, તાલમત્થણ વા, અન્નતરં વા તહપ્પગાર આમં અસત્થપરિણયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૯૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ બાણે કે યાવત્ આ કલમનાં બીજ છે, આ મૂળરૂપ બીજ છે, આ થડરૂપ બીજ છે, આ પર્વરૂપ બીજ છે, આ કલમથી ઉગેલ છે, આ મૂળથી ઉગેલ છે, આ થડથી ઉગેલ છે, આ પર્વથી ઉગેલ વનસ્પતિ છે, બીજો ઉગેલ નથી, કદનો અથ-ભાગ, કદલીનો ગર્ભ, નાળિયેરનો ગોટો કે બજૂરનો ગોટો કે તાલવૃક્ષનો ગોટો અથવા અનેરો તે પ્રકારનો શસ્ત્રપરિણમ્યાવિન નો પદાર્થ છે, તો તેને તે સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝંજ પુણ જાણેજ્જા, ડચ્છું વા કાણગં અંગારિય સમ્મિસ્સં વિગદ્ધસિતં, વેત્તગં વા, કદલિઝસયં વા, અણ્ણતરં વા તહ્પગારં આમં અસત્થ-પરિણયં જાવ ણો પઢિગાહેજ્જા ॥ ૩૯૧ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ગોચરી માટે પ્રવેશ કરી એમ જાણે કે આ શેરડી છે, આ સડીને છિદ્રમય છે, આ વિકાર પામી સૂકાયેલ છે, મિશ્ર છે, વરુએ ખાધેલ છે, છેડાની સોટીરૂપ છે કે કદનો મધ્ય ભાગ છે, તો તે પ્રકારનો અચિત્ત પદાર્થ તે સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝંજ પુણ જાણેજ્જા, લસુણં વા લસુણપતં વા, લસુણનાલં વા, લસુણકંદં વા, લસુણચોયં વા, અણ્ણયરં વા તહ્પગારં આમં અસત્થપરિણતં જાવ ણો પઢિગાહેજ્જા ॥ ૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને ગોચરીએ પ્રવેશ્યા પછી જાણાય કે આ લસણુ છે. આ લસણુપત્ર છે, આ લસણુની ઢાંડી છે કે આ લસણુકંદ છે, આ લસણુનું ખીજ છે, એમ અનેરો તેવા પ્રકારનો શસ્ત્રપરિણામ રહિત પદાર્થ જાણીને તે સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝંજ પુણ જાણેજ્જા, અત્થિઅં વા કુંભિપ્પકં, તિંદુગં વા, ટેંવરુયં વા, વિલુયં વા, પલ્લ વા, કાસવણાલિય વા, અણ્ણતરં વા આમં અસત્થ-પરિણતં જાવ ણો પઢિગાહેજ્જા ॥ ૩૯૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને ગોચરી માટે પ્રવેશીને જો એમ જાણાય કે આ અસ્થિક છે, તે ખાડા વગેરેથી અકાળ પકવ છે, તે તિંદુગ, ટેંણરૂક કે ખીલુ, પલંકરૂક કે શ્રીપર્ણીની નાલિકા કે અનેરી અશસ્ત્રપરિણત વનસ્પતિ છે, તો તેને સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા (૨) જાવ સમાણે સે ઝંજ પુણ જાણેજ્જા, કણં વા, કણકુંડગં વા, કણપૂયલિયં વા, ચાલ વા, ચાલંપિટ્ઠે વા, તિલં વા, તિલપિટ્ઠં વા, તિલપ્પપ્પહ્મં વા, અન્નતરં વા તહ્પગારં આમં અસત્થપરિણતં જાવ લામે સંતે ણો પઢિગાહેજ્જા ॥ ૩૯૪ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને ગોચરીએ પ્રવેશ્યા પછી જો જાણાય કે આ કણકી, કણકીમિશ્ર કુસકા, કે કણકી સાથે મિશ્ર લોટ છે, ચાવલ, ચાવલનો આટો, તલ કે તલનું ચૂર્ણ, તલના પાપડ કે અનેરું તે પ્રકારનું કાચું અને મંદપકવ અન્ન છે, તો મળે છતાં તેણે સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-પ્પયં ચલુ તસ્સ મિક્ષુસ્સ મિક્ષુણીય વા સામગ્ગિયં ॥ ૩૯૫ ॥

અર્થ-આ ખરેખર તે લિક્ષુ-લિક્ષુણીનો ક્રિયાકલાપ છે.

એમ આઠમો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો.

મૂલમ્-હહ ચલુ પાર્ણિણં વા, પડીણં વા દાહિણ વા, ઉટીણં વા, સંતેગતિયા સદ્ઠા ભવંત, ગાહાવતી વા, જાવ કમ્મકરી વા, તેસિં ચ ણં પવં વુત્ત પુવ્વં ભવતિ,- “જે હમે અવંતિ સમણા, ભગવંતો, સીલમંતા, વયમંતા, ગુણમંતા, સંજતા, સલુડા, વંમચારી, ઉવરયા મેહુણાઓ ધમ્માઓ ણો ચલુ પતેસિં કપ્પતિ આહાકસ્મિં અસણે વા (૪) મોહતણ વા પાટતણ વા । સે ઝં પુણ હમં અમ્હં અટ્ઠાપ ણિરિઠતં, તંજહા, અસણં વા (૪) સન્વમેય સમાણાણં ણિસિરામો । અવિયાદં યયં પચ્છાવિ અપ્પણો સઅટ્ઠાપ અસણં વા (૪) ચેતિસ્સામો ણ્યપ્પગાર ણિગ્ધોસં સોચ્ચા ણિસમ્મ તહપ્પગારં અસણં વા (૪) અફાસુયં અણેસઅણિઝ્જ લામે સત્તે ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૩૯૬ ॥

અર્થ-આ જાણીતા ક્ષેત્રમા પૂર્વે, પશ્ચિમે, ઉત્તરે કે દક્ષિણે કેટલાક શ્રદ્ધાવાન શ્રાવકો હોય છે, તે ગૃહસ્થથી માડીને દાસદાસીપણે હોય છે તેમને આ પ્રમાણે પૂર્વે કહેવાયુ હોય છે કે જે આ શ્રમણ ભગવતો હોય છે તેઓ શીલવાળા, વ્રતવાળા, ગુણવાન, સચમી, સંવર-ક્રિયાવાળા, શ્રદ્ધાચારી, મૈથુનના ત્યાગી હોય છે તેમને તેમના ધર્માનુસાર આધાકર્મિક ભોજન ખાવુપીવુ કલ્પતુ નથી તેથી અમે અમારે માટે રહેલું જે ખાનપાન કે મુખવાસ કે નાસ્તાનો ખોરાક તે બધું જ શ્રમણોને આપી દઈશુ અને ફરીને પછી પણ અમે અમારે માટે ભોજન-પાણી વગેરે નિપજાવી લઈશુ એ પ્રકારનું તેમનું ખોલવું સાલણી, સમજી તે પ્રકારનું ભોજનાદિ અશુદ્ધ, અસ્વીકાર્ય જાણી તે મળે છતા સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા (૨) જાવ સમાણે વસમાણે વા ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે સે ઝં પુણ જાણેજ્જા ગામ જાવ વા રાયહાણિં વા, હમંસિ ચલુ ગામંસિ વા જાવ રાયહાણિસિ વા ચંતેગતિયસ્સ મિક્ખુસ્સ પુરેસંચુયા વા પચ્છાસંચુયા વા પરિવસંતિ, તંજહા; ગાહાવતી વા જાવ કમ્મકરી વા, તહપ્પગારાદં કુલાદં ણો પુવ્વામેવ ભત્તાપ વા પાણાપ વા ણિક્ખમેજ્જ વા પવિસેજ્જ વા । કેવલીં વૂયા, “આયાણંમેયં ।” પુરા પેહાપ તસ્સ પરો અટ્ઠાપ અસણં વા (૪) ઉવકરેજ્જ વા ઉવવચ્છેજ્જ વા; અહ મિક્ખુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા (૪) ઝ્જ ણો તહપ્પગારાદં કુલાદ પુવ્વામેવ ભત્તાપ વા પાણાપ વા પવિસેજ્જ વા ણિક્ખમેજ્જ વા । સે ત-માયાય પગંતમયકકમિત્તા અણાવાય મસંલોપ ચિટ્ઠેજ્જા । સે તત્થ કાલેણં અણુપવિસેજ્જા (૨) તત્થિતરેતરેહિં કુલેહિં સામુદાણિયં પસિયં વેસિયં પિંડવાયં પસિત્તા આહાર આહારેજ્જા ॥ ૩૯૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ભિક્ષાર્થે નિકળ્યા પછી એમ જાણે કે, વમતા કે ગામથી બીજે ગામ જતા જાણે કે આ ગામ યાવત આ રાજધાની છે કે આ ગામમા કે આ રાજધાનીમા કેટલાક સાધુના પૂર્વ પરિચિતો કે પછીથી થયેલા પરિચિતો વસે છે તે આ પ્રમાણે ગૃહસ્થો કે તેના નોકર-નોકરડી અને તે પ્રકારના ઘરોમાં ભોજન માટે તે પૂર્વે જ પ્રવેશે તો કેવળી કહેશે કે આ કર્મભયનું સ્થાન છે પૂર્વે જાણી તેને માટે ગૃહસ્થ તૈયાર રાખે કે નીપજાવે ત્યારે ભિક્ષુને પૂર્વે જણાવેલી પ્રતિજ્ઞા લાગુ પડે છે, કે તેવા પ્રકારના ઘરોમાં તેણે ભોજન-પાણી માટે સર્વ પ્રથમ પ્રવેશવું-નીકળવું ન જોઈએ તેણે પોતાની સામગ્રી

આથે તેના દૃષ્ટિપથથી બહાર રહેવું. અને પછીથી વળત નય ત્યારે ઈતર ધરોમાંથી ઉચિત, સ્વીકાર્ય, સાધુને યોગ્ય ભિક્ષા ગ્રહણ કરીને તેણે આહાર કરવો.

મૂલમ્-સિયા સે પરો કાલે અણુપવિટ્ઠસ્સ આધાકમ્મિયં અસણં વા (૪) ઉવકરેજ્જ વા ઉવકલ્લહેજ્જ વા, તં ચેગતિઓ તૂસળીઓ ઉવેહેજ્જા “આહડમેવ પચ્ચાહિલ્લસસામિ” માહટાણં સંપાસે । જો પવં કરેજ્જા । સે પુચ્ચામેવ આલોપજ્જા “આહસો ત્તિ વા મગિણિ ત્તિ વા, જો કલ્લ મે કમ્પતિ આહાકમ્મિયં અસણં વા (૪) મોત્તપ વા પાયાપ વા । મા ઉવકરિજ્જા, મા ઉવકલ્લહેહિં ।” સે સેવ વદંતસ્સ પરો આહાકમ્મિયં અસણં વા (૪) ઉવકલ્લહેત્તા આહટુ ઢલપજ્જા, તદ્દપ્પગારં અસણં વા (૪) અફાસુયં જાવ લામે સંતે જો પઢિગાહેજ્જા ॥ ૩૦૮ ॥

અર્થ-તે કદાચ યોગ્ય સમયે પ્રવેશ કર્યા પછી પણ ગૃહસ્થ તેને માટે આધાકર્મિક આહાર તૈયાર રાખે કે નીપજ્ઞવે અને એ એકલો છાનોમાનો લઈ લે તો માયાનું સ્થાન તે સ્પર્શે છે. એમ તેણે ન કરવું અને પૂર્વે જ કહેવું જોઈએ કે હે આયુષ્માન, કે હે બહેન, મને ખરેખર આધાકર્મિક અન્નાદિ ખાવુંપીવું કષ્ટપતુ નથી, તો તે તૈયાર રાખજો કે નીપજ્ઞવજો નહિ. તે એમ કહે તો પણ ગૃહસ્થ આધાકર્મિક ભોજનાદિ લાવીને આપે, તૈયાર કરીને આપે તો તે પ્રકારનું ભોજનાદિ મળવા છતાં તેણે સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) જાવ સમાણે સે જ્જં પુણ જાણેજ્જા મંસં વા મચ્છં વા મજ્જિજ્જમાણં પેદ્દાપ તેલ્લપૂયયં વા આપ્સાપ ઉવક્કલ્લ હિજ્જમાણં પેદ્દાપ જો ચ્છં ચ્છં ઉવસંકમિત્તા ઓમાસેજ્જા । ણન્નત્થં નિલાણનીસાપ ॥ ૩૦૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ ગોચરીએ નીકળ્યા પછી જાણે કે માસતુલ્ય સ્વાદિષ્ટ પદાર્થ કે મત્સ્યતુલ્ય હળિયાવાળો પદાર્થ લંબાય છે અને તેલના પુડલા મહેમાન માટે તૈયાર થાય છે, તો એમ જોઈ જલદી જલદી નજીક જઈ જોડવું ન જોઈએ, સિવાય કે કોઈ બીમાર માટે એ પદાર્થની જરૂર હોય.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) જાવ સમાણે અણ્ણતરં મોવણજાયં પઢિગાહેત્તા સુદ્ધિમ સુદ્ધિમ મોચ્ચા દુદ્ધિમ દુદ્ધિમ પરિટ્ઠવેત્તિ, માહટાણં સંપાસે । જો પવં કરેજ્જા । સુદ્ધિમં વા દુદ્ધિમં વા સચ્ચં મુજ્જે ન હરૂપ ॥ ૪૦૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીમા લિન્નલિન્ન ભોજન સ્વીકારીને સુસ્વાદુ સુસ્વાદુ ખાઈને નિસ્વાદ નિસ્વાદ પગી દે તો તે માયાનું સ્થાન સ્પર્શે છે એમ કરવું ન જોઈએ. સુસ્વાદુ કે નિસ્વાદ બધુ થે જમવું જોઈએ; છાડવું ન જોઈએ.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) જાવ સમાણે અન્નતર વા પાયાણજાયં પઢિગાહેત્તા પુપ્પં (૨) આસાહત્તા કસાયં (૨) પરિટ્ઠવેત્તિ, માહટાણં સંપાસે, જો પવં કરેજ્જા । પુપ્પં પુપ્પેતિ વા, કસાયં કસાપ્પતિ વા, સચ્ચમેયં મુજ્જેજ્જા, જો કિંચિવિ પરિટ્ઠવેજ્જા ॥ ૪૦૧ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી ગોચરીએથી લિન્નલિન્ન પ્રકારનાં પાણી લાવી મધુર-મધુર પીને તુડું તુડું છોડી દે, તો તે માયાના સ્થાનનો સ્પર્શ કરે. મધુર કે તુડું સર્વ તેણે પીવું જોઈએ અને જરા પણ તેણે પરઠવું જોઈએ નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) વહુપરિયાવળ્ળં મોચણજાયં પડિગાહેત્તા, વહવે સાહમ્મિયા તત્થ વસંતિ સંમોહયા સમણુન્ના અપરિહારિયા અદૂરગયા. તેસિં અણાલોહયા અણામંતિયા પરિટ્ઠવેતિ, માઢ્ઠાણે સંપાસે, ણો ઇવં કરેજ્જા સે ત માદાય તત્થ ગચ્છેજ્જા (૨) સે પુવ્વાસેવ આલોપ્પજ્જા “આહસંતો સમણા, ઇમે મે અસણે વા (૪) વહુપરિયાવળ્ળે તં મુજહ ચ ણં” સે સેવ વદંત પરો વદેજ્જા “આહસંતો સમણા, આહારમેતં અસણં વા (૪) જાવતિયં (૨) પરિસડ્ઠિતાવત્તિય (૨) મોક્ખામો વા પાહામો વા, સવ્વમેયં પરિસડ્ઠિ સવ્વમેયં મોક્ખામો વા પાહામો વા” ॥ ૪૦૨ ॥

અર્થ-તે લિધુ (માદા આદિ માટે) ઘણુ પ્રાપ્ત કરેલું લોજન સ્વીકારીને, તેની સાથે પોતાના સાથી શ્રમણો, સાથે જમનારા, સુંદર આચારવાળા, સંઘાડા બહાર ન થયેલ અને નજીકના વસતા હોય તેને જોલાવ્યા વિના, આમ ત્યાં વિના જો અનાજ પરઠી દે તો તે માયા સ્થાન સ્પર્શે છે પૂર્વે જ તેણે પૂછવું જોઈએ કે આ મારુ લોજનાદિ પુષ્કળ પ્રાપ્ત થયું છે, તમે તે જમો એમ જોલતા સામો શ્રમણ કહેશે કે હે આયુષ્માન શ્રમણ, જેટલું અન્ન પચશે તેટલું અમે ખાશુપીશુ અથવા આ સર્વ અમને ચાલશે અને અમે ખાઈશુંપીશું

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) સે ડ્ઞં પુણ જાણેજ્જા અસણં વા (૨) પરં સમુદ્દિસ્સ વહિયા ણીહંડં તં પરેહિં અસમણુન્નાતં અણિસિટ્ઠે અપાસુયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા, તં પરેહિં સમણુન્નાતં સંણિસિટ્ઠં પાસુયં લામે સંતે જાવ પડિગાહેજ્જા ॥ ૪૦૩ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી એમ જાણે કે આ અન્નાદિ અન્યને માટે બહાર કાઢવામા આવ્યું છે અને તેણે ખીજને આપી સન્મતિ આપી તજ્યુ નથી તો તેને અશુદ્ધ ન સ્વીકારવું, પણ સન્મતિ મળી હોય અને ખીજએ તે તજ્યુ હોય તો શુદ્ધ માની મળે ત્યારે ગ્રહણ કરવું

મૂલમ્-પ્પય ચલ્લુ તસ્સ મિક્ત્વુસ્સ મિક્ત્વુણીય વા સામગ્ગિયં ॥ ૪૦૪ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે તે લિધુ-લિધુણીનો ક્રિયાકલાપ છે

એમ નવમો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો.

અધ્યયન ૧૦ માનો દસમો ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે પ્પગતિઓ સાધારણં વા પિડવાયં પડિગાહેત્તા, તે સાહમ્મિય અણાપુહિતા જસ્સ જસ્સ ઇચ્છઈ તસ્સ તસ્સ ચ્છં ચ્છ દલાતિ, માઢ્ઠાણં સંપાસે, નો ઇવં કરેજ્જા । સે તમાયાપ

તત્થ ગચ્છેજ્જા (૨) પુવ્વામેવ આલોપજ્જા “આહસંતો સમણા સંતિ મમ પુરેસંથુયા વા પચ્છાસંથુયા વા તંજહા; આયરિણ વા, ઉવજ્જાપ વા, પવત્તિ વા, ઘેરે વા, ગણી વા, ગણહરે વા, ગણાવચ્છેદ્ધ વા, અવિયાહં પ્તેસિ સ્વટ્ઠં સ્વટ્ઠં વાહામિ” સે સેવં વયંતં પરો વપજ્જા “કામં સ્વલુ આહસો અહાપજ્જતં ણિસરાહિ, જાવદ્ધયં (૨) પરો વદતિ તાવદ્ધયં (૨) ણિસિરેજ્જા, સન્વલેયં પરો વદતિ સન્વમેવ ણિસિરેજ્જા” ॥ ૪૦૫ ॥

અર્થ-તે એકલો જ બધાને માટે અન્નાદિ મેળવીને તે મુનિઓને જણાવ્યા વિના જે જે મુનિને આપવા ધારે તેને જલદી જલદી આપે છે, માયાસ્થાનને તે સ્પર્શે છે. એમ ન કરવું જોઈએ. તે લોજન લઈને તે ત્યાં જાય. પૂર્વે તેમને કહે કે હું આયુષ્માન શ્રમણો, મારા પૂર્વેના પરિચિતો અને દીક્ષાપર્યાય પછીના પરિચિતો છે, જેમ કે આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, પ્રવર્તક, સ્થવિર, ગણી કે ગણધર, અથવા તો ગણાવચ્છેદક, તેથી એમને ત્વરિતપણે આપીશ તે એમ કહે ત્યારે સામાવાળા તેને કહેશે-ભલેને આયુષ્માન. જેટલું જોઈએ તેટલું તેમને આપ-ત્યારે આપવું લેનાર, બધું જ કહે, તો ભલે બધું જ આપી દેવું

મૂલમ્-સે પગતિઓ મણુન્નં ભોયણજાયં પડિગાહિત્તા પંત્તેણ ભોયણેણ પલિચ્છાપતિ “મામેતં વાદ્ધયં સંતં દદ્ધુણં સય-માદ્ધ આયરિણ વા જાવ ગણાવચ્છેદ્ધ વા, ણો સ્વલુ મે કસ્સવિ કિંચિ દાયવ્વે સિયા,” માદ્ધટ્ઠાણં સંપાસે, ણો ઇવં કરેજ્જા, સે ત માયાપ તત્થ ગચ્છેજ્જા (૨) પુવ્વામેવ ઉત્તાણ્ણ હત્થે પડિગાહં કટુ “ઇમં સ્વલુ ઇમં સ્વલુ ત્તિ” આલોપજ્જા, ણો કિંચિવિ ણિગ્ગહેજ્જા ॥ ૪૦૬ ॥

અર્થ-તે એકલો ફડું લોજન સ્વીકારીને સૂકા લોજનથી તેને ઢાકે છે, જ્યારે હું આ દેખાડું ત્યારે આચાર્ય કે ગણાવચ્છેદક પોતે જ લઈ લે; મારે કોઈને પણ કંઈ આપવું ન પડે આમ તે માયાસ્થાનને સ્પર્શે. તેણે એમ કરવું જોઈએ નહિ તેણે તે લોજન લઈને ત્યાં આચાર્ય પાસે જવું જોઈએ, પાત્રને હાથમા ખુલ્લુ કરી આ આ વસ્તુ છે, એમ કહેવું જોઈએ; કંઈ પણ છુપાવવું ન જોઈએ

મૂલમ્-સે પગતિઓ અણ્ણતરં ભોયણજાયં પડિગાહેજ્જા, મહયં (૨) મોચ્ચા વિવન્નં (૨) સમાહરતિ, માદ્ધટ્ઠાણં સંપાસે. ણો ઇવં કરેજ્જા ॥ ૪૦૭ ॥

અર્થ-તે એકલો જ અનેરા લિન્નલિન્ન લોજનો સ્વીકારે, ભલા ભલાં જમી જાય અને નીરસ નીરસ લઈ આવે, તો તેને માયાસ્થાનનો સ્પર્શ કરે છે, એમ તેણે વર્તવું ન જોઈએ.

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા (૨) સે જ્જં પુણ જાણેજ્જા, અંતરુચ્છુય વા ઉચ્છુગંઢિયં વા, ઉચ્છુચોયયં વા, ઉચ્છુમેરગં વા, ઉચ્છુસાલગં વા, ઉચ્છુડાલગં વા, સિંવલિ વા, સિંવલિવાલગં વા, અસ્સિ સ્વલુ પડિગાહિયસિ અપ્પે સિયા ભોયણજાણ વહુ ઉચ્છિયધમ્મિણ તહપ્પગારં અંતરુચ્છુય જાવ સિંવલિવાલગં વા અપાસુયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૪૦૮ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી ગોચરીએ નીકળીને એમ જાણે કે ગંડેરી કે શેરડીની કાતડી, શેલડીની ચીરેલી કાતડી, તેનો અગ્રભાગ, કે તેની ડાળીનો ભાગ કે તેની ડાળખી, વળી

મગ વ. ની કૃણી, કે તેનો પાક બુચે કે આ સ્વીકારવામાં લોજન અદ્ય છે અને ફેંકવાનું બહુ છે, તો તે પ્રકારનું ગંડરી કે કૃણીપાક વગેરેનું લોજન અશુદ્ધ બાણીને મુનિ સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા (૨) સે વ્જ પુણ જાણેજ્જા, અહુઅટ્ઠિયં મંસં વા, મચ્છં વા વહુકંટગં,- અસ્સિં ચલુ પડિગાહિતંસિ અપ્પે સિયા મોયણજાણ, વહુઅહિંધમ્મિણ-તહ્પગારં વહુ-અટ્ઠિયં મંસં મચ્છં વા વહુકંટગં લામે સંતે જાવ જો પડિગાહેજ્જા ॥ ૪૦૯ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ-લિક્ષુણીને એમ જણાય કે બહુ ઠંજિયાવાળો આ વનસ્પતિ લાગ છે કે આ બહુ છોતરાંવાળો લાગ છે, આને સ્વીકારવામાં લોજન તો અદ્ય છે અને ફેંકવાનું ઘણું છે. તે પ્રકારનું બહુ ઠંજિયાવાળું કે બહુ છોતરાંવાળું આકર્ષક લોજન મળે છતાં તેણે સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા (૨) જાવ સમાણે સિયા જં પરો વહુઅટ્ઠિણ મંસેણ મચ્છેણ ઉવણિમંતેજ્જા “આડસંતો સમણા, અમિકંચસિ વહુઅટ્ઠિયં મંસં પડિગાહેતણ ?” વ્યંપ્પનારં ણિગ્ધોસં સોચ્ચા ણિસમ્મ સે પુવ્વામેવ આલોણજ્જા, “આડોસ-ત્તિ વા મહ્ણિતિ વા, જો ચલુ મે કપ્પઈ સે વહુઅટ્ઠિય મંસં પડિગાહેત્તણ. અમિકંચસિ મે દાડં, જાવઈયં તાવઈય પોગ્ગલં દલયાહિ, મા અટ્ઠિયાઈ.” સે સેવ વદંતસ્સ પરો અમિહટ્ઠુ અંતો પડિગ્ગહગંસિ વહુઅટ્ઠિયં મંસં પરિમાણતાણિહટ્ઠુ દલણ્ણજ્જ, તહ્પગારં પડિગ્ગહય, પરહત્થંસિ વા પરપાયસિ વા અફાસુય અણેસણિજ્જ લામે સંતે જાવ જો પડિગાહેજ્જા. સે આહચ્ચ પડિગાહિણ સિયા, તં જો “હિ” ત્તિ વણ્ણજ્જા, જો “અણહિ” ત્તિ વહ્ણજ્જા. સે-ત-માયાણ ઇગંત મવકમ્મેજ્જા. અહે ઉસામથંડિલંસિ વા જાવ પમજ્જિય (૨) પરિટ્ઠવેજ્જા ॥ ૪૧૦ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ ગોચરીએ નીકળે ત્યારે બહુ ઠંજિયાવાળા કે બહુ છોતરાવાળા લોભ્યપદાર્થ માટે ગૃહસ્થ તેને નોતરુ આપે, હે શ્રમણ, આ બહુ ઠંજિયાવાળું આકર્ષક લોજન લેવા માગો છો ? એવું વચન સાંભળીને, અવધારીને પૂર્વે જ કહી દેવું. ‘હે આયુષ્માન, હે બહેન, મને બહુ ઠંજિયાવાળો પોષકપદાર્થ લેવો કલ્પતો નથી (અને બહુ છોતરાવાળો સુપથ્યપદાર્થ પણ કલ્પતો નથી) જેટલો પદાર્થ મને આપવા માગો તેટલો પદાર્થ મને આપો, ઠંજિયા નહિ તે એમ બોલે ત્યારે ગૃહસ્થ બહુ ઠંજિયાવાળો આકર્ષક પદાર્થ બુદ્ધો પાડી તેને આપી દે, તે પ્રકારનું ધારણ કરેલું અન્યના હાથમાં કે અન્યના પાત્રમાં હોય તેને અશુદ્ધ બાણી મુનિ સ્વીકારશે નહિ તે આગ્રહપૂર્વક આપી દે, ન જ ભેઈએ એમ બોલશે અને ન લાવશે. એમ કહેવું અને તે લઈને એકાંતમાં બેસી અને (સાર લાગ ખાઈને) નિર્ભૂવ જમીન પર પ્રમાજ્ઞનાપૂર્વક પચી દે.

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા (૨) જાવ સમાણે સિયા, સે પરો અમિહટ્ઠુ અંતો પડિગ્ગહણ ચિલં વા લોણ, ઉચ્ચિયં વા લોણ, પરિમાણતા ણીહટ્ઠુ દલણ્ણજ્જા, તહ્પગારં પડિગ્ગહયં પરહત્થંસિ વા પરપાયસિ વા અફાસુયં જાવ જો પડિગાહેજ્જા. સે આહચ્ચ પડિગાહિત્ત સિયા, તંચ ણાતિદૂરણ જાણેજ્જા સે ત-માયાણ તત્થ ગચ્છેજ્જા (૨) પુવ્વામેવ આલોણજ્જા, “આડસો-

તિ વા મહુણિ- તિવા. ઇમં તે કિ જાણતા દિન્નં ડહાહુ અજાણતા?" સો ય મળેજ્જા
 "ખોં યલુ મે જાણતા દિન્નં, અજાણતા દિન્નં । કામ યલુ આડસો ઇદાણિં ણિસિરામિ ।
 તં મુંજહ ચ ણં પરિમાણહ ચ ણં ।" તં પરેહિં સમણુન્નાયં સમણુસિટ્ઠં તતો સંજયામેવ
 મુંજેજ્જ વા પીણ્ણ વા । જં ચ ણો સંચાણતિ મોત્તવ વા પાયણ વા સાહમ્મિયા તત્થ
 વસતિ સંમોહ્યા સમણુન્ના અપરિદારિયા અદૂરગયા તેસિં અણુપ્પદાયવ્વં । સિયા ણો
 જત્થ સાહમ્મિયા જહેવ વહુપરિયાવન્ને કીરતિ તહેવ કાયવ્વં સિયા ॥ ૪૧૧ ॥

અર્થ-તે લિશુ કે લિશુણી ગોચરીએ નીકળીને જો એમ જાણે કે સામેવાળો તેને સિંધાલૂણુ કે
 ઉટ્લિજ મીઠું પાત્રમા છૂટું પાડીને લાવીને આપે છે, તે પ્રકારનું આણેલું મીઠું ગૃહસ્થના
 હાથમા કે પાત્રમા હોય ત્યારે તેને અશુદ્ધ જાણીને તેણે સ્વીકારવું નહિ. તે એકાએક
 આપી દે તો તે એકાએક સ્વીકારવું પડેલું જાણી, તેને નજીક જ રહેલ જાણીને તેને
 પૂર્વે જ કહી દેવું 'હું આયુષ્માન, હું બહેન, તમે આ જાણીજોઈને આપ્યું છે કે
 અણુજાણતાં?' જો તે એમ કહે કે મેં જાણીજોઈને દીધું નથી પણ અજાણતાં દીધું છે,
 પરંતુ હું આયુષ્માન, તમને હું તે આપું છું, એ વાપરે કે વહેચી લેો તે ખીજાએ અનુસા
 આપ્યા પછી, તજ્યા પછી તે જતનાથી તેને વાપરે અથવા પીએ જો તે ખાવાપીવા
 સમર્થ થાય નહિ તો તેના સમાનકક્ષ સાધુઓ, સાથે જમનાર, દૂરના નહિ અને એક જ
 સમુદાયના હોય તેમને તે પાકું લવણ આપવું. જ્યાં સાથીઓ હોય ત્યાં બહુ આવેલું
 વહેચી લેવાય એમ કરવું

મૂલમ્-પયં યલુ તસ્સ મિક્ખુસ્સ મિક્ખુણીણ વા સામગ્ગિય ॥ ૪૧૨ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે સાધુ કે આધ્વીનો આચારવિધિ છે

એમ દશમો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયે।

અધ્યયન ૧૦ માનો ૧૧ મો ઉદ્દેશક

મૂલમ્-મિક્ખાગા ણામેને એવ માહંસુ સમાણે વા વસમાણે વા ગામાણુગામં દૂર્ડેજ્જમાણં મણુણં
 મોયણજાતં લમ્મિત્તા "સે મિક્ખુ ગિલાઈ, સે હંદહ ણં તસ્સાહરહ, સેય મિક્ખુ ણો
 મુંજેજ્જા, તુમં ચેવ ણં મુંજેજ્જાસિ" સેગતિતો "મોક્ખામિ ત્તિ" કહુ પલિઝચિય પલિઝ ચિય
 આલોણ્ણજા, તંજહાઃ ઇમે પિંડે, ઇમે લોણ, ઇમે ત્તિત્તણ ઇમે કહુણ, ઇમે કસાણ, ઇમે અંઘિલે,
 ઇમે મહુરે ણો યલુ ણ્ણો કિંચિ ગિલાણસ્સ સદતિ ત્તિ; માહટ્ટાણ સપાસે, ણો એવં
 કરેજ્જા તહેવ તં આલોણ્ણજા જહેવ તં ગિલાણસ્સ સયતિ, તંજહા; ત્તિત્તયં ત્તિત્તણતિ વા
 કહુયં કહુણતિ વા, કસાયં કસાણતિ વા, અંઘિલ અંઘિલે ત્તિ વા, મહુરં મહુરેત્તિ વા ॥ ૪૧૩ ॥

અર્થ-કેટલાક લિક્ષા માગનારા એમ જોલે, અરખી રીતે વસતા, અને ગામેગામથી રૂડાં લોજન
 મેળવી તે મુનિ માઠા છે તેની પાસે લઈ આવેા તે લિશુ તે લોજન કરે નહિ અને કહે કે
 તમે જ તે આહાર કરો તે એકલો હું જમીશ એમ ધારી સાડું લોજન છૂપાવી છૂપાવી
 તેને કહે કે આ પિંડ છે તે રૂડો છે, આ તીજો છે, આ કડવો છે, આ તૂરો છે, આ ખાટો

છે, આ મધુર છે, આમાંથી કંઈ માંદા માણસને રુચે એમ નથી, તે માયાતું સ્થાન સ્પર્શે; આમ ન કરવું જોઈએ. તે જ રીતે એને કહેવું જોઈએ કે જેમ માંદાને રુચિ થાય; જેમકે તીખું હોય તે તીખું, કડવું તે કડવું, તૂડું તે તૂડું, ખાટું તે ખાટું અને મધુર તે મધુર.

મૂલમ્-ભિક્ષાગા ણામેગે ધ્વમાહંસુ સમાણે વા વસમાણે વા ગામાણુગામં દૃઢ્ઞજ્ઞમાણે મણુન્નં મોયણજાત લભિત્તા, “સે ભિક્ષુ ગિલાઈ, સે હંદહ જ તસ્સાહરહ સે ય ભિક્ષુ ણો મુંજેજ્ઞા, આહરેજ્ઞા સિ ણં” “ણો ચલુ મે અંતરામ, આહરિસ્સામિ” ઇચ્છેયાહ આયતણાં ઉવાતિકમ્મ ॥ ૪૧૪ ॥

અર્થ-કેટલાક સાધુઓ એમ માને છે કે સાથે વસતો આ સાધુ માદો છે તેને માટે ગામેગામ ફરી સુદર ભોજન મેળવી તેને માટે લાવો તે ભિક્ષુએ ભોજન લાવવું જોઈએ ખાઈ જવું, ન જોઈએ હાલમા મને વિદ્ય છે, પછી લાવીશ, એવા વિધ્ને તેણે બતાવવા ન જોઈએ

મૂલમ્-અહ ભિક્ષુ જાણેજ્ઞા સત્ત પિંડેસણાઓ સત્ત પાણેસણાઓ. તત્થ ચલુ इमा પદમા પિંડેસણા-અસંસટ્ઠે હત્થે અસંસટ્ઠે મત્તે : તહ્પગારેણ અસંસટ્ઠેણ હત્થેણ વા મત્તપ્પણ વા, અસણં વા પાણં વા ચાહમં વા સાહમં વા, સયં વા ણં જાણજ્ઞા, પરોવા સે દિજ્ઞા ફાસુયં જાવ પહિગાહેજ્ઞા इति પદમા પિંડેસણા ॥ ૪૧૫ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુને એમ યાદ આવે કે સાત પિંડેષણા છે અને સાત પાનકેષણાઓ છે તેમાં આ પહેલી પિંડેષણા છે કે હાથ પણ સ્વચ્છ અને પાત્ર પણ સ્વચ્છ, ભોજનાદિ બંધે થાયે કે અન્ય આપે તે શુદ્ધ જણાય તો સ્વીકારી લેવું, તે પહેલી પિંડેષણા થઈ

મૂલમ્-અહાવરા દોચ્ચા પિંડેસણા, સંસટ્ઠે હત્થે સંસટ્ઠે મત્તપ્પ. તહેવ દોચ્ચા પિંડેસણા इति દોચ્ચા પિંડેસણા ॥ ૪૧૬ ॥

અર્થ-બીજી પિંડેષણા હવે એમ છે કે ખરડાયેલ હાથ અને ખરડાયેલ પાત્ર, ત્યાં પણ ઉપર પ્રમાણે વિચાર, તે બીજી પિંડેષણા થઈ

મૂલમ્-અહાવરા તચ્ચા પિંડેસણા, इहચલુ પાઈણં વા પહીણં વા દાહીણં વા ઉટ્ટીણં વા સંતેગતિયા સટ્ઠા ભવંતિ, ગાહાવતી વા જાવ કમ્મકરી વા, તેસિ ચ ણં અણ્ણતરેસુ વિરુવરુવેસુ મોયણજાતેસુ ઉવણિચ્ચિ સપુચ્ચે સિયા, તંજહા, ચાલંસિ વા, પિંદરંસિ વા, સરગંસિ વા, પરગંસિ વા, વરગંસિ વા. અહપુણ ઇવં જાણેજ્ઞા-અસંસટ્ઠે હત્થે સંસટ્ઠે મત્ત, સંસટ્ઠે હત્થે અસંસટ્ઠે મત્તે-સેય પહિગ્ગહધારી સિયા પાણિપહિગ્ગહિણ વા-સે પુચ્ચામેવ આલોણજ્ઞા, “આઉસો ત્તિ વા, મગિણિ ત્તિ વા, પત્તેણં તુમં અસંસટ્ઠેણ હત્થેણ સંસટ્ઠેણ મત્તેપા, સંસટ્ઠેણ વા હત્થેણ અસંસટ્ઠેણ મત્તપ્પ અસ્સિ પહિગ્ગહગંસિ વા પાણિસિ વા ણિહટ્ઠુ ઉવિતુ દલયાહિ” તહ્પગારં મોયણજાયં સયં વા ણં જાણેજ્ઞા પરો વા સે દેજ્ઞા, ફાસુયં જાવ પહિગાહેજ્ઞા તચ્ચા પિંડેસણા ॥ ૪૧૭ ॥

અર્થ-હવે તે સિવાયની ત્રીજી પિંડૈષણા -આ ક્ષેત્રમા ખરેખર પૂર્વમા, પશ્ચિમે, ઉત્તરે કે દક્ષિણે કેટલાક શ્રાવકો વસે છે તે ગૃહસ્થોથી માડીને તેના કામ કરનાર સુધીના છે તેમનામાથી કોઈના પણ વિવિધ પ્રકારના પાત્રોમાંથી કોઈ પાત્રમાં અન્નાદિ મૂકેલ હોય જેમ કે, થાળમા કે કથરોટમા, તેમજ તાટમા કે કડાઈમા કે તપેલીમાં હવે તે એમ બાણે કે હાથ ખરડાયેલો નથી પણ પાત્ર ખરડાયેલ છે અથવા પાત્ર સાફ છે પણ હાથ ખરડાયેલો છે, તે પાત્ર તેણે હાથમા ધારણ કર્યું હોય તો તેને પૂર્વે જ કહી દેવું : 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, તમે આ સ્વચ્છ હાથથી કે સ્પૃષ્ટ પાત્રથી, સ્પૃષ્ટ હાથથી કે સાફ પાત્રથી, આ પાત્રમાં કે હાથમાં લઈ-લાવીને મને આપો. તેવા પ્રકારનુ લોજન વિશેષ બંતે લઈ લે કે આમાવાળો તેને આપે તે વિશુદ્ધ હોય તો તેણે સ્વીકારવું, એ ત્રીજી પિંડૈષણા થઈ

મૂલમ્-અહાવરા ચરત્યા પિંડેસણા; સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ જાણેજ્જા-પિહુઅં વા જાવ ચાલપલંવ વા-અસિસિ સ્વલુ પડિગાહિતંસિ અપ્પે પચ્છાકમ્મે અપ્પે પજ્જવજાતે-તહપ્પગારં પિધુ વા સયં વા જાણ્જા જાવ પડિગાહેજ્જા । ચરત્યા પિંડેસણા ॥ ૪૧૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ગોચરીએ ગૃહસ્થને ત્યા દાખલ થઈને એમ બાણે કે આ સાથવો છે, યાવત્ ચોખાનું સૂકું પૌંઆદિ છે, આ સ્વીકારતાં પશ્ચાત્કર્મનો સંભવ નહિ જેવો છે અને દ્વાતરાં વગેરે નહવા છે, તો તે પ્રકારનુ ખાણું સ્વયં યાચે કે અન્ય આપે તે લે, એવી ચોથી પિંડૈષણા.

મૂલમ્-અહાવરા પંચમા પિંડેસણા; સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા જાવ સમાણે ઉગ્ગહિતમેવ ભોયણ જાતં જાણેજ્જા, તંજહા સરાવંસિ વા, ડિંડિમંસિ વા કોસગંસિ વા-અહપુણ પવં જાણેજ્જા વહુપરિયાવન્ને પાણિસુ ઉદગલેવે-તહપ્પગારં અસણં વા પાણં વા સ્વાદમં વા સાદમં વા સયં વા ણં જાણ્જા જાવ પડિગાહેજ્જા । પંચમા પિંડેસણા ॥ ૪૧૯ ॥

અર્થ-હવે (અવગૃહીતા નામે) પાત્રમી પિંડૈષણા-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને ગોચરીએ ગયા ૫છી બાણે (સ્વનિમિત્ત) અન્નાદિ રાખેલું છે તે સરાવલામાં, કે કાસાના પાત્રમા, કે અન્યપાત્રમા હોય અને એમ બાણે કે જળનો લેપ છે, ને નિર્દોષ પાણીનો છે, તો તે પ્રકારનું અન્નાદિ સ્વયં યાચે કે આપેલ સ્વીકારે, એ આ પાત્રમી પિંડૈષણા થઈ.

મૂલમ્-અહાવરા છઠા પિંડેસણા, -સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી ઉગ્ગહિયમેવ ભોયણજાયં જાણેજ્જા જંચ સંયટ્ઠાપ પગ્ગહિયં જંચ પરટ્ઠાપ પગ્ગહિય તંચ પાયપરિયાવન્નં તંચ પાણિપરિયાવન્નં ફાસુયં જાવ પડિગાહેજ્જા । છઠા પિંડેસણા ॥ ૪૨૦ ॥

અર્થ-હવે છઠી (પ્રગૃહીતા નામે) પિંડૈષણા-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જુદા રાખેલું લોજન પોતાને માટે (કે પરને માટે) મૂકેલું બાણે તેમા જે અન્યને માટે મૂકેલું છે તે પાત્રશુદ્ધ અને હસ્તશુદ્ધ હોય તો શુદ્ધ બાણી સ્વીકારવું, એ છઠી પિંડૈષણા થઈ

મૂલમ્-અહાવરા સત્તમા પિંડેસણા, -સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા જાવ સમાણે અઙ્ગિયધમ્મિયં

મોચણજાયં જાણેજ્જા-જંચન્ને વહવે દુપય-ચઉપ્પય-સમણ-સાહણ અતિહિ-કિવણ-વળીમગા
ળાવકંચંતિ, તહપ્પગારં ઉઠ્ઠિયધમ્મિયં મોચણજાયં સયં વા ણં જાપજ્જા પરો વા સે ટિજ્જા
જાવ ફાસુયં પઢિગાહેજ્જા । સત્તમા પિઢેસણા । ઇચ્છેયાઓ સત્ત પિઢેસણાઓ ॥ ૪૨૧ ॥

અર્થ-હવે સાતમી (ઉજ્જિત ધર્મિકા નામે) પિઠેપણા છે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ બાણે કે
આ લોજનાદિ ફેડી દેવાનું છે, જેને ખીબ્બ ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, દ્વિપદ, ચતુષ્પદ, અતિથી,
કજૂસ અને ભિખારી ઈચ્છતા નથી તે પ્રકારનું ત્યાગવા નિયત લોજનાદિ બાતે જ યાચે
કે સામે તેને આપે, તે શુદ્ધ ભેઈ સ્વીકારે, એ સાતમી પિઠેપણા થઈ. એમ સાત
પિઠેપણાઓ થઈ.

મૂલમ્-અઠાવરા સત્ત પાણેસણાઓ । તત્થ ચલુ ઇમા પઢમા પાણેસણા.-અસંસદ્દે હત્થે, તંચેવ
માણિયચ્વં । નવરં ચઉત્થાપ ણાણતં । સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા જાવ સમાણે સે ડં
પુણ પાણગજાયં જાણેજ્જા, તંજહા,-તિલોદગં વા, તુસોદગં વા, જવોદગં વા, આયામં વા,
સોવીર વા, સુઢવિયડં વા,-અસ્સિ ચલુ પઢિગાહિયંસિ અપ્પે પચ્છાકસ્મેત્ત હેવ
પઢિગાહેજ્જા ॥ ૪૨૨ ॥

અર્થ-હવે ખીબ્બ સાત પેય-ગવેષણાની પાનકૈષણા કહીશું ત્યા પહેલી પાનકૈષણા શુદ્ધ હાથ અને
શુદ્ધ પાત્ર તે જ પ્રકારે કહેવું ફક્ત ચોથીમા જુદાજુદાપણુ-વૈવિધ્ય આવશે હવે તે
ભિક્ષુ-ભિક્ષુણી એમ બાણે કે આ પાણી અમુક છે, જેમકે તલનું ધોણુ છે કે તૃપનું ધોવણુ
છે, જવનું ધોવણુ કે ઓસામણુ કે કાણુ છે, તે શુદ્ધ પવિત્ર છે, આ સ્વીકારતા પશ્ચાત્કર્મ
નહિવત છે, તો તે સ્વીકારે.

મૂલમ્-ઇચ્છેતાંસિ સત્તપ્પહ પિઢેસણાણં સત્તપ્પહ પાણેસણાણં અણ્ણતરં પઢિમ પઢિવજ્જમાણે ણો
પવં વહેજ્જા,-“મિચ્છા પઢિવજ્જા ચલુ ણ્ણે મયવંતારો । અહમેગે સમ્મં પઢિવન્ને । જે ણ્ણે
મયવંતારો ણ્યાઓ પઢિમાઓ પઢિવજ્જિતાણં વિહરંતિ, જો વ અહમસિ ણયં પઢિમ
પઢિવજ્જિતાણં વિહરમિ, સચ્ચે તે જિણાણા ઉવદ્ધિતા અન્નેન્નસમાહીણ પવં ચણં
વિહરંતિ ॥ ૪૨૩ ॥

અર્થ-આ સાત પિઠેપણા અને સાત પાનકૈષણામાથી કેઈ એક શૈલિ સ્વીકારનારે ખીબ્બને એમ
કહેવું નહિ હે ભગવાન, તમે આ ખરેખર મિથ્યા પ્રકારે સ્વીકારી છે મે એકને રૂડી
રીતે સ્વીકારી છે અને તમે આ બધી શૈલિ સ્વીકારી રહો છો અને હું (એક જ) અભિગ્રહ
શૈલિ સ્વીકારી રહું છું આ બધી જિનાજ્ઞામા કહેલ છે અને તે અન્યોન્યની સમાધિથી
સાચવવાની છે

મૂલમ્-પ્પયં ચલુ તસ્સ ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુણીણ વા સામગ્ગિયં ॥ ૪૨૪ ॥

અર્થ-આ ખરેખર તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીનો ક્રિયાકલાપ છે

અધ્યયન ૧૧ મું

પહેલાના અધ્યયનમાં પિંડ સ્વીકારવા બાબતમાં આચારનો વિધિ વિગતે દર્શાવ્યો. તે પિંડ હુમેશા ઓછામાં ઓછો આરંભ અને ઓછામાં ઓછી મમતા રહે એવા સ્થાનમાં જમવો જોઈએ, આ અધ્યયનમાં તે નિવાસસ્થાન સંબંધે વિધિ દર્શાવવામાં આવ્યો છે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક : -

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા મિક્તુણી વા અમિકંચેજ્ઞા ઉવસ્સયં પસિસપ, સે અણુપવિસે ગામં વા નગરં વા જાવ રાયહાર્ણિ વા ॥ ૪૨૫ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી બ્યારે ઉપાશ્રય મેળવવા ઇચ્છે ત્યારે તે ગામમાં, નગરમાં કે યાવત્ રાજધાનીમાં પ્રવેશ કરે છે.

મૂલમ્-સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા સઅંડં સપાણં જાવ સસંતાણયં, તહપ્પગારે ઉવસ્સપ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞં વા નિસીહિયં વા, ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૨૬ ॥

અર્થ-તે જો એમ જાણે કે આ ઉપાશ્રય ઇડાવાળું છે, જીવજંતુ વાળું છે યાવત્ કરોળિયાના જાળાંવાળું છે, તો તે ઉપાશ્રય, તે સ્થાન, તે પથારી કે તે બેઠક તે સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા મિક્તુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા અપ્પંડં અપ્પપાણં જાવ અપ્પસતાણયં તહપ્પગારે ઉવસ્સપ પહિલેહિતા પમજ્જિતા તતો સંજયામેવ ઢાણં વા સેજ્ઞં વા નિસીહિયં વા ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૨૭ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને એમ જણાય કે અહીં લગભગ નહીં જેવા ઇડા, જીવજંતુઓ યાવત્ કરોળિયાના જાળા છે તો તે પ્રકારનું ઉપાશ્રય, નિરીક્ષણ કરીને, પ્રમાણ કરીને તે પછી જતનાથી તે સ્થાન, પથારી કે બેઠકનો ઉપયોગ કરે.

મૂલમ્-સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા અસ્સિપહિયાપ પ્પં સાહમ્મિયં સમુદિસ્સ પાણાં ભૂતાદ્ જીવાં સત્તાદ્ સમારવ્મ સમુદિસ્સ કીયં, પામિચ્ચં, અચ્છેજ્ઞં, અણિસટ્ઠં, અભિહ્વં, આહટ્ટુ વેપતિ તહપ્પગારે ઉવસ્સપ પુરિસંતરગહે વા અપુરિસંતરગહે વા જાવ આસેવિતે વા ણો ઢાણં વા, સેજ્ઞં વા, નિસીહિયં વા, ચેતેજ્ઞા । પવં વહવે સાહમ્મિયા, પ્પા સાહમ્મિણી વહવે સાહમ્મિણીઓ ॥ ૪૨૮ ॥

અર્થ-તે સાધુ એમ જાણે કે આનું નામ લઈને એક જૈનમુનિને ઉદ્દેશીને, પ્રાણ, ભૂત, જીવ કે સત્ત્વોની હિંસા કરી, સાધુનું લક્ષ રાખી, આ ખેરીઘું, આ ઉછીનું લીધું, કે બળપૂર્વક આગ્રહી લીધેલું છે, માલિકે તેને છોડ્યું નથી, તે સામેથી લાવીને આવીને તે પ્રકારનું ઉપાશ્રય, પુરુષાતર માટે કે કોઈ બીજા માટે લેવું નહિ, તે સ્થાન લેવું કોઈએ વાપર્યું

હોય પણ મુનિ તે સ્થાન, શૈયા કે બેઠક સ્વીકારશે નહિ આ પ્રમાણે 'ધણા જૈનમુનિ માટે' પાઠ થોજવો

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા અસ્સંજણ ભિક્ષુપડિયાળ વહવે સમણ-માહણ-અતિહિ કિવણ વળીમણ પગણિય પગણિય સમુદિસજ પાણાઈ મૂયાઈ જીવાઈ સત્તાઈ જાવ વેણ્હ તહ્પગારે ઉવસ્સય પુરિસંતરગડે જાવ અણાસેવિણ ણો ઢાળં વા સેજ્જં વા ણિસીહિયં વા ચેતેજ્જા । અહપુણ પવં જાણેજ્જા પુરિસંતરગડે જાવ આસેવિતે પડિલેહિતા પમજ્જિતા તતો સંજયામેવ ઢાળં વા સેજ્જં ચા ણિસીહિયં વા ચેતેજ્જા ॥ ૪૨૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને એમ જણાય કે આ ઉપાશ્રય ગૃહસ્થે ભિક્ષુને ઉદ્દેશીને, બહુ શ્રમણ, પ્રાદાણ, અતિથિ, દુરવસ્થ, યાચકોને માટે ગણતરી કરી કરી, પ્રાણ, ભૂત, જીવ, સત્ત્વોની હિસા કરી હવે તે આપે છે, તો તે પ્રકારનું ઉપાશ્રય બીજા પુરુષ માટે બનાવેલ, ત્યાથી માડી ન વાપરેલ હોય તો ત્યા સ્થાન, શૈયા, કે બેઠક કરવા નહિ. પણ જો એમ જાણે કે બીજા પુરુષ માટે કરેલું મકાન વપરાયેલું છે તો પડિલેહણ કરી, પ્રમાજ્જન કરી જતનાથી ત્યા સ્થાન, શૈયા કે બેઠક કરવી

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા અસ્સંજણ ભિક્ષુપડિયાળ કટ્ટિણ વા ઉક્કંપિણ વા છન્ને વા લિસે વા ઘટ્ટે વા મટ્ટે વા સંસટ્ટે વા સંપધૂન્નિણ વા, તહ્પગારે ઉવસ્સયં અપુરિસંતરગડે જાવ અણાસેવિણ ણો ઢાળં વા સેજ્જં વા ણિસીહિયં વા ચેતેજ્જા અહપુણ પવં જાણેજ્જા પુરિસંતરગડે જાવ આસેવિતે, પડિલેહિતા પમજ્જિતા તતો સંજયામેવ જાવ ચેતેજ્જા ॥ ૪૩૦ ॥

અર્થ-વળી તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો એમ જાણે કે આ ઉપાશ્રય ગૃહસ્થે સાધુને માટે, લાકડા વગેરેથી બાંધેલ છે, વાસ વગેરેથી બાંધેલ છે, આવરેલ છે, લીપેલ છે, ઘસાવેલ છે, કે ચિત્રાદિ કરાવેલ છે, કે રંગ દેવાડાવેલ છે અને સુવાસિત કરેલ છે તો તે પ્રકારનું મકાન ભલે અન્ય પુરુષ માટે ન હોય અને વપરાયેલ ન હોય તો ત્યાં શૈયા, સ્થાન કે બેઠક કરવા નહિ. પણ જો એમ જાણે કે અન્ય પુરુષ માટે અને વપરાયેલ આ મકાન છે તો તે ત્યા સ્થાન, શૈયા કે બેઠક કરી શકે છે

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા અસ્સંજણ ભિક્ષુપડિયાળ ખુદિયાઓ દુવારિયાઓ મહરિલાઓ કુજ્જા, જહાં પિંડેસણાપ, જાવ સંચારગં સથરેજ્જા વહિયાળિણક્કુ તહ્પગારે ઉવસ્સયં અપુરિસંતરગડે જાવ અણાસેવિતે ણો ઢાળં વા સેજ્જં વા ણિસીહિયં વા ચેતેજ્જા । અહપુણ પવં જાણેજ્જા-પુરિસંતરગડે જાવ આસેવિતે-પડિલેહિતા પમ્મજ્જિતા તતો સંજયામેવ જાવ ચેતેજ્જા ॥ ૪૩૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ જાણે કે આ મકાન ગૃહસ્થે ભિક્ષુને માટે ધોળાબુંદું છે, તેમ જ મોટા ઠારાદિક કરાવ્યા છે, જેમ પિંડેસણામાં કહ્યું તેમ તેણે પથારી પાથરી છે, ત્યાથી માડી કચરો બહાર કાઢી નાખ્યો છે, તે પ્રકારનું ઉપાશ્રય-મકાન જો બીજાને માટે તૈયાર

કરેલ ન હોય અને ઉપયોગમાં લીધેલ ન હોય તો ત્યાં સ્થાન, પથારી કે બેઠક કરવાં નહિ. પણ જો જાણે કે બીજા પુરુષ માટે કરેલું અને વાપરેલું મકાન છે તો ત્યાં સ્થાન, બેઠક કે પથારી ને કરી શકે છે.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા મિક્ષુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સય જાણેજ્ઞા અસ્સજ્ઞ મિક્ષુપડિયાપ ઉદગપત્તુગણિ કંદ્રાણિ વા, મૂલાણિ વા, પત્તાણિ વા, પુપ્પાણિ વા, ફલાણિ વા, વીયાણિ વા, હરિયાણી વા, ઢાણાતો ઢાણં સાહરતિ, વહિયા વા ણિક્ષુ-તહપ્પગારે ઉવસ્સય અપુરિસંતરગહે જાવ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞં વા ણિસીહિય વા ચેતેજ્ઞા । અહ પુણ एवं જાણેજ્ઞા, પુરિસંતરગહે જાવ ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૩૨ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો એમ જાણે કે ગૃહસ્થે ભિક્ષુને માટે પાણીથી ઉત્પન્ન કંદ કે મૂળિયા, પાટકા, ફેલો કે ફેલો કે બીજ કે ઘાસ એક સ્થાનથી બીજે સ્થાને ફેરવી લીધાં છે, તેમ જ મહાર કાઢી નાખ્યા છે, તે પ્રકારનું મકાન જો બીજા પુરુષ માટે ન હોય તેમજ વાપરેલું ન હોય તો ન સ્વીકારવું, પરંતુ જો તે એમ જાણે કે આ બીજા માણસ માટે કરેલું છે તેમ જ તેણે કે બીજાએ મકાન વાપરેલું છે તો તે મકાન સ્વીકારી શકે છે.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા મિક્ષુણી વા સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા-અસ્સજ્ઞ મિક્ષુપડિયાપ પીઠં વા, ફલગ વા, ણિસ્સેણિ વા, ઉદુહલં વા, ઢાણાતો ઢાણં સાહરતિ, વહિયા વા ણિણક્ષુ-તહપ્પગારે ઉવસ્સય અપુરિસંતરગહે જાવ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞં વા ણિસીહિયં વા ચેતેજ્ઞા । અહપુણ एवं જાણેજ્ઞા પુરિસંતરગહે જાવ ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૩૩ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો એમ જાણે કે ગૃહસ્થે ભિક્ષુને માટે જાળેઠ, પાટિયું, નીસરણી, કે ઊખળિયું (ખાંડળિયું) એક સ્થાનથી બીજે સ્થાને ફેરવ્યું છે, અથવા કચરો વગેરે મહાર કાઢી નાખ્યા છે તો તે પ્રકારનું ઘર અન્યાર્થે ન હોય કે ઉપયોગમાં લીધેલ ન હોય તો ત્યાં સ્થાન, શૈયા કે બેઠક ન કરે, પણ અન્યાર્થે અને વાપરેલ હોય તો ત્યાં વસવું સ્વીકારે.

મૂલમ્-સે મિક્ષુ વા મિક્ષુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સય જાણેજ્ઞા, તંજહા, -ચંધસિ વા, મંચંસિ વા, મલંસિ વા, પાસાયસિ વા, હમ્મિયતલંસિ વા, અણ્ણતરંસિ વા તહપ્પગારાંસિ અંતલિક્કજાયસિ, જળત્થ આગાઢા-ગાઢેહિં કરણેહિં, ઢાણં વા સેજ્ઞં વા ણિસીહિયં વા ણો ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૩૪ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો એમ જાણે કે આ થાલલા પર, માચડા પર, માળિયા પર, મહેલ પર, હવેલીની અગાશી પર કે બીજા કોઈ આકાશમાં ઊંચે રહેલ સ્થાન પર નિવાસ મળે છે, તો બહુ ભારે કારણ ન હોય તો તો ત્યાં શૈયા, સ્થાન કે બેઠક તેણે કરવા નહિ.

મૂલમ્-સે આહચ્ચ ચેતિતે સિયા, ણો ત્થ સીઓદગવિયહેણ વા, ઉસિણોદગવિયહેણ વા હત્થાણિ વા, પદા ણ વા અચ્છીણિ વા, કંતાણિ વા, મુહં વા ઉચ્છોલેજ્ઞ વા, પહોણ્ણ વા, ણો

તત્થ ઝસઠં પગરેજ્ઞા, તંજહા, -ઉચ્ચારં વા, પાસવળં વા, ચેલં વા. સિધાણં વા, વંતં વા, પિત્તં વા, પૂતિં વા, સોણિયં વા, અન્નતરં વા સરીરાવયવં । કેવલી વૃયા “આયાણ-મેય” । સે તત્થ ઝસઠં પગરેમાણે પયલેજ્ઞ વા; પવટેજ્ઞ વા । સે તત્થ પયલેમાણે પવટેમાણે વા, હત્થં વા જાવ સીસ વા, અન્નતરં વા, કાયંસિ ઇંદિયજાતં લૂસેજ્ઞા, પાણાણિ વા (૪) અભિહજેજ્ઞ વા, જાવ વવરોવેજ્ઞ વા । અહ મિક્કલુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા પસ પહ્નના જાવ જ તહપ્પગારે ઉવસ્સણ અંતલિક્કજાતે ણો ઢાણં વા; સેજ્ઞ વા, ણિસીહિયં વા ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૩૫ ॥

અર્થ-જે એકાએક તેમાં રહેવાયુ તે ત્યાં પવિત્ર ઠંડે કે ઉષ્ણ પાણીએ હાથ કે પગ, આખ, હાત કે મુખ સાફ કરવાં નહિ, ઘોવા નહિ, ત્યાં આ રીતે ઉત્સર્જન કરવું નહિ, જેમ કે મળ, મૂત્ર, બળખો, શ્લેષ્મ, ઉલટી, પિત્ત, પરુ, લોહી કે બીજા શરીરના ગંદવાડ. કેવલી-પ્રભુ કહેશે કે આ કર્મબધનુ કારણ છે તે ત્યાં ઉત્સર્જન કરતાં કંપે કે પડે અને કંપતાં કે પડતાં હાથ, પગ, માથુ કે કાયાની કોઈ ઇન્દ્રિય વિશેષને ધન પહોચાડે, અને છવોને હજી અથવા પ્રાણરહિત કરે. હવે લિક્ષુને પૂર્વે જ આ પ્રતિજ્ઞા દર્શાવી છે કે તેવા પ્રકારનાં સ્થાનનો સ્વીકાર કરી ત્યાં તેણે વાસ, શયન કે બેઠક કરવાં નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કલૂ વા મિક્કલુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા-સદ્ધિથયં; સલ્લુહં સપસુ મત્તપાણં, તહપ્પગારે સાગારિણ ઉવસ્સણ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞ વા ણિસીહિય વા ચેતેજ્ઞા । આયાણ-મેય મિક્કલુસ્સ ગાહાવતિકુલેણ સદ્ધિ સંવસમાણસ્સ । અલસણ વા વિસુદ્ધિયા વા છટ્ઠી વા ણં ઉવ્વાહિજ્ઞા અન્નતરે વા સે દુક્ખે રોગાતંકે સમુપ્પજ્જેજ્ઞા, અસ્સંજણ કલુણવહિયાપ તં મિક્કલુસ્સ ગાતં તેલેણ વા, ઘણ વા, જવળીતેણ વા, વસાણ વા, અવ્ભંગેજ્ઞ વા, મક્કિલ્લજ્ઞ વા, સિણાણેણ વા, કક્કેણ વા, લોદેણ વા વન્નેણ વા ચુણેણ વા પડમેણ વા આઘંસેજ્ઞં વા પઘંસેજ્ઞ વા ઉવ્વલેજ્ઞ વા ઉવ્વટેજ્ઞ વા, સીઓદગવિયહેણ વા ઉસિણોદગવિયહેણ વા ઉચ્છોલેજ્ઞ વા પચ્છોલેજ્ઞ વા પહોપજ્ઞ વા સિણાવિજ્ઞ વા સિંચેજ્ઞ વા દારુણા વા દારુપરિણામં કટ્ટુ અગણિકાયં ઉજ્જાલેજ્ઞ વા પયાલિજ્ઞ વા ઉજ્જાલિત્તા કાય આયાવેજ્ઞ વા પયાવેજ્ઞ વા । અહ મિક્કલુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા પસ પતિન્ના જં તહપ્પગારે સાગારિણ ઉવસ્સણ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞ વા નિસીહિય વા ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૩૬ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ જે એમ જાણે કે આ નિવાસસ્થાન સ્વીકૃત, ધુર્ર માણસો સહિત, પશુસહિત કે પશુનાં ભોજન-પાણી સહિત છે તો તે પ્રકારની જગા તે સાગારિક (અર્થાત સદોષ) છે ત્યાં તે વાસ, પથારી કે બેઠક કરશે નહિ તે લિક્ષુને ગૃહસ્થના કુલની સાથે જ રહેવામા કર્મબધનુ સ્થાન છે (ત્યાં ભોજનાદિ નિશક ન થાય અને રોગ સભવે જેમ કે) શરીરમા હાથી-પશુ થાય, સઘરણી, ઉલટી થાય અને ખીડા કરે, વળી બીજા અનેરા રોગના ઉપદ્રવો ઉપજે હવે ગૃહસ્થ કરુણાને કારણે તે મુનિના અગ તેલથી, ઘીથી, માખણથી કે સ્નિગ્ધ પદાર્થ (ચરણી) થી માલિશ કરે, અને લેપે સ્નાનથી, તૂરા ઓસડથી, લોધથી, વર્ણથી કે ચૂણથી, કે પદ્મથી તેને (ઉપચારાર્થે) તેના શરીરનું મર્દન કરી, વિશેષ મર્દન કરે, ઠંડા કે ગરમ અગ્નિ પાણીથી તેને પલાળે અને ઘસીને ધૂવે, પાણી રેડે અને પાણીમા છળછળાવે, શરીર ધૂવે કે ઝિચે કે લાકડાથી, લાકડા સળગાવી

આગ્નિકાળ પ્રજ્વલિત કરી તાપ આપે કે શેક આપે ત્યારે ભિક્ષુને પૂર્વે પ્રતિજ્ઞા ઉપદેશેલી છે તે પ્રકારના સદોષ સ્થાનમાં તે ભિક્ષુએ વાસ, શયન કે બેઠક કરવાં નહિ

મૂલમ્-આયાણ મેયં મિક્ષુસ્સ સાગારિણ ઉવસ્સણ વસમાણસ્સ.-ઘડાંચાલુ ગાહાવતી વા જાવ કમ્મકરી વા અન્તમન્નં અક્કોસંતિ વા વયંતિ વા રુમંતિ વા ઉદવંતિ વા, અહ મિક્ષુ ણં ઉચ્ચાવયં મણં ણિયચ્છેજ્જા;-એતે ચલુ અન્તમન્નં ઉક્કોસંતુ વા મા વા ઉક્કોસંતુ જાવ મા વા ઉદવંતુ । અહ મિક્ષુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા પસ પહિન્ના જાવ જં તહપ્પગારે સાગારિણ ઉવસ્સણ ણો ઠાણં વા સેજં વા નિસીહિયં વા ચેતેજ્જા ॥ ૪૩૭ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે સદોષ મકાનમાં રહેનાર મુનિને કર્મબંધનુ સ્થાન છે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થથી માંડીને દાસદાસી એક બીજા પ્રત્યે તારૂંકે છે, એક બીજાને કહે છે, અટકાવે છે અને દૂર નસાડે છે, જેથી ભિક્ષુનું મન આ બાબત ઊંચું કે નીચું થાય. તેઓ એક બીજાને તારૂંકે કે ન તારૂંકે યાવતુ એક બીજાને દૂર કરે, હવે ભિક્ષુને તો કરવાનું પૂર્વે જ જણાવ્યું છે કે તેવા પ્રકારના સ્થાનમાં તે નિવાસ, પથારી કે બેઠક કરશે નહિ

મૂલમ્-આયાણ-મેયં સિપ્પુસ્સ ગાહાવતિહિ સઙ્ઘિં સંવસમાણિસ્સ.-ઘડાંચાલુ ગાહાવતી અપ્પણો સઙ્ઘાણ અગણિસાય ઉજ્જાણેજ્જ વા પજ્જાલેજ્જ વા વિજ્જાવેજ્જ વા, અહ મિક્ષુ ઉચ્ચા વયં ણિયચ્છેજ્જા;-એતે ચલુ અગણિકાયં ઉજ્જાલેતુ જાવ મા વા વિજ્જવેતુ અહ મિક્ષુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા જાવ જં તહપ્પગારે ઉવસ્સણ નો ઠાણં વા નિસીહિયં વા ચેતેજ્જા ॥ ૪૩૮ ॥

અર્થ-ભિક્ષુને આ કર્મબંધનુ સ્થાન છે. ગૃહસ્થ સાથે એક જ સ્થાને વસતા હવે જો ગૃહસ્થ પોતાને માટે અગ્નિકાળ પ્રગટાવે કે સળગાવે કે ઠારી નાખે, તે વખતે ભિક્ષુનું મન સમતિ કે અસમતિમાં અનુક્રમે ઊંચું નીચું થાય કે આ અગ્નિકાળ ભલે પ્રગટાવે અથવા ન પ્રગટાવે કે તેને ઠારી ન નાખે હવે ભિક્ષુને પૂર્વે જણાવવાનું જણાવ્યું છે કે તેવા પ્રકારના સ્થાનમાં તે નિવાસ, પથારી કે બેઠક ન કરે.

મૂલમ્-આયાણ-મેયં મિક્ષુસ્સ ગાહાવતીહિં સઙ્ઘિં સંવસમાણસ્સ ઘડાંચાલુ ગાહાવતિસ્સ કુંડલે વા, ગુણં વા, મણી વા, મોત્તિણ વા, હિરન્ને વા, કડગાણિ વા, તુહિયાણિ વા, તિસરગાણિ વા, પાલંવાણિ વા, હારે વા, અટ્ઠહારે વા, પગાવતી વા, મુત્તાવલી વા, કળગાવલી વા, રચનાવલી વા તરુણિયં વા કુમારિ અલંકિય વિમુસિયં પેહાણ, અહ મિક્ષુ ઉચ્ચાવયં મયં ણિયચ્છેજ્જા, “પરિસિયા વા સા, ણોવા પરિસિયા” ઇતિ વા ણં વૂયા, ઇતિ વા ણં મણં સાપજ્જા । અહ મિક્ષુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા જાવ જં તહપ્પગારે ઉવસ્સણ ણો ઠાણં વા આચ ચેતેજ્જા ॥ ૪૩૯ ॥

અર્થ-ભિક્ષુને આ કર્મબંધનુ સ્થાન છે. ગૃહસ્થોની સાથે વસે ત્યારે તે જગાએ ગૃહસ્થના કુંડલ, સુવર્ણ-સૂત્ર, રત્ન, મોતી, રૂપ, કડા કે બાજુબધ કે ત્રણગરના આભૂષણ, લટકતાં દાગીના, હાર કે અર્ધહાર, એકાવલી હાર કે મોતીના કે સુવર્ણના બહુસર હાર, રત્નમાળા કે, યુવાન કુમારીને અલંકૃત વિભૂષિત બોઈને ભિક્ષુનું મન ઊંચા પ્રકારે બળ્ય કે નીચા

પ્રકારે જાય. તે આવા સ્વરૂપની છે અને તે આવા સ્વરૂપની નથી, એમ તેને તે કહે, અથવા ખરેખર તેનું મન રાગયુક્ત થાય. તેથી જણાવવાનું લિહુને પૂર્વે જણાવ્યું છે કે આવા સદ્દેવ સ્થાનમાં નિવાસ, શયન કે બેઠક તેણે કરવાં નહિ ૪૩૬

મૂલમ્-આયાણ મેયં મક્ષૂન્સગાહાવતિર્હિ મદ્દિ સંવસમાનસ્સાહદ્દ ગાતાવતિણિઓ વા, ગાહાવતિ-ધૂયાઓ વા, ગાહાવતિસુજ્ઞાઓ વા, ગાહાવતિધાતીઓ વા, ગાહાવતિદાસીઓ વા, ગાહાવતિકરુ-કરીઓ વા, તાસિ ચ ણં પ્વ વુનપુવ્વ મવ્વન્તિ । “જે દ્વ મવ્વન્તિ સમણા મગવંતો જાવ ઉપરના મેદુણાતો ધમ્માતો, ણો ચલુ પ્તેસિ કપ્પઙ્ગ મેદુણધમ્મં પરિયારણાપ આહુતિપ, જા ચ ચલુ પ્તેસિ સદ્ધિ મેદુણધમ્મ પરિયારણાપ આહુતિવિજ્ઞા, પુત્તં ચલુ સા લમેજ્ઞા ઓચસ્સિં તેગસ્સિ વચ્ચસ્સિ જસસ્સિં સંપહારિયં આલોચંદરિણિજ્ઞા,” પચ્છપગારં ણિગ્ધોસં સોચ્ચા ણિસમ્મ તાસિ ચ ણં અણ્ણયરી સદ્ધિયા ત તવ્વસ્સિ મિક્કવૂ મેદુણ-ધમ્મપરિયારણાપ આહુતિવેજ્ઞા । અહ મિક્કવૂણં પુવ્વોવદિટ્ઠા જાવ જ તદ્દપ્પગારે સાગારિણ ઉવસ્સપ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞ વા ણિસીહિયં વા ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૪૦ ॥

અર્થ-ગૃહસ્થોની સાથે રહેનાર મુનિને આ પ્રમાણે (વળી બીજું) કર્મબંધનું સ્થાન છે અહીં ગૃહસ્થની પત્નીઓ, તેમની દીકરીઓ, તેની પુત્રવધૂઓ, તેની આયાઓ, તેની દાસીઓ અને તેની કામ કરનારીઓ તેઓને પૂર્વે આમ કહેવામાં આવેલું હોય છે અહીં જે શ્રમણુભગવતો હોય છે તેઓ મૈથુનધર્મથી વિરમેલા હોય છે તેઓને મૈથુનધર્મ, પ્રેરવો કે ઉત્તેજવો કદ્યે નહિ અને જે સ્ત્રી એમની સાથે મૈથુનધર્મની ચાલ માટે પ્રેરણા કરે છે, તેને ખરેખર પુત્ર પ્રાપ્ત થાય છે. તે પુત્ર ઓજસ્વી, તેજસ્વી, વર્ચસ્વવાળો. કીર્તિમાન, વ્યવહારુ, દેખાવડો અને મુદ્દર થાય છે. આવા પ્રકારનું બોદવું સાલળીને, અવધારીને તેઓમાથી કોઈ એક શ્રાવિકા તે તપસી મુનિને મૈથુન વ્યવહાર ચલાવવાને પ્રેરણા કરે હવે તે મુનિને જણાવવાનું પૂર્વે જણાવ્યું છે કે તેવા પ્રકારના સ્થાનમાં તે નિવાસ, શયન કે બેઠક સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-પચ્છં ચલુ તસ્સ મિક્કવૂસ્સ મિક્કવૂણીપ વા સામગ્ગિય ॥ ૪૪૧ ॥

અર્થ-આ ખરેખર તે સાધુસાધ્વીનો આચાર છે

પહેલો ઉદ્દેશક પૂરો થયો

આગયારમા અધ્યયનનો બીજો ઉદ્દેશક

મૂલમ્-ગાહાવર્ડે ણામેને પુર્વસમાયારા મવ્વન્તિ, મિક્કવૂ ચ અસિણાણાપ મોચસમાયારે લે તન્નંવે દુન્નંવે પડિલે પડિલોમે યાવિ મવ્વન્તિ । જં પુવ્વકમ્મં તં પચ્છાકમ્મં, જં પચ્છાકમ્મં તં પુવ્વકમ્મ તે મિક્કવુપડિયાપ વહુજાણે કરેજ્ઞા વા નો કરેજ્ઞા વા । અહ મિક્કવૂણં પુવ્વોવદિટ્ઠા જાવ જ તદ્દપ્પગારે ઉવસ્સપ ણો ઢાણં વા જાવ ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૪૨ ॥

અર્થ-કેટલાક ગૃહસ્થો સદ્ધર્મના માર પરિક આચારવાળા હોય છે. લિશ્તુ તે સ્નાન ન કરનાર, (કવચિત) મૂત્રથી શુદ્ધિ કરનાર, તેની ગંધવાળો, દુર્ગંધયુક્ત, હોવાથી અતિક્રૂણ અને અપ્રિય તે ગૃહસ્થને જણાય છે આથી ગૃહસ્થો પોતાના સ્નાનભોજનાદિ પૂર્વે કરવાનું તે પછી કરે અને પછી કરવાનાં તે પૂર્વે કરી લે અથવા લિશ્તુને માટે તે ક્રિયા કરે કે ન કરે હવે જણાવવાનું, લિશ્તુને પૂર્વે જણાવ્યું છે કે એના સ્થાને નિવાસાદિ ન કરે.

મૂલમ્-આચાણ મેયં મિક્ષુસ્ત ગાહાવતિર્હિ સદ્ધિ સંવસમાણસ્સ :- इहखलु गाहावतिस्स अप्पणो सअट्ठाण विरुविरुवे भोगणजाण उवखडिण सिया, अह मिक्खुपडियाण असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा उवक्खडेज्ज वा उवकरेज्ज वा, त च मिक्खू अभिकंखेज्जा भोत्तण वा पीत्तण वा वियट्ठित्तण वा । अह मिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा जाव जं नो तहप्पगारे उवस्सण ढाणं चेत्तेज्जा ॥ ૪૪૩ ॥

અર્થ-ગૃહસ્થોની સાથે એક જ સ્થાને રહેનાર મુનિ (આવું અન્ય) કર્મબંધનું કારણ છે અહીં ગૃહસ્થને ત્યાં પોતાની જાતને માટે વિવિધ પ્રકારનાં ભોજનો તૈયાર કરેલાં હોય, હવે તે લિશ્તુને જ માટે અન્નપાણીઆદિક કે સ્વાદિમ તૈયાર કરે અને તેને લિશ્તુ ખાવાપીવા અને ત્યાં જ લાલચથી ચાખવા ઈચ્છે હવે લિશ્તુને જણાવવા યોગ્ય તો પૂર્વે જણાવી દીધું છે કે તેવા પ્રકારના નિવાસસ્થાનમાં તેણે વસવાટ, પથારી કે બેઠક સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-આચાણ મેય મિક્ષુસ્ત ગાહાવતિણા સદ્ધિ સંવસમાણસ્સ :- इहखलु गाहावतिस्स अप्पणो सअट्ठाण विरुवरुगइं दारु याइ भिदेज्ज वा क्रिणेज्ज वा पामिच्चेज्ज वा दांरुणा वा दारुपरिणामं कट्टु अगणिताय उज्जालેज्ज वा पज्जालેज्ज वा तत्थ मिक्खू अभिकंखेज्जा वा आत्तावेत्तण वा पयावेत्तण वा वियडित्तण वा । अह मिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा जाव ज तहप्पगारे उवस्सण णो ढाणं चेत्तेज्जा ॥ ૪૪૪ ॥

અર્થ-હવે મુનિને (આ અનેરુ) કર્મબંધનું કારણ છે ગૃહસ્થ પોતાને માટે લાકડાના દુકડા તે જગાએ ખરખર ભાગે, ખરીદે, ઉઠીના લાવે, લાકડે લાકડું અથડાવીને અગ્નિ પ્રગટાવે કે મળગાવે, ત્યાં લિશ્તુને આતાપના પ્રતાપના લેવાની કે બેસવાની ઈચ્છા થાય હવે લિશ્તુને જણાવવા યોગ્ય પૂર્વે જ જણાવ્યું છે કે તેણે આવા પ્રકારના (મદોષ) નિવાસ-સ્થાનમાં રહેવું નહિ, સૂવું નહિ કે બેસવું નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ષૂ વા મિક્ષુગી વા ઉચ્ચારણાસવણેણં ઉચ્ચાહિજ્જમાણે રાઓ વા વિંચાલે વા ગાહાવતિકુલસ્સ દુવાયપાઇ અવગુણેજ્જા, તેણે ય તસ્સંચિયારી અણુપવિસેજ્જા, તસ્સ મિક્ષુસ્સ ણો કપ્પતિ પવં વદિત્તપ્-“अय तेणे पविसइ वा, णो वा पविसइ, उवालयति वा, णो वा, उवालयति, आवयति वा, णो वा आवयति, वदति वा णो वा वदति, तेण हडं अण्णेण हडं, तस्स हडं अण्णस्स हडं, अयं તેणे, अयं उवचरण, अयं हंता, अयं इत्थ मकासी,” तं तवस्सिं मिक्खु अत्तेणં તેણં-न्ति संकति । अह मिक्खुणं पुव्वोवदिट्ठा जाव णો चेणज्जा ॥ ૪૪૫ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી ઝાડાપેશાબની હાજત પીડે ત્યારે રાત્રે કે બપોરે તે ગૃહસ્થના ઘરનાં બારણાં ઉઘાડે ત્યારે ચોર કે કોઈ ખાતરપાડુ ત્યારે દાખલ થઈ જાય. ત્યારે લિધુને આમ બોલવું કદપે નહિ કે આ ચોર પ્રવેશે છે કે નથી પ્રવેશતો, નજીક આવે છે કે નજીક નથી આવતો અથવા ધસી આવે છે કે નથી ધસી આવતો, બોલે છે કે નથી બોલતો, તે (કંઈ) ઉપાડી ગયો, અન્ય ઉપાડી ગયો, તેની પાસે ઉપાડી ગયો, ખીજની પાસે ઉપાડી ગયો, આ ચોર છે, આ જાસૂસ છે, આ ખૂની છે, એણે આમ કયું છે. (એમ ન બોલાય તેથી ગૃહસ્થ) તે તપસ્વી મુનિને (જ) ચોર છે એમ માનવાને પ્રેરાય છે. તેથી, પૂર્વે જણાવ્યું છે યાવત્ સ્વીકારવું નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા, તંજહા :-તણપુંજેસુ વા પલાલપુંજેસુ વા સંઝે જાવ સસંતાણ, તદ્દપ્પગારે ઉવસ્સણ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞં વા ણિસીહિય વા ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૪૬ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણીને જો એમ જાણવામાં આવે કે એ સ્થાન ઘાસની ગંજીમાં છે, પરાળની ગંજીમાં છે, તે ઈંડાવાળું યાવત્ જાળાંવાળું છે, તો તેવા પ્રકારનું નિવાસગૃહ, તેમાં નિવાસ, પથારી કે બેઠક તેણે કરવા નહિ. ૪૪૬

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા-તણપુંજેસુ વા પલાલપુંજેસુ અપ્પંઢે જાવ ચેતેજ્ઞા ॥ ૪૪૭ ॥

અર્થ-તે લિધુ-લિધુણીને એમ જણાય કે ઘાસપંજમાં કે પરાળપુજમાં ઈંડાજાળાં નહીંવત છે, તો ત્યાં રહેવાનું કરે.

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા આરામાગારેસુ વા ગાહાવતિકુલેસુ વા પરિયાવસહેસુ વા અભિક્ષંણ અભિવક્ષંણ સાહમ્મિપહિં ઓવયમાણેહિં ણો ઓવપજ્ઞા ॥ ૪૪૮ ॥

અર્થ-(હવે અન્યની વસતિ તજવારૂપ સ્થાન દર્શાવે છે) હવે રસ્તાના ઘરોમાં, બગીચાના ઘરોમાં કે સતાપ સહે તેવા ગૃહસ્થાના ઘરમાં તે વારંવાર સાથીઓની સાથે આવી પહોંચીને વસે નહિ.

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા જાવ પરિયાવસહેસુ વા જે મય તારો ઉડવહિય વા વાસાવાસિયં વા કપ્પં ઉવાતિણિતા તત્થેવ મુજ્જો મુજ્જો સંવસંતિ, અય માહસો કાલાશ્ચક્રંત કિરિયા ભવતિ ॥ ૪૪૯ ॥

અર્થ-તેણે આવજાવવાળા મઠમાં કે ઉદ્યાનવર્તી ઘરમાં કે સંતાપ સહે તેવા ગૃહસ્થાના ઘરમાં ચોમાસાનો કલ્પ પૂરો કરી ત્યાં જ ફરી ફરી (ખીજે ન જઈ આવીને) વસે છે, તેને હે લિધુ આયુષ્માન, કાલાતિક્રમ દોષ કહે છે.

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા જાવ પરિયાવસહેસુ વા જે મયંતારો ઉડલહિયં વા વાસાવાસિય વા કપ્પં ઉવાતિણાવેત્તા તં દુગુણા દુતિશુંણેણ અપરિહરિત્તા તત્થેવ મુજ્જો મુજ્જો સંવસંતિ અયમાહસો દ્તરા ઉવટ્ઠણકિરિયા યાવિ ભવતિ ॥ ૪૫૦ ॥

અર્થ-તે મઠાદિમાં કે ઉદ્યાનના ઘરમાં કે સતાપ સહે તેવા ગૃહસ્થોના ઘરમાં, ઋતુબદ્ધ યોમાસાનુ રહેવાનું પૂરું કરીને, તેમાં (ળીજે) માસ, દ્વિમાસ, ત્રિમાસનો આંતરો પાડ્યા વિના ત્યાં જ ફરી ફરી વસે છે તે આયુષ્માનો, અન્ય અવધાન નામનો દોષ થાય છે.

મૂલમ્-इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगतिया सदृहा भवन्ति, तंजहा, गाहावती वा, जाव कम्मकरीओ वा। तेसिं च णं आयरगोयरे णो सुणिस ते भवति। तं सदृहमाणेहिं तं पत्तियमाणेहिं तं रोयमाणेहिं वहवे समण-माहण-अतिहि-किवण-वणीमप समुदिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेइआइं भवन्ति, तंजहा :- आपसणाणि वा, आयतणाणि वा, देवकुलाणि वा, सहाओ वा, पवाणि वा, पणियगिहाणि वा, पणियसालाओ वा, जाणागिहाणि वा, जाणसलाओ, सुधाकम्मन्ताणि वा, उब्भकम्मन्ताणि वा, वट्ठकम्मन्ताणि वा, वक्ककम्मन्ताणि वा, वणकम्मन्ताणि वा, इंगालकम्मन्ताणि वा, कट्ठकम्मन्ताणि वा, सुत्ताणकम्मन्ताणि वा, संतिकम्मन्ताणि वा, सुणागारकम्मन्ताणि वा, गिरिकम्मन्ताणि वा, कंदराकम्मन्ताणि वा, सेलोवट्ठाणकम्मन्ताणि वा, भवणगिहाणि वा, जे भयंतारो तहप्पगाराइ आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा तेहि ओवयमाणेहि ओवयन्ति, अय-माउसो अभिक्कन्तकिरिया वि भवति ॥ ४५१ ॥

અર્થ-આ જગતમાં પૂર્વમાં, પશ્ચિમમાં, ઉત્તરમાં કે દક્ષિણમાં કેટલાક ગૃહસ્થશ્રાવકો હોય છે તે ગૃહપતિથી માલીને દાસદાસી પણે હોય છે. તેમણે સાધુનો આચાર સારી રીતે આલખ્યો હોતો નથી. તેથી તેમના શ્રદ્ધા ધરાવતા, વિશ્વાસ ધરાવતા, રુચિ ધરાવતા તેઓ ઘણા શ્રમણ, પ્રાક્ષણ, અતિથિ, દયાપાત્ર, ભિખારીને માટે ભિન્નભિન્ન સ્થાને ગૃહસ્થોએ કરેલાં મકાનો હોય છે. તે જેવા કે લોહારની કોઠ, મદિર નજીકના ઓરડા, દહેરીઓ, સલાઓ કે પરઓ, જુગારગૃહો અને જુગારશાળાઓ, વાહનઘરો, વાહનશાળાઓ, ચુનાના કામ માટેની જગા, દર્ભના કામ માટેની જગા કે ચામડાની વાદળી બનાવવાની જગા, આટો (વક્ક) બનાવવાની જગા, વનના ઝાડ ઉખેડવાના કામની જગાઓ, કોલસા પાડવાના નિલાડાઓ, સ્મશાનના કામ માટેની જગાઓ, શાતિકર્મ માટેની જગાઓ, શૂના ઘરો, પર્વતના કામ માટેની જગા, શુદ્ધિ કામ કરવાની જગા, પર્વતની તળેટી પરની જગા, અથવા બાધેલા માળવાળા ઘરો, જે તેનો આશરો લેનારા તે તે પ્રકારના લોહારની કોઠ યાવત્ માળવાળા મકાનોમાં આવી પહોંચે છે, ળીબ સાથે આવતા અભિકાત દોષ (અલ્પ દોષવાળો) થાય છે.

મૂલમ્-इहखलु पाईणं वा पडिण वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगतिया सदृहा भवन्ति-जाव तं रोयमाणेहिं वहवे समण-माहण-अतिहि किवण-वणीमप समुदिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइ चेइयाइ भवन्ति; तंजहा :- आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा। जे भयंतारो तहप्पगाराइ आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा तेहि अणोवयमाणेहि ओवयन्ति, अय माउसो, अणभिक्कन्तकिरिया वि भवति ॥ ४५२ ॥

અર્થ-આ જગતમાં ખરેખર પૂર્વમાં, પશ્ચિમમાં, ઉત્તરમાં અથવા દક્ષિણમાં કેટલાક શ્રાવકો હોય છે એવા લોકો યાવત્ રુચિ ધરાવતા, ઘણા શ્રમણ, પ્રાક્ષણ, અતિથિ, દયાપાત્ર કે

લિખારીને માટે ત્યા ત્યા ગૃહસ્થો ઘરો તૈયાર કરે છે; જેમકે લુહારની કોઠ ત્યાથી માંડીને એટલે સુધી કે માળવાળા ઘરો તે ઘરોમાં જે રહેવા માગતા મુનિ, તેઓ આવતા ન હોય ત્યારે પહોંચે તેમને અનલિકાત નામનો દોષ લાગે છે

મૂલમ્-इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइआ सट्ठा भवन्ति तंजहा :- गाहावई वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं एव वुत्तपुव्वं भवति-“जे इमे भवन्ति समणा भगवंतो सीलमता जाव उवरया मेहुणाओ धम्माओ, णो खलु एएसिं कप्पति आहाकग्गिमए उवस्सए वत्थए, से जाणि इमाणि अम्हं अप्पणो अट्ठाए चेइयाइ भवन्ति तंजहा :- आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा, सव्वाणि ताणि समणाणं णिसिरामो । अवियाइं वयं पच्छा अप्पणो सवट्ठाए चेतिस्सामो, तंजहा :- आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा ।” एयप्पगारं णिग्घोसं सोच्चाणिसम्म जे भयंतारो तहप्पगाराइ आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छति, उवागच्छिता इतरातरेहिं पाहुडेहिं वहन्ति, अयमाउसो, वज्जकिरिया वि भवति ॥ ४५३ ॥

અર્થ-આ જગતમાં ખરેખર પૂર્વમાં, પશ્ચિમમાં, ઉત્તરમાં કે દક્ષિણમાં કેટલાક શ્રાવકો હોય છે તે ગૃહસ્થથી માંડીને દાસદાસી પર્યાંત હોય છે તેમને કોઈએ પૂર્વે આમ કહેલું હોય છે. જે આ શ્રમણુલગવ તો હોય છે તે શીલયુક્ત યાવત્ મૈથુનવ્યવહારથી વિરમેલા હોય છે, તેમને આધાર્મિક (હિંસાથી નીપજેલ) જગા વસવાને કલ્પે નહિ તેથી આ જે ઘરો આપણે પોતાને માટે કર્યા છે; જેમકે લોહારની કોઠ યાવત્ માળ સહિત હવેલીઓ, તે બધા શ્રમણોને આપી દઈશું. અને વળી આપણે પોતાને માટે ગૃહો નિર્માણ કરી લઈશું એ પ્રકારની વાત સાલણીને, અવધારીને વસનાર (મુનિ) તે પ્રકારના કોઠ વગેરે માળ-પર્યાંતના ઘરો પાસે આવે છે. આવીને લિખલિન્ન દીધેલા (પાહુડ) ઘરોમાં વસે છે, તે આયુષ્યમાનો, વળ્લ્યક્રિયા નામનો દોષ છે

મૂલમ્-इहखलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संतेगइआ सट्ठा भवन्ति । तेसिं च णं आयागोयरे णो सुणिसंते भवइ, जाव त रोयमाणेहि वहवे समण माहण-अतिहि-क्विण-वणीमए पगणिय २ समुदिस्स तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइ चेइयाइ भवति, तंजहा - आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा । जे भयंतारो तहप्पगाराइ आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छन्ति इयरायरेहिं पाहुडेहिं वहन्ति, अयमाउसो महावज्ज-किरिया वि भवइ ॥ ४५४ ॥

અર્થ- આ વિશ્વમાં ખરેખર પૂર્વ દિશામાં, પશ્ચિમ દિશામાં, ઉત્તર અને દક્ષિણ દિશામાં કેટલાક શ્રાવકો હોય છે, તેમને સાધુના આચારકલ્પની જરાખર સાલણીને બાણ હોતી નથી યાવત્ રુચિ ધરાવતા તેઓ શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, દુખિયા, લિખારીને ગણીગણીને તેમને માટે તે ગૃહસ્થો ઘરો કરે છે તે જેવા કે લોહારની કોઠ યાવત્ હવેલીઓ તેમાં વસનાર સાધુ તે પ્રકારના કોઠથી માંડીને મહેલ સુધીમાના (કોઈ) નિવાસસ્થાન પાસે આવે, છે, અને જે કોઈ આપેલ હોય તેમાં વસે છે આ આયુષ્યમાનો, મહાવળ્લ્ય નામે દોષ છે

મૂલમ્-इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संनगइया सट्ठा भवंति, जाव तं रोयमाणेहिं वहवे समणजाए समुदिस्स तत्थ तत्थ अगारीहिं अगाराइं चेइयाइं भवति, तंजहा.- आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा । जे भयंतारो तहप्पगाराइं आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छति इयरायरेहिं पाहुडेहिं वहंति, अयमाउसो सावज्ज किर या वि भवइ ॥ ४५५ ॥

અર્થ-આ જગતમાં ખરેખર પૂર્વે, પશ્ચિમે, ઉત્તરે અથવા દક્ષિણે કેટલાક શ્રાવકો હોય છે યાવત્ તેઓ રુચિ ધરાવતા સાધુ વિશેષોને માટે લિન્નલિન્ન સ્થાને તૈયાર કરેલાં ઘર ધરાવે છે, જેમકે લુહારની કોઠ યાવત્ હવેલીઓ તે વસવા ઇચ્છતા મુનિ તેમાથી અનેરાં અપાયેલાં ઘરો પાસે જાય છે અને આપેલામા રહે છે, આ આયુષ્માનો, સાવધક્રિયા નામનો દોષ થાય છે

મૂલમ્-इह खलु पाईणं वा पडीणं वा दाहिणं वा उदीणं वा संनगइया सट्ठा भवंति, तंजहा.- गाहावर्ड वा जाव कम्मकरी वा । तेसिं च णं आयारगोयरे णो सुणिसंते भवति, जाव तं रोयमाणेहिं एकं समणजायं समुदिस्सं तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति तंजहा :- आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा महया पुढविकायसमारंमेण एवं महया आउ-तेउ-वाउ-वणस्सइ-तसकायसमारंमेण, महया संरंमेण महया आरंमेण, महया विरुवरुवेहिं पावकम्महिं, तंजहा - छाग्रणओ, लेवणओ, संथारदुवार पिहणओ, सीतोदए वा परिट्ठावियपुव्वे भवति, अगणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवति । जे भयंतारो तहप्पगाराइं आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा उवागच्छंति, इतरातरेहिं पाहुडेहिं वहंति, दुपक्खं ते कम्मं सेवंति, अय-माउसो, महासावज्जकिरिया वि भवइ ॥ ४५६ ॥

અર્થ-આ જગતમાં ખરેખર પૂર્વાદિ દિશાઓમા કેટલાક નીચે જણાવેલા પ્રકારના શ્રાવકો હોય છે તે ગૃહસ્થોથી માંડીને તેના ચાકર-ચાકરડી સુધી હોય છે તેઓને ખરેખર સાધુના આચાર-ગોચર સારી રીતે સાલળીને જાણીતા હોતા નથી તેઓ મુનિઓ પર યાવત્ રુચિ ધરાવી એક શ્રમણને અનુલક્ષીને લિન્નલિન્ન જગાએ ઘરો તૈયાર રખાવે છે તે આ પ્રમાણે કે લુહારની કોઠથી માંડીને હવેલીઓ તેને ખૂણ પૃથ્વીકાયની હિસા કરીને તેમજ ખૂણ અષ્કાય, તેજસ્કાય, વાયુકાય, વનસ્પતિકાયની હિસા કરીને, તેમજ ત્રસકાયની હિસા કરીને, મોટી તૈયારીથી, મોટા હિસોપમદથી, મોટા વિવિધ પાપકર્મોથી, જેમ કે છાદનથી, લીંપવાથી, પથારી માટે, ખારણા ઢાકવા માટે, તેમજ પૂર્વે સચિત્ત પાણી છાટયુ કે ભર્યું હોય છે, પૂર્વે અગ્નિ પ્રગટાવ્યો હોય છે, તે પ્રકારના ઘરો જેમ કે લુહારની કોઠથી યાવત્ હવેલીઓ, તેની પાસે જઈ આપેલીમા વસે તે (ધર્મપથ અને સાપરાયિક) ખેવડો દોષ આયુષ્માન, મહાસાવધક્રિયા છે

મૂલમ્-इह खलु पाईणं वा जाव त रोयमाणेहिं अण्णो सयगूठाए तत्थ तत्थ अगारिहिं अगाराइं चेइयाइं भवंति, तंजहा :- आपसणाणि वा जाव भवणगिहाणि वा महया पुढविकाय समारंमेण जाव अर्गाणिकाए वा उज्जालियपुव्वे भवति, जे भयंतारो तहप्पगाराइं

આપસનાળિ વા જાવ ભવળગિહાળિ વા ઉવાગચ્છંતિ ઇતરાતરેહિં પાહુડેહિં વહંતિ, ઇગપક્ષં તે કમ્મં સેવંતિ, અય-માડસો અપ્પસાવજ્જ કિરિયા વિ ભવતિ ॥ ૪૫૭ ॥

અર્થ-આ જગતમાં ખરેખર પૂર્વાદિ દિશાઓમાં, યાવત્ રુચિ ધરાવતા શ્રાવકો હોય છે. તે ગૃહસ્થોએ જાતે પોતાને માટે લિન્નલિન્ન જગાએ ઘરો તૈયાર રાખ્યા હોય છે તે જેવા કે હુહારની કોઠ યાવત્ હવેલીઓ. તે તેમણે મોટા પૃથ્વીકાય સમારંભથી, યાવત્ ત્યાં અગ્નિકાય પૂર્વે પજળાવ્યો હોય છે તેમાં વસવા ઇચ્છનાર મુનિ તે પ્રકારના કોઠ વ ઘરોની પાસે જઈ કોઈ પણ આપેલામાં વસે છે તેઓ એક પક્ષનું કર્મ સેવે છે. આ આયુષ્માનો, અદ્વસાવધક્રિયા છે

મૂલમ્-પયં ચલુ તસ્સ મિક્ખુસ્સ મિક્ખુણીય વા સામગ્ગિયં ॥ ૪૫૮ ॥

અર્થ-આ ખરેખર તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીની આચાર સામગ્રી છે

એમ ખીજે ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયે

અધ્યયન ૧૧ માનો ત્રીજે ઉદ્દેશક

મૂલમ્-“સે ય ણો સુલભે ફાસુપ ઉચ્છે અહેસણિજ્જે । ણો ય ચલુ સુધ્ધે ઇમેહિ પાહુડેહિં ત જહા - છાયણઓ, લેવણઓ સંથારદુવારપિહણઓ પિઢવાયેસણાઓ । સેય મિક્ખૂ ચરિયારણ, ઢાણરણ નિસીહિયારણ સેજ્જા-સંથાર-પિઢવાતે સણારણ.” સંતિ મિવ્વણો ઇવ મક્ખાહણો ઉજ્જુઅડા ણિયાગપઢિવન્ના ઉમ્માયં કુવ્વમાણા વિયાહિયા ॥ ૪૫૯ ॥

અર્થ-તે (નિવાસસ્થાન) વિશુદ્ધ, નિર્દોષ અને સ્વીકારવા યોગ્ય ખરેખર સુલભ નથી ખરેખર આ પ્રકારના અપાયેલા ઘરો, ખરેખર શુદ્ધ નથી જેમ કે, આચ્છાદન કરવાથી, લીપવાથી, પથારી કરવાથી કે ગારણા પૂરી દેવાથી, અને લોજન સ્વીકારવાની સુગમતા ન હોય તેવા હવે તે લિક્ષુ જે સંયમતત્પર, સ્થાન કરવા તત્પર, ખેઠક લેવા તત્પર, શૈયા, સ્થાન ગોચરી સ્વીકારમાં તત્પર તેને ખીજ સરળ, સચમી, નિષ્કપટ મુનિઓ જો દોષો કહે તો તેને છળથી બચનારા મુનિ કહ્યા છે

મૂલમ્-સંતેગઙ્ગા પાહુડિયા ઉક્કિલ્લપુવ્વા ભવતિ, ઇવં ણિક્કિલ્લપુવ્વા ભવતિ, પરિમાહય પુવ્વા ભવતિ, પરિમુત્તપુવ્વા ભવતિ, પરિટ્ઠાવિયપુવ્વા ભવતિ । ઇવં વિયાગરેમાણે સમ્મિયાગ વિયાગરેતિ ? હંતા ભવતિ ॥ ૪૬૦ ॥

અર્થ-કેટલાક ગૃહસ્થો કહેશે કે કેટલાક તીર્થેલ મકાન પૂર્વે જ જુદાં પાડેલાં છે પૂર્વે જ મૂકી રાખેલા છે પૂર્વે જ ખીજ માથે વાપર્યા છે કે સ્વયં વાપરવામાં આવેલ છે આમ પૂર્વે જ નિયત કરેલા છે એ પૂછતા તે ગૃહસ્થ યોગ્ય જવાબ આપશે ? હા, આપશે

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા સે ઝં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા-હુદ્ડિયાઓ, હુદ્ડહુવારિયાઓ, નીયાઓ, સંનિહ્દાઓ ભવંતિ-તહપ્પગારે ઉવસ્સણ રાઓ વા વિયાલે વા ણિક્કમમાણે વા પવિસમાણે વા પુરા હત્થેણ પચ્છા પાણ તતો સંજતમેવ ણિક્કમેજ્ઞ વા પવિસેજ્ઞ વા । કેવલી વૂયા “આયાણ મેયં ।” જે તત્થ સમણેણ વા માહણેણ વા, છત્થ વા, મત્થ વા, દંડવ વા, લઢ્ઠિયા વા, મિસિયા વા, ચેલે વા, ચિલિમિલિ વા, ચમ્મ વા, ચમ્મકોસણ વા, ચમ્મચ્છેદણ વા, હુવ્વહે હુવ્વિણિક્કિત્તે અણિકંપે ચલાચલે; મિક્કૂ ચ રાઓ વા વિયાલે વા ણિક્કમમાણે વા પવિસમાણે વા પયલેજ્ઞ વા પવહેજ્ઞ વા । સે તત્થ પયલેમાણે વા પવહેમાણે વા હત્થં વા પાયં વા જાવ ઇ દિયજાયં વા લૂસેજ્ઞ વા પાણાણિ વા મૂયાણિ વા જીવાણિ વા સત્તાણિ વા અમિહ્ણેજ્ઞ વા જાવ દવરોવેજ્ઞ વા । અહ મિક્કૂણં પુવ્વોવદિદ્દા જાવ જં તહપ્પગારે ઉવસ્સણ પુરા હત્થેણં પચ્છા પાણં તતો સંજયામેવ ણિક્કમેજ્ઞ વા પવિસેજ્ઞ વા ॥ ૪૬૧ ॥

અર્થ-તે લિક્કુ કે લિક્કુણીને તે મકાન સળધે એમ જણાય કે તે નાનુ છે, નાના દ્વારે વાળુ છે, નીચે આવેલું છે, ગૃહસ્થોથી રોકાયેલું છે, તે પ્રકારના સ્થાનમાથી રાત્રે કે બપોરે નીકળતા કે પ્રવેશતાં પહેલા હાથ વડે, પછી પગ વડે એમ જતના પૂર્વક નીકળવું જોઈએ કે પ્રવેશવું જોઈએ કેવળી પ્રભુ કહેશે, આ કર્મળંધનું સ્થાન છે. ત્યાં જે સાધુ કે બ્રાહ્મણે છત્ર, પાત્ર, દંડ, લાઠી, થેલી, કપડું, પડદો, બેસવાનું ચામડું અથવા ચામડાંની થેલી કે ચામડાની દોરી તે ઢીલું બાંધેલ, જ્યાં ત્યાં મૂકેલ, પડે કે સ્થિરસ્થિર હોય તેને કારણે બપોરે કે રાત્રે તે લિક્કુ પ્રવેશતો કે નીકળતો હલખલી બાય કે પડી બાય, હલખલી જતાં કે પડી જતા તે હાથ, પગ કે કોઈ ખાસ ઇંદ્રિયને ઇલા કરે, પ્રાણ, ભૂત, જીવ અને સત્ત્વો સાથે અથડાય અને તેને નિષ્પ્રાણ કરે. એટલે લિક્કુને જણાવવાનું પૂર્વે જ જણાવી દીધું છે કે તેણે પહેલાં હાથ વડે, પછી પગ વડે જતન રાખીને જ ત્યાં પ્રવેશવું અને નીકળવું

ટિપ્પણી-આવા ઘરમા રહેવું પડે તો આમ વર્તવું જોઈએ, એમ દર્શાવ્યું છે. જતના એ આચારગોચરનો પ્રાણ છે આવા મકાનમા રહેવું જ જોઈએ એવું નથી પણ ખીજું વિશુદ્ધ ન મળે ત્યારે શુ કરવું ઘટે તેનું કથન છે

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા અણુવીહ ઉવસ્સયં જાણેજ્ઞા । જે તત્થ ઈસરે જે તત્થ સમાહિદ્દપ, તે ઉવસ્સયં અણુણવેજ્ઞા :-“કામં ચલુ આડસો, અહાલલં અહાપરિણાતં વસિસ્સામો, જાવ આડસંતો, જાવ આડસંતસ્સ ઉવસ્સણ, જાવ સાહમ્મિયાણ, તાવતા ઉવસ્સયં ગિણિહસ્સામો તેણં પરં વિહરિરસામો ॥ ૪૬૨ ॥

અર્થ-તે મુનિએ મહાદિ રહેઠાણનો વિચાર કરી તેને બાણી લેવું ઘટે જે તેનો માલિક હોય અથવા જે ત્યાં રહેતો હોય તેની રહેઠાણ બાબત આજ્ઞા માગી લેવી જોઈએ ‘હિ આયુષ્માન, તમારી ઇચ્છાનુસાર, તમારી બાણ પ્રમાણે, તમે રજા આપ્યા પ્રમાણે જેટલું આયુષ્માન આપશે, જેટલું સ્થાન આયુષ્માનનું છે તેમાંથી જ, જેટલું સાધર્મિકને અપાયું છે તેમાંથી જ અમે (અથવા નો) સ્થાન સ્વીકારીશું, અને તે સ્થાનમા જ (તે મર્યાદામાં જ) અમે રહીશું’

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા જસ્સુવસ્સણ સંવસેજ્જા તસ્સ ણામગોયં પુવ્વામેવ જાણેજ્જા ।
તઓ પચ્છા તસ્સ ગિહે ણિમંતેમણસ્સ અણિમંતેમાણસ્સ વા અસણં વા પાણ વા સ્નાદમં
વા સાદમં વા અફાસુયં જાવ ણો પઙ્ગિગાહેજ્જા ॥ ૪૬૩ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જેના મકાનમાં રહે તેના નામ અને ગોત્રનામ એણે પહેલાં જ જાણી
લેવાં જોઈએ તે પછી નિમંત્રણ મળે કે ન મળે તો પણ તેનાં (મકાનના દાતાનાં) અન્ન-
પાણી, ખાદિમ, સ્વાદિમને અવિશુદ્ધ સમજીને તે રહેનાર મુનિઓએ સ્વીકારવા
જોઈએ નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સે જ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા-સસાગારિયં સાગણિયં
સહદયં ણો પણ્ણસ્સ ણિક્ખમણપવેસણાણ ણો પણ્ણસ્સ વાયણ જાવ ચિંતાપ-તહપ્પગારે
ઉવસ્સણ ણો ઢાણં વા સેજ્ઞં વા નિસીહિયં વા ચેતેજ્જા ॥ ૪૬૪ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી તે ઘરને ગૃહસ્થો વડે વસવાટ પામેલું, અગ્નિ સહિત, જલ સહિત,
પ્રાણપુરુષની આવજા માટે અયોગ્ય, પ્રાણના વાચન, પઠન, યાવત્ શરીરચિંતા માટે
અયોગ્ય જાણે તો તે પ્રકારના મકાનમાં વસવાટ, પથારી કે બેઠક તે કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા-ગાહાવહકુલસ્સ મજ્ઞં મજ્ઞેણં
ગંતુ પપ્પ પપ્પ પઙ્ગિવદ્દં ણો પણ્ણસ્સ ણિક્ખમણ જાવ ચિંતાપ તહપ્પગારે ઉવસ્સણ ણો
ઢાણં વા સેજ્ઞં વા નિસીહિયં વા ચેતેજ્જા ॥ ૪૬૫ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો એમ જાણે કે આ સ્થાન ગૃહસ્થના ઘરની વચોવચથી જવું પડે
તેવું પગલે પગલે વિધનવાળું છે અને પ્રાણની આવજા માટે, યાવત્ શરીરચિંતા માટે
યોગ્ય નથી, તે પ્રકારના મકાનમાં વસવાટ, પથારી કે બેઠક કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્ઞં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા-ઇહ સ્થલુ ગાહાવર્હ વા જાવ
કમ્મકરીઓ વા અણમણ્ણ-મક્કોસંતિ વા જાવ ઉદ્દેવંતિ વા, ણો પણ્ણસ્સ જાવ ચિંતાપ,
તહપ્પગારે ઉવસ્સણ ણો ઢાણં વા જાવ ચેતેજ્જા ॥ ૪૬૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો મકાન બાબત એમ જાણે કે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થ, ગૃહસ્થપત્ની
યાવત્ દાસદાસીઓ એક બીજાને આક્રોશ કરે છે અને ઉપદ્રવ કરે છે, આ સ્થાન પ્રાણને
સયમચિંતન માટે અયોગ્ય છે, તો તે પ્રકારના મકાનમાં તેણે વસવાટ, પથારી કે બેઠક
કરવી નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્ઞ પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા-ઇહ સ્થલુ ગાહાવર્હ વા જાવ
કમ્મકરીઓ વા અણમણ્ણસ્સ ગાયં તેલ્લેણ વા ઘણ વા ણવણીણ વા વસાણ વા
અઘ્મગે ઇતિ વા મક્કલેતિ વા ણો પણ્ણસ્સ જાવ ચિંતાપ-તહપ્પગારે ઉવસ્સણ ણો ઢાણં
વા જાવ ચેતેજ્જા ॥ ૪૬૭ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી તે મકાન સંબંધે એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થ કે ગૃહસ્થની પત્ની યાવત્ દાસદાસીઓ એકબીબના ગાત્રોને તેલ, ઘી કે માખણ કે ચરબીથી માલિશ કરે છે, તે પદાર્થો શરીરે ચોપડે છે, તેથી પ્રાણને સંયમ-ચિતન માટે આ અયોગ્ય છે, તેા તે પ્રકારના મકાનમાં તેણે વસવાટ, પથારી કે બેઠક કરવી નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા સેઝ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા-ઇહ્મલ્લુ ગાહાવર્ઘે વા જાવ કમ્મકરીઓ વા અણ્ણમણ્ણસ્સ ગાયં સિનાણેણ વા કક્કેણ વા લોદ્દેણ વા વણ્ણેણ વા ચુણ્ણેણ વા પડ્ડેણ વા આધંસંતિ વા પધંસંતિ વા ઉવલેવંતિ વા ઉવ્વઠ્ઠિતિ વા જો જસ્સ ણિજ્જમણ જાવ ચિંતાપ-તહ્મ્મગારે ઉવસ્સણ જો ઢાળં વા જાવ ચેતેજ્જા ॥૪૬૮॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી મકાન બાબત બે એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થ યાવત્ દાસ-દાસી એક બીબના ગાત્રો સ્નાનથી, આટાથી, લોધ્રના ચૂર્ણથી, બીબ સુગંધી દ્રવ્યથી કે ચૂર્ણથી, કમળો, ઘસે છે, ખૂબ ચોળે છે, ચોપડે છે અને લૂછે છે, એ પ્રાણની સયમચિતા માટે યોગ્ય સ્થાન નથી, તેા તે પ્રકારના મકાનમાં તે વસવાટ, પથારી કે બેઠક સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા સેઝ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા-ઇહ્મલ્લુ ગાહાવર્ઘે વા જાવ કમ્મકરીઓ વા અણ્ણમણ્ણસ્સ ગાયં સીઓદગવિયડેણ વા ઉસિણોદગવિયડેણ વા ઉચ્છોલિતિ વા પધોવેતિ વા સિચંતિ વા સિનાવેતિ વા જો પણ્ણસ્સ જાવ જો ઢાળં વા જાવ ચેતેજ્જા ॥ ૪૬૯ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી બે મકાન બાબત એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થ, શેઠાણીથી માડીને દાસદાસી પર્યંતના એકબીબનાં ગાત્રોને સાફ શીતજલથી કે શુદ્ધ ઉષ્ણજલથી, વીછળે છે, ધૂવે છે, સી ચે છે કે નવડાવે છે, તે સ્થાન પ્રાણની સયમચિતા માટે અનુચિત બાણી યાવત્ તેણે ત્યાં વસવાટ વ. ન કરવું.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા સેઝ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા ઇહ્મલ્લુ ગાહાવર્ઘે વા જાવ કમ્મકરીઓ વા ણિગિણા ઢિતાણિગિણા ઉવલીણા મેહુણધમ્મં વિણ્ણવેતિ રહ્મ્મસ્સિયં વામંતં મંતેતિ જો પણ્ણસ્સ જાવ જો ઢાળં વા જાવ ચેતેજ્જા ॥ ૪૭૦ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી મકાન બાબત બે એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થ કે ગૃહસ્વામિની યાવત્ દાસ અને દાસીઓ નગ્ન રહેલા, નગ્નપણે છાના પડેલા, મૈથુનના વ્યવહાર માટે વિનવણી કરે છે અથવા શુપ્ત મંત્રણાઓ ચલાવે છે, તેા એ પ્રકારનું સ્થાન પ્રાણપુરુષને અયોગ્ય સમજીને તે સ્વીકારશે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા સેઝ્જં પુણ ઉવસ્સયં જાણેજ્જા આહ્મ્મણ્ણસંલેખ, જો પણ્ણસ્સ જાવ ચિંતાપ જાવ જો ઢાળં વા સેઝ્જં વા નિસીહિયં વા ચેતેજ્જા ॥ ૪૭૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી તે મકાનની બાબત એમ બાણે કે અહીં સ્ત્રી વગેરેના ચિત્રો કેાતરેલા છે, તે મકાન પ્રાણપુરુષને સયમચિતન માટે અયોગ્ય બાણી ત્યા નિવાસ, પથારી કે બેઠક તેણે સ્વીકારવા નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા અભિકંચેજ્જા સંથારં ષસિતણ ॥ ૪૭૨ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ ને પાટપાટલા વગેરે પથારીનાં સાધન ઇચ્છે તો (તેણે આ પ્રમાણે વિવેક રાખવો નોઈએ)

મૂલમ્-સે જ્ઞં પુણ સંથારય જાણેજ્જા સઅહં જાવ સંતાણમં તહપ્પગારં સંભારમં લામે સંતે જો પહિગાહેજ્જા ॥ ૪૭૩ ॥

અર્થ-હવે તે મુનિ ને બાણે કે આ પાગરણ ઇડાવાળું યાવત્ બળાવાળું છે, તો તે પ્રકારની સામગ્રી મળે છતા તે સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જ પુણ સંથારય જાણેજ્જા અપ્પંહં જાવ સંતાણમં ગરુય - તહપ્પગારં લામે સંતે જો પહિગાહેજ્જા ॥ ૪૭૪ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી ને એમ બાણે કે આ પાગરણમાં ઇડા યાવત્ બળા નહીવત છે, પણ તે વજનદાર છે, તો તેવી સામગ્રી મળે છતા (સ્વવિરાધક હોઈ) તે ન સ્વીકારે

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ સંથારય જાણેજ્જા અપ્પંહં જાવ સંતાણમં લહુયં અપ્પહિહારિયં તહપ્પગાર સેજ્જા-સંથારયં લામે સંતે જો પહિગાહેજ્જા ॥ ૪૭૫ ॥

અર્થ-ને તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ બાણે કે આ પાગરણ નહીવત ઇડા કે યાવત્ બળા ધરાવતુ છે અને હલકું છે, પણ તે પાછી દેવા યોગ્ય નથી, તો તે પ્રકારની પાગરણની સામગ્રી તે મળશે છતા સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ સંથારય જાણેજ્જા-અપ્પંહં જાવ સંતાણમં લહુય પહિહારિય જો અહાવટ્ઠં તહપ્પગારે લામે સંતે જો પહિગાહેજ્જા ॥ ૪૭૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી બાણે કે આ પાગરણ નહીવત ઇડા કે યાવત્ બળા ધરાવતુ છે, હલકું અને પાછું દેવા યોગ્ય છે, પણ તે યોગ્ય (દૃઢ) બંધનવાળું નથી, તો તે પ્રકારની પાગરણની સામગ્રી તે મળતી હોવા છતાં સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા સેજ્જં પુણ સંથારય જાણેજ્જા-અપ્પંહં જાવ સંતાણમં લહુય પહિહારિયં અહાવટ્ઠ-તહપ્પગારે સંથારમં જાવ લામે સંતે પહિગાહેજ્જા ॥ ૪૭૭ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ બાણે કે આ પાગરણ ઇડાબળાં વિનાતુ, હલકું, પાછું સોપવા યોગ્ય અને યોગ્ય બંધનવાળુ (પણ) છે, તો તે પ્રકારનું પાગરણ મળતું હોય તો તે સ્વીકારશે

મૂલમ્-ઈચ્છેયાઈ આયતણાઈ ઉવાતિકમ્મ । અહ મિક્ખૂ જાણેજ્ઞા હમાહિં ચઉહિં પહિમાહિં સંથારગં પસિત્તપ, તત્થ સ્વલુ હમા પઢમા પહિમા :- સે મિક્ખૂ વા, મિક્ખુણી વા ઉહિસિય ઉહિસિય સંથારગં જાણજ્ઞા, તંજહા, ઇક્કહં વા, કઠિણં વા, જંતુયં વા, પરગં વા, મોરગં વા, તળં વા, કુસં વા, કુચ્ચગં વા, પવ્વગં વા, પિપ્પલગં વા, પલ્લલગં વા; સે પુઞ્વામેવ આલોપજ્ઞા “આડસો ત્તિ વા, મગિણિ તિ વા, દાહિસિ મે પત્તો અણ્ણયરં સંથારગં ?” તહ્ણપ્પગારં સયં વા ણં જાણજ્ઞા પરો વા સે દેજ્ઞા ફાસુયં પસણિજ્ઞં લામે સંતે પહિંગાહેજ્ઞા । પઢમા પહિમા ॥ ૪૭૮ ॥

અર્થ-જ્યારે તે આ પ્રકારનાં દોષસ્થાનો ઓળંગીને, ભિક્ષુ આ ચાર પહિમા (નિયમો) દ્વારા પાગરણ લેવાનું ઈચ્છે (ત્યારે) આ ખરેખર પેહેલી પ્રતિમા છે (ચાર પ્રતિમાઓ (૧) ઉદ્દિષ્ટ (૨) પેખ્ય (દર્શનાગમન પામેલ) (૩) તેની જ અને (૪) યથાસસ્તૃત એમ ચાર છે) તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી પ્રકાર વિશે અભિપ્રાય ધારણ કરી કરી યાચના કરે, જેમકે અમુક ઇક્કહં નામના ધાસનું, કે કઠણ, જંતુક નામના ધાસનું, ફૂલગૂંથણીના ધાસવાળું, મયૂરપિચ્છનું બનેલું, કે તૃણ કે કુશધાસ, કે કૂચડાવાળું (કાથા વગેરે રૂપ), કે સાધાવાળું કે ખીપળાના પાનનું કે પરાળનું, તેને પૂર્વે જ પૂછે કે હે આયુષ્માન, હે બેન, મને આ પ્રકારના પાગરણમાંથી કોઈ પાગરણ આપશો ? એમ સકલ્પે ધારેલું પાગરણ જો તે સ્વયં યાચતાં કે બીજાનાં દેવાથી તેને મળે તો તેણે સ્વીકારવું.

મૂલમ્-અહાવરા દોચ્ચા પહિમા :- સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા પેહાપ પેહાપ સંથારગં જાણજ્ઞા તંજહા; ગાહાવઈ વા જાવ કમ્મકરી વા, સે પુઞ્વામેવ આલોપજ્ઞા “આડસો ત્તિ વા મગિણિ તિ વા, દાહિસિ મે પત્તો અણ્ણયરં સંથારગં ?” તહ્ણપ્પગારં સંથારગં સયં વા ણં જાણજ્ઞા પરો વા સે દેજ્ઞા ફાસુયં પસણિજ્ઞં જાવ પહિંગાહેજ્ઞા દોચ્ચા પહિમા ॥ ૪૭૯ ॥

અર્થ-હવે બીજી પ્રતિમા; તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી સંકલ્પિત પાગરણ જોઈ જોઈને તેની યાચના કરે, તે આ પ્રમાણે કે ગૃહસ્થ, યાવત નોકરડી વગેરેને તે પૂર્વે જ કહે કે ‘હે આયુષ્માન, હે બેન, મને આ જોયેલમાંથી કોઈ પણ આ પ્રકારનું પાગરણ આપશો ? તે પ્રકારનું પાગરણ ભલે જાતે યાચે કે સામાવાળો તેને આપે તે વિશુદ્ધ અને સ્વીકારવા યોગ્ય જાણી તેને સ્વીકારે. આ બીજી પ્રતિમા થઈ

મૂલમ્-અહાવરા તચ્ચા પહિમા :- સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા જસ્સુવ્વસસપ સંવસેજ્ઞા, જે તત્થ અહાસમણ્ણાગતે, તંજહા; ઇક્કહં વા જાવ પલ્લલે વા, તસ્સ લામે સંવસેજ્ઞા, તસ્સ અલામે ઉક્કુટ્ટપ વા નિસઙ્ગિય વા વિહરેજ્ઞા । તચ્ચા પહિમા ॥ ૪૮૦ ॥

અર્થ-હવે ત્રીજી જ ત્રીજી પ્રતિમા, તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જેના મકાનમાં રહેતાં હોય, જે ત્યાં યથાપ્રાપ્ત હોય તે પાગરણ વાપરે, જેમકે ઇક્કહં ધાસની, યાવત પરાળની પથારી તેનો જો લાભ થાય તો પથારી ઉપયોગમાં લે જો ત્યાં કોઈ ન મળે તો ઉત્કટ આસન પર બેઠક કરી રહે. આ ત્રીજી પ્રતિમા થઈ

મૂલમ્-અહાવરા ચડત્યા પડિમા :- સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા અહાસંથડ-મેવ સંથારગં
જાણેજ્જા, તંજહા, પુઢવિસિલં વા, કટ્ટસિલં વા અહાસંથડમેય; તસ્સ લામે સંવસેજ્જા;
અલામે ઉક્કુડપ વા નિસડ્ડિજ્જ વા વિહરેજ્જા । ચડત્યા પડિમા ॥ ૪૮૧ ॥

અર્થ-હવે એથી જુદી એથી પ્રતિમા; તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને પાથરેલી જ સામગ્રી યાચવાનો
અભિગ્રહ હોય તેની જ તે યાચના કરે. જેમ કે પૃથ્વીની શિલા, લાકડાનો કોઈ ખંડ,
પાથરો હોય તેમ જ તેને મળે તો તે શયન કરે ન મળે તો ઉઠકડાસન પર રહે અથવા બેસી
રહે એ એથી પ્રતિમા થઈ

મૂલમ્-इच्चेयाणं चउळ्हं पडिमाणं अण्णयरं पडिमं पडिवज्जमाणे तं चेव जाव अन्नोन्नसमाद्दीण
एव च णं विहरति ॥ ४८२ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે આ ચાર પ્રતિમામાથી કોઈપણ પ્રતિમા સ્વીકારનાર તે જ પ્રમાણે અન્યેાન્યને
હુલવ્યા વિના વતે છે. (ખીજી પ્રતિમાવાળાને સદોષ કહેશે નહિ)

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણા વા અમિકંલેજ્જા સંથારં પચ્ચપ્પિણિત્તપ, સે જ્જં પુણ સંથારગં
જાવ જાણેજ્જા સથંડં જાવ સંતાણગં તહપ્પગારં સંથારગં ણો પચ્ચપ્પિણેજ્જા ॥ ૪૮૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જ્યારે પાગરણુ સામગ્રી પાછી આપવા ઇચ્છે ત્યારે તે પાગરણુને
જ તુઓના ઇડાવાળું યાવત્ બળાવાળું થયેલું બાણે તો તે પ્રકારનું પાગરણુ તે પાછું
સોપે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા અમિકંલેજ્જા સંથારગં પચ્ચપ્પિણિત્તપ, સે જ્જં પુણ સંથારગં
જાણેજ્જા અપ્પંડં જાવ સંતાણગં, તહપ્પગારં સંથારગં પડિલેહિય પડિલેહિય-પમડ્ડિય
પમડ્ડિય આયાવિય આયાવિય આયાવિય વિણિધૂણિય વિણિધૂણિય તઓ સંજયામેવ
પચ્ચપ્પિણેજ્જા ॥ ૪૮૪ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જ્યારે પાગરણુ પાછું આપવા ઇચ્છે ત્યારે પાગરણુને ઇડા વિનાનું
યાવત્ બળા વિનાનું બાણે તે પ્રકારના પાગરણુને પ્રતિલેખના અને પ્રમાજના કરી કરીને,
તાપમા મૂકી મૂકી, બે બેરી બે બેરીને તે પછી ચતનાપૂર્વક તે પાગરણુ પાછું સોપે

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા સમાણે વા વસમાણે વા ગામાગુગામં દૂહજ્જમાણે પુવ્વામેવ
ણં પણ્ણસ્સ ઉચ્ચારપાસવણભૂમિં પડિલેહેજ્જા । કેવલીં વૂયા “આયાણ-મેયં” અપડિલેહિયાપ
ઉચ્ચારપાસવણભૂમીપ મિક્કુ વા, મિક્કુણી વા રાઓ વા વિયાલેવા ઉચ્ચારપાસવણ
પરિટ્ટવેમાણે પયલેજ્જં વા પવડેજ્જ વા । સે તત્થ પયલેમાણે વા પવડેમાણે વા હત્થં વા
પાયં વા જાવ લૂસિણ્ણા, પાણાણિ વા જાવ વવરોવેજ્જા । અહ મિક્કુણં ધુવોવદિટ્ઠા જાવ
જં પુવ્વામેવ પણ્ણસ્સ ઉચ્ચારપાસવણભૂમિં પડિલેહેજ્જા ॥ ૪૮૫ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી સમાન સ્થાનમા વસતા કે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં પહેલેથી જ પ્રાણપુરુષને ઉચિત શૌચ-પેશાળની જગા બેઠાને તપાસી રાખે કેવળી કહેશે કે આ કર્મબંધનું કારણ થશે કે બે શૌચપેશાળની જગા તપાસ્યા વિના ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી રાત્રે સધ્યાકાળે શૌચપેશાળ કરનાં ધ્રુજ બચ કે પડી બચ ત્યા ધ્રુજતા કે પડી જતાં તે હાથ, પગ, ચાવત કોઈ જાને દ્રિય ભેખમાવે, જીવો પર પડે અને તેનો પ્રાણનાશ કરે તેથી ભિક્ષુને માટે જણાવવાનું આગળ જણાવ્યું છે કે શૌચપેશાળની જમીનની પહેલેથી જ તે પ્રતિલેખના કરે.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા અભિક્ષેજ્જા સેજ્જાસંથારમભૂમિ પડિલેહિયણ, નન્નેત્થ આયરિણ વા ઉવજ્જાપણ વા જાવ ગણાવ્છેદ્દણ વા વાલેણ વા હુટ્ઠેણ વા સેહેણ વા ગિલાણેણ વા આણ્ણેણ વા અંતેણ વા મજ્જેણ વા સમેણ વા વિસમેણ વા પવાણ્ણ વા ણિવાણ્ણ વા તત્તો સંજયામેવ પડિલેહિય પડિલેહિય પમજ્જિય પમજ્જિય વહુફાસુયં સેજ્જા સંથારમં સંથરેજ્જા ॥ ૪૮૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે પોતાની શૈયા માટે પથારી કરવા ભૂમિની પ્રતિલેખના કરે ત્યારે તે નીચેના અતોએ સ્વીકારેલ ભૂમિ સિવાયની ભૂમિ જુએ, જેમકે આગાર્ય, ઉપાધ્યાય, ચાવત ગણાવ્છેદક, ખાલમુનિ, વૃદ્ધમુનિ, શિષ્યમુનિ, ણિમારમુનિ કે બહારના સાથે રહેનાર મુનિ તે ભૂમિ ભલે અતે હોય, મધ્યે હોય, સમતલ હોય, ખરગચડી હોય, વાયુવાળી હોય કે નિર્વાત હોય, તેણે તો જતનાથી પ્રતિલેખના-પ્રમાજના કરી કરી શૈયા કરવી

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા વહુફાસુયં સેજ્જાસંથારમં સથરિત્તા અભિક્ષેજ્જા વહુફાસુણ સેજ્જાસંથારમં દુરુહિત્તપ ॥ ૪૮૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી અત્ય ત નિર્દોષ શૈયાસ્થાને સંથારે કરી તેના પર શયન કરવા ઇચ્છે ત્યારે-

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા વહુફાસુણ સેજ્જાસંથારમં દુરુહમણે સે પુવ્વામેવ સસીસોવરિયં કાયં પાણં ય પમજ્જિય પમજ્જિય તતો સંજયામેવ વહુફાસુણ સેજ્જાસંથારમે દુરુહિત્તા તત્તો સંજયામેવ વહુફાસુણ સેજ્જાસંથારમં સપ્પજ્જા ॥ ૪૮૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી અત્ય ત વિશુદ્ધ જમીન પરની પથારીમા પોઢતાં પોઢતા પોતાના શિરસહિત બધી કાયાનું પ્રમાજન કરી લઈને પછી ચતનાપૂર્વક વિશુદ્ધ પથારીએ જઈ, તે વખતે જતનાથી તે વિશુદ્ધ શૈયા પર પોઢવું

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા વહુફાસુણ સેજ્જાસંથારમં સયમાણે ણો અણમણ્ણસ્સ હત્થેણ હત્થં પાપ્પણ પાયં કાપ્પણ કાયં આસાણ્ણા । સે અણાસાયમાણે તત્તો સંજયામેવ વહુફાસુણ સેજ્જાસંથારમં સપ્પજ્જા ॥ ૪૮૯ ॥

અર્થ-હવે તે વિશુદ્ધ શૈયા પર પોઢતાં ભિક્ષુએ એકબીબના હાથ સાથે હાથ, પગ સાથે પગ કે દેહ અથડાવવા નહિ આમ અથડાય નહિ તેમ ચતનાથી વિશુદ્ધ પથારીએ પોઢવું. (પથારીઓ વચ્ચે એક હાથ જેટલો આતરો બેઠાએ.)

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા ઝસસમાણે વા જીસસમાણે વા કાસમાણે વા છીયમાણે વા જમાયમાણે વા ઝઢોળ વા વાતણિસગ્ગે વા કરેમાણે પુવ્વામેવ આસયં વા પોમયં વા પાણિણા પરિપિહિત્તા તઓ સંજયોમેવ ઝસસેજ્જ વા જાવ વાયણિસગ્ગં વા કરેજ્જા ॥ ૪૯૦ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી, ઉચ્છ્વાસ લેતાં, નિશ્વાસ લેતાં, ઉધરસ ખાતા, છીંક ખાતા, ઘગાસું ખાતા, ઓડકાર ખાતા, કે વાછૂટ કરતા, પહેલેથી જ મુખ કે બેઠકના સ્થાનને હાથથી ઢાકીને પછી જતનાથી ઉચ્છ્વાસ-નિશ્વાસ કે વાછૂટ કરવા

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા, સમા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, વિસમા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, પદાતા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, ણિવાતા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા સસરક્ખી વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, અપ્પસસરક્ખા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, સદંમમસગા વેગયા સેજ્જાભવેજ્જા, અપ્પદંમસગા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, સપરિસાઢા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, અપરિસાઢા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, સઙ્ગસગ્ગા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, ણિરુવસગ્ગા વેગયા સેજ્જા ભવેજ્જા, તહપ્પગારાહિં સેજ્જાહિં સવિજ્જમાણાહિં પગ્ગહિતતરાગં વિહારં વિહરેજ્જા, ણો કિંચિવિ ગિલાપજ્જા ॥ ૪૯૧ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીને કોઈ વખતે સમતલ શૈયા મળે, કોઈ વખતે ખરબચડી જમીન પર શૈયા મળે, કોઈ પવનવાળી જગા કે કોઈ વાર પવન વગરની જગા શૈયા માટે મળે, ક્યારેક રજવાળી, ક્યારેક રજ વગરની, ક્યારેક ડાંસમચ્છરવાળી તો ક્યારેક ડાંસમચ્છર વગરની શૈયા મળે, ક્યારેક જુદી પાડેલી તો ક્યારેક નજીકનજીક, ક્યારેક ઉપદ્રવ સહિત, ક્યારેક ઉપદ્રવ રહિત શૈયા મળે, તે પ્રકારની શૈયાઓ દ્વારા (સયમના આરાધક મુનિઓ) જરાયે ખેદ પામ્યા વગરનો ભાવ ધારણ કરી મળતી શૈયાઓ સેવવી, અને (તિતિક્ષા સેવનાર સાધુઓ) જરા પણ કલેશ કરવો નહિ

મૂલમ્-પયં ચલુ તસ્સ ભિક્ષુસ્સ ભિક્ષુણીય વા સામગ્ગિયં જં સવ્વટ્ઠેહિં સહિતે સદા જપ્પજાસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૪૯૨ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીનો આચારવિધિ છે જેથી સર્વ પદાર્થ ખાખત સયમગુણોથી સહિત પુરુષે સદા યતના રાખવી, એમ હું કહું છું

એમ અગિયારમું અધ્યયન પૂર્ણ થયું.

અધ્યયન ૧૨માનો પ્રથમ ઉદ્દેશક.

દશમા અધ્યયનમા પિંડ અથવા લોજનશુદ્ધિ દર્શાવી, અગિયારમા અધ્યયનમાં તે લોજન કરવા માટેના સ્થાનની શુદ્ધિ, હવે આ બારમા અધ્યયનમા તે બન્નેને માટે ગમનાગમન કરવું પડે તેનો વિધિ દર્શાવ્યો છે.

મૂલમ્-“અમ્બુવગતે સ્વલુ વાસાવાસે, અમિપવુરુટે, વહવે પાળા અમિસંભૂયા, વહવે યીયા અહુણુમ્મિન્ના, અંતરા સે મગ્ગા વહુપાળા વહુવીયા જાવ સંતાળગા, અળ્લોક્કંતા પંથા, ણો વિણ્યાયા મગ્ગા” સેવં ણચ્ચા ણો ગામાણુગામં દૂઢ્ઠ્ઠેજ્ઞા, તઓ સંજયામેવ વાસાવાસં ઉવલ્લિપ્પજ્ઞા ॥ ૪૯૩ ॥

અર્થ-‘ચોમાસું-વર્ષાકાળ ખરેખર આવી પહોંચ્યું’, (વરસાદ) વરસ્યો, કેટલાયે જીવો ઉત્પન્ન થયા છે, ઘણાં ખીજ અંકુરિત થયાં છે, માર્ગોની વચ્ચે, અનેક જીવો છે, અનેક ખીલે છે, યાવત્ અનેક જાણાં છે માર્ગો પરથી ચાલવામાં આવતું નથી ત્યાં કેડી જણાતી નથી ’ એમ જાણી મુનિએ ચતનાથી ગામેગામ જઈ સંયમથી ચોમાસે સ્થિર વસવું

મૂલમ્-સે મિક્કલ વા મિક્કલુણી વા સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા ગામં વા જાવ રાયહાણિ વા-હમંસિ સ્વલુ ગામંસિ વા જાવ રાયહાણિસિ વા ણો મહત્તી વિહારમૂમિ, ણો મહત્તી વિચારમૂમિ ણો સુલમે પીઠ-ફલગ-સેજ્ઞા-સંચારણ, ણો સુલમે ફાસુણ ઉચ્છે અહેસણિજ્ઞે, વહવે જત્થ સમણ-સાહણ-અત્તિહિ-કિવણ વણીમગા ઉવાગયા ઉવાગમિસ્સંતિ ય, અચ્ચાણ્ણા વિત્તી, ણો પપ્પસસ ણિક્કલમણપવેસાણ જાવ ધમ્મણુઓગચિંતાણ-સે વં ણચ્ચા તહપ્પગારં ગામં વા ણગરં વા જાવ રાયહાણિ વા ણો વાસાવાસં ઉવલ્લિપ્પજ્ઞા ॥ ૪૯૪ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને જો એમ જણાય કે આ ગામ નગર યાવત્ રાજધાની છે એ ગામમાં યાવત્ રાજધાનીમા વિહાર માટે (સ્વાધ્યાય માટે) વિશાળ જમીન નથી. બહાર ફરવા વિશાળ પ્રદેશ નથી, પીઠ (ખાલેઠ વગેરે), પાટિયાં, પાઠ કે પાગરણ, વિશુદ્ધ, નિર્દોષ, અને લેવા યોગ્ય અહીં સુલભ નથી, જ્યાં ઘણા સાધુ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, દુઃખિયા, ચાત્રક આવી પહોંચ્યા છે અને આવી પહોંચવાના છે, અહીં આજીવિકાની અતિશય સકડાશ છે, અહીં પ્રાણતું આવવું-જવું, કે ધર્મના પદાર્થોનું ચિંતન કરવું શક્ય નથી તો એમ જાણીને તે પ્રકારના ગામ, નગર, યાવત્ રાજધાનીમા વર્ષાક સ્થિરવાસ કરવો નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કલ વા મિક્કલુણી વા સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્ઞા ગામં વા જાવ રાયહાણિ વા-હમંસિ સ્વલુ ગામંસિ વા રાયહાણિસિ વા મહત્તી વિહારમૂમિ, મહત્તી વિચારમૂમિ, સુલમે જત્થ પીઠ ફલગ-સેજ્ઞા સંચારણ, સુલમે ફાસુણ ઉચ્છે અહેસણિજ્ઞે, ણો જત્થ વહવે સમણ જાવ ઉવાગયા ઉવાગમિસ્સંતિ ય, અચ્ચાણ્ણા વિત્તી, જાવ રાયહાણિસિ વા તતો સંજયામેવ વાસાવાસં ઉવલ્લિપ્પજ્ઞા ॥ ૪૯૫ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને જો એમ જાણે કે આ ગામ, નગર યાવત્ રાજધાની છે ખરેખર એ ગામમા, નગરમા યાવત્ રાજધાનીમાં સ્વાધ્યાયભૂમિ વિશાળ છે, બહાર જવા માટે ભૂમિ વિશાળ છે, અહીં પાટ, પાટલા, પાટિયા, પથારી, પાગરણ, વિશુદ્ધ, નિર્દોષ અને લેવા યોગ્ય એવા સહેલાઈથી મળે છે અહીં શ્રમણબ્રાહ્મણાદિ બહુ આવ્યા કે આવવાના નથી આજીવિકા સકટવાળી નથી તો તે પ્રકારના ગામાદિમા તેણે ચાતુર્ભાસની સ્થિરતા કરવી

મૂલમ્-અહપુણ एवं जाणेज्जा, चत्तारि मासा वासाणं वीईक्कंता, हेमंताण य पंचदस रायक्कप्पे
परिखुसिते, अंतरा से मग्गा बहुपाणा जाव संताणगा; णो जत्थ यहवे समण जाव उवागमया
उवागमिस्संतिय सेवं णच्चा णो गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ॥ ४९६ ॥

અર્થ-હવે ને તે ભિક્ષુ એમ બાણે કે-વર્ષાઋતુના ચાર મહિના પસાર થઈ ગયા હેમંતના પાચ
કે દસ રાત રહેવાનો કલ્પ પણ પૂરો થયો, પણ માર્ગની વચ્ચે બહુ જીવો યાવત્ કરોળિયા
વગેરેનાં બળા છે વળી અહીં બહુ શ્રમણપ્રાદ્ધણ આત્મા કે આવશે નહિ, એમ બાણી
બીજે ગામ તે જશે નહિ (માગશર સુધી રહેશે)

મૂલમ્-અહપુણ एवं जाणेज्जा-चत्तारि मासा वासाण वीईक्कंता, हे मंताण य पंचदस रायक्कप्पे
परिखुसिए, अंतरा से मग्गा अप्पंडा जाव संताणगा, यहवे जत्थ समण जाव उवागमिस्संति
य, सेवं णच्चा तओ संजयामेव गमाणुगामं दूइज्जेज्जा ॥ ४९७ ॥

અર્થ-પરતુ ને તે એમ બાણે કે વર્ષાઋતુ સળધે ચાર મહિના પૂરા થઈ ગયા, હેમંતના પાચ
કે દશ રાત્રિવાસ થઈ ગયા અને માર્ગની વચ્ચે હવે બહુ જીવો યાવત્ કરોળિયા બળા
રહેલા નથી, વળી અહીં અનેક શ્રમણ-પ્રાદ્ધણ વગેરે આવેલા છે અને આવશે તો એમ
બાણીને જતના રાખી તેણે એક ગામથી બીજે ગામ જવું.

મૂલમ્-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे पुरओ, जुगमायं पेहमाणे दट्ठण तसे
पाणे उट्ठु पायं रीएज्जा, साहदु पाय रीएज्जा, उविखप्प पायं रीएज्जा, तिरिच्छं वा कट्ठु
पादं रीएज्जा, सति परक्कामे संजयामेव परक्कमेज्जा, णो उज्जुय गच्छेज्जा, तओ
संजयामेव गामाणुगामं दूइज्जेज्जा ॥ ४९८ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ, સામે ધૂંસરીપ્રમાણ જગા નેતા
નેતા ચાલે ત્યારે ત્રસ જીવોને ભેદને પગ ઊંચે લઈને પછી પગ મૂકવા, સકોથીને પગ
કે કીને પગ મૂકવા, વાકા કરીને પગ મૂકવા, શકિત હોય ત્યા સુધી જતના કરીને વરતવું,
સરળ રીતે જવું નહિ આ રીતે જયણા રાખી એક ગામથી બીજે ગામ જવું

મૂલમ્-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से पाणाणि वा वीयाणि वा
हरियाणि वा उदए वा महिया वा अविद्धत्थे, सइ परक्कमे णो उज्जुय गच्छेज्जा, तओ
संजयामेव गामाणुगामं दूईज्जेज्जा ॥ ४९९ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય ત્યારે રસ્તા વચ્ચે,
જીવો, બીજો, લીલુ ઘાસ, પાણી, માટી વગેરે વિધ્વસ ન પામેલા એટલે સચિત્ત હોય,
તો શકિત હોય ત્યા સુધી સીધાસીધા ન જવું, જતનાપૂર્વક એક ગામથી બીજે ગામ જવું.

મૂલમ્-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अंतरा से विरुवरुवाणि पच्चंतकाणि
दस्सुगायतणाणि भिलक्खुणि अणारियाणि दुस्सन्नप्पाणि दुप्पणणवर्णज्जाणि अकालपडि-

વોહીણિ અકાલપરિભોઈણિ, સતિ લાટે વિહારાણ સંથરમાણેહિં જળવણિં જો વિહારવત્તિયાણ પવજ્જેજ્જા ગમણાણ. કેવલીં વૂયા “આયાણ મેયં” તે જં વાલા “અયં તેણે, અયં ઉવચરણ, અયં તથો આગણ” ત્તિ કટ્ટં તં મિક્ખું અક્કોસેજ્જ વા જાવ ઉવહ્વેજ્જ વા, વત્થં પડિગ્ગહં કંવલં પાયપુચ્છણં અચ્છિંદેજ્જ વા અચ્છિંદેજ્જ વા ઉવહરેજ્જ વા પરિભવેજ્જ વા. અહ મિક્ખૂણં પુવ્વોવદિજ્જા પતિણ્ણા જ્ઞાણં જં જો તહણ્ણગારાણિ વિરુવરુવાણિ પચ્ચંતિયાણિ દસ્સુગાયતણાણિ જાવ વિહારવત્તિયાણ જો પવજ્જેજ્જા ગમણાણ, તથો સંજયામેવ ગામાણુ-ગામં દૂઠ્ઠેજ્જેજ્જા ॥ ૫૦૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય ત્યારે તેને વચ્ચે (સાડા પચ્ચીસ આર્ય દેશ સિવાયના) વિવિધ સીમાડાના દેશો, દશ્યુ (ચોર)ના વસવાટના સ્થાનો, મ્હેઝ્ઝ અને અનાર્યના દેશો, જેમને આર્યત્વની સમજ આપવી મુશ્કેલ છે, જેમને ધર્મની સમજ આપવી મુશ્કેલ છે, જેઓ અકાળે જાગી જનાર છે, જેઓ અયોગ્યકાળે ભોજન અને ભોગસેવના કરનારા છે, હવે જે સમયે જે રસ્તે લાટદેશમાંથી વિહારનાં વસતિસ્થાનમાં જવું પડે તેમ હોય ત્યારે વિહાર નિમિત્તે તે પ્રદેશમાં જવાનું સ્વીકારવું નહિ કેવળી કહેશે આ કર્મબંધનું સ્થાન છે. તેઓ ખરેખર અજ્ઞાન છે, (અને કહેશે કે) ‘આ ચોર છે, આ ભ્રસ્ટ છે, તેથી આ આવ્યો છે,’ એમ કહીને મુનિને ખરાડા પાડીને ધમકાવે, તેના પર આક્રમણ કરે, વસ્ત્ર, પાત્ર, કંબલ કે રત્નેહરણ, આયક્રી લે, લાગી નાખે, લૂટી લે અથવા મુનિનું અપમાન કરે એથી મુનિઓને જણાવવાનું પૂર્વે જણાવ્યું છે કે પર્યંતદેશો, દશ્યુનિવાસોમાંથી વિહાર સ્વીકારવો નહિ અને જતનાથી જ એક ગામથી બીજે ગામ જવું.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દૂઠ્ઠેજ્જમાણે અંતરા સે અરાયાણિ વા ગણરાયાણિ વા જુઘરાયાણિ વા દોરજ્જાણિ વા વેરજ્જાણિ વા વિરુદ્ધરજ્જાણિ વા સતિ લાટે વિહારાણ સંથરમાણેહિં જળવણિં જો વિહારવત્તિયાણ પવજ્જેજ્જા ગમણાણ. કેવલીં વૂયા “આયાણ મેયં”। તે જં વાલા “અયં તેણે,” તંચેવ જાવ જો વિહારવત્તિયાણ પવજ્જેજ્જા ગમણાણ, તથો સંજયામેવ ગામાણુગામં દૂઠ્ઠેજ્જેજ્જા ॥ ૫૦૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ ફરત હોય ત્યારે તેમને વચ્ચે ‘રાજ્ય જ્યા તરત જ મરણ પામ્યો હોય એવો દેશ,’ ગણતંત્રરાજ્યો, યુવરાજ હજી રાજ્યારૂઢ નથી થયા એવા દેશ, જે મળેલ રાજ્ય, વિશિષ્ટ રાજ્યો, વિરુદ્ધ લડતા રાજ્યો, આવે ત્યારે લાટદેશ-અનાર્યદેશ તરફથી વિહારના ગામ આવતા હોય એ માર્ગે વિહાર (ગમન) સ્વીકારવો નહિ તેઓ અજ્ઞાન છે.... (પૂર્વનો જ અર્થ) યાવત વિહાર સ્વીકારવો નહિ આમાનુશ્રામ ફરવાનું સંયમપૂર્વક જ કરવું.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દૂઠ્ઠેજ્જમાણે અંતરાસે વિહં સિયા - સે જ્ઞં પુણ વિહ જાણેજ્જા પગાહેણ વા દુયાહેણ વા તિયાહેણ વા ચડયાહેણ વા પંચાહેણ વા પાડેજ્જ વા, જો પાડેજ્જ વા તહણ્ણગારં વિહં અણેગાહગમણિજ્ઞં સતિ લાટે જાવ જો

વિહારવત્તિયાણ પવજ્જેજ્જ ગમણાણ । કેવલી વૂયા “આયાણ મેયં” । અંતરા સે વાસંસિ
વા પાણેસુ વા વીપસુ વા હરિપસુ વા ઉદપ્પસુ વા મદ્દિયાણ વા અવિહત્થાણ । અહ
ભિક્ખુણં પુવ્વોવદિટ્ઠા જાવ જં તહપ્પગારં અણેગાહગમણિજ્જં જાવં ણો ગમણાણ તત્તો
સંજયામેવ ગામાણુગામ દૂહજ્જેજ્જા ગમણાણ ॥ ૫૦૨ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એક ગામ જતા હોય અને વચ્ચે તેને લાણીવાટ (વિહં) આવે તે
બાણે કે આ વાટ એક દિવસે, કે બે દિવસે, ત્રણ દિવસે, ચાર દિવસે કે પાંચ દિવસે ત્યા
પહોચશે કે નહિ પહોંચે તે પ્રકારનો દીર્ઘમાર્ગ જે અનેક દિવસે પૂરો થાય અથવા તે
લાટદેશમાં યાવત્ વિહારના હેતુએ જવું એ સ્વીકારે નહિ કેવળી કહેશે કે આ કર્મબંધન
કારણ છે તેના વચ્ચેના પ્રદેશમાં તેને જીવેમાં, ખીજેમાં, લીલા ધાસમાં, પાણીનાં કે
માટીમાં સચિત્ત હોય તેમાં જવું પડે તેથી મુનિને જણાવવાનું પૂર્વે જણાવ્યું કે તે
પ્રકારના અનેક દિવસે પહોંચાય તેવા માર્ગમાં વિહાર તેણે શરૂ ન કરવો. તેથી જતનાએ
જ તેણે ગામમાંથી ખીજે ગામ જવાને નીકળવું.

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણે અંતરા સે ણાવાસંતારિમં ઉત્તય
સિયા સે જ્જં પુણ ણાવં જાણેજ્જા ; -અસંજય ભિક્ખુપડિયાણ કિણેજ્જ, વા પામિચ્ચેજ્જ વા,
ણાવણ વા, ણાવાપરિણામ કટ્ટુ થલાઓ વા ણાવં જલંસિ ઓગાહેજ્જા, જલાઓ વા ણાવં
થલંસિ ઉક્કસેજ્જા, પુણ્ણં વા ણાવં ઉસ્સિચ્ચેજ્જા, સણ્ણં વા ણાવં ડાંપીલાવેજ્જા, તહપ્પગારં
ણાવં ઉટ્ઠગામિણિં વા અહેગામિણિ વા તિરિયગામિણિ વા પરં જોયણમેરાણ અદ્ધજોયણમેરાણ
અપ્પતરો વા મુજ્જતરો વા ણો દુરુહેજ્જ ગમણાણ ॥ ૫૦૩ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એક ગામથી ખીજે ગામ જાય ત્યારે વચ્ચે તેને નૌકા તરી શકે
તેવું પાણી હોય, તે એવી નૌકા બાણે કે તે ગૃહસ્થે ભિક્ષુને ખાતર ખરીદી હોય, ઉંધાર લીધી
હોય, અથવા પોતાની નાવના વિનિમય દ્વારા (નાની મોટી) નૌકા મેળવી હોય, તે જળમાં
નાવડીને સ્થળ પરથી લાવે અથવા જલમાંથી નાવડીને સ્થળમાં ખેંચે, ભરેલી હોય તો
તેને ઊંચી કરે, અને ખાલી હોય તો તેને નીચી કરાવે, તે પ્રકારની ઊંચે જનારી કે નીચે
જનારી અથવા તિરછી જનારી, જોજન મર્યાદા ઉપર કે અર્ધ જોજનની મર્યાદામાં, જરા
વાર માટે કે બહુવાર માટે તેણે જવા માટે આરુઠ થવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા પુવ્વામેવ તિરિચ્છસંપાતિમ ણાવં જાણેજ્જા, જાણિત્તા સે
તમાયાણ પગંત મવક્કમિતા મંડગં પડિલેહેજ્જા, પડિલેહિત્તા પગઓ મોયણમંડગં કરેજ્જા,
કરિત્તા સસીસોવરિયં કાય પાપ ય પમજ્જેજ્જા, પમજ્જિત્તા સાગારિયમત્તં પચ્ચક્ખાપ્પજ્જા,
પચ્ચાક્ખાહિતાણં પાપ જલે કિચ્ચા પગં પાપં થલે કિચ્ચા, તંઓ સંજયામેવ ણાપ
દુરુહેજ્જા ॥ ૫૦૪ ॥

અર્થ-(હવે નૌકાગમન જરૂરી બની જાય ત્યારે તેનો વિધિ કહે છે) તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી પૂર્વેજ
બાણે કે આ નૌકા તિરછી દિશામાં જનારી છે, તે પોતાની સામગ્રી સહિત એક સ્થાને

આવી જાય. સામગ્રીનું પડિલેહણ કરી લે, તે કરીને લોજનના વાસણ એકબીજા કરી દે, માથા સહિત ઉપરની કાયા અને પગને પોંજી લે, પોંજીને લોજનના સાપવાદ પરચખાણુ લઈ લે. પછી એક પગ જળમાં અને એક પગ સ્થળમાં કરી જતનાથી નાવ પર ચડે.

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા ણાવં દુરુહમાણે ણો ણાવાપ પુરઓ દુરુહેજ્જા, ણો ણાવાપ અગ્ગઓ દુરુહેજ્જા, ણો ણાવાપ મજ્જતો દુરુહેજ્જા, ણો વાહાઆ પગિઝ્ઝિય પગિઝ્ઝિય અંગુલીપ ઉવદંસિય ઉવદંસિય ઉણ્ણમિય ઉણ્ણમિય ણિઝ્ઝાપજ્જા ॥ ૫૦૫ ॥

અર્થ-તે લિક્કુ કે લિક્કુણી નાવમાં ચડતી વેળા અગ્રભાગ પરથી ચડે નહિ, નાવ પરથી ચડઉતર કરનારા સામેથી ચડે નહિ, વળી નૌકાના મધ્યભાગથી ચડે નહિ, વળી ફેરફારના હાથનું અવલંબન કરી કરી કે આગળી ચીંધી ચીંધીને તે નિરીક્ષણ કરે નહિ

મૂલમ્-સે ણં પરો ણાવાગતો ણાવાગય વપ્પજ્જા ‘આહસંતો સમણા, ઇયં તુમં ણાવં ઉક્કસાહિ વા વોક્કસાહિ વા ચિવાહિ વા, રજ્જુપ વા ગહાય આગસાહિ’ ણો સેયં પરિન્નં પરિયાણેજ્જા, તુસિણીઓ ઉવેહેજ્જા ॥ ૫૦૬ ॥

અર્થ-તેને ખીજે નાવ પર રહેલો નૌકા પ્રવિષ્ટને કહે ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે આ ઊંચે લાવો કે દૂર લાવો કે દોરીથી લઈને તેને જલમાં નાખો કે ખેંચો’ તે બાબતનો તે સ્વીકાર કરે નહિ અને તે મૂંગો જ રહે

મૂલમ્-સે ણં પરો ણાવાગતો ણાવાગયં વપ્પજ્જા ‘આહસંતો સમણા, ણો સંચાપસિ ણાવં ઉક્કસિત્તપ વા વોક્કસિત્તપ વા ચિવિત્તપ વા રજ્જુયાપ વા ગહાય આકસિત્તપ, આહર પતં ણાવાપ રજ્જુયં, સયં ચેવ ણં વયં નાવં ઉક્કસિસ્સામો વા જાવ રજ્જુપ વા ગહાય આકસિસ્સામો,’ ણો સે યં પરિન્નં પરિયાણેજ્જા, તુસિણીઓ ઉવેહેજ્જા ॥ ૫૦૭ ॥

અર્થ-નાવ પર આવેલ તે મુનિને ખીજે નાવ પર આવેલ તે મનુષ્ય કહે ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તું નાવને ઊંચે લેવા, નીચે લેવા, પાણીમાં મૂકવા કે દોરીથી પકડી ખેંચવા સમર્થ નથી (તેથી) આ નાવની દોરી તું લઈ આવ અને જાતે જ નાવને ઊંચી કરીશું, આવત દોરીથી પકડીને ખેંચીશું’ તે બાબત તે સ્વીકારે નહિ અને મૂંગો સ્થિર રહે

મૂલમ્-સે ણં પરો ણાવાગઓ ણાવાગયં વપ્પજ્જા ‘આહસંતો સમણા, ઇયં તા તુમં ણાવં અલિત્તેણ વા પીઢેણ વા વંસેણ વા વલ્લપ્પણ વા અવલ્લપ્પણ વા વાહેહિ’ ણો સે યં પરિણં પરિજાણેજ્જા તુસિણીઓ ઉવેહેજ્જા ॥ ૫૦૮ ॥

અર્થ-નાવ પર આવેલ તે મુનિને ખીજે નાવ પર આવેલ મનુષ્ય કહે ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે આ હલેસાથી (અલિત્ત), આ પાટિયાથી, વાંસથી, વાકા બાહુથી, કે સીધા બાહુથી નૌકા હંકારો.’ તે આ બાબત સ્વીકારે નહિ મૂંગો તેની ઉપેક્ષા કરે

મૂલમ્-સે જં પરો જાવાગઓ જાવાગયં વેજ્જા “આહસંતો સમણા, પયં તા તુમં જાવાપ ઉદયં
હત્થેણ વા પાણ વા મત્તેણ વા પહિમ્મહેણ વા જાવાહસિસંચણેણ વા હસિસંચાહિ” જો
સે-યં પરિણં પરિજાણેજ્જા તુસિણીઓ ઉવેહેજ્જા ॥ ૫૦૯ ॥

અર્થ-હવે નૌકાગત તે મુનિને બીજે નૌકાગત કહે, ‘હે આયુધ્યમાન શ્રમણ, તમે આ નૌકામાં
આવેલું પાણી, હાથથી, પગથી, પાત્રથી કે કૂંડીથી કે નૌકાની બાલ્કીથી બહાર કાઢો.’ તે
બાબત તે સ્વીકારે નહિ મુકપણે તેની ઉપેક્ષા કરે.

મૂલમ્-સે જં પરો જાવાગતો જાવાગતં વણ્ણજ્જા “આહસંતો સમણા, પતં તા તુમં જાવાપ ઉત્તિગં
હત્થેણ વા પાણ વા વાહુણા વા હરુણા વા હરેણ વા સીસેણ વા કાણ્ણ વા
જાવાહસિસંચણેણ વા ચેલેણ વા મદ્વિયાપ વા કુસપ્પત્તણ વા કુરુવિંદણ વા પિહેહિ” જો
સે-યં પરિણં પરિજાણેજ્જા ॥ ૫૧૦ ॥

અર્થ-તે નૌકાગત મુનિને બીજે નૌકાગત પુરુષ કહે, ‘હે આયુધ્યમાન શ્રમણ, તમે આ
નૌકાનું કાણુ હાથથી, પગથી, લુબ્ધથી, સાયળથી, પેટથી, માથાથી કે કાયાથી, અથવા
નાવને બીચી રાખનાર શઠના વસ્ત્રથી, માટીથી, કુશપત્રોથી કે કુરુવિંદ ઘાસથી પૂરી દો.’
તેની એ પ્રતિજ્ઞા (બાબત) તે લક્ષમાં લે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા જાવાપ ઉત્તિગેણં ઉદયં આસવમાણં પેહાપ ઉવ્વરુવરિ જાવં
કજ્જલાવેમાણં પેહાપ જો પરં ઉવસંકમિત્તુ एवं વૂયા “આહસંતો ગાહાવદ્, પયં તે જાવાપ
ઉદય ઉત્તિગેણ આસવતિ, ઉવરુવરિ વા જાવા કજ્જલાવેતિ” પનપ્પગારં મણં વા વાયં વા
જો પુરઓ કટ્ટુ વિહરેજ્જા । અપ્પુરસુગ્ગ અવહિલેસ્સે પગંતિગણં અપ્પણં વિકોસેજ્જ
સમાહીપ, તઓ સંજયામેવ જાવાસનારિમે અદ્દપ અહારિયં રીપ્પજ્જા ॥ ૫૧૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ નૌકાના કાણામાંથી પાણીને આવતું આવતું જોઈ ઉપર ઉપર આવી
નાવને ડુબાડતું જોઈ, બીજાની પાસે જઈને આમ કહેવું નહિ “હે આયુધ્યમાન ગૃહસ્થ,
આ તારી નાવડીમાં છિદ્રમાંથી પાણી આવે છે બીચે બીચે ચડી તે નૌકાને ડુબાડે છે”
આવા પ્રકારના વચન અને મન આગળ ન રાખીને તેણે વરતવું. ઉત્સુકતા વિના બહિર્મુખ
ભાવે ધાર્યા વિના, એકાત સમાધિમાં આત્મા સ્થાપી તેણે નૌકા તરાવનાર પાણીમાં આર્યને
શોભે તેમ વર્તવું જોઈએ.

મૂલમ્-પય સ્વલ્લ તસ્સ મિક્ખુસ્સ મિક્ખુણીય વા સામગ્ગિય જં સવ્વટ્ઠેહિ સહિતે સદા
જણ્ણસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૫૧૨ ॥

અર્થ-આ તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીની આચાર-સામગ્રી છે કે સર્વ બાબતોમાં શુભયુક્ત થઈ સદા
અપ્રમાદી રહેવું

મૂલમ્-સે જં પરો જાવાગઓ જાવાગયં વદેજ્જા :-“આડસંતો સમણા, ઇયં તા તુમ છતગં વા જાવ ચમ્મકેયણગં વા ગિણ્ઠાહિ, ઇયાણિ તુમં ચિરુવરુવાણિ સત્થજાયાણિ ધારેહિ, ઇયં તા તુમં દારગં વા દારિગં વા પજ્જેહિ,” જો સે ત્તં પરિણં પરિજાણેજ્જા તુસિણીઓ ઉવેહેજ્જા ॥ ૫૧૩ ॥

અર્થ-હવે નાવ પર ચડેલા તે મુનિને કોઈ નૌકાનો માણસ કહે કે ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, હવે તમે મારાં આ છત્રાદિક કે રાખી કે આ વિવિધ શસ્ત્રો તમે પકડી રાખો. આ છોકરાને કે આ બાળકીને તમે સંભાળો’ તેણે તેની તે બાળત સ્વીકારવી નહિ, છાનામાના તે તરફ દરકાર રાખ્યા વિના ઊભા રહેવું

મૂલમ્-સે જં પરો જાવાગઓ જાવાગયં વદેજ્જા :-“ઇસ જં સમણે જાવાપ મંડમારિપ ભવતિ, સે જં વાહાપ ગહાય જાવાઓ ઉદગંસિ પક્કિવવહ,” ઇત્તપ્પગારં ણિગ્ધેસં સોચ્ચા ણિસમ્મ સે ય ચીવરધારી સિયા ચિપ્પામેવ ચીવરાણિ ઉવેહેજ્જ વા ણિવ્વેહેજ્જ વા ઉપ્પેસં વા કરેજ્જા ॥ ૫૧૪ ॥

અર્થ-હવે નાવ પર ચડેલા તે મુનિને કોઈ નૌકાનો માણસ કહે કે ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, નૌકા સામાનથી વજનદાર થઈ છે. તેથી તેને (સામાનને) હાથથી લઈને નૌકામાંથી પાણીમાં ફેંકી દો’ એ પ્રકારની બહેરાત સાલણીને તે બે ચીવરધારી હોય તો પોતાના ચીવરની ઉપેક્ષા કરે કે તેને સંભાળે અથવા શિરણ ધન કરી લે

મૂલમ્-અહપુણ પવં જાણેજ્જા :-અભિકંતકૂરકમ્મા ચલુ વાલા વાહાહિં ગહાય નાવાઓ ઉદગંસિ પક્કિવેજ્જા, સે પુવ્વામેવ વણ્ણા “આડસંતો ગાહાવતી, મા મેત્તો વાહાપ ગહાય જાવાઓ ઉદગંસિ પક્કિવવહ. સયં ચેવ જં અહં જાવાતો ઉદગંસિ ઓગાહિસ્સામિ,” સે જેવં વયંતં પરો સહસા વલસા વાહાહિ ગહાય ઉદગંસિ પક્કિવેજ્જા, તં જો સુમણે સિયા, જો દુમ્મણે સિયા, જો ઉચ્ચાદયં મણં ણિયચ્છેજ્જા, જો તેસિ વાલાણં વાતાપ વહાપ સમુદ્ઠેજ્જા, અપ્પસુણ જાવ સમાહીણ તતો સંજયામેવ ઉદગંસિ પવજ્જેજ્જા ॥ ૫૧૫ ॥

અર્થ-હવે તેને એમ બાણે, જેમણે કૂર કર્મો શરૂ કર્યા છે એવા અજાન આ લોકો છે, હાથથી પકડીને નૌકામાંથી પાણીમાં નાખી દેશે તેમને તેણે પહેલેથી જ કહી દેવું કે ‘હે આયુષ્યમાન ગૃહસ્થો, મને ચાહીંથી હાથ વડે પકડીને પાણીમાં ફેંકી ન દેશો. હું બતે જ નૌકામાંથી નીકળી જલમાં અવગાહના કરીશ’ તે એમ કહે ત્યારે પણ સામાવાળો એકાએક બળપૂર્વક પકડીને પાણીમાં ફેંકી દે, તો તેણે ન તો રાજી થવું, ન તો નારાજ થવું ઊંચું (અનુકૂળ) કે નીચું (પ્રતિકૂળ) મન કરવું નહીં. તે અજાન પુરુષોના ઘાત કે વધને માટે તેણે ધસવું નહિ ઉત્સુકતા વગર સમાધિથી, અને જતનાથી જલમાં પડવું ભેઈએ

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ઉદગંસિ પવમાણે જો હત્થેણ હત્થં પાપણ પાયં કાપણ કાય
આસાણ્જ્જા, સે અણાસાદણ અણાસાયમાણે તઓ સંજયામેવ ઉદગંસિ પવજ્જેજ્જા ॥ ૫૧૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ પાણીમાં પડતા હાથથી હાથને કે પગથી પગને કે શરીરથી અન્ય
શરીરને અક્ષણાવવું નહિ તે ન અથડાયા વિના જતનાથી પાણીમાં પડે

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ઉદગંસિ પવમાણે જો ઉમ્મગાણિમ્મગ્ગિયં કરેજ્જા, મા મેયં
યુગ્ગ કણ્ણેસુવા અચ્છીસુ વા ણક્કંસિ વા પુહસિ વા પરિયાવજ્જેજ્જા, તઓ સંજયામેવ
અુદગસિ પવજ્જેજ્જા ॥ ૫૧૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી પાણીમાં પડતાં ઊંચે આવવું અને નીચે સરવું ન કરે. આ પાણી
મારી આખોમાં, મારા નાકમાં કે મુખમાં ભરાઈ ન જાય એ વિચારે તેણે ઊંચાનીચા થવું
નહિ તેણે સયમથી જ પાણીમાં તરવું

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ઉદગંસિ પવમાણે દેવ્વલિયં પાડણેજ્જા, સિપ્પામેવ ઉવધિ
વિગિચ્છેજ્જ વા વિસેહેજ્જ વા, જો ચેવ ણં સાત્તિજ્જેજ્જા અહ પુણ પવં જાણેજ્જા, પારપ
સિયા ઉદગાઓ તિરં પાશુણિત્તપ, તઓ સંજયામેવ અુદઅુલ્લેણ વા સસિણિદ્દેણ વા કાપણ
અુદગતીરે ચિન્દેજ્જા ॥ ૫૧૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી પાણીમાં તરતા તરતા થાક (દુર્બળતા) અનુભવે તો તરત તેણે
પાત્રાદિ તણ દેવા અથવા તેમાં કોઈ ભાગ છોડી દેવો. હવે તેના પર આસક્ત રહેવું નહિ.
પરંતુ જો એમ જણાય કે પાણીમાંથી તીરે પહોંચવા તે સમર્થ છે, તો જતનાથી, જલભીની
અથવા ચીકણી કાયા સહિત (સ્રકાય ત્યા સુધી) જલને કાઢે તેણે રહેવું

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ઉદઅુલ્લં વા સસિણિદ્દં વા કાય જો આમજ્જેજ્જ વા
પમજ્જેજ્જ વા સંલિહેજ્જ વા ણિલ્લેહેજ્જ વા ઉવ્વલેજ્જ વા ઉવ્વહેજ્જ વા આયાવેજ્જ વા
પયાવેજ્જ વા । અહ પુણ પવં જાણેજ્જા, વિગતોદ્દપ મે કાપ વોચ્છિણ્ણસિણેદ્દે, તહપ્પગારં
કાય આમજ્જેજ્જ વા જાવ પયાવેજ્જ વા, તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દુહ્હજ્જેજ્જા ॥ ૫૧૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુએ કે ભિક્ષુણીએ ભીની કે ચીકણી કાયાને મચળવી ન જોઈએ કે પોજવી ન
જોઈએ ન તો તેવું મર્દન કરવું જોઈએ, ન તો તેને કોઈ વસ્તુથી ઘસવી જોઈએ ન તો
વાળવી જોઈએ કે ન તો ઉથલાવવી જોઈએ ન તો તપાસવી જોઈએ કે ન તો લાખો શેક
કાચને આવવો જોઈએ હવે જ્યારે જાણે કે મારી કાયા પાણીથી મુક્ત થઈ છે અથવા
ચીકણ છૂટી થઈ છે, તેવા શરીરની જરા પ્રમાજના કે પૂર્ણ પ્રમાજના કરે અથવા
તાપમાં તપે પછી જનતાએ વિહાર કરે

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દુહ્હજ્જમાણે જો પરેહિં સદ્દિ પરિજવિયા
પગ્ગિવિયા ગામાણુગામં દુહ્હજ્જેજ્જા । તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દુહ્હજ્જેજ્જા ॥ ૫૨૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં હોય ત્યારે બીજાની સાથે મોટેથી વાત કરતા ચાલવું નહિ હવે તેણે જતનાથી એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરવો.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા ગામાણુગામં દૃઢજ્જમાણે અંતરા સે જંધાસંતારિમે ઉદપ સિયા, સે પુઠ્ઠામેવ સસીસોવરિયં કાયાં પાદે ય પમજ્જેજ્જા, સે પુઠ્ઠામેવ પમજ્જિતા પ્પં પાયં જલે કિચ્ચા પ્પં પાય થલે કિચ્ચા તઓ સંજયામેવ જંધાસંતારિમે ઉદપ અહારિયં રીપ્પજ્જા ॥ ૫૨૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજા ગામ વિહરતા હોય ત્યારે વચ્ચે જો તેને સાથળ સુધીના પાણી આવે તો પહેલા જ તે માથા સહિત ઉપરની કાયા અને પગને પોળે. પૂછને એક પગ જલમા અને એક પગ સ્થળમાં રાખી પછી જતનાથી તે સાથળ સુધીના પાણીમા આર્યને શોભે તેમ (જતનાથી) ગતિ કરે.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા જંધાસંતારિમે ઉદગે અહારિય રીયમાણે જો હત્થેણ વા હત્થં પાદેણ વા પાદં કાપ્પણ વા કાયાં આસાપ્પજ્જા. સે અણાસાદપ્પ અણાસાદમાણે તઓ સંજયામેવ જંધાસંતારિમે ઉદપ આહારિય રીપ્પજ્જા ॥ ૫૨૨ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી સાથળ સુધી જોયા પાણીમા જતા જતા હાથ બીજા હાથને, પગ બીજા પગને કે કાયાના કોઈ ભાગને કાયાનો કોઈ ભાગ અડખાવે નહિ ન પછડાનાર તે શાત રીતે પછીથી સાથળ સમાણા પાણીમા આર્યને શોભે તેમ ગતિ કરે.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા જંધાસંતારિમે બુદ્ધ અહારીય રીયમાણે જો સાયાવહિયાપ્પ જો પરિદાહવવહિયાપ્પ મહત્તિ મહાલયસિ બુદ્ધગંસિ કાયાં વિત્તોસેજ્જા. તઓ સંજયામેવ જંધાસંતારિમે બુદ્ધ અહારિયં રીપ્પજ્જા. અહપુણ પ્પવં-જાણેજ્જા પારપ્પ સિયા બુદ્ધગાઓ તીરં પાણિત્તપ્પ તઓ સંજયામેવ બુદ્ધબુલ્લેણ વા સસિણિટ્ઠેણ વા કાપ્પણ બુદ્ધગતીરે ચિટ્ઠેજ્જા ॥ ૫૨૩ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે તે ભિક્ષુણી જા ધસમાણા પાણીમાં આર્યને શોભતી રીતે જ્યા શાતા (ઠંડક) મેળવવા માટે, દાહ ખૂબ થયેલો તે ટાળવા માટે પુષ્કળ પાણીમા કાયાને શીતલ કરવાને રાખે નહિ તેથી જા ધસમાણા પાણીમા આર્યને શોભે તેમ ગતિ કરવી જો એમ (ખરાખર) જણાય કે તીરે પહોંચવા હું સમર્થ છું તો જલકાઠે ભીની કે ચીકણી કાયા સહિત બેસી રહેવું.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા બુદ્ધબુલ્લં વા કાયાં સસિણિદ્ધ વા કાયાં જો આમજ્જેજ્જ વા પમજ્જેજ્જ વા. અહપુણ પ્પવં જાણેજ્જા, વિગતોદપ્પ મે કાપ્પ છિણ્ણસિણેહે, તહપ્પગારં કાયાં આમજ્જેજ્જ વા જાવ પયાવેજ્જ વા. તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દૃઢજ્જેજ્જા ॥ ૫૨૪ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે તે ભિક્ષુણી ભીની કે ખરડાવેલી કાયાને પ્રમાણે કે લૂછે નહિ જો એમ લાગે

કે મારી કાયાનુ પાણી સુકાયુ કે ચીકાશ દૂર થઈ છે, તો તેણે કાયા પોજવી કે લૂછવી ત પછી ચતના સહિત એક ગામથી બીજે ગામ તેણે જવું.

મૂલમ્-લે મિક્કુ યા મિક્કુણી વા ગામાણુગામં દૂઢ્ઐજ્ઞમાણે જો મટ્ટિયમપર્હિ પાપર્હિ હરિયાણિ છિદિય છિદિય વિકુજ્ઞિય ર વિફાલિય ર, અમ્મગ્ગેણં હરિયવહાપ ગચ્છેજ્ઞા, “જહેયં પાપર્હિ મટ્ટિયં ચિપ્પામેવ હરિતાણિ અવહરતુ” માટ્ટકાણં રુપાસે । જો પવં કરેજ્ઞા । સે પુવ્વામેવ અપ્પહરિયં મગ્ગં પહિલેહેજ્ઞા, તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દૂઢ્ઐજ્ઞેજ્ઞા ॥ ૫૨૫ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે તે ભિક્ષુણી એક ગામથી બીજે ગામ જતાં માટીવાળા પગે, લીલા ઘાસ છેતી છેતી, છૂટી છૂટી કે અથડાવી અથડાવી, લીલા ઘાસનો વધ થાય તેમ ન ચાલે આ મારા પગની માટી લીલા ઘાસ જલદીથી દૂર કરે (એમ વિચારે) તો તે માયાસ્થાનનો સ્પર્શ કરે છે તેણે એમ કરવું જોઈએ નહિ તેણે પૂર્વે જ નહીવત્ ઘાસવાળો માર્ગ જોઈ પછી જતનાથી પ્રવાસ કરવો.

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા ગામાણુગામં દૂઢ્ઐજ્ઞમાણે અંતરા સે વપ્પાણિ વા ફલિહાણિ વા પાગારાણિ વા તોરણાણિ વા અગ્ગલાણિ વા અગ્ગલાસગાણિ વાગઙ્ગાઓ વા દરીઓ વા સત્તિ પરક્કમે સંજયામેવ પરક્કમેજ્ઞા, જો અજ્ઞયં ગચ્છેજ્ઞા । કેવલી વૂયા ‘આયાણ મેયં ।’ સે તત્થ પરક્કમાણે પયલેજ્ઞ વા પવહેજ્ઞવા ॥ ૫૨૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ ફરતા હોય ત્યારે તેના રસ્તે વગ્ગે કિલ્લાની દીવાલો, ખાઈઓ, ઊંચા કિલ્લા, તોરણો, આગળિયા કે આગળિયા મૂકવાનું સ્થાન, ખાડા, કે ગુફાઓ આવે તો સામર્થ્ય હોય ત્યા સુધી તેણે જતનાથી વિહરવું, સીધેસીધા ચાલવું નહિ. કેવલી કહેશે, આ કર્મળધનુ સ્થાન છે. તે ત્યાથી જતા કપે કે પડી બાય

મૂલમ્-સે તત્થ પયલેમાણે વા પવહેમાણે વા રુક્ખાણિ વા ગુચ્છાણિ વા ગુમ્માણિ વા લયાઓ વા વલ્લીઓ તણાણિ વા ગહણાણિ વા હરિયાણિ વા અવલંબિય અ લંબિય અત્તરેજ્ઞા, જે તત્થ પાહિયહિયા અવાગચ્છંતિ તે પાણી જાપ્પજ્ઞા, તઓ સંજયામેવ અવલંબિય, અવલંબિય અત્તરેજ્ઞા, તઓ ગામાણુગામં દૂઢ્ઐજ્ઞેજ્ઞા ॥ ૫૨૭ ॥

અર્થ-તે ત્યા લથડે કે પડે ત્યારે વૃક્ષોને, વનસ્પતિના છોડોને, ઝાડીઓને, લતાઓને, વેલોને, ઘાસને, ગાઠ ઝાડીને કે લીલી ગોદરીને ટેકવી ટેકવીને ઊતરે (એ યોગ્ય છે). વળી ત્યા જે સહપ્રવાસી ચાલતા હોય તે હાથ પકડવાનું કહે તો તેણે ત્યા તેણે જતનાથી હાથ અવલંબી અવલંબીને ઊતરવું ઘટે તે પ્રમાણે એક ગામથી બીજે ગામ મુનિએ વિહરવું.

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા ગામાણુગામં દૂઢ્ઐજ્ઞમાણે અંતરા સે જવસાણિ વા સગડાણિ વા રહાણિ વા સચ્ચકાણિ વા પરચ્ચકાણિ વા સેણં વા ત્રિરુવરુવં સંણિવિટ્ઠં પેહાપ સત્તિ પરક્ક મે સંજયામેવ જો અજ્ઞય ગચ્છેજ્ઞા ॥ ૫૨૮ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણી ગામેગામ ફરતા હોય ત્યારે માર્ગ વચ્ચે જો ઘઉંના રોપ, ગાડાં, રથો, પોતાના રાત્રની કે વિદેશી રાત્રની સેના વગેરે વિવિધ પ્રકારે રહેલું જોઈ તેણે જવું પડે તો જતનાથી જ જવું, સીધાસીધા જવું નહિ.

મૂલમ્-સે ણં પરો સેનાગતો વદેજ્જા, “આઉસંતો પસણં સમણો સેનાપ અભિનિવારિયં કરેહ સે ણં વાહાપ ગઘાય આગસહ.” સે ણં પરો વાહાહિં ગઘાય આગસેજ્જા, તં ણો સુમણે સિયા જાવ સમાહીપ તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દૂહજ્જેજ્જા ॥ ૫૨૯ ॥

અર્થ-તેને બીજો સેનાનો માનવી કહે, ‘આ ખરેખર આયુષ્માન શ્રમણ સેનાનો અટકાવી દેશે. અને તેને હાથથી ખેંચો’ તેને સામે જો હાથી પકડી ખેંચે તો તેણે રાત્ર-નારાજ થવું નહિ, સમાધિપૂર્વક સચમમાર્ગે જ ગામેગામ ફરવું.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા અંતરા સે પાહિપહિયા સુગચ્છેજ્જા, તે ણં પાહિપહિયા પવં વદેજ્જા “આઉસંતો સમણા, કેવનિણ એસ ગામે રાયહાણી વા? કેવદ્ધયા પથ આમા, હત્થી. ગામપિંડોલગા, મણુસ્સા, પરિવસંતિ? સે વહુમત્તે વહુસુદ્ધ વહુજણે વહુજવસેં? સે અપ્પુદ્ધ અપ્પમત્તે અપ્પજણે અપ્પજવસે? એવ્વપ્પગારાણિ પસિણાણિ પુટ્ઠો ણો આહ-કચ્છેજ્જા. પત્તપ્પગારાણિ પસિણાણિ ણો પુચ્છેજ્જા ॥ ૫૩૦ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણીને વાટની વચ્ચે સામે આવતા પ્રવાસી પાસે આવીને એમ પૂછે, ‘હું આયુષ્માન શ્રમણ, આ ગામ કે રાજધાની કેવડી છે? અહીં કેટલા ઘોડા, હાથી, લિખારી અને નગરજનો વસે છે? આ બહુ લોજનવાળું, બહુ જલવાળું, બહુ માણસવાળું અને બહુ ઘાસવાળું છે? કે આ અદ્ય લોજનવાળું, અદ્ય જલવાળું, અદ્ય માણસોવાળું અને અદ્ય ઘાસવાળું છે?’ એવા પ્રકારના પ્રશ્નો પૂછવામા આવે ત્યારે તેણે બોલવું નહિ આવા પ્રકારના પ્રશ્નો તેણે પૂછવા નહિ.

મૂલમ્-પયં ધલુ તસ્સ ભિક્ષુસ્સ ભિક્ષુણીપ વા સામગ્ગિયં ॥ ૫૩૧ ॥

અર્થ-આ ખરેખર લિશ્તુ કે તે લિશ્તુણીની કિયાની સામગ્રી છે.

આમ દ્વિતીય ઉદ્દેશક પૂરો થયો.

અધ્યયન ૧૨માનો તૃતીય ઉદ્દેશક .

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી છા ગામાણુગામં દૂહજ્જમાણે અંતરા સે વપ્પાણિ વા, ફલિહાણિ વા, પાગારાણિ વા, જાવ દરીઓ વા, કુડાગારાણિ વા, પાસાદાણિ વા, ખૂમગિહાણિ વા, રુક્ષગિહાણિ વા પવ્વગિહાણિ વા, રુક્ષં વા ચેતિયકહં, થૂમં વા ચેતિયકહં, આપ્પસણાણિ વા, જાવ, મવ્વગિહાણિ વા, ણો વાહાઓ પગિહિણિય પગિહિણિય અગુલિયાપ સુદિસિય સુદિસિય ઋણસિય ણિહિણાણિ તત્તો સજયામેવ ગામાણુગામં દૂહજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૨ ॥

અર્થ-હવે તે લિહુ કે લિહુણીને એક ગામથી ખીજે ગામ જતાં માર્ગમા વચ્ચે, ગઢની દીવાલો, ખાઈઓ, કિલ્લા યાવત્ અથવા તો ગુફાઓ, વળી પર્વત પરના ઘરો, મંદિરો, ભૂમિગૃહો (ભોયરા) અથવા વૃક્ષ પરના ઘરો અથવા પર્વતરૂપ ઘરો, અથવા નીચે દેરી સ્થાપેલુ વૃક્ષ, અથવા દેવતાનિમત્તે સ્તૂપ, લોખંડ વગેરેના કારખાના, લ્યાંથી માંડીને માળવાળાં ઘરો, આવે તે બાહુ ફેલાવી ફેલાવીને, આંગળી વડે ચીંધી ચીંધીને, ઊંચા-નીચા નમીને નાંખે નીરખવા નથી ત્યાથી તેણે જતના રાખીને ગામથી ખીજે ગામ આદ્યા જવું.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા ગામાણુગામં દૃઢજ્જમાણે અંતરા સે કચ્છાણિ વા દવિયાણિ વા જૂમાણિ વા વલયાણિ વા મહનાણિ વા મહણ ચિદુમ્માણિ વા વણાણિ વા વણપવ્વયાણિ વા પવ્વતવિદુમ્માણિ વા પવ્વતગિજ્ઞાણિ વા અગડાણિ વા તલાગાણિ વા ઢહાણિ વા ણદીઓ વા વાવીઓ વા પુક્ખણિઓ વા દીહિયાઓ વા મુંજાલિયાઓ વા સરાણિ વા સરપંતિયાણિ વા સરસરપંતિયાણિ વા, ણો વાહાઓ પગિજ્ઞિય જાવ ણિજ્ઞાણજ્ઞા । કેવલી વૃયા આયાણ મેયં' । જે તત્થ મિગા વા પસૂ વા, પક્ખી વા સિરીસિવા વા, મીહા વા, જલચરા વા, થલચરા વા, ચલચરા વા રુત્તા તે અુત્તસેજ્જ વિત્તમેજ્જ વા વાહં વા સરણં વા કસેજ્જા "વારેતિ મે અયં સમણે ।" અહ ભિક્ષુણં પુવ્વોવહિઠા પત્તિણ્ણા જં ણો વાહાઓ પગિજ્ઞિય જાવ ણિજ્ઞાણજ્ઞા । તઓ સંજયામેવ આયરિયબુવજ્જાણસહિં ગામાણુગામં દૃઢજ્જેજ્જા ॥૫૩૩॥

અર્થ-તે લિહુ કે તે લિહુણી જ્યારે એક ગામથી ખીજે ગામ વિહરના હોય ત્યારે રસ્તામા વચ્ચે તેને નહીં નજીકનો નીચો પ્રદેશ આવે, રાત્રએ રાખેલ ધાસનુ ખીડ, ભોયરા કે ફરતી નહીંવાળા પ્રદેશ, ગાઠ ઝાડી કે, ઝાડીમા રહેલ કિલ્લા, વનો કે વનપર્વતપ્રદેશો, પર્વતના કિલ્લા, કે પર્વતના ઘરો, કૂવાઓ કે તળાવો, ધરાઓ કે નદીઓ, વાવો કે કમળોવાળી પગથિયાવાળી વાવો, મોટા વિસ્તારવાળી વાવો, સરોવરો, સરોવરોની હાર કે મોટી હાર આવે તો યાવત્ તેણે બાહુ ફેલાવી ફેલાવીને તેને નીરખવી જોઈએ કેવલી કહે, આ કર્મળ ધનુ સ્થાન છે ત્યાં જો હરણા, પશુઓ, પક્ષીઓ, પેટે ચાલતા જીવો, સિંહો, જળચર, સ્થળચર કે ખેચર પ્રાણી હોય તે ગલરાય, ત્રાસ પામે અને વાડની કે રક્ષણની ઇચ્છા કરે આ શ્રમણ મને અટકાવે છે એમ તે માને, તેથી લિહુને જણાવવાનુ આગળ જણાવ્યુ કે બાહુઓ ફેલાવી ફેલાવીને યાવત્ તેણે નીરખવુ નહિ ત્યાથી જતનાપૂર્વક આચાર્ય કે ઉપાધ્યાયની સાથે ગામતરુ કરવુ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા આયરિયવજ્જાણહિ સહિં ગામાણુગામં દૃઢજ્જમાણે ણો આયરિયઝવવજ્જાયસ્સ હત્થેણ વા હત્થ જાવ અણાસાયમાણે તઓ સંજયામેવ આયરિય-વજ્જાણહિ સહિં જાવ દૃઢજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૪ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી આચાર્ય કે ઉપાધ્યાયની સાથે એક ગામથી ખીજે ગામ જતા હોય ત્યારે તેણે આચાર્યના હાથની સાથે હાથ અથડાવવા નહિ ત્યાથી આચાર્ય-ઉપાધ્યાયની સાથે જતના રાખીને જવુ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા આયરિયબુવજ્જાણહિ સહિં દૃઢજ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા અવાગચ્છેજ્જા । તેણં પાહિપહિયા સે પવં વદેજ્જા "આબુસંતો સમણા કે તુમ્હે ? કઓ વા

પહ? કહિં વા ગચ્છીહિહ?” જે તત્થ આયરિય ઉવજ્ઞાપ વા સે માસેજ્જ વા વિયાગરેજ્જ વા । આયરિયોવજ્ઞાયસ્સ માસમાણસ્સ વા વિયાગરેમાણસ્સ વા ણો અંતરામાસં કરેજ્જા । તઓ સંજયામેવ અહારાતિણિયાપ દૂઠ્ઠજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૫ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી આચાર્ય કે ઉપાધ્યાયની સાથે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં હોય ત્યારે રસ્તામા તેની પાસે સામે આવતા મુસાફરો આવે; તે મુસાફરો તેને એમ કહે, ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે કોણ છો? અથવા ક્યાંથી આવો છો? અથવા ક્યાં જશો?’ જે ત્યાં આચાર્ય કે ઉપાધ્યાય હોય તે (આનો જવાબ) બોલે કે સમજાવે આચાર્ય-ઉપાધ્યાય બોલતા કે સમજાવતા હોય ત્યારે તેણે વચ્ચે બોલવું નહિ ત્યાથી તેણે રત્નાધિકના કંમને બળવીને એક ગામથી બીજે ગામ ચાલવું જોઈએ.

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા અહારાતિણિયં ગામાણુગામં દૂઠ્ઠજ્જમાણે ણો અહારાતિણિયસ્સ હત્થેણ હત્થં જાવ અણાસાયમાણે તઓ સંજયામેવ અહારાતિણિયં ગામાણુગામં દૂઠ્ઠજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી રાત્રિક (શુણપર્યાયે અધિક) ના કંમે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં હોય ત્યારે રાત્રિકના હાથની સાથે હાથ પછાડે નહિ. ત્યાથી જતનાથી રાત્રિકના કંમે એક ગામથી બીજે ગામ જાય.

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા અહારાતિણિયં દૂઠ્ઠજ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા ઉવાગચ્છેજ્જા । તેણં પાહિપહિયા પવં વદેજ્જા :-“આહસંતો સમણા, કે તુઘ્મે? કઓ વા પહ? કહિં વા ગચ્છીહીહ” જે તત્થ સવ્વરાતિણિપ સે માસેજ્જ વા વાગરેજ્જ વા । અહારાતિણિયસ્સ માસમાણસ્સ વિયાગરમાણસ્સ વા ણો અંતરામાસં માસેજ્જા । તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દૂઠ્ઠજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે રાત્રિકના કમાનુસાર એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય ત્યારે સામે દિશામા જતા મુસાફરો તેની પાસે આવે અને તેઓ તેને એમ કહે, ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે કોણ છો? અથવા ક્યાંથી આવો છો? અથવા ક્યાં જવાના છો?’ ત્યારે જે તેમા સૌના (વડા) રાત્રિક હોય તે જવાબ કહે અથવા સમજાવે. હવે રાત્રિક જ્યારે બોલતા હોય કે સમજાવતા હોય ત્યારે ભિક્ષુ વચ્ચે બોલે નહિ ત્યાંથી જતનાપૂર્વક તે એક ગામથી બીજે ગામ જાય.

૫૩૭

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દૂઠ્ઠજ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા આગચ્છેજ્જા । તેણં પાહિપહિયા પવં વદેજ્જા :-“આહસંતો સમણા, અવિયાહં પત્તો પહિપહે પાસહ, તંજહા, મણુત્સં વા ગોણં વા મહિસં વા પસુ વા પક્કિં વા સિરીસિવં વા સીંહ વા જલચર વા આદિક્કહ દંસેહ.” તં ણો આદિક્કેજ્જા, ણો દંસેજ્જા, ણો તેસિં તં પરિણં પરિજાણેજ્જા, તુસિણીઓ ઉવેહેજ્જા, જાણં વા, ણો જાણંતિ વપ્પજ્જા । તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દૂઠ્ઠજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૮ ॥

અર્થ-હવે તે લિહુ કે લિહુણી જે વખતે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં હોય ત્યારે રસ્તા વચ્ચે તેમને મુસાફરો સામા આવે, તે મુસાફરો ખરેખર તેને એમ કહે, 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, શુ તમે આ માર્ગમાં આ પ્રમાણે માણસ, બળદ, પાડો, પશુ, પંખી, પેટ ગાલનાર જીવ, સિંહ, જલચર વગેરે શુ જોયા છે? તે તમે કહેા અને દેખાડો' તેને કહેવું નહિ, તે દેખાડવું નહિ, તેમનું જોલવું માંભળ્યું કરવું નહિ મુકપણે તેની ઉપેક્ષા કરવી અથવા બાણતા હોવા છતાં 'હું નથી બાણતો' એમ કહેવું ત્યાંથી તે પછી જનનાપર્વક ગામેગામ વિહાર કરવો.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા આગચ્છેજ્જા । તેણ પાહિપહિયા પવં વહેજ્જા :-“આહસંતો સમણા, અવિચાદ પત્તો પહિપહે પાસહ ઉદગપ્પુચાણિ કંદાણિ વા મૂલાણિ વા તયાણિ વા પત્તાણિ વા પુષ્પાણિ વા ફલાણિ વા વીયાણિ વા હરિતાણિ વા. ઉદગં વા સણિહિયં, અગ્ગિં વા સંણિક્ખિત્તં. રોસં તં ચેવ, સે આદક્ખહ, જાવ દૂરજ્જેજ્જા ॥ ૫૨૯ ॥

અર્થ-હવે તે લિહુ કે લિહુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય ત્યારે મુસાફરો તેની સામે આવે; તે મુસાફરો તેને એમ કહે, 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, શુ તમે આ રસ્તામાં જલમાથી ઉત્પન્ન કંદો કે મૂળિયા, કે છાલ, કે પાદડા, પુષ્પો, ફળ, બીજ, લીલાં ધાત્ર કે નશ્વક્રમા રહેલું પાણી કે કોઇ પેટેલો અગ્નિ જોયો છે?' જાણી ઉપર પ્રમાણે જ તે તમે કહેા યાવત્ તેણે જતનાથી વિહરવું

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા ઉવાગચ્છેજ્જા । તેણ પાહિપહિયા પવં વહેજ્જા :-“આહસંતો સમણા, અવિચાદ પત્તો પહિપહે પાસહ જવસાણિ વા જાવ સેણં વા વિરુવરુવં સણિવિટ્ઠં. સે આદક્ખહ, જાવ દૂરજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૦ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય ત્યારે વચ્ચે તેની પાસે મુસાફરો આવે, તે મુસાફરો તેને એમ કહે, 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, શુ અહીંના રસ્તા પર તમે ઘાસ, યાવત્ અહીં વિવિધ રહેલ જોયું તે કહેા' યાવત્ તેણે જતનાથી વિહાર કરવો.

મૂલમ્-તે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા જાવ “આહ-સંતો સમણા, કેવતિપ પત્તો ગામે વા જાવ રાયહાણી વા, સે આદક્ખહ જાવ દૂરજ્જેજ્જા ॥ ૫૩૧ ॥

અર્થ-તે લિહુ અને લિહુણી જ્યારે ગામથી ગામ વિહરતા હોય ત્યારે વચ્ચે મુસાફરો યાવત્ 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, અહીંથી ગામ કેટલું દૂર છે?' અથવા યાવત્ રાજધાની કેટલી દૂર છે, તે કહેા ત્યાંથી માડીને તેણે ઉપેક્ષા કરી જતનાથી વિહરવું ૫૪૧

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા ગામાણુગામં દૂઝ્જમાણે અંતરા સે પાહિપહિયા જાવ “આહ-

સંતો સમણા, કેવલિણ પક્ષો ગામસ્સ વા નગરસ્સ વા જાવ રાયહાણીય વા મગ્ગે, સે આદિક્કલ્હ, તહેવ જાવ દુહ્જ્જેજ્જા ॥ ૫૪૨ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે તે ભિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ વિહાર કરતા હોય ત્યારે વચ્ચે તેમની પાસે મુસાફરો આવે. યાવત્ 'હિ આયુષ્માન શ્રમણુ, અહીંથી ગામનો, નગરનો કે રાજધાનીનો પંથ ફેટલો?' તે જ પ્રમાણે તે કહે. યાવત્ જતનાથી વિહરવું.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દુહ્જ્જમાણે અંતરા સે ગોણં વિયલં પહિપહે પેહાપ જાવ ચિતાચેલ્લહં વિયાલં પહિપહે પેહાયે ણો તેસિં મીતો ઉમ્મગ્ગેણ ગચ્છેજ્જા, ણો મગ્ગાઓ મગ્ગં સંકમેજ્જા, ણો ગહણં વા, દુગ્ગં વા, અણુપવિસેજ્જા, ણો રુક્ખંસિ દુરુહેજ્જા, ણો મહતિ મહાલયંસિ ઉદયંસિ કાયં વિહસેજ્જા, ણો વાહં વા સરણં વા સત્થં વા કંચેજ્જા । અપુસુપ જાવ સમાહીપ તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામં દુહ્જ્જેજ્જા ॥ ૫૪૩ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એક ગામથી બીજે ગામ જતાં હોય ત્યારે રસ્તામા વિકરાળ (મસ્ત થયેલ) બળદને બેઠેને, અથવા કે ચિત્તા જેવું પ્રાણી વિકરાળ બેઠેને, તેનાથી ડરીને આડા માર્ગે ન જવું એક રસ્તેથી બીજે રસ્તેથી તેણે ફેરફાર ન કરવો, કોઈ આડી કે દુર્ગામાં પ્રવેશવું નહિ, વૃક્ષ પર ચડવું નહિ. મોટા, ખૂણ વિશાળ જળમા કાયા પધરાવવી નહિ આડ, આશરા કે શસ્ત્રની ઇચ્છા કરવી નહિ. ઉત્સુકતા વિના સમાધિથી તેણે જતનાપૂર્વક ગામેગામ વિહરવું.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દુહ્જ્જમાણે અંતરા સે વિહં સિયા । સેજ્જં પુણ વિહં જાણેજ્જા. ઇમંસિ ચલુ વિહંસિ વહવે આમોસગા ઉવકરણપહિયાપ સંપિહિયા ગચ્છેજ્જા, ણો તેસિં મીઓ ઉમ્મગ્ગં ચેવ જાવ સમાહીપ તઓ સંજયામેવ ગામાણુગામ દુહ્જ્જેજ્જા ॥ ૫૪૪ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એક ગામથી બીજે ગામ જતા વચ્ચે કોઈ રાત્રી દીર્ઘ માર્ગ હોય; વળી તે માર્ગની બાબતમાં તે એમ બાણે કે માર્ગ પર ઘણા ચોરો છે, તો ઉપકરણ લેવા લેગા થઈને તે ફરે છે. તેમનાથી ડરી આડે માર્ગે જવું નહિ યાવત્ સમાધિપૂર્વક જતનાથી ગામેગામ વિહરવું.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગામાણુગામં દુહ્જ્જમાણે અંતરા સે આમોસગા સંપિહિયા ગચ્છેજ્જા । તેણં આમોસગા પવં વહેજ્જા :-“આહસંતો સમણા, આહર પ્યં વત્થં વા પાયં વા કંવલં વા પાયપુચ્છણં વા, દેહિ, ણિક્ખિવાહિ,” તં ણો દેજ્જા, ણિક્ખિવેજ્જા, ણો વંદિય વંદિય જાપ્પજ્જા, ણો અંજલિં કટ્ટુ જાપ્પજ્જા, ણો કલુણપહિયાપ જાપ્પજ્જા”, ધમ્મિયાપ જાપ્પજ્જા, તુસિણીયભાવેણ વા સે ણં આમોસગા “સયં કરણિજ્જં તિ કટ્ટુ અક્કોસંતિ વા, જાવ ઉવહવંતિ વત્થં વા, પાયં વા કેવલં વા, પાયપુચ્છણં વા અચ્છિદ્દેજ્જ વા જાવ પરિટ્ઠવેજ્જ વા, ત ણં ણો ગામસંસારિયં કુજ્જા, ણો રાયસંસારિયં

કુજ્જા, ણો પરં ઉવસકમિત્તુ વૂયા “આડસંતો ગાહાવર્ઠે, एते खलु मे आमोसगा उवकरण
પડિયાપ ‘સય જરણિજ્જ’ સ્તિ કદ્દુ અક્કો સંતિ વા જાવ પરિટ્ટુએવંતિ વા । एतप्पगारं
મણં વા વયં વા ણો પુરઓ કદ્દુ વિહરેજ્જા, અપ્પુસ્સુણ જાવ સમાહિણ તઓ સંજયામેવ
ગામાણુગામં દુહજ્જેજ્જા ॥ ૫૪૧ ॥

અર્થ—તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતાં હોય ત્યારે વચ્ચે તેમની પાસે
ટોળીબધ ચોરો આવે તે ચોરો તેમને એમ કહે, ‘હું આયુષ્માન શ્રમણ, આ વસ્ત્ર, કે પાત્ર
કે કબલ કે પાત્રપૂંજણી તું લઈ આવ, આપ કે ફેંક તે દેવી નહિ, તે ફેંકવી નહિ. તેને
હાથ ભેડીને (જવા દેવાને) ચાચવો નહિ. અંજલિ શિર પર કરી ચાચવું નહિ, કરુણ
આજીજી કરી ચાચવું નહિ, ધર્મનો વિચાર સમજાવી તેની પાસે જવા દેવા માગણી કરવી
અથવા મૂંગા રહેવું તે ચોરો પોતાનું કર્તવ્ય માનીને જો બરાડા પાડે ચાવત્ ઉપદ્રવ કરે
વસ્ત્ર, પાત્ર, કબલ, પગપોંજણી આચક્રી લે, ત્યાથી માડીને ફેંકી દે. તે ગામમા કથા
ફેલાવવી નહિ, રાજાને વાત કહેવી નહિ બીજા પાસે જઈને કહેવું નહિ કે ‘હું આયુષ્માન
ગૃહસ્થ, આ ચોરો ઉપકરણો મેળવવા, પોતાનું કર્તવ્ય માની મારા પર આક્રોશ કરે છે,
ચાવત્ ઉપકરણો ફેંકી દે છે. આ પ્રકારનું મન કે વચન આગળ કરીને ચાલવું નહિ.
ઉત્સુકતા વિના સમાધિપૂર્વક જતના સહિત એક ગામથી બીજે ગામ વિહરવું જોઈએ.

મૂલમ્-પયં खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीए वा सामगियं जं सच्चठेहिं सहिते सया जाणज्जासि
સ્તિ વેમિ ॥ ૫૪૬ ॥

અર્થ—આ ખરેખર તે લિક્ષુ અને લિક્ષુણીની સામગ્રી (આચારવિચાર) સળધે છે સર્વ સ્થાને,
શુભસહિત પુરુષે સદા જતનાવત રહેવું, એમ હું કહું છું

ગારમું અધ્યયન પૂરું થયું

અધ્યયન ૧૩માનો પ્રથમ ઉદ્દેશક :

મૂલમ્-સે भिक्खू वा भिक्खुणी वा इमाइं वयायाराइं सोच्चा णिसम्म इमाइं अणायरियपुब्बाइं
જાણેજ્જા, જે કોહા વા વાયં વિડજંતિ, જે માણા વા, જે માણાપ વા, જે લોભા વા વાયં
વિડંજંતિ, જાણઓ વા ફરુસં વયંતિ, અજાણઓ વા ફરુસં વયંતિ; સવ્વ મેતં સાવજ્જં
વજ્જેજ્જા વિવેગ માયાપ ॥ ૫૪૭ ॥

અર્થ—તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી આ લાભાના વ્રતના આચારો સાલણીને, લક્ષ્મી લઈને, આ પૂર્વના
ઋષિએ ન આચરેલ (અનાચારો) બાણી લેવા જોઈએ. જે ક્રોધથી, માનથી, માયાથી કે
લોભથી વાણીનો પ્રયોગ, અને જે બાણતા કે અબાણતાં કઠોર બોલે છે, એ બધું વિવેકનો
આશરો લઈ સાવધક્રિયા રૂપ હોવાથી તજવું જોઈએ

મૂલમ્-ધુવં चयं जाणेज्जा, अधुयं वा, असणं वा पाणं वा खाइमं वा साइमं वा लभिय णो लभिय,
મુંજિય, ણો મુંજિય, અદુવા આગતે, અદુવા ણો આગતે, અદુવા પતિ, અદુવા ણો પતિ,

અદુવાળહિતિ, અદુવા ણો પહિતિ; પ્તથવિ આગતે, પ્તથવિ ણો આગતે. પ્તથવિ પતિ, પ્તથવિ ણો, પતિ; પ્તથવિ પહિતિ, પ્તથવિ ણો પહિતિ ॥ ૫૪૮ ॥

અર્થ—(વળી કોઇની સાથે વાત કરતાં) આ નક્કી બાણબો, આ અનિશ્ચિત છે, તે અન્ન, પાણી, ખાદ્ય કે સ્વાદ્ય, પ્રાપ્ત કરશે કે નહિ કરે, તે (સ્ત્રીમાં) ખાઈને આવશે, કે ખાઈને નહિ આવે, અથવા તે આવેલ છે, તે નથી આવેલ, અથવા તે નથી આવતો કે આવે છે, અથવા તે આવશે કે નહિ આવે, અહીં પણ આવેલ છે કે નથી આવેલ, વગેરે (નિશ્ચિત) ૩૫ ભાર દઈ વચન તે બોલે નહિ.

મૂલમ્—અણુવીઢ ણિટાભાસી સમિયાપ સંજપ ભાસં ભાસેજ્જા; તંજહા, પગવચણં, દુવચણં વહુવચણં, ઇત્થિવચણં પુરિસવચણં, ણપુસગવચણં, અલ્લત્થવચણં. અવણીતવચણં, ઉવણીયવચણં, ઉવણીયાવચીણ-વચણં, અવણીય-ઉવણી-યવચણં, તીયવચણં, પહુપ્પન્નાવચણં, અણાગતવચણં, પચ્ચક્કવચણં પરોક્કવચણં, ॥ ૫૪૯ ॥

અર્થ—વિચાર કરીને જ ભારપૂર્વક વચન બોલનાર તે સમિતિપૂર્વક સંયમથી ભાષા બોલે જેમકે એકવચન, દ્વિવચન, કે બહુવચન, સ્ત્રીલિંગ, કે પુંલિંગ, કે નપુંસકલિંગ, અધ્યાત્મ અથવા સારભૂત વચન, પ્રશંસાનુ વચન કે નિંદાનુ વચન, સ્તુતિનિંદાથી મિશ્રવચન, કે નિંદાસ્તુતિવાળું વચન, ભૂતકાળનું કથન, વર્તમાનનું કથન કે ભવિષ્યનું કથન, પ્રત્યક્ષનું કથન કે પરોક્ષનું કથન, (એ બધું વિચારે તે પછી બોલે.)

મૂલમ્—સે પગવચણં વદિસ્સામીતિ પગવચણં વદેજ્જા, જાવ પરોક્કવચણં, વદિસ્સામીતિ પરોક્કવચણં વદેજ્જા. ઇત્થી વે સ, પુરિસ વે સ, ણપુંસગ વે-સ, પવં વા વેયં, અણ્ણહા ઘા વેયં, અણુવીઢ ણિટાભાસી સમિયાપ સંજપ ભાસં ભાસેજ્જા, હચ્ચેયાઈં આયતણાઈં ઉવાતિકમ્મ ॥ ૫૫૦ ॥

અર્થ—તેણે જ્યારે એકવચન બોલવાનો આશય હોય ત્યારે એકવચનમાં બોલે, યાવત્ પરોક્ષ-વચન બોલવાનો આશય હોય ત્યારે પરોક્ષ વચન બોલે આ સ્ત્રી છે કે આ પુરુષ છે કે આ નપુંસક છે, એ પ્રમાણે છે કે એ અન્ન પ્રકારે છે તે વિચારી ભાર દઈ બોલતાં સમિતિયુક્ત સંયમી ભાષા બોલે. તે આ દોષસ્થાનો ઓળખીને બોલે.

મૂલમ્—અહ મિક્કૂ ણં જાણેજ્જા ચતારિ ભાસાજાયાઈં; તંજહા, સચ્ચમેગં પદમં ભાસજ્જાયં, વીયં મોસં, તદ્દયં સચ્ચામોસં, જં ણેવ સચ્ચં ણેવ મોસં “અસચ્ચામોસં” ણામ ત ચડત્થં ભાસજ્જાતં ॥ ૫૫૧ ॥

અર્થ—હવે તે ભિક્ષુએ બાણબું ઘટે કે ચાર પ્રકાર ભાષાના છે. તે આ પ્રમાણે—સત્ય જ એકછું એ પ્રથમ ભાષા પ્રકાર. ખીલે જૂઠું, ત્રીલે સાચું—જૂઠું અને જે સાચું નહિ તેમજ જૂઠું નહિ તે અસત્ય—અમૃષા નામનો ચોથો ભાષાપ્રકાર છે.

મૂલમ્—સે વેમિ અતીતા જેય પહુપ્પન્ના જે ચ અણાગતા અરહંતા મગવંતા, સવ્વે તે ણ્યાણિ ચેવ

ચત્તારિ ભાસજ્ઞાઈ ભાસિસુ વા ભાસંતિ વા ભાસિસ્સંતિ વા, પળ્લવિસુ વા પળ્લવતિ વા
પળ્લવિસ્સ તિ વા । સવ્વાઈ ચ ણં પયાણિ અચિતાણિ વળ્લમંતાણિ મંઘમંતાણિ રસવંતાણિ
ફાસમ તાણિ ચઓવચ્ચયાઈ વિપરિણામઘમ્માઈ ભવંતીતિ સમક્કયાયાઈ ॥ ૫૫૨ ॥

અર્થ—(સુધર્મસ્વામી લગવ ત કહે છે) હું એમ કહું છું કે પૂર્વના, હાલના, ભવિષ્યના તીર્થકરો
હશે, તે બધા આ જ ચાર ભાષા પ્રકારો જણાવે છે, તેમણે જણાવ્યા છે કે જણાવશે.
નિરુપ્યા છે, નિરૂપે છે અને નિરૂપશે આ સર્વ ભાષાવર્ગણાના પુદ્ગલો અગ્રિય છે, તે
વર્ણવાળા છે, ગદ્યવાળા છે, રસવાળા છે, સ્પર્શવાળા છે અને ત્રય-ઉપત્રય અને
વિનાશના સ્વભાવવાળા છે (અર્થાત્ મૂર્તદ્રવ્ય છે), એમ સર્વજ્ઞોએ જણાવ્યું છે.

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા, પુવ્વં ભાસા અભાસા, ભાસમાણા ભાસાભાસા ભાપાસમય-
વિતિક્રંતા ભાસિયા ભાસા અભાસા ॥ ૫૫૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીએ (બોલવા) પૂર્વની ભાષાને અભાષા જાણવી, બોલતી ભાષાને ભાષા
જાણવી અને બોલવાનો સમય પસાર થઈ ગયો તે બોલતી ભાષાને અભાષા જાણે.

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા જાય ભાસા સચ્ચા, જાયભાસા મોસા, જાય ભાસા
સચ્ચામોસા, જાય ભાસા અસચ્ચામોસા, તદ્દપ્પગારં ભાસં સાવજ્ઞં સકિરિયં કક્કસ
કહુય ણિટ્ટુરં ફરુસં અપ્પહયકરિં છેદ્ધકરિં પરિતાવણકરિં ઉવદ્ધવકરિં ભૂતોવધાઈયં,
અભિકંઠ ણો ભાસં ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૫૪ ॥

અર્થ-વળી તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જે આ સાચી ભાષા છે, જે આ ખોટી ભાષા છે, જે આ
સત્યાસત્ય ભાષા છે કે જે અસત્યામૃષા ભાષા છે તે જાણી લે તેવા પ્રકારની કે જે ભાષા
સાવધ, સક્રિય, કર્કશ, કડવી, નિષ્કુર, કઠોર, આશ્રવ કરનાર, છેદ કરનાર, સતાપ
કરનાર, ઉપદ્રવકારી કે જીવને પીડા કરનારી, એવી ભાષા ઇચ્છાપૂર્વક બોલવી ન જોઈએ

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા સે જં પુણ જાણિજ્ઞા, જાય ભાસા સચ્ચા સુદ્ધમા જાય
ભાસા અસચ્ચામોસા તદ્દપ્પગારં ભાસં અસાવજ્ઞં અકિરિય જાવ અમૂઓવધાઈયં અભિકંઠ
ભાસં ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૫૫ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી તે જે ભાષાને, સાચી અને સૂક્ષ્મ જાણે કે જે ભાષાને અસત્ય-અમૃષા
જાણે તે પ્રકારની અસાવધ, અક્રિય યાવત્ પ્રાણીને ધન ન કરનારી ભાષા વિચારીને તેણે
બોલવી જોઈએ

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા પુમં આમંતેમાણે, આમંતિતે વાં અપહિસુણમાણે ણો एवं
વદેજ્ઞા;-હોલે-તિ વા, સાણે તિ વા, તેણે તિ વા, ચારિણ તિ વા, માઈ તિ વા, મુસાવાદી
તિ વા, પયાઈ તુમં, ઇતિયાઈ તે જળગા । ઇત્તપ્પગારં ભાસં સાવજ્ઞં જાવ અભિકંઠ-
ણો ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૫૬ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણી કેઈ પુરુષને બોલાવે ત્યારે કે કેઈ પુરુષ દ્વારા આમંત્રિત હોય ત્યારે કે કેઈ તેનું વચન ન સ્વીકારે ત્યારે તેણે આ પ્રમાણે બોલવું ન જોઈએ, હે મૂર્ખા, હે કૂતરા, હે ચોર, હે બસસ, હે બૂઠું બોલનાર, અથવા આવો તું છે અથવા આવો તારા માબાપ છે આવો પ્રકારની સાવધ લાખા યાવત્ વિચાર કરીને તેણે બોલવી ન જોઈએ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા પુમં આમંતેમાણે આમંતિણ વા અપહિસુણમાણે एवं वदेज्जा :-
अमुंगति वा, आउसो ति वा, आउसंतो ति वा, सावगेति वा, उपासगेति वा,
धम्मिणति वा, धम्मपियेति वा । एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभूतोवघातियं
अभिकख भासेज्जा ॥ ૫૫૭ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુએ કે તે લિશ્તુણીએ આમ ત્રણ આપતા કે સંબોધન પામતા કે અસ્વીકાર કરતા ખીબા પુરુષને આમ સંબોધવો જોઈએ, હે અમુક, હે આયુષ્માન્, હે મહાશય, હે શ્રાવક, હે ઉપાસક, હે ધાર્મિક, હે ધર્મપ્રિય, આ પ્રકારની અસાવધ અંકિય યાવત્ છંદોને પીડા ન કરનારી લાખા વિચારીને તેણે બોલવી જોઈએ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા इत्थी आमंतेमाणे आमतिते य अपहिसुणमाणी नो एवं वदेज्जा -होलेति वा, गोलेति वा, इत्थिगमेणं जेतव्वं ॥ ૫૫૮ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણીએ, બોલાવતા, સંબોધન પામતા કે તે સ્ત્રી અવગણના કરે ત્યારે તેને એમ ન કહેવું, હે મૂર્ખા, હે દાસી, એમ સ્ત્રી સંબંધે કદપી લેવું (તેમ બોલવું નહિ)

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા इत्थियं आगतेमाणे आमतिते य अपहिसुणमाणी एवं वदेज्जा; आउसो ति वा, भगिणि ति वा, भगवति ति वा, साविगे ति वा, उवासिप ति वा, धम्मिण ति वा, धम्मप्पिण ति वा । एतप्पगारं भासं असावज्जं जाव अभिकख भासेज्जा ॥ ૫૫૯ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણી બ્યારે કેઈ સ્ત્રીને બોલાવે કે તેના વડે બોલાવાય કે તે ઉપેક્ષા કરે ત્યારે આમ બોલવું જોઈએ, હે સન્નારી, હે આયુષ્મતી, હે બહેન, હે પૂજ્યા. હે શ્રાવિકે, હે ઉપાસિકે, હે ધાર્મિકે, હે ધર્મપ્રિયે, એ પ્રકારની અસાવધ લાખા વિચારીને તેણે બોલવી જોઈએ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા णो एवं वदेज्जा :-णसोदेवे ति वा, गज्जदेवे ति वा, विज्जुदेवे ति वा, पवुट्ठदेवे ति वा, निवुट्ठदेवे ति वा, पडउ वासं, मावा पडउ, णिपज्जउं वा सहसं, मावा णिपज्जउ, विभायउ वा रयणी, मावा विभायउ; उदउ वा सूरिण, मावा उदउ सो वा राया जयउ, मा वा । णो एतप्पगारं भासं भासेज्ज पणणं ॥ ૫૬૦ ॥

અર્થ-એ (આહત સિધ્ધાતવાંછુ) લિધુ કે લિધુણીએ એમ બોલવું નહિ; આ આકાશમા દેવ છે (વરસાદ છે), આ ગર્જનામા વરસાદ છે, આ વીજળી વરસાદ સૂચવે છે, વરસાદ ખૂબ વરસ્યો, વરસાદ નિષ્ફળ થયો, વરસાદ પડો કે વરસાદ પડો નહિ, ધાન ઉપજે વા ન ઉપજે, રાતનુ પ્રભાત થાયો કે ન થાયો, સર્વોદય થાયો કે તે ન થાયો, રાત્રી જય પામો કે તે જય ન પામો આ પ્રકારની ભાષા બુદ્ધિમાન બોલે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા અંતલિક્કે તિ વા, ગુઝ્ઝાણુચરિણિ વા, સમુચ્છિણ વા ણિવહ્ણ પઓણ, एवं वदेज्ज वा, वुठ्ठे वलाहगेति ॥ ૫૬૧ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણીએ અતરિક્ષ સબધે વાદળ હોય, કે વાદળ અદૃશ્ય હોય, વાદળ નીચે આવ્યું હોય ત્યારે એમ બોલવું કે વાદળ વરસ્યું છે

મૂલમ્-પ્ય ચ્હલુ તસ્સ મિક્કુસ્સ મિક્કુણીય વા સામગ્ગિય ॥ ૫૬૨ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે ખરેખર તે બુનિ કે સાધ્વીની આચારસામગ્રી છે

૫૬૨

પહેલો ઉદ્દેશક પૂરો થયો

અધ્યયન ૧૩માનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા જહાવેગાહ્યાઈ રુવાઈ પાસેજ્જા તહાવિ તાઈ ણો एवं वदेज्जा, तंजहा, गंडी गडीति वा, कुट्ठो कुट्ठो ति वा, जाव, महुमेही महुमेहिंति वा, हत्थच्छिण्णे हत्थच्छिण्णे ति वा, एवं पाद-णक्क-कण-उट्ठ-च्छिण्णे ति वा । जेया वन्ने तहपगारा तहप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख णो भासेज्जा ॥ ૫૬૩ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે કેટલાક (રોગી) સ્વરૂપના માણસો જુએ તો પણ તેમને એમ કહે નહિ, જેમ કે ગડમાળવાળાને તે ગડી ન કહે. કોઢિયાને કોઢિયો ન કહે, ચાવત પ્રમેહવાળાને મીઠી પેશાબનો રોગી એમ ન કહે, હાથકટ્ટાને હાથકટ્ટો એમ, પગ-નાક-કાન-હોઠ કપાયેલાને તે પ્રમાણે ન બોલાવે જે વળી તેના જેવા પ્રકાર છે તે પ્રકારની ભાષામા વિચારીને પ્રવર્તવું નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા જહાવેગાહ્યાઈ રુવાઈ પાસેજ્જા તહાવિ તાઈં एवं वदेज्जा : ओयंसी ओयंसीति वा, तेयंसी तेयंसीति वा, चच्चंसी वच्चंसीति वा, जसंसी जसंसीति वा, अमिरुवं अमिरुवेति वा, पडिरुयं पडिरुवेति वा, पासादियं पासादियेति वा, दरिसणिज्ज दरिसणीपति वा । जेयावण्णे तहप्पगारा पयप्पगाराहिं भासाहिं वूइया वूइया नो कुप्पंति माणवा, तेयावि तहप्पगारा पयप्पगाराहिं भासाहिं अभिकंख भासेज्जा । तहप्पगारं भासं असावज्जं जाव भासेज्जा ॥ ૫૬૪ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે કેટલાક (પ્રતાપી) સ્વરૂપના માણસો જુએ ત્યારે તેમને આ પ્રમાણે ઓલાવે, ઓજસ્વીને ઓજસ્વી કહે તેજસ્વીને તેજસ્વી, વર્ચસ્વીને (પ્રતાપીને) વર્ચસ્વી કહે. યશસ્વીને યશસ્વી, સ્વરૂપવાનને સ્વરૂપવાન, લાયકને લાયક, આહ્લાદકને આહ્લાદક, અથવા દર્શનીયને દર્શનીય કહે. જે આ તે પ્રકારે છે તેને તે પ્રકારની લાભાથી ઓલાવે તો ઓલાવેલા કોપે નહિ. તેથી તેમના પ્રત્યે આ પ્રકારની લાભાથી વિવેક પૂર્વક ઓલવું. તે પ્રકારની લાભા અસાવધ યાવત્ પ્રાણીઓને ઉપદ્રવ ન કરનારી છે, તેવી ઓલાવી ભેઈએ.

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્ત્વુણી વા જહા વેગતિયાઙ્ સ્વાઙ્ પાસેજ્જા, તંજહા, વળ્પાણિ વા, જાવ ભવળગિહાણિ વા, તહાવિતાઙ્ ણો એવં વદેજ્જા, તંજહા, સુળકઢે ઙ્ વા, સાટ્ઠકઢે ઙ્ વા કલ્લાણે ઙ્ વા, કરણિજ્જે ઙ્ વા। ઇયળ્પગારં ભાસં સાવજ્જં જાવ ણો ભાસેજ્જા ॥ ૫૬૫ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે કેટલાક (ગૃહાદિના) રૂપો જુએ, જેમકે ગઢની દિવાલો, યાવત્ માળવાળી હવેલીઓ. તે પ્રકારના રૂપો બાળત એમ કહે નહિ; જેમકે આ મકાન સરસ બનાવ્યું છે, આ સારી રીતે બનાવ્યું છે, આ મકાન કયું તે સારું છે, કલ્યાણમય છે કે કર્તાવ્ય છે એ પ્રકારે સાવધ છે તેથી ઓલવા નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્ત્વુણી વા જહાવેગાઙ્ યાઙ્ સ્વાઙ્ પાસેજ્જા, તંજહા, વળ્પાણિ વા, જાવ, ભવળગિહાણિ વા, તહાવિ તાઙ્ એવં વદેજ્જા, તંજહા, આરંભકઢે તિ વા, સાવજ્જકઢે તિ વા પયત્તકઢે તિ વા, પાસાઙ્ પાસાદિણ તિ વા, દરિસણીય દરિસણીય તિ વા, અભિરુવં અભિરુવેતિ વા, પઢિરુવં પઢિરુવે તિ વા। ઇયળ્પગારં ભાસં અસાવજ્જં જાવ ભાસેજ્જા ॥ ૫૬૬ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે કેટલાક (ગૃહાદિના) રૂપો જુએ, જેમ કે ગઢની દિવાલ, યાવત્ માળવાળી હવેલીઓ, છતાં પણ તે રૂપો સંબંધે એમ કહે, આ હિસા દ્વારા બનાવેલ છે, આ સાવધકર્મથી બનેલ છે, આ પ્રયત્નથી કરેલ છે તે આહ્લાદક હોય તો આહ્લાદક કહે, દર્શનીય હોય તો સુદર કહે, આદર્શરૂપ હોય તો આદર્શરૂપ કહે આ પ્રકારની લાભા અસાવધ છે, એમ માનીને ઓલવી ભેઈએ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા, મિક્ત્વુણી વા અસણં વા પાણં વા સ્વાઙ્સં વા સાઙ્સં વા ઉવક્ખલ્લિય પેહાપ, તહાવિ તં ણો એવં વદેજ્જા, તંજહા, સુકઢે તિ વા, સુટ્ઠકઢે તિ વા, સાહુકઢે તિ વા કલ્લાણે તિ વા, કરણિજ્જે તિ વા ઇયળ્પગારં ભાસં સાવજ્જં જાવ ણો ભાસેજ્જા ॥ ૫૬૭ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે અન્ન, પાણી, નાસ્તો કે સુખવાસ જુએ, તેને તૈયાર કરેલ જુએ છતાં પણ આ પ્રમાણે ન ઓલે, આ સારી રીતે બનાવેલ છે, આ સરસ બનાવેલ છે, આ બનાવનારને સાળાશી છે, આ કલ્યાણમય છે, આ કરવા યોગ્ય છે એ પ્રકારની વાણી સાવધ યાવત્ પ્રાણીઓને પીડા કરનારી ન ઓલવી ભેઈએ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા અસળં વા પાળં વા શાઙ્મં વા સાઙ્મં વા ઉવક્ષદિયં પેહાપ
 પ્વં વદેજ્ઞા, તંજહા, આરંભકહે તિ વા, સાવજ્જકહે તિવા, પયત્તકહે તિ વા, મદ્ મદ્વતિ
 વા, ઝસટ્ટં ઝસટે તિ વા, રસિયં રસિણ તિ વા, મણુણં મણુણે તિ વા । ઇયપ્પગારં
 ભાસં અસાવજ્જં જાવ ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૬૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે તૈયાર કરેલુ ભોજન, પાણી, ઉપહાર કે મુખવાસ તૈયાર
 કરેલુ જોઈને આ પ્રમાણે કહેશે, જેમકે આ હિંસાથી તૈયાર કરેલ છે, આ સાવધકર્મથી
 તૈયાર થયુ છે, આ પ્રયત્નપૂર્વક તૈયાર કર્યુ છે રૂઝુ હોય તો રૂઝુ, ઉત્તમ પ્રકારનુ હોય
 તો ઉત્તમ, રસમય હોય તો રસમય, અને મનોહર હોય તો મનોહર, એમ અસાવધ
 યાવત્ બોલે

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા મણુસ્સં વા ગોણં વા, મહિસં વા, મિગં વા, પસુ વા,
 પક્કિં વા, સિઘિસિઘ વા, જલથર વા, -સે તં પરિવૂઢકાર્ય-પેહાપ્પં ણો એવં વદેજ્ઞા,
 ડુલ્લે 'ત વા, પમેતિલે તિ વા, વટ્ટે તિ વા વજ્જે તિવા, પાઙ્મે તિ વા । ઇયપ્પગારં ભાસં
 સાવજ્જં જાવ ણો ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૬૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ, મનુષ્યને, બળદને, પાડાને, હરણને કે પશુને કે પ બીને કે પ બીના
 પીછાને, અથવા સ્થળચરને, તેને ખૂબ વિશાળકાયાવાળુ જોઈને એમ ન કહેવુ જોઈએ કે
 આ સ્ત્રી છે, આ ચરખીવાળુ છે, આ ગોળ છે, આ હણુવા યોગ્ય છે, આ રાધવા યોગ્ય
 છે એ પ્રકારની ભાષા જે સાવધ તે મુનિ બોલે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા મણુસ્સં જાવ જલચરં વા સે ત્ત પરિવૂઢકાર્યં પેહાપ્પં
 વદેજ્ઞા :-પરિવૂઢકાર્ય તિ વા, ઉવચિત્તકાર્ય તિ વા, ઉવચિત્તમંસસોણિય તિ વા,
 ચિરસંઘયણે તિ વા, વહુપહિપ્પુણંદિય તિ વા, ઇયપ્પગારં ભાસં અસાવજ્જં જાવ
 ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૭૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ મનુષ્યને યાવત્ સ્થળચરને, તેને ખૂબ વિશાળકાયાવાળુ જોઈને એમ
 કહેવુ, આ વિશાળકાયાવાળુ છે, આ વધેલી કાયાવાળુ છે, આના માસરક્ત વિકાસ પામ્યાં
 છે, તેનુ બધારણ મજબૂત છે, તેની ઈદ્રિયો ખામી વગરની છે' આ પ્રકારની અસાવધ
 ભાષા તેણે બોલવી

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા વિરુવરુવાઓ ગાઓ પેહાપ્પં ણો એવં વદેજ્ઞા, તંજહા, ગાઓ
 ઢોજ્ઞા તિ વા, દમ્મા ઇ વા ગોહરા, વાહિમા તિ વા રહજોગ્ગા તિ વા । ઇયપ્પગારં ભાસં
 સાવજ્જં જાવ ણો ભાસેજ્ઞા ॥ ૫૭૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ જુદાજુદા પ્રકારના ગાયબળદ જોઈને એમ ન બોલવુ, જેમકે, આ
 ગાયો દોહવા જેવી છે, આ બળદો પલોટવા જેવા છે, વહન કરવા યોગ્ય કે રથે જોડવા
 યોગ્ય છે એવા પ્રકારની સાવધ ભાષા બોલવી નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા વિરુવરુવાઓ ગાઓ પેહાપ પવં વટેજ્જા, તંજહા :-જુવં ગથે
તિ વા, ઘેણૂ તિ વા, રસવતી તિ વા; હસ્સે તિ વા મહલ્લપ તિ વા, મહવ્વપ તિ વા,
સંવાહણે તિ વા । પ્યપ્પગારં ભાસં અસાવજ્જં જાવ અમિક્ક સ્સ ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૨ ॥

અર્થ-તે લિશ્સુ કે લિશ્સુણી જુદાજુદા પ્રકારનાં ગાય-બળદો ભેઈને આમ બોલે, જેમકે આ યુવાન
બળદ છે, આ ગાય છે તે ગોગ્સવાળી છે, આ નાનુ છે, આ વાછરડું મોટું છે, આ બહુ
ખર્ચવાળું છે, આ વાહનમાં બંધાતું છે. એ પ્રકારની અસાવધ ભાષા મુનિએ બોલવી

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા તહેવ ગંતુ મુજ્જાણાઈં પવ્વયાઈ વણાણિ વા રુક્ખા મહલા
પેહાપ ણો પવં વટેજ્જા, તંજહા :-પાસાયજોગ્ગા તિ વા, તોરણજોગ્ગા તિ વા, ગિહજોગ્ગા
ત વા, ફલિહજોગ્ગા તિ વા, અગ્ગલ-ણાવા ઉદગદોણિ પીઠ-વંગવેર-ગંગલ કુલિય
જંતલદ્દટિ-ણાલિ ગંડી આસણ-સયણ જાણ ઉવસ્સય જોગ્ગા તિ વા । પ્યપ્પગારં ભાસં
સાવજ્જં જાવ ણો ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૩ ॥

અર્થ-તે લિશ્સુ કે લિશ્સુણી ઉઘાનોમ. કે પર્વતો પર જઈને કે વનમાં જઈને કે મોટાં વૃક્ષો
ભેઈને એમ બોલે નહિ, જેમકે આ મહેલ્લ બનાવવા યોગ્ય છે, આ (પર્વતો કે વૃક્ષો)
તોરણ (કમાન) બનાવવાને લાયક, આ ઘર બનાવવા લાયક છે, આ આગળિયો બનાવવા
લાયક છે, કે આગળિયાની પટ્ટી, પાણીનું વાસણ, બાળેઠં, કાળેનું પાત્ર, લગર (કે
હળ), નાની નળી, ચત્રની લાકડી, મોટી નાલિકા, સોનીનું સાધન, આસન, પથારી કે
મકાનમાં યોગ્ય છે, એમ સાવધ ભાષા બોલે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા તહેવ ગંતુ મુજ્જાણાઈં પવ્વયાણિ વણાણિય, રુક્ખા મહલ્લા
પેહાપ પવં વટેજ્જા, તંજહા, જાતિમંતા તિ વા, દીહવદ્દા તિ વા, મહાલયા તિ વા,
પયાયસાલા તિ વા, વિહિમસાલા તિ વા, પાસાદિયા તિ વા, જાવ પહિરુવા તિ વા,
પ્યપ્પગારં ભાસં અસાવજ્જં જાવ અમિક્ક સ્સ ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૪ ॥

અર્થ-તે લિશ્સુ કે લિશ્સુણી પર્વતો કે ઉઘાનો પર જઈને, અથવા વનમાં જઈને, મોટા વૃક્ષોને
ભેઈને એમ બોલે, જેમકે આ વૃક્ષો ઉત્તમ પ્રકારનાં છે, તે મોટા અને જોળ છે, તે
વિશાળ છે, તે વિક્સેલી શાખાવાળાં છે, તે કાચી શાખાવાળાં છે, તે મનોહર છે યાવત્
અનેક છે, એવા પ્રકારની અસાવધ ભાષા મુનિ વિચારપૂર્વક બોલે.

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા વહુસંભૂતા વણફલા પેહાપ તહાવિ તે ણો પવં વટેજ્જા,
તંજહા :-પક્કા તિ વા, પાયસજ્જા તિ વા, વેલોચિયા તિ વા, ટાલા તિ વા, પેહિયાતિ
વા । પ્યપ્પગારં ભાસં સાવજ્જં જાવ ણો ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૫ ॥

અર્થ-તે લિશ્સુ કે લિશ્સુણી જ્યારે બહુ એકઠા થયેલ વનફળો જુએ ત્યારે એમ બોલે નહિ, જેમકે
આ ફળો પાકેલા છે પકવીને ખાવા યોગ્ય છે, તેની પકવવાની વેળા આવી છે, તેના ઠંણિયા
થયા નથી, તે બે ફાડિયાં કરવા લાયક છે, એવી અસાવધ ભાષા યાવત્ બોલવી નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્તુણી વા વહુસંભૂતફલા અંવા પેહાપ પ્વં વદેજ્જા, તંજહા -અસંથડા
તિ વા, વહુણિવદ્દિમફલા તિ વા, વહુસંભૂયા તિ વા, ભૂતરુવા તિ વા । પ્યપ્પગારં ભાસં
અસાવજ્જં જાવ ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે બહુ કેરી ઉત્પન્ન થયેલ આળાને જુએ તે વખતે આમ બોલે;
જેમકે આ વૃક્ષો પરસ્પર ગીચ નથી, બહુ ફળ પેદા કરનારા છે, આ ફળો બહુ પાક્યાં
છે, અથવા તે પોતાના રૂપ પર પહોંચ્યાં છે. એ પ્રકારની અસાવધ વાણી મુનિ વિચાર-
પૂર્વક બોલે

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્તુણી વા વહુસંભૂયાઓ ઓસહીઓ પેહાપ તહાવિ તાઓ નો પ્વં
વદેજ્જા, તજહા :-પક્કા તિ વા, નીલિયા તિ વા છવી ઇ વા, લાહમા ઇ વા, મજ્જિમા
ઇ વા, વહુલજ્જા ઇ વા । પ્યપ્પગારં ભાસં સાવજ્જં જાવ નો ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી બહુ સારી રીતે ઉગેલી વનસ્પતિઓને જોઈને એમ ન બોલે, જેમકે
આ વનસ્પતિ પકવ છે, આ કાચી છે, આ રંગબેરંગી, આ ફરી રોપવા લાયક છે, આ
ભાગવા લાયક આ બહુ ખાવા લાયક છે, એમ સાવધ ભાષા મુનિ બોલે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્તુણી વા વહુસંભૂયાઓ ઓસહીઓ પેહાપ તહાવિ પ્વં વદેજ્જા, તંજહા :-
રુઢા તિ વા, વહુસંભૂતા તિ વા, ચિરાતિ વા, ઝસઢા તિ વા, ગમ્મિયા તિ વા, પસુયા
તિ વા સસરાહ તિ વા । પ્યપ્પગારં અસાવજ્જં જાવ ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે ખૂબ ઉત્પન્ન થયેલ વનસ્પતિ જુએ ત્યારે પણ આમ બોલે,
જેમકે આ વનસ્પતિઓ ઉગી છે, ખૂબ ઉપજ છે, સ્થિર છે, ઉત્તમ પ્રકારની છે, ગર્ભમા
સાગવાળી છે, ઉત્પન્ન થયેલ છે કે નસોવાળી છે એ પ્રકારની અસાવધ વાણી મુનિ બોલે

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્તુણી વા જહાવેગડ્યાહ સઢાહ સુણેજ્જા તહાવિ પ્યાહં નો પ્વં
વદેજ્જા, તંજહા -સુસદ્દે તિ વા દુસ્સદ્દે તિ વા । પ્યપ્પગારં સાવજ્જં જાવ નો ભાસેજ્જા ।
તહાવિયાહ પ્વં વદેજ્જા, તંજહા -સુસદ્દ સુસદ્દે તિ વા, દુસદ્દ દુસદ્દે તિ વા । પ્યપ્પગાર
અસાવજ્જં જાવ ભાસેજ્જા ॥ ૫૭૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી કેટલાક અવાજો સાંભળે તો પણ તેને એને માટે એમ ન કહે, ‘આ
મારો શબ્દ છે, આ ખૂરો અવાજ છે’ એ પ્રકારનું સાવધ વચન તે બોલે નહિ તે પ્રકારની
બાળતમા આમ બોલે, જેમકે સારા અવાજને સારો અવાજ કહે, કંઈક અવાજને કંઈક
કહે એ પ્રકારે અસાવધ ભાષા મુનિ બોલે

મૂલમ્-પ્યં રુવાહ કલ્હે તિ વા, ગધાહ સુદ્ધિમંગ્થે તિ વા રસાહ તિત્તાણિ વા ફાસાહં
કમ્મવટાણિ વા ॥ ૫૮૦ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે રૂપો કાળા અથવા....ગંધો મુવાસ અથવા...રસો કડવા અથવા....સ્પર્શો ખરખરડા અથવા સમજી લેવા.

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્ત્વુણી વા વંતા કોહં ચ, માણં ચ, માયં ચ, લોભ ચ, અણુવીદ્
 ણિટ્ટામાસી. ણિસમ્મમાસી, અતુરિયમાસી, વિવેગમાસી સમિયાણ સંજતે માસં માસેજ્જા
 ॥ ૫૮૧ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ક્રોધ, માન, માયા ને લોભના વમનારા, વિચાર કરીને નિશ્ચયથી બોલનાર,
 સાંભળી, લક્ષમાં લઈને બોલનાર, ધીમે બોલનાર, વિવેકથી બોલનાર સ્વયંભી અને
 અસાવધ ભાષા બોલનાર હોય છે.

મૂલમ્-પ્યં સ્વલુ તસ્સ મિક્ત્વુસ્સ મિક્ત્વુણી વા સામગ્ગિયં ॥ ૫૮૨ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે ખરેખર તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીની આચારની સામગ્રી છે.

ખીજો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો.

અધ્યયન ૧૩માનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્ત્વુણી વા અમિકંહેજ્જા વત્થં પસિત્તપ્પ । સે જ્જં પુણ વત્થં જાણેજ્જા,
 તંજહા, -જંઘિયં વા, મંઘિયં વા સાણયં વા, પોત્તયં વા, ચોમિયં વા, તૂલકહં વા,
 તહપ્પગારં વત્થં ॥ ૫૮૩ ॥

અર્થ-(અહીં વસ્ત્ર મેળવવાનો વિધિ કહેવાય છે.) તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જ્યારે વસ્ત્રની
 તપાસ કરવા ઇચ્છે ત્યારે તે જો જાણે કે આ વસ્ત્ર પશુના વાળનું છે, મિશ્રિત છે, કે
 શણના પાદડાથી બનેલ, મુવાળા રૂતું કે અર્કોદિ રૂતું છે તો તેવા પ્રકારનું વસ્ત્ર ...

મૂલમ્-જે ણિગંથે તરુણે જુગવં વલુવં અપ્પાયંકે થિરસંઘયણે, સે પ્પં વત્થં ધારેજ્જા, ણો વિત્તિયં ।
 જા ણિગંથી સા ચત્તારિ સંઘાડીઓ ધારેજ્જા :-પ્પં દુહત્થવિત્થારં, દો તિહત્થવિત્થારાઓ,
 પ્પં ચહત્થ વિત્થારં । પ્પહિં વત્થેહિ અવિજ્ઞમાણેહિ અહ પચ્છા પ્પમેગં સંસીવિજ્ઞા
 ॥ ૫૮૪ ॥

અર્થ-જે જુવાન નિર્ઞથ (જૈન) મુનિ, સમયના ઉપદ્રવ રહિત, બળવાન, અદ્ય જે રોગપીડિત,
 સ્થિર બાધાવાળા હોય તે એક વસ્ત્ર ધારણ કરે, ખીજું નહિ જે નિર્ઞથી (સાધ્વી) હોય
 ને ચાર સાડી ધારણ કરે એક બે હાથ પહોળી, ખીજી બે-ત્રણ હાથ પહોળી અને ચોથી
 ચાર હાથ પહોળી આ વસ્ત્રો ન વિદ્યમાન હોય તો પછી વસ્ત્રોને પરસ્પર સ્ત્રીવી લેવા

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા મિક્ત્વુણી વા પરં અદ્ધજોયણમેણ વત્થપહિયાણ નો અમિસંધારેજ્જા
 ગમણાણ ॥ ૫૮૫ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણીએ વસ્ત્ર ગવેષણાને માટે અર્ધ યોજનથી બહાર જવાને સકલ્પ ન કરવેા ઘટે

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા સે જ્ઞં પુણ વત્થં જાણેજ્ઞા, અસ્સિંપડિયાપ પગં સાહમ્મિયં સમુદ્દિસ્સ પાણાઈ, (જહા પિહેસણાપ) ॥ ૫૮૬ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જો એમ જાણે કે આ વસ્ત્ર એક જોન મુનિને, આને માટે પ્રાણાદિની હિસા કરીને બનાવ્યું છે.. તો પિ કેષણા પ્રમાણે અત્ર સમજવું

મૂલમ્-પવં-વહવે સાહમ્મિયા, પગં સાહમ્મિણિ, વહવે સાહમ્મિણીઓ, વહવે સમણ માહણા, તદેવ પુરિસંતરકહં (જહા પિહેસણાપ) ॥ ૫૮૭ ॥

અર્થ-એ જ પ્રમાણે બહુ જોનસાધુઓ, એક સાધ્વી, બહુ સાધ્વીઓ, બહુ શ્રમણ બ્રાહ્મણોને ઉદેશી અન્યપુરુષ માટે કરેલું ન સ્વીકારવું, પણ તે પુરુષે જો સ્વીકારી લીધું હોય તો તે લેવું.

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા સેજ્ઞં પુણ વત્થં જાણેજ્ઞા, અસ્સંજણ મિક્ખુપડિયાપ કીતં વા, ધોયં વા, રત્તં વા, ઘટ્ઠં વા, મટ્ઠં વા, સંસટ્ઠ વા, સંપધ્મિતં વા, તહ્પગારં વત્થં અપુરિસંતરકહં જાવ ણો પડિગાહેજ્ઞા । અહપુણ પવં જાણેજ્ઞા, પુરિસંતરકહં જાવ પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૫૮૮ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી વસ્ત્ર બાબત એમ જાણે કે ગૃહસ્થે લિધુને માટે જ ખરીદ્યું છે, ધોયું છે, રગ્યું છે, લીધું કર્યું છે, બરાબર સમારાવ્યું છે, સધાવ્યું છે, સુગંધી કરાવ્યું છે, તો તે પ્રકારે અન્ય માણસ માટે ન બનેલ વસ્ત્ર તેણે સ્વીકારવું નહિ પણ જો જાણે કે બીજા પુરુષ માટે બનેલું છે તો તે સ્વીકારશે

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા સે જ્ઞાઈ પુણ વત્થાઈ જાણેજ્ઞા વિરુવરુયાઈં મહઠ્ઠણમોલ્લાઈ, તજહાઃ-આજિણાણિ વા, સહિણાણિ વા, સહિણકલ્લાણાણિ વા, આયાણિ વા, કાયકાણિ વા, સોમિયાણિ વા, દુગુલ્લાણિ વા, પટ્ટાણિ વા, મલયાણિ વા, પતુણ્ણાણિ અંસુયાણિ વા, ત્તીણસુયાણિ વા, ટેસરાગાણિ વા, અમિલાણિ વા, ગહ્ગજલાણિ વા, ફાલિયાણિ વા, કાયઠાણિ વા, કવલગાણિ વા, વાવરણાણિ વા, અણ્ણયરાણિ તહ્પગારાઈં વત્થાઈ મહઠ્ઠણમોલ્લાઈ લામે સંતે ણો પડિગાહેજ્ઞા ॥ ૫૮૯ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે એમ જાણે કે આ વિવિધ વસ્ત્રો બહુ ભારે ધનના મૂલ્યવાળા છે, જેમકે ગ્રામડાના વસ્ત્ર, સૂક્ષ્મ વસ્ત્ર, સૂક્ષ્મ અને શોભે તેવા, અજ અર્થાત બકગના રોગના, અલપાકા જેવા ઇદ્રિનીલવર્ણના કપાસના, સામાન્ય કપાસના, રેશમના, પટ્ટના સૂત્રમાથી બનેલા, મલયદેશમા ઉત્પન્ન, વલ્કલના તતુઓથી બનેલા, બીજા દેશના ઉત્તમ કોટિનાં, કે ચીનના રેશમી, દેશના રગ વાળા, ન બગડેલા, ગજવેલ જેવા, સ્ફટિક જેવા, લીલા

રૂથી બનેલાં, (પાઠાંતર કાચકાણિ છે) કામળા, કે ચાદરો, કે તેવા પ્રકારનાં બીજાં મહા મૂલ્યવાન વસ્ત્રો મળે છતાં મુનિ (મોહતું કારણ સમજી તેને) સ્વીકારશે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કલુળી વા સે જ્ઞાઈં પુણ આઈંણપાડરણાણિ વત્થાણિ જાણેજ્ઞા, તંજહા; ઉદ્દાણિ વા પેસાણિ વા, પેસલેસાણિ વા, કિણ્હમિઈંણગાણિ વા, ળીલમિગાઈંણગાણિ વા, મોરમિગાઈંણગાણિ વા, કળગાણિ વા, કળગકંતાણિ વા, કળગપટ્ટાણિ વા, કળગચ્છદ્યાણિ વા, કળગફુસિયાણિ વા, ચગ્ગાણિ વા, વિવગ્ગાણિ વા, આમરણાણિ વા, આમરણવિચિતાણિ વા, અણ્ણયરાણિ વા. તહ્ણપ્પગારાણિ આઈંણ પાડરણાણિ વત્થાણિ લામે સંતે નો પડિ-ગાહેજ્ઞા ॥ ૫૯૦ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જે વસ્ત્રો પશુચર્મમાંથી નિષ્પન્ન વસ્ત્રો બાણે, જેમકે ઉદ્રમત્સ્યમાથી ઉત્પન્ન, (સિંધ પ્રદેશે), તેવા ત્યાનાં જ, વળી મુવાળા, કૃષ્ણમૃગના અબ્જિન (ચર્મ) ના કે નીલમૃગના ચર્મના કે સફેદ મૃગના ચર્મના, કે સોનેરી, કે સોનેરી જેવા સુંદર, કે સોનેરી પટ્ટાવાળા, કે સોનેરી વડે ચૂથેલા, કે સોનેરી ખુદા મૂકેલ, કે વાધના ચામડાનાં, કે વિશેષ પ્રકારના વાધના, (પાઠાંતર ચિગાડ વરુનાં ચામડાના) આલરણુ રૂપ કે આલરણુ એટલે શણુગારથી વિચિત્ર એવા પ્રકારનાં બીજાં ચર્મ નિષ્પન્ન વસ્ત્રો મળે તો પણ મુનિ ગ્રહણ કરશે નહિ

મૂલમ્-इच्चेयाइं आयतणाइं उवातिकम्म अह भिक्खु जाणेज्जा चउहिं पडिमाहिं वत्थं एसित्तण ॥ ५९१ ॥

અર્થ-એમ આ કર્મણધના સ્થાનો ઓળંગીને ચાર પ્રતિમાઓ (અલિગ્રહ વિશેષ) સહિત વસ્ત્ર એપણાને બાણશે

મૂલમ્-तत्थ खलु इमा पढमा पडिमा-से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उद्दिसिय वत्थ जाणज्जा, तंजहा, जगिय वा भंगियं वा, साणयं वा, पोत्तयं वा, खोमियं वा, तूलकडं वा, तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाणज्जा, परो वा णं देज्जा, फासुयं एसणीयं लामे संते पडिगाहेज्जा । पढमा पडिमा ॥ ५९२ ॥

અર્થ-ત્યા પહેલો ખરેખર સકલ્પ એવો કે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી પોતે સંકલ્પ રાખીને વસ્ત્ર યાચે, જેમકે, પશુના વાળનુ, મિશ્ર, શણુ વગેરેનું, પત્રાદિકનું, રૂતું, આકડા વગેરેનું વસ્ત્ર પોતે યાચી લે કે બીજો આપે, તેનો લાભ થાય તો તે સ્વીકારે. આ પહેલી પ્રતિમા

મૂલમ્-अहावरा दोच्चा पडिमा-से भिक्खु वा भिक्खुणी वा पेहाए पेहाए वत्थं जाणज्जा, तंजहा, गाहावती वा, जाव, कम्मकरी वा, -से पुव्वामेव आलोपज्जा, “आउसो” ति वा, “भंगिणि त्ति” वा, “दाहिसि मे एत्तो अण्णतरं वत्थं ?” तहप्पगारं वत्थं सयं वा णं जाणज्जा, परो वा से देज्जा, जाव फासुय एसणीयं लामे संते पडिगाहेज्जा दोच्चा पडिमा ॥ ५९३ ॥

અર્થ-હવે અનેરી બીજી પ્રતિમા તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી બોધને (પહેલી પ્રતિમામા તે લાગણું

મળવું જોઈએ અહીં જોવાની છૂટ છે.) વસ્ત્ર યાચે. તે આ પ્રમાણે કે ગૃહસ્થથી માંડી દાસીપર્યંતને તે પૂર્વે જ કહે, હે આયુષ્માન, હે બહેન, મને આમાંથી કોઈ પ્રકારનું વસ્ત્ર આપશે? તે પ્રકારનું વસ્ત્ર તે બંને યાચે કે સામી વ્યક્તિ તેને આપે, નિર્દોષ અને સ્વીકાર્યનો લાલ થાય તો તેણે સ્વીકારવું આ બીજી પ્રતિમા

મૂલમ્-અઠાવરા તત્ત્વા પઢિમા, -સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા સે જ્ઞં પુણં વત્થં જાણેજ્ઞા, તંજ્જહા, અંતારેજ્જગં વા, ઉત્તરિજ્જગં વા તહપ્પગારં વત્થં સયં વા ણં જાણેજ્ઞા, જાવ પઢિમાહેજ્ઞા । તત્ત્વા પઢિમા ॥ ૫૯૪ ॥

અર્થ-હવે અનેરી ત્રીજી પ્રતિમા તે લિક્ષુ-લિક્ષુણી બાણે કે આ વસ્ત્ર આતરવસ્ત્ર કે ઉત્તરીયવસ્ત્ર ભોગવાયેલું, વાપરેલું છે અથવા શય્યાતરનું વાપરેલું છે, તેવું વસ્ત્ર જ તે યાચીને કે સામેથી આપેલું સ્વીકારે આ ત્રીજી પ્રતિમા

મૂલમ્-અઠાવરા ચતુર્થા પઢિમા :-સે મિક્કૂ વા મિક્કુણી વા ઉજ્ઞિયધમ્મિય વત્થં ડાણેજ્ઞા । જચણે વહવે સમણ-માહણ-અતિહિ-કિવણ-વણીમગા ણાવક સત્તિ, તહપ્પગારં ઉજ્ઞિય-ધમ્મિયં વત્થં સયં વા ણ જાણેજ્ઞા પરો વા સે વેજ્ઞા ફાસુયં જાવ પઢિમાહેજ્ઞા । ચતુર્થા પઢિમા ॥ ૫૯૫ ॥

અર્થ-હવે અનેરી ચોથી પ્રતિમા તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી બાણે કે તજી દેવા અર્થેનું વસ્ત્ર છે, જે વસ્ત્રને બીજા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, અતિથિ, દુષિયા. યાચક ઈચ્છતા નથી, તે પ્રકારનું તજવા માટે વસ્ત્ર સ્વયં યાચી લે કે સામે આપે, નિર્દોષ હોય તો સ્વીકારે આ ચર્થ ચોથી પ્રતિમા

મૂલમ્-ઇચ્છેયાણં ચડહં પઢિમાણ જહા પિંડેસણાપ ॥ ૫૯૬ ॥

અર્થ-આમ આ ચાર પ્રતિમાનો વિશેષ અધિકાર પિંડપેણા પ્રમાણે.

મૂલમ્-સિયા ણ તીપ્પ ણસણાપ્પ ણસમાણં પરો વદેજ્ઞા “આહસતો સમણા, પજ્ઞાહિં તુમ માસેણ વા, ઘસરાણ્ણ વા, પંચરાણ્ણ વા, સુપ્પ વા સુયતરે વા, તો તે વયં આહસો અણ્ણયરં વત્થં ઘાસામો,” તહપ્પગારં ણિગ્ધોસં સોચ્છા ણિસમ્મ સે પુવ્વામેવ આલોપજ્ઞા “આહસો ત્તિ વા, મહ્ણિ ત્તિ વા ણો સલ્લુ મે કપ્પત્તિ, પ્યપ્પગારે સંગારે વયણે પહિસુણેત્તપ્પ અમ્મિક સ્વસિ મે ઘાહં, ઇયાણિમેવ ઘલયાહિ,” સે સેવં વદંતં પરો વદેજ્ઞા “આહસંતો સમણા અણુગચ્છાહિ તો તે વયં અણ્ણયરં વત્થં ઘાસામો,” સે પુવ્વામેવ આલોપજ્ઞા, “આહસો ત્તિ વા મહ્ણિ ત્તિ વા, ણો સલ્લુ મે કપ્પઇ પ્યપ્પગારે સંગારે પહિસુણેત્તપ્પ । અમ્મિક સ્વસિ મે ઘાહં, ઇયાણિમેવ ઘલયાહિ ।” સે સેવં વદંતં પરો જેત્તા વદેજ્ઞા “આહસો ત્તિ વા મહ્ણિ ત્તિ વા, આહરેયં વત્થં, સમણસ્સ ઘાસામો, અવિયાઇ વયં પચ્છાવિ અપ્પણો સઅટ્ઠાપ્પ પાણાઇં મૂયાઇ જીવાઇં સત્તાઇ સમારબ્બ સમુદ્ધિસ્સ જાવ વેપસામો.” પ્યપ્પગારં ણિગ્ધોસં સોચ્છા ણિસમ્મ તહપ્પગારં વત્થં અફાસુયં જાવ ણો પઢિમાહેજ્ઞા

અર્થ-હવે જો તે વસ્ત્ર-ગવેષણાએ ગયા હોય ત્યારે મુનિને સામો માણસ કહે, 'હે આયુષ્માન સાધુ, તમે એક માસ પછી, ૮૨ દિવસો પછી, પાચરાત્રિ પછી, કાલે કે પરમદિ આવજો, તો તમને હે મહાશય, અમે બીજું કોઈ વસ્ત્ર આપીશું' તે પ્રકારનું વચન સાલળી અવધારી તેને પૂર્વે જ કહી દેવું, 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, આ પ્રકારનું શરતનું વચન સ્વીકારવું' મને કદપે નહિ જો તમે મને આપવા ઇચ્છતા હો તો હાલ જ આપો' એમ બોલનાર તેને સામી વ્યક્તિ જો કહે કે 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, તું મારી પાછળ ચાલ તો તને અન્ય વસ્ત્ર આપીશું' તેને તે પૂર્વે જ કહી દે, 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, આ પ્રકારની શરત સ્વીકારવી મને કદપે નહિ જો દેવાને તમે ઇચ્છતાં હો તો હાલ જ આપો.' તે એ પ્રમાણે કહેનારને સાચો નાયક કહે, હે ભાઈ, હે બહેન, આ વસ્ત્ર તું લઈ આવ, તે આપણે મુનિને આપીશું વળી આપણે પોતાને કાળે પ્રાણ, ભૂત, જીવ, સત્વની હિંસા કરી લશ્ચ આપણે રાખી તૈયાર કરી લેશું આ વાત સાલળીને અવધારીને તે પ્રકારનું વસ્ત્ર અશુદ્ધ ગણી મુનિએ સ્વીકારવું નહિ

મૂલમ્-સિયા ણં પરો જેત્તા વણ્ણજ્ઞા “આડસો ત્તિ વા, મહ્ણિ ત્તિ વા, આહારેયં વત્થ, સિનાણેણ વા જાવ આધમિત્તા વા પધંસિત્તા વા સમણસ્સ ણં દાસમા.” ઇય્ણ્ણગારં ણિગ્ધોસં સોચ્છા ણિસમ્મ સે પુવ્વામેવ આલોણ્ણજ્ઞા, “આડમો ત્તિ વા, મહ્ણિ ત્તિ વા, મા ણયં તુમં વત્થં સિનાણેણ વા જાવ પધંસાહિ વા । અભિકંઘસિ મે દાતુ પસેવં દલયાહિ ।” સે સેવં વદંતસ્સ પરો સિનાણેણ વા જાવ પધંસિત્તા દલણ્ણજ્ઞા, તહ્ણ્ણગારં વત્થં અફાસુયં જાવ ણો પઢિગાહેજ્ઞા ॥ ૫૯૮ ॥

અર્થ-હવે જો સામાવાળો નાયક કહે, 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, એ વસ્ત્ર લઈ આવ' તે સ્નાનમાં, ઘર્ષણ, મર્દનમાં વાપરીને આપણે તે શ્રમણને આપીશું' એ પ્રકારની બાબત સાલળીને, અવધારીને તેને પૂર્વે જ કહી દેવું જોઈએ, 'હે આયુષ્માન, કે હે બહેન, તમે આ વસ્ત્રને સ્નાન, ઘર્ષણ, મર્દનમાં ઉપયોગમાં લેવા ઇચ્છો છો જો મને દેવા ઇચ્છતા હો તો એમ જ આપો' તે એમ બોલે તે સમયે સામાવાળો જો સ્નાનમાં લૂછીને આપે તો તે પ્રકારનું વસ્ત્ર અશુદ્ધ માનીને સ્વીકારવું નહિ

મૂલમ્-સે ણં પરો જેત્તા વણ્ણજ્ઞા ‘આડસો ત્તિ વા મહ્ણિ ત્તિ વા, આહર ણતં વત્થં, સીઓદગ-વિયહેણ વા ડસિણોદગવિયહેણ વા ઉચ્છોલેત્તા વા પધોવેત્તા વા સમણસ્સ દામામો” ઇય્ણ્ણગારં ણિગ્ધોસં સોચ્છા ણિસમ્મસે પુવ્વામેવ આલોણ્ણજ્ઞા આડસો ત્તિ વા મહ્ણિ ત્તિ વા “મા ણયં તુમં વત્થં સીઓદગવિયહેણ વા, ડસિણોદગવિયહેણ વા, ઉચ્છો લેહિ વા પધોવેહિ વા । અસિકંઘસિ-સેસં તહેવ, જાવ ણો પઢિગાહેજ્ઞા ॥ ૫૯૯ ॥

અર્થ-હવે જો સામો નાયક કહે, 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, એ વસ્ત્ર ઠંડા પાણીથી કે સાફ ગરમ પાણીમાં ઝબોળીને, ધોઈને શ્રમણને આપીશું' એ પ્રકારની બાબત સાલળીને અવધારીને તેને પહેલેથી જ કહેવું જોઈએ, 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, તમે આ વસ્ત્રને શુદ્ધ ઠંડા પાણીથી કે શુદ્ધ બિના પાણીથી ધોશો નહિ જો દેવા માગો તો એમ જ આપો. છતાં જો ધૂએ તો ત્યાં સુધી કે સ્વીકારવું ન જોઈએ

મૂલમ્-સે જં પરો જેત્તા વટેજ્જા.-‘આહસો ત્તિ વા, મહ્ણિત્તિ વા, આહરેતં વત્થં, કંદાણિ વા હરિયાણિ વા વિસોધેતા સમણસ્સ દાસામો.’ પ્યપ્પગારં ણિઘોસં સોચ્છા ણિસમ્મ જાવ, “મહ્ણી ત્તિ વા, મા પ્યાણિ તુમં કંદાણિ વા જાવ વિસોહેદિ, ણો ચલુ મે કપ્પતિ પ્ત્તપ્પગારે વત્થે પડિગાહિત્ત” સે સેવં વદંતસ્સ પરો કંદાણિ વા જાવ વિસોહેત્તા દલ્લજ્જા તહ્પગારં વત્થં અફાસુયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૬૦૦ ॥

અર્થ-હવે સામો નાયક કહે, ‘હે ભાઈ, હે બહેન, દાવ એ વસ્ત્ર, આપણે કંદો અને લીલુ. ધાસ, એનાથી સાફ કરીને શ્રમણને આપીશું.’ એ પ્રકારની બાબત સાબળીને. અવધારીને તેને પહેલેથી જ કહેવું બેઠ્યો, ‘હે બહેન, તમે એ કદમૂળ કે ધાસ સાફ કરશો નહિ એવું વસ્ત્ર સ્વીકારવું મને કદ્યે નહિ’ હવે એમ કહે તે સમયે સામો કંદ વગેરે શુદ્ધ કરીને આપે તો તે પ્રકારનું વસ્ત્ર અશુદ્ધ બાણી ન સ્વીકારે.

મૂલમ્-સિયા સે પરો જેત્તા વત્થં ણિસિરેજ્જા, સે પુવ્વામેવ આલોપ્પજ્જા “આહસો ત્તિ વા મહ્ણિ ત્તિ વા, તુમં ચેવણં સંતિયં વત્થં અતોમત્તેણ પડિલેહિસ્સામિ” કેવલી વૂયા ‘આયાણ-મેયં-વત્થત્તેણ ઓવદ્ધે સિયા કુડલે વા, ગુણે વા, હિરણ્ણે વા, સુવણ્ણે વા, મણિ વા, જાવ, રચણાવલી વા, પાણે વા, વીણ વા, હરિણ વા. અહ મિક્ખૂણં પુવ્વોવદિટ્ઠા જાવ જં પુવ્વામેવ વત્થં અંતોઅત્તેણ પડિલેહિજ્જા ॥ ૬૦૧ ॥

અર્થ-હવે બે મુનિને સામો નેતા વસ્ત્ર આપી દે તો તેને ‘પૂર્વે જ કહી દેવું’ ‘હે આયુધ્માન, હે બહેન, તમારી માલિકીનું આ વસ્ત્ર હું એક છેડેથી બીજે છેડે પ્રતિલેખન કરી તપાસીશ કેવળી કહે છે કે આ (અપ્રતિલેખના) કર્મળ ધનુ કારણ છે વસ્ત્રને છેડે બાધેલ, કોઈ કુડલ હોય, કોઈ સૂત્ર હોય, કોઈ રૂપ કે સોનું, રત્ન યાવત રત્નમાળા, કે પ્રાણી, બીજ, લીલોતરી હોય એટલે લિક્ષુને અમે પૂર્વે વાત બાણી છે કે તેણે વસ્ત્રને સાદ્ય ત તપાસી લેવું

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા સે જ્ઞં પુણ વત્થં જાણેજ્જા સઅંડં જાવ સંતાણગ, તહ્પગારં વત્થં અફાસુયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૬૦૨ ॥

અર્થ-હવે તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી બે તે વસ્ત્રને, ઈડા સહિત યાવત કરોળિયાનાં બાળા સહિત હોય તો તે પ્રકારના વસ્ત્રને તે અશુદ્ધ બાણી તે સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા સે જ્ઞં પુણ વત્થં જાણેજ્જા અપ્પંડં જાવ સંતાણગં અણલ અથિરં અધુવં અધારણિજ્ઞં રોહજ્ઞંતં ણ રોચ્ચહ, તહ્પગાર વત્થં અફાસુયં જાવ ણો પડિગાહેજ્જા ॥ ૬૦૩ ॥

અર્થ-હવે તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ને વસ્ત્રને ઈડા વગરનું ત્યાંથી માડીને કરોળિયાનાં બાળા વગરનું બાણે (છતા) અણુટકાઉ, અસ્થિર, તરત નાશ પામનાર કે ન ધારવા યોગ્ય, સાધુને જે કદ્યે નહિ એવું (અથવા દાતાને ન રુચતું) વસ્ત્ર અશુદ્ધ બાણી મુનિ ન સ્વીકારે

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા મિક્કવુળી વા સે ર્જ્જ પુણ વત્થં જાણેજ્જા અપ્પંડં જાવ સંતાણગં અલં થિરં
ધુવં ધારણિર્જ્જં રોહ્જ્જંતં રુચ્ચઈ તહ્પપ્પગારં વત્થં ફાસુયં જાવ પહિંગાહેજ્જા ॥ ૬૦૪ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી જે તે વસ્ત્રને ઇડારહિત થાવત બાળારહિત બાણીને, તેને સ્થિર,
ટકાઉ, નાશ ન પામનાર, અને ધારવા યોગ્ય તેમ જ કદપે તેવું બાણે તો શુદ્ધ બાણી સ્વીકારે.

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા મિક્કવુળી વા “જો જવળ મે વત્થે” ત્તિ કટ્ટુ જો વહુદેસિણ સિણાણેણ વા
જાવ પઘંસેજ્જા ॥ ૬૦૫ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી ‘મારું વસ્ત્ર નવું નથી,’ એમ વિચારી થોડા કે ઘણા સુગંધીદ્રવ્યના
લેપથી સુંદર બનાવે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા મિક્કવુળી વા “જો જવળ મે વત્થે” ત્તિ કટ્ટુ જો વહુદેસિણ સીતોદગ-
વિયહેણ વા જાવ પઘોવેજ્જા ॥ ૬૦૬ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી ‘મારું વસ્ત્ર નવું નથી’ એમ વિચારી થોડે ભાગે કે ઘણે ભાગે
તેને શીતલ જલથી ધૂએ નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા મિક્કવુળી વા “દુઝ્ઞિમંગ્થે મે વત્થે” ત્તિ કટ્ટુ જો વહુદેસિણ સિણાણેણ વા,
તહેવ, સીતોદગવિયહેણ વા ડલિગોદગવિયહેણ વા, (આલાવઓ) ॥ ૬૦૭ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી ‘મારું વસ્ત્ર દુર્ગંધ મારે છે’ એમ વિચારીને બહુ કે અલ્પ સુગંધ
લેપથી કે શીતલ કે ઉષ્ણ જળથી તેને ધૂએ નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા મિક્કવુળી વા અમિક્કંસેજ્જા વત્થં આયાવેત્તણ વા પયાવેત્તણ વા તહ્પપ્પગારં
વત્થં જો અણંતરહિયાણ પુલ્લવીણ, જો સસણિદ્ધાણ, જાવ સંતાણાણ આયાવેજ્જ વા
પયાવેજ્જ વા ॥ ૬૦૮ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી જ્યારે વસ્ત્રને તડકો દેખાડવા માગે કે તપાવવા માગે ત્યારે તેને
પૃથ્વી પર જ જ્યાં ત્રીકાશ થાવત બાળા ન હોય ત્યાં જ સૂકવે કે તપાવે (વસ્ત્ર મુશ્કેલ
પરિસ્થિતિમાં, લોકનિદા ભયથી, ધૂએ પણ છે)

મૂલમ્-સે મિક્કવ્ વા મિક્કવુળી વા અમિક્કંસેજ્જા વત્થં આયાવેત્તણ વા પયાવેત્તણ વા તહ્પપ્પગારં
વત્થં શૃણંસિ વા, નિહેલુગંસિ વા, ડમુયાલસિ વા, કામજલંસિ વા અણ્ણયરે વા
તહ્પપ્પગારે અંતલિક્કજાણ દુઘ્ગહે દુન્નિક્કવત્તે અણિક પે ચલાચલે જો આયાવેજ્જ વા જો
પયાવેજ્જ વા ॥ ૬૦૯ ॥

અર્થ-તે લિહુ કે લિહુણી જ્યારે વસ્ત્રને સુકાવવા કે તપાવવા ઇચ્છે, તે પ્રકારે વસ્ત્રને થાંભલા

પર, ઊંઘરા પર, ખાડણિયા પર, સ્નાનની ઊંચી ખાંભેડી (સિનાળપીઠં તુ કામજલ) કે તે પ્રકારના બીજા ઊંચા સ્થાનો પર, ઘરાઘર ખાંધ્યા વિના, જેમ તેમ નાખીને, કે પે તેમ, ફરફરે તેમ સૂકવે નહિ કે તપાવે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કુણી વા અમિક્કેજ્જા વત્થં આયાવેત્તણ વા, પયાવેત્તણ વા, તહપ્પગારં વત્થં કુલિયંસિ વા, મિત્તિસિ વા, સેલસિ વા, અણ્ણતરે વા તહપ્પગારે અંતલિક્કજાણ જાવ ણો આયાવેજ્જ વા પયાવેજ્જ ॥ ૬૧૦ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે વસ્ત્રને સૂકવવા કે તપાવવા માગે ત્યારે તે પ્રકારના વસ્ત્રને, માટી પર (કામચલાઉ ભીંત પર), ભીંત પર, ટેકરા પર, કે બીજા તે પ્રકારના આકાશી સ્થાનો પર સૂકવે, તપાવે ત્યારે ઘરાઘર ખાંધ્યા વિના, યાવત્ સૂકવે-તપાવે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કુણી વા અમિક્કેજ્જા વત્થં આયાવેત્તણ વા પયાવેત્તણ વા, તહપ્પગારે વત્થે ચંધસિ વા, મંચસિ વા, માલસિ વા પાસાયંસિ વા, હમ્મિયતલંસિ વા, અણ્ણયરે વા, અંતલિક્કજાણ જાવ ણો આયાવેજ્જ વા પયાવેજ્જ વા ॥ ૬૧૧ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે વસ્ત્રને સૂકવવા કે તપાવવા માગે ત્યારે તે પ્રકારના વસ્ત્રને ઊંચા થાલલા પર, માચડા પર, માળ પર, મહેલ પર કે અગાશી પર, કે તેવા કોઈ આકાશી સ્થાન પર ઘરાઘર ખાંધ્યા વિના યાવત ફરફરે તેમ સૂકવે નહિ

મૂલમ્-સે-ત-માદાય પ્પગંત મવક્કમેજ્જા, અહે જ્ઞામંથહિલંસિ વા જાવ, અણ્ણયરંસિ વા તહપ્પગારંસિ થંહિલંસિ પહિલેહિય પહિલેહિય પમજ્જિય (૨) તત્તો સંજયામેવ વત્થં આયાવેજ્જ વા પયાવેજ્જ વા ॥ ૬૧૨ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ એક છેડા પર જવું અથવા કુલાર આદિના નિલાડા જેવા સ્થાને કે અનેરા કોઈ તેવા સ્થાને, નીરખી, નીરખી, પોણપોણ જતનાથી તે વસ્ત્ર સૂકવવું કે તપાવવું નોંધ્યે.

મૂલમ્-પ્પયં ચલુ તસ્સ મિક્કુસ્સ મિક્કુણીય વા સામગ્ગિયં ॥ ૬૧૩ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે ઘરેખગ તે ભિક્ષુની આચાર-સામગ્રી છે.

પ્રથમ ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો.

અધ્યયન ૧૪માનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કુણી વા અહેસણિજ્જાઈ વત્થાઈ જાપજ્જા, અહાપરિગ્ગહાઈ વત્થાઈ ધારેજ્જા. ણો ધોપજ્જા, ણો રહજ્જા, ણો ધોયરત્તાઈ વત્થાઈ ધારેજ્જા, અપલ્લિહંચમાણે ગામંતરેનુ ઓમચેલિણ । પ્પતં ચલુ વત્થધારિસ્સ સામગ્ગિયં ॥ ૬૧૪ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ સ્વીકારવા યોગ્ય વસ્ત્રો યાચવા ભેઈએ, સ્વીકારેલાં વસ્ત્રો પહેરવાં, તેને ધોવા નહિ, તેને રંગવા નહિ, વસ્ત્રો ધોઈ-રંગીને પહેરવાં નહિ. કંઈ પણ સંતાડ્યા વિના તે અસારવસ્ત્રધારી એક ગામથી બીજે ગામ ફરે. આ ખરેખર વસ્ત્રધારીનો કલ્પ છે.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગાહાવડકુલં પિંડવાયપડિયાપ પવિસિડકામે સઘ્વં ચીવર માયાપ ગાહાવડકુલં પિંડવાયપડિયાપ ણિક્ખમેજ્જ વા પવિસેજ્જ વા । एवं वहिया विचारभूमिं वा विहारभूमिं वा गामाणुगामं दूइज्जेज्जा । अह पुण एवं जाणेज्जा तिव्वदेसियं वा वासं वासमाणं पेहाण, जहा पिंडेसणाण, णवरं, सघ्वं चीवर-मायाप ॥ ૬૧૫ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે ગૃહસ્થને ઘેર ભિક્ષા મેળવવા જવાને ઈચ્છે ત્યારે બધા ચીવર ધારીને ગૃહસ્થને ઘેર આવે કે ત્યાથી પાછો આવે એ પ્રમાણે ફરવાને માટેની ભૂમિ કે સ્વાધ્યાયભૂમિ કે ગ્રામાતર જતાં તેણે સમજવું હવે જો એમ જણાય કે લયાનક દેશમાં વાસ વસતા વિચારીને, તો પિંડેણુ પ્રમાણે, ફરક એટલો કે સર્વ ચીવર લઈને જવું

મૂલમ્-સે પગ્ગહો મુહુત્તગં મુહુત્તગં પહિહારિયં વીયં વત્થં જાપજ્જા, જાવ પગાહેણ વા, દુયાહેણ વા, તિયાહેણ વા, ચડયાહેણ વા, પંચાહેણ વા, વિપ્પવસિય, ઉવાગચ્છેજ્જા । તહ્પગારં વત્થં ણો અપ્પણા ણિહેજ્જા, ણો અણ્ણમણ્ણસ્સ દેજ્જા, ણો પામિચ્ચં કુજ્જા, ણો વત્થેણ વત્થપરિણામં કરેજ્જા, ણો પરં ઉવસંકમિત્તુ ણ્વં વદેજ્જા “આડસંતો સમણા ! અમિકંઘસિ વત્થં ધારેત્તપ વા, પરિહરિત્તપ વા;” થિરં વા ણં સંતં ણો પલિચ્છિદિય પલિચ્છિદિય પરિટ્ઠવેજ્જા તહ્પગારં સસંઘિતં વત્થં તસ્સ ચેવ ણિસિરેજ્જા; ણો અત્તાણં સાહજ્જેજ્જા ॥ ૬૧૬ ॥

અર્થ-તે કોઈ મુનિ થોડે થોડે સમયે બીજું વસ્ત્ર પ્રાતિહારિક (પાછું આપવાની શરતે) યાચતો હોય, યાવત્ એક દિન માટે જો દિન માટે, ત્રણ દિન માટે, ચાર દિન માટે કે પાંચ દિન માટે; હવે તે સાધુ પ્રવાસે ગયેલો દાતા બાણે તો તે પ્રકારતું વસ્ત્ર પોતાને માટે ગ્રહણ કરી લે નહિ, પરસ્પરના કોઈને આપે નહિ, ઉધાર દે નહિ, તે વસ્ત્ર તે વસ્ત્ર સાથે બદલાવે નહિ, બીજા સાધુ પાસે જઈને તે એમ કહે નહિ ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે વસ્ત્ર ધારવા કે તણ દેવા ઈચ્છો છો ?’ વસ્ત્ર મજબૂત હોય તો તેના ટુકડા કરી કરી તેને પરદી દે નહિ તે પ્રકારતું સાંધાવાળું (શરતવાળું) વસ્ત્ર તેણે તેને જ આપવું અને જાતને મલિન કરવી નહિ

મૂલમ્-સે પગ્ગતિઓ તહ્પગારં ણિગ્ધોસં સોચ્ચા ણિસમ્મ “જે મયંતારો તહ્પગારાણિ વત્થાણિ સસંઘિયાણિ મુહુત્તગં (૨) જાહતા જાવ પગાહેણ વા દુયાહેણ વા તિયાહેણ વા ચડયાહેણ વા પંચાહેણ વા વિપ્પવસિય ઉવાગચ્છંતિ, તહ્પગારાણિ વત્થાણિ ણો અપ્પણો રોપ્પંતિ ણો અણ્ણમણ્ણસ્સ અણુવયંતિ, તં ચેવ, જાવ, ણો સાતિજ્જંતિ, વહુવયણેણ માસિયઘ્વં ॥ ૬૧૭ ॥

અર્થ-હવે કોઈ મુનિ જો આ પ્રકારનો શબ્દધ્વનિ સાંભળે અને અવધારે કે ‘જે’ શ્રમણ લગવતો

તે પ્રકારના સાંધાવાળા વસ્ત્રો થોડા થોડા સમય માટે ચાચીને, જેમકે એક દિન માટે... ચાવત્ પંચ દિન માટે ચાચી પ્રવાસ કરીને આવે છે, તે પ્રકારનાં વસ્ત્રો જાતે લેતા નથી, ન તો એક બીજાને આપે છે ચાવત્ ન તો પોતે વાપરે છે, એમ બહુવચનથી પાઠ કહેવો

મૂલમ્-સે હંતા ‘અહમવિ મુહુત્તં પરિહારિયં વત્થં જાહિતા જાવ ણ્ણાહેણ વા દુ-તિ-ચ્ચડ પંચાહેણ વા વિણ્ણવસિય વિણ્ણવસિયં ઉવાગચ્છિસ્સામિ, અવિયાહં પયં મમેવ સિયા’ માહટ્ઠાણં સંપાસે ણો एवं કરેજ્જા ॥ ૬૧૮ ॥

અર્થ-એમ જાણી, ‘હું’ પણ થોડા સમય માટે પાઠિયારું વસ્ત્ર ચાચીને એક દિન ચાવત્ પાંચ દિન પ્રવાસ કરી આવીશ, એટલે એ વસ્ત્ર મારું થશે આમ કરે તો કપટનું સ્થાન સ્પર્શે છે એમ મુનિએ કરવું નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા ણો વણ્ણમંતાહ વત્થાહ વિવણ્ણાહં કરેજ્જા, ણો વિવણ્ણાહ વણ્ણમંતાહ કરેજ્જા, “અણ્ણં વા વત્થં લભિસ્સામિ ત્તિ” કટ્ટુ ણો અણ્ણમણ્ણસ્સ દેજ્જા, ણો પામિચ્ચં કુજ્જા, ણો વત્થેણ વત્થપરિણામં કરેજ્જા, ણો પરં ઉવસંકમિત્તુ एवं વદેજ્જા, “આઉસંતો સમણા, અભિકંઘસિ મે વત્થં ધારિત્તપ વા પરિહરિત્તપ વા,” ચિરં વા ણં સતં ણો પલિચ્છંદિય પલિચ્છંય પરિટ્ઠવેજ્જા, જહાચ્ચેયં વત્થં પાવગં પરો મન્નહ । પરં ચણં અદત્તહારિં પહિપહે પેહાપ તસ્સ વત્થસ્સ ણિદાણે ણો તેસિ મીઓ ઉમ્મગ્ગેણ ગચ્છેજ્જા । જાવ અણ્ણુસ્સુપ જાવ તત્તો સંજયામેવ ગામાણુગામં દૂઢ્ઠેજ્જા ॥ ૬૧૯ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી વણ્ણવાળા (જે મુખ્ય નિયમ લેવાના નથી, પણ અપવાદે લેવાયા હોય તો) વસ્ત્રોને રગ વગરના કરે નહિ, રગ વગરનાને રગવાળા કરે નહિ, હું બીજું વસ્ત્ર મેળવી લઇશ એ વિચારે, બીજા સ્વગચ્છીયને આપે નહિ બીજા મુનિ પાસે જઈને આમ બોલે નહિ ‘હું આયુષ્માન શ્રમણ, આપ વસ્ત્ર પહેરવા કે તણુ દેવા ઇચ્છો છો?’ વસ્ત્ર મજબૂત હોય તો તેને છેદી છેદી પરદી ન દે, એ બુદ્ધિએ કે આ વસ્ત્રને સામાવાળો બૂરૂ માનશે વળી રસ્તે ચોરને ભેઈ, તેની નજર વસ્ત્ર પર હોય તો તેથી ડરીને આડે માર્ગે મુનિ ન જાય, ચાવત્ ઉત્સુકતા વિના સમાધિપરિણામે ત્યાથી જતનાપૂર્વક ગામેગામ જવું

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા ગામાણુગામ દૂઢ્ઠેજ્જમાણે અંતરા સે વિહં સિયા । સે જં પુણ વિહ જાણેજ્જા ‘ઇમંસિ ચ્છલુ વિહંસિ વહવે આમોસગા વત્થપહિયાપ સપિહિયા,’ ણો તેસિ મીઓ ઉમ્મગ્ગેણ ગચ્છેજ્જા । જાવ ગામાણુગામં દૂઢ્ઠેજ્જા ॥ ૬૨૦ ॥

અર્થ-હવે તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જ્યારે એક ગામથી બીજે ગામ જતા હોય ત્યારે વચ્ચે મોટો રાની મારગ હોય, તે એ જ ગલ મારગ સળધે જાણે કે અડી ઘણા ચોરો રહે છે, તેઓ વસ્ત્ર મેળવવા એકઠા થયા છે, તો તેમનાથી ડરીને તે આડવાટે જાય નહિ ચાવત્ સમાધિપરિણામે જતનાથી વિહરવું.

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કલુણી વા ગામાણુગામં દૂહ્વજ્જમાણે અંતરા સે આમોસગા સંપિડિયા-
ગચ્છેજ્જા, તે પં આમોસગા પવં વદેજ્જા “આડસંતો સમણા, આહરેતં વત્થં, દેહિ
નિક્કલવાહિ,” જહા ઇરિયાપ ણાણત્તં વત્થપડિયાપ ॥ ૬૨૧ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી એક ગામથી ણીને ગામ જતાં હોય ત્યારે વચ્ચે એકઠા થયેલા ચોરો
તેની પાસે આવે, તે ચોરો તેને એમ કહે, ‘હે આશુષ્માન મણુશ્ર, એ વસ્ત્ર લઈ આવ,
આપી દે, અહીં છોડ તો આર્યને યોગ્યપણે વર્તવું. (યાચના ધર્મસંબંધે કરવી)

મૂલમ્-પયં ચત્તુ તસ્સ મિક્કલુસ્સ મિક્કલુણીપ વા સામગ્ગિયં ॥ ૬૨૨ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે ખરેખર તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણીની આચાર-સામગ્રી છે

અધ્યયન ચૌદમુ પૃ ૩ થયુ.

અધ્યયન ૧૫માનો પ્રથમ ઉદ્દેશક

મૂલમ્-લે મિક્કવૂ વા મિક્કલુણી વા અમિક્કલેજ્જા પાયં પસિસપ્પા. સે જ્જ પુણ પાયં જાણેજ્જા
તંજહા, -અલાડપાય વા, દારુપાય વા, મદ્દિયાપાય વા તહ્વપ્પગારં પાયં જે ણિગંથે તરુણે
જાવ ચિરસંધયણે સે પપં પાય ધારેજ્જા, ણો વીયં ॥ ૬૨૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ન્યારે પાત્ર મેળવવા ઈચ્છે ત્યારે તે એમ બાણે કે, જેમકે આ પાત્ર
તુળડાનું પાત્ર છે, આ લાકડાનું પાત્ર છે; આ માટીનું પાત્ર છે, તો તે પ્રકારનું પાત્ર જે
નિર્ઘથમુનિ યુવાન અને દંઠ બાંધાના હોય તેણે એક પાત્ર રાખવું, બીજું નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કલુણી વા પરં અઢ્ઢજોયણમેરાપ પાયપડિયાપ ણો અમિસંઘારેજ્જા
ગમણાપ ॥ ૬૨૪ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી અર્ધા જોજનની મર્યાદાથી બહાર પાત્ર મેળવવા જવાનો વિચાર
કરે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કલુણી વા સે જ્જં પુણ પાયં જાણેજ્જા, અસ્સિંપડિયાપ પપં સાહમ્મિયં
સમુદ્દિસસ પાણાકં, જહા પિંડેસણાપ ચત્તારિ આલાવગા. પંચમે વહવે સમણમાહણા
પગણિત્તે તહેવ ॥ ૬૨૫ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ન્યારે તે પાત્ર બાળત બાણે કે આ હેતુએ એક જૈનમુનિને માટે
પ્રાણ વગેરેની હિસા કરી ...જેમ પિંડેપણામા કહ્યું છે તેમ ચાર આલાપક કહેવા પાચમા
આલાપકમાં ‘ઘણા શ્રમણ પ્રાહ્મણ ગણી ગણી’ બાકી તેમ જ

મૂલમ્-સે મિક્કવૂ વા મિક્કલુણી વા અસ્સંજણ મિક્કલૂપડિયાપ વહવે સમણમાહણા (વત્થેસણાલાયઓ)

॥ ૬૨૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી બાણે કે ગૃહસ્થે ભિક્ષુને માટે બહુ શ્રમણ-પ્રાદાણો. (વસ્ત્રપાણોનાં આલાપક)

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સે ઝાઙ્ગ પુણ પાદાઙ્ગં જાણેઝ્જા વિરુવરુવાઙ્ગં મહદ્દણસુલ્લાઙ્ગં, તંજહા, અયપાદાણિ વા, તઓપાદાણિ વા તંવપાદાણિ વા, સીસગ-હિરણ્ણ-સુવણ્ણ-રીરિયા હારપુડ પાયાણિ વા, મણિકાય-કંસ-સંઘ-સિંગ-દંત-ચેલ-સેલ-પાયાણિ વા, ચમ્મપાયાણિ વા, અણ્ણયરાણિ વા તહ્પગારાઙ્ગં વિરુવરુવાઙ્ગં મહદ્દણમોલ્લાઙ્ગં પાયાઙ્ગં અપાસુયાઙ્ગં જાવ ણો પઢિગાહેઝ્જા ॥ ૬૨૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને એમ જણાય કે આ વિવિધ પ્રકારે બહુ દ્રવ્યના મૂલ્યવાળા પાત્રો છે, જેમકે, લોઢાના પાત્રો, કલાર્ધના પાત્રો, તાળાના પાત્રો, સીસાના પાત્રો, રૂપાનું, મેનાનું કે શોભાવેલ પાત્ર, પોલાદનું પાત્ર વળી મણિ, કાચ, કામુ શ ય, શિંગડા. દાત, વેલાઓનું કે શિલાઓનું પાત્ર, આમડાનું પાત્ર કે બીજાં તેવા પ્રકારના પાત્ર બહુદ્રવ્યનાં મૂલ્યવાળા હોવાથી અશુદ્ધ બાણીને મુનિએ પાત્ર ગ્રહણ વેળાએ સ્વીકારવા ન લેઈએ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા સે ઝાઙ્ગ પુણ પાદાઙ્ગં જાણેઝ્જા વિરુવરુવાઙ્ગં મહદ્દણવંધનાણિ વા, અયવધનાણિ વા, જાવ ચમ્મવધનાણિ વા, અન્નયરાઙ્ગં તહ્પગારાઙ્ગં મહદ્દણવંધનાઙ્ગં અપાસુયાઙ્ગં જાવ ણો પઢિગાહેઝ્જા । ઇચ્છેયાઙ્ગં આયત્તનાઙ્ગં ઉઘાતિ કમ્મ ॥ ૬૨૮ ॥

અર્થ-વળી તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને જણાય કે આ પાત્રોમા બહુમૂલ્ય પદાર્થના બંધન છે તે વિવિધ આ પ્રકારે, જેમકે લોહ ધાતુના બંધનથી માડીને ચર્મબંધનવાળા કે એવા કોઈ તે પ્રકારનામાંથી બહુમૂલ્ય બંધનવાળું પાત્ર અશુદ્ધ બાણી મુનિ ન સ્વીકારે આ કર્મબંધનના સ્થાનોનિવારી પાત્ર સ્વીકાર કરે

મૂલમ્-અહ ભિક્ષૂ જાણેઝ્જા ચડહિં પઢિમાહિં પાદં પસિત્તપ્પ । તત્થ સ્થલુ ઇમા પઢમા પઢિમા, - સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા ઉદ્દિસિય ઉદ્દિસિય પાયં જાણ્ઝા, તંજહા, લાઠયપાયં વા, વારુપાયં વા, મદ્દિયાપાય વા, તહ્પગારં પાય સયં વા ણ જાણ્ઝા, જાવ પઢિગાહેઝ્જા પઢમા પઢિમા ॥ ૬૨૯ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીએ પાત્ર ગવેષતા ચાર પ્રતિમાઓ બાણવી ત્યા બરેબર આ પહેલી પ્રતિમા છે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી મનમા સ કલ્પી સ કલ્પીને અમુક પાત્રની યાચના કરે જેમકે તુ બડાનું પાત્ર ચાવત લાકડાનું, માટીનું કે તે પ્રકારનું પાત્ર સ્વયં માગી લે કે સામો ઘણી આપે, શુદ્ધ મળે તો તે સ્વીકારે એ થઈ પહેલી પ્રતિમા.

મૂલમ્-અહાવરા દોઢ્ઢા પઢિમા -સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા પેહાપ પેહાપ પાયં જાણ્ઝા, તંજહા, ગાહાવર્ઘ વા જાવ કમ્મકરી વા, સે પુવ્વામેવ આલોણ્ઝા 'આડસો ત્તિ વા. દાહિસિ મે પલ્લો અણ્ણયર પાદં, તંજહા, લાઠયપાદં વા' જાવ તહ્પગારં પાય સયં વા ણ જાણ્ઝા, પરો વા સે દેઝ્જા જાવ પઢિગાહેઝ્જા દોઢ્ઢા પઢિમા ॥ ૬૩૦ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે જોઈને જોઈને ધારેલું પાત્ર મળે,...જેમકે ગૃહસ્થ યાવત્ દામ્પત્યસીને તે પૂર્વે જ કહે 'હે આયુષ્માન, હે બહેન, મને આમાથી એક પ્રકારનું પાત્ર આપશો ? જેમકે તુળકીનું પાત્ર યાવત્ તે પ્રકારનું જે ધાતુ હોય તે પાત્ર.' તે પ્રકારનું પાત્ર તે જાતે યાચે અથવા સામી વ્યક્તિ તેને આપે તો તે સ્વીકારી લેશે આ ધીલ પ્રતિમા.

મૂલમ્-અહાવરા તચ્ચા પડિમા: સે મિક્કલૂ વા મિક્કલુણી વા સે જ્જં પુણ પાદં જાણેજ્જા સંગતિયં વા વેજયંતિયં વા, તહ્પગારં પાયં સયં વા જાવ પડિમ્માહેજ્જા । તચ્ચા પડિમા ॥ ૬૩૧ ॥

અર્થ-હવે એથી જુદી ત્રીજી પ્રતિમા. તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે પાત્રને લગભગ વપરાયેલું કે વારાફરતી વપરાયેલું કે તેવા પ્રકારનું પાત્ર જાણે ત્યારે તે જાતે માગી લે કે સામો આપે અને સ્વીકારે એ ત્રીજી પ્રતિમા.

મૂલમ્-અહાવરા ચડત્થા પડિમા, -સે મિક્કલૂ વા મિક્કલુણી વા ડલ્લિયધમ્મિયં પાદં જાણેજ્જા: જં ચ-ણે વહવે સમણમાહણા જાવ વળીમગા ણાવકંઘંસિ, તહ્પગારં પાદં સયં વાણં જાવ પડિમ્માહેજ્જા । ચડત્થા પડિમા ॥ ૬૩૨ ॥

અર્થ-હવે એથી જુદી એથી પ્રતિમા. તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે ફેંકવા યોગ્ય પાત્ર જાણે અને જાણે કે જે ઘણા સાધુ. બ્રાહ્મણો યાવત્ લિખારી તેને ધૃષ્ટતા નથી તો તે પ્રકારનું પાત્ર જાતે માગી લે કે સામો આપે, તે સ્વીકારી શકે છે આ ચર્ધ એથી પ્રતિમા.

મૂલમ્-કચ્ચેયાણં ચડણ્હં પડિમાણં અણયરં પડિમં (જહા પિઢેસણાપ) ॥ ૬૩૩ ॥

અર્થ આ ચાર પ્રતિમાઓમાથી કોઈ એક પ્રતિમાને મુનિ ધારે (જે પ્રમાણે પિંડેષણામા કહ્યું છે તેમ)

મૂલમ્-સે ણં ઇતાપ ણસણાપ ઇસમાણં પારો પાસિત્તા વહેજ્જા “આડસંતો સમણા ઇજ્જાસિ તુમં માસેણ વા” (જહા વત્થેસણાપ) ॥ ૬૩૪ ॥

અર્થ-હવે આ એષણાના નિયમે પાત્ર મેળવતા મુનિને જોઈને શ્રાવક કહે, 'હે આયુષ્માન શ્રમણ, તમે મહિના પછી અથવા પક્ષ પછી ...આવજો. (વસ્ત્રૈષણાની માફક સમજવું)

મૂલમ્-સે ણં પારો ણેત્તા વહેજ્જા આડસો ત્તિ વા મહ્ણી ત્તિ વા આહરેય પાદં, તેલ્લેણ વા, ઘણ્ણ વા, ણવળીણ વા, વસાણ વા, અવ્મંધેત્તા વા તહેવ, સિણાણાઈ તહેવ, સીતોદગ-કદાદિ તહેવ ॥ ૬૩૫ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણીને જોઈ સામો નાયક જ્યારે ઘરના માણસ પ્રત્યે કહે, 'હે ભાઈ, હે બહેન, એ પાત્ર લઈ આવ, આપણે તેલથી, ઘીથી, માખણથી કે સ્નિગ્ધ પદાર્થથી માલિશ કે સ્નાનાદિ કરીને શીતજલથી ધોઈને. (વસ્ત્રૈષણા મુજબ)

મૂઠમ્-તે નં પરો નેત્તા વદેજ્જા “આડસતો સમણા, મુહુત્તગં મુહુત્તગં અચ્છાહિ જાવ, તાવ અમ્હે અસણં વા ઉવકરેસુ વા ઉવક્કહેસુ વા, તો તે વય આડસો સપાણં સમોયણં પડિગ્ગહગ દાસસામો, તુચ્છણ પડિગ્ગહણ ઢિણે સમણસ્સ ણો સુટ્ટુ સાહુ ભવતિ.” સે પુવ્વામેવ આલોપજ્જા “આડસો ત્તિ વા મહ્ણી ત્તિ વા, ણો ચલુ મે કપ્પઇ આધાકરિમ્મ અસણે વા પાણે વા ચાહમે વા સાહમે વા મોત્તપ વા પાયપ વા । મા ઉવકરેહિ મા ઉવક્કહેહિ, અમિક્કચસિ મે દાતુ, એમેવ ઢલયાહિ” સે સેવં વયંતસ્સ પરો અસણં વા જાવ ઉવકરેતા ઉવક્કહેત્તા સપાણં સમોયણં પડિગ્ગહગં ઢલણજ્જા, તહપ્પગારં પડિગ્ગહં અફાસુયં જાવ ણો પડિગ્ગાહેજ્જા ॥ ૬૩૬ ॥

અર્થ-જો મુનિને સામો નાયક (દાતા) એમ કહે, ‘હે આયુષ્માન શ્રમણ, તું થોડીએક વાર ઊભો રહે જ્યા સુધીમા અમે ભોજન કે પાણી ભરી દઈએ, કે તૈયાર કરીએ, પછી હે આયુષ્માન, તમને પાણી સહિત કે ભોજન સહિત પાત્ર અમે આપીશુ શ્રમણને તુચ્છ પાત્ર આપીએ તો તે રુડું કે ભલુ થતુ નથી’ તેને પહેલેથી જ કહી દેવુ, ‘હે આયુષ્માન, હે બહેન, મને ખરેખર આધાકર્મયુક્ત ભોજન-પાણી, નાસ્તો કે મુખવાસ બાવાપીવા કદપે નહિ. એટલે એ પાત્રમા ભોજન-પાણી ભરશો નહિ કે તૈયાર કરશો નહિ જો મને પાત્ર આપવા માગતા હો તા એમનુ એમ આપી દો’ તે એમ કહે છતા જો તેને સામાવાળો ભોજનપાણી તૈયાર કરીને, પાણી સહિત કે ભોજન સહિત પાત્ર આપે તો તે પ્રકારનું પાત્ર અશુદ્ધ બાણીને તે સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્ સિયા સેવં પરો નેત્તા પડિગ્ગહગં ણિસિરેજ્જા, સે પુવ્વામેવ આલોપજ્જા ‘આડસો ત્તિ વા મહ્ણી ત્તિ વા તુમં ચેવણં સંતિયં અંતોઅંતેણ પડિગ્ગહગં પડિલેહિસ્સામિ ॥ ૬૩૭ ॥

અર્થ-હવે કદાચ સામો નાયક તેને (પૂર્વ કર્મ કર્યા વિના જ ગાગણી મુજબ) પાત્ર આપી દે તો તેને પહેલેથી જણાવવુ, ‘હે આયુષ્માન, હે બહેન, તમારુ આ પાત્ર સંપૂર્ણપણે હું નપાસી લઉંશ’

મૂલમ્-કેવલી વૂયા “આયાણ-મેયં ।” અંતો પડિગ્ગહંસિ પાણાણિ વા વીયા ણિ વા હરિયાણી વા જાવ અહ મિક્કવ્વણં પુવ્વોવદિટ્ઠા एस पति ण्णा जं पुव्वामेव पडिगगहगं अंतोअंतेण पडिलेहिज्जा ॥ ६३८ ॥

અર્થ-કેવલી કહેશે, આ કર્મબંધનુ સ્થાન છે પાત્રને છેડે પ્રાણી, ખીજ, લીલુ ઘાસ ચાવતુ હોય તેથી ભિક્ષુને પ્રતિજ્ઞા પૂર્વે જ કહી નીધી છે કે પૂર્વે જ પાત્રને એક છેડેથી ખીબા છેડા સુધી તપાસ્યા પછી તે સ્વીકારશે

મૂલમ્-સઅંડાદિ સવ્વે આલાવગા માણિયવ્વા જહા વત્થેસણાપ; ણાણત્તં, તેત્ત્તેણ વા ધપ્પણ વા ણવળીણણ વા વસાણ વા, સિણાણાદિ જાવ અણ્ણયરંસિ વા તહપ્પગારંસિ થંહિલંસિ પડિલેહિય પડિલેહિય પમજ્જિય પમજ્જિય તથો સંજયામેવ આસજ્જેજ્જ વા ॥ ૬૩૯ ॥

અર્થ-જેવા વસ્ત્રૈષણામા કહ્યા તેવા ઇડા સહિત, વગેરે બધા આલાપકો ભણી લેવા. ફરક એટલો કે તેલથી, ઘૂતની, નવનીતથી કે સ્નિગ્ધ પદાર્થથી કે સ્નાનાદિથી લેપાયેલ પાત્ર જણાય તો તે પ્રકારના કોઈક નિર્દોષ સ્થાનમા તેની પ્રતિલેખના કરીકરીને, પોંછપોછને જતનાથી તેને સાફ કરે

મૂલમ્-પયં ચન્દ્ર તસ્સ મિક્ખૂસ્સ મિક્ખુણીય વા સામગ્ગિયં જં સવ્વટ્ઠેહિ સહિતેહિ સયા જણ્ઝાસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૬૪૦ ॥

અર્થ-આ બરેબર તે સાધુસાધ્વીની આચાર-સામગ્રી છે સર્વ બાબતોમા ગુણસહિત એવા તેણે અપ્રમાદી રહેવું, એમ કહું છું

પહેલો ઉદ્દેશક પ્રણી થયો

અધ્યયન ૧૫માનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગાહાવડ્ઢકુલં પિંડવાયપડિયાપ પવિટ્ઠેસમાણે પુવ્વામેવ પેહાપ પડિગ્ગહગં, અવહટ્ટુપાણે, પમડ્ઢિજય રયં, તત્તો સંજયામેવ, ગાહાવડ્ઢકુલં પિંડવાયપડિયાપ ગિક્ખમેજ્જ વા પવિસેજ્જ વા ॥ ૬૪૧ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી લિક્ષા મેળવવાને ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશ કરવાનો હોય ત્યારે પહેલેથી જ પાત્રને ભેઈને, સચિત્ત વસ્તુ (કોઈ પાત્રમા આવી હોય) ફર કરીને, રજને પોછને પછી જતનાથી લિક્ષાથે ગૃહસ્થને ઘેર બીય કે ત્યાથી આવે

મૂલમ્-કેવલી વૂયા “આયાણ મેયં,” અંતોપડિગ્ગહંસિ પાણે વા, વીપ વા, રપ વા, પરિયાવજ્જેજ્જા । અહ મિક્ખૂણં પુવ્વોવદિટ્ઠા પસ પતિપ્પણા, જં પુવ્વામેવ પેહાપ પડિગ્ગહં, અવહટ્ટુ પાણે; પમડ્ઢિજય રયં, તત્તો સંજયામેવ ગાહાવડ્ઢકુલં પિંડવાયપડિયાપ પવિસેજ્જ વા ગિક્ખમેજ્જ વા ॥ ૬૪૨ ॥

અર્થ-કેવલી કહેશે, આ કમ’બંધનું કારણ છે. પાત્રની અંદર કોઈ છવ હોય, બીજ હોય તેને સતાપ થાય એથી જણાવવાનું મુનિને પૂર્વે જ જણાવ્યું કે પહેલેથી જ પાત્ર ભેઈ, છવજ તુ ફર કરીને, રજ પોછને પછી જતનાથી ગૃહસ્થને ઘેર લિક્ષાથે તેણે જવું કે ત્યાથી પાછા આવવું

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા મિક્ખુણી વા ગાહાવડ્ઢ-જાવ-સમાણે સિયા, સે પરો આમિહટ્ટુ અંતો પડિગ્ગહગંસિ સીઓદગં પરિમાપ્પતા ણોહટ્ટુ દલણ્ઝા, તહપ્પગારં પડિગ્ગહગં પરટ્ઠંથંસિ વા પરપાદંસિ વા અપાસુયં જાવ ણો પડિગ્ગાહેજ્જા ॥ ૬૪૩ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશે ને કદાચ તેને સામો માણસ લાવીને સ્વપાત્રમા

સચિત્ત પાણી જુદું પાડીને, લાવીને, આપે તો તે પ્રકારનું પાત્ર બીજાના હાથમાં હોય કે બીજાના પાત્રમાં હોય અશુદ્ધ માનીને તે સ્વીકારે નહિ

મૂલમ-સેય આહચ્ચ પડિગાહિણ સિયા સે સિન્ધામેવ ઉદગંસિ સાહરેજ્જા, સપડિગ્ગહ-માયાપ ચ ણ પરિટ્ઠવેજ્જા, સસણિદ્ધાપ ચર્ણં ભૂમીપ ણિયમેજ્જા ॥ ૬૪૪ ॥

અર્થ-હવે એકાએક બેળબરાઈથી પાણી (સચિત્ત) સ્વીકારાઈ ગયું તો તેને તરત જ (દાતાના) પાણીમાં પાછું નાખી દે, અથવા પોતાના પાત્રમાં લઈને (છાયાવાળી) લિબથેલી જમીન કે ડૂવા વગેરેમાં પરદી દે

મૂલમ-સે મિક્ખ વા મિક્ખુણી વા ઉદ્ડલ્લં વા સસણિદ્ધ વા પડિગ્ગહં ણો આણજ્જેજ્જ વા જાવ પયાવેજ્જ વા ॥ ૬૪૫ ॥

અર્થ-તે લિદ્ધાએ કે લિદ્ધાણીએ જલવાળું કે સચિત્ત લેપવાળું પાત્ર સાફ કરવું નહિ તેમજ તપાવવું (પણ) નહિ

મૂલમ-અહ પુણ પવં જાણેજ્જા, -વિગ-ઓદપ મે પડિગ્ગહે છિણ્ણ સિણેહે, તહપ્પગારં પડિગ્ગહં તત્તો સજયામેવ આમજ્જેજ્જ વા જાવ પયાવેજ્જ વા ॥ ૬૪૬ ॥

અર્થ-જો કદાચ તેને એમ જણાય કે મારા પાત્રનું જળ સૂકાઈ ગયું કે મારા પાત્રની ચીકાશ દૂર થઈ તો પછી તે પ્રકારના પાત્રને તે જતનાથી સાફ કરે કે તપાવે

મૂલમ-સે મિક્ખ વા મિક્ખુણી વા ગાહાલ્લકુલં પવિસિડ્ધકામં સપડિગ્ગહ-માયાપ ગાહાલ્લકુલ પિંડવાયપડિયાપ પવિસેજ્જ વા ણિક્ખમેજ્જ વા । પવં વહિયા વિચારભૂમિં વા વિહારભૂમિં વા ગામાણુગામં દુડ્ડજ્જેજ્જા ॥ ૬૪૭ ॥

અર્થ-તે લિદ્ધા કે લિદ્ધાણી ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશવા માગે ત્યારે પોતાનું પાત્ર લઈને, લિદ્ધાને માટે, ગૃહસ્થને ઘેર પ્રવેશે અથવા ત્યાંથી પાછા ફરે એ જ શૈલીએ સ્વાધ્યાયભૂમિ કે ફરવાહરવાની ભૂમિ કે આમાનુયામ જતા સમજી લેવું

મૂલમ-તિવ્વેદેસિયાદિ જહા વીયાપ વત્થેસણાપ, ણવરં, પત્થ પડિગ્ગહત્તો ॥ ૬૪૮ ॥

અર્થ-મતાપ પમાડનાર દેશ વગેરેમાં જેમ બીજા વસ્ત્રેપણ પ્રકારમાં જણાવ્યું તેમ, ફક્ત અહીં પાંડ વસ્ત્રને સ્થાને પાત્રનો કહેવો

મૂલમ્ પ્યં નલ્લુ તસ્મ મિક્ખુસ્સ મિક્ખુણીપ વા સામગ્ગિયં જં સવ્વટ્ઠેહિ મહિતેહિ સયા જણ્ઝાસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૬૪૯ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે ખરેખર તે લિદ્ધા કે લિદ્ધાણીની આચાર-મામત્રી છે સર્વ બાબતોમાં શુભવાન પુરૂષે મદા અપ્રમાત્રી ગહેવું. એમ હું કહું છું

બીજો ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો

૧૬ મું અધ્યયન અવગ્રહ-પ્રતિભા

અધ્યયન ૧૬ માં નો પ્રથમ ઉદ્દેશક

મૂલમ્-“સમજે ભવિસ્સામિ અણગારે અર્કિચ્છે અપુત્તે અપસુ પરદત્તભોગી પાવં કમ્મં ણો કરિમ્સામિ તિ, સમુદ્ઠાપ, સવ્વં મંતે અદિણ્ણાદાણં પચ્ચક્ખામિ” ॥ ૬૫૦ ॥

અર્થ-હું ધર રહિત, પરિગ્રહ રહિત, પુત્ર રહિત, પશુ રહિત, એવો સાધુ થઈશ. ખીબ્બા આપેલ અન્ન જમનાર હું પાપ કર્મ કરીશ નહિ, એ વિચારે ઉદ્ધમી થઈને હે ભગવાન, હું સર્વ અદત્તાદાનના પચ્ચકખાણુ લઉં છું

મૂલમ્-સે અણુપવિસિતા ગામં વા જાવ રાયહાણિં વા જેવ સયં અદિન્નં ગિણ્ણેજ્જા, જેવણ્ણેણં અદિન્ન ગિણ્ણાવેજ્જા, જેવણ્ણેણં અદિણ્ણે ગિણ્ણંતં સમણુજાણેજ્જા । જેહિ વિ સાહ સંપવ્વહ્ણ, તેસિપિ યાઈં મિક્ખૂ, હત્થયં વા, મત્થયં વા, દંડગં, વા જાવ ચમ્મચ્છેદણં વા, તેસિં પુવ્વામેવ ડગ્ગહં અણુણ્ણવિય અપહિલેહિય, અપમહ્ણિય, ણો ગિણ્ણેજ્જ વા, પગિણ્ણેજ્જ વા તેસિં પુવ્વામેવ ડગ્ગહં અણુણ્ણવિય (૨) પહિલેહિયા (૨) પમહ્ણિય (૨) તથો સંજયામેવ ગિણ્ણેજ્જ વા પગિણ્ણેજ્જ વા ॥ ૬૫૧ ॥

અર્થ-તે મુનિ ગામમાં કે રાજધાનીમાં દાખલ થઈને, જાતે અદત્ત (અણુદીધેલી) વસ્તુ ગ્રહણ કરે નહિ, ખીબ્બા પાસે અદત્ત લેવડાવે નહિ તેમજ અદત્ત લેનાર એવા અન્યને અનુમોદે નહિ જેમની સાથે તેણે દીક્ષા પછી વસવાટ કર્યો હોય તેમની પણ જે વસ્તુ જેમકે છત્ર, પાત્ર, દડ કે ચામડીછેદક તે તેમની પૂર્વે રબ્બ લીધા વિના, પડિલેહણુ વિના કે પોજ્યા વિના તે એકવાર લે નહિ, વારંવાર લે નહિ તેમની પૂર્વે જ રબ્બ લઈ પ્રતિલેખના કરીકરી, પોણપોણ તે જતનાથા તે વસ્તુને એકવાર લે કે અનેકવાર લે

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા (૪) અણુવીહ ડગ્ગહ જાણ્ણા :-જે તત્થ ઈસરે જે તત્થ સમાહિદ્ઠાપ, તે ડગ્ગહ અણુણ્ણવેજ્જા, “કામં ચલુ આડસો, અહાલંદં અહાપરિણાતં વસામો । જાવ આડસંનસ્સ ડગ્ગહે, જાવ સાહમ્મિયાણ, તાવ ડગ્ગહં ગિણ્ણિહસ્સામો તેણપરં વિહરિસ્સામો ॥ ૬૫૨ ॥

અર્થ-તે મુનિ આવબ્બવવાળા ગૃહોમાં યાવત્ તેવા ઘરોમાં, વિચાર કરીને, રહેવાની અનુજ્ઞા લઈ લે હે આયુષ્માન, તમારી ઇચ્છાથી, અમુક સમય સુધી, તમને જણાવીને, અમે વસીએ છીએ યાવત્ આયુષ્માન, રબ્બ આપો છો ત્યા સુધી આ મર્યાદિત જગામાં, (અથવા) સાધર્મિક મુનિ સાથે, ત્યા સુધી આ મકાનમાં રહેશું, તે પછી વિહાર કરીશું.’

મૂલમ્-સે કિં પુણ તત્થોગ્ગહંસિ પવોગ્ગહિયંસિ? જે તત્થ સાહમ્મિયા સંમોત્તિયા સમણુણ્ણા ડવાગચ્છેજ્જા, જે તેણ સયમેસિયણ અસણે વા (૪) તેણ તે સાહમ્મિયા સંમોદ્ધયા સમણુણ્ણા ડવણિમંતેજ્જા ણો ચેવ ણં પરવહિયાણ ડગિહ્ણિય (૨) ડવણિમંતેજ્જા ॥ ૬૫૩ ॥

અર્થ-વળી ત્યા આ પ્રમાણે અવગ્રહની યાચના કરી લીધાં પછી ? જે તેને ત્યા સાધર્મિક, આથે ભોજનાદિક વ્યવહારવાળા આચારવ ત આવે ત્યારે તે જે ભોજનાદિ લાવ્યો હોય તેને માટે સાધર્મિક, સાભોગિક આચારવાન મુનિ આમત્રે ખીન્નએ લાવેલ અન્ન લઈ તેને આમત્રે નહિ

મૂલમ્-સે આગતારેસુ વા (૪) જાવ સે કિ પુણ તત્થોગ્ગહંસિ પવોગ્ગહિયંસિ ? જે તત્થ સાહમ્મિયા અણસંભોદયા સમણુન્ના ઉવાગચ્છેજ્જા, જે તેણં સયમેસિયણ પીઠે વા ફલણ વા સેજ્જા-સંથારણ વા, તેણ તે સાહમ્મિય અણસંભોદય સમણુન્ને યુવણિમંતેજ્જા ણો ચેવણં પરવડિયાણ ઉગિલ્લિય ઉગિલ્લિય ઉવણિમંતેજ્જા ॥ ૬૫૪ ॥

અર્થ-તે આવન્નવવાળા ગૃહોમા ત્યાથી માડીને તે ઘરની અનુજ્ઞા માગીને પછી ? જે ત્યા સાધર્મિક, અન્નાદિ વ્યવહાર રાખનારા (છતા) આચારવ ત આવે તેને પોતે લઈ આવેલ ણાનેઠ, પાટિયા, અથવા પથારી-પાગરણ વાપરવાને આમત્રણ આપે અન્યના લાવેલ, પોતે લઈને આમત્રણ આપવુ ન ધટે

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા (૪) જાવ સે કિ પુણ તત્થોગ્ગહંસિ પવોગ્ગહિયંસિ ? જે તત્થ ગાહાવર્ણણ વા ગાહાવડપુત્તાણ વા સૂત્તી વા પિપ્પલણ વા કણ્ણસોહણણ વા ણહ્છેદ્ડણ વા તં અપ્પણો પગસ્સ અટ્ટાણ પરિહારિયં જાહિત્તા, ણો અણમણ્ણસ્સ દેજ્જ વા અણુપ્પહેજ્જ વા સય કરણિજ્જં તિ કટ્ટુ સે ત્તમાદાણ તત્થ ગચ્છેજ્જા, ગચ્છિત્તા પુવ્વામેવ ઉત્તાણણ હત્થે કટ્ટુ ભૂમીણ વા ઢવેત્તા, 'ઇમં ખલુ ઇમં ખલુ' ત્તિ આલોપજ્જા, ણો ચેવણં રુયં પાણિણા પરપાણિસિ પચ્ચપ્પિણેજ્જા ॥ ૬૫૫ ॥

અર્થ-તે મુનિ આવન્નવવાળા ઘરમા .. જ્યારે અનુજ્ઞા માગી રહે પછી ? ત્યા જે ગૃહસ્થની, તેના પુત્રની સોય, દાતપોતરણી, કણ્ણશોધની, કે નખછેદની જે પોતાને માટે પાઠિયારી લીધી હોય તે એકખીન્નને દેવી નહિ કે ખીન્ન દ્વારા દેવડાવવી નહિ તે પોતાને કરવાનુ કામ છે એમ વિચારી તે લઈને ધણી પાસે જવુ, જઈને હાથ યુક્ત કરી, ભૂમિ પર મૂકીને, આ તમારી વસ્તુ છે, આ તમારી વસ્તુ છે, એમ કહી દેવુ. પરંતુ પોતાને હાથે તે સામાવાળાના હાથમા પાછી આપવી નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા સે જ્જં પુણ ડગ્ગહ જાણેજ્જા, અણતરહિયાણ પુઢવીણ સસણિદ્ધાણ પુઢવીણ જાવ સતાણાણ, તહપ્પગાર ડગ્ગહ ણો ઉગિણ્હેજ્જ વા પગિણ્હેજ્જ વા ॥ ૬૫૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જે એમ બંને કે આ યાચેલુ સ્થાન નજીકની પૃથ્વી પર સચિત્ત પૃથ્વીવાળુ કે બળાવાળુ છે, તો તેવા પ્રકારનુ સ્થાન તે યાચે નહિ અથવા સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા સેજ્જં પુણ ડગ્ગહ જાણેજ્જા થૂળંસિ વા (૪) તહપ્પગારે અંતલિક્ખજાણ દુચ્ચદ્ધે જાવ ણો ડગ્ગહં ઉગિણ્હેજ્જ વા પગિણ્હેજ્જ વા ॥ ૬૫૭ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી તેને એમ જણાય કે ચાચવાનું ઘર થલ પર ચાવત્ તે પ્રકારના આકાશવર્તી સ્થાન પર અને અણ્ટકાઉ છે, તો તે પ્રકારનું સ્થાન યાચે નહિ કે સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કવૃ વા મિક્કુણી વા સે ઝં પુળ ઉગ્ગહં ઝાણેઝ્જા કુલિયંસિ વા જાવ ણો ડગિણ્હેઝ્જ વા (૨) ॥ ૬૫૮ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી બે સ્થાનને નળળી ભીંતપર બાણે, તો ચાવત્ યાચે નહિ અને સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવૃ વા (૨) સંઘંસિ વા, અણ્ણયરે વા તહપ્પગારે જાવ ણો ડગિણ્હેઝ્જ વા (૨) ॥ ૬૫૯ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણીને બે એમ જણાય કે જગા સ્તલ પર ચાવત્ તે પ્રકારના બીબા કેાઈ અંતરિક્ષના સ્થાન પર છે, તો તે સ્થાન એ યાચે નહિ કે સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે ઝં પુળ ઉગ્ગહં જાણેઝ્જા સસાગારિયં સાગણિયં સડદયં સદ્દિત્થિં સક્કુડ્ડહ સપસુ સમત્તરાણં ણો પણ્ણસ્સ ણિક્કલમણપવેસ-જાવ-ધમ્માણુજોગચ્ચિતાપ, સેવં ણચ્ચા તહપ્પગારે ઉવસ્સણ સસાગારિણ જાવ સક્કુડ્ડહ-પસુ-ભત્તપાણે ણો ઉગ્ગહં ડગિણ્હેઝ્જ વા ॥ ૬૬૦ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી બે એમ બાણે કે આ સ્થાન ગૃહસ્થોવાણું, અગ્નિવાણું, સ્ત્રીવાણું, કુદ્રલોકોવાણું, પશુવાણું, લોજનપાણીવાણું છે, પ્રાણપુરુષની આવભવ ચાવત્ ધર્મ-ધ્યાન ચિતન માટે અયોગ્ય છે, તો તે પ્રકારનું ગૃહસ્થ, કુદ્રજન, પશુ. લોજનપાણીવાણું ઘર તે યાચે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવૃ વા મિક્કુણી વા સે ઝં પુળ ઉગ્ગહ જાણેઝ્જા ગાહાવદ્ધકુલસ્સ મઙ્ગલમઙ્ગલેણં ગંતું પંથેપહિવદ્ધં વા ણો પણ્ણસ્સજાવ સે પવં ણચ્ચા તહપ્પગારે ઉવસ્સણ ણો ઉગ્ગહં ડગિણ્હેઝ્જ વા ॥ ૬૬૧ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી બે સ્થાન બાળત બાણે કે એ ગૃહસ્થ કુટુંબની વચ્ચેથી જતા રસ્તા યાચે બધાયેલું અને પ્રાણપુરુષને ધર્મધ્યાન માટે સુયોગ્ય નથી, તો એવા પ્રકારનું બાણીને તે મકાનની અનુજ્ઞા માગે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કવૃ વા મિક્કુણી વા સે ઝં પુળ-ઉગ્ગહ જાણેઝ્જા ઇહલ્લુ ગાહાવદ્ધં વા જાવ કમ્મકરીઓ વા અણ્ણમણ્ણ અક્કોસંતિ વા-તહેવ તેલ્લાદિ-સિણાણાદિ-સીઓદંગવિયડાદિ-ણિણાદિ ય-જહા સેઝ્જાણ આલાવગા । ણવર ઉગ્ગહવત્તવત્તા ॥ ૬૬૨ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી તે મકાનની બાળતમા એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ગૃહસ્થથી માડી દાસદાસી એક બીબાને ધમકાવે છે, તેમજ તેલ વિં થી સ્નાનાદિ શીતોષ્ણ જલથી કે નવસ્ત્રા પડયા રહે છે, તો જેવા શૈયામા પાઠ હતા તે સમજવા, દ્રશ્ય અહીં ચાચવાનું સ્થાન

મૂલમ-સે મિક્ખુ વા મિક્ખુણી વા સે જ્ઞ પુણ ડગ્ગહ જાણેજ્ઞા આહ્વણાસંલેક્ખ ણો પણ્ણસ્સ જાવ ચિતાણ, તહ્વપ્પગારે ડવસ્સણ ણો ડગ્ગહ ડગિણ્ણેજ્ઞ વા (૨) ॥ ૬૬૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ખુ કે લિક્ખુણી જે મકાન બાબત એમ જાણે કે આ મકાન ગિરદીવાળું યાવત્ પ્રાજ-પુરુષને અયોગ્ય છે, તો તે પ્રકારનું મકાન તે મુનિ યાચે નહિ.

મૂલમ્-પ્યં ચલુ તસ્સ મિક્ખુસ્સ (૨) સામગ્ગિયં ॥ ૬૬૪ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે બરેબર તે લિક્ખુની કે લિક્ખુણીની આચારસામગ્રી છે.

એમ પ્રથમ ઉદ્દેશક પૂર્ણ થયો.

અધ્યયન ૧૬માનો દ્વિતીય ઉદ્દેશક

મૂલમ્-સે આગંતારેસુ વા (૨) અણુવીહ ડગ્ગહં જાણ્ણજ્ઞા-જે તત્થ ઈસરે સમાહિટ્ઠાણ તે ડુગ્ગહં અણુણવિત્તા, “કામ ચલુ આહુસો, અહાલંદ અંહાપરિણાયં વસામો, જાવ આહુસો, આહુસ્સંતસ્સ ડુગ્ગહે, જાવ સાહમ્મિયાણ, તાવ ડુગ્ગહં ડુગ્ગિણ્ણિહસ્સામો, તેણપરં વિહરિસ્સામો” ॥ ૬૬૫ ॥

અર્થ-તે લિક્ખુ કે લિક્ખુણી જ્યારે ધર્મશાળાના ગૃહોમાં, યાવત્ વિચાર કરીને મકાનની યાચના કરે ત્યારે જ્યાં, ત્યાં એનો માલિક, વ્યવસ્થાપક હોય તેની પાસે એ મકાન સળધે આજ્ઞા માગે, ‘હે આયુષ્માન, આપની મરજીએ, અમુક સયમ સુધી આજ્ઞા મુજબ આયુષ્માનના મકાનમાં અમે વસીશું, ત્યાં સુધી સાધર્મિક-મુનિ સાથે રહેવા માગીએ છીએ, તે પછી વિહાર કરી જઈશું’

મૂલમ્-સે કિં પુણ તત્થ ડુગ્ગહ સિ પ્વોગ્ગહિયંસિ ? જે તત્થ સમાણાણ વા માહાણાણ વા, વ ડણ વા હત્તણ વા જાવ ચમ્મચ્છેદ્દણ વા, તં ણો અંતોહિતો વાહિં ણીણેજ્ઞા, વહિયાઓ વા ણો અંતો પવેસેજ્ઞા; ણો સુત્તં વા ણં પહિવોહેજ્ઞા, ણો તેસિ કિંચિવિ અપ્પતિયં પહિણીયં કરેજ્ઞા ॥ ૬૬૬ ॥

અર્થ-તે આ પ્રમાણે મકાન સ્વીકારી લે પછી ત્યાં શું કરવાનું ? જે ત્યાં શ્રમણોના કે બ્રાહ્મણોના દડ, છત્ર, યાવત્ ચામડીછેદક હોય તેને, ન તો તે અદરથી બહાર લઈ જાય કે ન તો અદરથી બહાર લઈ જાય કે ન તો બહારથી અદર દાખલ કરે અથવા તો તેને સૂતેલ હોય ત્યારે જગાડે નહિ તેમને અવિશ્વાસ કરે તેવું કે તેમના વિરુદ્ધ એવું તે કાઈ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ખુ વા (૨) અમિકંઠેજ્ઞા અંવવણં ડુવાગચ્છિત્તપ્પ; જે તત્થ ઈસરે જે તત્થ સમાહિટ્ઠાણ, તે ડુગ્ગહં અણુજાણાવેજ્ઞા “કામંચલુ જાવ વિહરિસ્સામો” ॥ ૬૬૭ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જ્યારે આમ્રવનમા જવા ઇચ્છે તો ત્યાં જે માલિક કે ઉપરી હોય તેની અનુજા લેવી, 'હે આયુષ્માન, આપની મરજીએ યાવત્ તે પછી અમે આમાનુઆમ વિહાર કરીશું'.

મૂલમ્-સે કિં પુણ તન્થોગ્ગહંસિ પવોગ્ગહિયંસિ અહ મિક્ખૂ ઇચ્છેજ્જા અંવં મોક્ષણ વા, સે જ્ઞં પુણ અંવં જાણેજ્જા સઅંહં જાવ સસંતાણં તહપ્પગારં અંવં અફાસુયં જાવ ણો પહિગ્ગાહેજ્જા ॥ ૬૬૮ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી તે પ્રમાણે આમ્રવનગમનની અનુજા માગ્યા પછી, આંખાના ફળનો જે ઉપયોગ કરવા ઇચ્છે તો તેને જે ઇડાસહિત યાવત્ જાણા સહિત જાણે તો તે પ્રકારની અશુદ્ધ કેરી તે ન સ્વીકારે.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ અંવં જાણેજ્જા, અપ્પંહં જાવ સંતાણગં અતિરિચ્છચ્છિણ્ણં અવોચ્છિણ્ણં અફાસુયં જાવ ણો પહિગ્ગાહેજ્જા ॥ ૬૬૯ ॥

અર્થ-તે લિધુ તે કેરીને હવે જે ઇડા વિનાની, યાવત્ જાણાં વિનાની, વાંકી છેદેલી ન હોય કે છેદેલી ન હોય એવી જાણે તો તેવી અશુદ્ધ કેરી સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ અંવં જાણેજ્જા, અપ્પંહં જાવ સંતાણગ તિરિચ્છચ્છિણ્ણં વોચ્છિણ્ણં ફાસુયં જાવ પ હગાહેજ્જા ॥ ૬૭૦ ॥

અર્થ-(પણ) તે લિધુ કેરીને જે ઇડા વિનાની યાવત્ જાણાં વિનાની અને વાંકી છેદેલી તેમજ છેદાયેલી જાણે ત્યારે વિશુદ્ધ અને સ્વીકાર્ય જાણી (પ્રયોજન હોય તો) સ્વીકારે.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) અમિકંચેજ્જા અંવમિત્તયં વા અવપેસિયં વા અંવચોયગં વા અંવસાલગં અંવદાલગં વા, મક્ષણ વા પાયણ વા, સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્જા અંવમિત્તગં વા જાવ અંવ-દાલગં વ સઅંહં જાવ સંતાણગ અફાસુય જાવ ણો પહિગ્ગાહેજ્જા ॥ ૬૭૧ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી જે આમ્રફળનો અર્ધભાગ કે આખાની ચીરી, કે આખાની છાલ, કે આખાનો રસ કે આખાનો નાનો ટુકડો ખાવા-પીવાને (કારણ હોય ત્યારે) ઇચ્છે અને જાણે કે આ ફળનું ફળસિયું યાવત્ આ ટુકડો ઇડાવાળો યાવત્ જાણાવાળો છે તો તે અશુદ્ધને તે સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ખૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ જાણેજ્જા અંવમિત્તગં વા અપ્પંહં જાવ સંતાણગં અતિરિચ્છચ્છિણ્ણં વા અવોચ્છિણ્ણં વા અફાસુયં જાવ ણો પહિગ્ગાહેજ્જા ॥ ૬૭૨ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી એમ જાણે કે આખાનો અર્ધખંડ, વગેરે ઇડા વગરનું યાવત્ જાણાં વનાનું અને વાંકું ન છેદાયેલું તેમજ ખરાબર ન કપાયેલું છે, તો તે પ્રકારનું અશુદ્ધ આંખાનું ફળસિયું કે ટુકડો તે ગ્રહણ કરે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) સે જ્ઞં પુળ જાણેજ્ઞા અંવમિત્તગં વા અપ્પહં જાવ સંતાણગં
તિરિચ્છચ્છિણ્ણ વોચ્છિણ્ણં ફાસુયં જાવ પહિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ ૬૭૩ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી એમ બંને કે તે આખાનું અડધિયુ ઇડાવિનાનું યાવત્ બળાં
વિનાનું તેમજ વાકું છેદાયેલું, બરાબર કપાયેલું છે, તો વિશુદ્ધ બાણી તે અહણ કરે

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) અમિક્કલેજ્ઞા ઉચ્છુવણ ઉવાગાચ્છત્તપ્પ, જે તત્થ ઈસરે જાવ ઉગ્ગહંસિ
॥ ૬૭૪ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી શેરડીની વાડીમા જવા ઇચ્છે તો ત્યાના ઉપરી કે માલિકની રજા લે ...

મૂલમ્-અહ મિક્ત્ર ઇચ્છેજ્ઞા ઉચ્છું મોત્તપ્પ વા પાયપ વા, સે જ્ઞં ઉચ્છું જાણેજ્ઞા સઅંહ જાવ
ળો પહિગ્ગાહેજ્ઞા । અતિરિચ્છચ્છિણ્ણં તહેવ । તિરિચ્છચ્છિણ્ણં તહેવ ॥ ૬૭૫ ॥

અર્થ-હવે ત્યાં ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી શેરડી ખાવા કે પીવા ઇચ્છે તે ઇક્ષુખંડાદિને બે ઇડાં સહિત
યાવત્ બળા સહિત બાણે તો સ્વીકારે નહિ વાકી છેદેલ નહિ વ અને વાકી છેદેલ વ
પાકો તે જ પ્રમાણે

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) સે જ્ઞં પુળ અમિક્કલેજ્ઞા અંતરુચ્છયં વા, ઉચ્છુગંડિય વા, ઉચ્છુચોયગં
વા, ઉચ્છુસાલગં વા, ઉચ્છુદાલગં વા, સાઅંહ જાવ ણો પહિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ ૬૭૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી બે વળી શેરડીનો અદરનો ભાગ, શેરડીની ગાઠ કે શેરડીની છાલ,
શેરડીનો રસ કે શેરડીનો ટુકડો ખાવા કે પીવા ઇચ્છે, તો ઇડાવાળો કે બળાવાળો બાણે
તો તેને અશુદ્ધ બાણી સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) સે જ્ઞં પુળ જાણેજ્ઞા અંતરુચ્છયં વા જાવ ડાલગં વા સઅંહ જાવ ણો
પહિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ ૬૭૭ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી બે શેરડીના અદરના ભાગને યાવત્ ટુકડાને ઇડાસહિત યાવત્
બળાસહિત બાણે તો અશુદ્ધ બાણી સ્વીકારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) સે જ્ઞં પુળ જાણેજ્ઞા અંતરુચ્છયં વા જાવ ડાલગં વા અપ્પંહ જાવ ણો
પહિગ્ગાહેજ્ઞા અતિરિચ્છચ્છિણ્ણં ॥ ૬૭૮ ॥

અર્થ-વળી તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી તે શેરડીના મધ્યભાગને વાકો ન છેદાયેલો બાણે, અણુછેદાયેલો
બાણે તો તેને અશુદ્ધ સમજી ન સ્વીકારે

મૂલમ્-તિરિચ્છચ્છિણ્ણં તહેવ પહિગ્ગાહેજ્ઞા ॥ ૬૭૯ ॥

અર્થ-(પરંતુ) વાંકો છેદાયેલો, બરાબર કપાયેલો હોય તો સ્વીકારે.

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા મિક્તુણી વા અમિકંચેજ્જા લ્હસુણવણં ઉવાગચ્છિત્તપ્પ । તહેવ તિણિણાલાવગા
ળવરં લ્હસુણં ॥ ૬૮૦ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી લસણની વાડીમાં જવા ઇચ્છે તો તે (પૂર્વના) પ્રમાણે જ ત્રણ
આલાપક બોલવા; ફરક એટલો કે (આમને બદલે) લસણ કહેવું.

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા (૨) અમિકંચેજ્જા લ્હસુણં વા, લ્હસુણકંદં વા, લ્હસુણચોયગં વા,
લ્હસુણાલગં વા, મોત્તપ્પ વા પાયપ વા, સે જ્જં પુણ જાણેજ્જા લ્હસુણં વા, જાવ, લ્હસુણ
વીયં વા સઅહં જાવ ણો પડિમ્માહેજ્જા । एवं અતિરિચ્છચ્છિણ્ણેવિ । તિરિચ્છચ્છિણ્ણે
પડિમ્માહેજ્જા ॥ ૬૮૧ ॥

અર્થ-(ઔષધ વ. કારણ પડે ત્યારે) તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી બે લસણને, લસણના કંદને, લસણની
છાલને, લસણની દાડીને ખાવા કે પીવા માગે અને બાણે કે આ લસણાદિ બીજવાળું,
ધડિવાળું, બળાવાળું વ. છે તો તેને સ્વીકારે નહિ. એ પ્રમાણે અણુછેદાયેલું અને છેદાયેલું
એ બાબત પાઠ કહેવા. (તેમાં છેદાયેલું સ્વીકારવું.)

મૂલમ્-સે મિક્તૂ વા (૨) આગંતારેસુ વા (૪) જાવ, ઉગ્ગહિયંસિ, જે તત્થ ગાહાવર્ણ વા
ગાહાવરપુત્તાણ વા ઇચ્ચેયાઈં આયત્તાઈં ઉચ્ચાતિકમ્મ ॥ ૬૮૨ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જ્યારે ધર્મશાળામાં આજ્ઞા માગી રહે ત્યાં ગૃહસ્થ કે ગૃહસ્થના
પુત્રોની (પાઠિયારી ચીજો વિધિવત્ પાછી સોપે) અને આવાં કર્મબંધના સ્થાન
વર્ણને રહે

મૂલમ્-અહ મિક્તૂ જાણેજ્જા ઇમાર્હિં સત્તર્હિં પડિમાર્હિં ઉગ્ગહં ઉગિણિહત્તપ્પ ॥ ૬૮૩ ॥

અર્થ-વળી તે લિક્ષુએ આ સાત પ્રતિમા (અભિગ્રહો) વડે અવગ્રહની અનુજ્ઞાનો વિધિ બાણુવો.

[હવે પ્રતિમાઓ જણાવે છે. પહેલી પ્રતિમા ગચ્છની
મર્યાદામાં રહેલ આચારવત સાધુને લેવા યોગ્ય છે.]

મૂલમ્-તત્થ ચલુ ઇમા પદ્મપડિમા :-સે આગંતારેસુ વા (૪) અણુવીહ ઉગ્ગહ જાણજ્જા, જાવ,
વિહરિસ્સામો । પદ્મમા પડિમા ॥ ૬૮૪ ॥

અર્થ-ત્યા બરેબર આ (પ્રકારની) પ્રથમ પ્રતિમા છે. તે આવબવવાળા ઘરના વિચારીને (અર્થાત્
આ પ્રકારનું ઘર મારે માટે જોઈએ, (બીજા પ્રકારનું હું ન સ્વીકારું)) પછી અનુજ્ઞા માગે
તે પહેલી પ્રતિમા

મૂલમ્-અહાવરા દોઢા પડિમા :-જસ્સણં મિક્કુસ્સ પવં ભવતિ, “અહ ચ ચલુ અણ્ણેસિં મિક્કુણં અટ્ટાપ ડગ્ગહં ગિણિહસ્સામિ, અણ્ણેસિં મિક્કુણં ડગ્ગાહિય ડગ્ગહે ઉવાલ્લિસ્સામિ.”
દોઢા પડિમા ॥ ૬૮૫ ॥

અર્થ-હવે અનેરી ખીણ પ્રતિમા જે લિધુને આવો સંકલ્પ હોય, ‘હું ખરેખર ખીળ મુનિઓ માટે ઘરની અનુજા માગીશ અને ખીળના અનુજાથી મેળવેલ ઘરમાં વસીશ’ આ ખીણ પ્રતિમા [ખીણ પ્રતિમા પણ ગચ્છમા રહેલા સાધુને લેવા યોગ્ય છે.]

મૂલમ્-અહાવરા તચ્ચા પડિમા -જસ્સણં મિક્કુસ્સ પવં ભવતિ, “અહ ચ ચલુ અણ્ણેસિં મિક્કુણં અટ્ટાપ ડગ્ગહં ગિણિહસ્સામિ, અણ્ણેસિં ચ ડગ્ગાહિય ડગ્ગહે ણો ઉવાલ્લિસ્સામિ.”
તચ્ચા પડિમા ॥ ૬૮૬ ॥

અર્થ-હવે તેથી જુદી ત્રીણ પ્રતિમા જે કોઈ લિધુને આવો સંકલ્પ હોય, “હું ખરેખર ખીળ મુનિઓને માટે ઘરની અનુજા માગીશ, પણ ખીળએ માગેલ સ્થાનમાં હું વસીશ નહિ.” એ ત્રીણ પ્રતિમા તે (આ ભણુનાર શિષ્યોની પ્રતિમા તે આચાર્ય માટે મકાન યાચે છે)

મૂલમ્-અહાવરા ચડથા પડિમા :-જસ્સણં મિક્કુસ્સ પવં ભવતિ, “અહ ચ ચલુ અણ્ણેસિં મિક્કુણં અટ્ટાપ ડગ્ગહ ણો ડગિણિહસ્સામિ. અણ્ણેસિં ચ ડગ્ગહે ડગ્ગિય ઉવાલ્લિસ્સામિ.”
ચડથા પડિમા ॥ ૬૮૭ ॥

અર્થ-હવે તેથી જુદી ચોથી પ્રતિમા જે કોઈ લિધુને આવો સંકલ્પ હોય, ‘હું ખરેખર અન્ય મુનિઓ માટે ઘર માટે અનુજા નહિ માગુ, પણ અન્ય દ્વારા માગેલ ઘરોમા રહીશ’ એ ચોથી પ્રતિમા. (આ ઉગ્રવિહારી મુનિ જે બિનકલ્પીની સેવા કરે તેની છે.)

મૂલમ્-અહાવરા પચ્ચમા પડિમા :-જસ્સણં મિક્કુસ્સ પવં ભવતિ “અહં ચ ચલુ અણ્ણેસિં અટ્ટાપ ડગ્ગહં ડગિણિહસ્સામિ, ણો દોણ્હ, ણો તિણ્હ, ણો ચડણ્હ, ણો પચ્ચણ્હ.” પચ્ચમા પડિમા ॥ ૬૮૮ ॥

અર્થ-હવે તેથી જુદી પાચમી પ્રતિમા કોઈ લિધુને આ પ્રકારનો સંકલ્પ હોય કે ‘હું ખરેખર પોતાને માટે તો મકાનની રજા માગીશ, પરંતુ જેને, ત્રણને, ચારને કે પાચને માટે અવગ્રહની-મકાનની અનુજા નહીં માગુ.’ આ પાચમી પ્રતિમા (બિનકલ્પી મુનિને માટે છે)

મૂલમ્-અહાવરા છટ્ઠા પડિમા :-સે મિક્કુ વા (૩) જસ્સણ ડગ્ગહે ઉવલ્લિણ્ણજ્જા, જે તત્થ અદ્ધાસમણ્ણાગતે, તંજહા ઇક્કલ્હે જાવ પલલે વા, તસ્સ લામે સંવસેજ્જા, તસ્સ અલામે ડન્નકુલ્લ વા ણેસજ્જિય વા વિહરેજ્જા । છટ્ઠા પડિમા ॥ ૬૮૯ ॥

અર્થ-હવે એથી જુદી છઠી પ્રતિમા તે લિધુને એવો સંકલ્પ હોય કે ‘જેનું મકાન વગેરે રજા માગી લઈશ. તેનું જ ત્યાં જે પ્રાપ્ત થાય તેનું ઈક્કલ ઘાસ કે પરાળ વગેરે હશે તે મળશે તો પથારી કરીશ, તે ન મળે તો ઉત્કટાચને રહીશ કે જેસીને રાત્રિ વીતાવીશ.’ એ છઠી પ્રતિમા. (બિનકલ્પી વગેરેની છે)

મૂલમ્-સત્તમા પઢિમા :-સે મિક્કુ વા (૨) અહાસંથડમેવ ડગ્ગહં જાણજ્જા; તંજહા, પુઢવિસિલં વા, કટ્ઠસિલં વા, અહાસંથડમેવ, તસ્સ લામે સંવસેજ્જા; તસ્સ અલામે ડકકુહો વા જેસલ્લિજ્જો વા વિહરેજ્જા । સત્તમા પઢિમા ॥ ૬૯૦ ॥

અર્થ-હવે (એથી બુદ્ધી અતિમ) સાતમી પ્રતિમા. તે પૂર્વોક્ત પ્રમાણે જ; ફરક એટલો કે...તે મકાનમાં જે પાથરેલ કે મૂકેલ શિલાદિક હોય તે મળે તો હું શૈયા કરીશ નહીં મળે તો પૂર્વ પ્રમાણે. ગતિ વીતાવીશ એ સાતમી પ્રતિમા. (ઉગ્રવિહારી જિનકલ્પી મુનિની છે.)

મૂલમ્-ઇચ્છેતાસિં સત્તણ્હ પઢિમાણ અણ્ણચરં, જહા પિઢેસણાણ ॥ ૬૯૧ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે આ સાત પ્રતિમામાથી કોઈ એક પ્રતિમા મુનિ ધારે, જે પ્રમાણે પિઠૈષણામાં કહ્યો છે તે પાઠ.

મૂલમ્-સુચં મે આરસં, તેણં મગવયા ણ્વ મક્કયાયં; ઇહ સ્વલુ થેરોહિં મગધંતેહિં પંચવિહે ડગ્ગહે પણ્ણતે :-તંજહા, દેવિદોગ્ગહે. રાયોગ્ગહે, ગાહાવહ્ઠગ્ગહે, સાગારિય-ડગ્ગહે, સાહમ્મિયડગ્ગહે ॥ ૬૯૨ ॥

અર્થ-હો આયુષ્માન, તે ભગવંત મહાવીર દેવે એમ કહેલું સાલળ્યું છે. અહીં ખરેખર સ્થવિર ભગવંતોએ પાંચ પ્રકારના અવગ્રહ કહ્યા છે તે આ પ્રમાણે - દેવેન્દ્રનો અવગ્રહ, રાજાનો અવગ્રહ, ગૃહસ્થનો અવગ્રહ, આગારસહિત નાપસનો અવગ્રહ, તેમજ સમાનધર્મી મુનિનો અવગ્રહ.

મૂલમ્-અય સ્વલુ મિક્કવુસ્સ (૨) સામગ્ગિય ॥ ૬૯૩ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે ખરેખર તે લિશુની કે લિશુણ્ણીની આચારની સામગ્રી છે

સોળમું અધ્યયન પૂરું થયું.

પ્રસ્તાવના : આગળના અધ્યયનમાં વસતિ-વસવાટ માટે મકાન યાચવાની યાખત કહી, હવે જે સ્થાનમાં કાઉસગ્ગ, સજ્જાય કે શૌચ-પેશાળ કરવાના હોય તેનું પ્રતિપાદન કરવાને આ અધ્યયન કહ્યું છે.

અધ્યયન ૧૭ મું

મૂલમ્-સે મિક્કુ વા મિક્કુણી વા અમિકંસેહ્ઠ ઢાણેં ઢાહ્મણ સે અણુપવિસેજ્જા ગામં વા, ણગરં વા, જાવ સણિવેસં વા । સે અણુપવિસિત્તા ગામં વા, જાવ સણિવેસં વા, સે ડ્ઙ્ઙં પુણ ઠાણં જાણેજ્જા સઅહં જાવ સમક્કહાસંતાણયં, તં તહ્મપ્પગારં ઠાણં અફાસુયં અણેસણિજ્જં લામે સંતે જો પઢિમાહેજ્જા । ણવં સેજ્જાગમેણં જેયઘ્વં । જાવ ડઢયપસૂયાહંતિ ॥ ૬૯૪ ॥

અર્થ-તે લિશુ કે લિશુણ્ણી જ્યારે કોઈ સ્થાનમાં સ્થિરતા કરવા ઇચ્છે ત્યારે તેણે ગામમાં કે

નગરમા કે યાવત્ કોઈ નાના ગામમાં પ્રવેશ કરવો. તે ગ્રામાદિમાં પ્રવેશ કરીને તે તથાનને ઇડાંવાળું યાવત્ કરેળિયાનાં જાળાં વાળું જાણે તેા તે પ્રકારતું સ્થાન અશુદ્ધ અને અસ્વીકાર્ય જાણી લાલ થતો હોય તેા પણ તે સ્વીકારવું નહિ. આ પ્રમાણે શૈયાનો આ-લાપક કહેવો વળી જલમાથી ઉત્પન્ન કંદાદિનો પાઠ પણ કહેવો.

મૂલમ્-ઈચ્છેયાઈં આયતળાઈં ઉવાતિકમ્મ અહ મિક્ખુ ઇચ્છેજ્જા ચઝહિ પડિમાહિં ઠાળં ઢાહ્સપ્પ ॥ ૬૯૫ ॥

અર્થ-એમ આ કર્મખંધ સ્થાનો ઓળંગીને લિક્ખુ આ ચાર પ્રતિમાઓ દ્વારા સ્થાને સ્થિરતા કરવા ઇચ્છે.

મૂલમ્-તત્થિમા પઢમા પડિમા :-“અચિત્તં ખલુ ઉવસજ્જેજ્જા, અવલંઘેજ્જા કાણ્ણ. વિપરિકમ્માદિ-સવિયારં ઠાળં ઠાહ્સસામિ” પઢમા પડિમા ॥ ૬૯૬ ॥

અર્થ-ત્યા પહેલી પ્રતિમા ‘હું’ ખરેખર અચિત્ત સ્થાનનો ઉપયોગ કરીશ, વળી અચિત્ત ભીંત વગેરેને કાયા ટેકવીશ, તેમજ પરિકર્મ, હાથપગ આઘાપાછા કરીશ પગ હાલી શકે એવા સ્થાનમા રહીશ’ એ પહેલી પ્રતિમા

મૂલમ્-અઢાવરા દોચ્ચા પડિમા :- અ ચતં ખલુ ઉવસજ્જેજ્જા, અવલંઘેજ્જા કાણ્ણ. વિપ્પરિક-મ્માહ્, ણો સવિયારં ઠાળં ઠાહ્સસામિ દોચ્ચા પડિમા ॥ ૬૯૭ ॥

અર્થ-હવે એથી જુદી બીજી પ્રતિમા. ‘ખરેખર હું અચિત્તસ્થાનમા રહીશ, અચિત્ત ભીંત વગેરેનો ટેકો લઈશ હાથપગ આઘાપાછા કરીશ પરતુ પગ હાલી શકે એવું સ્થાન નહિ લઉં એ બીજી પ્રતિમા

મૂલમ્-અઢાવરા તચ્ચા પડિમા :- અચિતં ખલુ ઉવસજ્જેજ્જા, અવલંઘેજ્જા ણો કાણ્ણ, વિપ્પરિક-મ્માહ્, ણો સવિયારં ઠાળં ઠાહ્સસામિ ત્તિ. તચ્ચા પડિમા ॥ ૬૯૮ ॥

અર્થ-હવે વળી જુદી એવી ત્રીજી પ્રતિમા. ‘હું અચિત્ત સ્થાનમાં સ્થિતિ કરીશ, સચિત્ત ટેકાને ટેકવીશ પણ કાયાથી હાથનો સચાર કે પગનો સચાર કરીશ નહિ. પાંચસચાર ન થાય એવા સ્થાને સ્થિતિ કરીશ એ ત્રીજી પ્રતિમા

મૂલમ્-અઢાવરા ચઝત્થા પડિમા :-અચિતં ખલુ ઉવસજ્જેજ્જા, ણો અવલંઘેજ્જા કાણ્ણ, ણો વિપરિકમ્માદિ, ણો સવિયારં ઠાળં ઠાહ્સસામિ, વોસટ્ઠકાણ વોસટ્ઠકેસમ સુલોમણ્ણે સંણિરુહ વા ઠાળં ઠાહ્સસામિ ત્તિ, ચઝત્થા પડિમા ॥ ૬૯૯ ॥

અર્થ-હવે એથી લિન્ન એવી ચોથી પ્રતિમા ‘હું ખરેખર અચિત્ત સ્થાનમા સ્થિરતા કરીશ. ખરેખર કાયાને કાયા ટેકવીશ નહિ વળી કાયાનો સચાર કે પગનો સહેજસાજ સચાર થાય એવું સ્થાન નહિ સ્વીકારું કાયાને વોસરાવી, કેશ, દાઢી, રોમ, નખ વોસરાવીને સારી રીતે એકાત સ્થિર સ્થિતિમા રહીશ, એવી ચોથી પ્રતિમા

મૂલમ્-इच्छेयासि चउण्हं पडिमाणं जाव पग्गहियतरायं विहरेज्जा । णो तत्थ किञ्चिवि वदेज्जा ॥ ७०० ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે આ ચાર પ્રતિમામાથી કોઈ એક સ્વીકારીને ખીબની પ્રતિમા નિંદવી, પોતાની ઊંચી દેખાડવી, એવું કંઈ મુનિ બોલે નહિ.

મૂલમ્-पयं खलु तस्स भिक्खुस्स भिक्खुणीय वा सागगियं जाव जपज्जासि त्ति वेमि ॥ ७०१ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે ખરેખર તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીની આચારની સામગ્રી છે. યાવત્ હમેશા સાવધાન રહેવું એમ હું કહું છું.

સ્થાન સંબંધે પ્રથમ એવું સત્તરમું અધ્યયન પૂરું થયું.

[અનુસંધાન—અહીં સ્થાન સંબંધે ચર્ચાથી વિધિ દર્શાવ્યો. તે સ્થાન સ્વાધ્યાય, કાર્યોત્સર્ગ વગેરે માટે છે, તે કેમ કરવાં તેને માટે આગળ નિશ્ચિયકાનો વિધિ કહેવામાં આવશે.]

અધ્યયન ૧૮મું

મૂલમ્-से भिक्खू वा भिक्खुणी वा अभिक्खति णिसीहियं गमणाप; से पुण णिसीहियं जाणेज्जा सअ डं सपाणं जाव मक्कडासंताणयं, तहप्पगारं णिसीहियं अणेसणिज्जं लामे संते णो चेतिस्सामि ॥ ७०२ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે સ્વાધ્યાયભૂમિ પર બેસવા માગે ત્યારે જો તેને જણાય કે સ્વાધ્યાયભૂમિ ધડાવાળી યાવત્ બળાવાળી છે, તો તે પ્રકારની ન ગવેષવા યોગ્ય ભૂમિ મળતી હોય તો પણ ત્યાં બેઠક સ્વીકારે નહિ.

મૂલમ્-से भिक्खू वा (२) अभिक्खइ णिसीहियं गमणाप; से ज्जं पुण णिसीहियं जाणेज्जा अप्प डं अप्पणणं जाव मक्कडासंताणयं, तहप्पगारं णिसीहियं फासुयं णसणिज्जं लामे संते चेतिस्सामि । पवं सेज्जागमेण णेयद्वं, जाव उदयपसूयाप त्ति ॥ ७०३ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે સ્વાધ્યાયભૂમિ પર બેસવા માગે ત્યારે જો તેને જણાય કે સ્વાધ્યાયભૂમિ ધડા વગરની યાવત્ બળા વગરની છે, તો તે પ્રકારની પવિત્ર અને સ્વીકાર્ય ભૂમિ મળતી હોય તો ત્યાં બેઠક કરે એ પ્રમાણે શૈયા સંબંધે પાઠ બાણુવા, યાવત્ પાણીમા ઉત્પન્ન કંદ વગેરે

મૂલમ્-जे तत्थ दुवग्गा वा, तिवग्गा वा, चउवग्गा वा; पंचवग्गा वा, अभिसंधारेइ णिसीहियं गमणाप, ते णो अणमणस्स कायं आलिगेज्ज वा विलिगेज्ज वा, चुवेज्ज वा वंतेहि वा णहेहि वा अच्छिदेज्ज वा ॥ ७०४ ॥

અર્થ-જે તે ભૂમિમા બે જણ, ત્રણ જણ, ચાર જણ અથવા પાચ જણ જવાને સ્વાધ્યાયભૂમિમાં પ્રવૃત્ત થાય તે એકબીજાને કાયાને આલિંગન ન કરે, વિધવિધ મોહચેષ્ટા ન કરે, ચુબન ન કરે, દાતથી કે નખથી એક બીજાને કાયા પર ખોતરે નહિ.

મૂલમ્-પય સ્વલુ તસ્સ ભિક્ખુસ્સ ભિક્ખુણીય વા સામગ્ગિયં જં સવ્વદ્દેહિં સહિય સમિય સદા જણ્ઞા સેયમિયં મણ્ણેજ્જાસિં ત્તિ વેમિ ॥ ૭૦૫ ॥

અર્થ-આ ખરેખર તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીની આચાર-સામગ્રી છે, જેના દ્વારા બધી બાબતમાં શુભ-સહિત સમિતિયુક્ત પુરુષે, ભગૃત રહેવું અને એમા શ્રેય માનવું, એમ હું કહું છું.

અઠારમું અધ્યયન પૂરું થયું

અધ્યયન ૧૯મું

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા ઉચ્ચારપાસવણકિરિયાપ ઉવાહિજ્જમાણે સયસ્સ પાયપુંચ્છણ-સ્સ અસત્તીય તઓ પચ્છા સાહમ્મિય જાણ્ઞા ॥ ૭૦૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણીને જ્યારે શૌચપેશાબની હાજત થાય ત્યારે પોતાની પગપૂજણીનો ઉપયોગ કરે. ન હોય તો સાધર્મિક અર્થાત્ સાથેના સાધુ પાસે તેની ચાચના કરે.

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા ભિક્ખુણી વા સે જ્જ પુણ થંડિલ્લ જાણેજ્જા સથંડ સપાણં જાવ મક્કઢા-સંતાણયં, તહ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૦૭ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી તે શૌચસ્થાનને ઇડાવાળું, જીવજંતુવાળું ચાવતું કરોળિયાના બળાવાળું બાળે તો તે પ્રકારના શૌચસ્થાનમા શૌચપેશાબ કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા (૨) સે જ્જ પુણ થંડિલં જાણેજ્જા અપ્પપાણં અપ્પવીયં જાવ મક્કઢા-સંતાણય, તહ્પગારંસિ થંડિલંસિ ઉચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૦૮ ॥

અર્થ-પરંતુ તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે તે શૌચની જગાને (ઇડારહિત) પ્રાણુરહિત, બીજરહિત ચાવતું બળા વિનાની બાળે ત્યારે તે પ્રકારના શૌચસ્થાનમા તે શૌચપેશાબ કરે

મૂલમ્-સે ભિક્ખુ વા (૨) સે જ્જ પુણ થંડિલં જાણેજ્જા :-અસ્સિંપડિયાપ પ્પગં સાહમ્મિય સમુ-દ્દિસ્સ અસ્સિંપડિયાપ વહવે સાહમ્મિયા સમુદ્દિસ્સ, અસ્સિપડિયાપ પ્પગં સાહમ્મિયો સમુદ્દિસ્સ અસ્સિંપડિયાપ વહવેસળમાહણવણીમગા પગણિય પગણિય સમુદ્દિસ્સ પાણાઇ (૪) જાવ ઉદ્દેસિયં ચેતેતિ, તહ્પગારં થંડિલં પુરિસંતરકઢં જાવ વહિયા ણીહં વા, અણ્ણયરસિ વા તહ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૦૯ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી શૌચસ્થાનની બાબતમા એમ બાળે કે આને માટે, આ સાથી સાધુનું નામ પાડીને, આને માટે બહુ સાધુને લક્ષમા રાખી, એ જ પ્રમાણે એક સાધ્વી, ઘણી સાધ્વી-

લક્ષમાં રાખીને, તેમજ આને માટે એટલે ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, દુ ખિયા, યાચક વગેરેની ગણતરી કરીને તેમને લક્ષમાં રાખીને, પ્રાણની, ભૂતની, ખીજની, અને જીવોની હિસા કરીને, આ સ્થંડિલ બનાવેલ છે, તો તે પ્રકારનું શૌચસ્થાન ભલે ખીજ પુરુષ માટે કરેલ હોય, બહાર જુદું પડેલું હોય તો પણ તે પ્રકારના સ્થંડિલમાં મુનિએ શૌચ-પેશાબ કરવાં નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલં જાણેજ્ઞા વહવે સમણ-માહણ-કિવણ-વળીમગ-અતિહી સમુદિસ્સ પાણાઈ' (૪) જાવ હ્દેસિયં ચેતેતિ, તહપ્પગારં થંડિલં પુરિસંતરકહં જાવ વહિયા અગીહહં વા, અણ્ણયરંસિ વા, તહપ્પગારંસિ થંડિલંસિ વા સુચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૦ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુને (૨) ને શૌચસ્થાન બાબત એમ જણાય કે ઘણા શ્રમણ, બ્રાહ્મણ, રક, અતિ-થિઓને માટે પ્રાણાદિની હિસા કરીને યાવત્ તેમને લક્ષમાં રાખી, આ કર્યું છે, તો તે પ્રકાર અન્ય માણસો માટે બનાવેલું, બહાર જુદું ન પાડેલું, અથવા તે પ્રકારના કોઈ અન્ય (નિર્દોષ) શૌચસ્થાનમાં તેણે શૌચાદિ કરવા.

મૂલમ્-અહ પુણ एवं જાણેજ્ઞા પુરિસંતરકહં જાવ વહિયાળીહહં વા, અણ્ણયરંસિ તહપ્પગારંસિ થંડિલંસિ સુચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૧ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ ને એમ જાણે કે ખીજ માણસ માટે કરેલું યાવત્ બહાર જુદું ન પાડેલું આ સ્થાન છે, તો તેવા પ્રકારના કોઈ પણ સ્થાને તેણે શૌચાદિ કરવાં

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલં જાણેજ્ઞા અસ્સિંપહિયાપ કયં વા, કારિયં વા, પામિચ્ચિય વા, છણ્ણં વા, ઘટ્ઠે વા, લિત્ત વા, મટ્ઠ વા, સપધૂવિતં વા, અણ્ણયરંસિ તહપ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો સુચ્ચારપાસવણ વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૨ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી એ સ્થંડિલ કે શૌચની જગાની બાબતમાં એમ જાણે કે આને માટે આ જગા કરવામાં આવી છે, કરાવવામાં આવી છે, ઉધાર લેવામાં આવી છે, આચ્છાદિત કરવામાં આવી છે, કે ઘસવામાં, સમારવામાં કે લીંપવામાં આવી છે, સુગંધી કરવામાં આવી છે, તો તે પ્રકારનાં કોઈ પણ (ખીજાએ ન ભોગવેલ) સ્થાનનો તે ઉપયોગ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્વ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલં જાણેજ્ઞા-હહ સલ્લુ માહાવઈ વા માહાવઈ પુત્તા વા, કંઠાણિ વા મૂલાણિ વા, જાવ હરિયાણિ વા અંતાતો વાહિં ણીહરિતં, વાહાઓ વા અંતો સાહરંતિ અણ્ણયરંસિ વા તહપ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો સુચ્ચાર-પાસવણં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૩ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી સ્થંડિલની બાબતમાં હવે ને એમ જાણે કે અહીં ખરેખર, ગૃહસ્થ કે ઘરધણીના પુત્રો, (વનસ્પતિના) કદને, મૂળને, લીલાં પાનને અંદરથી બહાર લઈ નથ

છે અને બહારથી અદર લઈ આવે છે, તો તેવા પ્રકારનામાંથી કેાઈ સ્થાંડિલમાં તે શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલં જાણેજ્ઞા ચંદંસિ વા પીઢંસિ વા, મંચંસિ વા, માલસિ વા, અદ્દસિ વા, પાસાયસે વા, અણ્ણયરંસિ થંડિલંસિ ણો યુચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૪ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી સ્થાંડિલની બાબતમાં એમ બાણે કે તે થાલલા પર, બાળેઠ પર, માચડા પર, માળ પર કે બિંચા ઓટલા પર કે હવેલી પર છે, તો તેવા પ્રકારનામાંથી કેાઈ બિંચા સ્થાંડિલમાં તે શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલં જાણેજ્ઞા અણંતરહિયાણ પુઢવીણ, સસણિદ્વાણ. પુઢવીણ, સસરક્કણ પુઢવીણ, મટ્ટિયામક્કકડાણ, ચિત્તમંતાણ સિલાણ ચિત્તમતાણ, લેલુપ ચિત્તમંતાણ, કોલાવાસંસિ વા દારુયસિ વા, જીવપટ્ટિયસિ વા જાવ મક્કકડસંતાણવંસિ વા, અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો યુચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૫ ॥

અર્થ-જો તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી સ્થાંડિલની બાબતમાં એમ બાણે કે તેની નજીકની પૃથ્વી ચીકણી છે, માટીવાળી ચાવત્ બળાવાળી, વળી સચિત્ત શિલાવાળી, સચિત્ત ઢેફાવાળી, સચિત્ત ઉધઈના રાફડાવાળી, અથવા જીવજંતુ સહિત લાકડા પર છે ચાવત્ કરોળિયાના બળા પર છે, તો તેવા પ્રકારનામાંથી કેાઈ પણ સ્થાંડિલમાં મુનિ શૌચપેશાબ કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલં જાણેજ્ઞા-ઇહ ચલુ ગાહાવઈ વા ગાહાવહ્પુત્તા વા, કંદાણિ વા જાવ વીયાણિ વા પરિસાહેસુ વા પરિસાહેંતિ વા, પરિસાહિસ્સંતિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો યુચ્ચારપાસવણં વોસિરણ્ણા ॥ ૭૧૬ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી સ્થાંડિલ સમઘે એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ઘરઘણી કે તેના પુત્રો (વનસ્પતિના) કદ, મૂળિયા, બીજ વ સડાવતા હતા, સડાવે છે કે સડાવવા ના છે તો તેવા પ્રકારનામાંથી કેાઈ શૌચસ્થાનમાં તે શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા (૨) સે જ્ઞં પુણ થંડિલ જાણેજ્ઞા-ઇહ ચલુ ગાહાવઈ વા ગાહાવહ્પુત્તા વા, સાલીણિ વા, વીહીણિ વા, મુગ્ગાણિ વા, માસાણિ વા, તિલાણિ વા, કુલ્લથાણિ, જવાણિ વા, જવજવાણિ વા પત્તિરિંસુ વા પત્તિરિંતિ વા પત્તિરિસ્સંતિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલ સિ ણો યુચ્ચારપાસવણં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૧૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જો સ્થાંડિલની બાબતમાં એમ બાણે કે અહીં ખરેખર ઘરઘણી કે કે ઘરઘણીના પુત્રો, શાલિબીજ (ડાગર), ચોખા, મગ, અડદ, તલ, કળથી, જવ, કે જવ જેવાં ધાન વેરતા હતા, વેરે છે, વેરશે તો તેવા પ્રકારનામાંથી કેાઈપણ સ્થાંડિલમાં તે મુનિએ શૌચપેશાબ કરવાં નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સે ઝ્જં પુળ થંડિલં જાણેઝ્જા-આમોયાણિ વા ઘસાણિ વા, મિલુયાણિ વા, વિઝ્જુલાણિ વા, જ્ઞાણુયાણિ વા, કહયાણિ વા, પગહાણિ વા, દરીણિ વા, પહગ્ગાણિ વા, સમાણિ વા, વિસમાણિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્ણપ્પગારંસિ થંડિલ સિ ણો ઊચ્ચારપાસવળં વોસિરેઝ્જા ॥ ૭૧૮ ॥

અર્થ-હવે તે લિક્ષુણી કે લિક્ષુ એમ જાણે કે આ સ્થંડિલ તો ઉકરડા, ઘાસ, સૂક્ષ્મભૂમિની પરપરા, પીછા, થાંભલા, શેરડીના ફંડકો, મોટા ખાડા, ગુફા, દુર્ગાકાર જગા છે, તો તે સમતલ હોય કે વિપમતલ હોય તેવા પ્રકારનામાથી કોઈપણ સ્થંડિલમાં તે શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સે ઝ્જં પુળ થંડિલં જાણેઝ્જા-માણુસરંઘનાણિ વા મદ્દિસકરણાણિ વા વસમકરણાણિ વા અસસકરણાણિ કુક્કુડકરણાણિ વા લાવચકરણાણિ વા વહ્ણ-કરણાણિ વા સિત્તિરકરણાણિ વા કલ્લોચકરણાણિ વા કર્પિજલકરણાણિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્ણપ્પગારંસિ થંડિલ સિ ણો ઊચ્ચારપાસવળં વોસિરેઝ્જા ॥ ૭૧૯ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી જો એમ જાણે કે આ મનુષ્યો માટે રાધણીયા છે, પાડાના તળેલા, બળદના તળેલા, ઘોડાના તળેલા, ફૂકડાના વાડા, લાવરીના વાડા, વર્તક (બતક) પક્ષીના વાડા, અથવા તેતર, કબૂતર, ચાતક પક્ષીના વાડા, અથવા તેવા પ્રકારનાં સ્થાન છે તો તેવા પ્રકારનામાથી કોઈપણ શૌચસ્થાનમાં મુનિ શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સે ઝ્જં પુળ થંડિલં જાણેઝ્જા વેહાણસદ્ઠાણેસુ વા ગિઢ્ઠપિદ્ધદ્ઠાણેસુ વા તરુપ્પસળદ્ઠાણેસુ વા મેરુ પવ્વડણદ્ઠાણેસુ વા વિસમક્કલ્લણદ્ઠાણેસુ વા અગ્ગણિકહયદ્ઠાણેસુ વા અણ્ણયરંસિ તહ્ણપ્પગારંસિ ણો ઊચ્ચારપાસવળં વોસિરેઝ્જા ॥ ૭૨૦ ॥

અર્થ-વળી મુનિ (૨) જો એમ જાણે કે આ સ્થંડિલ તાપસોના સ્થાનમાં છે, (અથવા ગળાકાસો ખાવાના સ્થાનમાં છે.) ગીધોના ખોરાક માણસ બને તે સ્થાન, વૃક્ષ પરથી પડી મરવાના સ્થાન, પર્વત પરથી પડી મરવાના સ્થાન, ઝેર ખાઈ મરવાનાં સ્થાન, અગ્નિમાં બળી મરવાના સ્થાન છે, તો તેવા પ્રકારનામાથી કોઈ સ્થંડિલમાં તે શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સે ઝ્જં પુળ થંડિલ જાણેઝ્જા-આરામાણિ વા ઊઝ્જાણાણિ વા વળાણિ વા વળસહાણિ વા દેવકુલાણિ સમાણિ વા પચ્ચાણિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્ણપ્પગારંસિ થંડિલ સિ ણો ઊચ્ચારપાસવળં વોસિરેઝ્જા ॥ ૭૨૧ ॥

અર્થ-વળી મુનિ (૨) જો એમ જાણે કે આ સ્થંડિલ, રમતગમતના સ્થાન, બગીચા, વન કે વનપ્રદેશ દહેગ સભા કે પાણીની પગ્થળ છે, તો તેવા પ્રકારનામાથી કોઈ પણ શૌચસ્થાનમાં મુનિ શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સે ઝ્જં પુળ થંડિલ જાણેઝ્જા-અર્ટાલયાણિ વા ચરિયાણિ વા દારાણિ વા જોણુરાણિ-વા અણ્ણયરંસિ તહ્ણપ્પગારંસિ થંડિલ સિ ણો ઊચ્ચારપાસવળં વોસિરેઝ્જા ॥ ૭૨૨ ॥

અર્થ-વળી મુનિ ને સ્થ ડિલની ખાળતમા એમ બાણે કે આ કિલ્લાના બાયા સ્થાન, દરવાનાં સ્થાન, દરવાબ, અથવા મોટા દરવાબ છે, તો તેવા પ્રકારનાંમાથી કોઈ સ્થાનમાં તે શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા (૨) સે ઝં પુણ થંડિલં જાણેજ્જા-તિયાણિ વા ચઝકકાણિ વા ચક્કરાણિ વા ચઝમ્મુહાણિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૨૩ ॥

અર્થ-વળી મુનિ (૨) ને બાણે કે આ ત્રણ રસ્તાનો મેળાપ, ચોક, ચોરો, અથવા ચાર રસ્તાનો મેળાપ છે, તો તે પ્રકારના કોઈ સ્થાનમા મુનિ શૌચ કે પેશાબ કરે નહિ.

મૂલમ્-સે મિક્કૂ (૨) સે ઝં પુણ થંડિલ જાણેજ્જા હગારડાહેસુ વા ચારડાહેસુ વા મડયડા-હેસુ વા મડયમ્મિયાસુ વા મડયચેહ્ણસુ વા અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૨૪ ॥

અર્થ-તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી ને એમ બાણે કે આ સ્થાન કોલસાની ભઠ્ઠીમા, કે ચૂના વગેરેની ભઠ્ઠીમા, સ્મશાનમા, કે મરેલના સ્તૂપ પાસે, કે મરેલની દેરી વ. પાસે છે, તો તેવા પ્રકારના સ્થાનમાં મુનિ શૌચ કે પેશાબ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા (૨) સે ઝં પુણ થંડિલં જાણેજ્જા-ળવિયાયયેસુ વા પંકાયયેસુ વા અગ્ધાયયેસુ વા સેયળવહસિ વા-અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૨૫ ॥

અર્થ-વળી તે મુનિ ને બાણે કે આ સ્થાન નદીના તીર્થ પર, કાદવ પર લોકો જ્યા આળોટે (ધર્મધુદ્ધિએ) ત્યા, પ્રવાહ પાસે કે સિચાઈ માટે માર્ગ પર છે, તો તેવા સ્થાન પર મુનિ શૌચાદિ ન કરે

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા (૨) સે ઝં પુણ થંડિલં જાણેજ્જા-ળવિયાસુ વા મટ્ટિયલાણિયાસુ, ળવિયાસુ વા ગોળ્પલેહિયાસુ ગવાદળીસુ વા, ચળીસુ વા, અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૨૬ ॥

અર્થ-વળી મુનિ (૨) ને એમ બાણે કે આ સ્થાન, નવી જ (તાજી જ) માટીની ખાણોમા છે, કે નવી ગાયની ગભાણ છે, કે નવી ખાણ છે, તો તેવા પ્રકારના કોઈ સ્થાનમાં લિક્ષુએ કે લિક્ષુણીએ શૌચ કે પેશાબ કરવા નહિ

મૂલમ્-સે મિક્કૂ વા (૨) સે ઝં પુણ થંડિલ જાણેજ્જા-હાગવચ્ચંસિ વા, સાગવચ્ચંસિ વા, મૂલગવચ્ચંસિ વા, હ્થંકચ્ચંસિ વા, અણ્ણયરંસિ વા તહ્પ્પગારંસિ થંડિલંસિ ણો ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્જા ॥ ૭૨૭ ॥

અર્થ-વળી તે લિધુ (૨) ને એમ જાણે કે આ સ્થાન ડાળીપ્રધાન શાકની વાડીમાં, શાકની વાડીમાં, મૂળાની વાડીમાં કે હસ્તકર છોડની વાડીમાં છે, તો તે પ્રકારનાં કેઈ સ્થાને મુનિ શૌચાદિ કરે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સે જ્ઞં પુળ થંડિલં જાણેજ્ઞા-અસળવળંસિ વા, સળવળંસિ વા, ધાયઈવળંસિ વા, કૈયઈવળંસિ વા, અવવળંસિ વા, અસોગવળંસિ વા, જાગવળંસિ વા, પુણ્ણાગવળંસિ વા, સુણ્ણાગવળંસિ વા, અણ્ણયરેસુ વા તહ્પગારેસુ પત્તોવણ્ણસુ વા, પુપ્ફોવણ્ણસુ વા, ફલોવણ્ણસુ વા, વીઓવણ્ણસુ વા, હરિઓવણ્ણસુ વા, જો ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્ઞા ॥ ૭૨૮ ॥

અર્થ-હવે ને તે લિધુ જાણે કે આ સ્થાન ખીજેરાની વાડીમાં છે, શણુની વાડીમાં, ધાય વનરૂપતિના વનમાં, કેતકીની વાડીમાં, આંખાની વાડીમાં, આસોપાલવની વાડીમાં, નાગરવેલની વાડીમાં, મુલતાન અંખાની વાડીમાં, કે ચૂનાના કારખાનામાં છે તો તે પ્રકારનાં સ્થાનમાંથી કેઈ સ્થાનમાં મુનિ શૌચાદિ ન કરે.

મૂલમ્-સે મિક્ત્રુ વા (૨) સયપાયયં વા પરપાયયં વા ગહાય સેત્તમાયાપ પગંત મવક્કમેજ્ઞા ઉરણાવાયંસિ અસંલોહયસિ અપ્પપાણંસિ જાવ મક્કકડાસંતાણયંસિ અહારામંસિ વા ઉવ-સ્સયંસિ ઉચ્ચારપાસવળં વોસિરેજ્ઞા; વોસિરિત્તા સેત્તમાદાય પગંતમવક્કમેજ્ઞા અણા-વાયંસિ જાવ મક્કકડાસંતાણયંસિ અહારામંસિ વા જ્ઞામથંડિલસિ વા અણ્ણયરંસિ વા તહ્પગારંસિ થંડિલસિ અચિતંસિ તતો સંજયામેવ ઉચ્ચારપાસવળં પરિટ્ઠવેજ્ઞા ॥ ૭૨૯ ॥

[હવે કયા શૌચાદિ જવુ, કેવી રીતે શૌચ વિધિ કરવો]

અર્થ-તે લિધુ (૨) પોતાનુ પાત્ર કે અન્યનુ પાત્ર ગ્રહણ કરી, તેને લઈને એકાત સ્થાનમાં જાય જ્યાં માણસોની અવરજવર ન હોય, જ્યાં માણસો નેઈ શકે તેમ ન હોય, જ્યાં જીવજંતુ કે કરોળિયાના જાળા વ ન હોય તેવા જૂના બગીચામાં કે ઘરમાં શૌચપેશાબ કરે તે શૌચાદિ કરીને તેને લઈને એકાત સ્થાનમાં જાય અને અવરજવર વિનાના યાવત્ જાળા વિનાના વનખડમાં કે અગ્નિશાત સ્થાનમાં, કે તેવા પ્રકારનાં કેઈ અનેરા સ્થાનમાં મળમૂત્રને પરડી દે

મૂલમ્-પયં સ્વલુ તસ્સ મિક્ખુસ્સ મિક્ખુણીપ વા સામગ્ગિયં જાવ જપ્પજ્ઞાસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૭૩૦ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે ખરેખર તે લિધુ કે લિધુણીની આચાર-સામગ્રી છે યાવત્ સદા સાવધાન રહેવું એમ હું કહું છું

શૌચાદિનો વિષય પૂર્ણ થયો

ઓગણીસમું અધ્યયન પૂરું થયું

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા મિક્ત્રુણી વા મુઢગસદ્દાણિ વા, નંદીમુઢગ સદ્દાણિ વા, ઝ્ઝલ્લરિસદ્દાણિ વા, અળ્ળયરાણિ વા, તહ્પ્પગારાણિ વિરુવરુયા ણિ વિત્તતાઢ સદ્દાઈ કળ્ળસોયપ્પડિયાણ ણો અમિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૩૧ ॥

અર્થ-હે તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી મૃદગના તાલ, બાર પ્રકારના વાદ્યનો સ્વર (નંદી), ઝાલરના રણકાર કે બીજા તેવા પ્રકારના વિવિધ વિસ્તરતા સ્વરો કણુ પ્રવાહે પડે તે હેતુએ તે સ્થાને જવાને વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) અહાવેગદ્દયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, વીણાસદ્દાણિ વા, ત્રિપંચિસદ્દાણિ વા, વચ્ચીગસદ્દાણિ વા, તુળયસદ્દાણિ વા, પળયસદ્દાણિ વા, તુવવીણિયસદ્દાણિ વા, દુકુલસદ્દાણિ વા, અળ્ળયરાઈ વા તહ્પ્પગારાઈ વિરુવરુવાણિ સદ્દાણિ તત્તાઈ કળ્ળસોયપ્પડિયાણ ણો અમિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૩૨ ॥

અર્થ-હેવે તે લિક્ષુ કે લિક્ષુણી કેટલાક સ્વરો જ્યારે સાલળે જેવા કે વીણાના સ્વરો, વિપચીના સ્વરો, દિલરૂખાના સ્વરો, તબૂરાના સ્વરો, સિતારના સ્વરો, તુબવીણાના શબ્દો, રેશમી તતુથી થતા શબ્દો કે એવા કેઈ પણ વિવિધ સ્વરો વિસ્તરેલ બાણી સાલળવા માટે ત્યાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) અહાવેગદ્દયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, તાલસદ્દાણિ વા, કસતાલસદ્દાણિ વા, લત્તિય સદ્દાણિ વા, મોહિય સદ્દાણિ વા, કિરિકિરિય સદ્દાણિ વા, અળ્ળયરાણિ વા તહ્પ્પગારાઈ વિરુવરુવાઈ તાલસદ્દાઈ કળ્ળસોયપ્પડિયાણ ણો અમિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૩૩ ॥

અર્થ-હેવે તે લિક્ષુ કેટલાક સ્વરો, જેવા કે કરતાળના શબ્દો, ઝાઝપખાજના શબ્દો, મજિરાના શબ્દો, ખીપુડાના સ્વરો, વશવાજિત્રના સ્વરો કે તેવા પ્રકારના વિવિધ તાલયુક્ત સ્વરો સાલળવાની અભિલાષાએ તે દિશામા જવા ઈચ્છે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) અહોવેગદ્દયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, સંઘસદ્દાણિ વા, વેણુસદ્દાણિ વા, વંસસદ્દાણિ વા, સ્વરમુહીસદ્દાણિ વા, પરિપિરિયસદ્દાણિ વા, અળ્ળયરાઈ વા તહ્પ્પગારાઈ વિરુવરુવાઈ સદ્દાઈ હુસિરાઈ કળ્ળસોયપ્પડિયાણ ણો અમિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૩૪ ॥

અર્થ-હેવે તે લિક્ષુ કેટલાક સ્વરો જેવા કે શબ્દના નાદ, મુરલીના સ્વર, વાસના ખયુગલના સ્વર, ખરમુખીના શબ્દ, શરણાઈના શબ્દ કે તેવા પ્રકારના વિવિધ શબ્દો સાલળે તેા તે વાયુથી ઉત્પન્ન થતા વિવિધ સ્વરો સાલળવાની અભિલાષાએ મુનિ તે દિશામા જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે મિક્ત્ર વા (૨) અહાવેગદ્દયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, વળ્ળાણિ વા ફલિહાણિ વા,

જાવ સરાણિ વા, સરપંતિયાણિ વા, સરસ્સરપંતિયાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ વિરુવરુવાઈ સદ્દાઈ કણ્ણસોયપહિયાપ્પો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ્પ ॥ ૭૩૫ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુને (૨) આવા શાત સ્વરો સાંભળાય, જેમ કે ક્યારાના, ખાઈના પાણીના, સરોવરના, સરોવરોની હારના, લાંબી સરોવરની હારોના, તે તે પ્રકારના અનેરા વિવિધ શાત સ્વરો સાંભળવાની અભિલાષાએ મુનિ તે દિશામાં જાય નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગદ્વયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, કચ્છાણિ વા, જૂમાણિ વા, ગહ્ણાણિ વા, વણાણિ વા, વણ્ણદુગ્ગાણિ વા, પવ્વયાણિ વા, પવ્વયદુગ્ગાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ વિરુવરુવાઈ સદ્દાઈ કણ્ણસોયપહિયાપ્પો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ્પ ॥ ૭૩૬ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી આવા શબ્દો સાંભળે જેમકે દ્વંદ્વ પ્રદેશના, આડીના, ગાઢ આડીના, વનના, વનના દુર્ગોના, પર્વતોના પર્વતના દુર્ગોના કે અનેરા વિવિધ તે પ્રકારના (પવનના સુસવાટથી થતા) શબ્દો સાંભળી, સાંભળવાની અભિલાષાએ તે દિશામાં જવાનું વિચારે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગદ્વયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ તંજહા, ગામાણિ વા, જગરાણિ વા, જિગમાણિ વા, રાયહાણિઓ વા, આસનપટ્ટણસંણિવેસાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ સદ્દાઈ પો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ્પ ॥ ૭૩૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે કેટલાક આવા સ્વરો સાંભળે, જેમકે ગામોના, નગરોના, ખજારોના, રાજધાનીના, કે નજીક રહેલ કસબાના કે નાના ગામના કે તે પ્રકારના અનેરા વિવિધ સ્વરો સાંભળી, તે સાંભળવાની અભિલાષાએ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગદ્વયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, આરામાણિ વા, ઉજ્જાણાણિ વા, વણાણિ વા, વણસંઙાણિ વા, દેવકુલાણિ વા, સમાણિ વા, પવાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ સદ્દાઈ પો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ્પ ॥ ૭૩૮ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી જ્યારે કેટલાક શબ્દો સાંભળે, જેમકે, કીડાસ્થાનના, ખજીયાના, વનના, ઉપવનના, દહેરાના, સભાના, પરબોના, કે તેવા પ્રકારના કોઈ શબ્દો સાંભળી, સાંભળવાની ઇચ્છાએ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગદ્વયાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, અટ્ટાણિ વા, અટ્ટાલયાણિ વા, ચરિયાણિ વા, દારાણિ વા, ગોપુરાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ સદ્દાઈ પો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ્પ ॥ ૭૩૯ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ (૨) જ્યારે કેટલાક શબ્દો સાંભળે, જેમકે દૂર્ગના ઊંચા સ્થાનોના, ઓટલા-

ઓના, ફરવાના માર્ગોના, દારોના, મુખ્ય દરવાજાના, કે એવા પ્રકારના વિવિધ કોઈ પણ શબ્દો સાલળી, સાલળવાની અભિલાષાએ મુનિ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગઙ્ગાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, તિગાણિ વા, ચઝક્કાણિ વા, ચ્ચચ્ચરાણિ વા, ચઝસ્પુહાણિ વા, અણ્ણપરાઈ વા તહ્પગારાઈ સદ્દાઈ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૪૦ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી કેટલાક શબ્દો સાલળે જેમ કે ત્રિલેટાના, ચોકના, ચોરાના, ચૌરસ્તાના કે એવા પ્રકારના કોઈ પણ શબ્દો સાલળી, તે સાલળવાની અભિલાષાએ મુનિ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગઙ્ગાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, મહિસટ્ઠાણકરણાણિ વા, વસમટ્ઠાણકરણાણિ વા, અસ્સટ્ઠાણકરણાણિ વા, હત્થિટ્ઠાણકરણાણિ વા જાવ કપ્પિજલટ્ઠાણકરણાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ સદ્દાઈ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૪૧ ॥

અર્થ-હવે તે મુનિ (૨) કેટલાક શબ્દો સાલળે, જેમકે પાડાઓના તળેલાના, બળદના વાડાના, ઘોડાના તળેલાના, હાથીની ગજશાળાના, ચાવત્ ચાતક પક્ષીના વાડાના કે તે પ્રકારના અનેરા શબ્દો સાલળી, મુનિ સાલળવાની ઈચ્છાએ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગઙ્ગાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, મહિસજુઢાણિ વા, વસમજુઢાણિ વા, અસ્સજુઢાણિ વા, હત્થિજુઢાણિ વા, જાવ કવિજલજુઢાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૪૨ ॥

અર્થ-હવે તે મુનિ (૨) કેટલાક શબ્દો સાલળે, જેમકે પાડાના યુદ્ધના, બળદના યુદ્ધના, ઘોડાના યુદ્ધના, હાથીના યુદ્ધના, ચાવત્ કપિજલ પક્ષીઓના યુદ્ધના, તે તે પ્રકારના અનેરા શબ્દો સાલળી, મુનિ સાલળવાની અભિલાષાએ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા અહાવેગઙ્ગાઈ સદ્દાઈ સુણેતિ, તંજહા, પુવ્વજૂહિયટ્ઠાણાણિ વા, હયજૂહિયટ્ઠાણાણિ વા, ગયજૂહિયટ્ઠાણાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૪૩ ॥

અર્થ-હવે તે મુનિ અથવા સાધ્વી કેટલાક શબ્દો સાલળે, જેમકે પૂર્વકથિત (પાડા-બળદના) જૂથના રહેતા થતા શબ્દો, ઘોડાના સમુદાયના, હાથીના સમૂહના કે તે પ્રકારના અનેરા શબ્દો સાલળી, તે સાલળવાની અભિલાષાએ મુનિ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા જાવ સુણેતિ, તંજહા, પાકલ્લાઈ-યટ્ઠાણાણિ વા, માણુમ્માણિ-ટ્ઠાણાણિ વા, મહયાહયણ્ણીય-વાહ્યતંતિ-તલ-તાલ-તુડિય-પહ્પ વાહ્યટ્ઠાણાણિ વા, અણ્ણયરાઈ વા તહ્પગારાઈ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાણ ॥ ૭૪૪ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ (૨) કેટલાક શબ્દો જ્યારે સાંભળે જેમકે, કથાકથનના સ્થાનના, તોલમાપના સ્થાનના, મોટા અવાજે થતાં નૃત્ય, ગીત, વાજિત્ર, તંત્રી, તલ, તાલ, ત્રુટિતથી ઉત્પન્ન વાજિત્ર સ્થાનના નાદ, અથવા એ પ્રકારના અન્ય શબ્દો સાંભળી, મુનિ સાંભળવાની અભિલાષાએ તે દિશામાં જવા વિચારે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા જાવ સુણેતિ, તંજહા, -કલહાણિ વા, ડિંવાણિ વા, ઉમરાણિ વા, દોરજ્જાણિ વા, વિરુહરજ્જાણિ વા, અણ્ણયરાઈ' વા તહ્ણપ્પગારાઈ' ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ ॥ ૭૪૧ ॥

અર્થ-હવે તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી કેટલાક શબ્દો સાંભળે, જેમકે કલહના, ભયના અવાજ, ઉપદ્રવ (બળવા) ના અવાજ, બે રાજ્યના અવાજ કે વિરુદ્ધ લડતાં રાજ્યોના અવાજ, તેવા પ્રકારના અવાજોને સાંભળવાને મુનિ ત્યાં જવા વિચારે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા જાવ સહાઈ' સુણેતિ, સુરુદ્ધિયં દારિયં પરિભુયં મંડિયાલ'કિય-નિવુલ્લમાણિયં પેહાપ, પગં પુરિસં વા વહાપ ણીણિજ્જમાણં પેહાપ અણ્ણયરાઈ' વા તહ્ણપ્પગારાઈ' ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ ॥ ૭૪૬ ॥

અર્થ-વળી તે ભિક્ષુ કે ભિક્ષુણી કેટલાક અવાજ સાંભળે, જેમકે નાની યાલિકા, કન્યા, શોભાવેલી શણગારી અશ્વપર લઈ જવાતી જોઈને, કે કોઈ પુરુષને વધ માટે લઈ જવાતો જોઈને કે એવા પ્રકારના બીજા કોઈ શબ્દો સાંભળીને તે તે બાજુ જવા વિચારે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા અણ્ણયરાઈ' વિરુવરુવાઈ' મહાસવાઈ' પવ જાણેજ્જા, તંજહા, વહુસગઢાણિ વા, વહુરહાણિ વા, વહુમિલકચૂણિ વા, વહુ પચ્ચંતાણિ વા, અણ્ણયરાઈ' વા તહ્ણપ્પગારાઈ' વિરુવરુવાઈ' મહાસવાઈ' કણ્ણસોયપડિયાપ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ ॥ ૭૪૭ ॥

અર્થ-તે ભિક્ષુ (૨) આવા વિવિધ અનેરાં મહાન આશ્રવનાં સ્થાન આ પ્રમાણે જાણે; ઘણા ગાડા હોય તે સ્થાનો, જ્યાં ઘણા રથો હોય તે સ્થાન, ઘણા મ્લેચ્છો હોય તે સ્થાન, જ્યાં ઘણા સ્ત્રીમાવાસીઓ હોય તે કે તેવા પ્રકારનાં વિવિધમાંથી કોઈ પણ મહાન આશ્રવનાં સ્થાને મુનિ શબ્દો સુણવા માટે જવા વિચારે નહિ.

મૂલમ્-સે ભિક્ષૂ વા ભિક્ષુણી વા વિરુવરુવાઈ' મહુસ્સવાઈ' પવં જાણેજ્જા, તંજહા, દસ્થીણિ વા, પુરિસાણિ વા, ચેરાણિ વા, હરહાણિ વા, મલ્લિમાણિ વા, આભરણ વિભૂસિયાણિ વા, ગાયતાણિ વા, વાયતાણિ વા, જચ્ચંતાણિ વા, હસંતાણિ વા, રમંતાણિ વા, મોહંતાણિ વા, વિપુલ અસણપાણલાઈમસાઈમં પરિભુજંતાણિ વા, પરિભાઈંતાણિ વા, વિચ્છદ્ધુય-માણાણિ વા, વિન્નોવયમાણાણિ વા, અણ્ણયરાઈ' વા તહ્ણપ્પગારાઈ' વિરુવરુવાઈ' મહુસ્સવાઈ' કણ્ણસોય-પડિયાપ ણો અભિસંધારેજ્જા ગમણાપ ॥ ૭૪૮ ॥

અર્થ-હવે તે લિધુ કે લિધુણી, વિવિધ પ્રકારના મોટા ઉત્સવોના શબ્દો આ પ્રકારે જાણે જેમકે, સ્ત્રીના ઉત્સવો, પુરુષોના, વૃદ્ધોના, નાનાઓના, પ્રૌઢોના, વળી ઘરેણું પહેરેલાના, ગાનારાના, વગાડનારાના, નાચતા જનોના, હસતા કે રમતા જનોના, મોહ પમાડનારાના, પુષ્કળ અન્નપાણી, નાસ્તા-મુખવાસ ખાતાં, વહેચતા, એકઠાં કરતા (અથવા ફેંકતા), પ્રગટ કરતા, અથવા એ પ્રકારના વિવિધમાથી કોઈ પણ મહોત્સવો પ્રત્યે તે કર્ણપ્રિયતા થશે એ અલિલાષાએ જવાને વિચારે નહિ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા ભિક્ષુણી વા ણો ઇહલોહિં સદ્દેહિં, ણો પરલોહિં સદ્દેહિં, ણો સુતેહિં સદ્દેહિં, ણો સજ્જેજ્જા, ણો રજ્જેજ્જા, ણો ગિજ્જેજ્જા, ણો મુજ્જેજ્જા, ણો અજ્જોવજ્જેજ્જા ॥ ૭૪૯ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી આ લોકના શબ્દો (માનવાદિ માટે દાનાર્થે) પરલોકના શબ્દો (પારેવા વગેરે માટે દાનાર્થે), અથવા સાલળેલા શબ્દો પર આસક્ત થાય નહિ, રાગ કરે નહિ, લાલચુ બને નહિ, મોહ પામે નહિ, તેમા મસ્ત બને નહિ

મૂલમ્-પય ચલુ તસ્સ ભિક્ષુસ્સ ભિક્ષુણીય વા સામગ્ગિય જાવ જપ્પજાસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૭૫૦ ॥

અર્થ-અ પ્રમાણે ખરેખર તે લિધુ કે લિધુણીની આચારવિચારની સામગ્રી છે, યાવત્ સદા સાવધાન રહેવું, એમ હું કહું છું

વીસમુ અધ્યયન પૂરું થયું

અધ્યયન ૨૧ મુ

મૂલમ્-સે ભિક્ષુ વા (૨) અહાવેગયાઙ્ઙ રુવાઙ્ઙ પાસઙ્ઙ, તંજહા, ગંથિમાગિ વા, વેદમાણિ વા, પૂરમાગિ વા, સઘાઙ્ઙમાણિ વા, કટ્ઠકમાણિ વા, પોત્થકમાણિ વા, ચિત્તકમાણિ વા, મણિકમાણિ વા, દત્તકમાણિ વા, માલકમાણિ વા, પત્તચ્છેજ્જકમાણિ વા, વિવિધાણિ વા, વેદિમાઙ્ઙ, અણ્ણયરાઙ્ઙ તહ્પગારાઙ્ઙ વિરુવરુવાઙ્ઙ ચક્કુદંસણ-પહિયાણ ણો અભિસઘારેજ્જા ગમણાપ ॥ ૭૫૧ ॥

અર્થ-તે લિધુ કે લિધુણી કેટલાક બનાવેલા સ્વરૂપો જુએ, જેમકે ગૂથણીના, વીંટીને બનાવેલ (પૂતળી વગેરે), પૂરણી કરીને બનાવેલ, બેડીબેડીને બનાવેલ, લાકડાનું કામ કરી બનાવેલ, પુસ્તકબંધનાદિ, ચિત્રકર્મ, રત્ન જડવાનું કર્મ, દાત બેસાડવાનું કર્મ (કે હાથીદાત પરની કોતરણી), માળાની ગૂથણી, પાદડા છેદીને કરેલ કૃતિ અથવા પાદડા વીંટીને કરેલ કૃતિ અથવા તેવા પ્રકારના વિવિધ રૂપોમાથી કોઈ આખે બેવાની અલિલાષાએ મુનિ ત્યા જવા વિચારે નહિ

મૂલમ્-પવં દોયવ્વં જહાસદપહિયાણ સવ્વા વાહત્તવજ્જા રુવપહિયાવિ ॥ ૭૫૨ ॥

અર્થ—એ પ્રમાણે જોમ શબ્દની અભિલાષા કહી તેમ બધી વાજિંત રચનાને પણ રૂપ-અભિલાષાઓ કહેવી.

રૂપની બાબત ૫ મુ કથન.

એકવીસમું અધ્યયન પૂરું થયું

અધ્યયન ૨૨ મુ

મૂલમ્-પરકિરિયં અઞ્મન્થિયં સંસેસિયં જો તં સાત્તિય. જો તં નિયમે ॥ ૭૧૩ ॥

અર્થ—બીજા દ્વારા કરવામા આવતી, પોતાના દેહ માટેની ક્રિયા, કર્મબંધ કરનારી છે, તે આસ્વાદવી નહિ તેમ જ કરવાની પ્રેરણા પણ ન કરવી

મૂલમ્-સે સે પરો પાપ આમડ્જેજ વા, જો તં સાત્તિય, જો તં નિયમે । સે સે પરો પાપાઈ સંવાહેજ વા, પલિમદેજ વા, જો તં સાત્તિય, જો તં નિયમે । સે સે પરો પાપાઈ ફુસેજ વા, રણજ વા જો ત સાત્તિય જો તં નિયમે । સે સે પરો પાપાઈ તેલ્લેજ વા, ઘણ વા, વસાણ વા, મક્કલેજ વા, મિલિંગેજ વા, જો તં સાત્તિય જો તં નિયમે । સે સે પરા પાપાઈ લોદેજ વા, કવકેજ વા, ચુન્નેજ વા, વન્નેજ વા, ઉલ્લોલ્લેજ વા, ઉવલિવેજ વા, જો ત સાત્તિય, જો ત નિયમે । સે સે પરો પાપાઈ, સીતોદગવિયદેજ વા, ઉસિણોદગવિય-દેજ વા, ઉચ્છોલેજ વા. પધોણજ વા, જો ત સાત્તિય, જો તં નિયમે । સે સે પરો પાપાઈ અણયરેજ વિલેદજાતેજ આલિપેજ વા, વિલિપેજ વા, જો તં સાત્તિય, જો ત નિયમે । સે સે પરો પાપાઈ અણયરેજ ધૂવજાણ ધૂવેજ વા, પધૂવેજ વા જો ત સાત્તિય, જો તં નિયમે । સે સે પરો પાપાઓ સ્વાણું વા કંટયં વા, જીહરેજ વા, વિસોહેજ વા, જો ત સાત્તિય, જો ત નિયમે । સે સે પરો પાપાઓ પૂય વા સોણિયં વા જીહરેજ વા વિસોહેજ વા, જો ત સાત્તિય, જો તં નિયમે ॥ ૭૧૪ ॥

અર્થ—હવે સામો ગૃહસ્થ તે મુનિના પગની રજ દૂર કરે, તેની તે અભિલાષા કરે નહિ, તેમ તેની પાસેથી (કાયા-વચનથી) તે કરાવે નહિ સામો જો પગ ચાપે કે તેને માલિસ કરે તો મુનિ તેનો આસ્વાદ લે નહિ, તેમ કાયા કે વાણીથી તે પ્રેરે નહિ. હવે સામો મનુષ્ય પગને આલિંગે કે તેને ગોઠવે તો તેને મુનિ...પૂર્વે કહ્યું તેમ જ. હવે સામો મુનિના પગ તેલથી, ઘીથી, સ્નિગ્ધ પદાર્થથી ચોપડે કે મર્દન કરે તો ... તેના પગ સામો માણસ લોઘ્યૂર્ણથી કે કલ્ક (ચૂર્ણાદિનો સુગંધી માવો) થી, ચૂર્ણથી કે વર્ણુ સુધારનાર દ્રવથી મસળે કે ચોપડે તો ...હવે સામો પવિત્ર શીતજળ વડે કે ઉષ્ણજળ વડે તેને છાટે કે ધૂએ તો .. હવે સામો કોઈ અનેક વિલેપનથી તેના પગને લેપ કરે કે વાર વાર લેપ કરે તો ...હવે સામો ગૃહસ્થ મુનિના પગને સુગંધી પદાર્થથી ધૂપે કે વિશેષ ધૂપે (સુગંધી બનાવે) તો .. હવે ગૃહસ્થ પગમાથી કાઠો કે પથર કાઢી લે કે તે ભાગને સાફ કરે તો ...હવે સામો ગૃહસ્થ તેના પગમાથી લોહી કે પર કાઢી લે કે સાફ કરી લે તો તેને વાચ્છે નહિ, તેમ કાયાવચનથી પ્રેરે નહિ.

મૂલમ્-સે સે પરો કાય આમજ્જેજ્જ વા, પમજ્જેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાય સંવાહેજ્જ વા, પલિમદ્દેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાય તેલ્લેણ વા ઘણ વા વસાણ વા મક્કલેજ્જ વા, અઘ્મંગેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાય લોદ્દેણ વા કક્કેણ વા ચુણેણ વા વણેણ વા, ઉલ્લોલેજ્જ વા, ઉઘ્વલેજ્જ વા ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાય સીઓદગવિયડેણ વા ઉસિણોદગવિયડેણ વા ઉચ્છોલેજ્જ વા પહોણજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાય અણ્ણયરેણં વિલેવણજાતેણં આલિપેજ્જ વિલિપેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાય અણ્ણયરેણં ધ્રુવણજાતેણ ધ્રુવેજ્જ વા પધ્રુવેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે ॥ ૭૫૫ ॥

અર્થ-તે મુનિની કાયાને તે સામો ગૃહસ્થ (ધૂળ દૂર કરવા) આપડે કે પોંજે તો મુનિ તેને વાચ્છે નહિ કે કાયાવચનથી તેમ કરાવે નહિ સામો કાયાને દાળી આપે કે માલિશ કરી આપે કે તો મુનિ તેને વળી સામો કાયાને તેલથી, ઘીથી ચરબીથી ચોપડે કે ઘસી માલિશ કરે તો મુનિ તે ક્રિયાને .. તે સામો માણસ લોઘ્રચૂર્ણથી, કલકથી, અન્યચૂર્ણથી, વર્ણુ સુધારનાર દ્રવ્યથી તેની કાય છાટે કે મમળે તો મુનિ તે ક્રિયાને સામો કાયાને ઠંડા કે ઉષ્ણ શુદ્ધ જલથી છાટે કે ધૂવે તો મુનિ તેને ...તે સામો અનેર! કેાઈ વિલેપન વિશેષથી કાયાને લીપે કે વારવાર લીપે તો મુનિ....વળી સામો ગૃહસ્થ મુનિની કાયાને અન્યતર કેાઈ ધૂપ વિશેષથી ધૂપે કે વારવાર ધૂપે તો મુનિ તે કર્મ વાચ્છે નહિ કે પ્રેરે નહિ

૭૫૫

મૂલમ્-સે સે પરો કાયસિ વણં આમજ્જેજ્જ વા, પમજ્જેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાયસિ વણં સંવાહેજ્જ વા પલિમદ્દેજ્જ ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાયસિ વણં તેલ્લેણ વા ઘણ વા વસાણ વા મક્કલેજ્જ વા ભિલિંગેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાયસિ વણં લોદ્દેણ વા કક્કેણ વા ચુણેણ વા વણેણ વા ઉલ્લોલેજ્જ વા, ઉઘ્વલેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાયસિ વણં સીતોદગવિયડેણ વા ઉસિણોદગવિયડેણ વા ઉચ્છોલેજ્જ વા પહોવેજ્જ વા ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો કાયસિ વણં અણ્ણયરેણં સત્થજાતેણં અચ્છિદેજ્જ વા વિચ્છિદેજ્જ વા ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે । સે સે પરો અણ્ણયરેણં સત્થજાતેણં અચ્છિદિતા, વિચ્છિદિતા પૂય વા સોણિયં વા, ણીહરેજ્જ વા, વિસોહેજ્જ વા ણો તં સાત્તિ, ણો તં નિયમે ॥ ૭૫૬ ॥

અર્થ-હવે ગૃહસ્થ મુનિની કાયા પરનુ ગૂમડું કે લાગેલો ઘા સાફ કરે કે લૂછે, તો તેને મુનિ રૂઠું કરી જાણે નહિ, તેમ જ વચનકાયાથી તેમ કરવા પ્રેરે નહિ સામો કાયા પરના ઘાવને દશાવે કે મસળે તો મુનિ .. ગૃહસ્થ કાયા પરના ઘાવને તેલથી, ઘીથી, ચરબીથી ચોપડે કે મદન કરે તો મુનિ...તે કાયા પરના ઘાવને ગૃહસ્થ લોઘ્રથી, કલકથી, ચૂર્ણથી, વર્ણુવાળા દ્રવ્યથી ઉપર લેપે કે મદન કરે તો મુનિ . હવે સામો ગૃહસ્થ કાયા પરના ઘાવને ઠંડા કે ગરમ શુદ્ધ જળથી છટકારે કે ધૂવે તો મુનિ ..તે ગૃહસ્થ કેાઈપણ જાતના અમુક શસ્ત્રથી તે કાયા પરના જખમને છેદે કે ચીરે તો મુનિ . હવે તે ગૃહસ્થ કાયા

પરના ધાને છેદી-ચીરીને પરુલોહી કાઢી નાખે કે પરુ-લોહીને સાફ કરે તો મુનિ તેને રૂઝું કરી બાણે નહિ કે વચન કે કાયાથી તેમ કરવા પ્રેરે નહિ

મૂલમ્-સે સે પરો કાયંસિ ગંડં વા, અરતિયં વા, પુલયં વા, મગંદલ વા, આમલ્લેજ્જ વા, ખો તં સાત્તિય. ખો તં નિયમે । સે સે પરો કાયંસિ ગંડં વા. અરતિયં વા, પુલયં વા, મગંદલ વા. સંવાહેજ્જ વા પલિમદ્દેજ્જ વા. ખો તં સાત્તિય ખો ત નિયમે । સે સે પરો કાયંસિ ગંડં વા વા જાવ મગંદલ વા તેલ્લેણ વા ઘણેણ વા વસાણ વા, મક્કલેજ્જ વા, મિલ્લિગેજ્જ વા, ખો તં સાત્તિય ખો ત નિયમે । સે સે પરો કાયંસિ ગંડં વા જાવ મગંદલ વા લોદ્દેણ વા કક્કેણ વા ચુણેણ વા વણેણ વા ઉલ્લોદ્દેજ્જ વા, ઉવ્વલેજ્જ વા, ખો તં સાત્તિય ખો ત નિયમે । સે સે પરો કાયંસિ ગંડં વા જાવ મગંદલ વા, સીતોદગવિયદેણ વા ઉસિનાદગ-વિયદેણ વા ઉચ્છેલેજ્જ વા પઘોવેજ્જ વા, ખો તં સાત્તિય ખો ત નિયમે । સે સે પરો કાયંસિ ગંડં વા જાવ મગંદલ વા અણ્ણયરેણં સત્થજાણં અર્ચ્છિદિત્તા વા, વિર્ચ્છિદિત્તા વા પૂણં વા સોણિયં વા ખીહરેજ્જ વા વિસોદ્દેજ્જ વા ખો તં સાત્તિય ખો તં નિયમે ॥ ૭૫૭ ॥

અર્થ-હવે કોઈ ગૃહસ્થની કાયા પરતુ ગ્રમહુ, કે પીડા પામેલો ભાગ, ફેડફી કે ભગંદર તેને લૂછે કે સાફ કરે તો તેને મુનિ રૂઝું કરીને આસ્વાદે નહિ અથવા તેમ કરવા ગૃહસ્થને વચનકાયાથી પ્રેરે નહિ હવે પૂર્વાનુસાર જ આ ચાર ઉપદ્રવની બાળતમાં કહેવું દબાવે કે મર્દન કરે તો મુનિ...વળી તેલ વગેરેથી ચોષી દે કે મર્દન કરી દે તો મુનિ.... વળી લોધ્રાદિ ચૂર્ણ ચોષડે કે મગ્ગે તો મુનિ...વળી શીતલ-ઉષ્ણ શુદ્ધ જલથી છટકારે કે ધૂવે તો મુનિ . શસ્ત્રવિશેષથી કાપે-કોરે, કાપી-કોરીને લોહી-પરુ કાઢે કે દૂર કરે તો મુનિ તે ક્રિયાને રુડી કરી બાણે નહિ અને વચનકાયાથી આમા ગૃહસ્થને તેમ કરવાને પ્રેરે નહિ.

(ખીબ રહી જતા શબ્દો ઉપરના પાઠાનુસાર સમજી લેવા)

મૂલમ્-સે સે પરો કાયાઓ સેયં વા જલ્લં વા ખીહરેજ્જ વા વિસોદ્દેજ્જ વા, ખો તં સાત્તિય ખો તં નિયમે ॥ ૭૫૮ ॥

અર્થ-ખીબે, મુનિની કાયામાંથી પરસેવો કે પરસેવાથી બનેલો મેલ કાઢી લે કે સાફ કરે તો મુનિ .

મૂલમ્-સે સે પરો અચ્છિમલ વા, કણમલ વા, ણહમલં વા, ખીહરેજ્જ વા વિસોદ્દેજ્જ વા ખો ત સાત્તિય ખો ત નિયમે ॥ ૭૫૯ ॥

અર્થ-હવે આમા ગૃહસ્થ મુનિનો આખનો મેલ, કાનનો મેલ, નખનો મેલ, દૂર કરે કે તેને સાફ કરે તો મુનિ ..

મૂલમ્-સે સે પરો દીહાઈ વાલાઈ, દીહાઈં રોમાઈ, દીહાઈ મમુહાઈ, દીહાઈં કક્કરોમાઈ, દીહાઈં વત્થિરોમાઈ, કપ્પેજ્જ વા સંદલેજ્જ વા, ખો ત સાત્તિય ખો તં નિયમે ॥ ૭૬૦ ॥

અર્થ-હવે સામો ગૃહસ્થ, દીર્ઘ થયેલા વાળા, દીર્ઘ ડુંવાડા, દીર્ઘ ભ્રમરના વાળ, દીર્ઘ બગલના વાળ અને દીર્ઘ ઉદર પરના વાળ કાપે કે ગોઠવે તો મુનિ તેને...

મૂલમ્-સે સે પરો સીસાઓ લિવ્ઝં વા જૂયં વા ણીહરેજ્જ વા વિસોરેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિપ્પ ણો તં નિયમે ॥ ૭૬૧ ॥

અર્થ-હવે સામો ગૃહસ્થ તેના માથામાથી જુ, લિખ કાઢે કે તે બધીને (ઔપધાદિથી) સાફ કરે તો મુનિ તેને .

મૂલમ્-સે સે પરો અકંસિ વા પલિયકંસિ વા તુયદ્ધાવેજ્જા, પાદાઈ આમજ્જેજ્જ વા પમજ્જેજ્જ વા-પ્વં હેટ્ઠિમો ગમો પાયાદિ ભાણિયવ્વો । સે સે પરો અકંસિ વા પાલિયંકસિ વા તુયદ્ધાવેજ્જા હારં વા, અદ્ધહારં, વા ડરચ્છં વા, ગેવેયં વા, મહં વા, પાલંવં વા, સુવણ્ણસુત્તં વા, આર્ચિયેજ્જ વા, પિર્ણિયેજ્જ વા, ણો તં સાત્તિપ્પ ણો ત નિયમે ॥ ૭૬૨ ॥

અર્થ-હવે તે મુનિને સામો ગૃહસ્થ જોળામા કે પલગ પર સુવડાવે, અને તેમના પગ લૂછે અને સાફસૂફ કરે વા એ પ્રમાણે ઉપર ગયેલો (અક્ષરશ નીચે આવેલ) પાઠ પગ સબંધે યોગ્ય લેવો.

તે ગૃહસ્થ મુનિને જોળામા કે પલગ પર સુવડાવીને હાગ, અર્ધહાર, હાસડી, કંઠહાર, મુગટ, સર સોનાનુ સૂત્ર તેમને પહેરાવે કે ઉપરાઉપરી પહેરાવે તો મુનિ .

મૂલમ્-સે સે પરો આરામંસિ વા ડજ્જાણંસિ વા ણીહરિત્તા વા વિસોહેત્તા વા પાયાઈ આમજ્જેજ્જ વા પમજ્જેજ્જ વા ણો તં સાત્તિપ્પ ણો તં નિયમે ॥ ૭૬૩ ॥

અર્થ- હવે સામો ગૃહસ્થ તેને (મુનિને) કીડાના ઉપવનમા કે બગીચામા લઈ જઈને સાફ કરીને પગ લૂછે કે તેમને યોગ્યે તો મુનિ ..

મૂલમ્-પ્વં ણેતવ્વા અણ્ણમણ્ણ કિરિયાવિ ॥ ૭૬૪ ॥

અર્થ- આ પ્રમાણે (પ્રતિકર્મ ન વાચ્છે) તે મુનિને પરસ્પર મુનિઓની ક્રિયા પણ કદ્યે નહિ

મૂલમ્-સે સે પરો સુદ્ધેણં વતિવલેણં તેઙ્ગહ આહટ્ટે, સે સે પરો અસુદ્ધેણ વતિવલેણ તેઙ્ગહ આહટ્ટે, સે સે પરો ગિલાણસ્સ સચ્ચિત્તાઈ કદાણિ વા મૂલાણિ વા તયાણિ વા હરિયાણિ વા, ચ્ખેણ વા કટ્ટેણ વા કટ્ટાવેણ વા તેઙ્ગહ આહટ્ટેજ્જા, ણો તં સાત્તિપ્પ ણો તં નિયમે ॥ ૭૬૫ ॥

અર્થ- તે સાધુની તે ગૃહસ્થ વચનબળથી (મત્રાદિ સામર્થ્યથી) ચિકિત્સા એટલે રોગની સારવાર કરવા ઇચ્છે, વળી તે અશુદ્ધ મત્રબળથી ચિકિત્સા કરવા ઇચ્છે, ગૃહસ્થ તે ભિક્ષુની ન્યાયે તે ખીમાર હોય ત્યારે સચિત્ત કદ, મૂળિયા, છાલ કે લીલા પાન જોડીને, કાઢીને કે કાઢવાને પ્રેરીને ચિકિત્સા કરવા માગે તેને મુનિ ભલુ બાણે નહિ અને તેને પ્રેરે પણ નહિ

મૂલમ્-કઠુ વેયણા. પાણમૃતજીવસત્તા વેયણં વેદેતિ ॥ ૭૬૬ ॥

અર્થ-તીવ્ર વેદના, પ્રાણી, ભૂતો, જીવો, સત્વો એ વેદના વેદે છે

મૂલમ્-પયં ચ્ચલુ તસ્સ મિક્કલુસ્સ મિક્કલુણીય વા સામગ્ગિયં, જં સંવ્વટ્ઠેહિં સહિતે સમિતે સદાજણ, સેય મિણં મણ્ણેજ્જાસિ ત્તિ વેમિ ॥ ૭૬૭ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે ખરેખર તે લિશ્તુ કે તે લિશ્તુણીનું આચારનુ લાથું છે, જેથી સર્વ જાણતો, ગુણસહિત, સમિતિયુક્ત તે સદા ચતનાવંત રહી, આ શ્રેય છે એમ માને

પરક્રિયા સંબંધે છઠું વ્યાખ્યાન

જાવીસમું અધ્યયન પૂરું થયું

અધ્યયન ૨૩ મું

મૂલમ્-સે મિક્કલૂ વા મિક્કલુણી વા અણ્ણમણ્ણકિરિય અવ્વમ્મિયં સંસેદ્ધયં, નો ત સાત્તિય, નો ત નિયમે ॥ ૭૬૮ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણી એકબીજાની ચાકરી જે (આત્મા)-પોતાના શરીર સંબંધે, અને કર્મબંધ કરનારી હોય તેને રૂડી કરી જાણે નહિ અને પ્રેરે નહિ.

મૂલમ્-સે સે અણ્ણમણ્ણં પાપ આમજ્જેજ્જ વા પમજ્જેજ્જ ચ્ચ જો ત સાત્તિય, જો ત નિયમે ॥ ૭૬૯ ॥

અર્થ-તે લિશ્તુના કોઈ અનેરો લિશ્તુ પગ લૂછે કે પોતે તો મુનિ રૂડી ક્રિયા જાણે નહિ કે પ્રેરે નહિ

મૂલમ્-સેસં તં ચેવ ॥ ૭૭૦ ॥

અર્થ-જાકી પૂર્વ પ્રમાણે જ થોજી લેવું.

મૂલમ્-પયં ચ્ચલુ તસ્સ મિક્કલુસ્સ વા મિક્કલુણીય વા સામગ્ગિયં ॥ ૭૭૧ ॥

અર્થ-આ પ્રમાણે ખરેખર તે લિશ્તુ કે લિશ્તુણીની આચારસામગ્રી છે,

અન્યોન્ય ક્રિયા સંબંધે સાતમું વ્યાખ્યાન

ત્રેવીસમું અધ્યયન પૂરું થયું

મૂલમ્-તેણં કાલેણ તેણં સમણં સમણે ભગવં મહાવીરે પંચહત્થુત્તરે યાવિ હોત્થા :-હત્થુત્તરાહિ
 ચુપ-ચુહતા ગચ્છં વક્કતે, હત્થુત્તરાહિં ગચ્છાઓ ગચ્છં સાહરિણ, હત્થુત્તરાહિં જાણ.
 હત્થુત્તરાહિં સવ્વઓ સવ્વતાણ મુઢે ભવિતા અગારાઓ અણગારિયં પવ્વણ, હત્થુત્તરાહિં
 કસિણે પહિપુણે અવ્વાઘાણ નિરાવરણે અણંતે અણુત્તરે કેવલવરણાણદંસણે સમુપ્પણે ।
 સાહણા ભગવં પરિનિવ્વણ ॥ ૭૭૨ ॥

અર્થ-તે યુગમા, તે સમયે જેમના પાત્ર પ્રસંગે ઉત્તરા-કાલગુની નક્ષત્રમા (હસ્તોત્તર નક્ષત્રમાં)
 એવા શ્રમણુ ભગવંત મહાવીર થઈ ગયા દેવવિમાનમાથી (૨૦ સાગરનુ આયુષ્ય ભોગવી)
 ઉત્તરા-કાલગુની નક્ષત્રમા પ્રભુ ગયા, ચવીને ગર્ભમાં આવ્યા. ઉત્તરા-કાલગુની નક્ષત્રમાં
 તેઓ દેવાનદાપ્રાહ્મણીના ગર્ભમાંથી (સાડાગયાસી દિવસ પછી) ત્રિશલાદેવીના ગર્ભમાં
 સકંભણુ પામ્યા. ઉત્તરાકાલગુનીમા સર્વ વિરતી ચારિત્ર લઈ મુઠ થઈ અણુગાર થયા.
 ઉત્તરાકાલગુનીમાં સમગ્ર પરિપૂર્ણ, અવ્યાબાધ, અનાવરણુ સર્વોત્તમ કેવળ જ્ઞાનદર્શન પામ્યા-
 સ્વાતિ નક્ષત્રમા તેઓ નિર્વાણુ પામ્યા.

મૂલમ્-સમણે ભગવં મહાવીરે, હમાણ ઓસપ્પિણીણ સુસમસુસમાણ સમાણ વીત્તિકકંતાણ, સુસમાણ
 સમાણ વીત્તિકકંતાણ, સુસમદુસમાણ સમાણ વીત્તિકક તાણ, દુસમસુસમાણ સમાણ વહવી-
 તિકકંતાણ, પળ્લતરીણ વાસેહિ. માસોહિય અદ્દણવયસેસેહિ, જે સે ગિમ્હાણં ચડત્થે માસે
 અદ્દઠમે પક્કલે આસાદસુદ્દે-તસ્સણં આસાદસુદ્દસ્સ છટ્ઠીપક્કલેણં હત્થુત્તરાહિં ણક્કલેણં
 જોગોવગણં મહાવિજય સિદ્ધાત્થ-પુણ્ણુત્તર-પચરપુંડરીય-દીસાસોવત્થિયં-વટ્ઠમાઓ મહા-
 વિમાણાઓ, વીસં સાગરોઘમાઢ આડયં પાલહ્તા આડક્કલ્લણં ભવક્કલ્લણં ઠિતિક્કલ્લણ
 ચુપ, ચહતા હહલ્લુ જંબુદીવેદીવે, મારહે વાસે દાહિણધ્ધમરહે, દાહિણ-માહણકુંડપુર-
 સંણિવેસસિ, ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ કોડાલસગોત્તસ્સ, દેવાણંદદાણ, માહણીણ જાહલં-
 ઘરાયણસગોત્તાણ સીહલ્લભયભૂણં અપ્પાણેણં કુચ્છિસિ ગંચ્છં વક્કતે ॥ ૭૭૩ ॥

અર્થ-એ ભગવંત શ્રમણુ મહાવીરસ્વામી આ અવસર્પિણીમા પહેલો સુષમાસુષમા કાળ વીતી
 ગયો, બીજો સુષમા આરો (કાળ) વીતી ગયો, ત્રીજો સુષમદુષમ આરો વીતી ગયો અને
 ચોથો દુષમસુષમા કાળ ઘણોખરો વીતવા આવ્યો અને તે આરાના પચોતેર વર્ષો અને
 સાડા આઠ માસ બાકી રહ્યા ત્યારે, શ્રીખમના ચોથા માસમા, આઠમા પક્ષમાં આષાઠ
 શુકલમા, તે આષાઠ શુકલની છઠ્ઠે દિને, ઉત્તગકાલગુની નક્ષત્રયોગ થયો ત્યારે (પ્રાણુત-
 કલ્પમાથી) મહાવિજય-સિદ્ધાર્થ-પુણ્યોત્તર-પ્રવરપુંડરિક-દિશા સ્વસ્તિક-વર્ધમાન નામે
 મહાવિમાનમાથી, ૨૦ સાગરોપમનુ આયુષ્ય પાળીને, આયુક્ષય થતા, ભવક્ષય થતા,
 સ્થિતિક્ષય થતા ગયા અને ચવીને આ જ બુદ્ધીપ દ્વીપમા જ, ભારતવર્ષમા, દક્ષિણાર્ધ
 ભરતક્ષેત્રમા, દક્ષિણુ પ્રાહ્મણુકુ ડામ્રામમા ઋષભદત્ત નામના કોડાલ ગોત્રના પ્રાહ્મણુને ત્યાં
 તેની જલધર ગોત્રની પત્ની દેવાનદાની કુક્ષિએ, સિહના બાળક જેવું સ્વરૂપ પામીને
 ગર્ભમા પ્રવેશ પામ્યા

મૂલમ્-સમણે ભગવં મહાવીરે તિણાણોવગપ યાવિ હોત્થા । ચહસ્સામિત્તિ જાણહ; હુપ મિત્તિ જાણહ, ચયમાણે ન જાણહ; સુહુમે નં સે કાલે પપ્પતે ॥ ૭૭૪ ॥

અર્થ-તે સમયે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર, ત્રણુ જ્ઞાન (મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન) સહિત હતા તેઓ હું ચયવીશ તે જાણે છે, હું ચયબું છું તે જાણે છે; ચયબ્યા પછી જાણુતા નથી. તે કાલ (ખહુ) સૂક્ષ્મ કહ્યો છે.

મૂલમ્-તઓણં સમણે ભગવં મહાવીરે અણુકપ્પતેણં દેવેણં “જીય મેય” ત્તિ કદ્દુ, જે સે વાસાણં તચ્ચે માસે પંચમે પક્કહે આસોયવહુલે, તસ્સણં આસોયવહુલસ્સ તેરસીપક્કહેણં હથુત્તરાહિં ણક્કલ્લેણં જોગોવગતેણં, વાસીતીહિં રાત્તિદિપ્પહિં વીતિક્કત્તેહિં તેમીત્તિમસ્સ રાત્તિદિપ્પયસ્સ પરિયાપ વટ્ટમાણે, દાહિણ-માહણ કુંડપુરસંણિવેસાઓ ઉત્તર-ચત્તિયસ્સ કાસવગો-ત્તસ્સ તિસલાપ ચત્તિયાણીપ વાસિટ્ઠસગોત્તાપ અસુમાણં પોગ્ગલાણં અવહારં કરેત્તા સુમાણં પોગ્ગલાણં પક્કહેવં કરેત્તા કુચ્છિસિ ગમ્મં સાહરિણં । જે વિય તિસલાપ ચત્તિયાણીપ કુચ્છિસિ ગમ્મે, તંપિય-દાહિણ-માહણકુંડપુરસંણિવેસંસિ ઉસમદત્તસ્સ માહણસ્સ કોડાલસગોત્તસ્સ દેવાણંદાએ માહણીએ જાલંધરાયસગોત્તાએ કુચ્છિસિ ગમ્મં સાહરિએ ॥ ૭૭૫ ॥

અર્થ-પછી શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના હિતની અનુકંપા (હમદર્દી)વાળા (ઇંદ્રિ) દેવે ‘આ અમારો જીવિત વ્યવહાર છે (આ અમારો દેવોનો કુલધર્મ છે) એમ સમજીને, જ્યારે વર્ષાઋતુનો ત્રીજો માસ (આશ્વિન) હતો ત્યારે, કૃષ્ણપક્ષમાં તેરમને દિવસે, જ્યારે ઉત્તરાશ્વિનની નક્ષત્રનો યોગ હતો ત્યારે, જ્યારે ગર્ભગમનને પચાસી દિવસો વીતી ગયા હતા અને ચાસીમો દિવસ ચાલતો હતો ત્યારે દક્ષિણે પ્રાક્ષણીના કુંડઆમમાંથી ઉત્તરે આવેલ ક્ષત્રિયોના કુંડઆમમાં, જાતૃવંશના કાશ્યપગોત્રના સિદ્ધાર્થ ક્ષત્રિયને ઘેર, વસિષ્ઠ ગોત્રની ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીની કુક્ષિમાં, અશુભ પુદ્ગલો દૂર કરીને, શુભ પુદ્ગલો સ્થાપીને ગર્ભનું સંક્રમણ (હરિણગચેસી દ્વારા) કરાવ્યું. અને ત્રિશલાક્ષત્રિયાણીનો ગર્ભ તને કોડાલગોત્રના ઋષભદત્તને ત્યાં દેવાનંદા પ્રાક્ષણી જે જાલંધર ગોત્રની હતી તેની કુક્ષિમાં દક્ષિણ કુંડઆમમાં સંક્રમાવ્યો.

મૂલમ્-સમણે ભગવં મહાવીરે તિણાણોવગથે યાવિ હોત્થા:-સાહરિજ્જિસ્સામિ ત્તિ જાણહ, સાહરિએમિત્તિ જાણહ. સાહરિજ્જમાણે વિ જાણહ, સમણાહસો ॥ ૭૭૬ ॥

અર્થ-ત્યારે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર ત્રણુજ્ઞાન સહિત હતા અને સંક્રમાવશે એ જાણે છે, સંક્રમાવ્યો એ જાણે છે, અને સંક્રમણુ ચાલે છે તે પણ, હે આયુષ્માન શ્રમણો, તે જાણે છે.

મૂલમ્-તેણ કાલેણં તેણં સમથેણ તિસલા ચત્તિયાણી, અહ અન્નયા કયાહ ણવપ્પં માસાણં વહુપ્પિપુણ્ણાણં અહ્ઠ્ઠમાણં રાહંદિયાણં વીતિક્કતાણં, જે સે ગિમ્હાણં પદમે માસે વેગ્ગે પક્કહે-ચિત્તસુદ્ધે, તસ્સ ન ચિત્તસુદ્ધસ્સ તેરસીપક્કહેણં હથુત્તરાહિં જોગોવગતેણં, સમણં ભગવં મહાવીરં આરોચારોચ પસુયા ॥ ૭૭૭ ॥

અર્થ-તે યુગમાં, તે સમયમાં, જીજ્ઞે સમયે કોઈ વેળાએ જ્યારે નવ મહિના સંપૂર્ણપણે પૂર્ણ

થયા અને સાડા સાડાસાત દિવસ વીત્યા ત્યારે, તે ત્રિશલાદેવી ક્ષત્રિયાણીએ શ્રીધ્મના પ્રથમ માસમાં ખીબ પક્ષમાં, ચૈત્રમાસની શુકલ ત્રયોદશીને દિવસે, ઉત્તરાશ્વિની નક્ષત્રને યોગ થયો હતો ત્યારે આરોગ્યવાળી (નીરોગી) માતાએ નીરોગી એવા શ્રમણ લગવાન મહાવીરને જન્મ આપ્યો.

મૂલમ્-જંળં રાઈં તિસલા સ્વત્તિયાળી સમળ ભગવં મહાવીરં અરોયારોયં પસૂયા, તં ણં રાઈં ભવળવહ-વાળમંતર-જોહસિયવિમાળવાસિ દેવેહિય દેવીહિ ય ઉવયંતેહિય ઉપ્પયંતેહિ ય એગે મહં દિપ્પે દેવુજ્જોએ દેવસણિવાતે દેવકહ્વકહે ઉત્પિજલગભૂતેયાવિ હેત્યા ॥ ૭૭૮ ॥

અર્થ-જે રાત્રિએ ત્રિશલાદેવી ક્ષત્રિયાણીએ નીરોગીપણે નીરોગપુત્ર શ્રમણ લગવાન મહાવીરને જન્મ આપ્યો, તે રાત્રિએ ભવનપતિના, વ્યાનવ્યંતર, જ્યોતિષી અને વિમાનવાસી દેવો અને દેવીઓ વડે, તેઓ નીચે આવતા હતા, ઉપર ઉડતાં હતાં, તેથી એક મહાન દિવ્ય દેવપ્રકાશ, દેવોનો ખળભળાટ, દેવોનો અવાજ, અને મેળાવડો થયો.

મૂલમ્-જં ણં રયણિં તિસલા સ્વત્તિયાળી સળમં ભગવં મહાવીરં આરોયારોયં પસૂયા, તં ણં રયણિં વહ્વે દેવા ય દેવીઓ ય એગં મહં અમયવાસં ચ, ગંધવાસં ચ, સુણવાસ ચ, પુણ્ણવાસં ચ, હિરણવાસં ચ, રયણવાસં ચ, વાસિણુ ॥ ૭૭૯ ॥

અર્થ-જે રાત્રિએ નીરોગીપણે ત્રિશલાદેવી ક્ષત્રિયાણીએ નીરોગી પુત્ર શ્રમણ લગવંત મહાવીરને જન્મ આપ્યો તે રાત્રિએ અનેક દેવદેવીઓ, એક મોટી, અમૃતની વૃષ્ટિ સુગંધીદ્રવ્યની વૃષ્ટિ, ચૂર્ણોની, પુષ્પની, સુવર્ણ અને ગત્તોની વૃષ્ટિ કરી

મૂલમ્-જંળં રયણિં તિસલા સ્વત્તિયાળી સમળ ભગવં મહાવીર આરોયારોયં પસૂયા, તં ણં રયણિં ભવળવહ-વાળમંતર-જોતિસિયવિમાળવાસિણો દેવાય દેવીઓ ય સમળસ્સ ભગવઓ મહા-વીરસ્સ કોતુગભૂતિકમ્માઈં તિત્થયરામિસેયં ચ કરિણુ ॥ ૭૮૦ ॥

અર્થ-જે રાત્રિએ નીરોગી ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીએ નીરોગી પુત્ર શ્રમણ લગવંત મહાવીરને જન્મ આપ્યો તે રાત્રિએ ભવનપતિ, વ્યાનવ્યંતર, જ્યોતિષક અને વિમાનવાસી દેવોએ અને દેવીઓએ શ્રમણ લગવાન મહાવીરના કૌતુકકર્મો (લોકવ્યવહારનાં કર્મો) અને ગૌરવ-સન્માનના કર્મો તેમ જ તીર્થંકર તરીકેના અભિષેકવિધિ કર્યો

મૂલમ્-જતોળંપમિત્તિં ભગવં મહાવીરે તિમ્મલાએ સ્વત્તિયાળીએ કુચ્છિંસિ ગચ્છં આગએ, તત્તોળં પમિત્તિં ત કુલં વિપુલેણં હિરણ્ણેણ સુવણ્ણેણ ધણેણં ધણેણં માણિક્કેણં મોત્તિએણં સંચસિલ્લપ્પવાલેણં અતીવ અતીવ પરિચરુદ્ધં । તત્તોળં સમળસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અમ્માપિયરો એય મઠ્ઠ જાણિત્તા, ણિચ્ચવડસાહંસિ ચોક્કંતસિ સુચ્ચિમૂતસિ વિપુલં અમળપાળસાહમ સાહમ ઉવક્કલ્હાવનિ વિપુલં અસળપાળસાહમસાહમં ઉવક્કલ્હાવેત્તા મિત્તણાતિસયળમંવ ધિચ્ચગં ઉવણિમતેતિ ઉવણિમતેતા વહ્વે સમળમાહજ્ઞકિવળવળીમગ-મિચ્છુ'હ્ગપંડગારંતોળ વિચ્છટ્ટદે તિ વિગ્ગોવે તિ વિસ્સાણે તિ ઢાતારેસુ ણં ઢાયં પજ્ઞામાએ તિ વિચ્છટ્ટિત્તા વિગ્ગોવિત્તા વિસ્સાણિત્તા ઢાયારેસુ ણં ઢાયં પજ્ઞામાહત્તા મિત્તણાહસયળ-

સંવ ધિવગ્ગં ભુ જાવેતિ; મિત્તણાહસયણસવંધિવગ્ગં ભુ જાવેત્તા મિત્તણાહ-સયણસંવ ધિવગ્ગેણ
 ઇમેયારુવં ણામધેજ્જ કરેતિજઓણં પમિદં ઇમે કુમારે તિસલાથે સ્વત્તિયાણીથે કુચ્છિંસિ
 ગમ્મે આહુથે, તત્તેણ પમિદં ઇમં કુલં, વિપુલેણં હિરણ્ણં, સુવણ્ણેણં, ધણ્ણેણ ધણેણં,
 માણિક્કેણં મોત્તિથેણ્ણં, સંઘસિલણ્ણવાલેણં, અતીવ અતીવ પરિવટ્ઠહ-ત હોડણં કુમારે
 “વટ્ઠમાણે” ॥ ૭૮૧ ॥

અર્થ-જે સમયથી શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર ત્રિશલા દેવીના ગર્ભમા આવ્યા, તે સમયથી તે
 કુટુમ્બમા (ઘરમા) પુષ્કળ રૂપું, સોનું, ધન ધાન્ય, માણેક, મોતી, શંખ અને શિલાપ્રવાલ
 (પરવાળા)ની ખૂણ ખૂણ વૃદ્ધિ થઈ. ત્યારે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના માળાપ-આ વસ્તુ
 બાણીને, (અશુચિ)-નિવાળુના દશ દિવસો વીતી ગયા અને શુચિતાનો પ્રારભ થયો ત્યારે
 પુષ્કળ અન્ન, પાણી, નાસ્તો અને મુખવાસ તૈયાર કરાવે છે, વિપુલ અન્નાદિ તૈયાર કરાવીને,
 મિત્રો, જ્ઞાતિજનો, સ્વજનો અને સંબંધીઓના સમૂહને આમત્રે છે એમને આમત્રીને
 ઘણા શ્રમણો, બ્રાહ્મણો, દુષિયા યાચકો. લિખારી, લોટમગાઓને, તે અન્નાદિ વહેંચે છે,
 આપે છે, પીરસે છે, દેનારાઓને દેવાની વસ્તુ વહેંચી દે છે, એ પૂર્વની ક્રિયાઓ અનુક્રમે
 કરીને, મિત્રો, જ્ઞાતિજનો, સ્વજનો અને સંબંધીઓને જમાડે છે મિત્રો વંને જમાડીને
 મિત્રો, સંબંધીઓ, જ્ઞાતિજનો અને સ્વજનોની હાજરીમા આ પ્રકારનું આ નામ પાડે છે
 કારણ કે જ્યારથી આ કુમાર ત્રિશલા ક્ષત્રિયાણીના ગર્ભમા આવ્યો છે ત્યારથી આ કુટુમ્બ
 સોનામા, રૂપામા, ધનમા, ધાન્યમા, માણેકમાં, મોતીમા શંખોમા અને શિલાપ્રવાલમા
 ખૂણખૂણ વૃદ્ધિ પામ્યું છે તેથી આ કુમારનું નામ ‘વર્ધમાન’ એમ થાયો.

મૂલમ્-તઓણં સમણે ભગવં મહાવીરે પંચધાતિપરિવુદ્ધે-તંજહા સ્ત્રીરધાર્દપ, મજ્જણધાર્દપ, મહાણ-
 ધાર્દપ, સેલ્લાવણધાર્દપ, અંકધાર્દપ-અંકાઓ અંક સાહરિજ્જમાણે રમ્મે મણિકોટ્ટિમત્તલે
 ગિરિક્ક દરસમલ્લીણે વ ચંપયપાયવે, અહાણુપુવ્વીણ સંવટ્ઠેહ ॥ ૭૮૨ ॥

અર્થ-ત્યારે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને માટે પાત્ર ધાત્રીઓ રોકવામા આવી હતી (અક્ષગ્ધ
 તેઓ પાત્ર ધાત્રીઓથી વીટાયેલા હતા) જેમકે ધવડાવનારી ધાત્રી, નવડાવનારી ધાત્રી,
 શણુગારનારી ધાત્રી, રમાડનારી ધાત્રી, જોળામા પોઠાડનારી ધાત્રી એક જોળામાથી
 બીજા જોળામા લઈ જવામાં આવતા, તેઓ રમ્ય રત્નોની ફરસ પર, પર્વતની શુક્રમા
 ગહેલ ચ પાના છોડની માફક અનુક્રમે વિકાસ પામતા હતા.

મૂલમ્-તઓણં સમણે ભગવ મહાવીરે વિણ્ણાયપરિણયે વિણિયત્તવાલમાવે અણુસ્સુયાહ, ડરાલાહ
 માણુસ્સગાહ પચલક્ખણાહ કામભોગાહ સહપરિસરસસ્વગંધાહ પરિયારેમાણે एवं ચ ણં
 વિહરતિ ॥ ૭૮૩ ॥

અર્થ-ત્યારે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર બાણુકાર થયા અને પરિપક્વ થયા અને બાલ્યકાળ વટાવી
 ગયા ત્યારે અનુશ્રુતિમા બાણુવામા આવે છે એવા મનુષ્યના શબ્દરૂપ રસગંધસ્પર્શના
 પાંચ પ્રકારના કામભોગો ભોગવવા માડ્યા.

મૂલમ્-સમણે ભગવં મહાવીરે કાસવગોત્તે; તસ્સણં હમે તિણિ ણામધેજ્જા एव माहिज्जति -
અમાપિડસંતિપ “વઢમાણે,” સહસમુદિપ “સમણે,” ભીમભયમેલ્લં ડરાલ અચેલયં પરાસહં
સહઈતિ કઠ્ઠુ દેવેહિં સે ણામં કય ‘સમણે ભગવં મહાવીરે’ ॥ ૭૮૪ ॥

અર્થ-શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર કાશ્યપ ગોત્રના હતા તેમનાં આ પ્રમાણે આ ત્રણુ નામે કહે-
વામા આવે છે માતપિતાએ પાડેલુ નામ ‘વર્ધમાન’, સહજ ઉદિત થયેલુ ‘શ્રમણુ’,
કઠોર લયને ડરાવનાર, ઉદાર, અચેલક પરિવહ સહનાર માની દેવાએ જે નામ કયું તે
‘શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર’

મૂલમ્-સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ પિતા કાસવગોત્તેણં, તસ્સણતિણિ ણામધેજ્જા एव
माहिज्जति, तंजहा-सिद्धत्येति वा. सेज्जसेति वा, जसंसे ति वा ॥ ७८५ ॥

અર્થ-શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના પિતા કાશ્યપગોત્રના હતા તેમના આ પ્રમાણે ત્રણુ નામે
કહેવાય છે, જેમકે સિદ્ધાર્થ, શ્રેયાસ અથવા જસસ

મૂલમ્-સમણસ્સ ણં ભગવઓ મહાવીરસ્સ અમ્મા ઘાસિદ્ઢસગોત્તા, તીસેણં તિણિ ણામધેજ્જા एव
माहिज्जति तंजहा-तिसला ति वा, विदेहदिण्णा ति वा, प्रियकारिणी ति वा ॥ ७८६ ॥

અર્થ-શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના માતા વાસિઠ ગોત્રના હતા તેમના ત્રણુ નામ આ પ્રમાણે
કહેવાય છે, જેમકે ત્રિશલા, વિદેહદિત્તા અથવા તે પ્રિયકારિણી

મૂલમ્-સમણસ્સ ણ ભગવઓ મહાવીરસ્સ પિત્તિયણ સુપાસે કાસવગોત્તેણં । સમણસ્સ ણં ભગવઓ
મહાવીરસ્સ જેટ્ઠે માયા ણ દિવદ્વણે કાસવગોત્તેણ । સમણસ્સ ણ ભગવઓ મહાવીરસ્સ
જેટ્ઠા મઙ્ગણી સુદંસણા કાસવગોત્તેણં । સમણસ્સ ણં ભગવઓ મહાવીરસ્સ મજ્જા જસોયા
ગોતેણ કોડિણ્ણા । સમણસ્સ ણં ભગવઓ મહાવીરસ્સ ધૂયા કાસવગોત્તેણં, તીસે ણં દો
ણામધેજ્જા एव माहिज्जंसि, तंजहा-अणोज्जा ति वा, प्रियदंस्सणा ति वा । समणस्स णं
भगवओ महावीरस्स णत्तुई कोसियगोत्तेणं, तीसे णं दो णामधेज्जा एव माहिज्जंति,
तंजहा- ससवई ति वा, जसवती ति वा ॥ ७८७ ॥

અર્થ-શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના કાકા સુપાર્થ કાશ્યપ ગોત્રીય હતા શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના
મોટા ભાઈ નદીવર્ધન કાશ્યપગોત્રીય હતા શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની મોટી બહેન સુદર્શના
કાશ્યપગોત્રીય હતા શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની ધર્મપત્ની યશોદા એ કૌડિન્યગોત્રની
હતી શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની પુત્રી કાશ્યપગોત્રની હતી તેના આ પ્રમાણે બે નામે
કહેવામા આવે છે, જેમકે અણોન્ન અથવા તે પ્રિયદર્શના શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરની
દોહિત્રી (દીકરીની દીકરી) કાશ્યપગોત્રની હતી તેના આ પ્રમાણે બે નામે કહેવાય છે,
જેમકે શેષવતી અથવા તે યશવતી

મૂલમ્-સમણસ્સણં ભગવઓ મહાવીરસ્સ અમ્માપિયરો પાસવચ્ચિજ્જા સમણોવાસગા યાવિ હોત્થા-
તેણં વઢદં વાસાટ સમણોવાસગપરિયાગં પાલચિત્તા છળ્હં જીવનિકાયણં સંરક્ખણનિમિત્ત

આલોહતા નિંદિતા ગરહિતા પડિક્કમિતા અહારિહં ઉત્તરગુણપાયચ્છિન પડિવલ્લિતા
કુસસંથારં દુરહિતા પત્તં મચ્ચકલાઇતિ । મત્ત પચ્ચકલાઇતા અપચ્છિમાપ મારણંતિયાપ
સરીરસંલેહણાણ સુસિયસરીરા કાલમાસે કાલં કિચ્ચા તં સરીરંવિપ્પજહિતા અચ્ચુપ્પ કપ્પે
દેવતાપ્પ ઉવવણ્ણાઃ તઓણ આરુક્ખણ્ણ મવ્વક્ખણ્ણં ઠિઠ્ઠક્ખણ્ણં ચુપ્પ ચવિતા મહાવિદેહે-
વાસે ચરિમેણં ઝસાસેણ સિઙ્ગિસ્સંતિ, વુચ્ચિસ્સંતિ, મુરિયચ્ચતિ પરિણિવ્વાહસ્સંતિ,
સવ્વદુક્ખાણં અંતં કરિસ્સંતિ ॥ ૭૮૮ ॥

અર્થ—શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરના માતાપિતા પાર્થનાથના સંપ્રદાયના (પાર્થપત્ય) શ્રાવકો હતાં.
તેઓએ વર્ષો સુધી શ્રમણોપાસકની અવસ્થામાં રહીને, છ જીવ નિકાયોનાં સ રક્ષણુ નિમિત્તો
(ભૂલોની) આલોચના કરી, નિદા કરી, ગર્હણા કરી (પાપથી) પાછા ફરીને યથાયોગ્ય
ઉત્તરગુણુ રક્ષે તેવું પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને, કુશની યથારી પર ચડીને ભાતપાણીનાં પરચક્રપાણુ
કર્થા તે પછી મરણાત છેલ્લી સંલેખના વડે શરીર ક્ષીણુ કરીને મરણકાળે મરણુ પામીને,
તે શરીર તજીને (આરમા) અચ્યુત કલ્પમા દેવપણે ઉત્પન્ન થયાં. ત્યાથી આયુ ક્ષયે સ્થિતિ
ક્ષયે અ્યવનકાળે ચવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં (જન્મ લઈ) છેલ્લા ઉચ્છ્વાસે તેઓ, સિદ્ધ થશે,
બુદ્ધ થશે, છૂટી જશે પરિનિર્વાણુ પામશે અને સર્વ દુ.ખોનો અંત કરશે

મૂલમ્-તેણં કાલેણં તેણં સમણ્ણં સમણે મગ્ગ મહાવીરે જાણે જાણપુ તે જાણકુલણિવ્વત્તે વિદેહે
વિદેહદિણ્ણે વિદેહજજ્જે વિદેહસુમાલે, તીસં વાસાઈ વિદેહતિ કુદ્ધ અગારમજ્જે વસિત્તા
અમ્માપિઝહિં કાલગર્ણહિં દેવલોગ મણુપતેહિં સમત્તપ્પણ્ણે, ચિચ્ચા હિરણ્ણં, ચિચ્ચા
સુવણ્ણં, ચિચ્ચા વલં, ચિચ્ચા વાહણં ચિચ્ચા ઘણઘણ્ણકણ્ણયરચ્ચણસંતસારસાવદેજ્જં,
વિચ્છેદ્ધેત્તા, વિગોવિત્તા, વિસસાણિના, વાયારેસુ જં વાયાં પજ્જામાતિત્તા, સંવચ્છરં વ્વણ
વલ્લિત્તા, જે સે હેમંતાણ પઢમે માસે પઢમે પક્કસે મગ્ગસિરવહુલે, તરસણં મગ્ગસિરવહુલસ્સ
દસમીપક્કસેણં હત્થુત્તરાહિં જાક્કવવત્તણં જોગોવગત્તેણ અમિણિક્કલમણામિણ્ણાણ યાવિ
હોન્થા ॥ ૭૮૯ ॥

અર્થ—તે યુગમાં તે સમયે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર જાતૃવશના જાતૃપુત્ર, જાતૃકૃણોત્પન્ન, વિદેહે,
વિદેહદિન્ન, વેદેહબલ્ય, વિદેહસુકુમાર, ત્રીશ વર્ષો સુધી ગૃહવાસમાં રહેવું, એમ વિચારી
ગૃહવાસમાં રહીને, માતાપિતાનો દેહ વિલય થયો અને તેઓ દેવલોકમાં ગયા ત્યારે જેમની
પ્રતિજ્ઞા પુરી થઈ છે એવા (તે વર્ધમાન) સોનુ રૂપુ તજીને, સૈન્ય-વાહનો તજીને, ધન-
ધાન્યકનકરત્ન અને સારવળી વસ્તુઓ તજીને, ત્યાગ કરીને, તિરસ્કારીને દાયાદોને દાયાલાગ
આપી દઈને, વરસદિન સુધી દાન દઈને, જે હેમન્તનો પ્રથમ માસ અને પ્રથમપક્ષ,
માગશરનો કૃષ્ણપક્ષે દશમને દિવસે, ઉત્તરાશ્વિનુની નક્ષત્રના ચોગકાળે દીક્ષા લેવાની
અભિલાષાવાળા થયા.

મૂલમ્-સવચ્છરેણ હોહિત્તિ, અમિણિક્કલમણ તુમજિણવરિદ્ધાણં; ।

નો અત્થિ સંપદાણ, પવ્વત્તહ પુવ્વસૂરાઓ ૧

ણ્ણા હિરણ્ણકોડી, અટ્ઠેવ અણ્ણણયા સયસહસ્સા ।

સરોદયમાદીયં, દિઙ્ગલ્લ જા પાયરાસોત્તિ ॥ ૭૯૦ ॥ ૨

અર્થ-એક વર્ષ પછી જિનવરેદ્ર-તીર્થ કરની દીક્ષા થશે એમ વિચારી અર્થસંપત્તિ આપવા માટે દેવો પૂર્વે જ પ્રવૃત્તિ કરે છે. એક કરોડ અને આઠ લાખ સોનામહોર હસ્તેશ સૂર્યોદય કાળે દેવો દ્વારા દેવામાં આવે છે. ૭૯૦

મૂલમ્-તિણ્ણેવ ય કોહિસયા, અટ્ટાસીતિચ હોતિ કોહીઓ ।
 અસિયં ચ સયસહસ્સા, પયં સંવચ્છરે દિણ્ણં ૩
 વેસમણકુંડલધરા, દેવા લોગંતિયા મહિટ્ઠયા ।
 વોહિત્તિ ય તિત્થયરં, પળ્ણરસ્સસુ કમ્મભૂમીસુ ॥ ૭૯૧ ॥ ૪

અર્થ-ત્રણસો અને અઠ્યાસી કરોડ એ સી લાખ એટલું ધન એક વરસમાં પ્રભુએ દાનમાં આપ્યું કુબેર જેવા કુડલ ધારણ કરનારા લોકાતિક દેવો પદ્મ કર્મભૂમિમાં રહેલ તીર્થકરોને યોધ આપે છે ૭૯૧

મૂલમ્-વમમિ ય યપ્પમિ ય, વોટ્ઠવ્વા કપ્પહરાણો મજ્ઞે ।
 લોગંતિયા વિમાણા, અટ્ટસુવત્થા અસંખેજ્ઞા ૫
 પ્પત્તે દેવણિકાયા, ભગવં વોહિત્તિ જિણવર વીરં ।
 સવ્વજગજ્જીવહિય, અરહં તિત્થં પવ્વત્તેહિ ॥ ૭૯૨ ॥ ૬

અર્થ-પાત્ર બ્રહ્મવિમાન કલ્પની આસપાસ કૃષ્ણરાજિની વચ્ચે લોકાતિક દેવોના વિમાનો છે તે આઠે દિશામાં અસંખ્ય દેવોના સ્થાનો છે, તે દેવો સર્વ જગતના જીવોને હિતકારી એવા એ તીર્થકર મહાવીરને પ્રયોધ પમાડે છે 'હે અરિહત, તમે તીર્થ પ્રવર્તાવો.'

મૂલમ્-તઓળ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ અભિણિક્ખમણામિણ્ણાયં જાણેત્તા ભવ્વણવહ્-વાણ-
 મંતરજોહિસિય-વિમાણવાસિણો દેવાય દેવીઓ ય સપ્પહિં સપ્પહિં રુવેહિ, સપ્પહિં, સપ્પહિં
 ણેવત્થેહિં, સપ્પહિં સપ્પહિં ચિંધેહિ, સવ્વિટ્ઠીણ, સવ્વજુત્તીણ, સવ્વવલસમુદ્દણ્ણ સયાહ
 સયાહ જાણવિમાણાહ દુરુહંતિ, સયાહ સયાહ જાણવિમાણાહ દુરુહિત્તા અહાવાદરાહ
 પોગ્ગલાહ પરિસાહેતિ, અહાવાદરાહ પોગ્ગલાહ પોગ્ગલાહ પરિસાહિત્તા અહાસુહુમાહ
 પોગ્ગલાહ પરિયાહેતિ, અહાસુહુમાહ પોગ્ગલાહ પરિયાહિત્તા ઉડ્ઢ ઉપ્પયંતિ, ઉડ્ઢ
 ઉપ્પહિત્તા તાપ ઉક્કટટાપ સિગ્ગાપ ચવલાપ તુરિયાપ દિવ્વાપ દેવગ્ગાપ અહેણ ઉવયમાણા
 ઉવયમાણા તિરિણં અસંખેજ્ઞાહ દીવસમુદ્દાહ વીતિક્કમમણા, વીતિક્કમમણા જેણેવ જ્ઞૂદીવે
 તેણેવ ઉવાગચ્છતિ, ઉવાગચ્છિત્ત જેણેવ ઉત્તરક્કત્તિયકુહપુરસણિવેસે તેણેવ ઉવાગચ્છતિ,
 તેણેવ ઉવાગચ્છિતા, જેણેવ ઉત્તરક્કત્તિયકુહપુરસણિવેસસ્સ ઉત્તરપુરિત્થમે દિસિમાણ
 તેણેવ ત્તિ વેગેણ ઉવટ્ઠિયા ॥ ૭૯૩ ॥

અર્થ-પછીથી (તે અમથે) શ્રમણ ભગવાન મહાવીરનો દીક્ષા લેવાનો અભિપ્રાય બાણીને, ભવનપતિ, વ્યાનવ્યંતર, જ્યોતિષ્ક અને વિમાનવાસી દેવો અને દેવીઓ, પોતપોતાનાં (ઉત્તર વૈકિય) રૂપો પ્રગટાવી પોતપોતાના વેશ પહેરી, પોતપોતાના ચિહ્નો સહિત સર્વ વૈભવ સહિત સર્વ જગતના કાશદ્ય સહિત, સર્વ સેના સમુદાય સહિત, પોતપોતાના વાહન-વિમાનો પર

ચડે છે પછી બાહર પુદ્ગલો વિખેરીને સૂક્ષ્મપુદ્ગલો ગ્રહણ કરે છે. સૂક્ષ્મપુદ્ગલો ગ્રહણ કરીને ઊંચે ઊડે છે, ઊંચે ઊડીને તે ઉત્કૃષ્ટ, શીઘ્ર, અપલ અને ત્વરિત એવી દિવ્ય દેવ ગતિથી ઊડતા ઊડતા તિરછી દિશામાં અસંખ્ય દ્વીપસમુદ્રોને ઓળંગતા, તેઓ જ્યાં ખરાબર જ બુદ્ધિ આપેલો છે ત્યાં આવે છે. ત્યાં આવીને ઉત્તરના ક્ષત્રિયોના કુંડગ્રામમાં ઇશાન દિશામાં જલદીથી આવીને સહુ હાજર થયા.

મૂલમ-તઓળં સવકે દેવિદે દેવરાયા સણિયં સાણિયં જાણવિમાણં હવેતિ, સણિયં સણિયં વિમાણં હવેત્તા સણિયં સણિયં જાણવિમાણાઓ પચ્ચોતરતિ, સણિયં સણિયં જાણવિમાણાઓ પચ્ચોતરિત્તા, પગંત મવકકમેતિ, પગંત મવકકમેત્તા મહયા વેડવ્વિણ્ણં સમુગ્ધાપ્પણં સમોહણતિ, મહયા વેડવ્વિણ્ણં સમુગ્ધાપ્પણં સમોહણિત્તા, પગં મહં જાણામણિક્કણચરયણ-ભત્તિચિત્તં સુભં ચારુકંતરુવં દેવચ્છંદયં વિંડવ્વતિ, તસ્સણં દેવચ્છંદયસ્સ વહુમ્મજ્જદેસમાપ્પ પગં મહં સપાયપીઠં સીહાસણં જાણામણિક્કણચરયણભત્તિચિત્તં સુભં ચારુકંતરુવં વિંડવ્વહ, વિંડવ્વિતા જેણેવ સમણે ભગવં મહાવીરે તેણેવ ઉવાગચ્છતિ: તેણેવ ઉવાગચ્છતા સમણં ભગવં મહાવીરં તિક્કુલ્લો આયાહિણં પયાહિણં કરેત્તા સમણં ભગવં મહાવીરં વંદતિ ણમંસતિ, વંદિતા ણમંસિતા સમણં ભગવં મહાવીરં ગહાય જેણેવ દેવચ્છંદપ, તેણેવ ઉવાગચ્છતિ. ઉવાગચ્છતા સણિયં સણિયં પુરત્થાભિમુદ્દે સીહાસણે ણિસીયાવેહ: સણિયં સણિય પુરત્થાભિમુદ્દે ણિસીયાવેત્તા સયપાગસહસ્સ પાગેહિં તેલ્લેહિં અધ્ધમેતિ: અધ્ધમેત્તા ગંધકાસાહ્ણં ઉલ્લેલેતિ: ઉલ્લોલિત્તા સુદ્ધોદ્ધપ્પં મજ્જાવેહ: મજ્જાવિત્તા જસ્સ ય મુલ્લં સયસહસ્સેહિં તિ પહોલભિત્તપ્પ પસાહિપ્પણ સીતપ્પણં ગોસીસરત્તચંદ્રણેણં અણુલિપતિ: અણુલિપિતા ઇસિ ણિસ્સાસવાતવોદ્ધં વરણગરપટ્ટણુગ્ગતં કુસલણરપસંસિનં અસ્સલાલા-પેલયં હેયાચરિયકળગલ્લચિયંતકમ્મ હસલક્કણં પટ્ટજુયલં ણિયંસાથેહ. ણિય સાથેત્તા દ્વારં અદ્દહદ્વારં ઊરત્થં પગાયલિ પાલંવ-સુત્તપટ્ટ-મહા-રયણમાલાહ આવિધાવેત્ત. આવિધાવેશ ગઠિમ-વેદિમ-પૂરિમ-સંઘાતિમેણં મલ્લેણં કપ્પરુક્કલમિવ સમાલંકરેતિ. સમાલંકરેતા દોચ્છંપિ મહયા વેડવ્વિચ-સમુગ્ધાપ્પણં સમોહણહ; સમોહણિત્તા પગં મહં ચંદ્રપ્પમં સિચિય સહસ્સવાહિણિ વિંડવ્વહ, - તંજહા, ઈદ્દામિય-ઉસમ-તુરગ-ગરભકર-વિહગ-વાણર-કુંજર-રુહ-સરમ-ચમર-સદ્દલ-સીહ-વળલય-વિચિતવિજ્જાહરમિહુણ્ણુગલ-જંતજોગ-જુતં અઘ્ઘીસહ-સ્સ માલિણીતં સુણિરુવિત- મિસિમિસિતરુવગસહસ્સકલિય ઇસિમિસમાણં ચક્કુલ્લોય-ણલેસ્સં મુત્તાહહં મુત્તજાલંતરો પિયત્તવળીયપયરલંબૂણં પલવનમુત્તદામં હારદ્દહાર ભૂક્કણ-સમોણય અહિયથેચ્છિણિજ્જ પડમલયભત્તિચિત્તં અશોકલયભત્તિચિત્તં કંદલય-ભત્તિ ચિત્તં જાણાલયભત્તિવિરૂદ્ધં સુભં ચારુકંતરુવ જાણામણિયંચવણ્ણ ઘટ્ટા-પટ્ટાયપરિમંડિયગ્ગસિહરં પાસાદીય ટરિસળીય સુરુવં ॥ ૭૯૪ ॥

અર્થ-પછી દેવોનો રાજા દેવેન્દ્ર શકદેવ ધીરે ધીરે વિમાનને ઊભું રાખે છે, ઊભુ રાખીને ધીરેધીરે વિમાનમાથી ઊતરે છે, ધીરેધીરે વિમાનમાંથી ઊતરીને તે એક સ્થાન પર ઊભા રહે છે. એકાંત સ્થાનમા તે મોટો વૈકિય સમુદ્ધાત કરે છે. અને એક વિવિધ મણિ-કનક-રત્નની લાંનાથી બહુગી મુદ્દર, સરસ, તેજહાર સ્વરૂપવાળું દેવચંદક (જિનભગવાનના આમન માટેનો વ્યાસપીઠ) વિકુપે છે તેના બગાણ મધ્ય ભાગમા એક પગની યોગેઠ સહિત એવું વિવિધ મણિ-કનક-રત્નની લાંનાથી શોભતું, મુંદર, સરસ તેજમય સિંહામન

વિકુવે છે. વિકુવીને જ્યાં ગરાળર શ્રમણ ભગવાન મહાવીર હતા ત્યાં આવે છે, આવીને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને ત્રણવાર આદક્ષિણ પ્રદક્ષિણ કરે છે, પછી શ્રૃંગ લ૦ મહાવીરને તે વંદના નમસ્કાર કરે છે શ્રમણ ભગવાન મહાવીરને લઈને જ્યાં દેવગૃહન છે ત્યાં આવે છે, પછી ધીરેથી પૂર્વ તરફ મુખ આવે તેમ ભગવંતને બેસાડે છે. પછી શતપાક અને સહસ્રપાક તેલો વડે તેમના શરીર પર માલિશ કરે છે મુગધી કાષાય વસ્ત્ર વડે તે લૂછે છે, તે પછી શુદ્ધ જળથી સ્નાન કરાવે છે. જેનું મૂલ્ય લાખોમાં થાય તેવા ત્રણ છીપલા ભરીને ગોશીર્ષ ચંદનથી તેમના દેહ પર લેપન કરે છે, પછી જરા પણ નિશ્વાસના વાયરાથી ઊંડે તેવું, ઉત્તમ નગરમાં બનેલું, કુશળ પુરુષોએ વખાણેલ, ઘોડાના મુખદ્વીણ જેવું કોમળ, ચતુર પુરુષે રચેલ સુવર્ણની કોતરણીની ભાતવાળું હંસના ચિહ્નવાળું એવું વસ્ત્ર મુગલ પ્રભુને પહેરાવે છે તે પછી હાર, અર્ધહાર, છાતી પરના દાગીના, એકાવલી હાર, પ્રાલગ્નસૂત્રો, વસ્ત્ર અને મુગટની રત્નમાળાઓ પહેરાવે છે, પછી ગાંઠવાળા આભૂષણો, વીંટવાના, પહેરવાના, અને જોડવાનાં આભૂષણો પહેરાવે છે પુષ્પોથી પ્રભુને કલ્પવૃક્ષની માફક શણગારે છે, પછી બીજી મહાન વૈકિય સમુદ્ધાતક કરે છે, તેમાં ચંદ્રના તેજવાળી હજાર મનુષ્ય (કે દેવ) વહન કરે એવી એક મોટી પાલખી વિકુવે છે. તેના પર વરુ, બળદ, અશ્વ, મનુષ્ય, મગર, પક્ષી, વાનર, હાથી, રુરુ, સરભ, ચમરવાળું પશુ, વાઘ, સિંહ, વનની વેલોની ભાનોનાં ચિત્ર, અને વિદ્યાધરદંપતી ચત્રારુઢ થઈ જતું હોય તેવા ચિત્રો હતાં. તે હજારો કિરણોથી દેદિપ્યમાન હતી. સારી રીતે દર્શનીય, ચમકતા હજાર સુશોભન સહિત, જરા જરા અમકચમક થતી ચક્રુલોચનને ગમતી, મોતીઓની માળાઓથી ગૂથેલ, સોનાના છૂટા લાંબા સૂત્રોમાં મોતી પરોવેલ હતાં, હાર, અર્ધહાર જેવા ભૂષણોથી ઊંચી બનેલી તે પાલખી અધિક દર્શનીય, પદ્મલતા, અશોકલતા, કુંદલતા, અને વિવિધ લતાની ભાતવાળી સુદર રૂપવાળી પંચવર્ણની ઘંટા, પતાકા અને અને પ્રતિમાથી શોભતા શિખરવાળી મનોહર દર્શનીય અને આહ્લાદક હતી.

મૂલમ્-સૌયાં ઉવળીયા જિણ વરસ્સ, જરમરણવિષ્ણુમુક્કસ્સ । ઉવસંતમલ્લદામા, જલથલયં
દિવ્વકુસુમેહિં (૧) સિવિયાઈ મજ્ઞયારે, દિવ્વં વરરયણરુવચેવત્તિયં । સીહાસણં મહરિહં
સપાદપીઠં જિણવરસ્સ (૨) ॥ ૭૯૫ ॥

અર્થ-દેવોએ જરા અને મરણથી મુક્ત એવા જિનેંદ્રની પાલખી ઉપાડી તે પુષ્પમાળાથી
છવાયેલી અને જલમા અને સ્થલમાં થતા દિવ્યપુષ્પોથી શોભતી હતી પાલખીના મધ્યમાં
દિવ્ય, ઉત્તમ રત્નોથી શોભાયમાન સ્વરૂપવાળું મહામોંઘુ જિનેંદ્રનું પાદ-બાજેઠ સહિત
સિંહાસન હતું

મૂલમ્-આલહ્યમાલમહ્ઝે, માસુરલોંદી વરામરણધારી । સોમયવત્થણિયત્તો, જસ્સય મોલ્લં
સયસહસ્સં (૩) હટ્ઠેણઽમત્તેણં, અઙ્ગવસાણેણ સીહણેણ જિણો । લેસાહિ વિસુઙ્ગંતો,
આરુહ્ણ ઉત્તમં સીયં (૪) ॥ ૭૯૬ ॥

અર્થ-મુકુટો પર જેમને માળાઓની રચના હતી તેવા, પ્રકાશમાન દેહવાળા, ઉત્તમ દાગીના
ધારનારા, જેના લાળલાળ મૂલ્ય છે એવા રેશમી વસ્ત્ર પહેરેલા, છંદના તપ સહિત, ઉત્તમ

મનોભાવથી, વિશુદ્ધ લેશ્યા સહિત જિનેન્દ્ર ઉત્તમ પાલખી પર આરોહરણુ કરે છે.

મૂલમ્-સીદ્ધાસને ણિવિદુટો, સવ્વીસાનાય દોહિ પાસેહિં । વીયતિ ચામરાહિં, મણિરયણવિચિત્ત-
દંડાહિ (૫) પૃથ્વિ ઉચ્ચિત્તામાણુસ્સેહિં, સાહદ્દરોમપુલ્લપ્પહિં । પચ્છા હવંતિ દેવા, સુર-
અસુરા ગરુલ્લનાગિદા (૬) ॥ ૭૯૭ ॥

અર્થ-તીર્થંકર સિદ્ધાસન પર બેઠા, શક અને ઈશાનેન્દ્ર બે બાજુ મણિરત્નથી શોભિત દંડવાળા
ચામરોથી તેમને વાયુ ઢાળે છે પૂર્વે સહુપં રોમ અને પુલકવાળા માનવોએ ઉપાડી,
પછી દેવો, સુરાસુરો અને ગરુડ-નાગે દ્રો વહન કરનારા બને છે.

મૂલમ્-પુરઓ સુરાવહંસિ, અસુરા પુણ દાહિણંમિ પાસંમિ । અપરે વહંતિ ગરુલા, નાગા પુણ
ઉત્તરે પાસે (૭) વણસંઢં વદ્ધુકુસુમિયં, પડમસરો વા જહા સરયકાલે । સોહઢ કુસુમભરેણં,
દ્વ ગગણતલં સુરગણેહિં (૮) ॥ ૭૯૮ ॥

અર્થ-આગળના ભાગમા ઉપરિતનદેવો એટલે સુરો વહન કરે છે, જમણે પડખે અસુરકુમાર દેવો
પાલખી વહે છે, (ઉત્તરને) ડાબે પડખે નાગકુમાર દેવો અને પાછળની તરફ ગરુડકુમારો
વહન કરે છે. જાણે બહુ કૂલોથી ભરપૂર ઉપવનનો ભાગ હોય, અથવા શરદઋતુમાં પદ્મ
સરોવર હોય તેમ કૂલોના સમૂહથી અને દેવોના મેળાવડાથી આકાશનુ તટ શોભે છે.

મૂલમ્-સિદ્ધથદ્રણં વ જહા, કણ્યારવણં વ ચપયવયણં વા । સોહઢ કુસુમભરેણં, દ્વ ગગણતલં
સુરગણેહિં (૯) વરપડહ-ભેરિસલ્લરિ-સંઘ । સયસહસ્સિપ્પહિં તૂરેહિં । ગગણતલે ધરણિતલે,
તુરિયણિણાઓ પરમરમ્મો (૧૦) ॥ ૭૯૯ ॥

અર્થ-સરસવતું વન, કણિયારનુ વન અથવા ચપાનું વન જેમ સુશોભત લાગે, તેમ કૂલોના
સમૂહથી અને દેવોના મિલાપથી આકાશપટ શોભી ઊઠ્યો હતો. ઉત્તમ ઢોલ, શરણાઈ,
આલર, શંખ તેમજ લાખો તૂરીઓના શબ્દે પૃથ્વી પટે અને આકાશ પટે પરમસુદર
વાણ ત્રધ્વાન થતો હતો.

મૂલમ્-તતવિતયં ઘણસુસિરં । આહુજ્જં ચહવિહં વહુવિહીયં । વાયતિ તત્થ દેવા । વહુહિં આણદ્દગ-
સપ્પહિં (૧૧) ॥ ૮૦૦ ॥

અર્થ-લખાતા, વિસ્તરતા, ઘન અને પવનના તરંગવાળા ચાર પ્રકારના વાજિંત્રો ત્યાં દેવો બહુ
નાટ્યપ્રકારોની સાથે વગાડતા હતા.

મૂલમ્-તેણં કાલેણ, તેણ સમણ્ણં, જે સે હેમંતાણં પદ્ધમે માસે પદ્ધમે પક્ખે મગ્ગસિરવહુલે,
તસ્સણં મગ્ગસિરવહુલસ્સ દસમીપક્ખેણં સુવ્વપ્પણ દિવસેણં વિજ્ઞપ્પણં મુહુત્તેણ હત્થુત્તરા-
ણક્કલ્લેણ જોગોવગતેણં યાઈણગામિણીણ છાયાણ વિયત્તાપ પોરિસીણ છટ્ઠેણં ભત્તેણં
અપાણણ્ણં પગસાહગમાયાણ ચંદણ્ણહાણ સિવિયાણ સહમ્મસવાહિણીણ સદેવમણ્ણયાસુરા-
પરિસાણ સમન્નિહ્જમાણે ઉત્તરચત્તિયકુહ પુરસંખિવેસસ્સ મહ્ઘ મહ્ઘેણં ણિગચ્છિત્તા

જેનેવ ણાયસંઢે ઉઙ્ઘાણે તેનેવ ઉવાગચ્છઈ, ઉવાગચ્છિત્તા ઈસિરયણિપ્પમાણં અચ્છોપ્પેણ
 ભૂમિભાગેણં સણિયં સણિય ચંદપ્પમ સિવિયં સહસ્સવાહિણિં ઢવેદ્, ઢવેત્તા
 સણિય સણિયં ચંદપ્પમાઓ સિવિયાઓ સહસ્સવાહિણીઓ પચ્ચોયરદ્, પચ્ચોયરિત્તા સણિય
 સણિય પુરત્થામિસુદ્દે સીહાણેણે ણિસીયેદ્; આભરણાલકારં ઉમુયદ્, તઓણં વેસમણે દેવે
 જંતુવાયપડિએ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ હંસલક્ખણેણ પડેણં આભરણાલકારં
 પડિચ્છઈ, તઓણ સમણે ભગવ મહાવીરે દાહિણેણં દાહિણં, વામેણં વામ પચ્ચમુઠિય
 લોય કરેદ્ તઓણ સવ્કે દેવિંદે દેવરાયા સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ જંતુવાયપડિયે
 વયરામયેણં થાલેણં કેસાદ્ પડિચ્છઈ, પડિચ્છિત્તા “અણુજાણેસિ ભંતે” ત્તિ કટ્ટદ્
 સ્વીરોયસાયરં સાહરદ્; તઓણ સમણે ભગવં મહાવીરે દાહિણેણ દાહિણ વામેણ વામ
 પચ્ચમુઠિય લોય કરેત્તા સિદ્ધાગ ણમોક્કારં કરેદ્, કરેત્તા “સવ્વ મે અકરણિજ્જં
 પાવકમ્મ ” ત્તિ કટ્ટદ્ સામાઙ્ગ ચરિત્ત પડિવજ્જદ્, સામાઙ્ગ ચરિત્ત પડિવજ્જેતા
 દેવપરિસં ચ મણુયપરિસં ચ આલેક્ખચિત્તભૂય મિવ ટવેદ્ ॥ ૮૦૧ ॥

અર્થ-તે યુગમાં, તે સમયે, હેમ તત્કાલના પ્રથમ માસમાં, માગશર માસના કૃષ્ણપક્ષમાં, કૃષ્ણ-
 દશમીને દિને, સુદર દિવસે, વિજય સુહૃત્માં, ઉત્તરાશ્વિનુની નક્ષત્રને જ્યારે યોગ થયેલો
 હતો ત્યારે, પૂર્વ દિશા તરફ છાયા જવા માડી અને ણીણ પૌરુષી જ્યારે પસાર થઈ
 ત્યારે, જલ રહિત છઠ્ઠના ઉપવાસ સહિત, એક વસ્ત્ર લઈને, ચદ્રપ્રભા પાલખીમાં, જેને
 હજાર દેવો, અસુરો, માનવોના સમૂહે વહી હતી તેમાં, ઉત્તર ક્ષત્રિયક્ષત્રિયકુડ નગરની
 વચ્ચેવચ્ચથી નીકળે છે, જ્યાં જ્ઞાતૃણ ઓપવન છે ત્યાં આવે છે. આવીને વિશાળ એવા
 ભૂમિભાગ પર પાલખીને સ્થાપે છે, પછી ધીરે ધીરે એ પાલખીમાંથી ઊતરે છે ધીમેથી
 સિંહાસનને પૂર્વાભિમુખ મૂકે છે, આભરણ અને ચાલકાર (પ્રભુ) તણ દે છે પછી કુબેર
 દેવ, તજવામાં આવતા ભગવાન મહાવીરના આભરણો હાથ ચિહ્નવાળા વસ્ત્રમાં લઈ લે
 છે, પછી ભગવત મહાવીર દક્ષિણ બાહુથી દક્ષિણ ભાગના અને વામ બાહુથી ડાબા ભાગના
 એમ પાંચ મૂઠીઓ વડે સપૂર્ણ કેશનો લોચ કરે છે તે વાળ, જે તજવામાં આવતા
 હતા તેને દેવરાજ, શક, વજ્રરત્નમય થાળમાં લઈ લે છે લઈને એ ‘ભગવાન આજ્ઞા છે
 ને’ એમ પૂછીને ક્ષીરોદસાગર પર લઈ જાય છે પછીથી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર,
 દક્ષિણ ભુજથી દક્ષિણ ભાગના અને વામ ભુજથી વામ ભાગના વાળનો એમ પંચમુષ્ટિક
 લોચ કરીને, સિદ્ધોને નમસ્કાર કરે છે ‘મને બધુંયે પાપકર્મ અકર્તવ્ય છે,’ એમ પ્રતિજ્ઞા
 કરી સામાયિક ચારિત્ર સ્વીકારે છે સામાયિક ચરિત્રને સ્વીકારીને દેવપરિષદ અને
 માનવપરિષદને બાણે ચિત્રમાં ચિતરી તેવી સ્થિર (તાજૂળ) કરી દે છે

મૂલમ્-દિવ્વો મણુસ્સઘોસો. તુરિયણિણાઓ ય સવ્વકવચ્ચણેણ । સ્વિપ્પામેવ ણિલુક્કો, જાહે
 પડિવજ્જદ્ ચરિત્ત (૧) પડિવજ્જિતુ ચરિત્ત, અહોણિંસિ સવ્વપાણમૂતહિત । સાહરદ્
 લોમપુલયા. પયયા દેવા નિસામતિ (૨) ॥ ૮૦૨ ॥

અર્થ-જ્યારે પ્રભુએ ચારિત્ર સ્વીકાર્યું ત્યારે પછી ઇંદ્રના વચનથી, દિવ્ય, માણસોનો ધ્વનિ અને
 શરણાર્થીઓનો ધ્વનિ તરત જ બધ પડ્યો દિનગત સર્વ જીવોને હિતકર એવું ચારિત્ર
 સ્વીકારીને હવે તો રામરાજ સ કેળીને દેવો (ચારિત્રપાઠ) સાંભળે છે

મૂળમ્-તઓળં સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ સામાઙ્ગ્યં આઓવસમિયં ચરિત્ત પહિવન્નસ્સ મણયજ્જવણાણે ણામ ણાણે સમુપ્પન્ને; અટ્ટાઙ્ગજેહિં દીવેહિં, દોહિય સમુદ્દેહિ સળ્લીપં પન્ને દિયાણં પહ્વજ્જત્તાણ વીયત્તમણસાણ મણોગયાઈં ભાવાઈં જાણેઈ ॥ ૮૦૩ ॥

અર્થ-ત્યારે, જ્યારે શ્રમણ ભગવત મહાવીર, ક્ષયોપશમિક આમાયિક ચારિત્ર સ્વીકાર્યું ત્યારે ભગવતને મનઃપર્યાય નામે જ્ઞાન પ્રગટ થયું અઢી દ્વીપમાં, એ સમુદ્રોમાં જે સળી પથે દ્રિય પર્યાપ્ત જીવો હોય, જેમને દ્રવ્યમન છે એમના મનોગત ભાવ પ્રભુ બાણે છે

મૂળમ્-તઓળં સમણે ભગવં મહાવીરં પવ્વહતે સમાણે મિત્તણાઙ્ગસયણસંવંધિકગ પહિવિસજ્જેતિ, પહિવિસજ્જિત્તા તઓળં ઇમ એયારુવં અભિગ્ગહં અભિગિણ્હટ્ઠ “વારસવાસાઈં વોસટ્ઠકાણ ચત્તદેહે જે કેઈ ઉવસગ્ગા સમુપ્પજતિ, તંજહા,- દિવ્વા વા, માણુસ્સા વા, તેરિચ્છિયા વા, -તે સવ્વે ઉવસગ્ગે સમુપ્પન્ને સમાણે સમ્મં સહિસ્સામિ સમિસ્સામિ અહિયાસહિસ્સામિ ॥ ૮૦૪ ॥

અર્થ-પછીથી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર પોતાના મિત્રજન, જ્ઞાતિજન, સગા અને મળધીઓના સમુદાયને દીક્ષાગ્રહણ કર્યા પછી રબ્બ આપે છે રબ્બ આપી આ પ્રકારે અભિગ્રહ ગ્રહણ કરે છે બાર વર્ષો સુધી કાયાને નહોતે, દેહને ઉવેળીને જે કંઈ ઉપસર્ગો જેવા કે દેવના, મનુષ્યના કે તિર્યંચના ઉત્પન્ન થશે તે હું સહન કરીશ.

મૂળમ્-તઓળ સમણે ભગવં મહાવીરે ઇમેયારુવં અભિગ્ગહં અભિગિણ્હટ્ઠા વોસટ્ઠકાણ ચત્તદેહે દિવસે મુહુત્તસેસે કુમ્મારગામં સમણુપત્તે ॥ ૮૦૫ ॥

અર્થ-તે પછી શ્રમણ ભગવાન મહાવીર એ એવા પ્રકારનો અભિગ્રહ સ્વીકારીને, કાયાને વોસરાવીને, દેહને ઉવેળીને દિવસ એક મુહૂર્ત બાકી હતો ત્યારે કુમારગામ આવી પહોંચ્યા

મૂળમ્-તઓળ સમણે ભગવં મહાવીરે વોસટ્ઠચત્તદેહે અણુત્તરેણ આલએણં, અણુત્તરેણ વિહારેણ, ણવં સંજમેણં, પગ્ગહેણં, સવરેણં, તવેણં, વમ્ભચેરવાસેણં, ચંત્તીણ, મોત્તીણ, તુટ્ઠીણ, સમિત્તીણ, ગુત્તીણ, ઠાણેણ કમ્મેણ, સુચરિયફલણેવ્વાણમુત્તિમગ્ગેણ અણ્ણાણ ભાવેમાણે વિહરઈ ॥ ૮૦૬ ॥

અર્થ-જેમણે દેહને વોસરાવ્યો અને તજ્યો છે એવા શ્રમણ ભગવાન મહાવીર તે પછી, ઉત્તમ ધ્યાનમાં, ઉત્તમ વિહારમાં, ઉત્તમ સયમમાં, એકાગ્રતામાં, સંયમમાં, તપમાં બ્રહ્મચર્યમાં ક્ષમા-નિર્લોભતા, સંતોષમાં, સમિતિશુદ્ધિમાં, સ્થાન પ્રમાણે અને કમ પ્રમાણે, સુચરિતવત્તુ ફલ નક્કી મોક્ષ થાય એવા પથે વિચરે છે

મૂળમ્-ણ્ણ વા વિહરમાણસ્સ જે કેઈ ઉવસગ્ગા સમુપ્પર્જિસુ-દિવ્વા વા, માણુસા વા, તેરિચ્છિયા વા, તે સવ્વે ઉવસગ્ગે સમુપ્પણે સમાણે, અણાહલે, અવ્વહિત્તે, અદીનમણસે તિવિહ મણવયણકાયગુત્તે સમ્મં સહઈ સમઈ તિતિવલ્લઈ અહિયાસેઈ ॥ ૮૦૭ ॥

અર્થ-એ પ્રમાણે વિહરતાં જે કંઈ ઉપસર્ગો પ્રભુ પર, દિવ્ય, મનુષ્યના કે તિર્થંચના આવ્યા તે બધા ઉપસર્ગો પ્રભુએ વ્યાકુળ થયા વિના, વ્યથા પામ્યા વિના, અને મનને દીન કર્યા વિના, મનવચ્ચન કાયાના ત્રિવિધ યોગને સમતાએ રાખી, સદ્યા, ખમ્યા, ઉદાસ લાવે તિતિક્ષા કરી અને સહન કર્યા

મૂલમ્-તઓળ સમણસ્સ ભગવઓ મહાવીરસ્સ પત્તેણ વિહારેણં વિહરમાણસ્સ વારણ વાસા વિતિક્કંતા, તેરસમસ્સ વાસસ્સ પરિયાપ વટ્ટમાણસ્સ, જે સે ગિમ્હાણં દેવચ્ચે માસે ચડત્થે પક્કે વડ્ડસાહસુદ્દે-તસ્સણં વડ્ડસાહસુદ્દસ્સ દસમીપક્કેણં, સુવ્વણ્ણ દિવ્વસંણં, વિજ્ઞણં સુહુત્તેજ, હત્થુત્તરાહિ ણક્કત્તેજં જોગોવગત્તેજ, પાઈણગામિણીય છાયાપ, વિયત્તાપ પોરિસીય, જંભિયાગામસ્સ ણગરસ્સ વાહિયા, ણદીએ ઉજ્જુવાલિયાએ ઉત્તરે કૂલે, સામા-ગસ્સ ગાહાવડ્ડસ્સ કટ્ટકરણસિ, વેયવત્તસ્સ ચેડ્ડયસ્સ ઉત્તરપુરિત્થમે-વિસીમાએ, માલરુ-ક્કવ્વસ્સ અદૂરસામંતે, ઉક્કુહ્ડયસ્સ ગોદોહિયાપ આયાવણાપ આયાવેમાણસ્સ હુટ્ટેણં, મત્તેણં અપાણએણં ઉટ્ટજાણુ-અહોસિરસ્સ ધમ્મજ્ઞાણકોઠો-વગયસ્સ સુક્કજ્ઞાણંતરિયાપ વટ્ટમાણસ્સ નિવ્વાણે કરિણે પહિપુણે અવ્વાહણિરાવરણે અણતે અણુત્તરે કેવલવરણાણ દંમણે સમ્મુપણે ॥ ૮૦૮ ॥

અર્થ-ત્યારે ખરેખર આ પ્રમાણે વિહરતા શ્રમણુ લગવ ત મહાવીરને બાર વર્ષ વીતી ગયા. તેરમા વરસનો ભાગ શરૂ હતો ત્યારે, ગ્રીષ્મઋતુના ખીજે માસે ચોથે પક્ષે વૈશાખ શુકલ દશમને દિવસે શુભ દિવસે, વિજય સુહૃત્, ઉત્તરાશ્લેષુની નક્ષત્રનો જ્યારે યોગ થયો ત્યારે, છાયા જ્યારે પૂર્વ તરફ જવા લાગી અને પોરસી જ્યારે ખીજ પસાર થતી હતી ત્યારે જંભિકાગ્રામ નામે નગરની બહાર, ઋજુપાલિકા નદીને ઉત્તર કાંઠે, શ્યામાક નામના ગૃહસ્થની લાકડાની વખારમા, વૈયાવર્ત ઐત્યના ઇશાન ખૂણે, શાલવૃક્ષની સમીપે, ઉભડક ગાય દોહવાના આસને આતાપના આતાપતા હતા ત્યારે, નિર્જળ છઠ્ઠી તપસ્યા હતી ત્યારે, ઉર્ધ્વ ગોઠણ અને માથું નમાવીને ધ્યાનની ચોરડી ગયા હતા ત્યારે, શુકલ ધ્યાનની ભૂમિકામા વર્તતા પ્રભુને નિર્વાણરૂપ, આયુ, પરિપૂર્ણ, અવ્યાહત અને નિરાવરણ અનંત અને ઉત્કૃષ્ટ એવા કેવળજ્ઞાનદર્શન ઉત્પન્ન થયા.

મૂલમ્-સે મયવં અરહા જિણે જાણ કેવલી સવ્વણ્ણ સવ્વમાવદરિસી સદેવમણુયાસુરસ્સ લોયસ્સ પજ્જાપ, જાણહ, તંજહા; આગત્તિ, ગત્તિ, ઢિત્તિ, ચવણં. ઉવવાયં, મુત્ત પીયં, કહં, પહિસેવિયં, આવિકમ્મ, રહોકમ્મં, લવિયં, કહિયં, મણેમાણસિયં, સવ્વલોપ સવ્વજીવાણ સવ્વમાવાહ જાણમાણે પાસમાણે પવંચાપ વિહરહ ॥ ૮૦૯ ॥

અર્થ-તે લગવાન અરિહ ત જિન થયા. કેવળી, સર્વજ સર્વ લાવોને જોનારા, દેવ મનુષ્ય-અસુર મહિત લોકના પર્થોથોને પ્રભુ બાણે છે, જેમકે, (એક યોનિમા) આવબું અને જબું, ટકબું અને ગવબું, જનમબું તેમજ ભોગવેલું, પીધેલું, કરેલું, એવેલું જે કંઈ ખાનગી કાર્ય, ભાષણ, કથન કે મનોભાવ હોય તે, સર્વ જગત સર્વ જીવોના સર્વ લાવોને બાણતા અને દેખતા થયાર્ય બોલતા વિહરે છે

મૂલમ્-જણં દિવસં સમણસ્સ ભગવો મહાવીરસ્સ જેવ્વાણે કસિણે જાવ સમુપ્પણ્ણે, તણ્ણં દિવસં ભવણવડ-ગાણમ તર-જોહસિયવિમાણવાસિ-દેવેહિય દેવીહિય ય ઉવ્વયંતહિ જાવ ઉપ્પિજલગમૂપયાવિ હોત્થા ॥ ૮૧૦ ॥

અર્થ-જે દિવસે શ્રમણુ ભગવાન મહાવીરને નિર્વાણરૂપ આપ્યું યાવત્ કેવળજ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું તે દિવસે ભવનપતિ, વ્યાનવ્યતર, જ્યોતિષ્ક અને વિમાનવાસી દેવોએ અને દેવીઓએ ઉતરતા અને ઊંચે જતા એક મોટો ખળભળાટ કરી મૂક્યો.

મૂલમ્ તઓણ સમણે ભગવં મહાવીરે ઉપ્પણ્ણજાણદંસણધરે અપ્પાણં ચ લોગં ચ અભિસમેક્ક પુવ્વ દેવાણ ધમ્મમાહિક્કલ્લિ, તઓપચ્છા મણુસ્સાણ ॥ ૮૧૧ ॥

અર્થ-ત્યારે શ્ર. ભ મહાવીરને જ્ઞાનદર્શન ઉત્પન્ન થયા તે ધારતા તેઓ લોકને જાણીને પૂર્વે દેવોને ધર્મ કહે છે, પછીથી મનુષ્યોને કહે છે.

મૂલમ્-તઓણં સમણે ભગવં મહાવીરે અપ્પણ્ણજાણદંસણધરે ગોયમાઈણં સમણાણં ણિગંથાણં પચ મહવ્વયાઈં સમાવણાઈ છજ્જીવનિકાયાઈં આહિક્કલ્લ, માસઈ, પરવેઈ; તંજહા:-પુઢવિકાપ જાવ તસકાપ ॥ ૮૧૨ ॥

અર્થ-પછી શ્રમણુ ભગવાન મહાવીર ઉત્પન્ન થયેલ જ્ઞાનદર્શનને ધારણુ કરનાર ગૌતમ વગેરે શ્રમણુ નિર્ગથોને ભાવનાસહિત પંચ મહાવ્રતો અને છ જીવનિકાઓ કહે છે અને સમજાવે છે, જેમકે પૃથ્વીકાય ...યાવત્ ત્રસકાય.

મૂલમ્-પઢમં મંતે મહવ્વયં, પચ્ચક્કલ્લામિ સવ્વં પાણાઈવાયં; સે સુહુમં વા; વાયરં વા, તસં વા, થાવરં વા, નેવ સયં પાણાઈવાયં કરેજ્જા (૩), જાવજ્જીવાણ તિવિહંતિવિહેણ મણસા વયસા કાયસા । તસ્સ મંતે પહિક્કમમિ, નિદામિ, ગરિહામિ, અપ્પાણં વોસિરામિ, તસ્સિમાઓ પંચ માવણાઓ ભવતિ ॥ ૮૧૩ ॥

અર્થ-હે ભગવંત, હું પ્રથમ મહાવ્રતના પચ્ચક્રખાણુ અર્થાત્ સર્વ પ્રાણહિસાના પચ્ચક્રખાણુ લઉં છું તેણે સૂક્ષ્મ કે બાદર, ત્રસ કે સ્થાવર, જાતે પ્રાણહિસા કરવી નહિ (કરાવવી નહિ, અનુમોદવી નહિ) જીવનપર્યંત ત્રિવિધે ત્રિવિધે, મનવચ્ચન અને કાયાથી તે દોષમાથી ભગવન્ હું પાછો ફરું છું હું નિદુ છું, તિરસ્કારું છું, અને આત્માને છુટો કરું છું તે પ્રથમ-વ્રતની આ પાંચ ભાવનાઓ છે.

મૂલમ્-તત્થિમા પઢમા માવણા :-ઈરિયાસમિણ સે ણિગંથે, ણો અણઈરિયાસમિણ ત્તિ-કેવલી વૂયા-અણઈરિયાસમિતે ણિગંથે પાણાઈં (૪) અભિહણેજ્જ વા, વત્તેજ્જ વા, પરિયાવેજ્જ વા, લેસેજ્જ વા, ઉદ્ધવેજ્જ વા । ઈરિયાસમિણ સે ણિગંથે, ણો ઈરિયાસમિણ ત્તિ પઢમા માવણા ॥ ૮૧૪ ॥

અર્થ-ત્યા આ પહેલી ભાવના છે, ઈશિયા સમિતિ તે નિર્ઞાથ ઈશિયાસમિતિ વિના ન હોય. કેવલી કહેશે, ઈશિયાસમિતિ વિનાનો નિર્ઞાથ હોવોને, ણીજોને, પ્રાણોને, ભૂતોને ભટકાય, ઉથલાવે કે તેને સંતાપે કે મસળે કે નસાડે માટે નિર્ઞાથ ઈશિયાસમિતિયુક્ત હોય અને ઈશિયાસમિતિ રહિત ન હોય, એ પહેલી ભાવના થઈ. (વ્રતને દૃઢ બનાવનાર વર્તન એટલે ભાવના.)

મૂલમ્-અહાવરા દોઢા ભાવના :-મળં પરિજાણાઃ સે ણિગ્ગથે, જેય મળે પાવળ માવજ્જે સકિરિય અણ્હયકરે હેયકરે મેયકરે અધિકરણિય પાડસિય પરિનાવિને પાણાતિવાદિને ભૂતોવધાતિય, તહ્પગારં મળં ણો પધારેજ્ઞા । મળં પરિજાણાતિ સે ણિગ્ગથે જેય મળે અપાવતે તિ દોઢા ભાવના ॥ ૮૧૫ ॥

અર્થ-હવે જુદી બીજી ભાવના મનને તે નિર્ઞાથ અપૂર્ણપણે ઓળખે જે મન પાપ રૂપ, સાવધ, ક્રિયાયુક્ત આશ્રવકર, છેદકારી, ભેદકારી, અધિકરણ (શસ્ત્રરૂપ) પ્રદેશકર, પરિ-તાપકર, હિસાકર, હોવાને ઈજા કરનાર થાય, તે પ્રકારનું મન તેણે કંટું નહિ તે નિર્ઞાથ મનને ધરાધર જાણે છે જે મન અપાપરૂપ વગર હોય તે બીજી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા તઢા ભાવના :-વતિ પસિજાણાતિ સે ણિગ્ગથે, જાય વતી પાવિયા સાવજ્જા સકિરિયા જાવ ભૂતોવધાઈયા તહ્પગાર વહ્ ણો ઉચ્ચારિજ્ઞા । વહ્ પરિજાણાઃ સે ણિગ્ગથે જાય વહ્ અપાવિય સ્તિ તઢા ભાવના ॥ ૮૧૬ ॥

અર્થ-હવે અનેરી ત્રીજી ભાવના તે નિર્ઞાથ વાણીને ધરાધર જાણે છે. જે વાણી પાપરૂપા, સાવધા, સક્રિયા થાવત્ હોવાને ઈજા કરનારી હોય તે પ્રકારની વાણી તે ઉચ્ચારે નહિ વચનને ધરાધર જાણે છે તે નિર્ઞાથ જે વાણી અપાપા વગર હોય તે ત્રીજી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા ચડત્યા ભાવના -આયાણમ્ ડમત્તણિક્કલેવણાસમિય સે ણિગ્ગથે, ણો અણાયાણમ્ ડમત્તણિક્કલેવણાસમિય ણિગ્ગથે, કેવલી વૂયા-આયાણમ્ ડમત્તણિક્કલેવણાસમિય ણિગ્ગથે પાણાઃ મૂયાઃ જીવાઃ સત્તાઃ અભિહ્વેજ્જ વા જાવ ઉદ્ધવેજ્જ વા । આયાણમ્ ડમત્તણિક્કલેવણાસમિય સે ણિગ્ગથે, ણો આયાણમ્ ડમત્તણિક્કલેવણાસમિય સ્તિ ચડત્યા ભાવના ॥ ૮૧૭ ॥

અર્થ-હવે આગળની ચોથી ભાવના સાધન અને પાત્રોને લેવા અને મૂકવામા નિર્ઞાથ સમિતિ-યુક્ત હોય તે સાધન કે પાત્રને લેવા-મૂકવામા સમિતિવત ન હોય તેમ ન બને કેવલી કહેશે, જે સાધન કે પાત્રના આદાનનિક્ષેપ સમિતિહીન હોય તે નિર્ઞાથ પ્રાણુને (૪) અથડાય થાવત્ દર નસાડે તે નિર્ઞાથ સાધનપાત્રની આદાનનિક્ષેપ સમિતિ સહિત હોય અને આદાનનિક્ષેપ સમિતિ રહિત ન હોય એ ચોથી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા પંચમા ભાવના -આલોહયપાણમોઢ સે ણિગ્ગથે, ણો અણાલોહયપાણમોઢ, કેવલી વૂયા-અણાલોહયપાણમોયણમોઢ સે ણિગ્ગથે પાણાઃ (૪) અભિહ્વેજ્જ વા-જાવઉદ્ધવેજ્જ

વા । તમ્હા આલોડયપાળમોયળ મોર્ડે સે ણિગંગ્થે, ણો અણાલોડયપાળમોર્ડે સ્તિ પંચમા ભાવણા ॥ ૮૧૮ ॥

અર્થ-હવે આગળની પાચમી ભાવના. અવલોકન કર્યા પછી અન્નપાનનો આહાર કરનાર હોય છે તે નિર્ઞંથ, અનાલોકિત અન્નપાન જમનાર નહિ. કેવળી કહેશે, અનાલોકિત-અન્નજળ ભોગી તે નિર્ઞંથ હોય તો પ્રાણુને (૪) અથડાય ચાવતુ દૂર નસાડે તેથી તે નિર્ઞંથ આલોકિત અન્નપાનભોગી હોય, અનાલોકિત અન્નપાન ભોગી નહિ

મૂલમ્-એત્તાવતાય મહવ્વએ મમ્મં કાણ્ણ ફાસિપ પાલિપ તીરિએ કિટ્ઠિતે અવટ્ઠિતે આણાપ આરાહિપ યાવિ ભવતિ । પઢમે મત્તે મહવ્વપ્પ પાણાદ્વાયાઓ વેરમણં ॥ ૮૧૯ ॥

અર્થ-આટલાથી મહાવ્રત કાયા વડે સમ્યક્ પ્રકારે સ્પર્શાયુ છે, પળાયુ છે, પાર કરાયુ છે, કીર્તિત કરાયુ છે, અને તે આજ્ઞામા રહેલો આરાધક થાય છે ભતે, (આમ) આ પહેલુ મહાવ્રત પ્રાણુહિસા વિરામનુ છે

મૂલમ્-અહાવરા દોચ્ચં મહવ્યય, -પચ્ચક્ખામિ સવ્વં મુસાવાયં વત્તિદોસં -સે કોહાવા, લોહાવા, મયાવા, હાસાવા, ખેવ સયં મુસં માસેજ્જા, નેવન્નેણં મુસં માસાવેજ્જા, અણ્ણં પિ મુસં માસંતં ણ સમણુજાણેજ્જા, તિવિહં તિવિહેણ, મણસા વયસા કાયસા, તસ્સં મંતે પઢિક્કમામિ જાવ વોસિરામિ । તસ્સિમાઓ પંચ ભાવણાઓ મવંતિ ॥ ૮૨૦ ॥

અર્થ-હવે આગળનું બીજું મહાવ્રત (ચાલે) છે (હિ ભતે,) હું સર્વ મૃષાવાદ (જૂઠું બોલવું) અને વાણીના દોષો સેવવાના પચ્ચબાણુ કરુ છું. તે ક્રોધથી, લોભથી, ભયથી કે હાસ્યથી (વચન દોષ) થાય છે શ્રમણુ નિર્ઞંથ ભતે જૂઠું બોલે નહિ, અન્ય દ્વારા જૂઠું બોલાવે નહિ અને બીજા જૂઠું બોલનારને અનુમોદે પણ નહિ ત્રિવિધાત્રિવિધથી, મનવચનકાયાથી હે ભતે, પાપથી પાછો ફરુ, નિંદુ છું,તે વ્રતની આ પાચ ભાવના છે.

મૂલમ્-તત્થિમા પઢમા ભાવણાઃ-અણુવીહમાસી સે ણિગંગ્થે, ણો અણુવીહ માસી, કેવલી વૂયા-અણુવીયમાસી સે ણિગંગ્થે સમાવદેજ્જા મોસં વયણાણ । અણુવીહમાસી સે ણિગંગ્થે ણો અણુવીહમાસિત્તિ પઢમા ભાવણા ॥ ૮૨૧ ॥

અર્થ-ત્યા પ્રથમ ભાવના આ છે. તે વિચારીને બોલનાર (હમેશા) નિર્ઞંથ હોય છે, અવિચારી-પણે બોલનાર નહિ કેવલી કહેશે-અવિચારીપણે બોલે તો તે નિર્ઞંથ વચન દ્વારા જૂઠું બોલી નાખે (તેથી) નિર્ઞંથે વિચારીને બોલનાર થવુ, અવિચારીપણે બોલનાર નહિ, એ પહેલી ભાવના થઈ

મૂલમ્-અહાવરા દોચ્ચા ભાવણા -કોહં પરિજાણાઈ સે ણિગંગ્થે. ણો કોહણે સિયા-કેવલી વૂયા કોહવ્વત્તે કોહી સમાવદેજ્જા મોસં વયણાએ । કોહં પરિજાણાઈ સે ણિગંગ્થે, ણય કોહણે સિયન્તિ દોચ્ચા ભાવણા ॥ ૮૨૨ ॥

અર્થ-હવે આગળની ખીણ ભાવના. તે નિર્ઞાંથ ક્રોધને ધરાણર બાણે અને ક્રોધસ્વભાવી તે થાય નહિ. કેવળી કહેશે, ક્રોધી બનેલો ક્રોધસ્વભાવી વચનથી જૂઠું બોલે માટે તે નિર્ઞાંથ ક્રોધને ધરાણર બાણે છે અને ક્રોધસ્વભાવી થાય નહિ, એ ખીણ ભાવના થઈ.

મૂલમ્-અહાવરા તત્ત્વા ભાવના:-લોભં પરિજાણઈ સે ણિગ્ગંથે, ણો ય લોભણે સિયા, કેવલી વૂયા-લોભપત્તે લોભી સમાવદેજ્ઞા મોસં વચણામ્ । લોભં પરિજાણઈ સે ણિગ્ગંથે, ણો ય લોભણ સિયત્તિ તત્ત્વા ભાવના ॥ ૮૨૩ ॥

અર્થ-તે નિર્ઞાંધમુનિ લોભને ધરાણર બાણે છે. અને તેઓ લોભીસ્વભાવના થશે નહિ કેવળી કહેશે કે લોભથી ઘેરાયલો લોભી વચનથી અસત્ય બોલશે માટે નિર્ઞાંથ લોભને ધરાણર બાણે છે અને લોભી થતો નથી, એ ત્રીજી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા ચતુર્થા ભાવના :-મયં પરિજાણઈ સે ણિગ્ગંથે, ણો મયમીરુપ સિયા; કેવલી વૂયા-મયપત્તે મીરુ સમાવદેજ્ઞા મોસં વચણામ્ । મય પરિજાણઈ સે ણિગ્ગંથે, ણો મયમીરુસિયા । ચતુર્થા ભાવના ॥ ૮૨૪ ॥

અર્થ-હવે આગળની ચોથી ભાવના તે નિર્ઞાંથ ભયનુ સ્વરૂપ બાણે છે અને ભયથી ડરનારો થતો નથી. કેવળી કહેશે કે ભયભીત થયેલો નિર્ઞાંથ વચને જૂઠું બોલી નાખે માટે મુનિ ભયનુ સ્વરૂપ બાણે અને ભયભીત થાય નહિ, એ ચોથી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા પચમા ભાવના :-હાસં પરિજાણઈ સે ણિગ્ગંથે, ણો ય હાસણ સિયા; કેવલી વૂયા-હાસયત્તે હાસી સમાવદેજ્ઞા મોસં વચણામ્ । હાસં પરિજાણઈ સે ણિગ્ગંથે, ણો ય હાસણિ સિય ત્તિ પચમા ભાવના ॥ ૮૨૫ ॥

અર્થ-હવે આગળની પાંચમી ભાવના હાસ્યનુ સ્વરૂપ બાણે છે તે નિર્ઞાંથ અને હાસ્યશીલ થતો નથી કેવળી કહેશે, હાસ્યની ધૂનમા તે મશકરો (વિનોદી) થયેલો સાધુ વચને જૂઠું બોલી બાળ માટે તે નિર્ઞાંથ હાસ્યને ઓળખે અને હાસ્યશીલ થાય નહિ, એ પાંચમી ભાવના

મૂલમ્-પન્નાવતાય મહવ્વણ સમ્મ કાણ્ણ કામિણ જાવ આણામ્ આરાહિત્તં યા વિ ભવતિ । દોચ્ચં મંતે મહવ્વયં ॥ ૮૨૬ ॥

અર્થ-આટલું કરવાથી તે મહાવ્રત મનુષ્ય દેહવડે અમ્યદ્રપણે સ્પર્શાયેલું યાવત્ અજાનો આગ-ધક તે મુનિ બને છે હે ભગવાન, એમ ખીણું મહાવ્રત થયું

મૂલમ્-અહાવર તત્ત્વં મહવ્વયં :-પન્નવસ્સામિ સવ્વ અદિગ્ગા દાણ સે ગામે વા જગરે વા અરણ્ણે વા અગ્નિ વા વહુ વા અણું વા થૂલ વા ચિત્તમંત વા અચિત્તમત વા એવ સય

અદિષ્ણં, ગિણ્હેજ્જા, જેવણેહિં અદિષ્ણં ગેણ્હાવેજ્જા, અણ્ણંપિ અદિષ્ણં ગિણ્હત્ત ન સમણ્ણાણેજ્જા જાવજ્જીવાણ, જાવ ગોસિરામિ । તસ્સિમાઓ પંચ ભાવણાઓ ભવતિ :-
॥ ૮૨૭ ॥

અર્થ-હવે આગળનું ત્રીજું મહાવ્રત છે ભતે, હું સર્વ અદત્તાદાનના પચ્ચક્રખાણ કરું છું તે ગામમાં કે નગરમાં કે જંગલમાં થોડું કે ઓડું, સૂક્ષ્મ કે સ્થૂલ, સ્થિત કે અસ્થિત, ન દીધેલું હું ગ્રહણ કરું નહિ, અન્ય પાસે અદત્ત ગ્રહણ કરાવું નહિ, અન્ય અદત્ત લેનારને અનુમોદું નહિ, તે જીવનપર્યંત યાવત્ છોડાવું છું તેની (વ્રતની) આ પાચ ભાવનાઓ.

મૂલમ્-તત્થિમા પદ્મ ભાવણા અણુવીઠ મીડગ્ગહજાતી સે ગિગ્ગથે, ણો અણુવીઠમિડગ્ગહજાઈ સે ગિગ્ગથે; કેવલી વૂયા-અણુવીઠમિતોગ્ગહજાતી સે ગિગ્ગથે અદિષ્ણં ગિણ્હેજ્જા । અણુવીઠ મિડગ્ગહજાતી સે ગિગ્ગથે ણો અણુવીઠમિતોગ્ગહજાઈ ત્તિ પદ્મ ભાવણા ॥ ૮૨૮ ॥

અર્થ-ત્યા આ પહેલી ભાવના છે. વિચાર કરીને માપસર અવગ્રહ (મકાન વગેરે) યાચનાર તે નિર્ઝંથ હોય છે, વિચાર વિના યાચનાર નહિ કેવળી કહેશે કે વિચાર વિના અવગ્રહ યાચનાર નિર્ઝંથ અદત્ત ગ્રહણ કરી નાખે તેથી વિચારપૂર્વક માપસર અવગ્રહનો યાચનાર તે મુનિ હશે અને વિચાર વિના યાચનાર નહિ એ પહેલી ભાવના.

મૂલમ્-અહાવરા દોચ્ચા ભાવણા -અણુણવિચપાણભોયણભોતી સે ગિગ્ગથે, ણો અણુણવિચપાણ-ભોયણભોઈ, કેવલી વૂયા-અણુણવિચપાણભોયણભોઈ સે ગિગ્ગથે અદિષ્ણં મુજેજ્જા । તમ્હા અણુણવિચપાણભોયણભોઈ સે ગિગ્ગથે, ણો અણુણવિચપાણભોયણભોતી ત્તિ દોચ્ચા ભાવણા ॥ ૮૨૯ ॥

અર્થ-હવે આગળની બીજી ભાવના-અનુજ્ઞાપૂર્વક અન્નપાણી જમનારો તે નિર્ઝંથ હોય છે, અને અનુજ્ઞા વગર જમનારો નહિ કેવળી કહેશે કે બે અનુજ્ઞા વિના અન્નપાણી જમે તો તે નિર્ઝંથ અદત્તને જમનાર છે તેથી નિર્ઝંથ (શુરુની) અનુજ્ઞા લઈ અન્નપાણી જમે છે અને અનુજ્ઞા વિના અન્નપાણી જમતો નથી એ બીજી ભાવના.

મૂલમ્-અહાવરા તચ્ચા ભાવણા :-ગિગ્ગથે ણં ડગ્ગહંસિ ડગ્ગહિતંસિ પચ્ચાવતાવ ડગ્ગહણસીલણ સિયા; કેવલી વૂયા-ગિગ્ગથે ણં ડગ્ગહંસિ ડગ્ગહિતંસિ પચ્ચાવતાવ અણોગ્ગહણસીલે અદિષ્ણં ગિણ્હેજ્જા । ગિગ્ગથેણ ડગ્ગહંસિ ડગ્ગહિતંસિ પચ્ચાવતાવ ડગ્ગહણસીલણ સિય ત્તિ તચ્ચા ભાવણા ॥ ૮૩૦ ॥

અર્થ-હવે આગળની ત્રીજી ભાવના. તે નિર્ઝંથ અવગ્રહ યાચતી વખતે જ આટલી જ માત્રામાં અમને અવગ્રહનો ખપ છે એમ આજ્ઞા લેનાર હોય છે. કેવળી કહેશે કે નિર્ઝંથ અવગ્રહ યાચતા આટલું જ ભોઈશે એ (મર્યાદા મૂકી) યાચના કરવાની ટેવવાળો ન હોય તે અદત્ત ગ્રહણ કરે માટે નિર્ઝંથ અવગ્રહ યાચનામા આટલું જ ભોઈએ તે મર્યાદા બાંધવી, એ ત્રીજી ભાવના.

મૂલમ્-અહાવરા ચતુર્થા ભાવના :-જિગ્મથે જં ડગ્ગહસિ ડગ્ગહિયંસિ અમિક્કણં (૨) ડગ્ગહણ-સીલપ સિયા, કેવલી વૂયા-જિગ્મથેણ ડગ્ગહસિ ડગ્ગહિયંસિ અમિક્કણં (૨) અણોગ્ગ-હણસીલે અદિણ્ણં ગિણ્ણેજ્જા । જિગ્મથે-ડગ્ગહસિ ડગ્ગહિયંસિ અમિક્કણં (૨) ડગ્ગહણ-સીલપ સિય ત્તિ ચતુર્થા ભાવના ॥ ૮૩૧ ॥

અર્થ-હવે આગળની ચોથી ભાવના. નિર્ઞથ અવગ્રહ આજ્ઞા દ્વારા મેળવ્યા પછી વારવાર આજ્ઞા કરી તાણ મેળવવાના સ્વભાવવાળો હોય કેવળી કહેશે કે જે નિર્ઞથ વારવાર અનુજા મેળવવાના સ્વભાવવાળો ન હોય તે અદત્ત સ્વીકારે છે માટે અવગ્રહ યાચ્યા પછી વારવાર અનુજા તાણ પ્રવાની ટેવ નિર્ઞથે રાખવી એ થર્થ ચોથી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા પચ્ચમા ભાવના :-અણુવીઠ્ઠિમિતોગ્ગહજાતિ સે જિગ્મથે સાહમ્મિણ્ણસુ, જો અણુવીઠ્ઠિ-મિતોગ્ગહજાતી, કેવલી વૂયા-અણુવીઠ્ઠિમિતોગ્ગહજાતી સે જિગ્મથે સાહમ્મિણ્ણસુ અદિણ્ણં ડગિણ્ણેજ્જા । અણુવીઠ્ઠિમિતોગ્ગહજાતિ સે જિગ્મથે સાહમ્મિણ્ણસુ, જો અણુવીઠ્ઠિમિતોગ્ગહજાતી । પંચમા ભાવના ॥ ૮૩૨ ॥

અર્થ-હવે આગળની પાચમી ભાવના તે વિચાર કરી માપસર અવગ્રહ યાચના કરનાર સાધર્મિક (પોતા સમાન જૈન મુનિ) પાસેથી વિચારીને અવગ્રહ યાચના કરવાના સ્વભાવવાળો થાય કેવળી કહે કે જો વિચાર્યા વગર મુનિ પાસેથી અવગ્રહ લે તો મુનિઓ પાસેથી અદત્ત લેનારો તે થાય માટે સાધર્મિક પાસે પણ વિચારીને અવગ્રહની અનુજા મુનિ માગી લે તે પાચમી ભાવના

મૂલમ્-એત્તાવતાવ મહવ્વણ સમ્મં જાવ આણાએ આરાહિતે યાવિ ભવતિ । તચ્ચં મંતે મહવ્વચ ॥ ૮૩૩ ॥

અર્થ-આટલું કરવાથી મહાવ્રત મનુષ્ય દેહ વડે સારી રીતે સ્પર્શાય છે અને આજ્ઞાનો આરાધક પણ મુનિ થાય છે આમ પ્રભુએ ત્રીજી મહાવ્રત કહ્યું

મૂલમ્-અહાવર વડત્થં મહાવ્વચં :-પચ્ચક્ખામિ સવ્વં મેહુણં :-સે દિવ્વ વા માણુસં વા તિરિક્ક-જોણિયં વા, જેવ સય મેહુણં ગચ્છે, તં ચેવ અદિણ્ણાદાણવત્તવ્વયા માણિયવ્વા જાવ વોસિરામિ તસ્સિમાઓ પંચ ભાવનાઓ ભવતિ ॥ ૮૩૪ ॥

અર્થ-હવે આગળની ચોથી મહાવ્રત. સર્વ મૈથુનના પચ્ચકખાણ કંડુ છુ તે દિવ્ય, માનુષ કે તિયં ચયોનિ સળધે હોય, જાતે તે મૈથુન સેવે નહિ હવે તે જ પૂર્વ અદત્ત ગ્રહણનો પાઠ બોલવો યાવત્ આત્માને મુકાવુ છુ તેની આ પાચ ભાવનાઓ છે

મૂલમ્-તત્થિમા પદમા ભાવના -જો જિગ્મથે અમિક્કણ (૨) ઇત્થીણ કહં કહણ્ણ સિયા, કેવલી વૂયા-જિગ્મથે જં અમિક્કણં (૨) ઇત્થીણં કહં કહમાણે સંતિમેદા, સંતિવિભંગા, સંતિકેવલિપણ્ણત્તાઓધમ્માઓ મસેજ્જા । જો જિગ્મથે અમિક્કણ (૨) ઇત્થીણ કહં કહણ સિય ત્તિ પદમા ભાવના ॥ ૮૩૫ ॥

અર્થ-ત્યાં આ પહેલી ભાવના છે નિર્ઞંથ વારવાર સ્ત્રીઓની કથા કહેનાર થાય નહિ કેવળી કહેશે, (જે) નિર્ઞંથ વારવાર સ્ત્રીની કથા કહેનાર હોય તે વ્રતની શંકાથી, વ્રતભંગને કારણે, કેવળીએ નિરૂપેલા ધર્મમાથી ભ્રષ્ટ થાય તેથી નિર્ઞંથ મુનિ વારવાર સ્ત્રીઓની કથા કરનારા થાય નહિ. આ થઈ પહેલી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા દોઢા ભાવના :-જો જિગંથે इत्थीणं મગોહરાઈ इद्रियाइ आलोपत्तण णिज्झाइत्तण सिया, કેવલી વૂયા-જિગંથે જં મગોહરાઈ इद्रियाइ आलोपमाणे णिज्झाणमाणे संतिभंगा संतिविभंगा जाव धम्मओ भंसेज्जा । જો જિગંથે इत्थीणं મગોહરાઈ इद्रियाइ आलोपत्तण णिज्झाइत्तण सिय त्ति दोच्चा भावणा ॥ ૮૩૬ ॥

અર્થ-હવે આગળની બીજી ભાવના નિર્ઞંથ સ્ત્રીઓની મનોહર ઇદ્રિયો (શરીરના અંગો) અવલોકે નહિ કે ચિતવે નહિ કેવળી કહેશે, સ્ત્રીઓની મનોહર અગરયનાઓ જોનાર અને ચિતવનાર નિર્ઞંથ, ઉપશમના ભગથી, ઉપશમના ખડનથી, કદાચને કેવળીએ નિરૂપેલા ધર્મમાથી ભ્રષ્ટ થાય. માટે નિર્ઞંથ મુનિ સ્ત્રીઓના મનોહર અંગો જુએ નહિ અને ચિતવે નહિ એ બીજી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા તરૂા ભાવના :-જો જિગંથે इत्थीणं पुव्वरयाइ पुव्वकीलियाइ सुमरित्तण सिया, કેવલી વૂયા-જિગંથે જં इत्थीणं पुव्वरयाइ पुव्वकीलियाइ सरमाणे संतिभेया जाव भंसेज्जा । જો જિગંથે पुव्वरयाइ पुव्वकीलियाइ सरित्तण सिय त्ति तच्छा भावणा ॥ ૮૩૭ ॥

અર્થ-હવે આગળની ત્રીજી ભાવના કહીએ છીએ. નિર્ઞંથ મુનિએ સ્ત્રીની સાથે પૂર્વ રમણ કર્યા હોય, પૂર્વે કીડા કરી હોય તેનું સ્મરણ કરવું નહિ કેવળી કહેશે, (જે) નિર્ઞંથી સ્ત્રીઓ સાથેના પૂર્વરમણ અને પૂર્વકીડન સ્મરે તે સ્મરણ કરતા, શાંતિ ભાગતા, શાંતિ વિશેષ ભાગતા કેવળીના નિરૂપેલા ધર્મમાથી ભ્રષ્ટ થાય તેથી નિર્ઞંથ પૂર્વરમણ, પૂર્વકીડિત સ્મરે નહિ એ ત્રીજી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા ચઢથા ભાવના :-જાતિમત્તપાણભોયણમોઈ સે જિગંથે, જો પળીયરસભોયણમોઈ કેવલી વૂયા-અતિમત્તપાણ ભોયણમોઈ સે જિગંથે, પળીયરસભોયણમોઈ ય ત્તિ સંતિભેદા जाव भंसेज्जा । જોઅતિમત્તપાણભોયણમોઈ સે જિગંથે, જો પળીયરસભોયણમોઈ ત્તિ चउत्था भावणा ॥ ૮૩૮ ॥

અર્થ-હવે આગળની ચોથી ભાવના કહે છે અતિમાત્રામા અત્તપાણીનું લોજન કરનાર, તેમ વસાળ લોજન કરનાર તે નિર્ઞંથ થાય નહિ કેવળી કહેશે, (જે) નિર્ઞંથ અતિમાત્રામા (માપથી ખડાર) કરે છે, અને ખડું રસવાળા કરે છે તે શાંતિને તોડવાથી યાવત કેવળીએ નિરૂપેલા ધર્મમાથી ભ્રષ્ટ થાય તેથી નિર્ઞંથ અતિમાત્રામા અને પ્રણીત વસના લોજન કરનાર થાય નહિ એ ચર્થ ચોથી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા પત્રમા ભાવના :-જો જિગંથે इत्थीपसुपङ्गसंसत्ताइ सयणासणाइ सेवित्तण सिया, કેવલી વૂયા-જિગંથે જં इत्थीपसुपङ्गसंसताइ सयणासणाइ सेवमाणे संतिभेया

જાવ મસેજ્જા । ણો ણિગ્ગથે હત્થીપસુપંડગસંસતાઢ સયણાસણાઢ સેવિત્તથે સિય ત્તિ
પચ્ચમા ભાવણા ॥ ૮૩૯ ॥

અર્થ-હવે આગળની પાચમી ભાવના કહે છે. નિર્ઞથ સ્ત્રી-પશુ-નપુંસકના સ સર્ગવાળાં આસન
અને પથારી સેવે નહિ. કેવળી કહેશે કે સ્ત્રી-પશુ-નપુંસકના સ સર્ગવાળા આસન અને
પથારી સેવનાર નિર્ઞથ શાંતિ તૂટવાથી, શાંતિના ભગથી ઉપશમરૂપ કેવળીએ નિરૂપેલ
ધર્મભાથી ભ્રષ્ટ થાય માટે નિર્ઞથમુનિ સ્ત્રી-પશુ-નપુંસકના સ સર્ગવાળા આસન-
પથારી સેવે નહિ એ થઈ પાચમી ભાવના

મૂલમ્-પત્તાચયવ મહવ્વપ સમ્મં કાણ્ણ જાવ આરાહિતે યાવિ ભવતિ । ચત્થ મતે મહવ્વયં
॥ ૮૪૦ ॥

અર્થ-આટલું કરવાથી તે મહાવ્રત સારી રીતે માનવદેહથી રૂપશાય છે અને યાવત્ મનુષ્ય આજ્ઞાનો
આરાધક થાય છે ભતે, આમ ચોથું મહાવ્રત

મૂલમ્-અઘાવર પંચમં મતે મહવ્વય । સવ્વ પરિગ્ગહં પચ્ચક્ખામિ, સે અણ્ણં વા વહુ વા અણૂ
વા થૂલ વા ચિત્તમંતં વ્ર અચિત્તમંતં વા ણેવ સય પરિગ્ગહં ગિણ્ણેજ્જા, ણેવણ્ણેણ પરિગ્ગહં
ગિત્તહાવેજ્જા, અણ્ણંપિ પરિગ્ગહં ગિણ્ણંતં ણ સમણ્ણજાણેજ્જા જાવ વોસિરામિ તસ્સિમાઓ
પંચ ભાવણાઓ ભવંતિ ॥ ૮૪૧ ॥

અર્થ-હવે આગળનું પાચમું મહાવ્રત કહે છે હે ભતે, હું સર્વ પરિગ્રહના (મિલકત રાખવાના)
પચ્ચકખાણું કરું છું તે અદ્ય હોય કે ધણું હોય, સૂક્ષ્મ હોય કે રથૂલ હોય, સચિત્ત
હોય કે અચિત્ત હોય, હું ભતે પરિગ્રહ ગ્રહણું કરું નહિ ખીન્ન દ્વારા પરિગ્રહ કરાવું
નહિ અન્ય પરિગ્રહ લેનારને અનુમોદ પણ નહિ યાવત્ આત્માને છોડાવું તે આ
વ્રતની પાચ ભાવનાઓ છે

મૂલમ્-તત્થિમા પઢા ભાવણા-સોતત્તેણં જીવે મણ્ણામણ્ણાઢ સહાર્ક સુણેઢ, મણ્ણામણ્ણેહિ
સદ્દેહિ ણો સજ્જેજ્જા, ણો રજ્જેજ્જા, ણો ગિજ્જેજ્જા, ણો મુજ્જેજ્જા, ણો અજ્જેવજ્જેજ્જા,
ણો વિણિગ્ગાય માવજ્જેજ્જા-કેવલી વુયા-ણિગ્ગથે ણં મણ્ણામણ્ણેહિ સદ્દેહિ સજ્જમાણે
જાવ વિણિગ્ગાય માવજ્જમાણે સત્તિમેયા સંતિવિમંગા સંતિ-કેવલિપણ્ણત્તાઓ ધમ્માઓ
મસેજ્જા ॥ ૮૪૨ ॥

અર્થ-ત્યા આ પહેલી ભાવના છે કણ્ણુપ્રવાહે જીવ મનોરૂ કે અમનોરૂ અવાળે સાભળે છે તે
મનોરૂ કે અમનોરૂ અવાળે પર રાગયુક્ત થવું નહિ, ગૃહિ કરવી નહિ, મોહ કરવો નહિ,
એકરૂપતા ધારવી નહિ અને એના વ્યસની થવું નહિ કેવળી કહેશે-સારામાઠા અવાળેમા
આસકત થનારો યાવત્ વ્યસની થનારો નિર્ઞથ, શાંતિ તૂટતા, ભાગતા ઉપશમમય
કેવળી દ્વારા નિરૂપાયેલ ધર્મભાથી ચૂકી જાય

મૂલમ્-ળ સક્કા ણ સોડં સદા, સોયવિસય માગતા, રાગદોસાડ જે તત્થ, તં મિક્કૂ પરિવજ્જણ ।
સોયઓ જીવો મણુણામણુણાઈં સદાઈ સુણેતિ, પઢમા ભાવના ॥ ૮૪૩ ॥

અર્થ-કર્ણના વિષય તરીકે આવી પડેલા શબ્દોને ન સાભળવા શક્ય નથી પરંતુ ત્યાં જે રાગ અને દ્વેષ ઉપજે છે તેને મુનિ તજે. તેથી કાનથી સારા માઠા શબ્દો સાભળે ત્યાં (આસક્ત ન થાય) એ પ્રથમ ભાવના.

મૂલમ્-અહાવરા દોચ્ચા ભાવના -ચક્કૂઓ જીવો મણુણામણુણાઈ રુવાઈં પાસડ, મણુણામણુ-
ણેહિં રુવેહિં ણો સઙ્ગેજ્જા ણો રઙ્ગેજ્જા જાવ ણો વિણિગ્ધાય માવઙ્ગેજ્જા, કેવલી વૂયા-
મણુણામણુણેહિં રુવેહિં સઙ્ગમાણે રઙ્ગમાણે જાવ વિણિગ્ધાય માવઙ્ગમાણે સંતિમેયા
સંતિવિમંગા જાવ મંસેજ્જા ॥ ૮૪૪ ॥

અર્થ-હવે પછીની ખીણ ભાવના ચક્ષુ દ્વારા જીવ સારામાઠા રૂપો જુએ છે. તે સારામાઠા રૂપમા આસક્ત થાય નહિ (અક્ષરશઃ તેનાથી ઘાયલ થાય નહિ) કેવળી કહેશે, જે નિર્ઘ્રથ સારામાઠાં રૂપોમા આસક્ત થાય, રાગ કરે, યાવત્ તેના વ્યસની થાય તે ઉપશમના ભંગથી યાવત્ ધર્મથી ચૂકી જાય (માટે. રૂપોમા આસક્ત થવું નહિ વગેરે એ ખીણ ભાવના, સેવવા યોગ્ય છે)

મૂલમ્-ળ સક્કા રુવ મદદું, ચક્કુવિસય માગયં, રાગદોસા ડ જે તત્થ, તં મિક્કૂ પરિવજ્જણ,
ચક્કૂઓ જીવો મણુણામણુણાઈં રુવાઈં પાસતિ । દોચ્ચા ભાવના ॥ ૮૪૫ ॥

અર્થ-ચક્ષુનો વિષય બનેલ રૂપને ન જોવું એ શક્ય નથી પરંતુ તેમા જે રાગદ્વેષ થાય છે તેને મુનિ તજે છે આમ ચક્ષુદ્વારા જીવ રૂપાદિ જુએ છે વગેરે.. તે ખીણ ભાવના છે

મૂલમ્-અહાવરા તચ્ચા ભાવના -ધાણતો જીવો મણુણામણુણાઈ ગંધાઈં અગ્ધાયઈ, મણુણા-
મણુણેહિં ગંધેહિં ણો સઙ્ગેજ્જા, ણો રઙ્ગેજ્જા, જાવ ણો વિણિગ્ધાય માવઙ્ગેજ્જા, કેવલી
વૂયા-મણુણામણુણેહિં ગંધેહિં સઙ્ગમાણે રઙ્ગમાણે જાવ વિણિગ્ધાય માવઙ્ગમાણે સંતિમેદા
સંતિવિમંગા જાવ મંસેજ્જા ॥ ૮૪૬ ॥

અર્થ-હવે આગળની ત્રીજી ભાવના નાક વડે જીવ સારીમાઠી ગંધો સૂંઘે છે તે સારીમાઠી ગંધમા આસક્ત થવું નહિ, રાગ કરવો નહિ યાવત્ તેના વ્યસની થવું નહિ કેવળી કહેશે, સારીમાઠી ગંધ પર આસક્ત થનાર, રાગ કરનાર યાવત્ વ્યસની થનાર નિર્ઘ્રથ ઉપશમને છેદે છે, ભાગે છે, યાવત્ ધર્મથી ચૂકે છે

મૂલમ્-ળો સક્કા ગધમગ્ગાડં, ણાસાવિસય માગયં. રાગદોસા ડ જે તત્થ, તં મિક્કૂ પરિવજ્જણ,
ધાણઓ જીવો મણુણામણુણાઈ ગ ધાઈ અગ્ધાયતિ । તચ્ચા ભાવના ॥ ૮૪૭ ॥

અર્થ-નાકમા વિષય થઈને આવેલ ગંધને ન સંઘવી તે શક્ય નથી- પરંતુ ત્યાં જે રાગદ્વેષ ઉત્પન્ન થાય છે તેને મુનિએ તજવા જોઈએ નાક વડે જીવ સારીમાઠી ગંધ સૂંઘે છે. વગેરેત્રીજી ભાવના

મૂલમ્-અહાવરા ચડત્યા માવળા :-જિભાંઓ જીવો મળુળ્ણામળુળ્ણાઈ રસનાઈ અસ્સાદેતિ,
મળુળ્ણામળુળ્ણેહિ રસેહિ ણો રજ્જેજ્જા, જાવ ણો વિણિગ્ધાય માવજ્જેજ્જા કેવલી વૂયા-
ણિગ્ગંથેણ મળુળ્ણામળુળ્ણેહિ રસેહિ સજ્જમાણે જાવ વિણિગ્ધાય માવજ્જમાણે સંતિમેદા
જાવ મસેજ્જા ॥ ૮૪૮ ॥

અર્થ-હવે આગળની ચોથી ભાવના જીભ દ્વારા જીવ સારામાઠાં રસોને આગે છે તે સારામાઠાં
રસો પર રાગ ન કરવો જોઈએ યાવત્ તેના વ્યસની થવું ન જોઈએ કેવળી કહેશે,
(જે) નિર્ગ્રંથ સારામાઠાં રસોમા આસકત થાય છે, યાવત્ તેમનો વ્યસની થાય છે, તે
ઉપશમ તૂટવાથી યાવત્ ધર્મથી ચલિત થાય છે

મૂલમ્-ણો સક્ક રસ મળાસાતુ, જીહાવિસય માગય, રાગદોસા ડ જે તત્ત્વ, ત મિસ્સવ્
પરિવજ્જણ, જીહાઓ જીવો મળુળ્ણામળુળ્ણાઈ રસાઈ અસ્સાદેતિ । ચડત્યા માવળા ॥ ૮૪૯ ॥

અર્થ-જીભનો વિષય બનેલો રસ ન આપવો એ શક્ય નથી પરંતુ ત્યાં રાગદોષ ઉત્પન્ન થાય
તેને મુનિએ તજવા જોઈએ (એટલે) જીભથી જીવ સારામાઠાં રસો આસ્વાદે છે. વ.
એમ ચોથી ભાવના થઈ

મૂલમ્-અહાવરા પચમા માવળા , -મળુળ્ણામળુળ્ણાઈ ફાસાઈ પહિસંવેદેતિ, મળુળ્ણામળુળ્ણેહિ
ફાસેહિ ણો સજ્જેજ્જા, ણો રજ્જેજ્જા, ણો ગિજ્જેજ્જા, ણો મુજ્જેજ્જા, ણો અજ્જાંવજ્જેજ્જા,
ણો વિણિગ્ધાય માવજ્જેજ્જા, કેવલી વૂયા-ણિગ્ગંથે ણ મળુળ્ણામળુળ્ણેહિ ફાસેહિ સજ્જમાણે
જાવ વિણિગ્ધાય માવજ્જમાણે સંતિમેદા સંતિવિમંગા સંતિકેવલિપણ્ણતાઓ ધમ્માઓ
મસેજ્જા ॥ ૮૫૦ ॥

અર્થ-હવે આગળની પાંચમી ભાવના (સ્પર્શે દ્રિય ઢાગ) જીવ સારામાઠાં સ્પર્શેને વેદે છે તે
સ્પર્શેમા આસકત ન થવું, તેમના પર રાગ ન કરવો, તેમના લાલચુ ન થવું, તેમના પર
મોહ ન પામવો, તેમને માટે લોહુપ ન થવું અને તેમના યોગવિયોગમા આઘાત પામવો
નહિ કેવળી કહેશે, (જે) નિર્ગ્રંથ સારામાઠાં સ્પર્શથી આસકત થતો, યાવત્ તેમના
યોગવિયોગમા આઘાત પામતો ઉપશમ તૂટવાથી, ઉપશમના ભગથી યાવત્ ધર્મમા
ચૂકે છે

મૂલમ્-ણો સક્કાં ફાસં ણ વેદેતુ, ફાસં વિસય માગયં રાગદોસાડ જે તત્ત્થ ત મિસ્સવ્
પરિવજ્જથે, ફાસઓ જીવો મળુળ્ણામળુળ્ણાઈ ફાસાઈ પહિસંવેદેતિ પચમા માવળા
॥ ૮૫૧ ॥

અર્થ-સ્પર્શે દ્રિયનો વિષય બનેલો સ્પર્શ ન વેદવો શક્ય નથી પરંતુ ત્યાં જે રાગદોષ થાય છે
તેને મુનિએ તજવા જોઈએ (તેથી) સ્પર્શથી જીવ સારામાઠાં સ્પર્શેને વેદે છે વ
પાંચમી ભાવના

મૂલમ્-પચ્ચાવયાવ મહ્વચ્ચે સમ્મ કાએણ ફાસિણ પાલિણ તીરિપ કિટ્ટિપ અહિટ્ઠિતે આણાએ
આરાદિયે યાવિ ભવતિ । પંચમ મત્તે મહ્વચ્ચ ॥ ૮૫૨ ॥

અર્થ—આટલું કરવાથી મનુષ્યદેહે વ્રતનો સ્પર્શ થાય છે, વ્રતનું પાલન થાય છે, તે તરી જવાય છે, તેની કીર્તિ થાય છે, વ્રત પર ટકાય છે અને આજ્ઞાના આરાધક પણ થવાય છે. પાંચમું મહાવ્રત ભગવન્ જણાવ્યું.

મૂલમ્-इच्छेसिं महव्वत्तेसिं पणवीसाहि य भावणाहि संपण्णे अणगारे अहासुयं अहाकण्णं
अहामगं सम्मं काण्ण फासित्ता पालित्ता तीरित्ता किट्ठित्ता आणाए आराहियावी भवति
॥ ૮૫૩ ॥

અર્થ—આ પ્રમાણે આ મહાવ્રતોની પચીસ ભાવનાઓ સંપન્ન અણુગાર, સુખપૂર્વક, વિધિપૂર્વક, માર્ગાનુસારે મનુષ્યદેહે વ્રતને સ્પર્શીને, પાળીને, તરીને, શોભાવીને આજ્ઞાનું આરાધન થાય છે.

ચોવીસમું અધ્યયન પૂરું થયું.

અધ્યયન ૨૫ મું

મૂલમ્-अणिच्च मावास मुवे ति जंतुणो,
पलोयथे सुच्च मिदं अणुत्तरं ।
विऊसिरे विन्नु अगार वंधणं,
अभीरु आरंभपरिगहं चए (१) ॥ ૮૫૪ ॥

અર્થ—પ્રાણીઓ અનિલ્ય એવા મકાનને (શરીરને) પામે છે (એ ગાળત બુદ્ધિમાને) આ લોકોત્તર પ્રવચન સાલળીને નિહાળવી જોઈએ. જ્ઞાની પુરુષે ગૃહવાસનું બંધન તથા દેવું જોઈએ અને (સપ્ત) ભયથી મુક્ત થઈ, આરંભ (હિસા) અને પરિબ્રહ્મને તથા દેવાં જોઈએ.

મૂલમ્-तहागयं भिक्षू मणंत संजयं,
अणेलिसं विन्नु चरंत मेसणं ।
तुदंति वायाहिं अभिहव णरा
सरेहि संगामगयं व कुंजरं (२) ॥ ૮૫૫ ॥

અર્થ—તે પ્રમાણે (અનિલ્યતાના બોધથી) સયમમા આવેલ, અનંત એકે દ્રિયાદિ જીવોનું જતન કરતા અને જ્ઞાનીપણે અદ્વિતીય એષણના નિયમ પાળનાર મુનિને, જેમ સ આમ પર ચડેલ હાથીને બાણ વડે પીડા આપે તેમ લોકો મુનિને વચનો વડે અને ઉપદ્રવથી પીડે છે.

મૂલમ્-तहण्णगारेहिं जणेहिं हीलिअे,
ससहफासा फरसा उदीरिया ।
तितिकखण णाणि अदुद्धचेतसा
गिरिच्च वातेण ण संपवेवण (३) ॥ ૮૫૬ ॥

અર્થ-તેવા પ્રકારના (અનાર્થ)જનો દ્વારા અપમાનિત અને શણ્ઠો અને સ્પર્શોમા કઠોર એવા ઉદ્દેશલા ઉપદ્રવો જ્ઞાની મુનિ સહન કરે છે અને જેમ પર્વત વાયુ પડે કંપતો નથી તેમ મુનિના ચિત્તમા પણ દોષ પ્રવેશતો નથી

મૂલમ્-ઉવેહમાણે કુસલેહિ સંવસે,
અક્રંત-દુઃખા તસ થાવરા દુહી ।
અલ્સથે સવ્વસહે મહામુણી,
તહાહિ સે સુસ્સમણે સમાહિણ (૪) ॥ ૮૫૭ ॥

અર્થ-પરિષ્ણો અને ઉપસર્ગોને સહન કરનાર (તેમની ઉપેક્ષા કરનાર) મુનિ કુશલ પુરુષોની સાથે વસે જેને દુઃખ અપ્રિય છે એવા દુઃખિયા ત્રસસ્થાવરને તે સતાપતો નથી તેથી સર્વત્ર સહનશીલ તે મહામુનિને સુશ્રમણ કહેવામા આવ્યો છે

મૂલમ્-વિદૂ નતે ધમ્મપયં અણુત્તરં,
વિણીયતળહસ્સ મુણિસ્સ ઝ્ઞાયઓ ।
સમાહિયસ્સ ડ ગિસિહા વ તેયસા,
તવો ય પળ્લા ય જસો ય વટ્ઠતિ (૫) ॥ ૮૫૮ ॥

અર્થ-વિદ્વાનપુરુષ લોકોત્તર ધર્મની ભૂમિકા પર વળેલો હોય છે. તે તૃણુ રહિત, ધ્યાની અને સમાધિવત મુનિનાં તપ, પ્રજ્ઞા અને યશ જેમ અગ્નિની જ્વાલા તેજમા વધે તેમ વૃદ્ધિ પામે છે

મૂલમ્-વિસોદિસિં ણંતજિણેણ તાઙ્ણા,
મહવ્વયા સેમપદા પવેદિસિતા ।
મહાગુરુ ણિસ્સયરા ઉદીરિતા,
તમં વ તેઝ ત્તિદિસ પગાસયા (૬) ॥ ૮૫૯ ॥

અર્થ-ખાધીએ એકે દ્રિયાદિ દિશામા, રક્ષક એવા અનંત જિનો કલ્યાણકર એવાં મહાવ્રતો દર્શાવ્યાં છે તે અત્યંત ભારે, નિર્ભયતા લાવનારા દર્શાવ્યા છે, અને જેમ તેજ એ અધકાર દૂર કરી ત્રણ દિશાઓમા પ્રકાશ કરે છે, તેમ તે કર્મરજ દૂર કરી (ઊંચે, નીચા તિરછી દિશામા) પ્રકાશ કરે છે

મૂલમ્-સિતેહિં મિક્કવ્વ અસિતો પરિવ્વણ,
અસજ્જ મિત્થીસુ ચ્ચણ્ણ પૂઅણં ।
અણિસ્સિઓ લોગ મિણં આ પર,
ણ મજ્જતિ કામગુણેહિ પહિણ (૭) ॥ ૮૬૦ ॥

અર્થ-ખાધેલાઓ (ગૃહસ્થો અને અન્યતીર્થિકો)ની સાથે ભિક્ષુએ નિર્બંધ-થઈ સંયમપાલન કરવું જેઈએ તેણે સ્ત્રીની આસક્તિ ન રાખવી અને પ્રબલસત્કાર ન સ્વીકારવા. આ લોક અને પરલોક સાથે અખંધ એવો પડિત પુરુષ કામગુણો (અર્થાત) વિષયોમા મગ્ન બનતો નથી

મૂલમ્-તિહા વિમુક્કસ્સ પરિણચારિણો,
 ધિતીમતો દુક્ખમસ્સ મિક્ખુણો ।
 વિસુજ્ઞઈ જં સિ મલં પુરેકડં,
 સમીરિયં રુપમલંવ જોઈણા (૮) ॥ ૮૬૧ ॥

અર્થ-મનવચન અને કાયાથી નિર્લોભ, ધીરજવાળા અને દુઃખ સહન કરવાને સમર્થ એવા
 ભિક્ષુના જે પૂર્વાના કર્મભળ હોય તે, અગ્નિ દ્વારા સાફ કરાતા રૂપાના મળની જેમ સાફ
 થઈ જાય છે.

મૂલમ્-સે હુ પ્પરિણાસમયંમિ વટ્ટઈ,
 ણિરાસસે ઉવરયમેહુણે ચરે,
 ભુજંગમે જુણ્ણતયં જહા જહે,
 વિમુચ્ચતિ સે દુહસેજ્જ માહણે (૯) ॥ ૮૬૨ ॥

અર્થ-તે ખરેખર પ્રતિજ્ઞાની મર્યાદામાં વર્તે છે. નિષ્કામ અને મૈથુનથી મુક્ત તે, જેમ સર્પ
 જૂની કાંચળી તણ દે તેમ, (આ) પ્રાદ્દાણુ દુઃખની શૈયા (સંસારબ્રમણ) તણ દે છે.

મૂલમ્-જ માહુ ઓહં સલિલં અપારગં,
 મહાસમુદ્ધં વં ભુયાહિં દુત્તરં ।
 અહેયણં પરિજાણાહિ પંડિપ્પ,
 સે હુ મુણી અંતકહે ત્તિ વુચ્ચઈ (૧૦) ॥ ૮૬૩ ॥

અર્થ-જેને અપાર પ્રવાહમય પાણીવાળો (સંસાર) ગણુધરો વગેરે, વર્ણવે છે તે મહાસમુદ્રરૂપ
 ભુજાઓથી તરી જવો મુશ્કેલ છે હવે તે સમુદ્રને હે પડિત, તું જાણુ (અને છોડ). ખરે-
 ખર તે મુનિ (દુઃખોનો) અંત કરનાર કહેવાય છે

મૂલમ્-જહાહિ વટ્ટઈ ઇહ માણવેહિં,
 જહાય તે-સિં તુ વિમોક્ખ આહિઓ,
 અહાતહાવંધવિમોક્ખ જે વિઝુ,
 સે હુ મુણી અંતકહે ત્તિ વુચ્ચઈ (૧૧) ॥ ૮૬૪ ॥

અર્થ-જેવી રીતે અહીં માનવલોકોમાં (મિથ્યાત્વ વંથી) બંધ કહ્યો છે અને જેવી રીતે (સમ્ય-
 ગ્દર્શન વંથી) તેનો મોક્ષ કહ્યો છે, યથાર્થ રીતે જે બંધ અને મોક્ષનું સ્વરૂપ જાણે છે
 તે મુનિને ખરેખર કર્મોનો અંત કરનાર કહ્યો છે.

મૂલમ્-ઇમસિ લોપ પરપ ય દોસુ વિ
 ન વિજ્ઞઈ વંધણ જસ્સ કિંચિવિ ।
 સે હુ ણિરાલંવણે અપ્પતિટ્ઠે,
 કલંકલી ભાવપહં વિમુચ્ચઈ (૧૨) ત્તિ વેમિ ॥ ૮૬૫ ॥

અર્થ-આ લોકમાં, પરલોકમાં કે બન્ને લોકમાં જેને કંઈ પણ બંધન નથી, તે ખરેખર આલંબન
 રહિત અને શરીરની પ્રતિષ્ઠા વિનાના આત્મતત્ત્વને જાણનાર, સંસારના જન્મમરણના
 ભાવોમાંથી મુક્ત થાય છે, એમ હું કહું છું

પચીસમું અધ્યયન પૂરૂ થયુ

એમ આચારાંગ નામે પ્રથમઅગ પૂરૂ થયુ

